

לקראת שבת מלכתא

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני השבת

פסח

בס"ד לקראת שבת מלכתא

הלימוד השבועי לנבחני דרשו

פרשת שמני טז - כב ניסן | דף היומי - עבודה זרה עו - הוריות ז | משנה ברוכה - סימן ש"ה סעיף י"ב עד סימן ש"ו אמצע סעיף ד' "ואם שבת" | מוסר - תורת הבית פירק ב' מ"והנה חכמים" עד תחילת פירק ה' | קנין חכמה - פירק ד משנה כ עד משנה כב

יום חמישי י"ג ניסן תשע"ח | פניני חג הפסח | תקציר שבועי ה'דף היומי בהלכה'

עיר	ירושלים	בני ברק	מודיעין ע.	חיפה	ב. שמש	אלעד	ב"ש	צפת	ביתר ע.
18:22	18:22	18:37	18:31	18:31	18:21	18:30	18:39	18:32	18:22
19:34	19:34	19:36	19:35	19:36	19:35	19:36	19:36	19:34	19:35
20:14	20:14	20:11	20:13	20:13	20:14	20:12	20:14	20:09	20:14

מצורף מדף שבוע למנויי חוברת כל העולמים

Dirshu

דרשו ד' ועוזו

קרן עולמית לחינוך ועידוד לימוד התורה

בבוקרו של ערב פסח הנשים לחוצות מאוד, ונוסף שאין זה ע"פ התורה שייצאו לרחובה של עיה, הרי אם יצטרכו ללכת דרך של 10-15 דקות, וישהו זמן ארוך במעמדה, ואח"כ יארך זמן נוסף עד שישבו לביתן, עלולים להיווצר מכך מכשולות גדולים בענייני ביטול חמץ ושריפת חמץ! זוהי טובה גדולה שלא ילכו, ועל כן על פי התורה וההלכה אין להם להשתתף!

מזן בעל ה'שבת הלוי' אינו מסכים לכינוסי נשים במעמד 'ברכת החמה' בערב פסח ליומא דהילולא של בעל ה'שבת הלוי' זיע"א

שלא ייכבה, אזי לדעתם מותר להזיז את הזיזים שבשעון על מנת שהשעון לא יכבה את החשמל, וזה יישאר דלוק (עי' שש"כ פרק י"ג סעי' כח). אמנם דעת רבינו היתה לאסור, למרות שלפי ההלכה יתכן שמותר. "אבל הוא התבונן מה עלול לקרות בהיתר זה. אלו מכשולות עלולים לצאת. יתכן שבני הבית לא יידעו את הכלל שמותר להאריך את המצב הקיים, ואזי יבואו לשנות ולהקדים את ההדלקה או להקדים את הכיבוי. וכשיעירו להם יגיבו: 'הלוא ראינו את אבינו עושה כן בשבת'..."

"או שעלול לפעמים כשהשעון כבר עומד על ה'זיז' האחרון שאמור כבר לכבות, ובזה שרק נוגע בשעון עלול לקרב את הפעולה בהזזת כל שהוא, נמצא מחלל שבת. לכן סבר רבינו שלא כדאי להתקרב כלל אל שעון השבת בתוך השבת. הוא ראה את ההיבט, מה עלול לצאת מכל פסק הלכה".

כך נהג במעלות שבת, שסבר, שאם יתירו זאת אף באמצעים המותרים, יתכן שיבואו לידי פירצה שאחרים יתירו אף קלנועית וכדומה, ולכן היתה לו ההוראה הברורה, שכל הוראה צריכה שתהיה בכנפיה זהירות מפני הבאות, שלא יביא לידי פירצה נוספת בחומת ההלכה.

עוד סיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, ששאל את רבינו, אם ניתן להשתמש בחתונות במחיצה העשויה מזכוכית, שרק הנשים יכולות להביט ואילו הגברים אינם יכולים להביט מתוכה כלל. לכאורה היה נראה שיתיר זאת, כי הרי אין הגברים יכולים לראות כלל מהמחיצה, אולם הוא לא הסכים להתיר בשום אופן.

רבינו הסביר את דבריו שאלו הם דברים חדשים, ובשום אופן אין אנו רשאים לחדש דברים חדשים, כי מי יודע איזה דברים חדשים יצוצו לנו מחר. זוהי דוגמה אופיינית על ראייה של פוסק, עם הבטה מרחיקה לכת, שלמרות שבגדרי ההלכה אין בזה בעיה, מכל מקום משום חשש פירצה עתידית יש לאסור.

הוראה משולבת בהשקפה

שיטתו של רבינו בכל הוראותיו, היתה פסיקה לא רק על ההלכה, אלא גם לפי ההשקפה. רבינו התנגד נמרצות להמצאה של המכונות העובדות על ידי 'גרמא' בשבת, ואעפ"י שהיתרים אלו הם עבור בתי חולים במקומות שיש

סיפר תלמידו, הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א: "שמעתי מרבינו, שראה אצל כל הרבנים שזכה להיות בד' אמותם, וגם נהג כך למעשה שקודם כל פסק של הוראה שהוציא לרבים, חשב ושקל והעלה בדעתו שלא יפגום הפסק הזה ח"ו לעתיד, והוא כעין שנפסק להלכה בשו"ע יו"ד, שלמורה הוראה אסור לפסוק דבר המתמיה לרבים".

"בכל הוראה, היה אומר רבינו, צריך ישוב הדעת וסייעתא דשמיא, שמלבד מה שיהא הפסק נכון ואמיתי על פי ד' חלקי שו"ע, צריך גם שיהא נכון גם מצד החינוך לדורות הבאים, שאין החכמה רק לפסוק ולומר על דבר מותר או אסור, אלא לשקול את התוצאה שתיווצר מחמת ההכרעה, ועל פיה להעמיד את התשובה באורה המדויק והמושלם".

"זכורני", סיפר תלמידו הרה"ג רבי ישראל דב ויזל שליט"א, "שפעם שאלתי בהלכה ואמרתי לו נימוק למה נוכל להתיר את המקרה, הוא אמר לי: 'אתה צודק שמעיקר הדין זה מותר, אבל בהוראה אי אפשר להתיר את זה', למדנו כי יש הלכה ויש הוראה למעשה, וצריך הרבה חכמה בהנהגת הציבור, לדעת מה ילד יום ומה ההשלכות של כל הוראה.

"וכך פעם היה להיפך, בתשובה לשאלה מסוימת אמר לי: 'אתה יכול להקל ולנהוג כך'. תמתי בפניו: 'מה אני יותר גרוע מאחרים?', והוא השיב לי: 'אדרבא, אני יודע שאתה לא תיכשל, אבל לאחרים אינני יכול להתיר'. ובדרך זו העמיד תלמידים שהחזיר בהם את האחריות של ההוראה כלפי הכלל לדורות.

"זכורני עוד, שכאשר התחלתי להתעסק בהוראה, אמר לי: 'דע לך שכל פסק שלך זה פסק לדורות!'. הוא לא הסביר את כוונתו, אבל ההסבר הוא פשוט, שהרי כאשר אדם שואל שאלה, הוא מאמץ את התשובה כהנהגה לחייו. בניו אחריו ממשיכים את ההנהגה של אביהם וכן הלאה. ורצונו היה להבהיר את גודל האחריות והזהירות, המוטלת על רב המורה הוראה, כאשר הוא יודע שדבריו עלולים להשליך לדורות!

"למשל, הזזת זיזים של שעון שבת. יש פוסקים שמתירים להזיז את זיזי שעון השבת, כדי להשאיר את המצב הקיים. כלומר, אם החשמל דולק וחפץ

פעם, לאחר תפילת ערבית, ניגש אחד המתפללים ושאל: "איך מחדירים בילדים יראת שמיים?". הזדקף רבינו ושאל בהתרגשות: "לך יש יראת שמיים?! - כשתהיה לך יראת שמיים, גם לילדים תהיה!..."

כנגד ארבעה בנים - לקט בענייני חינוך וענייני פסח, ממרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

בעת הרישום לשיבות, יש התלבטויות. לשיבת 'אורחות תורה' יש כתובות. המשגיח הגה"צ רבי חזקיה מיישקובסקי שליט"א, עלה ונועץ וקיבל תשובות חדות וברורות. הגיע לאחד השמות ואמר: "בחור כשרוני, משפחה נפלאה, ומלא בעיות". סיפר, ואין פלא בכך שנרתע. שאל, ליתר ביטחון. שמע רבינו ואמר: "תבררו עוד".

כעבור כמה ימים, חזר ואמר: "אני מודה לראש הישיבה, שהורה להמשיך ולברר". התברר שהבעיות הידועות היו כקצה קרחון. ים של בעיות יש שם. תסבוכות נפתלת.

אמר רבינו: "נו, עכשיו שאתם מכירים היטב את הבחור ויודעים מה בעיותיו, תדעו להתמודד עמן. אם ילך לשיבה אחרת אף אחד לא ידע אותן, ואיך יעזרו לו?!"...

(מוסף יתד, ד' טבת תשע"ח, כח)

ואחד תם

סיפר הגה"צ רבי אשר יחיאל קסל שליט"א, שכאשר כיהן כמשגיח בישיבת 'בית אחיעזר' באשקלון, למד שם בחור נפלא, מתמיד ושקדן, אבל חלש בכשרונותיו. למרות שקידתו נכשל במבחנים לשיבות הגדולות, ורק ישיבה אחת לבחורים חלשים נאותה לקבלו, בתנאי שאביו ישלם לאברך שיקדמו.

התנאי פגע בו. יום אחד הגיע קורן: נפתחת ישיבה חדשה למצוינים, והסכימה לקבלו!

אמר לו המשגיח: "איוועץ בענייך במרן ראש הישיבה!".

שמע רבינו ואמר: "מקומו של

הבחור בישיבה החלשה, והוא

זקוק לאברך שיקדמו. זו טובתו,

ושם יצליח. מחמיא לו שקיבלוהו

בישיבה למצוינים. אומר לך

מדוע קיבלוהו ומה יקרה: ראש

הישיבה רוצה שידעו שהוא פתח

שיעור גדול, עם כמה עשרות

בחורים. לכן קיבלוהו. אבל

יעברו כמה חודשים, הישיבה

תרכוש את שמה הטוב, הלימודים

יהיו ברמה גבוהה והבחור לא

יעמוד בה, ולא ישיג חברותות

מתאימות. ראש הישיבה יראה שאינו מתקדם ואין לו את הכלים לעזור לו,

ויוציאו מהישיבה. הישיבה הראשונה שקיבלה אותו בשעתו ולא הגיע - תסרב

לקבלו, וימצא עצמו ללא מסגרת..."

למותר לציין שתחזיתו של רבינו התקיימה במלואה. הבחור הסתנוור

מהישיבה למצוינים, הלך אליה ונכשל בה, הוזנח ונפלט. פנה אל המשגיח

לעזרה, והמשגיח בא לפני רבינו, שאמר: "ראש הישיבה הראשון שקיבלו

אשתקד, עשה זאת לשם שמיים. ידע שהוא חלש, וביקש לעזור לו. תפנה

אליו ותאמר לו שהיית אצלי. התפעלתי מנכונותו לקבלו בשנה שעברה,

והבעתי תקוות שיאות לקבלו עתה".

ואכן הסכים, ורבינו אמר למשגיח: "הגמרא אומרת (פסחים נ ע"א) שבעולם

העליון 'עליונים למטה ותחתונים למעלה'. לראש הישיבה למצוינים שלא

התמודד עם הבחור החלש - יש שם וכבוד בעולם הזה, ומי יודע מה יהיה

עמו בעולם הבא. ולראש הישיבה החלשה אין כאן כבוד רב, אבל שם יהיה

ברום המעלה!"

ופעם לאחר תפילת ערבית, ניגש אחד המתפללים ושאל: "איך מחדירים

המשך בעמוד 21 <<<

רבינו נשאל: כשיש בשולחן הסדר ילדים בגילאים שונים, לגדולים - הדברים פשוטים, הם כבר בבחינת חזרה. האם ידבר כפי הנצרך לגדולים, או לפי הקטנים?

ענה: הוא יכול לדבר לקטנים, וזה בכלל לא יזיק לגדולים...

ונשאל: האם גם לבנות זה אותו חיוב?

ענה: למה לא? זה אותו חיוב! אמנם אינו צריך ללמוד איתן ש"ס, אבל אמונה בה' ובהשגחתו - חיובנו לעשות רצונו ולעבדו, זה נצרך גם לבנות. החפץ חיים היה אומר את ההגדה ומתרגמה לאדיש, כדי שגם הנשים יבינו (פרי חיים, גליון ר).

אברך שאל את הגאון רבי יהושע מיישקובסקי שליט"א, תלמיד רבינו: "קראתי בעיתון שראש הישיבה אמר בכנס חינוך, שמעולם, בכל שנותיו כראש ישיבה, לא העדיף את התלמיד הכשרוני על פני הבינוני והחלש".

והשתאה: "האם הוא מלאך?! והרי אני אב לכמה ילדים, ואוהב את כולם, ואיני מצליח שלא להתפעל יותר מהבן הכשרוני והמבריק!"

ענהו: "איני יודע, אכנס ואשאל".

כשבא לפני רבינו, אמר: "ראש הישיבה מורה תמיד שלא לסמוך על הנכתב

בעיתון. יש לי לכך ראייה". שהנה, כתבו בשמו דבר מופקע...

ענהו: "אמת שאין לסמוך על הכתוב

בעיתון, אבל הפעם זה נכון... תשאלו

איך הצלחתי לנהוג כך. והתשובה, שתמיד

עמדו לנגד עיני דברי הגמרא, שרבן יוחנן

בן זכאי היה קטן תלמידיו של הלל הזקן,

וכל התורה שבידינו היא ממנו. ותמיד

אני חושב על כל תלמיד, ולו החלש

ביותר, אולי הוא יהיה רבן יוחנן בן זכאי

של הדור הבא!"...

סח מקורב רבינו ואיש אמונו, הגה"צ

רבי חזקיה מיישקובסקי שליט"א, המשגיח

ד'ארחות התורה': נודע לי שאחד

המקורבים ביותר לרבינו נתקל בסרוב

בבואו לרשום את נכדו לתלמוד תורה

מעולה. נכנסתי וביקשתי רשות לבקש

בשמו מההנהלה שיקבלו את הילד.

שאל רבינו: "ביקשו ממך להתערב, או

שאתה מבקש על דעת עצמך?"

ענה שלא בקשו ממנו. זו יוזמתו.

"אם כן, תניח לענין. אילו היה מבקש, זה היה שונה. יש לי הכרת הטוב

לכפיו. אבל אם לא ביקש, מוטב שלא להתערב".

עודנו עומד לפני רבינו, הגיע אדם לא מוכר. סיפר שהוא בעל תשובה,

ונתקל בקשיים לרשום את בנו לאותו תלמוד תורה. פנה רבינו להגיד "ח

מיישקובסקי להסדיר את הענין. להורות בשמו לקבל את הילד.

לא התאפק ושאל: מדוע במקרה הקודם נמנע מהתערבות, וכאן פועל בכל

התוקף?

ענה רבינו: "איך לא תבין - ראשון יצליח להכניס את בנו לתלמוד תורה.

אם לא לזה, אזי לאחר. אלא מאי, הוא רוצה להכניסו לתלמוד תורה זה

בדווקא. אם נענה בסרוב, הרי זה משום שהרישום גדול, ואיישו את כל

המקומות. אם אתערב למענו, ידחו ילד אחר, ואין דוחין נפש מפני נפש.

"אבל הורה זה, מי ידאג לו? כשם שדחיהו כאן, עלולים לדחותו במקומות

אחרים. אין לו קשרים ואין לו השפעה. הוא מכיר כתובת אחת, אני כמו אבא

בשבילו. ואב תמיד מתערב עבור בנו!"

(מפי השמועה)

שלמה המלך בחכמתו כבר המציא את המכוניות של ימינו, ולא פרסמן כדי שלא להרבות בתאונות דרכים. ושמעתי מגיסי הגר"ח קנייבסקי שליט"א שגם אביו מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל, אמר כך. ושמעתי שחכם אחד אמו, שהתורה באה ללמדנו שאם החכמים הגוים יתפארו שהם חכמים יותר מדורות הקודמים, יאמרו להם: החכמים של פעם יכלו להוציא דם ממים, ואתם לא

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על הנותן בהם סימנים

פתר סבך את השאלה העומדת לפנינו, וזה הוא פשר ראשי התיבות שבצוואה: ות"ל - ואל תתודע לרשות, עין ברע"ב - רבי עובדיה מברטנורא, והגר"א - והגאון רבי אליהו, שפרשו שם: "ואל תתודע לרשות - כדי ליטול רבנות על ידה"...

הרב מטעפליק לא קיבל, כמובן, את ההצעה האמורה, ונשאר לכהן כרבה של שכונת 'בית ישראל' בירושלים, ומשם יצאו פסקיו לעולם התורה. גדולי הדור, כמו מרנן ורבנן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ובעל החזון איש, התחשבו בדעת תורתו ובפסקיו.

ויאמרו ההרטומים

שלמה המלך אומר בקהלת (ב', ח'): "כנסתי לי גם כסף וזהב... עשיתי לי שרים ושרות ותענוגות בני האדם שדה ושדות". מה הכוונה "שדה ושדות"? אומרת הגמרא (גיטין סח ע"א): "במערבא אמרי: שידתא", ופרש רש"י: "שידתא - עגלה למרכבת נשים ושרים.

ובספר "בניהו" תמה: מאי רבותא דשלמה בהכי שהיו לו עגלות, והרי אף אנשים פשוטים יש להם עגלות?

וכתב לישב: "כיון שעל שלמה המלך כתיב: 'ויחכם מכל האדם', אם כן ודאי שהיתה לו החכמה של זמננו לעשות עגלה שתסע על ידי קיטור, אלא שלא היה חפץ לפרסם הדבר, שיכול להיות גם לרעה, כמו שרואים היום [תאונות דרכים], אבל לעצמו ולאשתו ודאי שעשה מרכבה המונעת על ידי כח הקיטור וכדומה, וזו שידא ושידתא, והוא מלשון שד, משום שהיתה הולכת במרוצה גדולה כהרף עין, כמו השדים", עכ"ל.

כלומר, שלמה המלך בחכמתו כבר המציא את המכוניות של ימינו, ולא פרסמן כדי שלא להרבות בתאונות דרכים. ושמעתי מגיסי הגר"ח קנייבסקי שליט"א שגם אביו מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל, אמר כך.

ושמעתי שחכם אחד אמר, שלכן כתוב בתורה שחרטומי מצרים הוציאו גם הם דם מהמים, ולכאורה מאי נפקא מינה בזה? אלא שהתורה באה ללמדנו שאף אם יגיע זמן שהחכמים הגוים יתפארו בעצמם שהם חכמים יותר מדורות הקודמים, שלא יכלו להמציא את ההמצאות שלהם, יאמרו להם: החכמים של פעם יכלו להוציא דם ממים, ואתם לא, אלא שהקב"ה לא נתן את החכמה, ועכשיו החליט לפתוח שיערי החכמה ועוד, שהרי בכל ההמצאות יש גם הרבה רע, ולכן החכמים שידעו הבינו גם את הרוע שיצא מזה, ולכן לא גילו זאת.

(מתוך הגדה של פסח 'חשוקי חמד')

כאשר הגיעה ארצה, בשנת תש"ט, העליה הגדולה מתימן, באה לביקור בישיבת סלבודקה קבוצה של עשרות ילדים תימנים שהצביעו על פאותיהם הגדולות וכינו אותן 'סימנים'.

ניגשתי אליהם ואמרתי להם: בואו ואגלה לכם מדוע הפאות שלכם קרויות כך. התורה אומרת: "ואבדתם בגוים" (ויקרא כ"ו, ל"ח), והמדרש אומר שעם ישראל הוא בגדר אבדה. והרי אבדה עם סימנים אין בה יאוש, וזו בדיוק הסיבה שחכמי תימן הגדירו את הפאות שלכם כ'סימנים', כדי לרמוז בכך שכל עוד שהצורה היהודית קיימת - יש תקווה ולא צריך להתאוש, כיון שיש סימנים.

נותן בהם סימנים

לפנינו סיפור על אחד מגדולי ישראל אשר הלך בדרכו של רבי יהודה, את הוראתו לנכדו כתב בראשי תיבות, ושנים רבות לא הצליחו לפענח את פשרם: כשעלה רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל הרב מטעפליק, לארץ הקודש, קיבל קודם יציאתו ממקום מושבו פתק קטן ובו ארבע מילים מסתוריות, בתוספת הערה, שפתק זה הוא צוואה של סבא שלך שהורה למסרה לנכדו הראשון שיעלה לארץ ישראל. מה כללה הצוואה ומה נאמר בפתק? על פניהן היו אלו מילים שאין בכח אדם לפענחן: "ות"ל עיין ברע"ב והגר"א".

כשהגיע לירושלים מסר הרב מטעפליק את הצוואה לגאוני העיר וצדיקיה, על מנת שיפענחו מה שנאמר בה ומה התכוון הסבא, ואין פותר. הגאון מטעפליק לא ידע את פשר הצוואה ושמר אותה לעת מצוא.

הגאון מטעפליק הגיע ארצה בתקופת דוחק ומחסור, וקשיי הפרנסה היו למעלה-ראש. ברם, למרות הקשיים, היה לבו מלא שמחה וסיפוק על שזכה לעלות לארץ ישראל ולהתישב בירושלים עיר הקודש.

מספר חודשים לאחר עלייתו, התייצבה לפני הרב מטעפליק משלחת מכובדת מטעם הרשות והצעה מפתה בפייהם; לשמש כרב רשמי עם משכורת מכובדת, דירה נאה, סמכות והשפעה, ועוד ועוד.

ברגע הראשון דחה רבי שמשון אהרן את ההצעה, אך חברי המשלחת לא הרפו, וניסו לשדלו שחבל לו להפסיד בידיים הזדמנות כזו שאינה מזדמנת כל יום. "אולי כדאי שהרב יתעץ וישקול את הדבר פעם נוספת", אמרו.

פנה הרב מטעפליק אל הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל וביקש חוות דעתו בענין. להפתעתו, ביקש רבי יוסף חיים לעיין שוב בצוואה המסתורית. הפתק הובא לפני רבי יוסף חיים, שעיין בו פעם נוספת, ולפתע אורו עיניו. "סבא שלך צפה את עתידך", אמר לרבי שמשון אהרן. בחמש המילים הללו

קו השיעורים של דרשו
077-2222-666 א 4992*

אחרי שחרית, הרבנית ע"ה הכינה והגישה לשולחן, כמו בכל בוקר, מעט רסק מתפוחים וכזית מזונות, אך היה על השולחן דבר מבושל נוסף, שכנראה בישלה אחת הבנות והביאה לרבינו. מיאן רבינו לאכול שום תוספת ואמר: "הרי היום אין לי סיום, רק מחר יש בעזה"י סיום על מסכת חולין, ואטעם משהו נוסף לכבוד הסיום"

על סיומי הש"ס וקבלת עול תורה של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

הווי עובדה, שאחרי שחרית הרבנית ע"ה הכינה והגישה לשולחן, כמו בכל בוקר, מעט רסק מתפוחים וכזית מזונות, אך היה על השולחן דבר מבושל נוסף, שכנראה בישלה אחת הבנות והביאה לרבינו. הראיתם לרב (כמנהג להראות לו, כדי לומר לו איזו ברכה לברך, כי אינו מכיר במאכלים), ומיאן רבינו לאכול שום תוספת ואמר: "הרי היום אין לי סיום, רק מחר יש בעזה"י סיום על מסכת חולין, ואטעם משהו נוסף לכבוד הסיום..."

קבלת עול תורה של רבינו היא בתכלית, עד שנעשה לספר תורה חי, ולא יכול להיפרד מהתורה לרגע אחד. שאלתי את רבינו אם צריך לברך שהחינו על כובע חדש? "אם יש לך שמחה תברך. אני לא מברך".

שאלה: האם אף על חליפה ובגד? - "אני לא מברך שהחינו כלל על בגד חדש, אין אצלי שום נפק"מ בין חדש לישן..."

סיפורי רבינו על כלה פלונית, אשת ת"ח צעיר, שאמרה 60 פעם תהלים כנגד 60 מסכתות הש"ס שחתנה החדש יודע את הש"ס. תגובה: "שתגיד תהלים עוד ג' פעמים, כי יש ס"ג מסכתות, אך יש אומרים כי כל ג' ה'בבות' הם אחד".

שמעתי ת"ח גדול אומר לרבינו, על מה שאמרו בש"ס שבת, שצורבא דרבנן שסיים מס' עבידנא יומא טבא לרבנן, ומדוע לשון 'צורבא מרבנן' ולא 'תלמיד חכם', כי 'צורבא' פירש רש"י שהוא צעיר וחריף. ולכן בדרך כלל אינו מסיים את המסכת, וכשמסיים זה יום טוב...

תגובת רבינו: "כי תלמיד חכם זה לא חידוש, כי כל יום צריך לגמור מסכת". ואמר רבינו: "בתולדות אדם כתוב שלא אכל שום סעודה, רק אם סיים קודם לכן מסכתא. בערב ראש השנה הייתי עושה סיום על קידושין, והחזון איש ביקשני שאכנס אליו בשעת סיום, כי יש ענין של תענית באותו יום, ואף שאסור לו להתענות אבל מהיות טוב, למה שלא יהיה בסיום".

א' האזינו א' סליחות תש"ס. הבחנתי כי רבינו עומד לסיים את הש"ס בסדר הלימוד עם בנו, ואמרתי לו שזה סיום מיוחד - ש"ס של "ולמדתם אותם את בניכם". ופעם אחת הרב בנגיס זצ"ל עשה שמחה מיוחדת על סיום הש"ס שלו, ושאלוהו מאי האי, ואמר

- "זה ש"ס מיוחד, כי בעת שאני ממתין לסנדקאות בברית או לסידור קידושין יש לי סדר של לימוד ש"ס, ועתה הסיום, וזה ש"ס מיוחד".

שמעתי זאת. ושמעתי מהחזו"א עצמו שפעם אחת ה'שאגת אריה' עשה שמחה של סיום הש"ס, ושאלוהו מאי האי ואמר: "זה פעם האלף!". והחזו"א ביארצייט שהיה לו, היה לוקח גמרא חולין ועובר בהרהור כשעה או שתיים, ועושה סיום.

רבים מסתפקים אודות לימודים שונים, האם אפשר לשמוח בסעודת סיום, והאם אפשר לאכול בסיומים אלו בערב פסח ובתשעת הימים? מאות שאלות מגיעות לרבינו בתחומים אלו, חלקם יובאו כאן, לכבודה של תורה. האם גמרא בלא רש"י נחשב סיום?

אם הבין מה שלמד, הוי סיום, גם אביי שאמר שעבידנא יומא טבא לרבנן למד בלא רש"י.

רבינו ענה פעם לשאלתי, ואמר כי בגיל 16 (לערך), עשה סיום ש"ס פעם ראשונה, וקצת אח"כ החל לסיים מידי שנה בשנה.

חיסר בגמ', האם הוי סיום מסכת? אין זה קריאת התורה, שכל אות מעכבת, אלא א"כ חיסר סוגיה שלימה. למד מסכת ורוצה לעשות סיום ויש קטע או קטעים שלא הבין, אם סגי

המשך בעמוד הבא >>>

אמר רבינו: "בבחרותי כאשר באתי ללשכת גיוס לקבל דחיה, שאלו היכן אתה גר, אמרתי בישיבה, שאלוני מה הכתובת, אמרתי שאיני יודע, וכי מנין אדע את הכתובת, כתבו לי: 'עושה רושם מוזר', ופטרוני, סיפרתי זאת להחזו"א, ונהנה מכך".

אמרתי: 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ומ"מ לצערנו בני הישיבות עדיין צריכים ללכת ללשכת הגיוס כדי לקבל דיחוי, ורבינו קיבל כל כך עול תורה, שפטרוהו גם מזה. ודאי שזה כך, שאם בני תורה מקבלים עול תורה לחלוטין, אפשר לזכות להיפטר אפילו מזה.

מה היה עם רבינו בלשכת גיוס? פעם א' באתי וישבתי עם גמרא, ניגש האיש ממונה בצבא ושאל אותי מה שם הרחוב של הישיבה שבה אני לומד ענתי שאיני יודע, ובאמת לא ידעתי, ורשם פתק שנראה לו שאני משוגע, ונפטרת מהם לכמה שנים. ושוב פעם אחרת באתי לשם, וכנראה קראו את שמי ולא שמעתי, וכך ישבתי ולמדתי כמה שעות, עד שבא אחד ואמר לי: 'כולם כבר הלכו, אין אף אחד ולמה תשב כאן?...'

עובדות מחיי התורה של רבינו שר התורה, מהבית פנימה

רבינו מתחיל את הש"ס בערב פסח, במסכת ברכות, ומסיימה בערב ז' דפסח, ואז בז' דפסח מתחיל ח' דפים של משניות 'זרעים', ובמקביל את כל הדפים מהירושלמי השייכים להם. לכן ימים אלו אצל רבינו עמוסים. ואמר לי פעם שצריך ללמוד כל יום 50-60 דף ירושלמי 'זרעים'. וכמדומה שבשמונה ימים גומר את כל סדר זרעים.

בכ"ו ניסן תשס"ט אמר לי, כי בימים אלו אין לו זמן לכתוב חידושי תורה, מחמת ריבוי הדפים שלומד. ולמחרת שאלתי: האם מתקשה בהשלמת הלימוד של החובות? ואמר: "זה קשה". שאלתי, האם קשה לרבינו יותר משנים שעברו? - "יש מקומות יותר קשה יש מקומות יותר קל, במה שיגעתי יותר קל, כלאיים היה יום יותר קל, אבל דמאי יותר קשה".

שאלתי: הרי פעם אחת ראיתי את רבינו (בלימוד מסכת יבמות) שלמד דף אחד כשתי דקות וחצי. וענה: "כי יבמות הוא ממש גירסא דינקותא, כי למדתי עוד בנערותי מאבא,

ולפני ששלחני לישיבה בפ"ת אמר לי, שיבמות הוא רוצה שאלמד אצלו כי היא מסכת קשה. וכך היה שלמדתי עמו יבמות ואח"כ שלחני לפ"ת".

למחרת, כ"ח ניסן תשס"ט, שאלתי שוב: איך החובות היום? - "זה קשה. אין שום לימוד בלא קושי כלל, היום זה הלימוד של מסכת שביעית".

ה' שמיני, כ"ד ניסן תש"ע. רבינו אמר לי כי "היום אין קבלת קהל, וגם ביטלתי את הטיפול הבריאותי [הלא דחוף] כי בשבוע אחד הזה, כעת אני לומד כל 'זרעים' עם ירושלמי. אמש למדתי 70 דף". וכי זה לוקח כל כך הרבה זמן? הרי פעם אחת ראיתי שרבינו לומד דף ביבמות בכ-3 דקות? וענה: "בשבוע הזה הלימוד לוקח לי את רוב היום, ואין כוחי כמו בימים עברו, ולפעמים אני צריך לעיין שוב, וזה לוקח זמן".

אמרתי: אמש רבינו לא חש בטוב, והיום רבינו נראה טוב יותר מאתמול. תגובה: "כי היום יש לי ללמוד יותר, כי אני בע"ה צריך לסיים היום נדרים, וזה למד של 20 דף ליום, כי נדרים, שזו גמרא קלה, אני לומד כפול כל יום, ושאל"כ לא אסיים את סדרי עד ערב פסח".

באחד הימים רבינו היה נראה חלוש, והתעניינתי האם לא חש בטוב, אמר לי: "אני מרגיש קצת חולה". שאלתי: האם זה מפריע ללימוד? והשיב: "זה מגיע ובא מכך, שלא לומדים..."

אם השאיר קטע קטן בסוף המסכת האם אפשר לעשות סיום אחרי זמן? **אין לזה צורה וטעם, עד שבוע שבועיים עוד אפשר להמתין, אבל לא אחרי זמן רב. וגם אם הטעם שמשאיר את הקטע בסוף המסכת מחמת שיש לו יאראצייט בעוד תקופה מסויימת, אין לזה טעם, ויסיים קודם לכן, וגם באופן זה יהיה לנפטר לעילוי נשמה לא רק אם מסיים ביאראצייט עצמו.**

אם בכל זאת השאיר קטע לאחר זמן רב, האם כבר אין אפשרות לומר קדיש שאחרי סיום?

הרי גם אחרי קטע גמרא סתם, אפשר לומר קדיש, ומאי אכפת לו אם מוסיף שם [הדרן]. ויכול לומר קדיש.

מהו שיטת האירוסין ובינתיים 'חזור המס' איזה פרק ועדיין עוסק בה? **בשעת הדחק, אפשר. שאם חוזר על פרק האחרון יכול גם לגמור ויהיה סיום, כי אם עדיין חוזר על תלמוד המסכת עדיין לא גמר. אבל להשאיר רק מעט גמרא ועליה לחזור, לא.**

בסיום מס' נוהגין להתחיל מס' אחרת, מה המנהג כאשר אינו יודע מה ילמד אח"כ?

יתחיל איזו מסכת שירצה ואח"כ יכול לשנות ללמוד דבר אחר. מה שאומרים בסוף המסכת "הדרן עלך והדרן עלך", בפשטות הכוונה אני 'אחזור עליך ואתה תחזור עלי'. ולכאורה הלשון היתה צריכה להיות "אליך" ולא עליך? וכן מה פ' שאתה תחזור אלי?

בפשיטות, הבנת הדבר היא שזו בקשה "והדרן עלך" פירושו - שיהא לי זכות התורה.

(מתוך הספר 'כל משאלותי')

הוראת רבינו בברכת חמה

דוגמא נוספת לכך, ראינו לפני קיום מצוות 'קידוש החמה', שכלל ישראל קיים בערב פסח תשס"ט. בערב שבת הגדול תשס"ט, פורסם ברחובות בני ברק ובכתבי עת, מכתבם של רבינו זצוק"ל ושל יב"ח הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, אודות הנשים, כי "אף הנהוגות לברך ברכת החמה, מכל מקום אין ראוי ונכון שנשים יתאספו ברחובות קריה, אלא תברכנה בביתן או סמוך לביתן".

רבינו ראה את מניעת השתתפות הנשים כדבר נחוץ עד מאוד, וזירו רבות את ראש העיר ואת פרנסיה שלא יפרסמו במודעות היכן תתכנסנה הנשים, במעמד שיתקיים בב"ב. לבן גיסו הרה"ח ר' יהודה עקיבא גלבר הי"ו, ששאלו למה הרב החלטי כל כך בדבר זה, השיב רבינו: "מוטב שלא תשאל, הנני רואה סכנה בדבר".

כאשר נודע לרבי מויזניץ שליט"א על הוראתו של רבינו, מפי הדומ"ץ הגרי"מ שטרן שליט"א, הסתפק האדמו"ר איך ינהגו נשות קהילת ויזניץ במעמד ברכת החמה, שהרי במעמד החמה הקודם שהתקיים בראשות כ"ק רבנו ה'שועות משה' זי"ע בשנת תשמ"א, כן השתתפו הנשים.

לאחר דיון עם חברי הבד"ץ דויזניץ, החליט הרבי מויזניץ לשגר את הרה"ח ר' צבי פייביש מילר הי"ו אל רבינו, ולהניח לפניו את כל צדדי השאלה. לשמוע את חוות דעתו הגדולה. ר' פייביש הציג לפני רבינו את צדדי השאלה, ורבינו השיב והרחיב בעומק מצוות ברכת החמה, ובנידון המחלוקת אם נשים מברכות או לאו, ולבסוף הוסיף: "נשים תצאנה בפומבי לרחובה של עיר אין לך כל מקום! הרי יש אפשרות שהנשים תעמודנה בחלונות ביתן ויביטו על המעמד!"

על כך השיב ר' פייביש, שהמעמד אינו מתקיים בתוך שיכון ויזניץ, המעמד יתקיים במרחק הליכה מהשיכון, ברחבה גדולה ברח' הרב כהנמן!

כאן פסק רבינו בהחלטיו: "ס'קומט נישט אין פראגע!", על הנשים לברך כל אחת בביתה בגינת הבית, או למעלה על גג הבית, בתנאי שיש שם מעקה, לכל היותר יתאספו חמש נשים ויברכו בצוותא, נשים הרוצות להשתתף במעמד של החסידים, יכולות כיום לשמוע את המעמד דרך הטלפון, והוסיף רבינו: "זוהי טובה גדולה לויזניץ שהרבי שלח לשאול את השאלה הזו".

וכאן הוסיף רבינו את נימוקו, שמכך ניתן להיווכח בשיקול דעתו הרחבה, וביכולתו לחשב מראש מכשולים העלולים להיווצר: "מנהיג בישראל, מוטל עליו להכיר ולדעת את חלק האנשים ואת חלק הנשים, הנני מכיר את חלק הנשים היטב, ובבוקרו של יום ערב פסח הן לחוצות מאוד, ונוסף שאין זה ע"פ התורה שייצאו לרחובה של עיר, הרי אם יצטרכו ללכת דרך של 10-15 דקות, וישוהו זמן ארוך במעמד, ואח"כ יארך זמן נוסף עד שישבו לביתן, עלולים להיווצר מכך מכשולים גדולים בענייני ביטול חמץ ושריפת חמץ! זוהי טובה גדולה שלא ילכו, ועל כן על פי התורה וההלכה אין להם להשתתף!".

(מתוך הספר 'ולא שבט הלוי בלבד')

לסיום לענין סעודת מצוה עם כל דיניה? וכי כל אלו שעושים סיום באמת מבינים הכל? יש שרק חושבים שמבינים, ואפילו הכי עושים סיום, אטו הרמכים רוכבי הרכש האחשתרנים ידעין. וישתדל להבין הכל.

קטן העושה סיום, אם אפשר לבכורות לאכול בו בערב פסח?

למה לא?! זה סיום גמור גם לתשעת הימים.

סיום סדר או מסכת משניות שאין בהם גמ', כגון בזרעים וטהרות. אם זה כסיום מסכת יש אומרים שכן ויש אומרים שלא.

ושבו שאלו, אם סיום סדר אחד משניות אומרים קדיש של סיום?

יש אומרים. ויגיד רבי חנניה בן עקשיא אומר וכו' ואז יגיד קדיש של סיום. רבינו מקפיד לטעום משהו עשרות פעמים בשנה, בכל סיום מסכת שלו. רבינו אמר לי, כי בכל סיום מסכת בסדר לימוד הש"ס שלו, טועם משהו, כדי שהסיום בערב פסח יתירנו, [ומדוע תלוי בזה? כי שמע מאביו זצ"ל שאם אינו טועם בסיום, יש אומרים שזה לא מתירו לאכול בסיום דערב פסח].

כ"ח ניסן תשנ"ז. בחור שואל כי למד בישיבה במחזור אחד חצי בבא קמא, ובמחזור שני בישיבה את החצי השני. אם יעשה סיום בערב פסח להפטר מתענית בכורים?

למה לא, זה סיום של מסכת שלימה ומה שהפסיק כמה שנים באמצע לא מגרע לו.

למד בקיץ שעבר קידושין ונשארו לו שלושים דפים, ועתה לפני פסח רוצה להשלים לסיום בכור, וכבר שכח מה שלמד אם זה מצורף?

למה לא, יכול ללמוד את הנשאר והווי מסכת שלימה.

פיקוח נפש. מכל מקום רבינו ראה בזה הרס השבת, משום שבצורה כזו ניתן להתיר את כל ל"ט המלאכות של שבת ח"ו. הוא העדיף שיעשו זאת שלא על ידי גרמא אלא על ידי הדלקה בפועל - בשעת פיקוח נפש - או ע"י נכרי בחולה שאין בו סכנה, מאשר על ידי היתרי גרמא מפוקפקים.

גם בעצם ההיתר של גרמא לא הסכים, משום שמכונה שמייצרים אותה בצורה כזו שהמתג מפעיל את המנוע, מה משנה אם המנוע נדלק ישיר, או ע"י שרשרת של פעולות, הכל נחשב פעולה מכח האדם. 'גרמא' זה רק כשהפעולה באה מאליה.

מאותה סיבה היתה דעתו לאסור לחלוטין 'מעלית שבת', וכן בבית החולים 'מעייני הישועה' לא הרשה להתקין מעלית שבת, והעדיף להתיר לומר לגוי כשצריך עבור חולה, כמו כן ישתדל מאוד והפעיל השפעתו שלא יבנו בבני ברק בניינים רבי קומות, כדי שלא יצטרכו להתקין בהם מעליות שבת מחוסר ברירה.

סיפר הגאון רבי אברהם רובין שליט"א, מרבני העיר רחובות: "כאשר עשיתי 'שימוש חכמים' אצל רבינו, נתבקשתי לשאול את רבינו האם אפשר לעשות מעלית שבת בבניינים רבי קומות, שבהם היה ניתן להשיג דירות מוזלות, 3 חדרים בעשרים וחמישה אלף דולר. היו כמה מן הפוסקים שלאחר שהציבו כמה תנאים בפני היוזמים, נטו להתיר, באופנים מסוימים.

"אמנם רק כאשר התחלתי להציג את השאלה בפני רבינו, כמעט הדפני מביתו. 'מה אתה רוצה?', הזדעק 'שבעוד 50 שנה יגיעו בשבת עם רכב כשר לבית הכנסת? ילבשו טלית על אוטו? האומנם בשביל 25 אלף דולר נשתמש בהקלה מתנדנדת?', הוא התחלחל כולו.

"אספר לך', המשיך רבינו, 'בצערותי, כשהייתי בוינה, הגיעה לפני רבני העיר שאלת השימוש ב'טייטל', נדנדה ענקית שבה יכלו לשהות בבת אחת עשרות רבות של ילדים, בשבת קודש.

"רבני הקהילה באו לגינה במטרה לעמוד על טיבה של נדנדה זו, כדי לדעת אם יש סיבה לאוסרה לשימוש בשבת. לבסוף פסקו רבני העיר לאסור את השימוש בנדנדה, בהטעמים כי יש בכך איסור של 'עובדין דחול' ולא להשתמש בכל מיני קולות. מאידך גיסא, לא חששו להתיר לעבור במקום שיש בו עין אלקטרונית, המפעילה נורות בפעולות חשמליות שונות, אף שהיו פוסקים שאסרו זאת'.

"דעתו הייתה: 'סוד מלאכה דאורייתא ע"י ב' דברים דהיינו מלאכת מחשבת, פעולה ומחשבה, אבל מה שאדם הולך כדרכו ברחוב, ואינו עושה שום מעשה מלאכה ותוספת פעולה, ועי"ז נדלק באיזה בית אור, אין זה בגדר מלאכה דאורייתא ואינו דומה למלאכת המשכן...'.

"וסיים רבינו: 'כל זה כמובן רק כשעוברים ברחוב, ואין שום כוונה ושום הנאה מהפעולה הנעשית בסביבתו, אך בבתי או מלונות שדלתם נפתחת על ידי עין אלקטרונית, וכל יוצא בזה, וודאי אסור, ויש לברר היטב מה לעשות בכגון דא'.

יש הרבה שמקפידים אחרי שמוצאים את העשרה פתיתים, שעוטפים אותם בניילון ובעוד כיסויים, וגונזים אותם במקום משומר ביותר, עד לשריפת החמץ שלמחרת. ומה רבה בזה החוכא ואיטלולא, אשר בשאר הבית עדין יש להם פח מלא לחם, והוא אינו סגור ולא משומר, והטף מסתובב עם פרוסות חמץ ואין שומר. וכי מה זכו אותם עשרה פתיתים של חמץ, אשר רק בהם נזהרים כדין?

שיעור מיוחד ומרתק בענייני ערב פסח וליל הסדר של מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל

תהיה ברכתו לבטלה, וכבר נהגו כן ברוב המקומות. אכן כבר הכריעו הפוסקים דבלא"ה לא הווי ברכה לבטלה, כי זהו עצם המצוה "לבדוק", ומ"מ מנהג ישראל הוא, ויש בזה סודות עפ"י הקבלה.

ומיהו יש להעיר ולעורר בזה, שלא לעשות את העיקר לטפל ואת הטפל לעיקר. כי יש הרבה שמקפידים אחרי שמוצאים את העשרה פתיתים, עוטפים אותם בניילון ובעוד כיסויים, וגונזים אותם במקום משומר ביותר עד לשריפת החמץ שלמחרת. ומה רבה בזה החוכא ואיטלולא, אשר בשאר הבית עדין יש להם פח מלא לחם, והוא אינו סגור ולא משומר, והטף מסתובב עם

פרוסות חמץ ואין שומר. וכי מה זכו אותם עשרה פתיתים של חמץ, אשר רק בהם נזהר כדין? ולפיכך יש לידע, כי אמנם מנהג ישראל הוא לעטוף היטב את העשרה פתיתים, ואין לזלזל במנהג, אבל העיקר יש להקפיד ולהשגיח מאד מאד על כל החמץ אשר בביתו עדיין. והגם שאינו שייך לעטוף את שאר החמץ, כמו שנהגו ישראל בעטיפות העשרה פתיתים, מ"מ יזהר לסגור ולכסות היטב את הפח של הלחם, ולשמור שלא יטלטלוהו ממקום למקום, אשר זו היא עיקר ההלכה.

לא לשפוך נפט על הלחם

הנה אנו מהדרים לקיים ביעור חמץ ע"י שריפה כר' יהודה. ולפיכך כבר עוררתי לפני שנים רבות, וגם הדפסתי זאת, שטוב ונכון

דבצית אחד לא ישפוך עליו נפט, אלא ישליכנו כמות שהוא לאש, כי אם ישפוך עליו נפט הרי מיד הוא נפסל מאכילת כלב, ונמצא שאין מזהירים ב'בל יראה', והריהו מבוער כבר, וממילא אינו מקיים בו מצות שריפה. ברם, אינני אומר כי הדבר ברור כך, ומי שרואה את אביו שלא נזהר בזה אינו צריך למחות בו, כי קצת י"ל שזה הכל בגדר "התחלה" של שריפה, נותנים בו נפט ואח"כ שורפים אותו.

וכי מפני שאני עכשיו בכור, אני צריך לצום עקב מה שהיה לבכורים דאז?
הנה יש קושיות עצומות על ענין תענית בכורים: א. הלוא הנס היה בליל הסדר ולמה צמים מקודם, (והרי גם יום ארבעה עשר אסור במלאכה, מפני שהוא יום הבאת קרבן וחשיב כיו"ט). ב. הנס היה בין לזכרים בין לנקבות, ולמה אנו נוהגים שרק הזכרים צמים? ג. הנס היה גם לבכור מאם, ולמה צמים רק בכורות מאב? ד. הנס היה גם לגדול הבית ולא רק לבכורים? ה. ויותר מזה שאלתי מדוע מי שהוא בכור עכשיו הוא זה שצריך לצום, ולכאורה כל הבכורים שהיו אז, המה וצאצאיהם וצאצאי צאצאיהם הם המה שצריכים לצום, כי הם היו צריכים להיהרג בליל הפסח, אבל מה זה נוגע למי שהוא בכור עכשיו, וכי מפני שאני עכשיו בכור אני צריך לצום עקב מה שהיה לבכורים דאז?

ולפיכך אני אומר שגדר צום זה שונה, ונבאר כאן בתמצית:

הנה עד לחטא העגל היתה ה'עבודה' בבכורים, ובאמת במתן תורה הבכורים הקריבו את הקרבנות, וכמו שפירש"י בחומש, ורק לאחר חטא העגל, הואיל והלוויים הרגו את אלה שעבדו לעגל, נתבטלה הכהונה מהבכורים ועברה לכהנים. והנה עיקר הזכר של נס הפסח הוא, שהקב"ה פסח על בתי בני ישראל ולא הרג את הבכורים, ומכאן נקדשו הבכורים וזכו שתהיה ה'עבודה' על ידם (ואמנם לא כל הבכורות שהיו בנס נתקדשו ל'עבודה' והוא גזירת הכותב ד'עבודה' היא רק בזכרים ולא בנקבות, ודווקא בבכורות מאב). ומעתה יש להבין את גודל העלבון והכאב שהיו לבכורים בערב הפסח: הרי

המשך בעמוד הבא <<<

היאך נוהגים למכור את החמץ כדי שלא לעבור על 'בל יראה ובל ימצא', הרי לכאורה הווי 'הערמה' במילתא דאורייתא?

דעת כמה גדולי עולם שאסור לעשות 'הערמה' במילתא דאורייתא, וא"כ קשה, היאך נוהגים למכור את החמץ כדי שלא לעבור על 'בל יראה ובל ימצא'? הרי לכאורה הווי 'הערמה' במילתא דאורייתא! והנה הגאון בעל ה'תבואות שור', כתב לגבי בעלי הבהמות, שחיפשו עצה להאכילן חמץ בפסח, והיו מוכרים את כל העדר לנכרי בפסח, כדי שהוא יאכילן גרעיני חמץ. וכתב ה'תבואות שור' דהוא אסור מפני דהווי 'הערמה' באיסור תורה, שהרי אוכלות

בהמותיו חמץ בפסח, ונמצא שהוא נהנה מחמץ בפסח. אלא דא"כ קשה על עיקר מכירת החמץ לנכרי, הלוא הווי נמי 'הערמה' נגד איסורא דאורייתא של 'בל יראה ובל ימצא'?

ומבאר ה'תבואות שור', דלא הווי אלא איסורא דרבנן, כיון דמדאורייתא סגי בביטול, ומהני מה שאומרים "כל חמירא" וכו', ורק מדרבנן אסור להשהותו לאחר הביטול, וע"ז מועילה המכירה. ואולם כבר תמיהו הרבה על דבריו, הלוא את החמץ שמוכרים לא מבטלים, ולדוגמא בעל מפעל גדול לביסקוויטים, שמוכר את כל אוצר הביסקוויטים לנכרי, ודאי ברור שאינו מתכוון אח"כ בביטול החמץ כשאומר "כל חמירא" וכו' להפקיר את כל אוצר החמץ הזה! וההפקר והביטול הווי רק על שאר החמץ

"דחזיתיה ודלא חזיתיה", אבל ודאי לא את החמץ שמכר ועשה עליו חוזה עם הנכרי! וא"כ נשאר קשה, לכאורה, היאך מוכרים את החמץ לנכרי, הרי הערמה אסורה בדאורייתא?

אלא צריכים לומר שאין זו 'הערמה', וכל אחד שמוכר את החמץ צריך באמת לדעת, כי הוא חותם על מכירה אמיתית, ואם כן יביא אח"כ הנכרי את הכסף, וימלא אחר התנאים האמורים בחוזה, ולפי מה שסדרו הרבנים עורכי הסכם המכירה, אזי אה"נ החמץ יהיה של הנכרי. **ובאמת צריכים במכירת חמץ לדעת, שאין זו 'הערמה' בעלמא אלא צריכים לכוון למכור.** אלא מאי, יש הרבה אנשים שאינם מכוונים למכירה ממש, אנו לא מתחשבים בזה ודברים שבלב אינם דברים. דוגמא לדבר: אם יבוא חתן ויאמר: אני חתמתי על הכתובה, אבל לא ידעתי מה כתוב שם, הרי אין מתחשבים בדבריו, ואדרבה נאמר לו 'הלוא ידעת שזו כתובה, הרי לא חשבת שזה פרוזובול, ומכיון שחתמת עליה הרי אתה מחוייב בכתוב בה'. וכמו מי שחותם על חוזה הכתוב בלועזית, שאינו מבין השפה, ויאמר אח"כ 'לא ידעתי מה כתוב בו', ודאי שלא נתחשב בדבריו, כי הלוא ידעת שאתה חותם על חוזה והנך מתחייב באמור בו. ואמנם אם היו מרמים אותו לאו כלום הוא, אבל כל שידע שזה מכר וחתם עליו, הכניס עצמו לכל מה שכתוב בו ודברים שבלב אינם דברים.

מה זכו אותם עשרה פתיתים של חמץ אשר רק בהם נזהר כדין?

יש שאלה: למה לא מברכים "שהחיינו" בבדיקת חמץ? הא הווי מצוה המתחדשת משנה לשנה! והנה הא דמברכים על ביעור חמץ ולא על בדיקת חמץ, הרי"ז מפני שעיקר המצוה היא הביעור, ומברך על שם סופו שיבדוק וימצא החמץ ויבערנו, וכידוע. אבל לכאורה, אמאי לא מברך על מצוה זו "שהחיינו". והתשובה בזה היא: משום דאין כ"כ הנאה בזה, לפיכך מחכים לליל הסדר, שעושים אז "שהחיינו" ומכוונים על כל המצוות ששייכות וקשורות לזה.

ידוע המנהג שהאשה מניחה בהיחבא עשרה פתיתים, כדי שימצא חמץ ולא

בשבתות, כי מיד נוטלין ידיים לסעודה וליכא הפסק, אבל בליל הסדר עובר זמן רב של כשתי שעות, ונמצא הכוס הראשון בלי ברכה. ויש לעיין בזה.

למה מכסים

ראוי לכל אחד ללמוד ולהבין את דיני ליל הסדר, כדי שידע ויבין את אשר לפניו - ולא כאותם שעושים כסומא בארובה, כאן כתוב בהגדה "כסה המצות", אח"כ כתוב "גלה המצות", וכיו"ב, ואינם מבינים טעמים של דברים, מכסים ומגלים, ואינם מבינים למה משתנה הדין. ואמנם מי שמעיין יודע ומבין. כי בעצם צריכות המצות להיות מגולות, רק דבשעה שאנו רוצים להראות עקירת השולחן, אנו מכסים המצות, וכן כאשר לוקחים את הכוס - יש לכסות המצות מפני בושות, וכמו בשבת שיש לכסות את הפת בשעת הקידוש, כיון דבאמת פת היא לפני יין, ולכן, כיוון שמקדשים על היין מכסים אותה, לפיכך בליל הסדר כל פעם שנוטלין את הכוס מכסים המצות, כשלא נוטלים את הכוס ואומרים את ההגדה - מגלים את המצות.

אומרים את ההגדה ומברכים "אשר גאלנו" ושותים כוס שני.

אנחנו לא נותנים כוסות לאלהינו הנביא

ארבע כוסות המה כנגד ד' לשונות גאולה: "והוצאתי", "והצלתי", "וגאלתי", "ולקחת". ונחלקו הראשונים להלכה, אם שותין כוס חמישית, שהיא כנגד הגאולה העתידה, וכמו שכתוב: "והייתי לכם לאלוקים", ויש לראשונים ששתו כוס חמישית. גם היום אולי יש מקומות שנוהגים בשתיית כוס חמישית, אבל אנחנו פוסקים רק ארבע כוסות, והכוס החמישית היא ספק, ולפיכך מוזגין כוס ואומרים שכוס זו היא עד שיבוא אליהו, ואז נדע את הדין אם צריכים לשתות עוד כוס או לא, ולכן קוראין לזה "כוס של אליהו הנביא", אבל אלו שמייחדים ומוזגין כוס לאלהינו הנביא, **אנחנו לא נותנים כוסות לאלהינו הנביא.** אלא מחכים עד שיבוא אליהו, והוא יפשוט לנו מה דינה של כוס חמישית, וכדאמרין בסוגיות הגמרא "תיקו", שהוא ברמז 'תישבי יתרץ קושיות ואבעיות'.

למה תיקנו דווקא כוסות של יין כנגד ד' לשונות? ולמה לא ד' תפוחים או ד' אגוזים? **ישנה שאלה** למה תקנו חכמים דווקא ארבע כוסות של יין, הא העיקר שיהיה במספר ארבע שהוא כנגד ד' לשונות הגאולה, ולמה לא ד' מצות, ד' פירות, כגון ד' תפוחים או ד' אגוזים? הרבה אנשים יש שקשה להם לשתות יין, והיו יכולים להניח ד' אגוזים, ואזי כולם ישאלו מה נשתנה, למה מניחים ארבעה אגוזים ויגידו שהם כנגד ד' לשונות של גאולה?

ומה שבארנו בזה הוא, כי באמת מה שתקנו כנגד ד' לשונות של גאולה, אינו סתם מספר ד', מפני שמצינו בתורה שנכתבה הגאולה בחילוף ד' לשונות, כי באמת אין זה סתם כפילות של ארבע פעמים. אלא המה ארבעה סוגים של הצלה, אשר האחד גדול מחברו, "והוצאתי" אח"כ "והצלתי", "הצלה" זו תוספת שמחה, אח"כ "וגאלתי" שהיא עוד שמחה, כי הרחיק אותנו מהם, עד "ולקחת", שזכינו שהקב"ה לקח אותנו. ולעתיד לבוא בגאולה השלמה נגיע לתוספת כוס חמישית. וזהו הטעם שתקנו דווקא ד' כוסות של יין, דהנה באכילת פירות הרי האדם נהנה מהאגוז הראשון יותר מהאגוז השני, או אולי באופן שווה, ברור כי מהשני לא נהנה יותר מהראשון, הראשון אגוז טעים או תפוח טעים, השני הלוא כבר אכלתי... השלישי וק"ו הרביעי כבר כמעט שאינו רוצה לאוכלם, עכ"פ ודאי שאינם "מוסיפים" שמחה. משא"כ יין, מי שמרבה לשתות יודע... יין ישמח לבב אנוש, כוס אחת נותנת מעט שמחה, כוס שני מרבה שמחה, שלישי ורביעי יוסיפו יותר ויותר. והרי זה ממש כנגד ארבע לשונות של גאולה.

(מתוך חוברת מיוחדת ש"ל לפני שנים רבות ע"י ישיבת 'קול תורה')

אין לך יום שהרבו בו כלל ישראל כ"כ הרבה קרבנות כמו ערב פסח, וכמו שמוכר בגמרא שחטו כפליים ששים ריבוא פסחים. והנה מי היה צריך לשחוט ולעשות את העבודה? - ודאי הבכורים, כי הלוא עצם הפסח הוא על שם הנס שפסח על בתי ישראל והציל את הבכורים, ועי"ז נתקדשו הבכורים לעבודה. ולמעשה לא כן הוא, אלא הכהנים הם המה שעושים את העבודה, ואילו הבכורים עומדים מבחוץ, ועל זאת כאב ליבם עד מאד.

ומה נורא היה העלבון שלהם לפני כל קהל ישראל. ונראה שזה היה מקור התענית של הבכורים ביום הקרבת הפסח, כי לעת כזאת איך יערב להם לאכול ולשתות? אמור אמרו הבכורים לעצמם: 'הלוא אנחנו צריכים להיות היחסנים! אנו היינו צריכים להקריב את הקרבנות, והנה לקחו את זה מאתנו, ונמסר הדבר לאחרים, וכל זאת מפני שחטאנו בעגל' - אבל אנחנו ואבותינו חטאנו, ומחמת זה פשוט לא יכלו לאכול ביום זה.

ולפי"ז יוצא כי הטעם של צום הבכורים בערב הפסח, הוא כדי לזכור את חטא העגל, ואת אשר נלקחה העבודה מהבכורים מפני זה. ולהכי אין מתענים אלא זכרים, ודווקא בכור מאב, כי רק המה נתקדשו לעבודה.

אין לילה כמו הלילה הזה

ראוי ונכון להתבונן ולהבין את רוממות הלילה הזה: אין לילה כמו הלילה הזה, זה "לילה כיום יאיר", ליל שימורים. הקב"ה מחכה ללילה הזה ואנחנו מחכים לו, ליל שימורים לדורות. אין שיעור וא"ל לספור את המצוות שאנו מקיימים בלילה הזה, מצוות דאורייתא יש להן קצבה, אבל מצוות דרבנן - רבות הן מאד. וכשמברכים "שהחיינו", הננו נותנים תודה לד' שהגענו לזמן הגדול הזה. צריכים לכוון "שהחיינו" על כל המצוות דאורייתא ודרבנן שאנחנו מקיימים בלילה הזה, כי באמת, כל מה שאנו עושים בלילה הזה, כל תנועה, כל עריכת הסדר אפילו אכילת הכרפס וטיבולו, ההסיבה, ארבע כוסות, הכל מצוות מצוות... אין שיעור למצוות הלילה הזה, **וצריכים לכוון על כל זה בברכת "שהחיינו"**.

אצלו היום אין יהודי שלא עוברת אצלו שעה או שתיים מהקידוש עד לסעודה בשעה ששונה הקידוש יכוון שני דברים: קידוש וכוס ראשונה מד' כוסות, וישהה בהסיבה.

הנה בכל ימות השנה יש חיוב על האדם כשעושה קידוש - שילך לאכול מיד, ויש שרצו ליתן שיעור לדבר הזה גם בליל הסדר, ואילו אצלנו היום, אין לך יהודי שלא עוברת אצלו שעה או שתיים מהקידוש עד לסעודה, הלוא אומרים את ההגדה באריכות, "כל המרבה לספר הרי"ז משובח". ולכאורה אמאי סמכין בהפסק כ"כ גדול בין קידוש לסעודה.

והטעם בזה הוא, מפני שהתפקיד של "ליל הסדר" הוא ל"קדש" את הלילה הזה, ונמצא כי הכל הוא "המשך" אחד, והדבר דומה לאחד שעושה קידוש, ואח"כ הוא מאריך כי יש לו דביקות גדולה בד', והוא אומר "על נטילת ידיים" באריכות רבה, ואומר "מזמור לדוד ד' רועי לא אחסר" וזה לוקח אצלו זמן רב, זה הכל המשך הסעודה. כל מה שאנו עושים בליל הסדר הוא "הקדמה", חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ולספר את הניסים והנפלאות שהיו בלילה הזה, וחשיב כל זאת הקידוש עם ההגדה עם הסעודה, הכל המשך אחד, ולכן לא אכפת לך מה שעובר כ"כ הרבה זמן. ובזה שאני ליל הסדר מכל השנה כולה. אבל בכל השנה. ודאי אסור בהחלט להפסיק בין קידוש לסעודה.

ומהאי טעמא נמי. אין מברכים ברכה אחרונה על הכוס. דהרי לפי אריכות שמאריך בהגדה עוברין יותר משבעים ושתים דקות, שהוא שיעור עיכול, ובעלמא מי שלא בירך בשיעור כזה, אוסר לו אח"כ לברך אפילו בסעודה גדולה, כיון שכבר עבר שיעור עיכול. ובדרך כלל אין מברכין על כוס הקידוש

ארגון "דרשו" שמח לברך
את אלפי לומדי תוכניות "דרשו"
ואת כל בית ישראל בברכת פסח כשר ושמת.
יהי רצון שנזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, במהרה בימינו.

כשייסד ה'אמרי חיים' זיע"א את השיכון, נסע לארצות הברית ושהה בה שנתיים ימים, בניסיון להשיג תרומות לבנין הקריה ומוסדותיה. גם צעיר לא היה, ובפקודת הרופאים טייל בכל יום בשדרה שליד האכסניה. משמשו נשא כיסא מתקפל, וכשתש כוחו היה יושב ומחליף כה, וממשיך בהליכתו. יום אחד העיר המשמש: "מדוע עלי לשאת כיסא, הרי לכל אורך הדרך מוצבים ספסלים!"

הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א, על המקומות שספגו טומאה

וירעו אותנו המצרים

מומחים והצוות מסור. האבחונים מדויקים והטיפול נכון. התרופות מועילות, והחולים מתים...

הכיצד? כי קירות העץ, הלוחות והקורות, ספוגים חיידקים מעשרות ומאות מחזורי החולים. וכשבא חולה שגופו חלש וחסנו פגיע, מסתבך מצבו שבעתיים עקב חיידקי המחלות שחודרים לגופו. ההמלצה הייתה חד משמעית: לשרוף את הבניין ולהשמיד את חיידקיו, ולבנות בית אבנים חסון, וכך נעשה. ואמר רבי אליה: שנינו (נגעים פ"ב מ"ו) שאם יש קיר משותף בין דירת הצדיק ודירת רשע, ונראו נגעי בתים בצדו של הרשע עקב עוונותיו, שניהם חולצים את האבנים ומביאים אבנים אחרות. "מכאן אמרו: "אוי לרשע אוי לשכנו". ומדוע? כי עברה יוצרת נגיפים וסילוק שכינה. וכמו שאמרו (סוטה ג ע"ב) שבתחילה, קודם שחטאו ישראל, הייתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד [בביתו (רש"י)], כיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם [מלבוא לביתם, שאינו יכול לראות בעברות שבביתו (רש"י)]!

אברהם אבינו היה 'מרכבה לשכינה' (רש"י בראשית י"ז, כ"ב). אבל כל זמן שהיה עמו לוט, היה הדיבור פורש ממנו (רש"י שם י"ג, י"ד)!

בספר 'קרבת עני' (דברים ד"ה והענו) מסופר, שפעם נסע אור שבעת הימים, הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, עם בעל העגלה הנוכרי אלכסיי, שידע להוקיר את איש האלוקים כהשגתו. הלא חווה

אין ספור נסיעות בקפיצת הדרך. עברו ביער, ולפתע עצר את הסוסים ואש זרה בערה בעיניו. הודיע לבעל שם טוב שהוא עומד להורגו. בשלווה השיבו שיעשה כרצונו, אך לא כאן. ייסע מעט להלן. נסע, ועצר שוב קם והתנפל לרגלי הבעל שם טוב לבקש סליחתו. אינו יודע מה היה לו. אמר הבעל שם טוב: "מקום זה היה מיועד לפורענות, כי שם רצח קין את הבל" (והובא גם ב'כנסת יחזקאל' ריש לך-לך). ועל דרך שאמרו בזהר הקדוש (ח"ב מ"ט, ב), שרבותינו הוזהרו שלא לעבור במקום בו הרג אדם את הנפש, ומאותו יום כל מי שעובר שם מסתכן בנפשו. ומעין זה בספר שבחי הבעש"ט (עמוד

קמו), שביער הסמוך לכפר טשארטיא נהרגו כמה יהודים, והבעל שם טוב נסע לשם להבריה הקליפה של רציחה, והזהיר את בני פמלייתו שהמשרת הנוכרי ירצה להרגם, ועליהם לעמוד על המשמר. וכך היה, והמשרת אמר בשפתו: "השד נשך אותי". וכן כתב הגאון הקדוש רבי יי"ב מאוסטראה זצ"ל בבאור הכתוב: "היי דרכם חשך וחלקלקות ומלאך ה' רדפם" (תהילים ל"ה, ו'), הוא המלאך שנברא מהעברות שנעשו באותה דרך. וזהו שנאמר: "יתיצב על דרך לא טוב", שנעברה בה עברה ועל ידה "רע לא ימאס" (שם ל"ו, ה'). וסיפר הצדיק רבי יהושע מבעלזא זצ"ל (אוצר יד החיים הקדמה אות ז'), ששמע מאביו הצדיק השר שלום מבעלזא זצ"ל, שבנוסעו לחתונת בנו הצדיק רבי משה זצ"ל, סר להתפלל בבית כנסת ישן בן שמונה מאות שנה, וראה שאינו משפיע עליו לטובה. חקר ודרש אצל הזקנים, ואמרו שקיבלו מאבותיהם, שהבונים היו כופרים. והגאון הקדוש מוילנא זצ"ל אמר (לקוטו על האידרא קדישא, נסע ה"ב ב'), שלפיכך יצא רבי שמעון בר יוחאי עם בני חבורתו לשדה, "כי לא רצו שיהיה בבית שהוא מעשה ידי אדם, שמא נעשה בו מעשה

"וירעו אותנו", ולא "וירעו לנו". פרש האלשיך הקדוש זצ"ל, שעשאנו רעים. החטיאנו ודרדורנו לתהום מ"ט שערי טומאה. וכשם שענין זכירת יציאת מצרים, הוא להפקת לקחיה לדורות עולם, יש להתבונן גם בזה ולהפיק הלקח: איך יכלו המצרים להשפיע בזמן כה מועט על צאצאי שבטי קה, בהם המונים שעוד זכרו את יעקב אבינו עליו השלום, בחיר האבות, ולהביאם לשפל המדרגה? והלא כתב ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל (שמות ג', ח') שבמצרים ירדו למ"ט שערי טומאה, ובדורות האחרונים עלולים להגיע לשער החמישים, רחמנא לצלן. עלינו ללמוד מניסיונם המר של אבותינו, ולהציל נפשותינו.

נזכיר פסוק, ונתבונן בו. אמר הכתוב: "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו ובחקותיהם לא תלכו" (ויקרא י"ח, ג'). כתב רש"י הקדוש: 'מגיד שמעשיהם של מצריים מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל'. איך יובן? בפרט שב'תורת כהנים' מסיים: 'ומנין שישבת ישראל גרמה להם', למצרים, שהתקלקלו כל כך, שנאמר: 'אשר ישבתם בה'!

ופרש ב'שם משמאל' (אחרי, תרע"ד), ששיקר מאמצי היצר הרע להחטיא את ישראל. וכמו שאמרו (סוכה נב ע"א), שמניח אומות העולם ומתגרה בישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולם. אבל איך ישפיע על ישראל קדושים? עמל הוא להחטיא ולסאב את הגויים הדרים במקומם של ישראל, והם הרי מתמכרים לו מרצונם, ואז "ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם" (תהילים ק"ו, ל"ה). וכתב: 'וכבר פרשנו שלא דווקא שהתערבו עמהם וראו בפועל מעשיהם הרעים, אלא אפילו היו סגורים נמי, כי אומות העולם מקלקלים את האוויר במעשיהם המתועבים. כי אפילו מחשבה נחקקת באוויר, כמו שכתב הרמ"ע ("עשרה מאמרות", מאמר הנפש ב', ח'). וכמו בגשמיות, שהשוואף לקרבו אוויר מושחת משחית את גופו'. [ויעוין להלן, מאמר: אני ולא מלאך].

שמעתי מפי הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל - וכאן המקום להחזיק טובה אחת מני אלף אלפים ורבי רבבות, לאדוני אבי מורי ורבי זכר צדיק לברכה. רבים מחברי נסעו לטיולי חול המועד, הלכו לביקורים משפחתיים. אותנו לקח אבא לביקורים אצל גדולי ישראל גאונים וצדיקים, להתברך מפי קדשם. לשמוע שיחותיו הנלהבות של רבי אליהו לופיאן, ורעיונותיו המרעישים של רבי חיים שמואלביץ, ועוד.

הכלל, רבי אליהו סיפר, שבבחרותו למד בלומז'ה, אצל הגאון הצדיק רבי אליעזר שולביץ זצ"ל. בתווך, בין בית המדרש ותלמוד התורה, היה מבנה בית החולים. הרופאים ועוזריהם עשו מלאכת קודש, ולא ראו ברכה ביגיעם. כל חולה שהובא, הסתבך מצבו ולא ארכו הימים ונפטר. החלו רינונים שהרופאים אינם מומחים, הצוות מתרשל והתרופות אינן מתאימות. ההתמרמרות גאתה, ומוורשה הבירה נשלחה וועדה לחקור עד תום. חברי הוועדה עשו מלאכתם נאמנה, חקרו ודרשו והגישו ממצאיהם: הרופאים

הלא החתול טרף את הגדי, וא"כ טוב עשה הכלב שנשכו על עוול בכפו, ולא טוב עשה המקל שהכהו, ויפה עשתה האש ששרפתו, ולא צדקו המים שכיבו את האש, וטוב עשה השור ששתה למי, ולא טוב עשה השוחט ששחטוהו, וצדק מלאך המוות שהמית להשוחט, ולבסוף בא הקב"ה ושחטו למלאך המוות, והלא לפי החשבון צדקו דרכי המלאך המוות?

הרב שמואל צבי גנץ שליט"א, עם לקט אמרות ועובדות מבעל החתם סופר זיע"א

המצה מתחננת אליו שיאכלנה

אליהם בשאלה על הפיוט "חד גדיא": הלא החתול טרף את הגדי דובין אבא בתרי זוזי, וא"כ טוב עשה הכלב שנשכו על עוול בכפו, ולא טוב עשה המקל שהכהו, ויפה עשתה האש ששרפתו, ולא צדקו המים שכיבו את האש, וטוב עשה השור ששתה למי, ולא טוב עשה השוחט ששחטוהו, וצדק מלאך המוות שהמית להשוחט, ולבסוף בא הקב"ה ושחטו למלאך המוות.

והלא לפי החשבון, צדקו דרכי המלאך המוות! ויבינו מקושתו כי מתחפש הוא מהם, ואדם גדול הוא. ע"כ הפצירו בו שיגלה להם התירוץ. ויען ויאמר להם: אכן הגדי והחתול יש להם ריב ביניהם, מ"מ יסדרו הדברים בינם לבין עצמם, אבל מהכלב מי ביקש מידו משפט? ע"כ לא נכון עשה הכלב, וטוב עשה המקל שהכהו, ולא טוב עשתה האש ששרפתו, והמים צדקו שכיבו לאש, ולא צדק השור ששתה למי, וטוב עשה השוחט ששחטו, ולא צדק מלאך המוות בשחטו, ולא צדק להשוחט, וע"כ לעת"ל ישחוט הקב"ה למלאך המוות הוא היצה"ר, והוסיף לאמור: "ומזה תבינו, שאם שני גדולי תורה יש להם ריב בינם לבין עצמם, אתם אנשים פשוטים, מה לכם להתערב

על ריב לא לכם?". ויפייסוהו ושתקו ולא דיברו עוד, והגאון רבי יונתן נסע לדרכו לשלום.

(ספרא דמלאך הספר החדש אמרות ועובדות החת"ס)

מקובל כי פעם פירש לאמור רבינו החתם סופר בדברי קדשו: הנה מודעת כל זאת כי המצה קרויה 'לחם עוני' (דברים ט"ז, ג'), 'לחם שעונים עליו דברים הרבה' (פסחים לו ע"א).

כתב רבינו בפירושו, שהמצה עצמה מדברת דברים הרבה, מבקשת ומתחננת שיאכלוה [דרשות החתם סופר ח"ב, עדר ע"ב].

ותמה הגאון רבי יהושע בוקסבוים זצ"ל, רבה של גלאנטא: מהיכן שאב רבינו פרוש זה, שלא נמצא לא בש"ס ולא במדרשים ואף לא בכתבי האר"י זצ"ל? והשיב: אין זאת אלא שבעצמו שמע כיצד פונה אליו המצה, ומתחננת לפניו שיאכלנה!...

(ספרא דמלאך אוצר אמרות מהח"ס מאת מהרש"צ גנץ שליט"א, בהוצאת עוז והדר) בהזדמנות אחרת, סיפר הגה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע, כי רבינו החת"ס דרש פעם בפרעשבורג בשבת הגדול, ובתוך הדרשה אמר ש'מצה' מרמז על היצר הטוב, ו'חמץ' מרמז על היצר הרע (ברכות יז א). ואין חילוק ביניהם רק במשהו, היינו הנקודה שבין האות ח' לאות ה'.

היה שם איש בליעל אחד, שהיה רגיל להתלוצץ על דרשות רבינו, והיה נקרא בפי כל בשם 'חוקר' כי היה חכם בעיניו, ורגיל היה לחקור חקירות. לאחר דרשה זו התלוצץ ביתר שאת על ענין זה, עד שהגיעו הדברים לרבינו. על כך נענה רבינו אומר: הנה מהו החילוק בין 'חוקר' ל'חוקר', ג"כ רק במשהו שבין האות ח' לאות ה'. בעת שאמר דבר זה היה איש הנ"ל בחדר העלייה שלו, ונפל מכל המדרגות, ונעשה לו אז "הויקער" [חטוטרת בגבו], ל"ע.

חד גדיא

מנהגו של רבינו החתם סופר, היה לספר בליל פסח סיפור שקיבלו מרבו המובהק, הכהן הגדול רבי נתן אדלר זי"ע, על הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל. באחד מן הימים, בתקופה בה היו חילוקי הדעות בינו לבין הגאון רבי יעקב עמדין, נסע הגאון רבי יונתן מביתו לעיר אחרת, והיה אחר ימי הפסח. על אם הדרך סר ללון בבית מלון אורחים, ופגע שם באנשים פחותי ערך אשר דיברו עליו סרה, והם לא הכירוהו ויחשבו אותו לעובר אורח פשוט, ויפנה

<< המשך מעמוד קודם

כמה יש לנו לראות להסתופף בבית ה', בתים שמגדלים בהם תורה ותפילה והם מלאים וגדושים בקדושה המסייעת להתעלות בעבודתו יתברך. וכמה יש לנו להתרחק ממקומות בהם נעברה עבירה ומועדים להחטיא את האדם. ונספר -

כשייסד ה'אמרי חיים' זיע"א את השיכון לפליטי שואה חסרי כל, נסע לארצות הברית, ושהה בה שנתיים ימים, בניסיון להשיג תרומות לבניין הקריה ומוסדותיה. הוא עצמו עבר תקופה לא קלה בגטו גרוסוורדיין, בבריחה לרומניה ובשהיה הבלתי חוקית בה. גם צעיר לא היה, ובפקודת הרופאים טייל בכל יום בשדרה שליד האכסניה. משמשו נשא כיסא מתקפל, וכשתש כוחו היה יושב ומחליף כח, וממשיך בהליכתו.

יום אחד העיר המשמש: "מדוע עלי לשאת כיסא? הרי לכל אורך הדרך מוצבים ספסלים!"

אמר הרבי: "לא ידעתי שקשה לך. מעכשיו, אני אשא את הכיסא!..." "לא ולא", מיהר לענות, "רק תמהתי..."

התרגש הרבי: "שאני אשב על ספסל בשדרה? היודע אני מי ישב עליו, כיצד נהג ומה חשב?!"...

(מתוך 'מקרבן לתורה' - פסח)

שלא בכוונה קדושה, וכל שכן איזה איסור!."

בספר 'שפתי צדיקים' (פרשת אמור) מסופר, שהרבי רבי ברוך ממעז'בוז זצ"ל, שבת בבית עשיר אחד, ובני המקום נהרו לשולחנו הטהור, ולא היה יכול לומר דברי תורה. חקר ומצא שלפני כן התגורר שם אדם רשע.

והצדיק רבי שמואל משינאווא זצ"ל, סיפר ('רמתים צופים', נח) שנסע עם רבו, הרבי בונים מפשיסחא זצ"ל, לעיר גאוורטשוב, וכשהניח טלית ותפילין אמר: "לפעמים קשה להתפלל במקום זה, והולכים להתפלל במקום אחר. אך לא זו הדרך, כי המקום יתבע אותך: אדרבה, מדוע לא תיקנת אותו?". והיו הדברים סתומים וחתומים. בשובו לביתו סיפר, שלא היה יכול להתפלל שם, ומחמת טענה זו עזרו ה' שהתפלל טוב כדרכו. וחקרו ומצאו שאותו בית היה שייך לגוי.

זהו שאמרו רבותינו - גאון עוזנו מרן החיד"א זצ"ל ("כסא דוד", דרוש ד' לשבת כלה) בשם קודמיו - "שניים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר (ריש תהילים): 'ובמושב לצים לא ישב'" (אבות פ"ג, מ"ב). היינו שבאותו מקום ישבו לצים וטמאוהו, ומכוחם אין ביניהם דברי תורה. ומכאן זה אסר הגאון הקדוש מטשיבין זצ"ל ("דובב מישרים" ח"ג סימן ט"ו), לשכור אולם תיאטרון מרווח לתפילות הימים הנוראים.

זכורני שבהיותי ילד, היו מגיעים לביתנו חכמים מארץ ישראל, ואמי מתפעלת ואומרת: "זה שליח מארץ ישראל!" הייתי ילד קטן, ואני זוכר את עצמי לוקח את הבוץ שהיה דבוק בנעלים שלהם, ואומר לעצמי: "זה ודאי של ארץ ישראל"... הייתי לוקח ושם אותו בתוך המרק שלי ואוכל...

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על גדולי התורה והלב היהודי

ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם (שמות ב, יא)

פרש רש"י: "וירא בסבלותם - נתן עיניו וליבו להיות מצר עליהם". מה הכונה "נתן עיניו וליבו"?

לפני למעלה משלושים שנה דיבר בשיבתנו הגאון האמיתי רבי חיים קריסוירטה זצ"ל, אב"ד אנטורפן שבבלגיה.

רבי חיים היה גאון עצום, בעל ידע ובקיאיות עצומה בתלמוד הבבלי והירושלמי. הוא ידע את כל הש"ס בעל פה, ישר והפוך, כפי שיודע אדם את פרק "אשרי יושבי ביתך"... לא רק ידע בעלמא היה לו, אלא גם עמקות נפלאה עד מאוד.

פעם אחת זכיתי לסווע עמו ברכב. בדרך למדתי את פרוש הר"ן על מסכת חולין. "תקרא בקול כדי שגם אני אשמע", אמר לי הרב, וכשהתחלתי לקרוא הוא המשיך ואמר את דברי הר"ן בעל פה! נהגו לומר במליצה, שאת נוסח שבע הברכות שאומרים בסעודת חתן וכלה, ידע רבי חיים מתוך דברי הגמרא במסכת כתובות (ח ע"א), ולכן הוא לא היה צריך אף פעם סידור...

בנוסף לכל ידיעותיו ושלטתו העצומה בכל מכמני התורה, היה איש מעש, והשתדל בכל כוחו ונשמתו להרבות בצדקות ומעשים טובים מתוך מסירות נפש. במהלך חייו חלה, והוצרך לעבור טיפול מסובך מאוד. אחוזי הריפוי שלו היו אפסיים ממש. באותה שעה קיבל על עצמו בקבלה גמורה ושלמימה, שאם יחלים ויחזור להתהלך כאדם בריא, הוא ישתדל בכל כוחו לאסוף מיליוני דולרים בכל שנה, על מנת לחתן בחורי ישיבה יתומים, כדי שיוכלו להמשיך לעסוק בתורה בישוב הדעת. ואכן כשזכה והבריא החל לעסוק בכך, ומידי שנה חיתן עשרות יתומים ויתומות, ותמך בהם תמיכה של ממש.

הוא אהב מאוד את ישיבתנו, וכל ענין התשובה היה קרוב ביותר לליבו. כאשר בא לדבר בשיבתנו, והביא את דברי הגמרא במסכת חגיגה (ד ע"ב) "רב הונא כי מטי להאי קרא: 'יראה יראה' בכי. אמר: 'עבד שרבו מצפה לו לראותו יתרחק ממנו, דכתיב: 'כי תבואו לראות פני מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי'".

רב הונא כשהיה קורא פסוק זה, היה בוכה.

מהו הפסוק שגרם לרב הונא לבכות?

התורה אמרה: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך במקום אשר יבחר" (שמות כג, כג). אמר על כך רב הונא: עבד שרבו מצפה לראותו יתרחק ממנו? ואומר הקב"ה: "מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי".

הענין כולו לא מובן. מצד אחד אומר הקב"ה: "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך", אם כן איך הוא אומר מצד שני, "מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי"? את הדברים המתוקים שאמר על כך רבי חיים זצ"ל צריכים "ללעוס" ולא רק "לבלוע"... ממש כמו ויטמינים שלא מספיק לבלוע אותם, אלא צריך ללעוס, ועל ידי הלעיסה הם מתעכלים בגוף באופן הראוי, ומביאים לרפואה ולחיוזוק.

בכי מיוחד

אמר רבי חיים: גם אנחנו בוכים הרבה פעמים. רואים איזה רעיון בספר מוסר, קוראים פסוק מעורר, ומתחילים לבכות. אם כן למה חשוב לגמרא, לספר על הבכי של רב הונא? מה החידוש בבכי הזה? אלא, שאפשר לבכות ואפשר לבכות. הבכי שלנו לא משנה בנו מאומה, בעוד שאצל רב הונא הבכי יצר שינוי פנימי.

מהו ההבדל בין הבכי שלנו לבכי שלו?

הבכיה שלנו אינה באה מן הראש, היא באה מן הלב. לאדם יש התעוררות רגשית, או שהוא כאב לב, והוא מתחיל לבכות. לא הראש בוכה פה, אלא הלב. לדמעות כאלו, המגיעות מן הגוף, אין ערך הדמעות של רב הונא. אצל חז"ל הראש והלב הלכו תמיד ביחד. מעולם לא היתה חציצה בין הראש לבין הלב.

כשמספרת הגמרא שרב הונא בכה - היו אלו דמעות מן הראש. לא מתוך סנטימנטים וגילויי התרגשות, אלא מתוך התבוננות עמוקה מאוד, שאין לנו מושג אודותיה.

רחמים שאינם מן הלב - כי אם מן הראש

אין לנו מושג בגדלות הדורות הראשונים! הגמרא (עבודה זרה י ע"ב) מספרת שהקטן שבחכמי הגמרא היה מחיה מתים.

אם כך חכמינו בגמרא, על אחת כמה וכמה משה רבינו, שכשרש"י אומר ש"נתן עיניו וליבו", משמע שהוא קישר את הראש אל הלב. בודאי שיצא אל אחיו וראה בסבלותם, אבל הוא לא סתם התרגש וכאב את הצרות שהם עוברים - הוא בכה עליהם מן הראש!

פעם בא עני אל הגר"א. נתן לו הגר"א מטבע גדול. לאחר מכן חזר ונתן לו עוד מטבע גדול.

שאלוהו: "רבינו, מפני מה הלכת וחזרת? למה לא נתת לו בבת אחת

את שתי המטבעות?"

הוא ביאר: "בתחילה כשראיתי אותו היתה לו התרגשות. הלב שלי כאב עליו ונתתי לו את המטבע כדי להשתיק את רגשותיי, ולא רק מתוך מחשבה שהקב"ה מצוה עלי לתת. אחר כך חזרתי ואמרתי: כעת רגשותיי שקטים. עכשיו אתן לו מטבע כי ה' יתברך צווה לתת!...

על פי זה הוא פרש את הפסוק: "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו" (דברים טו, י) - למה חזרה התורה "נתון נתן" פעמים? בפעם הראשונה זה נובע מ'לא ירא לבבך', הלב שלך ירגש ויסער מן הצער שראית אותו, ואתה נותן כדי להשתיק את רגשותיך. בפעם השנייה שאתה נותן לו, זוהי כבר הנתינה שה' יתברך חפץ בה. אתה עושה משום שה' יתברך מצוה אותך לתת, ואז אתה מקיים את המצוה בשלמות, מן הראש ולא סתם מהלב.

כשמשא יצא אל אחיו וראה בסבלותם, הוא קישר את הראש ביחד עם הלב. הוא לא סתם חש רגשות הלב, אלא שילב בהן את הדעת האמיתית, וזו היתה גדלותו של משה רבינו!

הרבה בני אדם מתרגשים, אבל אחר כך - היה כלא היה. לא נשאר מן ההתרגשות מאומה. החכמה האמיתית היא, שלאחר שאדם מתרגש - יעביר

המשך בעמוד הבא <<<

כאשר היא יוצאת מן המת יש רגע שבו היא נוגעת בו, ועליה לקבל טומאה ככל משקה שמקבל טומאה על ידי נגיעה.
מפרש הרב מבריסק זצ"ל דבר נפלא: לדמעות ישנה חשיבות של משקה, רק בתנאי שהן יוצאות מאדם חי, אבל כשהן יוצאות מן המת, אין להן חשיבות של משקה, ולכן הן אינן מקבלות טומאה.
דמעה שיוצאת מאדם חי, שליבו ומוחו חיים - לדמעה כזו יש חשיבות גדולה, אבל דמעה שיוצאת מאדם מת, אין לה משמעות של דמעה.
כשרב הונא בוכה, או כשרבי יוחנן בוכה - הדמעות שלהם באות מתוך חיות הלב והמוח שלהם קשורים זה בזה, והם מביאים את הדמעה.
"מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה" (ירמיה ח, כג) - הדמעות הולכות דרך העין, אבל הן צריכות לנבוע מן הראש המחובר ללב.

רגלים שאין להם חיבור לראש וללב
הקב"ה אומר לעם ישראל: "מי בקש... מידכם רמוס חצרי". בקשתי מכם לעלות לרגל - אבל עם מה אתם באים? הרגליים שלכם באות לקיים: "שלוש פעמים בשנה יראה". אני בקשתי 'יראה' - כדרך שבאים להראות לפני ה' יתברך, אבל אתם שולחים את הרגליים.
הרגליים הגיעו - ואיפה האדם עצמו?? מי בקש... מידכם רמוס חצרי ברגליים? אני רוצה לראות אתכם!

כשאני אומר: שמעון בא אלי, אני מתכוון שהוא עצמו הגיע, אבל אם אומר: הרגלים של שמעון רמסו את החצר שלי, אני מתכוון לומר שהוא בא אלי. הרגלים שלו רק רמסו את החצר.
אל תשאירו את הלב ואת המוח בחוץ - בואו אלי ביחד איתם! בואו עם הלב ועם הראש! אני מחכה לכם, ולא לרגליים שלכם!..."

את דבריו סיפר רבי חיים בפני אישי, וכך סיפר:
כשעמדתי בכותל המערבי, והתפללתי לפני בית קדשנו ותפארתנו, חשבתי לעצמי: כמה היה מוכן סבא שלי מורשא לתת כדי ליזכות להגיע לכאן... מה היתה סבתא שלי נותנת כדי שתהיה לה אפשרות לבוא לכאן.. ידוע, מה שאמר רבי יהודה הלוי: "יפה נוף משוש תבל קריה למלך רב, לך נכספה נפשי מפאתי מערב, המון רחמי נכמר כי אזכרה קדם כבודך אשר גלה, ונווך אשר חרב... וטעם רגבך לפי מדבש יערב..."
טעם רגבך - אומר רבי יהודה הלוי - טעם הבוץ של ירושלים עיר הקודש, ערב לי מדבש!

זכורני שבהיותי ילד, היו מגיעים לביתנו חכמים מארץ ישראל לעשות מגביות, ואמי מתפעלת ואומרת: "זה שליח מארץ ישראל!" הייתי ילד קטן, ואני זוכר את עצמי לוקח את הבוץ שהיה דבוק בנעלים שלהם, ואומר לעצמי: "זה ודאי של ארץ ישראל!"... זכיתי לאכול את ארץ ישראל!...
כשהגיע לארץ ישראל הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן, הקפיד תמיד לירוק בתוך מטפחת. חלילה לו לירוק על אדמת ארץ הקודש!
אני אף זוכר את ההתרגשות הגדולה שאחזה בנו כשהגענו לארץ ישראל. הייתי רק בן אחת עשרה כשהגענו ארצה. כשירדנו מן האניה בנמל חיפה, השתטחנו על האדמה והתחלנו לבכות. לא אשכח זאת...
כך באים לארץ ישראל - וכך היא הדרך הראויה לבוא לבית המקדש. לא הרגליים באות, אלא האדם מגיע!

(מתוך הספר 'משכני אחרך')

זאת לפסים מעשיים. לפעמים אומרים הספד ויש בכיות נוראות, ומה אחר כך? ניגשים לקיוסק, קונים גלידה ואוכלים... הכל נשכח. לא נשאר כלום.
זו הכוונה בדברי רבותינו: "כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת.

וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת" (אבות ג, ט).
החכמה אינה מתקיימת כשאין הדברים באים לכלל מעשה. הקב"ה מבקש מאיתנו שינוי במעשים.

לכל לב מפתח שונה

הגמרא (חגיגה שם) מספרת על כמה וכמה אמוראים שבכו - רב הונא בכה מן הפסוק: "יראה יראה", רבי יוחנן מ"והייתי עד ממנה במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר" (מלאכי ג, ה). לשניהם הפסוק גרם לשינוי.

הקשה הרב קריסוירטה" למה רבי יוחנן לא בכה בפסוק: "יראה כל זכורך", אלא דוקא בפסוק: "והייתי עד?" הרי גם הוא ראה את הפסוק הזה.

אלא, שלכל נשמה יש את המפתח שפותח את הלב שלה. המפתח לליבו של רבי יוחנן היה: "והייתי עד ממנה", ושל רב הונא "יראה כל זכורך". לכל אחד יש את הפסוק שפותח את הלב שלו.

חכמת המשגיח היה להכיר את האדם שלפניו, ולהבין איך לפתוח את ליבו. הוא צריך שיהיה לו צורך מפתחות - לפתוח לכל אחד ואחד את הלב לעבודת הבורא יתברך.

צריך סיעתא דשמיא, שכשעומדים ומדברים לציבור, כל אחד ואחד יקבל את הניצוץ שידליק אותו. זה לענין חשק התורה, זה לענין שמירת הפה, זה לשמירת העיניים וזה להתייחסות לזולת. הכל תלוי בסיעתא דשמיא. מן השמים יכולים לעזור לאדם ולזכות אותו שיהיו לו מפתחות שפותחים כל לב.

מפתח "אפס" יכול לפתוח כל דלת. לכאורה, הוא אפס מאופס, ובכל זאת אפס שזוכה לסיעתא דשמיא - יכול לפתוח את כל הדלתות ואת כל הלבבות. אך כל זה רק בתנאי אחד - שלא יתעקם... אם הוא עקום, לא יצליח לפתוח אפילו לא דלת אחת!

דמעות של חי ודמעות של מת

השל"ה הקדוש אומר, שכשם שיש בתורה פשט, רמז, דרש וסוד - כך יש בכל הלכה והלכה פשט, רמז, דרש וסוד.

על פי עקרון זה נעמיק באחת מן ההלכות שבגמרא - הגמרא (חולין פז ע"ב) אומרת: כל משקה המת טהורין חוץ מדמו". הדם טמא, כי הדם הוא הנפש, כלומר - כגופו של מת ממש, אבל משקה אחר היוצא ממנו - טהור.

בכלל משקה נכללות גם דמעות עיניו שנחשבות משקה, שנאמר(תהלים פ, ו) "ותשקמו בדמעות שלישי", ודין כשאר שבעת המשקים שמקבלים טומאה.

הקשו התוספות: מדוע הדמעה אינה מקבלת טומאה מגופו של מת? והלוא

**מפתח "אפס"
יכול לפתוח כל
דלת. לכאורה,
הוא אפס
מאופס, ובכל
זאת אפס שזוכה
לסיעתא
דשמיא - יכול
לפתוח את כל
הדלתות ואת כל
הלבבות...**

חדש בקו השיעורים
של 'דרשו':
• לפי סדר 'הדף היומי בהלכה' • חייג 4992*
או 077-2222-666 - שלוחה 1/3

היתה לפני כוס עשויה מזכוכית מיוחדת, שכשהיא נשברת, היא מתרסקת למאות רסיסים זעירים המתפזרים. אמרתי לעצמי: "אם השי"ת קיים, שהכוס תתפוצץ, ושכל השברים יישארו מקובצים בערימה אחת קטנה". עוד לא סיימתי את בקשתי, והנה הכוס אכן התפוצצה לרסיסים שנותרו במקומם בערימה אחת... הצעיר הזה גם צילם את האירוע המופלא, ושמר את התמונה למזכרת...

הגה"צ רבי אריה שכטר שליט"א על אמונה, ניסים ובעלי תשובה

הבורא, ואמרתי בליבי: 'רבונו של עולם, אני רוצה שתראה לי את קיומך. כעת שעת לילה מאוחרת, הילד הקטן שלי נמצא למעלה בחדרו כאשר שמרטפיות שומרות על כל הילדים. אם אתה קיים, אני רוצה שכעת הילד שלי יכנס לאולם, ויקרא בשמי'. רק סיימתי לבקש, ופתאום נכנס הילד הקטן, וקרא בקול גדול: 'אבא, מה קורה, איפה אתה נמצא?'...

אותו בעל תשובה, אשר ראה בעליל את השגחת הבורא, נאחז בחיל ורעדה. והנה, עוד הוא מסיים את סיפורו, וכבר ניגש לשולחן משתתף נוסף, ומספר שגם הוא עשה סימן לעצמו לקיומו של הבורא, באמרו לעצמו: 'אם השי"ת קיים, רצוני לראות כיצד מישוה מהנוכחים באולם, שאינו שייך למשתתפי הסמינר, יכיר אותי ויקרא בשמי'. "והנה" - הוא מספר - "רק סיימתי לבקש, ופתאום פונה אלי אחד מהקהל ואומר לי: 'היי שמעון, מה שלומך? אתה לא זוכר אותי? הייתי מורה שלך בתיכון'.

שאלתי אותו: 'מה אתה עושה כאן?' והוא השיב לי שהיה באזור, וכאשר ראה מודעות שהרב יגן אמור לדבר על נושא כל כך מענין, הוא הגיע לשמוע אותו..."

עוד לא כלה השני לספר את סיפורו, ומגיע משתתף שלישי ומספר: "כבוד הרב, גם אני בקשתי סימן. היתה לפני כוס עשויה מזכוכית דורלקס עמידה בחום. מדובר בכוס מזכוכית מיוחדת, שכאשר היא נשברת, היא מתרסקת למאות רסיסים זעירים המתפזרים סביב. אמרתי לעצמי, אם השי"ת קיים, שהכוס תתפוצץ, ושכל השברים יישארו מקובצים בערימה אחת קטנה. עוד לא סיימתי את בקשתי, והנה הכוס אכן

התפוצצה לרסיסים שנותרו במקומם בערימה אחת... הצעיר הזה גם צילם את האירוע המופלא, ושמר את התמונה למזכרת.

בסוף פרשת בא (שמות יג, טז) כותב הרמב"ן, כי ניסי יציאת מצרים נקבעו לדורות עולם, כדי להשריש בקרבנו את האמונה בבורא.

מוסיף הרמב"ן ואומר: "ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצווה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, והם לבניהם, ובניהם לדור אחרון".

השי"ת אינו אמור לעשות מופתים לכל רשע או כופר שיבקש לראות זאת. די היו בניסים הגדולים שהיו במצרים, כדי להשריש זאת לדורי דורות, ומצווים

אנו בכל דור ודור לשוב לזכור ולהזכיר את הניסים הללו. לכן, בקשה מעין זאת, לבקש מהשי"ת 'הוכחות' על קיומו, אינה בקשה ראויה. אבל לעיתים הקב"ה מתחשב גם בבקשות מעין אלו, אף אם אינן ראויות. יתכן שבמקרה זה היתה זו זכות הרבנים שבגינה הראה הקב"ה נס גלוי לעיני ציבור גדול שבא להיווכח במציאותו יתברך!

השי"ת מגלה עצמו למבקשים

יש באמתחתי סיפורים מעין אלו למכביר. סיפר לי פעם בעל תשובה, שכל חבריו הקרובים חזרו בתשובה, למעט הוא וחבר נוסף. כיון ש'חששו' שגם הם 'ידבקו' בכך, הם החליטו להתרחק מן הארץ, ולנסוע לנוברגיה הרחוקה.

המשך בעמוד הבא <<<

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים

מצוות רבות אנו מקיימים 'זכר ליציאת מצרים'. התורה אומרת (דברים טז, ג): "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", על כן מצווים אנו כל השנה, לזכור את יום היציאה ממצרים.

את הרגשות שחשנו בעת היציאה ממצרים, כמעט ולא היה שייך שנחוש, אומר ה"חתם סופר" - אבל למרות שכעת איננו יכולים להכיל אותם שוב, עלינו לזכור כל העת את המתיקות והרוממות הרוחנית שאותן חשנו באותו יום מיוחד. על כן נאמר: "תזכור את יום צאתך", ולא תזכור את צאתך", כיון שאת הרגש של היציאה עצמה איננו מסוגלים עוד להשיג, אבל את זכרון היום הנפלא אנו נוצרים בליבו עד עצם היום הזה.

אולם פעם בשנה, בחג הפסח, עלינו להתעורר ביתר שאת, ולנסות לחוש את הרגשות הנפלאים שהיו ביום זה. יודעים אנו, כי בשבת קודש, למשל, יש לנו תחושות שונות מאשר בכל ימות השנה. יהודים שומרי שבת כהלכתה, חשים ביום זה התעלות רוחנית, כי היום עצמו גורם לאותה תחושה. כך גם בפסח, כל יהודי לפי דרגתו, יכול לחוש התעלות רוחנית שונה מאשר בכל ימות השנה.

התורה מצוה עלינו לבלי הסדר מצות "והגדת לבנך", לנסות להנחיל לדור הצעיר, את תחושת הקרבה להשי"ת שהיתה לנו בעת יציאת מצרים, ואת הניסים הגדולים, בהם ראה עם ישראל בעליל את השגחת השי"ת.

חיווק האמונה בהשגחה פרטית

באמת בכל ימות השנה, עלינו להתחזק

בכך, ולדעת כי השי"ת משגיח עלינו בהשגחה פרטית. לפעמים אפילו רואים זאת בעליל, וצריכים לחזק בכך את הילדים.

סיפרו לי הורים הגרים בבני ברק, כי הם היו בירושלים בשמחה משפחתית עד שעה מאוחרת יחד עם הילדה שלהם. בחסדי שמים הזדמן להם מישוה שנסע לבני ברק ולקח אותם הביתה. כאשר הגיעו לביתם, היו כולם עייפים, גם הילדה הקטנה. להפתעתם ראו אותה לוקחת ספר תהלים ומתחילה לומר פרקי תהלים. שאלה אותה האמא מדוע היא אינה הולכת לישון, והילדה השיבה לתומה: "כאשר היינו בירושלים הייתי עייפה מאוד, וידעתי שעוד צפויה לנו נסיעה ארוכה הביתה, התפללתי לה' שיומן לנו מישוה שיקח אותנו הביתה, והבטחתי שאם כך יהיה, אומר כמה פרקי תהלים כאשר נגיע הביתה. לכן, כאשר התקבלה תפילתי, אני צריכה לקיים את ההבטחה..."

בדרך אגב, אלו שעוסקים בקירוב רחוקים, ראו כמה וכמה פעמים בעליל את השגחת השי"ת, לפעמים בעלי תשובה מבקשים איזה 'רמז' ממרומם לקיומו של הבורא, ואף שבקשה זו אינה ראויה, הם זוכים לכך.

היינו פעם בערד עם קבוצה של בעלי תשובה, היתה זו שעת לילה מאוחרת. הרב ניסים יגן זצ"ל, דיבר איתם בענייני אמונה והחיים שלאחר המוות. ניגש אחד הנוכחים באולם אל שולחנו של הרב, וכולו רועד מהתרגשות. הרב שאל אותו מה קרה, והלה השיב: "כבוד הרב, שמעתי את דברי הרב על קיומו של

המשתתפים בסמינר הם רחוקים מקיום מצוות, ודי היה להם שלא יאכלו חמץ. לשם מה צריכים מצות 'שמורה' מהודרות?
עלינו אל ביתו של מורי ורבי הגר"ח גריינמן זצ"ל, כדי לשאול אותו האם להחליף את המצות היקרות במצות פשוטות. רבי חיים אומר לנו: "הייתם צריכים מלכתחילה לקנות מצות מהודרות, ולא רק 'בטעות', כי כאשר הם יאכלו מצות מהודרות, הראש שלהם יהיה יותר פתוח לקבל אמונה! חז"ל הרי אומרים שתינוק אינו אומר 'אבא' לפני שהוא אוכל כזית דגן. וכך גם אותם רחוקים מתורה, יכירו את אביהם שבשמים על ידי שיאכלו כזית מצה מהודרת, שתתהר את מוחם ותנקה את ליבן".

כמובן, נהגנו לפי הדרכתו, וההצלחה באותו סמינר היתה מעל ומעבר לציפיות, ממש מחוץ דרך הטבע.

אני זוכר את אחד המשתתפים, הוא היה תובע משטרת, מבית מסורתי, שהכיר את סידור התפילה. הוא התפלל לפני העמוד באחת התפילות, וכאשר הגיע למילים: "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", פרץ בבכי. במשך דקות ארוכות, לא יכול היה להמשיך בתפילה. היום הוא ראש כולל והוא הוציא ספר נפלא בעניני אמונה.

והקב"ה מצילנו מידם

עם כל הניסים הגדולים שהיו בעת יציאת מצרים, הנביא ירמיהו (טז יד-טו) מבטיח כי לעתיד לבוא: "לכן הנה ימים באים נאום ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים. כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשבתיים על אדמתם אשר נתתי לאבותם".

הגמרא (ברכות יב ע"ב) מביאה הוה אמינא ללמוד מפסוק זה, שלאחר הגאולה לא יזכירו עוד את יציאת מצרים, אלא רק את ניסי הגאולה. הגמרא מתרצת כי אמנם יזכירו את ניסי יציאת מצרים, אלא שהם יחזירו לעומת ניסי הגאולה הנאדרים והכבירים.

"האור החיים" הקדוש נותן טעם בדבר, ומבאר, שביציאת מצרים נקם הקב"ה באומה אחת בלבד, אבל בבוא המבשר יקום הקב"ה בשבעים אומות העולם שעינו אותנו ללא רחם במשך אלפי שנים. על כן המופתים והניסים יהיה רבים ועצומים עשרת מונים!

יתכן שאנחנו כבר חיים בתקופה הזאת, כי לו היינו יודעים מה זוממים נגדנו, וכיצד השי"ת מציל אותנו מכל המזימות הללו, היינו רואים במו עינינו את הניסים הגדולים האופפים אותנו.

מסרתי לא מכבר הרצאה בנושא חיזוק האמונה. שאלתי את השומעים: היכן בהגדה מוצאים אנו את הנקודה העיקרית של האמונה בבורא עולם? וכולם השיבו פעם פה אחד: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו". ומה נאמר שם: "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם".

גם בדורנו אנו, כל מי שענינו בראשו, יודע כי בדרך הטבע לא היו מתקבצים בארץ כל כך הרבה יהודים, המתקיימים בחסד ה' מול מיליוני האויבים הזוממים לכלותינו. אפילו בצבא יש מפקדים בכירים המכירים את הסכנות, ומודים בפה מלא כי בדרך הטבע אין לנו קיום. אנחנו מאמינים שכל קיומנו הוא בזכות לומדי התורה.

(מתוך הספר 'אריה שאג' פורים/פסח)

השניים טסו לנוברגיה והתאכסנו באכסניה נוכרית. על אחת השידות היה מונח ספר שחיבר יהודי מומר. אחד הבחורים החל לקרוא בספר, ולפתע גילה כי המושמד מזכיר את רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע. הצעיר אחז את הספר בין ידיו, ואמר לעצמו בקול נרגש: "הרי אני צאצא של רבי לוי יצחק, האם היה עלי להגיע לנוברגיה כדי להתקל בשמו של סבא רבא שלי? זה סימן שאין מקומי כאן, ואני צריך לחזור לארץ!".

הבחור חזר לארץ, נכנס ללמוד בישיבה, ושב בתשובה שלימה.. ואלו רעהו נותר בנוברגיה לבדו, שם הכיר צעירה מקומית, שסיפרה לו כי מעודה לא ראתה יהודי, אף שהיא אוהבת לקרוא בתנ"ך. כאשר שמעה שהוא יהודי, היא החלה להמטיר עליו שאלות שונות בתנ"ך. הבחור היה מבני תימן, הבקאים בתנ"ך מגרסא דינקותא, ולכן היה בפיו להשיב על שאלותיה.

**אחד
המשתתפים,
היה תובע
משטרת, מבית
מסורתי, שהכיר
את סידור
התפילה. הוא
התפלל לפני
העמוד, וכאשר
הגיע למילים:
"והחזירנו
בתשובה שלימה
לפניך", פרץ
בבכי.**

לא חלף זמן רב, ושאלותיה הרבות החלו להטריד אותו. הוא החליט לעזוב את נורבגיה ולשוב לארץ. אך כאשר הגיע אל הארץ הוא החל להתגעגע שוב לנוברגיה. וכך, כאשר הוא מתחבט בין שני עולמות, פנה אל הקב"ה ואמר: "רבונו של עולם, אם אתה קיים תן לי איזה סימן, כי ליבי נקרע בין שני המקומות".

יום למחרת התקשרה אליו אותה צעירה וסיפרה כי בעקבות התשובות שהשיב לה בתנ"ך, היא החליטה להגיע לארץ ישראל, כדי להכיר מקרוב את מה שמסופר בתנ"ך. אותה צעירה החלה להשתתף בשיעורים של ארגון "נעשה ונשמע", שם גילתה את היהדות, והחלה להוכיח את הבחור, כיצד הוא כיהודי, עובר על איסורים מפורשים בתורה. בסופו של דבר, הבחור הלך לסמינר, ושב בתשובה,

הצעירה עברה גיור כדת וכדין. השניים נשאו, והם מנהלים בית יהודי למופת! אלו הם סיפורים מפליאים, כיצד השי"ת מגלה עצמו למבקשים להתקרב אליו, ומלקט נפזרים כמלקט שבולים!

המצה - לחם של אמונה

כאשר מצוה אותנו הקב"ה לספר את סיפור יציאת מצרים ולהראות את תוקפו וגדלותו, נועד הדבר אך ורק לחזק בנו את האמונה.

המצה שאנחנו אוכלים בפסח נקראת בספרים הקדושים 'נהמא דמהינותא' - לחם של אמונה. אכילת המצה מחדירה את האמונה לתוככי הגוף והנשמה. אגב, בסמינר הראשון שעשינו בארגון "ערכים" בפסח, קנינו בטעות מצות שמורות מהודרות לכל ציבור המשתתפים.

כולם יודעים שיש פער עצום בין מחירה של מצה 'רגילה' לבין מצה 'שמורה'.

חוויה רוחנית יומית מדי יום אצלך במייל

'ניוזלטר' מלא וגדוש בתוכן תורני - הלכתי, אקטואלי ומרתק.
עם סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
בהגשה מקצועית עם טעם של עוד... להצטרפות שלח מייל ל-

dirshu@dirshu.co.il

**הפורתח
בכל יום..
הניוז היומי של דרשו.**

הגיע שוטר כושי עם ניידת, הורה לו להיכנס, והתחיל לנסוע. עמדו לגרש אותו בחזרה לאמריקה הדרומית. בדרך פנה אליו השוטר ושאל: "למה באת לארצות הברית?" אמר לו: "באתי ללמוד בישיבה". משהו בלתי ברור השתנה פתאום. עצר השוטר את הניידת לרגע, ואחר כך התחיל לנסוע לכוון ההפוך

רבי גואל אלקריף שליט"א, על "שלא שינו לבושם"

מלמד שהיו ישראל מצוינים שם

לבוש מכובד, כמו שמתאים לבן של מלך, והרי כל יהודי הוא בן של מלך מלכי המלכים. "נשיא ארצות הברית", הוא שיבר את אזנו של הסטודנט, "לא ילבש בגדים מוזנחים ועלובים, נכון? אתה רואה אותו מופיע תמיד עם מלבוש מכובד. גם אני, כבן ישיבה, הולך עם בגדים מכובדים - עם חולצה לבנה, חליפה וכובע".

"איפה נמצאת הישיבה?", שאל הסטודנט.

"בליקוד".

לא עבר זמן רב, עד שהסטודנט החליט לנסוע לליקוד, לבדוק מקרוב את הישיבה המסקרנת הזאת.

אזרח של ונצואלה שבדרום אמריקה, זקוק לויזה כדי להיכנס לארצות הברית. לאותו סטודנט היתה ויזה, והוא הגיע למעבר הגבול, אבל לא שם לב שפג תקפה של הויזה שלו. השוטרים בצד האמריקני של הגבול התייחסו אליו בחומרה, כאילו רצה להיכנס לארצות הברית במרמה.

הגיע שוטר כושי עם ניידת, הורה לו להיכנס, והתחיל לנסוע. עמדו לגרש אותו בחזרה לאמריקה הדרומית.

בדרך פנה אליו השוטר, ושאל: "למה באת לארצות הברית?"

אמר לו: "באתי ללמוד בישיבה".

"באת לישיבה??", משהו בלתי ברור השתנה פתאום. עצר השוטר את הניידת לרגע, ואחר כך התחיל לנסוע לכוון ההפוך.

"היי, לאן אתה לוקח אותי?", הסטודנט נבהל פניו של השוטר הכושי משדרות אהדה. למרבה ההפתעה, הוא אומר: "אני לוקח אותך לעורך דין אחד מסוים. תשלם לו אלף דולר, והוא יוכל לארגן לך ויזה באופן מיידי, במקום".

עלה הסטודנט לעורך הדין, שילם לו, וקיבל ויזה. השוטר בינתיים חיכה לו למטה בניידת.

"בוא חביבי", אמר השוטר, "אני עכשיו מונית ספיישל בשבילך, אני אסיע אותך בניידת עד תחנת הרכבת. אביא אותך לרכבת שתקח אותך לליקוד".

הסטודנט היה מלא הכרת הטוב, אבל גם מבולבל מאד. "אני מודה לך מאד על כל העזרה, אבל אפשר לשאול משהו? מה קרה שהחלטת, פתאום, לא לגרש אותי, ועוד לעזור לי כל כך הרבה?"

"תשמע סיפור, אבל סיפור חזק", אמר השוטר. הוא סיפר על תיק ש'תפרו' לאשתו. העלילו עליה עלילה, וחייבו אותה לשלם אלפי דולר. מאחר שלא היה באפשרותם לשלם את הסכום הזה, הכניסו אותה לכלא.

זמן מה אחר כך, הלך אותו שוטר ברחוב, וראה חסיד סטאמאר יוצא מחנות עם תיק. פתאום הגיח בסערה ביריון, ומול עיניו של השוטר, התנפל על החסיד וחטף ממנו את התיק. החסיד התחיל לצעוק, ולרדוף אחרי השוטר, אבל השוטר היה הרבה יותר מהיר ממנו. לא היה לו סיכוי מולו. השוטר, לעומת זאת, היה בכוש טוב. הוא רדף אחרי השוטר, תפס אותו, השכיב אותו על המדרכה והזמין ניידת. הוא החזיר את התיק לחסיד.

החסיד היה נרגש. הוא הודה לשוטר במילים חמות, וסיפר לו שבתק היה סכום כסף גדול מאד.

"אין צורך להודות לי", אמר השוטר. "רק עשיתי את העבודה שלי".

"הצללת אותי", אמר החסיד, "ואני רוצה להכיר לך טובה. לא רק בדיבורים" מכיון שכך סיפר לו השוטר: "אשתי בכלל בגלל אלפיים דולר שחסרים לי"

"מצוינים", כלומר: בולטים בשוני, נבדלים. כולם ראו שהם עם אחר, שאינם ככל המצרים. הלבוש שלהם היה לבוש יהודי.

שואל על כך רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: כידוע, בני ישראל עבדו במצרים עבודה זרה, ושקעו במ"ט שערי טומאה. הבה נתאר לעצמנו בחור עם כובע וחליפה, שעובד ר"ל עבודה זרה ומחלל שבת. מה היינו אומרים לאותו בחור ישיבה? מן הסתם היינו אומרים: "אתה מבייש את הכובע ואת החליפה! תזרוק אותם, מושחת וצבוע שכמותך! עושה את כל העברות שבעולם, והולך עם כובע וחליפה?".

בני ישראל חטאו בעברות חמורות, ובכל זאת התורה אומרת, בזכות שלא שינו לבושם, נגאלו. מדוע אין התורה מכנה אותם 'צבועים'?

מדוע יש מעלה בשמירה על הלבוש, על אף החטאים החמורים?

יש כאן יסוד חשוב: התגברות! בעת שרבים נסחפים אחר היצר, ומנסים להידמות לגויים - אם אדם מנסה להלחם נגד הסחף, אפילו בפרט אחד קטן, יש לו זכות גדולה.

גם להתגברות אחת יש חשיבות עצומה, והיא עשויה להביא גאולה.

עצם מהותו של חג הפסח היא - התגברות. התגברות על היצר ועל התאוות. אתה לא יכול לאכול מה שאתה רוצה, וגם לא בקצב שאתה רוצה... את ה'כזית' צריך, הרי, לאכול בתוך פרק זמן מוגבל. עד שאתה מתחיל לאכול, מזרזים אותך: "נו נו... שלא יעבור הזמן". זהו חלק מעבודת ליל הסדר - שבירת התאוות.

בתנא דבי אליהו מובא, שאחת המעלות של הקב"ה היא, שהוא "שמח בחלקו".

אנחנו יכולים להבין מהו אדם שמח בחלקו - יש לו דירה קטנה, באזור לא מוצלח, והוא שמח ומודה על מה שיש לו. אבל הקב"ה, שכל העולם שלו - מהו "חלקו"? שהוא שמח בו?

כידוע, "הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים". הקב"ה השאיר לאדם בחירה. יראת שמיים, עבודת המידות ועמידה בניסיונות - נתונים בידי היהודי. הקב"ה אומר, כביכול: זה לא שלי, זה שלכם. נתתי את זה לכם.

הקב"ה נתן לאדם בחירה, והקב"ה שמח בכל 'חלק' שאדם עושה כראוי, לשם שמיים. כל מאמץ קטן וכל מצוה 'קטנה' שיהודי עושה, גורמים לקב"ה שמחה עצומה, עד אין קץ.

...

סיפור מופלא על כוחה של התגברות אחת מול סחף, על שמירת הלבוש היהודי - מגיע אלינו מונצואלה הרחוקה.

בונצואלה אין, כמעט, בחורי ישיבה, ונדיר לראות שם יהודי במראה חרדי. בחור ישיבה אחד ששהה שם, הקפיד ללכת עם כובע וחליפה ברחוב. הוא לא שינה לבוש, וקידש בכך שם שמים.

יום אחד כשהלך ברחוב, פגש אותו סטודנט יהודי, ושאל אותו לפשר מראהו החרדי. הבחור הסביר לו שהוא לומד בישיבה, וזהו הלבוש של יהודים בני תורה.

הסטודנט לא הכיר את המושג ישיבה, ואפילו לא ידע מהי התורה. במשך שעה וחצי דברו השניים. בחור הישיבה הסביר, שהלבוש יוצא הדופן הוא

"איך נכנסת לכאן?", שאל הנאצי את הרבנית סרנא, "והכלבים לא נבחו אפילו?" "הכלבים???" רק כעת הבחינה בעשרות כלבי רוטוילר ואמסטף גרמניים המשוטטים בחצר. אילו היתה מבחינה בהם קודם לכן - לא היתה מעיזה להכנס

רבי מנחם שטיין | מה נלמד מהרהב והשחץ של המצרים

משועבדים היינו לפרעה במצרים

היתכן כי הנערה שלפניו כוחות כישוף ושליטה שלא מן העולם הזה? רעיון מבריק עלה בדעתו לפתע. "השארי כאן למשך הלילה הקרוב, ובבוקר תצאי שוב דרך השביל הראשי. אם שוב לא יפגעו בך הכלבים לרעה, אגן עליך במשך כל זמן המלחמה".

הלילה היה ארוך וכרה של הנערה היה ספוג דמעות. מראות בלהה הצטיירו מול עיניה - הנה היא הולכת בשביל הסלול והכלבים מתנפלים וקורעים את בשרה לחתיכות חתיכות. הנה הם מלקקים את הדם. שלום לך עולם. שלום לכן, תכניות העתיד.

השחר עלה ומצא אותה טרוטת עינים. מטהרת. מוכנה לכל אשר ישיט עליה מלכו של עולם - ועם זאת כמה לחיות. אנשים רבים עצרו את נשימתם כשעמדה בפתח, מוכנה לצאת למצעד המוות הפרטי שלה. הם הציצו מן החלונות ומן החדרים, נכונים למחזה המעניין המתוכנן של קריעתה לגזרים.

היא החלה לצעוד - ושום כלב לא זע ממקומו. באצילות התקדמה במהלך השביל, שומרת על קצב הליכה רגיל, לא מהיר מידי ולא איטי מידי. קדימה, קדימה. בלי לחשוב.

רק כשהגיעה לשער התירה למעין הדמעות לנבוע מעיניה.

המפקד הנאצי עמד נדהם. כפי שהבטיח דאג לה לשמירה עד סיום המלחמה.

ואמנם, לבעלי חיים אין בחירה משל עצמם, אלא הם יד ארוכה של האלוקים. חז"ל קוראים את הפסוק: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו יושלים אתו" (משלי ט"ז, ז'), ומבארים אפילו בעלי החיים, היתושים והמעופפים למיניהם אינם פוגעים לרעה באדם כאשר הוא רצוי לפני הבורא.

בחורים אמריקנים שנסעו להרים בקיץ, פנו ובקשו מרבי משה פיינשטיין זצ"ל להצטרף אליהם, כדי שישפיע עליהם מרוחו. יתושים ומעופפים שונים היו במקום ואף בחור לא העז לצאת מחדרו ללא שמרן על פרצופו משחה לבנה, כדי לדחות אותם.

פתאום הבחינו הבחורים בתופעה מיוחדת - רבי משה ישב בחוץ וכתב תשובות בהלכה, שום משחה לא היתה על פניו, ובאורח פלא אף יתוש לא התקרב אליו! אחד מהם הרהיב עוז ושאל: "למדנו רבנו, כיצד זה שאנו מתגרדים ללא הרף, למרות המשחה ואילו הרב יושב ואף יתוש אינו עוקץ אותו?"

נענה רבי משה ואמר ברכות "הבא לי ילקוט שמעוני על ספר משלי", עלעל בו וציטט: "גם אויביו ... לרבות מזיקי ביתו, כגון פרעושים, זבובים ויתושים (פרק ט"ז רמז תתקנ"ד). אחר הוסיף בעונה ובפשטות: "נראה שהיתושים משלימים אתי כיון שהבורא רוצה ב".

על דרך יסוד זה - שלבעלי חיים אין בחירה משל עצמם - מבאר ה"אור החיים" הקדוש את עצתו של ראובן במכירת יוסף: ויכוח התנהל בין ראובן ובין אחיו, האם יוסף חייב בדין או לא, ואם ראוי לפסוק עליו דין רודף על אף שהביא דיבת האחים רעה לפני אביהם.

עמד, אפוא, ראובן והציע: "ידינו אל תהי בו" (בראשית ל"ז, כ"ז) - אנחנו בעלי בחירה. ויתכן שיש לנו בתת מודע כוונות נסתרות ואנו נוגעים בדבר נשליך אותו אם כן לבור מלא בנחשים, ונתבונן במתרחש עמו. מאחר שנחשים אינם בעלי בחירה אם יכישו אותו - אות הוא שהוא בר קטלא, ואם לא הוא נקי. ואמנם כשהשליכו את יוסף לבור והנחשים לא נגעו בו, הבינו כי מדובר

שר המצרים בשמים נקרא 'רהב', שם המסמל יותר מכל את ההגדרה של המצרים: שחצנות וגאווה. מלך מצרים פרעה שמו מורכב מן האותיות פה-רע, על היותו מדבר דיבורים המבטאים את ההתעלמות מהנוכחות של הקב"ה ומההשפעה האלקית על כל מציאות חייו, עומד ואומר למשה רבנו: "מי ה' אשר אשמע בקולו" - מי הוא שיגיד לי מה לעשות? וכן "לא ידעתי את ה'". עפרא לפומיה!

הוא מדבר את דברי השחצנות הללו על אף שמשה רבנו מתיצב לפניו באורח נס באופן שאינו מוסבר בשום דרך טבעית!

עשרות חיות טרף מאולפות הגנו על פרעה - כמבואר בילקוט מעם לועז - ומשה ואהרן עוברים דרכם בלי שיגעו בהם לרעה. נס כזה היה מצליח לגרום להתפעלות אפילו לנאצי הגדול ביותר, אך פרעה שהגדרתו שחץ וזוהי מהותו - אינו מתפעל מכך כלל.

במעשה זה השתנה פתאום פרעה מרשעים גדולים אחרים, כפי שנוכח לראות במעשה דלהלן:

הרבנית סרנא, אשת רבי חיים סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון בגאולה, היתה ניצולת שואה. נס הצלתה ממלחמות החיה הנאצית היה מופלא -

היא ברחת וחטיפשה קורת גג כדי להסתתר בה. במהלך ריצה בשדה פתוח ראתה מרחוק וילה בודדת, נשימותיה היו כבדות כשנקשה על

הדלת: "אנשים טובים הצילו אותי!" בכתה ודפקה מקוה לפגוש בבני אדם בתוך המהומה החייתית שסביבה.

לבסוף נפתחה הדלת. האיש שלפניה היה לבוש בגדי בית קלים ולא מדים, אך שפמו המזדקר והמבט הכחול והקר שנעץ בה, לא השאירו מקום לאשליה. היא העזה לדרוך בפתח ביתו של נאצי. ולא נאצי רגיל, כי אם המפקד הנאצי האזורי...

הוא אמר רק מילה אחת: "יהודיה". רגליה של הנערה הצעירה נתקפו ברעד בלתי נשלט, והיא נשענה על הקיר, כדי לא ליפול. "הצלה את מבקשת". הוא צחק כאילו שמע זה עתה את אחת הבדיחות היותר מבדחות בחייו. "יהודיה טיפשה. את כל הדרך עשתה - בשביל לתת לי לסיים את העבודה בקלות".

מוחה של הנערה התרוקן כליל. מעולם לא היה מלאך המוות קרוב כל כך ומאיים כל כך. יכולה היתה לשמוע את קול נשיפותיו ולהבחין בהבל היוצא מפיו.

פתאום הפסיק הנאצי לצחוק ופניו הרצינו. "איך נכנסת לכאן?", שאל. בלי מילים הצביע לפניו על השביל הראשי המוליך הביתה.

"והכלבים לא נבחו אפילו?"

"הכלבים???" רק כעת הבחינה בעשרות כלבי רוטוילר ואמסטף גרמניים המשוטטים בחצר. אילו היתה מבחינה בהם קודם לכן - לא היתה מעיזה להכנס.

הנאצי צמצם מבטו ושתק. ההתרחשות העל טבעית הדהימה אותו. הכלבים שלו מאולפים מספיק כדי לקרוע לגזרים כל זר המנסה להתקרב פנימה.

שחנו בפני מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל, את דברי הרופאים ואת התפעלותם מהאמונה של אמנו הצדקנית. הוא בטל את דבריהם במחי יד. "אמנם הם אומרים, אך הם אינם מתכונים... האם בגלל זה הם יקראו קריאת שמע פעם אחת?! האם הם יניחו תפלין? כל זמן שאינו למעשה - סי איז גאר-נישט! זה כלום!..."

מאוצרותיו המיוחדים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

צדוק יושב בפרוודור התלמוד תורה, יחד עם רעו הגדול רבי חיים, ולצד כל ההמולה והרעש של הזסטוטים התנתקו לגמרי מכל הסובב אותם, שקעו בד' אמות של תורה והלכה, והתפלפלו בינם לבין עצמם כיצד ובאיזה נוסח לכתוב כל מלה ותיבה בחיבור המופלא.

בשמו של רבי אלעזר צדוק סיפר הגאון הצדיק רבי שלמה ברעוודא זצ"ל, ספור נפלא ובעל מסר נוקב:

בבחירות, בעת שלמד רבי אלעזר צדוק בישיבת חברון, היה מרבה לפקוד את מעונו של ה'חזון איש'. באחת הפעמים שביקר בביתו שמע ממנו דברים מופלאים שהבהילו את חושיו.

החזון איש התבטא בפניו: "ישנם אנשים שכל חייהם עוסקים בתורה ובמצוות ובטוחים הם בעצמם שהם חיים על פי האמונה, אך כשיבואו לשמים יפתעו להיווכח שעדין חסרה להם הרבה עבודה בענין האמונה!"

רבי אלעזר צדוק נחרד עד עמקי נשמתו, ולא הבין על מה מכוונים דבריו. כשהגיע לישיבה וסיפר לחבריו את ששמע, הם הגיבו לו: "מדוע לא שאלת על אתר את ה'חזון איש' עצמו למה הוא מתכוון?"

אחרים הציעו לו: "מדוע שלא תכנס שוב אל ה'חזון איש' לשאול אותו כיצד באמת יכול האדם להיות בטוח בעצמו שהוא שלם באמונה?" כעצת חבריו סב רבי אלעזר צדוק על עקבותיו, נסע שוב לבית ה'חזון איש' והציג בפניו את השאלה - למה כוון במה שאמר לו קדם?

ה'חזון איש' השיב לו כך: "רצוני היה רק לעורר אותך על נקודה זו, כי אם האדם אינו עובד על אמונה מדי יום ויום, מטבע האדם האמונה שלו נחלשת ומתפוגגת. לכן על האדם להזהר לא להיות שאנן בלבו ולחשוב שהוא כבר 'מאמין', אלא פשוט לעבוד על אמונה ללא הרף ובכל עת."

"כיצד האדם יעשה זאת", הוסיף ה'חזון איש' לומר, "על ידי שירגיל את עצמו לבקש מהקדוש ברוך הוא על כל דבר ופרט, ולאחר שתתמלא

הבקשה להודות על כך. בדרך זו ירגיל האדם את עצמו שהכל מהקדוש ברוך הוא, ותתחזק אצלו האמונה הפשוטה!"

ואכן סיפר בהשתוממות ראש הישיבה, מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, כי בבחורות הכיר זקן אחד שאמנם היה פשוט בהליכותיו אך סגל לעצמו מנהג מופלא. לאחר אמירת ה'יהי רצון' בשמונה עשרה האריך לפרט ולבקש על כל דבר שתכנן לעשות באותו יום. לדוגמה היה אומר, "רבונו של עולם! תעזור לי ברחמיך הרבים שלא תהיה לי שום תקלה בדברי עם השכנים, בלכתי למכולת, בעלייתי לאוטובוס", וכך פרט כל פרט ופרט שתכנן למשך היום.

רבי מיכל יהודה אמר בהתפעלות כי ראו עליו בחוש כי הוא חי עם רבונו של עולם. על הכל הוא בקש והתפלל, ובכך הרגיל את עצמו שהוא חי בעולמו של הקדוש ברוך הוא, תחת פיקודו והשגחתו, ואכן זכה להיות בעל מדרגה באמונה.

הנהגה זו, להחדיר כל העת את האמונה בבית על כל צעד ושעל, אימץ לעצמו גם הגאון הצדיק רבי שמואל הומינר זצ"ל, בעל 'עבד המלך', שהרגיל להתבונן בכל פרט ופרט ולהודות להשם יתברך על כך. פעמים שקבע עיתים קבועים ומיוחדים בהם הודה לו ברבים על דברים מסויימים.

חתנו, הגאון רבי יהושע דוד טורצ'ין שליט"א, רב קהילות 'פרושים', סיפר

המשך בעמוד הבא >>>

שמתי אל לבי דבר מענין שאנו נתקלים בו מדי יום ביומו.

אנשי כנסת הגדולה, מטביעי נסח התפלה, תקנו לנו לומר בברכות קריאת שמע על המלים: "ה' אלקים אמתי" חמשה עשר תארי שבח שונים: "ויציב, ונכון, וקים, וישר, ונאמן, ואהוב, וחביב, ונחמד, ונעים, ונורא, ואדיר, ומתקן, ומקבל, וטוב, ויפה הדבר הזה עלינו לעולם ועד".

חמשה עשר תארים!

על שום מה? מדוע לא מספיק לשון אחד או שנים? מדוע נאמרו כאן כל כך הרבה לשונות שמשמעותן אחת היא?

כנראה כי הכל בשביל מטרה אחת, שנפנים ונחדיר שוב ושוב עמק בלבנו ש'הוא קים ושמו קים וכסאו נכון'. לא די בכך שיהיה הדבר אצלנו כידיעה גרידא, אלא מתבקש מאתנו כי כל מהלך החיים יתנהל בהרגשה ובמחשבה עם מציאות הקדוש ברוך הוא, בבחינת "והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים".

רבי התארים מקל על האדם לחיות ולתאר את מציאותו יתברך באפן ציורי ומוחשי. זוהי הסבה שתקנו חמשה עשר לשונות!

זוהי הנקדה הראשונה המתבקשת מהאדם בעבודת השם, להעצים ולשנן ולחזק את האמונה הפשוטה בבורא עולם, את היסודות הברורים שהטבעו ביציאת מצרים, כי הקדוש ברוך הוא קים ומשגיח בפרטות על כל הבראה, והוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים. פשוט לחיות עם הידיעה הזאת יומם ולילה!

בחמשה עשר הלשונות השונים רצו מתקני התפלה לתאר ולהמחיש את המציאות החיה והקימת הזאת, כדי שתקבע כמסמרות בלבנו ובהכרתנו.

שמעתי מהגאון רבי אברהם כגן שליט"א, מגיד שעור בישיבת קמניץ בירושלים, כי בהזדמנות מסימת נגש אל המשגיח, הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטין זצ"ל להזכיר שם של חולה לרפואה.

שאלו המשגיח: "מה מצבו של החולה?"

"הוא מחסר הכרה" - השיב.

נדהם המשגיח לשמע תשובתו. לאחר דקה הגיב בשאלה: "וכי כל האנשים כן חיים עם הכרה? וכי כלנו כן חיים בהכרה שיש רבונו של עולם?"

העבודה המעשית של האמונה

נתמקד בעבודה המעשית של האמונה, כיצד היא הדרך הפשוטה בה יזכה האדם להגיע להכרה בהירה באמונה, לחיות עם בורא עולם בכל רגעיו ותחושותיו?

בילדותי למדתי בתלמוד תורה 'תשב"ר', שבבית מרן ה'חזון איש' זצ"ל בבני ברק. מנהלו הרוחני של התלמוד תורה היה הגאון הצדיק רבי אלעזר צדוק טורצ'ין זצ"ל, דמות רבת הוד משכמו ומעלה של ירא אלקים ושקדן, באישיותו המאלפת הצליח להקרין במידה גדושה על התלמידים מיראת השמים המפלגת שלו וממידותיו הנאצלות.

רבי אלעזר צדוק נמנה על באי ביתו הקרובים של ה'חזון-איש', והתיידד בשנים ההן עם אחינו-כבנו בן ביתו של ה'חזון איש', הלא הוא יבדל לחיים טובים, מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, ולימים חברו בצותא את סדרת הספרים 'שונה הלכות'.

זכרון הילדות החרוט בקרב ילדי התלמוד תורה מאותן שנים, הוא המראה הנפלא והמעורר לאהבת תורה לשקידה ושקיעה בתורה, כיצד רבי אלעזר

כששמעתי זאת, הרהרתי לעצמי כי אם כך הייתה ההנהגה הקבועה בביתו של רבי יעקב, אין זה פלא שזכה בחיי חיותו להשפיע כה רבות על שומעי לקחו. בר-מעלה כמותו שהרגיל את עצמו ואת בני ביתו לחיות בהתבוננות בחיים על כל פעולה וצעד שעושים, הרי שדבריו ודאי היו בבחינת 'דברים היוצאים מן הלב' ואין זה פלא שגם היו 'נכנסים אל הלב'.

לחיות את האמונה

בטבע האדם כאשר ישנה התפעלות באמונה, ההתפעלות הולכת ודועכת עם הזמן. אולם אם באמצעות האמונה, מתחזק האדם מיד ולמעשה, ומחדיר את האמונה הזאת באורחות חייו, בתורה, בתפילה וביראת שמים, ישנה תוחלת ותקווה כי זה אכן ירומם אותו, והוא יתעלה מהמצב שאחז בו קודם, גם לאחר שיפוג רגש ההתפעלות.

כך כותב הרבנו יונה בספרו 'שערי תשובה' (בשער השני): "אכן צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים אל לבו ולחשוב בהם תמיד, ועליהם יוסיף לקח ומלבו יוציא מלין".

זוהי תמצית עבודת האמונה וגם תכלית לימוד המוסר. כאשר האדם מתפעל ממשו, לא להשאירו בגדר התפעלות, אלא לשים את הדברים על לבו כדי שיגיע לידי מעשה, ש"מלבו יוציא מלין", שהוא יאמין בלבבו ממה שמתפעל בפיו. כך הדברים יפעלו ויותירו רושם במעשיו, ולא ישארו הדברים כידיעה גרידא.

כאשר ישבנו שבעה על אמי מורתי הצדקנית עליה השלום, שהיתה ידועה בהליכות חייה המופלאות, רצופה באהבת תורה, חסד ואמונה איתנה, זכינו והגיע לנחמנו מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצ"ל.

הוא בא דקות אחדות לאחר שעזבו את הבית הרופאים שטפלו באמא בתקופת מחלתה. הרופאים דברו אז בהתפעלות עצומה בשבח אמונתה של אמא, כי גם בימים הקשים בהם ידעה סבל רב ומכאוב לא התלוננה, נשאה את כאבה בדומיה ובאמונה והצדיקה עליה את הדין. שחנו בפני הרב שטינמן את דברי הרופאים ואת התפעלותם מהאמונה של אמנו הצדקנית.

הרב שטינמן ביטל את דבריהם במחי יד. שאלנו הסבר לדברים, וכך השיב: "אמנם הם אומרים, אך הם אינם מתכוונים... האם בגלל זה הם יקראו קריאת שמע פעם אחת? האם הם יניחו תפילין או לפחות ילבישו כיפה לכמה דקות? כל זמן שאינו למעשה - סי איז גאר-נישט! זה כלום!..."

בדבריו הקצרים והחדים הוא אמר יסוד גדול באמונה. אמונה צריכה להשפיע על חיי המעשה של האדם, על כל עבודת השם שלו, על כל השקפת עולמו ותפיסת דעתו. גם כשמתאמת הידיעה אצל האדם והוא מתפעל ממנה, אם לא יניח אותה על לוח לבו, להשרישה פנימה בנפשו ובעצמותו, ויתבטא הדבר בשינוי התנהגותו ושפור דרכיו ומעשיו, הרי שזוהי התפעלות שווא, חסרת תוחלת!

להשלמת הענין אצטט מדבריו הבהירים, קילורין לעינים, של דודי, הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר-ברכפלד, בספרו 'הר יראה' (עמוד כח):

"אמונה זו, מלבד שהיא מצוה גדולה בתורה, יש בה גם ענין נוסף: על ידי האמונה, לבו של האדם נעשה פנוי מטרדת העולם הזה ומדאגת הפרנסה המכלה את רוב ימיו של האדם, ראשו צלול להבין ולהשכיל תורה, וללון בעמקה של הלכה, וממילא מסוגל הוא לעמול בתורה יומם ולילה, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים".

אמונה היא שורש הכל. כל עניני הרוחניות של האדם תלויים בה. (מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא' פרשת שמות)

כי בכל שנה בפרוס השנה החדשה, כשניגש רבי שמואל בליל ראש השנה לקדש על היין, עמד ונתן שבח והודאה לקדוש ברוך הוא ברבים, על כך שפרנס אותו בכל מהלך השנה החולפת, וכך נתנה לו האפשרות לקדש על היין מדי שבת ומועד במשך כל השנה...

מאורע מופלא זה הותיר את רישומו על כל בני הבית. הוא החדיר במשפחה כי שום דבר אינו מובן מאליה, כל פרט קטן שקורה עמנו לטובה זה מחסדי השם יתברך ובהשגחתו הפרטית.

כמדומני כי כל אחד שיתבונן על נקדה זו אכן ירגיש צורך להודות על כך,

**לא קרה היום
משהו מיוחד.
אלא שפשוט
הורגלנו כאן
בבית כי על כל
דבר יש לבקש
ולהודות. גם
בזמנים שהיינו
בריאים ושלמים,
כשהוצרכנו
לעבור מהמטבח
לחדר הפנימי
בבית, אמרנו
תפלה קצרה
שנגיע בשלום.**

כמו גם על שאר הטובות והניסים הנעשים עמנו בכל רגע ועת, אלא שחסרה לנו ההתבוננות. אולם רבי שמואל שכל שנות חייו היו חטיבה אחת של אמונה צרופה ועבודת השם, אכן העמיק והתבונן ומצא לנכון להודות על כך בקביעות!

"אצלנו בבית הורגלנו להודות על כל דבר"

הרבנית ריזל גלינסקי ע"ה, אשת חבר למגיד המישרים, הגאון הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, היתה אשה גדולה מאד, ויקוד אש האמונה והבטחון - שעמל עליה בעלה הגדול בחרוף נפש 'נובהדרוקאית' טיפוסית - נכרו היטב בכל הליכותיה.

שמעתי מאחד הבנים, כי בערוב ימיה היה אברך מסוים שרגיל היה לבוא ולסייע לה בענייני הבית. הלה התגורר ברחוב נחמיה, סמוך למקום מגוריה של הרבנית - ברחוב חידושי הר"ם, מרחק הליכה של דקות מועטות בלבד מביתה.

באחד הימים עם הכנסו לבית, קבלה אותו הרבנית בחביבות

רבה ובמאור פנים כדרכה, והתעניינה אצלו באופייניות: "אמרת תודה להשם על כך שהגעת מביתך לכאן בריא ושלם!..."

השתומם האיש ושאל ברצינות: "מדוע הרבנית שואלת? שמא ארעה תאונת דרכים או שמא שמעה על פיגוע חס וחלילה שאירע באזור?"

"לא! לא!" השיבה הרבנית, "לא קרה היום משהו מיוחד. אלא שפשוט הורגלנו כאן בבית כי על כל דבר יש לבקש ולהודות. גם בזמנים שהיינו בריאים ושלמים, כשהוצרכנו לעבור מהמטבח לחדר הפנימי בבית, אמרנו תפלה קצרה שנגיע בשלום. וכשבאנו בשלום אמרנו תודה להשם שאכן הגענו בשלום!..."

"והנה אתה הלא באת כעת מהרחוב הסמוך בריא ושלם ללא כל פגע, לכן שאלתי אותך אם כבר אמרת תודה להשם על כך..."

**רבבות לומדי ה'דף היומי'
מתחילים בימים אלו בלימוד מסכת 'הוריות'
זאת הזדמנות עבורכם להצטרף ל'תוכניות דרשו'
לפרטים חייגו: 02-5609000**

הניסים התרחשו "כאילו מאליהם", מהרגע הראשון ועד האחרון. להיכן יפנו כאשר יגיעו לשנחאי? איפה יניחו את כף רגלם? איפה ילוננו בלילה הראשון ואיפה יתגוררו לאחריו? דוקא בשנחאי - עיר פרועת מוסר, אלילית, פשע, הפקרות ועבודה זרה משוקצים - היא שהפכה להיות זירת התרחשות של ניסים מופלאים והשגחה גלויה

שרשרת של ניסים מדהימה בנס ההצלה של תלמידי ישיבת מיר בשנחאי

והיא שעמדה לאבותינו ולנו

כל השאלות הללו נראו חסרות מענה לחלוטין. אך הניסים והנפלאות שחוו לאורך כל דרך הנדודים - זה קרוב לשנתיים - המשיכו ללוותם גם בשנחאי, למן היום הראשון לדריכתם על אדמתה. אדרבה, בשנחאי התרחשו הניסים ביתר שאת, צמודים לחייהם של בני התורה בכל אורחותיהם, מבעיות הקיום היומיומיות עד אירועי הצלה מופלאים מסכנות וממות.

שנחאי - אותה עיר פרועת מוסר, אלילית, שבה משלו בכיפה פשע, הפקרות ופולחני עבודה זרה משוקצים - היא שהפכה להיות זירת התרחשות של ניסים מופלאים, של השגחה גלויה. ההשגחה העליונה ליוותה, צעד אחר צעד, את מרכז התורה החדש שהוקם בשנחאי. היא סיפקה את התשובות - בדרך שאיש לא יכול היה לצפות - לכל השאלות המעיקות שנראו "חסרות מענה". היא פתרה את כל הבעיות מבלי שבני התורה נאלצו להוגיע את מוחותיהם למציאת פתרונות. היא החליקה את כל ההדורים שבדרך, והפכה כל עקב למישור.

הניסים התרחשו "כאילו מאליהם" מהרגע הראשון ועד האחרון. מן השמים לא הניחו לבני התורה להתלבט יותר מידי בשאלה המיידית והדוחקת - שאלת האכסניה. להיכן יפנו כאשר יגיעו לשנחאי? איפה יניחו את כף רגלם? איפה ילוננו בלילה הראשון ואיפה יתגוררו לאחריו? התשובה ניתנה להם כמו "על מגש כסף". מיד אחרי עגינתה של "אסמה מרו" במימי מפרץ סוצ'י - עם הגיעה לשנחאי - כבר היתה התשובה מוכנה. בפיהם של נציגי קהילת שנחאי שבאו לנמל להקביל את פני הבאים, היתה הודעה ברורה לראשי הישיבה, מיד עם עלותם לסיפון: "אתם תתאכסנו בבית הכנסת 'בית אהרן', ברחוב המוסיאון, מספר 50, ברובע הבינלאומי", הודיעו בפשטות לרבנים המופתעים, "הכל שם כבר מוכן לקלוט אתכם - אולמות לימוד, חדרי פנימייה, מטבח וחדרי אוכל, הכל מסודר! האוטובוסים

שיסיעו אתכם לשם ממתנים לכם בחניון הסמוך לנמל!"

רגעים ארוכים נדרשו כדי לעכל את הדברים, לרדת לפישרה של ההודעה המדהימה. הכל מוכן, הכל מסודר, הכל ערוך לקליטתם, הכל כאילו מתואם מראש... כאילו הזמינו מראש מקומות בבית מלון ועכשיו מודיעים להם שהמקומות מוכנים...

כבמטה קסמים "נמחקו" כל השאלות שטרדו כל כך את המח רק לפני שעה... התפעמות הרגשות היתה רבה. היה אפשר לחוש בעליל, כמעט למשש, כביכול, את ידה המכוונת של ההשגחה. הדאגה היתה מיותרת לחלוטין... מן השמים מסדרים את הכל על הצד הטוב ביותר, מן השמים מיישרים את הדרך ודואגים לכל פרט!

עד מהרה נודע להם, לראשי הישיבה ולתלמידיה, מי היה שליחה הטוב של ההשגחה להכין להם מראש את כל צרכיהם ולסלול לפניהם את הדרך. רק מעטים מהם שמעו קודם לכן את שמו של הגאון הצדיק רבי מאיר אשכנזי. השם הזה - של אותו רב דגול מרוסיה, שהתגלגל בצעירותו לפאתי המזרח הרחוק - לא היה נודע ברבים בפולין ובליטא, ארצות מוצאם.

עכשיו, סופר להם, לבני הישיבה הנרגשים והסקרנים, כי הרב אשכנזי - מרא דאתרא של קהילת שנחאי - הוא זה שדאג להסדיר עבורם את האכסניה המעולה ב"בית אהרן", להעמיד את הבניין המהודר לרשותם ולהשכירו לסיפוק כל צרכיהם.

מן הראוי לספר בקצרה בשורות הבאות על בית הכנסת "בית אהרן" - המשך בעמוד הבא >>>

"עיר הכנופיות" היה כינויה של שנחאי, אחד מ"תארי הכבוד" שבהם נתעטרה... ולא בכדי! שמה הלך לפניו כעיר חסרת חוק ומשפט, מקום שבו נפרצו כל הגדרות, אין דין ואין דין, הכל הפקר - עיר שעבריינים מכל העולם איזו אותה למושבים וכנופיות אלימות שולטות בה שלטון ללא מצרים.

שנחאי היתה עיר של אנרכיה במלוא מובנה של המילה. מעמדה המוזר - מעמד של עיר "בינלאומית" שאינה שייכת לשום מדינה ואין עליה שום בעלות - הקנה לה את אופיה המופקר. חופשית היתה ממחויבות ללא חוק שהוא. פתוחה היתה לכל מבקש מקלט באשר הוא - כולל פושעים מבוקשים ועבריינים מסוכנים - שהרי איש לא בדק בציניותיהם של הבאים בשעריה... כנופיות - כנופיות של אנשי זרוע ופושעים פליליים קמו בעיר ומשלו בה ביד רמה. "מערכת המשפט" של העיר היתה חסרת אונים לעומתם.

לאמיתו של דבר איש לא התאמץ יותר מידי להשליט חוק וסדר... ה"חוק" הבלתי כתוב ששרר בעיר היה: שוחד. על פיו התנהלו החיים, על פיו הותרו כל האיסורים ונפרצו כל הגבולות. נטילת שוחד היתה בשנחאי "נורמה" מקובלת שפשתה בין כל נושאי המשרות בחיי העיר: מן המושל העליון,

אחריו השופט הבכיר - וכלה בשוטרי הזוטרי. השחיתות אכלה בכל פה - בכל השכבות. הכנופיות ביצעו את מעשי הפשע שלהן באין פוצה פה ומצפצף. למען האמת, הן היו השליטות האמיתיות של שנחאי.

כמה קשה היה להאמין כי בעיר כזאת תצליח הישיבה להכות שורש! אוירתה של שנחאי היתה הניגוד הגדול ביותר לחיי תורה שאפשר להעלות על הדעת! לבנות חיי תורה, חיים רוחניים מעודנים, חיים בעולם של אצילות - בלב ליבה של העיר הפרועה, האלימה, המופקרת, העיר שעצם הוויתה היא היפוכו הגמור של כל מה שמסמלת התורה!

היתכן שכאן יצליח לקום מרכז של תורה?!

סימן השאלה ריחף בחלל, מעורר תהיות נוקבות - וחסר מענה. לצידו ריחפו סימני שאלה רבים נוספים, קטנים ממנו במהותם אך גם כן מדאיגים ומטרידים. הם היו קשורים לצד הגשמי של קיום הישיבה.

בעיר החדשה והזרה לא היתה כל תשתית להקמתו של מרכז תורני בסדר גודל של ישיבת מיר (מה גם שלצידה היו עתידות לקום עד מהרה שתי ישיבות נוספות - ישיבתם של פליטי "ישיבת חכמי לובלין" וישיבת "תומכי תמימים, ליובאוויטש"!) שאלות הקיום המיידיות טרדו את המוחות עוד בטרם עגנו אניותיהם של בני התורה בנמל שנחאי. כיצד יתקיימו מאות בני הישיבה, ובנוסף להם הרבנים, הרמ"ם, ובני משפחותיהם? כיצד ימצאו להם צרכיהם הבסיסיים, בעיר שבה אין הם מכירים נפש חיה אחת? היכן יתגוררו? היכן ילמדו? האם קיים בכלל בשנחאי - שבה לא היתה ישיבה מעולם - בנין מתאים שיוכל לשמש אכסניה לישיבה? ומה לגבי ספרים? בידיהם של בני הישיבה היו רק הספרים המעטים שהצליחו לקחת איתם במנוסתם מליטא. הם לקחו ככל שיכלו לטלטל לאורך הדרך הארוכה ממיר ומווילנה עד ולדיביסטוק וקובה - אך ביחס לצרכיהם ולמספרם, היתה זו כמות קטנה מאוד.

היה קשה לקוות כי בקצה העולם הזה, שהיה נראה כמו מעבר להררי החושך, קיימים בכלל ספרים תורניים הדרושים להם, וללא ספרים - כיצד יוכלו שלוש מאות תלמידי הישיבה להעמיק בלימודם, להקיף את מכמני התורה, ולהמשיך ברמה שהורגלו בה?

במשך כל אותן שנים לא התעניין צאלח כלל ועיקר בקהילה היהודית, בצרכיה ובחיייה. היא לא קיבלה אף אגורה שחוקה, לעומת הסכומים העצומים שהזרים לכל עבר. גם לעת זקנתו נשאר רחוק ומרוחק מן הקהילה, זר ומנוכר - מיהודים ומיהדות כאחד.

אין פלא, אפוא, שהשמועה הפתאומית על תרומתו הנדיבה להקמת בית כנסת היכתה את יהודי העיר בתדהמה. צאלח כבר היה אז אחרי יום הולדתו השמונים, ולאחר עשרות שנים של התנכרות מוחלטת לקהילה. מה גרם לפתע להחלטה המוזרה שהחליט?

מפה לאוזן סופר על חלום משונה שחלם האיש. אביו המנוח נגלה אליו ונזף בו על שלא עשה דבר כדי להנציח את זכרו. צאלח שבע הימים היה נרעש. הוא פנה אל חכם רובי אברהם - המנהיג הרוחני הבלתי מוכתר של הקהילה הספרדית בשנחאי - וביקש להתייעץ איתו.

"אבי דרש ממני במפגיע לעשות משהו חיובי למען עילוי נשמתו", ספר לחכם אברהם בהתרגשות רבה: "ברצוני לציית לו, ואני מוכן להקדיש לכך כסף רב, אנא, יעץ לי מה לעשות!"

חכם אברהם הרבה בדבר, ויעץ לצאלח חרדון לבנות מכספו בית כנסת גדול שייקרא על שם אביו - "בית אהרון". הוא המשיך והציע שבית הכנסת ייבנה ברובע הבינלאומי של העיר, בסמוך למרכז המסחרי - אזור שבו עדיין אין שום מקום תפילה. צאלח חרדון נענה מיד בנפש חפצה. בו ברגע גמלה בלבו ההחלטה לבנות בית כנסת שיהיה מפואר מאין כמוהו, בתכלית היופי וההדר - "מקדש מעט" שירחיב את עיני כל רואיו. ראוי הוא אביו האהוב להנצחה מושלמת שכזאת!

חכם אברהם, יהודי פיקח ויקר נפש, שמח מצידו על ההזדמנות המיוחדת שנקרתה לו. אולי דווקא בערוב ימיו יזכה האיש הזה, תועה הדרך והעירי, להתקרב מעט מחדש אל מורשת אבותיו? גם ההצעה להקים את בית הכנסת דווקא באזור המסויים ההוא, היתה תוצאה של שיקול דעת קפדני.

לימים, סיפר חכם אברהם, כי בשעה שהציע את הצעתו לא היה כלל צורך בבית כנסת באזור המרכז המסחרי. יהודי שנחאי התגוררו הרחק משם, ובאזור מגוריהם היו בתי כנסת נאים ומרווחים שהספיקו בהחלט לצרכי הקהילה. בסביבת המרכז המסחרי לא חיו יהודים, וממילא לא הורגש צורך בבית כנסת. אך חכם אברהם ראה את הנולד. "מחשבתי היתה לקראת העתיד", סיפר, "היה לי ברור שהישוב היהודי בשנחאי ילך ויגדל עם הזמן. כעיר מסחר בינלאומית, עם שפע מקורות הכנסה, גיעו אליה עוד ועוד יהודים. הם ישתקעו בעיר, וחלק ניכר מהם יתיישב ודאי באזור המרכז המסחרי, שהוא צומת העצבים הכלכלית של שנחאי כולה. אנשים נוטים להתיישב קרוב למקום שבו מצויה פרנסתם. ואז, כשתקום כאן קהילה - הרי יודקו אנשיה לבית כנסת! חשבתי על צרכיה של הקהילה העתידית. לכן ביקשתי שבנין בית הכנסת יכלול גם מקווה טהרה, אולם גדול לכינוסים ולהרצאות, מטבח משוכלל לצורך שמחות משפחתיות שתתקיימנה בבית הכנסת, כיתות לימוד - כדי שאפשר יהיה לקיים במקום "בית ספר של יום ראשון" ושיעורי הכנה לנערים לקראת בר מצוה ועוד. רציתי שגם שיעורי תורה ליהודים בני אורייין יוכלו להתקיים בבית הכנסת, ולכן דאגתי להכניס אליו ספריה תורנית רחבה, שתכלול בין היתר גם ש"ס וילנא. רציתי מאוד שבית הכנסת העתידי יהוו מוקד משיכה ליהודים מכל החוגים, שתתקיים בו "תורה מפוארת בכלי מפואר" - ולכן השתדלתי שייבנה בתכלית היופי והפאר ולפי מיטב השכלולים המודרניים של נוחות ורווחה".

חזונו מרחיק הלכת, הצליח באופן מפתיע לקנות את ליבו של צאלח חרדון. הלה, שבמשך עשרות שנים לא תרם אף פרוטה לצרכים יהודיים - הזיל עתה מכיסו סכומי עתק לבנייתו של "בית אהרון" - בית הכנסת שעמד להיות מפעל חייו. קודם לכל רכש מגרש גדול בלב לבו של אזור העסקים היקר, בסכום שנחשב כמעט לדמיוני במושגי התקופה: מאה ושישים אלף דולרים. על כך הוסיף עוד סכום דומה להקמתו של בית הכנסת, לציידו במיטב השכלולים ולרהטו ברהיטים יוקרתיים - "הכל כיד המלך", כפי שהעידו המבקרים הרבים שנהרו לחזות בו.

בסיומה של הבנייה המואצת, התנוסס ברחוב המוסיאון מספר 50 היכל שיש בן שלוש קומות, שכיפה עגולה מהודרת סוככת עליו ומשוה לו מראה מלכותי - ארמון של ממש.

טקס חנוכת הבית בחודש סיון תרפ"ז - היה אחד הארוכים שנחרתו לדורות בפנקס הקהילה של שנחאי. התורם הישיש עצמו, ראה ביום חנוכת בית הכנסת את היום הגדול של חייו. הוא חגג אותו ברב הדר, בהשתתפות כל ראשי הקהילה, כולל ראשי קהילות אחרות שהגיעו ממרחקים. האווירה היתה חגיגית ומרוממת. בסיומן של התפילות ודרשות הרבנים הוסר הלוח

המשך בעמוד הבא <<

המקום שנבחר משמים כדי לשמש אכסניה למרכז התורה ונבנה מראש למטרה זו. נסיבות הקמתו המופלאות של המקום הזה הן פרק מרתק משרשרת סיפורי ההשגחה שהפכו כמעט שם נרדף למילה "שנחאי".

כשנודע ליהודי שנחאי כי סר סילס חרדון החליט לתרום סכום כסף עצום כדי לבנות בית כנסת מפואר כמתנה לקהילה - הרימו הכל את גבותיהם בהשתוממות אמיתית. אף ידידי המעטים היו מופתעים מאוד. הוא היה האיש האחרון שהיה אפשר לשער עליו כי יעשה משהו למען החיים היהודים בעיר! לא משום שלא היו בידי האמצעים לכך. סילס חרדון היה אדם עשיר עתיר

נכסים, שהיקף הונו נאמד במספרים אגדיים. "האיש העשיר ביותר מזרחת לתעלת סואץ", כינו אותו, שכן הוא נחשב לאיל ההון הגדול ביותר בחלקו המזרחי של העולם. אך בנוסף לכך היה ידוע גם כמתבולל, מנותק לחלוטין מן המורשת היהודית ורוחק ת"ק פרסה מתורה ומצוות!

כשנולד סילס חרדון, שמונים ושתיים שנים קודם לכן, במשפחה דתית שורשית ממוצא עירקי - לא יכול היה האיש לצפות את עתידו. כשהוכנס בבריתו של אברהם אבינו - בעיר מולדתו בומביי שבהודו - קרא לו אביו אהרון, צאלח (שם נפוץ בערבית יהודית). הוא גדל והתחנך באווירה יהודית חמה, אלא שבהתבגרו נתקיים בו "וישמן ישרון ויבעט".

בצעירותו הגיע צאלח, בחור שאפתן ומוכשר מאוד, לשנחאי. בן עניים היה, אלא שכישורנותו המסחרית הנדירים עזרו לו לטפס בסולם ההצלחה עד מהרה. הוא נתמנה לעוזרו וליועצו של פרידריך ששון - אחד מעשירי הקהילה - ולאחר זמן לא רב היה לסוחר קרקעות ולבעל עסק משגשג משל עצמו. ככל שחלפו השנים גדל עושרו. הצלחתו המסחרית היתה לשם דבר. גם למרחקים הגיע שמו. בריכוזים של בני התפוצה העירקית - מבגדד ובצרה עד בומביי וכלכותה - נהגו יהודים לאחל זה לזה בשמחות משפחתיות "מזל וברכה כמו של צאלח חרדון".

אולם ההצלחה הביאה בעקבותיה את ההתרחקות והטמיעה. צאלח הרבה להתרועע עם אנשי "החברה הגבוהה" הגויית והתקרב לתרבותם הנכרית. שמו היהודי "צאלח" הומר במרוצת הזמן ב"סילס" האנגלי, וגם אורח חייו הלך ודמה יותר ויותר לאורח החיים של בני האצולה האנגלית - השכבה "המיוחסת" של שנחאי.

גם השפעתה של הסביבה הסינית, עובדת האלילים, לא פסחה על צאלח חרדון, דווקא בדת הבודהיסטית - הדת השלטת בסין - גילה האיש התעניינות רבה ואליה נמשך ליבו... ככל שיהיה מוזר הדבר - צאלח נהג לכנס סביבו נזירים בודהיסטיים והרבה לשוחח אתם ולשמוע מפייהם על דתם ומנהגיהם, על אליליהם ועל פולחניהם. בד בבד הלך והתרחק מן הקהילה היהודית המקומית, עד שניתק למעשה כל קשר איתה. אפילו יהודים שהתרחקו בעצמם משמירת המצוות, סלדו מן המשיכה שהפגין דווקא כלפי בורות נשברים של דת אלילית!

בהשפעתם של הנזירים הבודהיסטיים, חבר מרעיו, נשא צאלח אישה סינית. במעשה זה - בקהילה שבה לא היו מעולם נישואי תערובת - סתם האיש את הגולל על שיירי הזיקה שהיתה לו עדיין למורשת אבותיו: מכאן ואילך חי לו את חייו כמתבולל גמור.

בארמונו המפואר שב"בלינג ולרוד" התגוררו עשרות כמרים בודהיסטיים, שאיתם אהב לנהל שיחות ארוכות על "ענייני רוח" (קרי: על אמונתם האלילית). בהשפעתם גם תרם סכומי כסף עצומים למען עניים סיניים - נפגעי הרעב, הבצורות והמגפות שפקדו את הארץ. תרומותיו זרמו גם לבתי חולים ולמוסדות חינוך בודהיסטיים, למוזיאונים ול"אתרי תרבות" - כולם נכריים. השלטונות הסיניים העתירו עליו כיבודים ותארי אצולה למיניהם - ולא בכדי, לא היה עוד אדם בסין שהרבה כל כך ב"מעשי צדקה" למען נזקקים ומוסדות סיניים כמו צאלח חרדון היהודי...

קודם לכל רכש מגרש גדול בלב לבו של אזור העסקים היקר, בסכום שנחשב כמעט לדמיוני במושגי התקופה: מאה ושישים אלף דולרים.

לבדוק אותנו, שכן רבים סבלו מפצעים בפייהם ובלשונם".
 חכם אברהם, שזכה לראות את חלומם מתגשם ואת עירו שנחאי הופכת למרכז תורני תוסס- היה מאושר. הוא היה יד ימינם של בני התורה, וטרח ללא לאות לסייע להם בכל דרך אפשרית. עם ראשי הישיבה- ובעיקר עם המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שאותו העריץ מאוד- קשר קשרי ידידות עמוקים. שיחות ארוכות התנהלו ביניהם, כשהם מתגברים על "מחסום השפה" באמצעות השפה במשותפת- לשון הקודש (שפת הדיבור של הרב לוינשטיין היתה אידיש, בעוד שהלשונות המקובלות בין יהודי שנחאי הספרדים היו אנגלית וערבית יהודית).

הגר"י לוינשטיין מצידו הוקיר מאוד את חכם אברהם, וכאשר הגיע הלה ל"בית אהרון", היה הגר"י לוינשטיין נוהג- כמחווה של כבוד מיוחד- להקביל את פניו בפתח הבניין.

חכם אברהם, מוקיר רבן בכל נימי נשמתו, היה ידיד מסור לשיבה ועזר לה להתבסס במקומה החדש ולספק את כל צרכיה. המשגיח נהג להפנות אליו את כל הבקשות שנועדו להקל על התלמידים, לפתור קשיים שצצו אי פה ואי שם, ולאפשר להם ללמוד בשלוות נפש. כל בקשה נענתה על ידי חכם אברהם- שהשתוקק בכל מאודו להיטיב עם בחורי החמד הממיתים עצמם באוהלה של תורה- במאור פנים ובנפש חפצה. אחת הבקשות- שנראתה לכאורה "מוזרה" לפרנסי הקהילה הספרדיים- נגעה לדרך ריהוטו של אולם הלימוד... הואיל והמקום תוכנן ורוהט בנוסח בתי הכנסת של יהודי עירק- היו בו שולחנות וספסלים שנועדו ללימוד בישיבה, כמקובל בעדתם. תלמידי מיר- המורגלים ללמוד בעמידה ליד "סטנדרים"- התקשו להסתגל ללימוד ליד שולחן "רגיל". השינוי הכביד עליהם והפריע לריכוז. המשגיח החליט, לאחר היסוס מה, לשטוח את הבעיה באוזניו של חכם אברהם, הידיד הטוב שהיה כל כך להוט לעזור.

"לומדי התורה בליטא נוהגים לשנן את תלמודם בעמידה, כשהספר מונח לפנייהם על תומך מיוחד הקרוי 'סטנדר', הסביר לחכם אברהם, שלא ראה "סטנדר" מימיו. "זהו הרגל מושרש כל כך, עד שקשה לבחורי הישיבה שלנו לשנות את אופן הלימוד

שאליו הורגלו כל ימיהם ולעבור לאופן אחר... נהיה אסירי תודה לכבודו אם תשתדלו, ברוב טובכם, להשיג עבורנו "סטנדרים", כדי שנוכל ללמוד כפי שהתרגלנו מימים ימימה!"

חכם אברהם לא ידע "סטנדר" מהו, והתקשה לדמיין לעצמו כיצד הוא נראה- אך מיהר לטפל במילוי הבקשה אם גאון וצדיק כהרב לוינשטיין סבור שהדבר חשוב- הרי ברור כשמש שהוא חשוב! ברוב תושייה, הוא אף מצא דרך מקורית למילוי הבקשה. בשנחאי לא היו "סטנדרים" למכירה ואף לא יוצרו בשום נגרייה. אולם למשפחת טוויק, אחת המשפחות העשירות של הקהילה, היה מפעל

היטים גדול שהעסיק נגרים מומחים רבים. עוד באותו יום הובא מנהל העבודה של המפעל ל"בית אהרון", והוסבר לו על ידי שרטוט מתאים- מהו "סטנדר"... למחרת עם בוקר הגיעו למקום עשרות נגרים מן המפעל. הם פשטו על האולם הענק ועבדו עד שעות הלילה, מצמידים "סטנדרים" לשלוש מאות הכסאות שעמדו באולם... כשנסתיימה העבודה היה המקום מצוייד ב"סטנדרים" בסגנון המוכר, והזכיר עד מאוד את היכל הלימוד של הישיבה בימיה הטובים, אי שם בעיירה מיר...

מעתה, אפשר היה להתנועע בניחותא מעל הגמרא ליד "סטנדר" ולשקוע עד קצה ההויה בים התורה, בדיוק כמו במיר, בוילנה ובקייידאן!

שינויים נוספים חלו בבית הכנסת, שלפתע קם לחיים מעוזבה רבת שנים, עם בואם של תלמידי מיר לשכון בו. אחד השינויים הבלתי נמנעים היה קשור לנוסח התפילה. התברר כי בשעת חנוכת הבית של "בית אהרון", הודיע <<< המשך בעמוד 30

מעל לוח השיש המלוטש, שעליו נחרתו באותיות זהב המילים: "בית הכנסת בית אהרון. נתרם על ידי סילס צאלח חרדון, י"ח בסיון ת'תרפ"ז". לא היה אפשר שלא להבחין באור שקרן על פניו של צאלח בעת הסרת הלוח. הוא לא ידע מאומה על התפקיד ההיסטורי שהועידה ההשגחה לבית הכנסת שהקים. אך פניו הנוהרות העידו שהוא חש בתחושת לב טמירה- את גודל הרגע ואת עוצמת המעמד.

את ימיו היפים של בית הכנסת שלו- כאשר שימש כאכסניה לממלכה מפוארת של תורה, כמגדלור רוחני שהקרין על כל המזרח- לא זכה צאלח לראות. הוא נפטר שנתיים אחרי חנוכת בית הכנסת. יתכן שבמשך אותן שנתיים ראה את השקעתו העצומה כ"מבוזבזת". בית הכנסת "בית אהרון" עמד כמעט שומם בסביבה חסרת האוכלוסיה היהודית של הרובע הבינלאומי.

יהודי חרדי שהיגר באותם ימים מרומניה והתיישב בסמוך למקום, כאב ליבו למראה עליבותו של אותו מקדש מעט העומד ריק, ועשה מאמצים רבים להפיח בו מעט חיים. אחרי פטירתו של צאלח שכר אותו יהודי מכספו מנין של יהודים קשישים- תושבי השכונה היהודית המרוחקת- שיבואו מידי יום להתפלל ב"בית אהרון". המנין המצומצם הזה קיים את תפילותיו באחד החדרים הקטנים והצדדיים של הבנין.

אולם התפילה המרכזי והמפואר - שהכיל מאות מקומות- נשאר נעול. "אחזקתו יקרה מידי", טענה הנהלת הקהילה, "ואין עבור מי לפתחו!" גם

אולם הכינוסים הגדול והמטבח המשוכלל עמדו נעולים וריקים- איש לא הזדקק להם ולא השתמש בהם. על בית הכנסת עברו קרוב לחמש עשרה שנים של עזובה. הגה כמעט לא נשמע בין קירות השיש הבוהקים. הבנין כולו, על שלוש קומותיו ואגפיו הרבים, אולמותיו וחדריו המרווחים, עמד כנתון בציפייה אילמת. ממתין למילוי ייעודו ההיסטורי.

ואז- בשלהי תש"א- הגיעה אליו ישיבת מיר. מאות תלמידיה השתכנו בחדריו. האולם הגדול התמלא בהמייית לימוד. הספרייה התורנית, שמדפיה העלו אבק מזה שנים ממושכות, התעוררה לחיים. ספרי הקודש עברו מיד ליד בשקיקה, נדדו מן המדפים אל ה"שולחנות", ופנים משולהבות של בני תורה רכנו מעליהם באהבה רבה. קולות התפילות וניגוני הלימוד מילאו את חלל הבנין מקצה לקצה. מסכת נפלאה של חיי תורה תוססים נארגה בכל פינותיו- מן האולם ועד חדרי השיעורים.

חזונו ה"דימויני" של חכם אברהם, קם והתגשם בין לילה. היום שבו חלם בחביון לבו, למשמע חלומה ה"מוזר" של צאלח חרדון, על מרכז תורני גדול שיצמח בשנחאי- שב ועמד מול עיניו, כמעט עשרים שנה מאוחר יותר, והנה היתה משאת הנפש הכמוסה למציאות. מעגל מופלא- שבו שמשו יחד תקוות חבויות וצירופי אירועים שחוברו בידי ההשגחה- נסגר והושלם.

תלמידי ישיבת מיר- ביום הגיעם לשנחאי- עדיין לא ידעו על אותה שרשרת אירועים מרתקת. דבר אחד בלבד ידעו באותו שלב, הנה זימנו להם משמים אכסניה נוחה ומפוארת שבה יוכלו להשתכן וללמוד בהרחבת הדעת. וכל החששות הקודמים נמוגו כבועת סבון והשאלות נפתרו מבלי שיצטרכו לטרוח בהן כלל! התרוממות רוח רבה אפפה אותם כשנכנסו בשערי בית הכנסת שהיה עתיד להיות ביתם האהוב למשך זמן רב. את תחושותיהם מתאר רבי צבי כהנא בספרו על היום הראשון בשנחאי:

"כשהגענו ל'בית אהרון' וראינו במו עינינו את יופיו- פרצו בשמחה והילולה בשירה ובריבודים, שהתמשכו עד לשעות המאוחרות של הלילה. בית הכנסת היה גדול דיו לאכלס את כל תלמידי הישיבה, ואף על פי שחינו בו בצפיפות, ידענו הרבה אושר ושמחה בין כתליו!"

בנימה של הכרת תודה עמוקה ממשיך הרב כהנא ומספר על הטוב והחסד שהרעיפו על בני הישיבה יהודי שנחאי, בעלי הכבוד המושרש לתורה וללומדיה. "מארחינו הספרדים, ובראשם חכם אברהם, דאגו לכל צרכינו ולא חסכו מאיתנו דבר. מיום פרוץ המלחמה סבלנו ממחסור. ביפן סבלנו מרעב, משום שלא היינו מורגלים באכילת האורז, והלחם חולק שם בצמצום. ואילו כאן הוגש לנו אוכל בשפע, מכל טוב הארץ, והשרתים הסיניים שהועסקו בבנין שרתו אותנו ברוב כבוד. למחרת בואנו, מיד עם אור הבוקר- הגיעו רופאים

בילדים יראת שמיים?"

הזדקק רבינו ושאל בהתרגשות: "לך יש יראת שמיים! - כשתהיה לך יראת שמיים, גם לילדים תהיה!"...

(נר לשולחן שבת, גליון תקצב)

מעשה בבחור שהגדיש את הסאה. המשגיח פנה אל רבינו שהורה להבליג ולנקוט בדרכי נועם, שרק החמירו את המצב. המשגיח התמרמר ושאל עד מתי. עד מתי יסבול הוא, יסבלו הרבנים והחברים, ונענה: "אין גבול. גם אתה רוצה שהקדוש ברוך הוא יסבול אותך על כל מגרעותיך..."

יום אחד אמר לרבינו: "זהו! אין לי עוד כח לסבול! כלו כל הקיצים! התלמידים מתאוננים, הצוות סובל. ירשני, ואחפש לו ישיבה אחרת!"

להפתעתו, הסיט רבינו את הנושא: "מה גובה משכורתך?"

מה זה שייך לכאן, אבל נקט בסכום.

"ומזה אפשר לגדל משפחה?" מעניין מי השואל, מי שהיה די לו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת...

המשגיח חייך במרירות: "בדוחק, אילו היו משלמים. המצב בישיבה קשה, וכבר חצי שנה לא שילמו."

"אז ממה חיים?", איזו דאגה אבהית.

"מגלגלים חובות", ענה המשגיח.

"חכה רגע", אמר רבינו ונכנס לחדר השני. כעבור רגע חזר, וצרור שטרות בידו: "יש כאן משכורת של חצי שנה. בהלוואה. כששילמו בישיבה, תחזיר. בנתיים, תחזיר את החובות הדוחקים. ביתרה - תחזיר."

הופתע ונרתע: "הרב! לא ביקשתי! לא עבור זה באתי! הגעתי בענייניו של הבחור..."

"אני יודע", אמר רבינו. "אבל חשבתי לעצמי: הבחור מצריך כוחות נפש רבים, בכך אין ספק, ועד עכשיו התמודדת בהצלחה. מה קרה עכשיו שכשל כוחך? כשסיפרת שהמצב בבית דחוק, ואתה בעל חוב - הבנתי. כשהאדם טרוד, הוא מאבד את הסבלנות. זה נכון לגבי הורים, ונכון לגבי מחנכים. והרי אני חייב בהצלת הבחור כמוך. אני יכול ליטול חלק בטיפול בו, אבל אני יכול להסיר ממך את הטרדות..."

ובמשך השנים, בכל פעם שהמשגיח הגיע - התעניין אודות הבחור. גם כשעלה לישיבה גדולה, הוצרך המשגיח להתעניין אודותיו לפני פגישותיו עם רבינו עד שבישר על נישואיו...

ובענייני המלבושים. אב נסער בא לפני רבינו, הציג לפניו שלל כיפות קטיפה

שחורות. האחת מלופפת בסרט בד, והשניה ללא סרט, אופנתית וחדשנית. אמר: "ראש הישיבה רואה הבדל בין שתי הכיפות?"

"לא", ענה רבינו.

"אז מדוע מתנכלים בתלמוד תורה לבני, שהחליף לכיפה בלי סרט. למה דרשו ממנו להחליף את הכיפה, או את תלמוד-התורה?"

"אני רואה הבדל", חזר רבינו ואמר. "ואתה רואה הבדל ביניהן?"

"ודאי שלא!"

"והבן, רואה הבדל?"

"גם הוא לא!"

"והנהלה, מבין אני, רואה הבדל..."

"כן, זו השאלה"

"אז אם הם רואים הבדל ואתם אינכם רואים, מה אכפת לכם ללכת עם הכיפה שהם מעדיפים?"...

(מפי השמועה)

מרור

רבינו הפסיק לאכול 'חזרת' [חריין] לביל הסדר, בהוראת הרופאים. אסרו, ואינו רוצה להכנס לחשש סכנה. הביאו לו חסה ועולשין, ולא מצא בהם מרירות. העידו בפניו שהם מרים, וחוש הטעם הכזיבם, ואמר שהבין את הסיבה: האנשים רגילים לאכול דברים מתוקים, לפיכך דבר תפל נדמה להם. כמר. אבל הוא, שאינו אוכל דברים מתוקים, אפילו המצה נדמית לו כמתוקה, ובחסה אינו חש שום מרירות.

והסתפק: האם משום שלרוב האנשים נדמית כמרה, נחשבת גם אצלו למרור? או שהואיל ואינו חש בטעמה המר הרי זה בגדר: "בלע מרור, לא יצא", כי אינו מרגיש הטעם.

לפיכך מברך בנו על חזרת, ומוציאו בברכה.

(צדיק כתמר יפרח, שכז)

השיגו לרבינו עלי חזרת [חריין] וברך עליהם, ואמר שלראשונה בחייו הרגיש מרירות החזרת. שתמיד מרגישים רק חריפותה, והיא מבטלת את המרירות, ובעלים מרגישים את המרירות.

(כאיל תערוג, גליון לב, פסח תשע"ד)

(מתוך הגדה של פסח 'אהלי תורה')

<< המשך מעמוד 14 | רבי גואל אלקריף שליט"א

מיד הוציא את הכסף, ונתן לו.

שאל השוטר: "איך אחזיר לך טובה על שהצלת את אשתי?"

אמר לו: "אתה לא צריך להחזיר טובה, שהרי כבר עשית לי טובה גדולה. עם זאת, אני מבקש ממך, שאם תראה פעם יהודי בצרה - תעזור לו."

"ואיך אדע למי צריך לעזור?"

"אם תראה יהודי שרוצה ללכת לישיבה, תעזור לו."

סיים השוטר, ואמר לסטודנט: "כבר עשר שנים אני מחפש יהודי, שיגיד לי שהוא מחפש ישיבה, ואתה הראשון שאמרת לי. אני כבר עשר שנים רוצה להחזיר טובה למי שעזר לי, ובגלל זה אני ממש שמח לעזור לך להגיע

לישיבה!"

הסטודנט כמעט לא האמין למשמע אזניו. הרצון שלו להגיע לישיבה ולעמוד על טיבה, התחזק פי כמה וכמה. הוא נסע לליקווד 'לבדוק את הענין', ונשאר שם. היום הוא אברך בירושלים, יש לו ב"ה אשה וילדים שהולכים בדרך התורה.

וממה התחיל הכל?

מהלבוש של בן הישיבה, שהלך עם כובע וחליפה בונצואלה.

"שהיו מצוינים שם..."

(רבי גואל אלקריף, מתוך הגדה של פסח 'דורש טוב')

<< המשך מעמוד 15 | רבי מנחם שטיין

באדם טהור.

כיוצא בכך באר האלשיך הקדוש לגבי דניאל. השרים קנאו בו, אולם המלך אהבו. כדי להכריע בענין החליט המלך לזרוק אותו לגוב האריות, מבלי שידם תהיה בו, ואכן האריות לא פגעו בדניאל בגוב האריות.

נמצא, אפוא, שאפילו גויים גמורים מכירים בכך, שכאשר חיות רעות אינן פוגעות באדם - אות הדבר שהוא רצוי לפני המקום ברוך הוא.

כולם - לבד מפרעה הרשע. כששומע פרעה את בקשת משה: "שלח את עמי ויעבדוני במדבר" (שמות ז', ט"ז) הוא אינו מתפעל, כצפוי, מכוחו הנורא של משה, ובפיו הרע הוא אף עומד ומצהיר "לי יאורי ואני עשיתיני" (יחזקאל כ"ט, ג')

שחץ ורהב אלו הם עיקר קליפת מצרים - אך הם אינם קיימים רק במצרים! תחושה זו של אנוכיות ואגוצנטריות, המניחה את האדם במרכז, ומשעבדת לרצונו את כל העולם, היא כח הרסני המכלה עד היום כל חלקה טובה. היא מופיעה כסיסמא וכאידיאולוגיה של מפלגות השמאל: "האדם במרכז" ו"זכות

הפרט", וכוללת סגידה לעולם הנוחיות, הנהנתנות והחומרנות.

תחושות אלו מפריעות לקבלת עול מלכות שמים ומסמאות את עיני האדם מכל גילוי אלוהי! וכך הוא אינו מוכן להודות בכך שיש נברא - ויש בורא שהוא נוצר - ויש יוצר, שהוא מונשם - ויש מנשם!

הוא יודע שידעויות אלו יחייבו אותו - שהרי אם יש בורא, יש גם מטרה לעולם, ואם ישנה מטרה מחובתו להוציא אי אלו אבירים מתוך הבית, להסכים לטיפול בארונותיו האישיים ולפעמים גם לשינוי סדרי החיים המתוכננים - לכן אינו מוכן אפילו לבוא לסמינר ולקבל הוכחות לענין. הוא גאה מכדי שיאות להכנע לכך. "עבדא בהפקרא נחא ליה", הוא עבד ליצרים שלו ומבקש להמשיך גם הלאה לחיות בהפקרות, ולפיכך הוא הולך בדרכי פרעה, ה'מזהה' מראש את ה'סכנה' ומתכחש למציאות ה' שעושה עצמו אלוה. ובראותו הניסים והנפלאות מתגלים למול עיניו נותר אדיש ואומר: "לא ידעתי את ה'", "מי ה' אשר אשמע בקולו".

(מתוך הגדה של פסח - 'דורש טוב')

השולחן כבר היה ערוך בטוב טעם, המצות השמורות והיקרות נחו עליו בשלווה, ממתנות לתחילת הסדר. כמו ברוב בתי ישראל בליל הסדר, גם ביתו של רבי זלמן המה בילדים ונכדים מתרוצצים, ואז, אחד הילדים עלה על הכסא ומשך את המפה...

‘הודו לה’ כי טוב’ – ואז נראה – ‘כי לעולם הסדו!’

המצוה היא להודות להשם, ואיך אפשר לקיימה בלי להגיע למסקנת הסיפור - להודות!

הזוהר הקדוש - בקטע הנאמר בקהילות רבות לפני תחילת סימן ‘מגיד’, מגלה כי ההודאה - היא זו שמזעיקה לביתנו את המלאכים, את אותם אורחים נשגבים. כשיהודי יושב בליל הסדר ומודה להשם יתברך - כל פמליא של מעלה מתעוררת, הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו קורא להם, ואומר: ‘היכנסו נא לבתי היהודים, המספרים עכשיו בשבחי ומבארים את ניסי וגבורתי!’ לפיכך, רבים נהגו להוסיף ולספר בליל הסדר סיפורי ‘ציאת מצרים’ אישיים, ניסים שנעשו להם, פלאות שהצילו אותם מרדיפות הגויים. כי הלילה הזה מוקדש להודאה על ניסים של כלנו, וגם לנצל אותו להודות לה’ על ניסים פרטיים, על ישועות אישיות!

ההודאה בפסח, פותחת לנו צוהר לענין ההודאה. ההודאה של יהודי פותחת שערי שמים, נותנת כח ועוצמה להשפיע טובה וברכה לעם ישראל, בליל הסדר ובכל ימות השנה. לפיכך מסיים הזוהר ומסכם כי ראוי לכל יהודי להודות לה’ תמיד על רוב ניסיו וגבורותיו, כי ההודאה - היא המפתח החזק לפתוח שערי שמים, ולזכות להשפעות טובות וברכות.

ליל הסדר כבר כאן, זה הזמן להתרומם ולהתרונן: ‘ברוך אתה ה’! אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו הלילה הזה! כן יגיענו למועדים ולרגלים אחרים שמחים בבנין עירך... נודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו!’

טביעה מהירדה!

זה קרה בקיץ שנת תשע"ה, בבית משפחה מקרובי משפחתי. בני הזוג שוחחו ביניהם על ענין ההודאה, ועל החשיבות לראות את הטוב שהקדוש ברוך מעניק להם, בהעניקו פרנסה, ילדים, בריאות ונחת. הן זה ממש לא מובן מאליו - מדובר בשרשרת ניסים רצופה וגלויה, ויש להקדיש זמן להודות על כך!

לאחר ההתבוננות המשותפת בענין, החליטו בני הזוג להשתדל למצוא כל יום מספר דקות, ולהקדישן להודות לקדוש ברוך הוא - בפרק תהלים, באמירה מהלב, או במילים פשוטות וברורות בשפה המדוברת. פשוט לומר תודה לבורא עולם! וכך,

מדי יום ביומו, מצאו בני הזוג את מה שהגדירו ‘התודה היומית’ - דקות המוקדשות להודות לבורא עולם על כל הטוב שגמל עימם.

היה זה בחודש אב. בני המשפחה יצאו לחופשה בעיר קטנה במרכז הארץ. במסגרת תוכנית החופשה, הוחלט כי באחד הימים ייצאו האב ובניו הקטנים לבריכה המקומית למספר שעות, כשאחר כך תמתין להם האם במקום המפגש, ובני המשפחה ימשיכו יחדיו ליעד הבא...

בהגיע השעה היעודה, התייצבה האם במקום המפגש כמוסכם, והמתניה לבעלה ולילדים. אך הדקות חולפות, חמש דקות וגם עשר, ואף עשרים דקות חולפות - ועדיין הם לא יוצאים מהבריכה. הדבר נראה מוזר - הן התוכנית סוכמה מראש, היא מדויקת לפי שעות מוקצבות לכל אתר ואטרקציה - מה הטעם לאיחור?

הזמן ממשיך לחלוף, הם עדיין לא מגיעים, והיא נאלצת לעמוד ולהמתין. זה לא נעים לחכות בחום, אולי אפילו קצת מעצבן... ‘הרי מדובר בכמה דקות

המשך בעמוד הבא >>>

הרה"ח רבי אשר קובלסקי שליט"א

לפיכך אנחנו חייבים להודות... (מנוסח ההגדה)

הנה, אנחנו כבר כאן, הגענו לרגע המיוחל. התרגשות עזה בוערת בלב כל יהודי, הנה כבר מתקדש הלילה הנשגב בשנה, ליל הסדר... זהו הלילה אליו נכסף כל יהודי - זכרונותיו, ניגוניו וניחוחותיו שמורים אצלו במגירה המוזהבת ביותר במוח. זהו לילה שאין מואר ממנו, לילה של חיבור טהור ואמיתי בין דורות, בין יהודים לאביהם שבשמים, ובין כל יהודי לרגשותיו...

נשב לשולחן ערוך מלכותית, בפאר והדר, כבני מלכים. בראש השולחן ישב ראש המשפחה, לא פעם זהו סב בא בימים, שנערך ללילה הזה בזכרונות מתקופות קדומות, בסיפורים מעוררי געגוע, ובניגונים מרגשים וכובשי לב. לצידו, נסב כולנו מול גביעי כסף מהודרים, והקטנים המצפצפים בקול מתוק ‘והיא שעמדה’ זוכים הלילה לכותל המזרח לצד הוריהם. כולם ישתו ארבע כוסות כבני חורין, האחד יזכה לפתוח בהכרזה ‘קדש!’, ויפתח את הלבבות כולם בבת אחת...

זהו לילה ייחודי, בו אנו פותחים את הדלתות, ומזמינים ‘כל דכפין’ לבוא ולהתארח. זהו לילה בו כל יהודי אורח או מארח. אך סביב השולחן לא יושבים רק אורחים בני אנוש - אלא שניתנת לכל בית יהודי הזכות לארח על שולחנו אורחים מעולמות עליונים, מלאכי מעלה הבאים לשבת אתנו ולהשתתף עימנו בליל הסדר...

מי מזמין את האורחים הללו לשולחנו? מה גורם למלאכי מעלה לרצות לרדת לעולם הזה, להיכנס לכל בית יהודי ולהשתתף בעריכת הסדר? מה טעם אנו זוכים - פעם אחת ויחידה בשנה - לאורחים כה רמי מעלה?

אחת המתנות בליל הסדר, סביבה נסוב חלק גדול מליל הסדר ואף עיקרו, היא סיפור יציאת מצרים. זוהי מצות עשה מן התורה, בה אנו עוסקים ברגש רב ובעיון, מאריכים לבאר את ההגדה ולהמחיש את סיפורה, כדי שכולנו נבין, נרגיש ונחוש, ‘כאילו הוא יצא ממצרים’ - שנהיה הכי קרובים להרגשה האישית כאילו אנו משועבדים לפרעה, עובדים בפרך, ויוצאים לחירות

- בנס גאולה פלאי ומעורר השתאות, בשבחו נספר בלילה זה.

אבל אם נבקש לדעת מה מהותה של מצוה זו, אם נבקש לברר על מה ולמה אנו כה עסוקים במצוה זו, נענין בלשון הרמב"ם המגלה: ‘ויאריך בדברים בהגדלת מה שעשה לנו ה’... ולהודות לו יתעלה על כל הטוב שגמלנו... וכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח!’

במילים אלו, אנו מגלים את הסוד שטמון בסיפור יציאת מצרים. הלילה הזה מוקדש להודאה, זו מטרתו וייעודו של ליל הסדר, להודות להשם יתברך שחבר בנו מכל העמים, שמע את אנקנתו תחת עול השעבוד האכזרי במצרים, והפליא לחולל ניסים ומופתים מעוררי השתאות כדי לגאול אותנו, להוציאנו מעבדות לחרות, ולכוון אותנו כעם קרוב.

יתירה מזאת, בספר הליכות שלמה מהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נפסק, כי מי שאינו מודה לקדוש ברוך הוא ומספר את סיפור יציאת מצרים מתוך הודאה - יתכן שלא יצא את חובת המצוה. כי הלא מטרת

ואז ראתה, חוותה והרגישה - כי ההודאה שיצאה מפיה, המילים המרגשות שאמרה בתודה לה' על שלושה ילדים בריאים - הותירו גם את בנה הטובע חי ובריא!

בשיחה עימם, אומרים לנו ההורים בהתרגשות: 'לא ידענו, כי ההחלטה על ה'תודה היומית' תוכיח את עצמה בכזו מהירות. התברר לנו כי יכולת ההודאה רבה ועצומה עד מאוד, והיא הצילה לנו את חיי הילד!'

כי ליהודים יש מפתח, חזק ועוצמתי במיוחד, קוראים לו הודאה. הן הקדוש ברוך הוא עושה לנו כל כך הרבה טוב - משפחה, ילדים, חיים מאושרים, פרנסה, ומה לא... - יהודי שמודה על כל הטוב הזה, פותח דלת להשפעות טובות נוספות, מאפשר לבורא עולם להעניק לו עוד ועוד!

הוא שאמר חז"ל במדרש שוח"ט, שכל האומר שירה על נס - זוכה שנעשה לו נס אחר. ככל שיהודי מודה יותר על החסד היומיומי, ככל שיהודי מקדיש זמן לראות את הטוב שסביבו ולהודות על כך - הוא פותח לעצמו את השערים, הוא מזכה את עצמו בהשפעות טובות נוספות, הוא נותן את הכח והעוצמה לתת לו עוד טוב, להשפיע עליו עוד שפע ברכה.

הבה נאמץ את גישת ה'תודה היומית' - להשקיע מדי יום זמן להודות לבורא עולם במילים פשוטות, מהלב שלנו, מהתחושות שלנו, פשוט לומר תודה לבורא עולם. כך נתחם לנו שער לישועות רבות וברוכות, ונזכה בהשפעות טובות לנו ולילדינו.

'הודו לה' כי טוב' - ואז נראה - 'כי לעולם חסדו!'

תודה על מצות שבורות...

שולחן ליל הסדר, בבית הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל. השולחן כבר היה ערוך בטוב טעם, המצות השמורות והיקרות נחו עליו בשלווה, ממתניות לתחילת הסדר. כמו ברוב בתי ישראל בליל הסדר, גם ביתו של רבי זלמן המה בילדים ונכדים מתרוצצים, ואז, אחד הילדים עלה על הכסא ומשך את המפה, והמצות המהודרות נשברו...

שוד ושבר. אחרי שנבחרו שלוש מצות שלמות ונאות לליל החג, לפתע אכזבה שכזו... הכל הביטו ברבי זלמן היושב בראש, שלא כעס ולא קצף, וגם חיוכו הנעים לא מש מפיו. אחרי רגע קט קפץ ממקומו בשמחה עצומה וקרא: 'רבונו של עולם, כמה אני מודה לך שזיכית אותי בנכדים מתוקים כאלו!'

זהו. אף מילת שבר, אף צעקה, אף הערה למי מבני הבית. הן מהותו של הלילה הזה הוא הודאה - אז גם אם ישנן תקלות, ולפעמים נוצר לחץ - עדיין יש למצוא כל דרך לשמור על מהות הלילה - להודות להשם יתברך, כי נכדים מתוקים ובריאים, תוססים ועליזים שיוצאים איך לשבור מצות בדיוק ברגע הלא נכון - זו מתנה יקרת ערך שקיבלנו מבורא עולם, וכמה חשוב לדעת, שגם ברגע הזה - טוב להודות לה'!

הודאה היא לאו דווקא ברגעים השמחים, כשהכל הולך כשורה. 24 שעות ביממה - גם ברגעים קשים ומאתגרים, אנו אומרים 'הודו לה' כי טוב!'

מול אש בוערת...

הסיפור הפעם הוא עדות אישית, מתוך ביתי פנימה: היה זה בליל שבת חנוכה שנת תשע"ו. נרות החנוכה דלקו יפה על אדן החלון, מאירים באור זוהר את תקרת הבית. לפתע, נר אחד נפל על השיש, ולהבה קטנה החלה לבעור...

השמן מהנר התלקח, כמו מדורה קטנה בוערת על אדן החלון. הילדים הביטו במחזה בחרדה רבה, והאמת - גם ההורים. הן שבת היום, אסור לכבות את הדליקה המתלקחת, והיינו בחרדה דרוכה לוודא אם לא ייווצר כאן חשש לפיקוח נפש, כשבינתיים - הבית כולו נתון לחסדי הלהבות...

אין דרך לתאר את ההלם, את החרדה האופפת. עמדנו והבטנו בלהבות המלחכות בהנאה כל טיפת שמן, גובהן הולך ועולה, מחסיר עוד פעימה בלב הילדים...

פנויות - היא אומרת לעצמה - 'אפשר לנצל ל'תודה היומית'! הרי ברוך השם זכינו ילדים בריאים וחייכניים, יצאנו לחופש עימם, ואנו נהנים מכל רגע... הן הקב"ה בטובו העניק את כל אלה, אז את הזמן החולף - אקדיש ל'תודה היומית'!

היא עומדת וממתינה, ותוך כדי - לוחשת בלב מתרונן, מודה ומוקירה על כל הטוב, וכן, גם על כך שהיא ממתינה עכשיו, גם על קשיים היא מודה, גם על מה שנראה כתקלה - כי כנראה זה לטובה...

לפתע, כמו רעם ביום בהיר, החרידו קולות סירנות עולות ויורדות את הרחוב בו המתינה. היא מביטה באורות המנצנצים ממרחקים, וזיהתה אמבולנס, ואחריה רכב טיפול נמרץ, ואחריהם עוד כמה כונני הצלה מזנקים למקום. היא לא סקרנית, בוודאי שלא תיגש לשאול מה קרה, אך זה קצת מוזר - מה מעשיהם כל אלו במבנה שמאחוריה?

כוחות ההצלה לא הוחשו בחינם לבריקה המדוברת. המציל הוא שהזעיק אותם, לאחר אסון טביעה מזעזע להחריד...

היו אלה ילדיה של האשה, ששהו במים בצוותא עם אביהם. הילדים המאושרים לא ידעו את נפשם משמחה, קיפצו על גלגלי הים, התזו מים לכל עבר, צוחקים במתיקות ונהנים מכל רגע. האב דרוך בשמירה בשבע עיניים, מים הם לא משחק ילדים...

'סך הכל הילדים זהירים וממושמים', ציין לעצמו האב בסיפוק. הם אמנם מוציאים את המרץ וחווים את החוויה עד תומה, אך לא מגזימים ולא מסתכנים. הגלגלים והמצופים איתם, על כל צרה שלא תבוא...

והיא באה בגדול. כשפנו לצאת, בסיבוב הבריקה האחרון, הסתובב בן השלוש על הגלגל והרים את ידיו אל על. אחיו הגדול יצא מהבריקה כשאביו תומך בו, וכשהסתובב האב גילה כי יש גלגל - אך אין ילד!

האב החל לזעוק זעקות נואשות: הוא טובע! הוא טובע! - - - המציל נזעק למקום לקול זעקות האב, ומיהר לצלול פנימה. הרחצים החלו נמלטים מהמקום בבהלה, לקול צעקות וזעקות חרדה, לנוכח דמותו של ילד קטן בן שלוש, חסר אונים, מוטל בקרקעית הבריקה...

המציל מיהר להגיע אל הילד, וכשהוציאו - לחרדתו התברר כי הילד אינו נושם... המציל הרטוב מתחיל במלאכת ההחייאה, אך ללא הצלחה. הוא פרץ ידיו בייאוש, ואמר לאב בצער: 'אין מה לעשות...'

האב פרץ בזעקות שבר: 'לא! לא! אנה, תציל את הילד שלי, אנה תנסה שוב!'

אבל זה נראה אבוד, הרי הילד לא נושם ולא קיבל אספקת חמצן למוח. כך אי אפשר לשרוד, וזה כנראה מה שקרה לו!

כל הבריקה היתה כמרחקה, הכל עומדים מסביב בפאניקה, חלקם ממלמלים פרקי תהלים, חלקם אילמים מזעזוע, חלקם מנסים לסייע וחלקם שואגים בחרדה...

ה'תודה היומית' שהצילה... באותה עת שחה בבריקה רופא, וגם הוא נזעק לקול ההמולה. עודו רטוב עד לשד עצמותיו, אך המחזה המזעזע הריץ אותו לזירה. 'אתם תתפללו!' צווח בהיסטריה לעבר המביטים בו, 'ואני אנסה את שלי!' - אמר, והחל לעבוד במרץ...

דקות ארוכות הנשים ונפח, דפק ועמל, עד שהילד הגיב, ולו בהקאה קלה. אך התגובה הזו היתה כמו זריקת מרץ מעודדת... הרופא התנשם בכבדות, האדים ממאמץ, ראשו הגיר נחלי זיעה, והוא עדיין מעסה, ומנשים, ונותן מכות בשוקר חשמלי...

לבסוף, בניסי ניסים, התעורר הילד, ופונה לבית החולים בניידת טיפול נמרץ. כשהגיע לבית החולים כבר נשם בכוחות עצמו, ובתוך 24 שעות בלבד - שוחרר לביתו, שמח וטוב לב, בריא וחייכן כתמיד!

כל זמן ההמתנה מחוץ לבריקה, האם אינה מבינה מה הטעם לעיכוב. היא מחייגת שוב ושוב לסלולרי של בעלה, אך הוא לא עונה... אין לה מושג כי בנה נאבק על חייו, היא לא משערת כי הבריקה כולה בפאניקה, אין לה שמץ מידע כי חיי בנה מוטלים עכשיו בסכנה קיומית... היא רק מנצלת את דקות ההמתנה הארוכות הללו ל'תודה היומית', ומרבה לשאת עיניים ממתניות לכיוון שערי הבריקה...

לפתע, גילתה את בנה יוצא את שערי הבריקה על אלונקה, נישא בידי צוות רפואי מיומן הישר לדלתות האמבולנס הפתוחות. מאחוריו צועד אביו, עדיין סמוק ומבולבל, נרגש ונסער, עיניו נוטפות דמעות והוא רועד בהיסטריה... ואז הוא אומר לה בקול: 'ברוך השם, תודה להשם - הוא חי, הוא חיי!'

רק אז הבינה האם את הסיבה לעיכוב הממושך. רק אז הפנימה כי היה כאן מאבק על חיי בנה, בזמן בו עמדה והמתנה, ופיה ממלמל דברי הודאה.

מהותו של הלילה הזה הוא הודאה - אז גם אם ישנן תקלות, ולפעמים נוצר לחץ - עדיין יש למצוא כל דרך לשמור על מהות הלילה - להודות להשם יתברך

שמש בית הכנסת נבחר להודיע לרב על החלטת הגבאים, אך בהיותו אדם עדין נכנס אל הרב ומצאו יושב ולומד כהרגלו, השמש הסתובב בחדר באי נוחות ולא פצה את פיו, 'מה אתה מחפש?' שאל הרב את השמש, 'את הרבנות של פרוביז'נא אני מחפש, היא אבדה...!' ענה השמש

מה חיפש הט"ז באמצע הלילה בבית המרוזח?

הרב ישראל ליוש

"וַיֵּשֶׁא הָעָם אֶת בְּצֻקוֹ טָרֵם יַחְמִיץ" (שמות י"ב, ל"ד)

מה ראה הקב"ה לכוון את שעת יציאת עם ישראל ממצרים בעוד שבצקם טרם החמיץ? שואל הסבא מקלם בספרו (חכמה ומוסר ח"ב מאמר קי"ט), מדוע שלא תדחה יציאת מצרים עד שהבצק יאפה לגמרי, ויוכלו לשאת עמם לדרך לחמים אפויים כדבעי?

אלא - אומר הסבא מקלם - רצה הקב"ה ללמדנו פרק חשוב בדרכה של תורה, וכמאמר המשנה: כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא.

הדרך להגיע אל האושר הרוחני, הוא רק ע"י מיעוט תענוג גשמי. כי אדם שיתאוהו כל העת לתענוגות העולם הזה, לעולם לא יגיע אל סיפוקו, ותמיד יהיה בצער כי אינו משיג את מבוקשו. לעומתו, האדם המסתפק במועט וחי בפשטות, הרי אין מאושר ממנו, כי לעולם אינו מרגיש חיסרון, ושמח הוא במה שיש לו.

בזאת גם נבין את דברי המשנה: איזהו עשיר השמח בחלקו, כי השמחה במה שיש לאדם. תביא אותו לרמת אושר וסיפוק עוד יותר מהעשיר, כי העשיר, אמנם יש לו ממון רב, אך אינו מסתפק בכך ורוצה יותר, ולעולם אינו מאושר, אך השמח בחלקו הוא שלו, רגוע ושמח, ומרגיש שלא חסר לו כלום.

אם כן - אומר הסבא מקלם - את זאת רצה הקב"ה ללמד את עם ישראל ביציאת מצרים. בשעה שאתם יוצאים משעבוד מצרים, דעו לכם! שלא יצאתם משם כדי לחיות חיי עונג ונחת, אלא כדי לקבל על עצמכם עול מלכות שמים, ולא תהיו מאושרים בעול זה, אלא אם כן תלמדו לחיות חיי צער ודחקות, והסתפקות במועט, כי אי אפשר להשיג אושר רוחני יחד עם חיפוש תענוג גשמי.

ולכן הוא הוציא אותם כאשר בצקם טרם החמיץ, כי המצה שהיא לחם עוני מסמלת את חיי הדחקות, והיציאה במצב דחוק כשמשארותם צרורות בשמלותם על שכמם, מלמדת שלימוד תורה והתעסקות בחיי נצח צריכים להיות בכל מצב, ולא דווקא כשקל ונוח, ואדרבה זוהי החרות האמיתית, וכמאמר חז"ל: 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה'.

...

עניות מחפירה היתה מנת חלקו של הט"ז, ואף שבזכות גאונותו העצומה בתורה זכה לשמש ברבנות בעיירת פרוביז'נא כבר בצעירותו, עובדה זו לא הקלה עליו מבחינה כלכלית, כי עיירה קטנה ודלה היתה, והאנשים הדלים

שגרו בה, לא הצליחו להפריש מפת לחמם עבור משכורתו של הרב. וכך בדלות ובעניות, כשבביתו אין אפילו כדי הצרכים הבסיסיים, המשיך הט"ז לעמול ולשקוד על התורה בהתמדה רבה יומם ולילה. לילה אחד, בעודו יושב והוגה בתורה, חש כאבים עזים בשיניים, כל ניסיונותיו להתעלם מהכאבים ולהמשיך לצלול בים בתלמוד, לא צלחו, הכאבים היו חזקים ממנו, והוא הרגיש שכך אינו יכול להמשיך ללמוד.

משקה חריף המכיל אלכוהול היה יכול לעזור - הרזה הרב, אך אף מעט ממוצר כזה לא היה בביתו. ופתאום ניצץ לו רעיון, לפנות לבית המרוזח המקומי שפתוח כל הלילה בתקוה ששם ודאי ימצא מעט אלכוהול להרגיע את שיניו, וכך יוכל להמשיך ללמוד. בעל בית המרוזח, נענה מיד לבקשתו של הרב, ונתן לו כוסית משקה. הכאב נרגע מעט, והרב שאל את בעל בית המרוזח כמה עליו לשלם על הכוסית, 'קופיקה אחת' - ענה בעל בית המרוזח, 'אין לי כרגע אף מטבע, תרשום את חובי ובעזתי' כשירווח לי אשלם לך'.

הנוהג בבית המרוזח היה שרוב המבקרים שם שלמו על השתיה מיד, והמעטים שהיו מקיפים, חובם היה נרשם על קיר בית המרוזח, רישום זה היה אזהרה חמורה לחייבים שישלמו את חובותיהם מהר, כדי ששם ימחק לאלתר מן הקיר.

כך עשה בעל בית המרוזח גם לגבי חובו של הרב, הוא רשם על קיר בית המרוזח: 'הרב חייב קופיקה אחת', והנה למחרת בבוקר כאשר הגיעו ראשוני

השתיינים לבית המרוזח, התפלאו לראות על קיר בית המרוזח את שמו של הרב שחייב קופיקה על שתיית כוסית, הולכי הרכיל ששו כמוצאי שלל רב על מציאתם והתלחשו זה עם זה על עיסוקו החדש של הרב, 'חשבנו שהרב שלנו מתמיד גדול ושקוע בלימוד, והנה אנחנו נוכחים לדעת שהוא מבלה את לילותיו בבית המרוזח', חיש מהר השמועה עשתה לה כנפיים והגיעה אף לאוזניהם של הגבאים, שהחליטו לפטר את הרב מתפקידו.

שמש בית הכנסת נבחר להודיע לרב על החלטת הגבאים, אך בהיותו אדם עדין נכנס אל הרב ומצאו יושב ולומד כהרגלו, השמש הסתובב בחדר באי נוחות ולא פצה את פיו, 'מה אתה מחפש?' שאל הרב את השמש, 'את הרבנות של פרוביז'נא אני מחפש, היא אבדה...!' ענה השמש.

הט"ז היה פיקח מאוד, והבין מיד את אשר ראו תושבי העיר בבית המרוזח, הוא לא ניסה להסביר את מעשיו וקיבל עליו את הדין באהבה, הוא ארז את מעט מטלטליו הדלים, ועזב את העיירה.

תקופה לאחר מכן התמנה הט"ז לרב העיר 'לבוב', שהיתה עיר גדולה וחשובה, תורתו ואישיותו התפרסמו והיה לאחד מגדולי הפוסקים, וזכה שפירושו על השולחן ערוך הוא אבן יסוד ללומדי ופוסקי ההלכה.

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל

פעם, כשהיסב רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל בשולחן ליל הסדר עם בני משפחתו, נשמעו אחר חצות דפיקות בדלת. לא היו אלו דפיקות רגילות, של אדם שהתעוררה אצלו שאלה הלכתית, ונדרשת לו הכרעה מהרב. היו אלו דפיקות בהולות ותקיפות

"ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים"

הרב אהרן כהן

"ואכן, ביום השלישי למאסרו", מספרת הרבנית ברמן, "אירע המהפך. הרודן הקומוניסטי סטאלין מת משבץ מוחי, ואבא הנידון למוות - נגזר לחיים! אני זוכרת איך כולנו, גם כילדים צעירים, היינו מתפעמים כשהגיעו לפסקה החותמת את המגיד: 'לפיכך אנחנו חייבים להודות'. מילות ההגדה דובבו אלינו, וההתרגשות שבכולנו שברה שיאים חדשים. 'להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה ולקלס, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב, ומאפילה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה, ונאמר... הללוקה!'. באותם רגעים חשנו בהתרגשותו של אבא גם בלי שהכביר במילים. הוא היה מביט בעיניים זוהרות על השולחן המואר באור יקרות, ועלינו, ואומר: 'מי היה מאמין שנזכה לכך?'. 'אבל הוא האמין, וזכה, והיה מלא בהודאה לבורא העולם לפיכך!'. "

כמו"כ מסופר, פעם כשהיסב רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל בשולחן ליל הסדר עם בני משפחתו, נשמעו אחר חצות דפיקות בדלת. לא היו אלו דפיקות רגילות, של אדם שהתעוררה אצלו שאלה הלכתית ונדרשת לו הכרעה מהרב. היו אלו דפיקות בהולות ותקיפות, לכשנפתחה הדלת, נכנס לתוך הבית חייל, שחזותו העידה שעבר מסע ממקום רחוק במאמץ ובמהירות. פתח החייל וסיפר בהתרגשות שמגיע הישר מ'קסרקטין'. הנוכחים בבית השתאו: מה מביא חייל להגיע ממקום מרוחק כל כך הישר לבית הרב, בעיצומו של ליל הסדר.

סיפר החייל שישנם בבסיס מספר חיילים יהודים. החיילים ביקשו לצאת לחג החירות לחופשה, המגיעה להם לפי חוקי הצבא. אך מפקד הבסיס, גוי נוקשה ותקיף, מתעקש שלא לאפשר להם לצאת, וכך החיילים היהודים עוברים את ליל הסדר בין כותלי המחנה, תחת שתלטנותו של המפקד הנוכרי. רבי עזריאל לא היסס, על אף היותו אז בן שבעים שנה, לבש את מעילו והתכוון לצאת. אחד מבני הבית שביקש ללוותו, נענה בשלילה מוחלטת. רבי עזריאל יצא לבדו מביתו וצעד למחנה הרחוק. בהגיעו, התעקש שברצונו להיפגש עם המפקד. לכשהתאפשר לו לבסוף, עמד רבי עזריאל בעוז כשמולו המפקד, דן והתווכח עמו, עד שעלה בידו, בסיעתא דשמיא, לשחרר את החיילים היהודיים.

לא לחרותו בלבד דאג רבי עזריאל, אלא לחרות כל אחד ואחד מישראל. כך זכו אותם חיילים גם כן, לקיים ולחוש את חג החירות. לפנות בוקר חזר רבי עזריאל לביתו אחר שהצליח במשימתו. כאשר אדם מתמיד ועמל בתורה, נוהג ב'חסידות' במידת החסד, ומוסר עצמו לכלל ישראל, אין בזה כל הפרעה לגדילתו בתורה. זוהי שלמות האדם של גדולי ישראל, חסידות המקיפה תורה, תפילה, וחסד. חרות מכל מהלך של אנוכיות וחומריות.

אבותינו יצאו ממצרים לפני אלפי שנים, אך אילו הקב"ה לא הוציאם, היינו משועבדים עד היום לפרעה במצרים. אבותינו נגאלו בימי קדם, ואף אנו, עודנו נגאלים כיום. חותם החרות הוטבע בנפשות ישראל לדורות עולם. בעל 'עבודת עבודה', מקשה על הפסוק: "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת... זבח פסח הוא לה", אשר פסח על בתי בני ישראל... ואת בתינו הציל" - לכאורה, הסיום "ואת בתינו הציל" נראה מיותר.

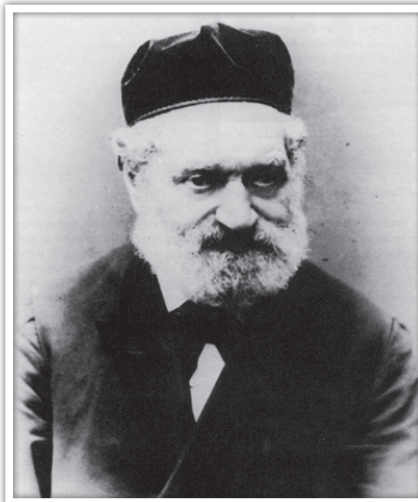
כי אם פסח הקב"ה על בתי בני ישראל במצרים במכת בכורות, ברור א"כ שהבתים נצלו! אלא, כאשר ישאלו בניכם אתכם: "מה העבודה הזאת לכם?", על מה ולמה חוגגים הנכם ומאושרים בנסים אשר ארעו לפני אלפים בשנים? נענה ונגיד: לא, לא רק על בתי בני" אשר במצרים פסח ה' אלוקינו במכת בכורות, אלא אף את בתינו אנו כיום הציל! עליכם לדעת כי לא רק אבותינו שבמצרים נגאלו ויצאו מעבדות לחרות. אלא אפי' אותנו גאל עמהם, הוציאנו יחדיו מגלות לגאולה, ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים.

לא רק בימי השואה בחורבן יהדות אירופה, ניסו זדים לקחת את נפשותינו בשבי, לעשות אותנו לעבדים, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, הסכנה הזו אורבת לנו תמיד.

כל יהודי, גם בדור שלנו שמתעלה, שמוסר נפשו, שמכיר כי כוחות עליונים נטעו בו - הרי הוא בן חורין! את בתינו הציל אלוקינו! גם במצבים הנוראים בו שהו יהודים, תמיד הקב"ה היה עמנו.

בתו של הרב הגאון ר' יעקב גלינסקי זצוק"ל מספרת שסיפר אבא באחת מדרשותיו: "הרוסים גזרו את דיני למוות. הוכנסתי לתא הנידונים למוות, למשך שבעים ושתיים שעות ארוכות ונוראיות. מסביב היו נידונים למוות נוספים, שייללו, בכו, הטיחו ראשיהם בקרקע, או שקעו בדיכאון כבד ועמוק, לקראת המוות הקרב אליהם בצעדי ענק. השתדלתי לנהוג כפי שלמדתי בנובהרדוק, ושמרתי על סדר יום. התפללתי בשעות התפילה, למדתי, אכלתי, ואפילו הצלחתי להירדם בשלווה, כשהביטחון בהיותי בידיו של הבורא, ממלא כל תא בלבאי.

"הנידונים שמסביבי נדהמו. מי יכול לאכול בשעה כזו, ועוד לישון? לפתע התכוף אלי גוי אחד, שנידון אף הוא למוות. היה זה כומר, שרעד כולו מפחד. 'אתה היחיד מכולנו שתינצל', אמר לי. 'איך אתה יודע?', שאלתי אותו בתמיהה. 'כי אתה היחיד מבנינו שסומך על הבורא - אז גם הבורא עמר. וכשהבורא אתך, תינצל!'. אפילו הוא הבין זאת!", אמר אבא.

קו השיעורים
של 'דרשו'

מתקרב ל-

מיליון

דקות האזנה בחודש!!

הצטרפו גם אתם להאזנה יומית של שיעור מקוצר בכל נושא שתבחרו
גמרא, הלכה, אגדה, ווארט או סיפור על הפרשה

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

חדש!

בית ההוראה לרשותכם

האזנתם לשיעור ב'דף היומי בהלכה' ויש לכם שאלה? -
הקישו 8 ותועברו לשיחה עם רב שישמח לענות לשאלותיכם

שיעורי 'דף היומי בהלכה' בעברית, אידיש וצרפתית - **שלוחה 1/3**

חדש!

החוויה היומית

לשמע את הניח היומי 'הפוחת בכל יום'. תכנית יומית בענייני דיומא משולבת עם הלכה
יומית, סיפורי צדיקים, פינת התחזקות ועוד... **בהגשת הרב אברהם פוקס - שלוחה 3**

חדש!

'לקראת שבת'

העלון 'לקראת שבת' עכשיו גם בהאזנה תכנית מרתקת על פרשת השבוע משולבת
בסיפורים מרתקים בהגשה של הרב שלום יכנס והרב אברהם פוקס - **שלוחה 7**

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

חייגו: 077-2222-666 או *4992

באיזה הכשר היה הפיח של הכבשן במכת שחין?

יהיה מעצי אשרה, ע”כ.

ולכאור’ צ”ב בדבריו, איזה חשש יש בפיח שעשוי מעצי אשרה, ונראה לבאר בב’ אופנים, א. שהרי ע”י המכות הושרש אצל ישראל את האמונה בה’ ובהשגחתו ואינו ראוי שיעשה דבר זה ע”י חפצא של עבודה זרה, ב. ע”פ מה שמובא בשמות רבה (יא,ה) שמשא זרק את פיח הכבשן והפיח עלה עד כסא הכבוד, והקב”ה הפכו לשחין ופיזרו על כל ארץ מצרים, וכיון שהפיח עלה לשמים למקום כסא הכבוד, אין ראוי שיעלה פיח שעשוי מעצי אשרה, ולכן היו צריכים ליצור פיח כשר.

ציור: יהושע וייסמן

קחו לכם מלא קפניכם פיח כבשן וזרקו משה השמן לזעני פרעה. (ט,ח)
במושב זקנים לבעלי התוספות הקשו, מדוע במכת שחין נאמר ‘לכם’ מה שלא נאמר כן בשום מקום.
ותירצו ששאר מכות הדברים עצמם היו בעולם אלא שהוצרכו רק להביאם למצרים, אבל שחין לא היה בעולם, כי הקב”ה לא רצה לקחת שחין שנגזר על בני אדם אחרים וליתנם על המצרים.
ובס’ שפתי צדיק (פר’ וארא אות לו עמ’ לג) עומד על הלשון ‘לכם’, שמשמע שהפיח היה צריך להיות משל משה ואהרן, כמו שמצאנו בכמה מקומות שנאמר ‘לכם’ שצריך להיות משלכם.

וביאר זאת שהרי כתב רש”י כאן שהפיח נוצר מגחלים שנשרפים בכבשן, והרי הגחלים באים מעצים, ובמצרים היו הרבה עצי אשרה שנעבד בהם עבודה זרה, ולכן הוצרכו לשרוף עצים וליצור פיח כשר שלא

עם איזו אצבע יש לשפוך מעט מן הכוס בליל הסדר?

ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים וגו’. (ח,טו)

הרמ”א (או”ח סי’ תעג סעי’ ז’) כ’ ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבעו כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן, וכן כשמזכיר המכות דצ”ק עד”ש באח”ב בכלל ובפרט, הכל ט”ז פעמים.

במג”א (ס”ק כ”ח) מביא מהדרכי משה שיש לזרוק ב”אצבע” על שם מה שנאמר “אצבע אלקים היא”, ודלא כמו שכל’ בהגהות מנהגים לזרוק ב”זרת” קטן.
ומביא שבילקוט שמעוני (וארא רמז קפ”ג) מובא מהפרד”א (פמ”ז) “אצבע שנייה לקטנה בה הכה את מצרים שנ’ ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים היא”, וא”כ יש לזרוק בקמיצה.

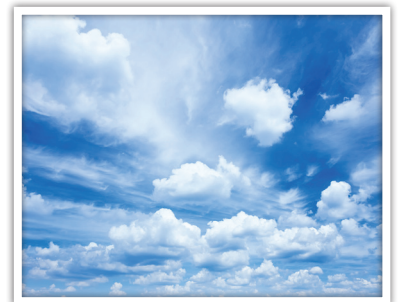
ובס’ כל מנהגי ישורון (סי’ נ”א ס”ק ט”ו) כ’ שהטעם מדוע מחסרים מהכוס, דהוא זכר שבכל מכה ומכה היו המצרים חסרים.

מכת ברד האם ירדה מהעננים?

הנני מקטיר קעת מחר כבד מואד (ט,יח)

וברש”י קעת מחר - קעת הזאת למחר שרט לו שריטה בכותל למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד.

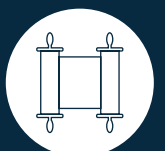
בס’ באר יוסף (לר’ יוסף סלנט זצ”ל) כ’ לחדש שמכת ברד היתה בלא עננים, ומוכיח כן, דאם היה עננים איך החמה היתה מאירה על השריטה בכותל שעשה משה בבית פרעה.
ובס’ תפארת תורה (להגר”ש פינקוס זצ”ל) מביא לבאר זאת בשם ר’ אהוד ריבלין, שענין העננים בעת הגשם הוא שכאשר בא שפע ברכה מן השמים הרי זו התקרבות עצומה של השי”ת להשפיע ברכתו, ולכן צריך מחיצה של ענן שהעולם יוכל לסבול ההתקרבות הגדולה של הברכה.

אבל במכת ברד שכל ענינה לא היה ברכה וקירבה כלל אין שם צורך בענן ולכן היה הברד בלי ענן אלא ירד מן השמים.
מכיר פחיתותו ואינו מבקש מאת בוראו למלאות חסרונו, ולכן אינו ראוי לנס זה, ע”כ.

- מה טעמה של הזמנת העניים לבוא ולאכול, לאחר הקידוש על הכוס, כשכבר החל הסדר?
- מה כוונת בעל ההגדה באמרו: “אילו נתן לנו את ממנום ולא קרע לנו את הים, דיינו”
- מדוע נאמר ההלל בליל הסדר בישיבה, ולא בעמידה כמו בשאר המועדים?
- מה שייכותה של האמירה “כל האדם כזב” לפסוקי ההלל?

השאלות
בפרשת
השבוע

כל התשובות בספר ‘דרש דוד על התורה והמועדים’ לרכישה התקשרו 02-5609000

נהגו הרבה מקהילות ישראל, כי במיני מאכל שונים שהיו בדורות קודמים חשש חמץ, שוב אין אוכלים אותם משום "זאל תיטוש תורת אמך"

מדוע נהגו ישראל להחמיר חומרות בפסח, יותר מכל השנה?

אכילת דגים

יש שנהגו שלא לאכול דגים בכל ימי הפסח (מהר"ם שיק מנהגיו אות נט),
הטעם: וז"ל הפמג"ד (א"א סו"ס תמוז) 'דגים חיים שקורין קרפיון שולחין
מעיר לעיר, ובכדי שישארו חיים מניחים פרוסת חמץ עם יין שרף בפיו, ואחר
שמתו יבלעו מהחמץ'.

טעם אחר: לפי שהיו מורחים י"ש על הדגים כדי שלא יסריחו, וחששו
מחמץ. ואע"פ שהיום לא נהגו כן, יש שנהגו כן.

דגים חיים: יש שקונים דגים חיים, שבהם אין את החששות הנ"ל (ויגד
משה סימן כז אות ט דרכי חיים ושולח מונקאטש מנהגי פסח אות תרו).

במנהג אכילת הדגים בפסח, כתב בסידור יעב"ץ (שער האיתון דף כא, א):
"זמין בשר ודגים ויין כפי כוחו מן המשובח, למצוות שמחת יו"ט". הרי
להדיא שהתיר אכילת דגים.

מקור לאכילת דגים: מדברי חז"ל (סוטה
יא, ב), שבשכר נשים צדקניות נגאלו
ישראל ממצרים, כי בשעה שהלכו לשאוב
מים הזמין להן הקב"ה דגים קטנים בכדיהן,
והולילו אותם אצל בעליהן. וכן מפורש
ברמב"ן (בהעלותך י"א, ד'), לאחר שהיו
גומרים עבודתם במצרים, היו רגילים לתת
להם דגים קטנים המצויים מאוד חלף
עבודתם (יפה ללב תעו ה'). [כדרך שתקנו
לאכול כרפס (רבינו מנוח בהלכות חמץ
ומצה), זכר שהיו אוכלים ירקות, שהיא
רפואה למכה האברים (שו"ת שיח יצחק
סימן רו)].

דגים מלוחים: מנהג אשכנזי שלא לאכול
דגים מלוחים וה"ה דגים כבושים, הטעם:
לפי שבעבר היו מולחים אותם במלח
שנתערב בו חמץ (רמ"א תמוז ה). ועל אף

שהיום המלח הוא נקי, נשאר המנהג עד היום.

אכילת שום

יש נוהגים שלא לאכול שום בכל ימי הפסח, והטעם: בפרי מגדים (א"א
תסד א) כתב שאין יודעים טעם לחומרא זאת, מ"מ עתה אין להקל בפני עם
הארץ, ובצנעא לת"ח אין להחמיר.

יש שכתבו טעם לאי אכילת שום: כיון שאכילת שום מביאה לידי ריח רע,
ומפני שבפסח צריך אדם לשיח ולספר ביציאת מצרים, לכן ראוי שלא יריחו
ממנו ריח של שום וצנון (ספר ויגד משה סימן יז). יש שכתבו בשונה: מפני
שכל ישראל היו צריכים לעלות לרגל ולהיות בידח, הקפידו שלא יאכלו שום,
כדי שלא יגרמו להם סבל על ידי הריח. ואמנם היה צריך לאסור בכל שלושת
הרגלים, אלא שכיום נחרב בית מקדשנו בעוונותינו הרבים, והמנהג הוא רק
זכר בעלמא למה שנהגו אבותינו, והנהיגו רק בפסח שבלאו הכי נהגו בו
חומרות רבות (דובר ישרים מרגליות ע' קיא).

טעם אחר: לפי שהיו מקומות שהיו גרעינים גדולים הדומים לשום, והיו
מכנים אותם 'קנאבעל', ובכדי שלא יתבלבלו ובמקום שום האמיתי יבואו
לאכול חטים המכונים 'שום' והן יתחמצו בבישול, לכן תיקנו שלא לאכול
שום (שערי ימי הפסח פרק ב ט הערה כה בשם הרב ר' מרדכי הכהן שבדרון
נין של המהרש"ם).

נהגו ישראל להחמיר חומרות בפסח, יותר מכל השנה, משום שהיא המצווה
הראשונה שנצטוו עליה ישראל כולם, וקיבלו עליהם באהבה, והחמירו בכלליה
ופרטיה וכל המאריך בדקדוקיה מארכים לו ימיו ושנותיו (רדב"ז ח"ג תקמו
ושו"ת מן השמים סימן ע).

טעם אחר: לפי שכל יציאת מצרים היתה בגלל שלא שינו שמם לשונם
ולבושם, שהוא בגדר חומרא יתרה, ולכן מקפידים בפסח על חומרות והרחקות
יותר מכל השנה (משך חכמה פרשת בא על הפסוק ואתם לא תצאו).

טעם אחר: כיון שראינו שהקב"ה מחמיר, וכתב "בל יראה ובל ימצא", ומאי
נפק"מ לקב"ה אם אנו אוכלים חמץ או מצה? אלא כמלך שצווה על עבדיו
לעשות דבר, וכשהם רואים שהמלך מאד מחמיר בדבר, גם עבדיו מחמירים
בדבר זה (ילקוט יוסף דף צ בשם רבו בעל תרומת הדשן).

בסגולותיה: מובא בשם האר"י שאמר: "שכל הנזהר ממשוהו בחמץ, מובטח

לו שלא יחטא כל השנה" (באר היטב
תמו א). יש שכתבו: מי שנשמר בפסח,
יועיל לו שלא יזדמן לו חטא כל השנה
(אמרי פנחס אות רנב דהקשה איך
אדם מובטח על החטא), וכן כתב
המקובל רבי עמנואל חי ריקי, בעל
'משנת חסידים' (ניסן פרק ג אות ד):
"והשומר בפסח מחמץ כהלכתו, ומחמיר
בכל החומרות שמחמירים, יועיל לו
לנפש כל השנה".

אכילת מצה

יש שמחמירים ביותר, שאין אוכלים
מצה כלל אחר ליל הראשון (והשני
לבני חו"ל), רק אוכלים למעדנים מיני
תבשילים (שערי תשובה סו"ס תס).
והטעם: כיון שאין חיוב אכילת מצה,
רק בלילה הראשון דכתיב "בערב

תאכלו מצות", וכיון שאם המצה לא נעשתה כדין, יש בזה חשש חמץ
דאורייתא, אף שאופים המצות עם כל הדקדוקים. מ"מ צדיקים ויראי שמים
חששו בכל זאת למשהו חמץ, ונמנעו מאכילתה בשאר הימים, אלא שבליל
הסדר אי אפשר לבטל מצוה דאורייתא משום חשש בעלמא (עיין מחצית
השקל תנח א).

ואין כל אחד יכול לנהוג כן, אלא א"כ הוא חסיד שמדקדק בכל הדינים,
לפי שיש בזה ביטול כמה מצוות.

יש אומרים שצריך לאכול מצות כל ימי הפסח, והטעם: משום שמחת יו"ט,
כי פתא סעדתא דלבא (שערי תשובה שם).

בספר מעשה רב (אות קפא) משמע, שהגר"א תמה על מנהג אי אכילת
מצה, והטעם: כיון שכותב שאכילת מצה בפסח היא מצווה (משנ"ב תעה
ס"ק מה מביא דבריו). ומה שקראו חכמים 'אכילת מצה בכל שבעה רשות',
הכוונה שמצווה לגבי חובה מקריא רשות, אבל באמת מצווה היא.

טעם אחר למנוע חומרה זו: לפי שמבטל מצוות ברכת המזון, ולכן יש לאכול
מצה בפסח. ועוד שמבטל על ידי זה סעודות שבת ויו"ט (נמוק"י א"ח תעה א).
בשו"ת 'ציץ אליעזר' כתב, שאין כל מקום לחומרא שלא לאכול מצה בשאר
ימי הפסח, בגלל חשש שאין לו יסוד בהלכה. שלא ניתנה תורה למלאכי
השרת, ואינו נקרא חומרא כי אם קולא במצוות שמחת החג (חלק י כז ה).

מהם עשרת הקניינים שעושים כדי למכור את החמץ לגוי?

למה לא מספיק קנין אחד? והאם יש במכירת חמץ חשש ריבית המצריך היתר עיסקא?

מכירת חמץ והיתר עיסקא

מסכת עבודה זרה דף ע"א.

ו. אודיתא - שעושים הודאת בעל דין שהחמץ שייך לגוי, ובוה דעת הרבה פוסקים שעצם ההודאה גורמת קנין, ואכן דעת הט"ז בהלכות ריבית שהודאה אף שהיא מחייבת ממונית, אינה מועילה לגבי איסורים.

ז. משיכה - כאשר הדבר מתאפשר זה הכי טוב בצירוף כסף.

ח. שטר.

ט. דינא דמלכותא - מנהג של קנין שנפסק בחוק אופן שמועיל לקנות, אך ידוע הנידון אם במדינת ישראל נוהג דינא דמלכותא של אחינו התועים.

י. גמירות דעת.

בסופו של דבר שום קנין אינו מוסכם, רק כסף ומשיכה יחד, אך כתב המשנ"ב (ס' תמ"ח סק"ז), שאם עשה קניינים אחרים יכול לסמוך להקל, כי חמץ שעבר עליו פסח הוא דרבנן. ועוד שבשעת איסורו נחשב שאינו ברשותו, ועשתה התורה כאילו הוא ברשותו, לכן מספיק גילוי דעת שאינו רוצה את זה.

ריבית במכירת חמץ, האמנם?

בדבר שאלת הריבית, הנה המכירה אין בה ספק ריבית, ומה גם שבגוי אין איסור ריבית, אלא ששקדו גדולי הדור על תקנת כלל ישראל, להציל מעוון ריבית, שנפגשים בו על כל צעד ושעל, אם בתשלומי גז, חשמל, טלפון ומים, או בקניות בתשלומים במחיר יותר ממזומן, או שנרשמים לקיטנה בתשלום מוזל מראש, ולא נדבר על יתרת חובה [אוברדרפט] בבנק או משכנתא. לכן, כדי להינצל ממכשול, קוראים גדולי ישראל לציבור עם הקודש, בזמן שבאים לרבנים למכור חמץ, לחתום ג"כ על היתר עיסקא. ומו"ר הגר"פ וינד שליט"א, במסירות נפש עמל להביא לציבור את נוסח שטר הית'ע 'ברית פנחס' המהודר, והדפיס עשרות אלפי שטרות, וכל יום עוד ועוד קהילות חותמות על היתר עיסקא 'ברית פנחס', ועוד מקדימים לפני מכירת חמץ לבער את איסור ריבית מדרבנן. ויהי רצון שבזכות הזהירות ופרישה מחששות ריבית, נזכה לתחיית המתים בקרוב. ויש לציין מש"כ הגר"ח פלאג'י, שיש לתרום צדקה בפסח כמנין ט"ל לתיקון עוון ריבית, שע"ז תהיה תחיית המתים.

ובכן הבה ונלמד מסוגייתנו בע"ז דף עא. איזה קנין מועיל בגוי מן התורה, כסף או משיכה. שיטת רש"י שגוי קונה מן התורה בכסף ולא במשיכה, ושיטת ר"ת שגוי קונה במשיכה ולא בכסף, ולכן פסק השו"ע (ב"ד ס' ש"כ ס"ו) לגבי בהמה שעומדת להוליד בכור, שראוי להקנות ממנה חלק לגוי כדי להמנע מקדושת בכורה בוולד, שצריך להקנותה בכסף וגם במשיכה, וכ"כ המשנ"ב ס' תמ"ח סק"ז שראוי לעשות גם כסף וגם משיכה במכירת חמץ.

מעתה במכירת חמץ, שלא ניתן לעשות משיכה, שלא שייך שהגוי יבוא לכל בית וימשוך את שירי החמץ המוטמנים, דנו הפוסקים כיצד להקנות לגוי לפי הצד שספק לא מועיל, ועושים עשרה קניינים ואלו הם:

א. קנין כסף - וזה מועיל רק לשיטות שספק קונה בגוי, ונתבאר שיש בזה מחלוקת.

ב. קנין אגב קרקע - ולצורך זה הוסיפו הרבנים בשטרות מכירת חמץ, שכל אחד משכיר טפח על טפח במקום מסויים בביתו [למשל בצד ימין שתחת מכונית הכביסה], וע"ז מקנה את חמצו בקנין אגב קרקע, וצריך להיות מקום שלא נמכר במכירת י"ג, כדי שיוכל להקנות על ידו את החמץ,

ואם השטח כבר מכור מ"ג לא נוכל להקנות אותו בקנין אגב.

ג. קנין חצר - שמשכירים את המקום שבו החמץ לגוי והגוי קונה בקנין חצר.

ד. קנין סודר וחליפין - שהגוי נותן בגד או כלי, והרב זוכה בו עבור המוכרים ותמורתו מקנים את החמץ לגוי.

ובשלשה אלו כתב המשנ"ב, שיש מפקפקים לומר שאינם נוהגים בגוי רק בישראל.

ה. סיטומתא - כ"כ המשנ"ב שאם א"א לעשות משיכה, כגון שהחמץ מרובה, יקנה בסיטומתא, שזה מנהג הסוחרים לעשות רושם טיט על החביות כדי לקנותן, כמו כן עושים פעולה שהיא מנהג הסוחרים לקנות, כגון תקיעת כף או מסירת מפתח או נתינת פרוטה מחוץ למחיר לשם קנין.

<< המשך מעמוד 20 | ישיבת מיר שנחאי

הלימוד וצלילי התפילות בין כתלי "בית אהרון" מפיהם של שלוש מאות תלמידי הישיבה. בדרך בלתי צפויה זכה התורם המנוח שנפטר עירי, לאחר שנעקק עוד בחייו משורשי היהודים, ולא הותיר אחריו כל שם ושארית בעם ישראל - לפעילות רוחנית עצומה לעילוי נשמתו, למאגר בלתי נדלה של זכויות. במקומו בעולם האמת היה בוודאי אסיר תודה לישיבה הקדושה שאכלסה את "בית אהרון", והפכה אותו למקדש מעט אמיתי והשרתה את השכינה בין כתליו - כפי שהתבטא חכם אברהם.

סיפור הקמתו המופלא של "בית אהרון", שנודע לתלמידי הישיבה רק לאחר זמן, הפעים את הלבבות וגרם להתרגשות רבה. "אצבע אלוקים היא", היתה התחושה שהציפה את כולם. התזמון ה"מוזר" של האירועים, ההתאמה המדוקדקת של בית הכנסת לצרכיה של הישיבה (היה מי שטרך ובדק ונוכח שאפילו מספר מקומות הישיבה - תאם בדיוק את מספר תלמידי מיר שהגיעו לשנחאי...) - כל אלה היו מופלאים ממש. שוב, כמו לכל אורך המסע, היתה זו יד ההשגחה, אוהבת ומלטפת, שדאגה לכל, תיכננה הכל, יישרה את כל ההדורים וסללה את הדרך.

(מתוך הגדה של פסח - "תורת רבותינו" גדולי ישיבת מיר)

צאלח חרודן חגיגית, בדברי ברכתו כי המקום יעמוד לרשותו של כלל עם ישראל, לכל גווניו ועדותיו, אך התפילות תתקיימנה ב"נוסח בגדד", הנוסח של אבות אבותיו - ללא כל שינוי. דבריו אלה היו מעין צוואה, והושמעו בפני קהל רב ואף נרשמו בכתובים ב"מגילת היסוד". עתה, משהפך "בית אהרון" לביתה של ישיבה מיר, המורגלת בתפילה ב"נוסח אשכנז", קמה מבוכה. היו שהעלו את השאלה אם אין לדבריו של צאלח המנוח תוקף של נדר. מאידך גיסא - טענו אחרים כנגדם כי לימוד התורה והתפילות שיתקיימו בבית הזה ייטיבו עם המנוח ויפעלו לעילוי נשמתו מה שאין כן אם ימשיך המקום להיות שומם, ללא תורה ותפילות.

מי שהכריע בבעיה היה...חכם אברהם, האיש שיזם את הקמת בית הכנסת ושימש כמדריכו הרוחני של צאלח חרודן - פסק באופן חד משמעי כי במקרה זה, כשטובת נשמתו של המנוח תלויה בדבר - מותר להפר את רצונו. אין ספק כי במקומות בעולם האמת, ניחא לו לזכות בזכות העצומה של תורתם ותפילתם של מאות בחורים, גם נוסח התפילה שונה משל אבותיו, וזוהי טובתו האמיתית.

כך הוכרעה השאלה המביכה, ובמשך קרוב לחמש שנים הדהדו קולות

פירות וירקות שקליפתם רכה: יש הנוהגים שלא לאכול פירות וירקות שקליפתם רכה, כגון תותים, מלפפונים ועגבניות.
קילוף פירות: יש הנוהגים לקלף את הפירות והירקות לפני אכילתם (חיי אדם קצו ב), והטעם: לפי שמשמשים לריסוס הפירות וירקות בחומרים שיש בהם חשש לתערובת חמץ, ולכן יש לקלפם. וכן חוששים שמא בא הפרי במגע עם פירותים, או חשש חמץ (תשובות והנהגות רכה).

אכילת פירות יבשים

יש הנוהגים שלא לאכול פירות יבשים בפסח (רמ"א תסז ח), הטעם: לפי שמפזרים עליהם קמח בשעה שמייבשים אותם, וחוששים שמא נדבק בהם בשעת ייבושם. טעם אחר: שחוששים שמא נתייבשו בתנור חמץ (רמ"א תסז ח, משנ"ב שם ס"ק כו חיי אדם כלל קצו ב).

באם ידוע שנתייבשו בדרך שאין חשש לחמץ מותר באכילה (רמ"א שם).
תפוחי אדמה

ה'חיי אדם' בנשמת אדם (סימן כ) כתב שהמנהג באשכנז שלא לאכול תפוחי אדמה, הטעם: משום גזרת קטניות, לפי שעושים מהן קמח ומחלף בקמח. **מנהג העולם:** לאכול תפוחי אדמה, והוא עיקר המאכל בפסח לרוב בני אדם.

בספר אוהל שלמה (דף לה) ל'בעל התפארת' שלמה מרדאמסק, כתב שצריך לתת הודאה על שלא היה מאכל זה בימי הגאונים, שהיו אוסרים אותו לפסח מחמת גזירת קטניות, משום שעושים מהם קמח.

רחיצת תפוחי אדמה: יש שרוחצים כל תפוחי אדמה שקנו לפסח לפני פסח (אורחות רבינו ח"ב הנהגות והידורים בעניני פסח אות ב עמוד פד).

קמח תפוחי אדמה

יש הנוהגים שלא לאכול קמח תפוחי אדמה בפסח. והטעם ע"פ דברי הטור (תסג) דהיכא דאיכא עבדי דמולזלים במצווה, אסור לאפות מקמח של מצה אפיה או שאר קמחים, דאתי לשרוי אף בקמחא. טעם אחר: לפי שהוא דומה לקמח דגן, וחוששים משום מראית עין.

מנהג העולם: אמנם יש שכתבו שאין לחדש ולגזור גזרות מעצמנו, וכל גזרת הגאונים דווקא בקמח העשוי ממיני קטניות. ומיהו הגרשז"א נהג להחמיר בזה, ובביתו לא קנו קמח תפוחי אדמה (שלמי מועד פרק פא).

טעם אחר: לפי שיש חשש שהעכו"ם שורין את השום בשכר (שדי חמד מערכת פסח סימן ו אות ט בשם הרב שב יעקב).
וב'חיי אדם' (כלל קצו ז) כתב, דאין לזה שום טעם וריח ומותר באכילה, והמנהג לאסור הגיע בטעות מדברי ה'מגן אברהם', שכתב שאם יש שום אסור אפילו במשהו, אך שם מדובר בשום שחתכו בסכין חמץ והוא חריף, ולכן אסור באכילה במשהו.

ומיהו מנהג בחלק מקהילות שלא אוכלים שום בפסח: ה'שר שלום' מבעלזא שנשאל מדוע אינו אוכל שום, השיב, כתיב (משלי א ח): "אל תטוש תורת אמך", וכך הוא המנהג בבית אבי ואמי שלא לאכול שום בפסח (הובא בשו"ת חמדת משה סימן כב פתחא זוטא סימן ב אות ז).

שטיפת ביצים

יש שנהגים לשטוף הביצים ולנקות את התבניות. הטעם: לפי שחוששים שמא נדבקו פירורי חמץ ממאכלי התרנגולים לקליפת הביצה, ולכן יש לרוחוץ תחילה, כי חמץ בפסח במשהו (פמ"ד א"א תמו, בן איש חי ח"א פרשת צו אות ל).

חותמת בביצים: יש שנהגו בפסח לקנות ביצים בלי חותמת, והטעם: לפי שחששו שמא יש חמץ בדיו, והווי חומרא בעלמא, שאף אם הווי חמץ בדיו - נפסל כבר באכילה, ומיהו עיקר החשש שמבשל הביצה עם קליפה (שערי ימי הפסח פרק ב' חומרות הפסח טו).

תבניות ביצים: יש שנהגו לבדוק בתבניות הביצים שמא נשתייר שם חמץ. **קדירה לביצים בלבד:** יש שנהגו, שבקדירה שבשלו בה ביצים אין מבשלים בה שום מאכל, רק חוזרים ומבשלים בה ביצים (פמ"ד א"א בוטאטש תמו, דתוספות חיים על הח"א כלל קל ס"ק כב), והטעם: משום שחוששים שמא היו מונחות הביצים בקמח חמץ ובלע (פמ"ד שם).

מנהגים בפירות וירקות

פירות שיש להם קליפה: יש הנוהגים שלא לאכול פירות וירקות, רק כאלו שאפשר לקלפם (חיי"א קצו ב). והטעם: כדי להישמר מכל נדנוד של חמץ, שאולי בא במגע עם הפרי והירק.

טעם אחר: יש שמדמים פירות וירקות לפירות יבשים האסורים בפסח, מפני שאומרים שמפזרים עליהם קמח בשעת תיקונם.

שם, מגלה ה'אור החיים הקדוש' כי עצם סיפור יציאת מצרים בליל הסדר הוא סגולה לזכות בזרע של קיימא, אמר הרבי...
האברך יצא לדרכו, שומר את הדבר בלבו, נערך בציפיה דרוכה לליל הסדר, ללמוד את הקטע המדובר מספר 'אור החיים הקדוש', כפי הסגולה שהורה הרבי...

עוד לפני חנוכה תשס"ו, פעה התינוק הצעיר, אותו 'בן של ליל הסדר', פעיות ראשונות. כהיום, הילד בן עשר, ואביו זוכה לספר לו מיציאת מצרים בליל הסדר...

את התגלית הזו, שמענו מהמשפיע הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א, שהעיד על עשרות זוגות שנושעו בזכות הסגולה הייחודית הזו, ותיעדנו אותה באופן אותנטי גם מפי בעל המעשה, אשר שמע את הסגולה מפי הרבי, קיים אותה, וזכה לישועה גלויה וברורה בזכותה!

כי הלילה הזה הוא לא יום ולא לילה, הוא יצירה נפרדת, שמימית, לילה שמאיר כמו יום ממש. שערי אורה פתוחים, שערי השפע מוריקים טובה, צריך רק לחטוף את ההזדמנות!

ויש הזדמנויות רבות כאלה במהלך הלילה - כשמוזגים כוס שני כתוב 'וכאן הבן שואל', ומקובלנו מצדיקים זי"ע שזו עת רצון לכל בן של אבא שבשמים, לשאול ולבקש, להתפלל ולהתחנן, לפעול ישועות גדולות בכל מה שהוא זקוק לו. גם בעת פתיחת הדלת לאלהיו הנביא, זו עת רצון ייחודית לפתוח שערי שמים, לבקש ולזכות.

באומרנו 'ונצחק אל ה' אלוקיני' באמירת ההגדה, זו הזדמנות לצעוק, לזעוק מעמקי הלב והנפש, להתחנן על כל מה שבוער ומציק, כפי שגילה הרה"ק בעל 'אוהב ישראל' מאפסא זי"ע שזו עת רצון שמימית. והעיקר - לזכור שזה לילה של הודאה, וכשיהודי מודה נפתחים לו שערי שמים, והוא יכול להשפיע שפע טובה וברכה, ישועות ונחמות עד בלי די!

פסח כשר ושמח!

ואז, תוך כדי המבט באש הבורעת והמעקב הצמוד אחריה, נזכרנו בכוחו של כח ההודאה, בסגולת אמירת 'מזמור לתודה', המסוגלת לחולל פלאות וישועות. החלטנו, שכ'עזרה ראשונה' נאמר את פרק 'מזמור לתודה' מתוך הודאה עמוקה על שהאש לא הפתיעה אותנו באמצע הלילה ואנו יכולים לעקוב אחריה ולבחון את ממדי נזקיה, ואולי בזכות אמירת 'מזמור לתודה' נזכה לחסדים גלויים וישועה מופתית...

שרנו 'מזמור לתודה' בהתרגשות רבה, וגם קיבלנו על עצמנו, כי אם הלהבות ייכבו מעצמן בתוך רגעים ספורים - תיכף ומיד תאמר כל המשפחה 'נשמת כל ח', בהודאה עמוקה להשם הטוב על הנס המופלא....

וכך היה - תוך כדי אמירת המזמור החלה האש לשקוע, ועד סיום אמירת המזמור - כבר דעכו הלהבות ונכבו כליל. ותפילת 'נשמת כל ח' שאמרנו באותו ערב - היא שבערה באש, בלהבה נרגשת של הודאה. הן ראינו בעינינו את כוחה של ההודאה שחוללה פלאים, ופתחה עבורנו שער לישועה...

לפעמים, כשצריך כלי עוצמתי במיוחד, יש את נשק ההודאה. כשיהודי צריך ישועה וכל הדרכים נראות כחסומות בפניו - הוא יכול לאמץ את גישת ההודאה. כי יהודי שמודה להשם - זוכה בישועות גלויות, גם נדירות ובלתי צפויות!

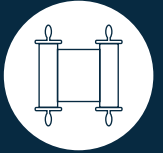
לילה של ישועות!

אחרי קרוב לעשר שנות המתנה ארוכות לזרע של קיימא, ולאחר שכבר ניסו בני הזוג סגולות רבות וחוו אכזבות לא מעטות, נכנס הבעל לכ"ק האדמו"ר מאמשינוב שליט"א בחורף תשס"ה, והביע בפניו את כאבו על השנים הארוכות וההמתנה הממושכת... 'מה עוד אוכל לעשות כדי לזכות בזרע של קיימא?' שאל בסערת נפש...

הרבי שמע את דבריו, וראשית עודד אותו וחיזק את ידיו. אחר כך הרהר קלות והוסיף: 'הנה, אנו מתקרבים לליל הסדר, אז תהיה לך הזדמנות...'. במתינות ובסבלנות, מסביר לו הרבי למה הוא מתכוון: 'ראה נא, זהו לילה כיום יאי. עצתי, כי בלילה הזה תלמד מספר 'אור החיים הקדוש' את הקטע בפרשת 'בא', פרק י"ג פסוק ח', על המילים 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמור'.

סיכום שבועי בדרך היומית בהלכה

שרה ליק
052-7181253

למה מותר לכסות את החמור בשבת ואסור לכסות בעלי חיים אחרים? מתי חובה למחות בגוי שלא יעשה מלאכה עבורו בשבת? האם בזמננו ישנה אפשרות לגוי להיות 'גר תושב'?

העבדים בשבת

- עבד גוי שהתנה עם אדונו בשעת קנייתו שלא ימול ויטבול, אך מקבל עליו את שבע מצוות בני נח, מותר להחזיקו למרות שאינו מל וטובל. ואם אינו מקבל עליו אף את שבע המצוות - בארץ ישראל אסור להחזיקו.
- עבד שנמול וטבל לשם עבדות - אסור בכל איסורי שבת כישראל; וישנה חובה מיוחדת על האדון למונעו מעשיית מלאכה, אף לצורכו של העבד עצמו.
- עבד שלא נמול ולא טבל לשם עבדות, ו'גר תושב' - רשאים לעשות מלאכה בשבת לצורך עצמם, ואדרבה, אסור להם לשבות ממלאכה, כיון שאסור לגוי לשבות בשבת.
- בניגוד לאיסור 'אמירה לגוי', שהוא מדרבנן, איסור האמירה לעבד שלא נמול ולא טבל לשם עבדות, וכן לגר תושב - הוא מדאורייתא. ויש אומרים שאם העבד שלא נמול ולא טבל, לא קיבל עליו לקיים את שבע מצוות בני נח, רק אדונו מוזהר שלא לצוותו לעשות מלאכה. ויש אומרים שאף אדונו אינו מוזהר על כך. ולמעשה, אין להקל כשתי דעות אלו.

מהלכות 'גר תושב'

- דינים רבים נאמרו ביחס ל'גר תושב', ואחד מהם - שישראל מצווים להחיותו, כלומר, להצילו ממוות, לרפאותו, ולתמוך בו אם הֶעֱנִי.
- יש מהאחרונים שנראה מדבריו, שגר תושב שקיבל עליו לקיים מצוות נוספות, מתחייב גם בהן. אבל גוי הבא להתגייר, אינו נחשב כישראל עד שימול ויטבול לשם גרות, ויקבל עליו את כל תרי"ג המצוות.
- בזמן הזה, שאין דיני שנת ה'יובל' נהוגים - נחלקו ראשונים אם נהוגים דיני גר תושב ועבד שאינו נמול וטובל לשם עבדות.

מצוות שביתת בהמתו

- אדם מצווה מדאורייתא, שבעלי החיים שבעלותו ישבתו בשבת מהמלאכות האסורות לאדם. ומצוה זו מכונה 'שביתת בהמתו'.
- כחלק ממצוות שביתת בהמתו, אסור לאפשר לבהמתו לצאת בשבת לרשות הרבים, כאשר מונח על גבה משא, כדרך שאסורה 'הוצאה' לאדם.
- בהמשך לאמור: מותר לאדם לאפשר לבעלי החיים שברשותו, לצאת בשבת לרשות הרבים עם אביזרי שמירה - רסן וכדומה - משום שהם נחשבים כבגד לאדם, אשר אין בו איסור 'הוצאה'.
- החמור הוא בעל מזג קר, ואף בתקופת הקיץ הלוהטת - הוא חש בְּקוֹר. ולכן, אף בשבת, למרות הטרחה שבדבר, מותר לכסותו ב'מרדעת'. אולם, בעלי חיים אחרים - אסור חכמים לכסותם במרדעת, כיון שהדבר כרוך בטרחה, ומאידך, אין בו תועלת, שהרי אינם זקוקים לחימום. ויש אומרים שגם בקרב בעלי חיים אחרים מצויה התועלת במרדעת, ולכן מותר לכסותם בה.
- באיסורי שבת דרבנן אין מצוות שביתת בהמתו, וכן אסור להוציא משא על גבי בהמה לרשות הרבים דרבנן, כיון שחכמים אסרו רשות הרבים זו כעין רשות הרבים דאורייתא.
- מלאכה שעשה גוי עבור ישראל בשבת, אסרו חכמים לכל ישראל ליהנות ממנה בשבת, מחשש שאם יהיה מותר ליהנות, יבואו לומר לגוי לעשותה. ופעמים שיש חובה למחות ביד הגוי לבל יעשה מלאכה עבורו.

גליון 302
שנה ז' תשע"חסיפורי
צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר שיבלט"א

תורה למשפחת קלייטן על ראשי לשרית בתמנה

סיפורי חז"ל

הבייתוסים טענו, כי חג השבועות חל כל פעם למחרת השבת ביום ראשון בשבוע. והוכיחו דבריהם מן הנאמר בתורה "וספרתם לכם ממחרת השבת". נלחם בהם רבן יוחנן באמרו אליהם, שוטים, מנין לכם שכדבריהם כן הוא? לא ידעו להשיבו דבר ונאלמו. ואולם זקן אחד נענה ואמר, בידוע היה משה רבנו אוהב ישראל, על כן קבע שעצרת תחול אחר שבת כדי לענג את ישראל בשני ימים טובים. אמר לו רבן יוחנן, אם כן מדוע הוביל משה רבנו את העם במדבר ארבעים שנה במקום להוליכם מיד לארץ ישראל מהלך אחד עשר יום? כנאמר "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר" אמר לו אותו זקן, רבי בכך אתה פוטרני? ענהו רבן יוחנן שוטה, כלום לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחיה בטלה שלכם, בתורתנו כתוב לאמור "תספרו חמישים יום", ועוד כתוב "שבע שבתות תמימות תהיינה" והרי סתירה, שהרי שבת תמימה נקראת זו שמתחילה ביום ראשון ומסתיימת בשבת. אלא שאם חל יום טוב ראשון של פסח בשבת, הרי שבע שבתות תמימות תהיינה חל באמצע השבוע, אזי תספרו חמישים יום.

(מנחות מ"ה א)

פרשת השבוע

סגולה ושמירה בטוחה

מסופר על הרה"ק בעל "תפארת שלמה מראדומסק" זיע"א, שפעם אחת בא אליו רב גדול בתורה קודם הפסח, ונתן לו פיתקא והזכיר שם, שיה"ר שלא יכשל ח"ו בהוראות חמץ בפסח בשאלות בני עירו. אמר לו הרבי, שיראה ללמוד ולסיים כל השו"ע של הלכות פסח מהחל ועד כלה, וזה יהיה לו סגולה ושמירה בטוחה שלא תבוא לו שאלה. והרב היה עומד משתאה ושאל: מה זאת? מה שייכות זה לזה? והסביר לו הרה"ק מראדומסק: הענין באלו הדברים, תדעו כי הדין בשו"ע מבקש ומתחנן עצמו בשמים ממעל שנלמדוהו, ומי שאינו לומד הדין בשו"ע, הלא הדין עומד וצווח בשמים ומבקש שנלמוד אותו, וטוען ילמדנו רבינו מה עושין בשמים. עי"ז מכריחים אותו בע"כ ומזמינים משמים שאלות שונות כדי שעי"ז יתגלגל הדבר שנלמוד

את הדין. לכן העצה היעוצה ועצה טובה קמ"ל, אם כבודו ילמוד כל השו"ע קודם הפסח אזי שקטה טענת הדין שילמדנו, כי כבר למדו אותו קודם הפסח דשואלין ודורשין ל' יום, לכן ירוויח שלא יזמינו לו משמים שום שאלות.

מי כעמך ישראל

כשהגיעו ימי הפסח, היה אומר הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א: רבונו של עולם, הבט נא וראה, איך הממשלה גזרה שלא להביא סחורות ממדינות אחרות, והעמידה שוטרים ושומרים על כל הגבולות, ואחרי כל זה נמצאים פה כל מיני סחורות ממדינות שונות. ואתה לא העמדת שומרים ושוטרים, רק אמרת בתורתך הקדושה "לא יראה לך חמץ" (שמות י"ג ז') וראה אם ימצא אפילו משהו חמץ בכל בתי בני ישראל.

זמני השבת

חג הפסח

זמני יציאת שבת

ירושלים: 7:35 ת"א: 7:37 ר"ת: 8:15

זמני כניסת שבת

ירושלים: 6:21 ת"א: 6:37

ליל הסדר במחתרת

שהמשרת חזר עם החזרת עלה ראש- העיר על הכרכרה וחזר לביתו. ליותר מזה הוא לא היה זקוק.

לר' הלל לא היה עתה ספק בכך, שראש-עיריית רומא בכבודו ובעצמו הוא יהודי. ולא זו בלבד, אלא שהוא יהודי שומר-מצוות, שבא בעצמו לשוק כדי לקנות את המרור לליל- הסדר. אבל כיצד יוכל הלל להגיע אליו ולגלות לו את בעייתו?

הרבה אפשרויות לא עמדו בפניו, כשהחליט לגשת לביתו של ראש- העיר ולבקש ראיון דחוף בעניין שאינו סובל דיחוי. הוא נתקבל אצל ראש-העיר וביקש לשוחח עמו בארבע- עיניים.

"אני יהודי", פתח ואמר, כשעיניו בוחנות את פני ראש-העיר. "התעכבתי כאן שלא באשמתי ואין לי היכן לחגוג את ה'סדר'. ראיתי קונה בשוק חזרת והחלטתי שאתה יהודי. אני מבקש ממך, שתאפשר לי להתארח בבית בשמונת ימי החג".

כשר' הלל דיבר היו פניו של ראש-העיר אטומות, רק עיניו הביטו בו בעירנות. כשסיים את דבריו, לא אמר ראש-העיר דבר. הוא קם ממקומו, אחז בזרועו של ר' הלל והכניסו לחדר שני. שם פתח דלת סודית שהובילה לאולם תת-קרקעי גדול. באולם הזה עמדו שולחנות ערוכים וריח של מאכלי-חג עמד באוויר. ראש-העיר הכניסו לחדר צדדי ואמר לו: "כאן תוכל לעשות את החג בביטחון".

ר' הלל לא האמין למראה עיניו. היה נדמה לו שהוא מצוי בתוך איזשהו חלום לא- מציאותי. לקראת שעת המנחה קרא לו משרת לתפילה, והובילו לבית-כנסת קטן, אך יפה ומהודר מאין כמותו. שם התקבצו כעשרים יהודים שחיו חיי-יהדות במחתרת ברומא.

בתום תפילת ערבית איחלו המתפללים 'חג-שמח' איש לרעהו ונכנסו לאולם הגדול כדי לערוך את הסדר. ראש-העיר הושיב את ר' הלל בראש השולחן והוא ממש היה צריך לצבוט את עצמו כדי להאמין שאינו חולם. "הזאת רומא, העיר שבה אסור ליהודים לגור?!", שאל את עצמו.

ה'סדר' התנהל כדת וכדין, באווירה מרוממת, כאשר ר' הלל, שהיה תלמיד-חכם, מוסיף מפעם לפעם הסברים ומדרשים על דברי ה'הגדה'.

מצב-רוחו של ר' הלל, הסוחר המפורסם, היה קרוב לדיכדוך. נסיעתו החשאית לרומא נתמשכה יותר מהמתוכנן. לפי תוכניתו המקורית היה צריך להימצא זה מכבר בביתו, במחיצת בני- משפחתו, ולהתכונן יחד עם לחג-הפסח. אבל הקב"ה רצה אחרת. הנה, הגיע כבר ערב-פסח ועליו לעשות את החג ברומא.

באותה תקופה חל איסור חמור על הימצאותם של יהודים ברומא. יהודי שהיה מעיז להציב את כף רגלו על אדמת העיר היה צפוי לעונש מוות מייד. אבל מה יעשה סוחר גדול כר' הלל, כאשר עיסקא חשובה ביותר תלוייה בהסכמתם של כמה אנשים ברומא? הוא החליט להתחפש לנוכרי ובדרך זו נכנס אל העיר והסדיר בה את עסקיו, שנתמשכו, כאמור, יותר מהמתוכנן.

אין פלא אפוא שהוא היה מדוכדך. וכי מה יעשה לבדו בעיר נוכריה? היכן יערוך את ה'סדר'? מניין ישיג מצות? כיצד יישמר מאכילת חמץ בפסח? המחשבה שעליו לחגוג את חג-החירות בתנאים כאלה, גרמה לו עוגמת-נפש עמוקה ביותר.

ולפתע נצנץ רעיון במוחו: "קשה להאמין שאכן אין ברומא יהודים", אמר בלבו. "ודאי חיים בה יהודים המסתירים את עובדת יהדותם. אם כן, אצא לשוק ואראה אם מישוהו קונה מוצרים לפסח, כגון חזרת למרור וכדומה. מי שיקנה דברים כאלה, יש להניח שהינו יהודי".

הרעיון הזה הפיח בלבו תקווה והוא מיהר לצאת אל השוק. הוא עמד והתבונן סביבו שעה ארוכה ולמרבה צערו לא מצא את אשר חיפש. חלפה שעה ועוד שעה, השמש כבר החלה לנטות לכיוון מערב, ור' הלל כבר היה קרוב לייאוש. ולפתע הבחין בכרכרה הדורה שהתקרבה אל השוק וממנה ירד לא אחר מאשר ראש-העיר בכבודו ובעצמו. ר' הלל, שהתבונן בו היטב, ראהו לוחש משהו למשרתו, והלה ניגש אל דוכן ירקות וקנה חופן חזרת! בינתיים התאסף קהל רב סביב כרכרתו של ראש-העיר, וזה הסביר לקהל, שבא במיוחד כדי לעמוד על מצב העניינים בשוק וכדי לראות אילו שיפורים ניתן להכניס בו...

אבל ר' הלל כבר ראה את מה שראה. הוא גם הבחין, שברגע

משל ונמשל

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים (ראה ט"ז – י"ב)

משל למלך אחד אשר יצא לצוד בשדה, ופגש רועה צאן אשר ישב סמוך לעדר צאנו וחילל בחלילו, האזין המלך לנגינתו הנפלאה של הרועה ונשבה בקסמי הצלילים העדינים, ולא יכול היה לעזוב את המקום, לאחר שסיים הרועה את נגינתו ניגש אליו המלך והתחיל לדבר איתו, ומצא כי הרועה שכלו חד וחריף מאד, ומלא חכמה ותבונה. התפעל המלך מאד וביקש מהרועה לבוא עימו לארמון ולהיות סמוך על שולחנו, הסכים הרועה ובא עם המלך לארמונו. מאז ישב הרועה תדיר בבית המלך, והמלך היה מתייעץ עימו בכל דבר, עד שהפך להיות לאחד משרי המלך החשובים.

יתר השרים קינאו מאד בשר החדש אשר היה כל כך חביב על המלך, והחליטו לנסות ולהדיחו מתפקידו ע"י כך שיעלילו עליו כי גונב הוא כסף מאוצר המלך. כאשר שמע המלך על כך קרא המלך לשר (הרועה לשעבר) כדי לחקור אותו, השר הכחיש את הדבר והוכיח לכולם שהוא ישר ונאמן עד מאד, בכל זאת שכנעו השרים את המלך ללכת לבית השר ולבדוק בביתו, אולי שם ימצאו סימנים לגניבה מבית המלך.

הלך המלך כשהשרים מתלווים אליו לבית השר, ומצאו שביתו רהוט בפשטות רבה, עברו מחדר לחדר, עד שהגיעו לחדר אחד אשר היה נעול על מנעול ובריח. שאל המלך: מה יש בחדר הזה? אדוני המלך – נפל השר על ברכיו והתחנן – בבקשה ממך, אל תבקש ממני לראות מה יש בחדר, משום שאני בוש מאד ממה שמונח בחדר זה. תחנוני השר רק חיזקו את חשדות המלך, ומשום כך התעקש כי יפתחו את החדר, כאשר פתחו את החדר מצאו שהוא ריק ואין בו מאומה, מלבד תרמיל רועים ישן וחליל... תמהו המלך והשרים. אדוני המלך – אמר השר – מיום בואי לארמונך לא התגאיתי כלל במעמדי הרם, זאת משום שבכל יום אני נכנס לחדר הזה, מחלל בחליל ונוזר בעברי כרועה צאן פשוט.

והנמשל: הזכירה "כי עבד היית במצרים" תועיל לאדם לא לבוא לידי גאוה, כי בכל פעם שירגיש בעצמו שבא לידי גאוה, מיד יזכור את עברו שהיה עבד במצרים ותסתלק הגאוה מלבו.

(בשם ה"שאגת אריה" זיע"א)

לאחר אמירת ה'הגדה' החלה הסעודה, שאף היא התנהלה ברוח טובה ומתוך שמחה. ולפתע ראה ר' הלל דבר שהקפיץ אותו ממקומו. לתדהמתו ראה את אחד המשרתים מגיש לנוכחים, שאכלו זה עתה בשר, עוגת-גבינה, והכול נוטלים ממנה ואוכלים לתיאבון. "מה קורה כאן?!", שאל את עצמו בחרדה. "האם יהודים אינם יודעים שאסור לאכול גבינה אחרי בשר?!"

"אני חשבתי שאתם יהודים שומרי-מצוות", קרא לעברו של ראש-העיר, כשדמעות חונקות את גרונו. "עכשיו אני כבר לא יודע אם לא נכשלתי באכילת חמץ בפסח".

במקום להשיב על דבריו, ביקשו ראש-העיר להתכבד בעוגת-הגבינה הטעימה, והתחיל להסביר, שאין הם גורסים שזו עבירה לאכול גבינה אחרי בשר, שאין הדבר חמור כל כך וכו' וכו'. מדבריו היה ניכר, שהוא מחשיב את עצמו ללומדן גדול, והדבר הזה העלה את חמתו של הלל.

ר' הלל פרץ בבכי מר כשנוכח עם מי יש לו עסק ועל שולחנו של מי אכל בליל-הסדר. באולם השתררה דממה והכול הביטו ביהודי המתייפח.

חלפו כמה שניות וראש-העיר אחז בזרועו ואמר ברוך: "אתה יכול להירגע, ר' הלל. אנו שומרים על דיני התורה בדיוק כמורך. אילו היית טועם מהעוגה היית מוצא, שאין היא עוגת-גבינה, אלא 'פרווה' – למרות המראה המטעה שלה".

"אז למה לא אמרתם לי זאת מיד?", זעק ר' הלל. "למה גרמתם לי עוגמת נפש כה רבה?"

"עליך להבין", השיבו ראש-העיר, "שהיה מקום לחשד שמא מרגל אתה שנשלח אלינו ברמייה כדי לגלות את סודנו. רצינו להעמידך בנסיון, ושמחנו לראות, שאתה יהודי תמים וירא-שמים. עכשיו נוכל לשמוח באמת בשמחת חג-הפסח.."

צין אדם לחברו

יתן ויחזור ויתן

מספרים על יהודי עני שנכנס לפני חג הפסח אל הרה"ק רבי דוד מטלנא זיע"א ואמר: בימים אלה באים כולם אל הרב לשאול שאלות בהלכות הפסח. גם לי יש שאלה גדולה: מה נאכל? הביט הצדיק בפניו הכחשות והמורעבות של היהודי ואמר: "אתרץ לך את קושייתך", ובתוך- כך הוציא מטבע מכיסו ונתנו לו. למחרת חזר העני בעיניים מושפלות אל רבי דוד ואמר: "רבי, התירוץ שקיבלתי ממנו אתמול כבר לא נותר ממנו מאום, והקושיה הקשה חזרה למקומה". הרבי חייך והוסיף לו כהנה וכהנה.

שמחת יום טוב

מסופר על הגה"ק רבי ישראל מסלנט זיע"א שהתארח פעם בערב פסח בבית בנו הרב אריה זצ"ל בעיר חאראשץ, נפלה שאלה חמורה בפר שנשחט לכבוד החג, ובנו שהיה רב המקום נלאה למצוא לה היתר. רבי ישראל עיין בשאלה ואמר לבנו שהוא נוטל את ההיתר על עצמו, כי לוקח בחשבון שבני העיירה ישארו בחג בלי בשר ויהי' בזה משום צער גדול והפרעת שמחת יום טוב.

לא אצער אדם עבור

מצות מהודרות

רבה של ירושלים עיה"ק, הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפעלד זיע"א היה משקיע מאמצים רבים באפיית המצות שיהיו בתכלית ההידור והכשרות. פעם קרה

בשעת אפיית המצות, שאחד מעוזריו העיר לו, שאחד העובדים מתרשל קצת בגלגול העיסה, ומן הראוי שהרב יגער בו ויזרו אותו. השיב לו רבי חיים: חס וחלילה, זאת לא אעשה, אני אצער פועל עני וקשי יום, ואגער בו, משום שאני חפץ במצות מהודרות? אני מצידי עושה כל מה שביכולתי ואינני חוסך בהוצאות, ובנוסף לכך מתפלל אני להשי"ת שיזכנו במצות ביתרון ההידור והכשרות, וסמוך ובטוח אני שהקב"ה יקבל תפילתי, כי הוא בוחן לבבות ויודע עד כמה אני חפץ לקיים מצוה זו כהלכתה, אבל לקבל מצות מהודרות תמורת גערה בפועל עניי יצא שכרה בהפסדה.

לימוד זכות לבילי הסדר

הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א בעל ה"בני יששכר" היה נוהג בכל ליל פסח, לפני שהיה עורך את הסדר בביתו, ללכת ולראות כיצד עורכים את הסדר המוני העם. מכל בתי ישראל בקעו הקולות של הקוראים בהגדה של פסח, ליד אחד הבתים התעכב הרבי ושמע קול יהודי קורא בהגדה: "כנגד ארבעה בנים דברה תורה אחד חכם ואחד רשע וכו', ובכל פעם שהגיע למילת "אחד" צעק בקול רם "אחד" כמו בקריאת שמע, אחר כך סיפר ה"בני יששכר" בהתפעלות, שהיהודי הפשוט עשה מארבעה הבנים, גם מהבן הרשע, תפילה קדושה כמו קריאת שמע.

תלולא דצדקיא

שבת קודש ט"ו ניסן

יצחק אבינו
הרה"ק רבי מאיר מקריסטנופאלי ב"ר צבי (יד המאיר - תקע"ה)

יום ראשון ט"ז ניסן

לוי בן יעקב משבטי קה

יום שני י"ז ניסן

הרה"ק רבי יצחק מסקווירא ב"ר מרדכי מששענוביל (תרמ"ה)

יום שלישי י"ח ניסן

רבי מאיר הלוי ב"ר טודרוס (הרמ"ה ה"א ד')
הרה"ק רבי חיים אברהם ממיקאליוב ב"ר שלמה (תרל"א)

יום רביעי י"ט ניסן

הרה"ק רבי יהושע פאלק ב"ר אלכסנדר הכהן (דרישה סמ"ע - שע"ד)
הרה"ק רבי אהרן מקארלין ב"ר יעקב (תקל"ב)
רבי יעקב יוסף ב"ר ישראל חיים מספינקא

יום חמישי כ' ניסן

רב האי גאון ב"ר שריא גאון (ד"א תשצ"ח)
הרה"ק רבי יעקב ווייסבלום ממאגלינצא ב"ר אלימלך מליזענסק
הרה"ק רבי יחזקאל ב"ר יוסף פאנעט (מראה יחזקאל (תר"ה)

יום שישי כ"א ניסן

הרה"ק רבי דוד לייקעס ב"ר ישראל (תלמיד הבעש"ט - תקנ"ט)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מצווה הלכות

מאת הרה"ג נמילאל הכהן רבינוביץ שליט"א
מח"ס "בם אני אודך" ו"פרסם יוסף הדר"ם" על המעשרים.

לעבור בפני המתפלל (ה')

א) אם המקומות קבועים לכל אחד שקנו אותם בכסף, ובא אחד ונעמד להתפלל ליד מקומו הקבוע, יש להחמיר ולקום, אבל אם עוסק בתורה, לא יחמיר לקום, וכל שכן רב שיושב עם תלמידים ולומדים, ובאו עשרה המתפללים, שאין צריך לעמוד, ואפילו ממידת חסידות אינו צריך לעמוד. (משנה ברורה סימן ק"ב, ס"ק י"ג)

ב) האיטור לעבור בפני המתפלל, מתחיל מעת שמתחיל המתפלל לומר פסוק ד' שפתי תפתח. (ספר ד"א של תפילה, סימן א', סעיף ו')

ג) אפילו אם המתפלל עומד בתחנונים שלאחר התפילה, כל זמן שלא פסע ג' פסיעות לאחוריו, אין לעבור או לישב בפניו. (משנה ברורה סימן ק"ב, ס"ק ג')

לע"נ

מרת חנה ברכה הומינר ע"ה
ב"ר אברהם לייב ז"ל
גלב"ע ט"ז ניסן תנצב"ה

קרית קרעטשניף רחובות

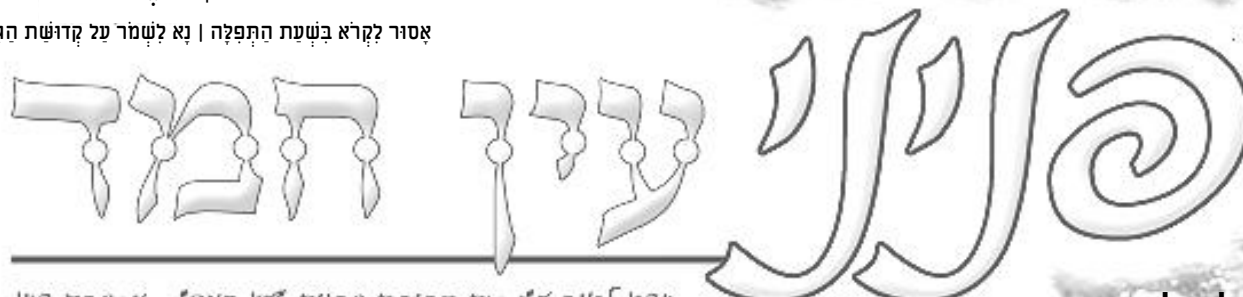
טל': 052-7144471 מייל: sipureitzadikim@gmail.com

בחסות רשת חנויות

גל פז

שַׁבַּת פֶּסַח | תשע"ח

אסור לקרוא בשעת התפלה | נא לשמר על קדושת הגליון

יוצא לאור 8" בית הכנסת שכולנת "עין חמד" - אגודת ציון

לרפואת כל חולי ע"י ובכללם ציון בן צ'חלה ולרפואת והצלחת יוסף ליאור בן דליה אפרת וב"ב

שַׁבַּת פֶּסַח - מְשַׁעְבָּדִים לַפְּרָעָה בְּהִפְרָת הַטֹּב

"הרי אנו ובנינו ובני בנינו מְשַׁעְבָּדִים הֵיינוּ לַפְּרָעָה בְּמִצְרַיִם" (הגדה)

ששאלו, ולכן רדפו אחריהם כדי להחזיר לעצמם את ממונם, כמו שביאר רש"י (שם יד, ה): "ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום", ונסתר מהם, שיד ה' עשתה זאת.

התשובה לכך, היא כפי היסוד האמור לעיל, שהקב"ה רצה שלא יהיו חייבים תודה כלשהי למצרים על היציאה ממצרים ועל הממון, כדי שלא תהיה סכנה של השפעה רוחנית שלילית על בני ישראל, ולכן ביקשו ללכת רק לג' ימים ורכוש בהשאלה. ראייה לדבר ממה שכתוב: "לא תתעב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ (דברים נג, ח)", ולא בגלל ששלחו אותנו ונתנו לנו את ממונם, כי כאמור, על כך לא מגיעה להם תודה.

ועוד יש לבאר, שהקב"ה רצה שבני ישראל יכירו ויאמינו, שהוא לבדו עושה הכל, מבלי שותף ומסייע, ואף מעל לגדרי הטבע. ולכן אילו פרעה היה מסכים לשלחנו ברצונו הטוב, היינו טועים, שלא השי"ת לבדו גאלנו, והיינו "משועבדים לפרעה" כלומר לדעות הכוזבות שלו ושל מצרים.

ואילו הבקשה הייתה לשלח אותנו לצמיתות ופרעה היה מסכים לכך, היה מקום לטעות שהוא היה שותף להשי"ת ביציאת מצרים. כיוון שפרעה שלח רק לשלושת ימים, ואח"כ רדף אחריהם, ורק השי"ת ע"י קריעת ים סוף מנע מהם מלחזור ולשעבד את ישראל, **בזה התברר להם, שהשי"ת הוא לבדו המושיע**. וכן לעניין הרכוש, לו היו המצרים נותנים לישראל במתנה את הרכוש, היה יצר הרע מפתה לחשוב, שגם למצרים יש חלק בנתינה, אולם בכך שרק השאלום והשי"ת הפר את עצתם, **בכך ראו כולם, שהשם יתברר הוא שנתנו לנו את ממונם**.

בברכת שבת שלום וחג כשר ושמח
הרב אליהו חיים פנחס' שליט"א
חבר הרבנות המקומית מבשרת ציון

ביאר ה'כתב סופר'- אילו היציאה ממצרים לא הייתה ע"י הקב"ה לבדו בעל כורחו של פרעה, אלא שפרעה היה נענה לבקשה לצאת ממצרים, והיה השי"ת בשותפות כביכול עם רצונו הטוב של פרעה, אם כן היינו חייבים איזו שהיא הכרת הטוב לפרעה, וכאשר מכירים טובה למישהו, נוצרת באופן טבעי הערכה כלפיו, ואפשרות להיות מושפעים ממנו מבחינה רוחנית.

נמצא, שהייתה סכנה רוחנית לקבלת השפעה שלילית מפרעה הרשע וממצרים, שהייתה בכוחה לגרום נזק לדורי דורות. וזה הכוונה ש"אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה" - שיעבוד רוחני תמידי.

בספר 'שפתי חיים' כתב ליישב על פי זה מספר שאלות: מדוע ביקש משה רק "דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּלֶךָ בְּמִדְבָּר וַזְבַּחְנוּ לָהּ אֶלְקִינוּ (שמות ח, כג)" ולא ביקש שחרור לתמיד? הרי בקשה זו גרמה להסתר, כי נתנה מקום לפרעה לטעות שהוא, ולא השי"ת, המשלח את ישראל לזמן קצוב, וכשלא חזרו למועד חשב כי הם מעצמם בורחים מתחת ידו, ככתוב "וַיֵּגֶד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם (שמות יד, ה)" - איקטורין שלח עמהם וכיוון שהגיעו לשלושת ימים שקבע לילך ולשוב וראו שאין חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה כי **בָּרַח הָעָם... מֶה זֹאת עֲשִׂינוּ כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם (שמות יד, ה)**.

ועוד, למה קיים השי"ת את הבטחתו "וְאֶחָדִי כֵן יֵצֵאוּ בִּרְכָשׁ גָּדוֹל (בראשית טו, יד)" בדרך של השאלה כמו שנאמר "וְהָיָה יָתֵן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלֻּם וַיַּנְצִלוּ אֶת מִצְרַיִם (שמות יב, לו)", ולא על ידי שהמצרים יתנו הכול במתנה? והרי גם בזה נגרם הסתר פנים, שהמצרים חשבו שהם המשאלים ברצונם הטוב, ובני ישראל נוהגים ברמאות כאשר אינם מחזירים את מה

העלון מוקדש להצלחת

יצחק אריאל בן טובה
שמואל אימן בן אסתר זרי
מאיר ישראל בן רחל ברכה-
ליאור יהושע סומך וב"ב
יהודה אריה בן רחל ברכה
רון אברהם וב"ב
רחל ברכה בת פדילה דליה
נעם יצחק בן רחל ברכה
רוזה בת מרגריטה מזל
יוסף ליאור בן דליה אפרת הצלחה בכל העניינים
שלמה ודנה דוד וב"ב
י.מ.ש. כדורי
שולמית ומרדכי חיים דויטש וב"ב

זיווג הגון וכשר במהרה

אורן בן אסתר
תרצה בתיה בת ימנה נינט
עמית בת טובה
נתנאל בן ג'ינה
אסף בן סופיה
מיטל בת מלכה
טליה עדן אסתר בת שולמית
שרי ימנה בת שולמית
אנאל חביבה בת שולמית
שושנה שירה בת סילביה

זרע קודש בר קיימא

גלית בת מסודי
אליהו דורי בן ימנה
אילנה בת רוחמה
סיון בת אסתר
נועה בת מזל טוב
דניאל בן שרה ואושרית בת שושנה
נעמה בת יפה

רפואה שלמה

מאיר ישראל בן רחל ברכה
ימנה ניצורי בת סטה-
מרדכי ניצורי בן פרחיה-
מאיה בת עדי
סימי בת סוליקה
אורן בן אסתר
יהודית אסתר פראדל בת חיה-
נעם יצחק בן רחל ברכה
שירה שילת בת אורי
ליבי ישראל בן תמר חיה
מוריה בת רחל ברכה
יהודה אריה בן רחל ברכה
יפה בת שרה-הצלחה ורפואה
מישא אסתר בת זהרה
עונת בת רחל ברכה
רינת רחל בת עפרה
רחל ברכה בת פדילה דליה
רונית בת סבריה
יצחק בן חנון
הזבה בת שושנה רייזל

31/03/2018

ט"ו ניסן תשע"ח

שבת פסח

קריאה- והיה היום
הפטרה: "בעת ההיא"- יהושע ה

ר"ת	יציאה	כניסה	י"ב
20:19	19:35	18:22	
20:16	19:32	18:40	ת"א
20:18	19:34	18:41	חזקה
20:18	19:33	18:41	ב"ש

העלון מוקדש לעילוי נשמת משה בן גורג'יה	העלון מוקדש לעילוי נשמת מרם בת שרה ע"ה	רפואה שלמה לאיידה חיה בת אסתר ולילד אלחנן רפאל בן אריס ולילד אורי חיים בן שלי	זש"ק, פרנסה טובה ובריאות איתנה לאליהו ניצורי בן ימנה וגלית בת מסודי
--	--	--	--

שואל ומשיב בהלכה – ספירת העמר

ההלכות מוקדשות לעילוי נשמת משה בן גורג'יה ז"ל

מה הדין כאשר האדם יודע מראש שלא יצליח לספור את כל הימים, האם יספור בברכה או לא? וכן האם מותר להסתפר בימים אלו או לשמוע מוזיקה?

שאלה:

להלן סיכום ההלכה מפי ר' אליהו חיים פנחסי שליט"א:

תשובה:

אדם היודע, שיהיה אנוס ויצטרך לדלג יום אחד בימי הספירה, כגון שצריך לעבור ל"ע ניתוח וירדימו אותו למשך כל הלילה והיום למחרת, יכול להתחיל ולספור עם ברכה, כיוון שכעת עושה את המוטל עליו, ואף אולי ישתנה המצב ויוכל לספור כל יום.

ימי ספירת העומר, שבהם אנו נמצאים, חל בהם אבל לאומי על אותם עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, שנפטרו בקיצור ימים ושנים. לכן אנו מחמירין על עצמנו ונוהגים דיני אבלות כגון: שלא מתחתנים ולא שומעים מוזיקה וכן אין מסתפרין, עד היום שבו פסקו מלמות, שהוא ל"ג בעומר, והספרדים מחמירים עד ל"ד בעומר לעניין נישואין ותספורת.

אולם, אם יש סעודת מצווה כגון ברית מילה או בר-מצווה שהוא היום בו מלאו לנער יג' שנה, מותר להשמיע מוזיקה. לעניין תספורת הראש וכן גילוח הזקן יש להחמיר לגברים שלא לגלחו כלל. אולם, נשים מותרות בתספורת וכן לילדים קטנים אין איסור. אדם שמוכרח להתגלח, מכל סיבה שהיא, מוטב, שיתגלח בערב שבת לכבוד השבת (ובכל מקרה יעשה שאלת רב).

כיצד מבטלים גזרות

בימי הרה"ק רבי אהרן טברסקי מצ'רנוביל זי"ע (האדמו"ר השלישי מצ'רנוביל. היה מלומד בניסים, בעל רוח-הקודש ופועל ישועות ובעל מופת. נפטר ב-ח' כסליו ה'תרל"ב) גזרה מלכות הרשעה גזירה רעה על ישראל, משנודע הדבר לעסקנים חקרו ודרשו אין אפשר לקרוע ולבטל את הגזירה, ונודע להם כי על ידי תשלומי שוחד תתבטל הגזירה. כיוון שכן, שלח אחד העסקנים לבקש מרבינו, שיעזור לו לאסוף סכום נכבד מבני קהילתו, אך לפליאתו לא התייחס הרה"ק מצ'רנוביל לבקשתו, ואף לאחר ששלח כמה מכתבים ושלוחים, שיספרו לו על הגזירה הנוראה ושמוכרחים לפעול לביטולה, לא השיב מאומה.

כיוון שכן, סיפר אותו עסקן לפני הרה"ק רבי יצחק טברסקי מסקווירא זי"ע (בנו של האדמו"ר ר' מרדכי מצ'רנוביל ואחיו למחצה של האדמו"ר ר' אהרן) על הצרה המרחפת על ראשי בני ישראל, וביקשו שיעזור בידו לשכנע את אחיו הגדול לעזור לו בעניין, ואכן נסע הרה"ק מסקווירא אל הרה"ק מצ'רנוביל. אך גם זאת לא הועיל במאומה.

ויהי בעת שריפת חמץ טרם נטל האדמו"ר ר' אהרן קנקן של חרס עם החמץ כדי להשליכו אל תוך האש, אמר: "יש החושבים, שעם כסף מבטלים גזירות, וטעות היא בידם, רק עכשיו בעת שריפת חמץ אפשר לבטל כל מיני גזירות קשות רעות ואכזריות...". בהזכירו מהנאמר ב'וצרות' לשבת הגדול – 'ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחיפזון, שכינה להעביר גזרות רעות'. ואכן מיד באותה שעה מת המושל באופן פלאי, והגזירה נתבטלה.

מידת השבוע: חסד (שבוע ראשון)

צדיק המרכבה למידה: אברהם אבינו איבר המרכבה למידה: יד ימין

הגדרת המידה: אהבת ה', תכלית האהבה- להתחסד עם קונו. חסד- כל העושה דבר שאינו מוכרח לעשותו מצד הדין אלא עושה אותו בטובתו. כולל קבלת יסורין באהבה, וכמובן לעשות לפנים משורת הדין.

עבודה עיקרית: מאכלות אסורות

יום	יום	מידה	מידה ממ"ח	הנהגה הפרטית ליום
טז'	א'	חסד	בתלמוד	יעשה חסד של אמת- רק לתועלת הזולת. ייטיב אפילו לחוטאים. ידון לכף זכות
יז'	ב'	גבורה	בשמיעת האוזן	יעשה חסד בכל כוחותיו. יעשה חסד לפי הצורך ולא יותר מדאי כדי שלא יזיק
יח'	ג'	תפארת	בעריכת שפתיים	יעשה חסד בגופו, וחסד על ידי לימוד תורה. לא יוותר על האמת בעשיית החסד
יט'	ד'	נצח	בבינת הלב	יעשה קיום לחסדיו. ישא בעול עם חבירו. יעשה חסד שלם- אפילו מאה פעמים
כ'	ה'	הוד	בשכלות הלב	יודה לה' שנתן לו כוחות ואפשרות לעשות חסד, ויזכיר תמיד שהקב"ה המטיב
כא'	ו'	יסוד	באימה	ילמד אחרים לאהוב את ה', ימול עורלת לבבו, ויהיה שם שמים מתאהב על ידו
כב'	ז'	מלכות	ביראה	יעשה חסד גם עם פיו. יתפלל לה' על החוכמה, יתפלל על אחרים ולא רק לעצמו

הדגשות מיוחדות: זהירות מקנאה, אכזריות, כעס, שנאת חנם. דקדוק בשמירת קדושת התורה, ובמילי דאבות, ברכות ונזיקין. (וספרתם לכם)

מנויים

לקבלת העלון חנם ב-email:
מידי שבוע, שלח את כתובתך אל:
PnineEH@gmail.com

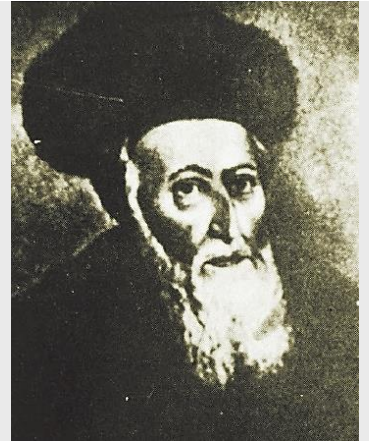
הקדשת העלון

נתן להקדיש את העלון לעילוי נשמת, לרפואה שלמה, להצלחה, זיווג הגון,
חזרה בתשובה וכו'- נא לפנות לליאור בטל" 052-7652084
כתבת המערכת: עבור ליאור עצמון, רח' הבשם 26 א.ת.ד. 83375 מבשרת ציון. מקוד 9076926

לשאלות בהלכה

לשאלות נא לפנות לרב
אליהו חיים פנחסי
בטל" 052-6329144

האדמו"ר הרב יחזקאל פנט בעל 'מראה יחזקאל' זצ"ל- נולד בשנת ה'תקמ"ג (1783) בעיירה ביליץ בשלזיה. אביו זכה לשני שולנות ושמעו הטוב היה מפורסם בכל רחבי המדינה. ביתו היה פתוח לכל עובר ושב. בהיותו כבן 4-5 שנים היה בקי בחמישה חומשי תורה עם פירוש רש"י. לאחר מכן שכר אביו מורה ובהיותו כבן שמונה היה בקי בספר התנ"ך בע"פ, גמרא עם ראשונים ואחרונים. נמנה בין גדולי תלמידי ה'ברוך טעם' על אף היותו צעיר לימים. לאחר נישואיו בשנת ה'תקס"ב (1801) היה סמוך על שולחן חותנו. השתלם בלימודי הנגלה והנסתר, לטייל בפרדס גם בסתרי תורה. בהיות רבינו בן כ"ג שנים רבו קהילות קדושות בפולין לתת כתר רבנות על ראשו, אבל זוגתו מנעה ממנו מלקבל את משמרת הרבנות. לאחר מכן באו גנבים ופשטו ידיהם בכל אשר לו, גנבו ממנו את כסף הנדוניה עם כלי הכסף ובגדים יקרים, ונשארו בחוסר כל.

בשנת ה'תקס"ז (1806) התמנה לרבה של אוסטריק בגליציה ובשנת ה'תקע"ג (1812) מונה לרבה של טרצאל בהונגריה. בשנת ה'תקפ"ג (1823) בהיותו כבן ארבעים החל בתפקידו מונה כרבה של קרלסבורג וטרנסילבניה. בהיותו רבה של טרנסילבניה פעל לטובת עגונות והצליח להתיר כמאתיים עגונות. פעמים רבות עלה בידו להחזיר את הבעלים לנשותיהם. החזיר רבים למוטב. תיקן תקנות רבות. ענותן מופלא. **רבים פנו אליו ונושעו.** נפטר ב-כ' ניסן ה'תר"ה (1845- א' חוה"מ פסח). חי כ-62 שנים. ציונו בקארלסבורג.

סבא (מצד אביו): ר' משה. **אביו:** ר' יוסף. **אמו:** מרת בריינדיל. **אשתו:** מרת חיה רחל (בת ר' משה הניג מלינסק). **מרביתיו:** ר' ברוך פרנקל-תאומים (ה'ברוך טעם'- בהיותו בלייפניק), ר' יהודה לייב פישלס, ר' שמואל לאנדא והרב אלעזר פלקס (בהיותו בפראג), ר' מנחם מנדל רבין (רבה של לינסק ואביו של ר' נפתלי מרופשיץ- בהיותו בלינסק), ר' יעקב יצחק הלוי הורביץ (ה'חוזה מלובלין'- למד ממנו חסידות), ר' ישראל הופשטיין (המגיד מקוז'ניץ) ור' מנחם מנדל מרימנוב (רבו המובהק), ר' יצחק אייזיק מקאליב. מתלמידיו: בניו, ר' חיים בצלאל, ר' מנחם מנדל, ר' יהודה לייביש ור' יצחק משה. **בניו:** ר' חיים בצלאל (רב טשנד והגליל), ר' מנחם מנדל (מייסד חסידות דש ורב העיירה), ר' יהודה לייביש מטרצאל (נישא לעטיל בת ר' דוד יהודה רוטנברג, רבה של סנט-פטר), ר' יצחק משה (נישא לבלומה-מלכה, בתו ר' משה מטילטולניק).

בנותיו: מרת חנטשה (נישאה לר' יוסף אריה ליב כהנא מסיגט), מרת שרה (נישאה לר' יהודה כהנא מסיגט), מרת ביילה (נישאה לר' אברהם ישראל רוטמן מטולצ'אבה), מרת חוה (נישאה לר' יצחק אייזיק כהנא ממונקץ). **מספריו:** **מראה יחזקאל**- שו"ת בתוספת חידושים על סוגיות הש"ס, על הגדה של פסח, חידושים על מסכת חולין, על חמישה חומשי תורה, על פרקי אבות, חידושי אגדה. **ישארית ציון**- דרשות על המועדים **ישערי ציון**- מאמרי מוסר על התורה **אגרת קודש**- ענייני חסידות. נותרו בכתב יד חידושי הלכה ואגדה על הש"ס, על ארבעה חלקי שו"ע

סיפור ר' ישעיה שווארץ מדש (בן הרה"ג 'י' יעקב משה שווארץ זצ"ל אב"ד קראלא), שבקארלסבורג היה המנהג, שבחורי ישראל שהגיע זמנם להתייב לגיוס, ליווה אותם ראש הקהל, שהשתדל לשחרר את מי שעלה בידו. בין העומדים לגיוס היה בחור בריא ובעל כוח, שסיכוייו להשתחרר נראו אפסיים. בחור זה פנה לרבינו שיתפלל עבורו, רבינו אמר לו: "מה אתה דואג הרי יש לך חטוורת אחת על הגב ואחת מלפנים!". כאשר הגיע הבחור לגיוס שמע קולות צחוק רועמים מכל אנשי הצבא ופקידי הממשל שהיו בחדר, ומיד לאחר מכן פוטר מעבודת הצבא לצמיתות, ראש הקהל היה נוכח בחדר, בשעה שפרצו רעמי הצחוק, כשפגש הבחור את ראש הקהל בפרוזדור שאלו לפשר הצחוק בשעת התייבבותו, אמר לו: "**כשבדקו אותך הייתה לך חטוורת מלפנים ומאחור, שלא נשאר לה זכר וסימן ורושם**".

מעשה נורא ונפלא, שהתיר רבינו עגונה מכבלי העיגון לאחר פטירתו, וכך היה סיפור המעשה: עגונה אחת ממדינת פולין, ששמעה מהגדולות והנפלאות שעשה הרב מקארלסבורג, להתיר צורו מכבלי העיגון, ובכן נסעה גם היא אליו, בתקווה שתיושע על ידו, אבל היא הגיעה לקארלסבורג באיחור. היה זה בתוך שבעת ימי אבל של רבינו. אם העגונה, אשה זקנה, שבאה עם בתה, כשמעה זאת, סירבה לקבל את רוע הגזרה ולכן הלכה להשתטח על קברו של רבינו, ובכתה בכי רב ושפכה כמים לבה על צרת בתה, וכי נחמה אחת היה לה שתיושע על ידו ולא זכתה לזה, ואחרי שקמה מעל קברו, הלכה העיר אל בתה, והם התאכסנו אצל השמש דמתא.

בלילה נראה רבינו בחלום לשמש, ושאל אותו: "מי אלו השתיים אשר באו לביתו?". והשיב לו, **שבאו לבקש את המעגן פלוני בן פלוני.** אמר לו רבינו: "מהר ואמור להן, **כי ילכו מחר לכפר פלוני ושם ימצאוהו, אבל אך ימהרו, כי ברצונו ללכת לבוקרשט, ואם לא יזדרזו, אזי לא ימצאוהו לעולם**". השמש הקיץ משנתו ועורר את הנשים, והן מיהרו ונסעו אל הכפר, **ומצאו אותו בדרך צאתו מן הכפר לנסוע משם.** ובזאת העולם היה בעזרם, כי נענה להן ונסע עימהם בחזרה לקארלסבורג, ושם נתן לאשתו גט פיטורין. (שערי ציון, בהקדמת בנו)

בתחילה לא הוקם אוהל על קברו, כי הדבר לא היה נהוג בקארלסבורג, וגם על קברי הרבנים הקודמים לא הוקם אוהל, רק שלושים וארבע שנים לאחר הסתלקותו הוקף על קברו אוהל מיוחד, והדבר היה על פי בקשת רבינו, וכמו שסיפר הרה"ק בעל 'זכרון יעקב' מדש זצ"ל להגה"צ ר' אברהם מאיר איזראעל זצ"ל אבד"ק הוניאד, שפעם אחת נגלה רבינו בחלום הלילה לבנו הצעיר, ר' מנחם מנדל (ה'מעגלי צדק' זי"ע), ורמז לו ש'קר לו', ומזה הבין המעג"צ, שיש להקיף את קברו באוהל. בשנת ה'תרל"ט קרה פעם שכוהל האוהל נפתח והתקלקל מבחוץ, רבינו בא בחלום הלילה לראש הקהל וביקשו לתקן, תחילה לא שם לב לכך בחשבו, שחלומות שווא ידברון, אך בכל זאת היה לבו נוקפו, **וכשיצא לבית העלמין נוכח לדעת שהיה זה חלום אמת, ותיקן את הכותל.**

להלן סיפור מופלא המעובד מתוך **ארגון כל כבודה**, שנשמע מפי הרב חיים זאיד: "כשאדם מתגבר על טבעו ומוותר על רצונו לכבוד בורא עולם, אזי הקב"ה משלם לו בישועה מעל הטבע".

לפני פסח ה'תשע"ו מסרתי שיעור בסמינר 'אור החיים' שבבני ברק בו לומדות בנות צדיקות. הסברתי והבהרתי את מעלת חג הפסח. בסוף השיעור אמרתי כי כל תלמידה, שיש לה שאלה בהלכה או שצריכה עזרה וייעוץ, אשמח לענות בטלפון ולעזור.

מספר ימים לאחר מכן מצלצלת אליי תלמידה מהסמינר ואומרת: "שלום הרב זאיד, משפחתי גרה בבית שאן, אך המצב הכלכלי בבית קשה עד למאד. החברים של אבא שלי בעבודה החליטו לשמח אותו. הם התארגנו יחדיו והצליחו לממן בכפר נופש בצפון עם כל בני המשפחה למשך שבועת ימי חג הפסח הקרב ובא, ללא עלות ותמורה".

היא ביקשה לברר לגבי האם באותו כפר נופש כשרות המאכלים עונה על דרישות ההלכה. שיבחתי אותה והתקשרתי למשגיח כשרות באזור. המשגיח בדק את הנושא ובישר, כי לפני שבועיים הורידו לכפר הנופש הזה את הכשרות לחלוטין!

התקשרתי לתלמידה והודתי לה שכן בזכותה גילינו שהמקום אינו כשר כלל. הזמנתי את המשפחה לעשות אצלי את החג. למחרת אני מקבל שיחת טלפון מאמא שלה בקול חנוק.

האם טענה שגם במצב הקיים מאוד היה קשה לה להכניסה למוסד דתי. והיא רוצה, שבתה תצטרף אליה לכפר הנופש. אך כמובן הבת סירבה להענות לה.

ניכרים דברי האם מתוך לבה הדואב. ניסיתי לחזק את לבה בסיפורים על יהודים, שמסרו נפשם ע"מ לאכול אוכל כשר בפסח. בסיום אמרתי: "תשמעי, יש הבטחה מבורא עולם בכבודו ובעצמו, שאדם שמוסר נפשו לעשות את רצונו, יראה ישועות מעל הטבע. אני מבטיח לך שהמסירות הנפש הזאת תהיה לך הצלחה לברכה וישועה".

לפתע, הפסיקה האמא לבכות והיא זעקה בתדהמה: "האם אתה נביא?". לא הבנתי מה הדעים אותה בדבריי וחזרתי עליהם. היא שמעה זאת ושוב התרגשה: "תודה הרב, תודה", וניתקה.

לא עוברות עשר דקות והבת מתקשרת אליי: "הרב, איך עשית את זה? אבא שלי שמע זאת והחל גם הוא להתרגש והסכים. תגיד הרב, מאיפה ידעת את זה?".

הרגשתי מבוכה ושאלתי: "מה גיליתי ומה אמרתי?". התברר כי לאותה בת סמינר יש אחות רווקה בת 35, חולה במחלת האפילפסיה ועד עתה לא הצליחו למצוא שידוך עבורה.

האם חשבה שברכתי בזכות מסירות הנפש שתזכה להצלחה לברכה (בתה) וישועה. היא בטוחה, שיש לי רוח-הקודש וסיפירה לבעל שאם לא ילכו לנופש- בתה תזכה בישועה ותתחתן!

שמעתי זאת ושתקתי, ולמרות שלא לזאת התכוונתי, לא חששתי כי ידעתי שה' משלם ומושיע את שמוסר נפש למענו עם

כל הקושי. ממשיכה הבת וסיפרה: "ההורים שלי ביטלו את החופשה, ויצאו לעשות קניות ב'אושר עד', כשיש להם מעטפה של 600 ₪ בלבד לקניות. אמא שלי לקחה בדמעות מוצרים מתוך הרגשה, שהיא מקריבה דבר גדול למען בורא עולם.

כאשר הגענו לתור בקופה, קיבלה אחותי ברכה את מחלת הנפילה והתמוטטה ארצה. נוצרה המולה גדולה, כולם רצו לתת עזרה, אך אמי הרגיעה אותם, כי זו מחלת הנפילה והכל בשליטה.

לאחר כמה שניות חזרה אחותי להכרה ועמדנו בתור כמו כולם. לפתע, מגיעה מאחורינו אשה, שגם היא עמדה בתור ושאלה את אמא שלי: "הבת שלך חולה במחלת הנפילה?", "כן", משיבה אמי.

"בת כמה הבת?", "35 רווקה", משיבה אמי. "יש לי שידוך בשבילה", מכריזה האשה בהתלהבות. "יש לי בן דוד מהדרום גם הוא חולה במחלת הנפילה והוא מחפש שידוך". אמא התרגשה עד עומקי נשמתה וקראה: "הנבואה של הרב זאיד עבדה!"

ההורים התקשרו אליי באותו ערב בהתרגשות וביקשו שאברר אם אין סכנה בנישואי שני חולי אפילפסיה. צלצלתי לעוזרו האישי של היועץ הרפואי הרב פירר, שאמר, שזה בסדר אך עלולה להיות סכנה רפואית לילדים. המלצתו הייתה לפנות לרב גדול בישראל שיברך את הזוג, שזיווגם יעלה יפה ויזכו בילדים בריאים.

חיש מהרה עשיתי את דרכי למורי ורבי, הצדיק ר' דוד אבוחצירא מנהריה, וסיפרתי לו את הסיפור. סיימתי באמירה: "כעת אומרים הרופאים כי עלולה להיות סכנה לדור ההמשך, וצריך ברכה של הרב כדי להמשיך את השידוך".

המקובל הביט בעיניי ואמר לי: "ר' חיים, אתה לא רואה את בורא עולם? כיצד ה' הכניס בפוך את המילים: "הצלחה לברכה". תגיד לזוג: "מזל טוב", ואם הם חוששים לגבי הילדים? **תגיד להם בשמי, שבשנה הבאה יוולדו להם תאומים, ואני יכול אפילו להגיד לך מה יהיו השמות שלהם**".

הייתי נרגש והמום. סיפרתי זאת להוריה של ברכה. מיד אחר הפסח נפגשה הבת ברכה עם הבחור מהדרום כשהצדדים היו מרוצים אחד מהשני, ולאחר פגישות בודדות הם סגרו ווארט בערב ר"ח אייר ה'תשס"ו בעיר יבנה, והשניים קבעו מועד לחתונה.

זכיתי להיות בווארט המרגש בו נשפכו דמעות כמים, והכל היו עדים למסר אחד גדול ונורא: אמא, אבא או כל אדם שמוסר נפש לכבוד בורא עולם, למרות שקשה לו מאד, אך בכל זאת הוא מתגבר על טבעו ועושה את רצון ה', הקב"ה משלם לאותו אדם מידה כנגד מידה ועושה אף הוא למענו ישועות מעל הטבע.

כמה שהאמא בכתה מאושר באותו ערב, היא כבר הפסיקה להאמין שבתה החולה במחלת הנפילה, בגיל 35 תתחתן אי פעם. אך שיש מסירות נפש לכבוד בורא עולם, וכשמתגברים על הרצונות שלנו שיש בהם בעיה, ומוותרים על נופש של שבוע שלם בפסח ללא תשלום, בשביל בורא עולם, כדי לאכול אוכל כשר- גם הקב"ה מחזיר בכפלי כפליים ובישועה גדולה ומיוחדת. זהו כוחה של מסירות נפש אמיתית!

לע"נ

תנצב"ה

הרב יצחק בן תפאחה כדורי זצ"ל
הרב מנחם בן ויקטוריה בצרי זצ"ל
אביבה בת איירן ע"ה
אברהם בן יונה ז"ל
יצחק בן חביבה ז"ל
אהרון (אורי) בן רבקה ז"ל
חי יזי בן קלרה ז"ל
יוסף בן סעדה ז"ל
אסתר בת נעמי ע"ה
יעקב בן סלימה ז"ל
ספירנס תקווה בת נעמה ע"ה
מישא אסתר בת זרה ע"ה
אברהם בן דינה ז"ל

הרב שבתי בן אסתר אטון זצ"ל
מאיר מורד בן שושנה ז"ל
גאולה בת טובה ע"ה
עמירם בן דבורה ז"ל
ר' עוליאל ישועה בן סטה מקנין זצ"ל
דרור יהושע בן ארץ מיוחס ז"ל
דב בן יצחק ז"ל
סוליקה בת עישה ע"ה
סלים בן פרחיה ז"ל
לטיף בן פרחיה ז"ל
דניאל רפאל בן חגית ז"ל
יהודה בן סעידה ז"ל
עפאת בת השמת ע"ה

ולד יחיא בן יוסף ז"ל
יצחק בן ברוק דב ז"ל
שרה בת נרקיס ע"ה
אביגדור בן גלוי ז"ל
מסעוד בן יקוט ז"ל
מזל בת שמעון ע"ה
יוסף בן מרים נוסתר ז"ל
רחל רפאת בת השמת ע"ה
יעקב בן אסתר ז"ל
מאיר בן נעמי ז"ל
זילפה בת רנדה ע"ה
אביבה לוי ע"ה
כל נשמות עם ישראל

הרב שמואל בן שמחה דרזי זצ"ל
הרב יעקב בן מרגלית זצ"ל
שמואל בן רבקה ז"ל
משה בן רוזה ז"ל
אביחי בן אסתר ז"ל
נעימה בת גורג'יה ע"ה
דוד בר חטיבה ז"ל
רפאל בן אסתר ז"ל
שמעון בן שמחה ז"ל
ר' דב בן בנימין אלתר ז"ל
אורה בת נעמה ע"ה
שמעון בן חנה ז"ל
גורג'יה בת נעמה ע"ה

הרב עובדיה יוסף בן גורג'יה זצ"ל
הרב מרדכי צמח בן מזל אליהו זצ"ל
אסתר בת בלה ע"ה
נעמי בת נתון ע"ה
מרים בת בלה ע"ה
צדיק חכם בן חילה ז"ל
שני בת אסתר ע"ה
מסודי בת חביבה ע"ה
יונה בן סעדה ז"ל
ברכה בת מרדכי ע"ה
יפה בת רבקה ע"ה
שרה בת מורברי רחל ע"ה
אלון בן סעדה ז"ל

גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פסח - שש"פ

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פסח - שביעי של פסח

ג	אחד אלוקינו - תכלית הניסים וסיפור יצי"מ להכיר ש'אני הוא ולא אחר'.....
יב	לחרות עולם - יקבל באהבה את הנחגת ה' עמו ויצא מכל מצריו.....
יד	והשבות אל לבבך - להשריש האמונה בפנימיות הלב.....
טו	כמה שנאמר - כל מיני שפע וח"ו להיפך הבל 'כמה שנאמר' בשמים.....
יז	פתחו שערים - יפתח חלונות לבו ונפשו לקבל את האור הגדול.....
יט	זאת רוח הטומאה אעביר - עקירת היצר הנרמז בחמץ, עת רצון בשריפת החמץ.....
כ	ישראלים שנתו - מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי.....

ליל הסדר

כא	והגדת לבנך - לילה זה מסוגל ומוזכר להשריש האמונה בו ובצאצאיו.....
כב	בצאתי מצרים - אף הפחות שבפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות.....
כד	אז רוב ניסים הפלאת בלילה - בכל שנה ושנה נשפע שפע רב בלילה זה.....
כז	הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת הלב בתורה.....
כט	ונצעק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות.....
לג	ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הבורא לבני ישראל בלילה זה.....
לד	לילה כיום יאיר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה.....
לז	למען תספר - סגולת סיפור יציאת מצרים.....
מ	תאכלו מצות - מעלת המצווה.....
מא	מצות תאכל - סגולת המצוה.....
מב	על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור.....

שביעי של פסח

מג	ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה.....
מד	ארדוף אשיג - סוף דבר נתגלה שגם היסורים היו לטובה.....

ויזשע ה' ביום ההוא - זמן מסוגל לישועותמד
אז ישיר - אמירת שירת הים בשמחה ובכל בוחומח
ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום.....מט
ויבואו בתוך הים - מסירות נפש למען שמו באהבהנ
הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש - על ידי מסירות נפש זוכה לניסים.....נא

פסח - שביעי של פסח

ובידו הכל, והוא לברו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים". ומקרא מלא דיבר הכתוב 'וידעתם כי אני ה', הרי שזהו עיקר תכלית עשר המכות ושאר הנסים - שדור לדור ישב מעשי ונפלאות ה' בניסי יציאת מצרים². ועל ידי זה יבואו להכרת האמונה, להאמין בהנהגת ה' והשגחתו הפרטית - בכל פרט ופרט המתרחש בעולם באמונה תמימה³, וכמו שאמרו (חולין ז:): 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה'.

וכבר כתב בן ה'רמב"ן (בסוף הפרשה) וז"ל. ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ... כי אין כמוני בכל הארץ - להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו... א"כ האותות

אחד אלוקינו - תכלית הניסים וסיפור יצי"מ להכיר ש'אני הוא ולא אחר'

כתב בספר החינוך (מצווה כא) דלכן ציוונו הבורא בתורתו כמה וכמה פעמים מצוות זכירת יציאת מצרים, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ואמונתנו, שנכיר שהוא ארון עולם אשר מלך, והוא היה והוא הווה והוא יהיה בתפארה, לשנות הנהגת עולם כרצונו הטוב בכל עת ושעה.

ובן כתיב בתורה (שמות י ב) 'ולמען תספר באזני בןך ובן בןך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'". וזה תוקף זמנים הללו - מועד צאתנו ממצרים להשריש אמונה בכל אחר ואחד מבני ישראל, כי הבורא הוא ארון הכל,

א. בדרך כלל, בימי צעירותו יש לאדם כל מיני דמיונות 'תכניות' (פלענער) ומחשבות אודות עתידו במשך כל ימי חייו, מה יהיה עמו בעניין בני חיי ומזוני, וכל שאר הענינים. אמנם עם הגיעו לשנות העמידה, הרי מזמן לזמן הינו מכיר בעוד ועוד ענינים כי הקב"ה מנהיג ומנהל עולמו, וסוף דבר יהיה כפי רצון הבורא, ולא כפי ש'רבות מחשבות בלב איש'. יש שהמליצו על כך, כי כמו מנהג המלחמות כאשר צבא מדינה אחת נכנע בפני הצבא שכנגדו, אזי ירימו הנכנעים 'דגל לבן' כאות כניעה, להראות שהם מקבלים על עצמם את מרות המדינה המנצחת אותם, כמו כן גבי האדם, בהגיעו לשנות העמידה מתחילים שערותיו להלבין, והוא כעין דגל לבן לגבי הקב"ה - שמידי כמה שבועות מוציא עוד שיער לבן, להראות הכניעתו, ולומר אף בענין פלוני הנני מכניע את עצמי, והנני מכיר כי בורא עולם הוא המנהיג ולא אנכי, ואח"כ מוסיף להודות בעוד ענין וכו' וכו'. אך החכם עיניו בראשו, וכבר בצעירותו אינו בוטח וסומך על כוחותיו, ומבטל דעתו להקב"ה בשלימות.

אולי לכן לובשים קיטל בלילי פסחים - כי בלילה הזה מאיר ובא אור האמונה, ובזה מראה האדם ש'כולו לבן' לא רק שער פה ושערה שם, וכולו מכיר ונכנע תחת ממשלת הבורא כי אדון עולם ובידו הכח והממשלה בכל הנהגת העולם כולו.

ב. הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע (בספרו, תחילת פרשת בא) דקדק בלשון הכתוב (שמות י ב) 'ולמען תספר באזני בןך ובן בןך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'", שלכאורה היה צריך לומר 'וידעו כי אני ה'', שהרי המדובר הוא על 'אזני בןך ובן בןך', שהם ידעו את יד ה' וגבורתו, אלא ביאורו, וז"ל, דכאשר אדם רוצה להשריש בלב חבירו דבר אמונה או שרוצה להוכיחו צריך מקודם הוא בעצמו להאמין באותו הדבר אמונה שלימה ולקשט את עצמו תחלה ואז יהיו דבריו 'יוצאים מן הלב' ונכנסים אל הלב, אבל אם לא יחזק בתוך עצמו את האמונה, לא יוכל להשפיע אותה לאחר. וזהו פירוש הפסוק, ולמען תספר באזני בןך ובן בןך - שכדי לקבוע האמונה בלב בניכם צריכים אתם בתחילה לדעת בעצמכם כי אני ד' ולהאמין באמונה שלימה ואז תוכלו לקבוע האמונה בלב בניכם.

ג. והעיקר להשליך על ה' יהבו בתמימות מבלי לחקור ולהתבונן אחר העתידות, כי 'הולך בתום ילך בטח', וכדברי הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע (אומרים כן גם בשם מהר"י מבעלזא) שאמר אויף מיין ווארט, דער 'שאינו יודע לשאול' מאכט בעסער פון זיי אלע (תסמכו על דברי, שהנהגתו של הבן שאינו יודע לשאול טובה יותר משאר הבנים), כלומר שאינו שואל שום שאלות וקושיות ולעולם אין לו תרעומת ח"ו, ומקבל הכל בתמימות ויודע דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

אגב גררא, איתא ב'לקט אמרי קודש' (בעלזא) וז"ל. כוס של אליהו, בהיותי אצל שולחן אדמו"ר מרן הגה"ק (מהרי"ד) מבעלזא זי"ע בליל התקדש חג אמר לבנו הה"צ מו"ה שלום נ"י (לימים אב"ד אפטא) שהיה אז עוד ילד, הידעת למה שותין ד' כוסות, ואמר הן, כי הוא נגד ד' גאולות והוצאתי וכו'. ואמר לו הנה ישנו עוד כוס אחר שקורין אותו כוס של אליהו, כי אליהו ז"ל הולך לכל בתי ישראל בליל פסח, והוסיף לומר, אומרים, שיש צדיקים שרואים אותו, ואח"כ נשא עיניו לשמים, ואמר, הרבה יותר עושים (אלו) שאין רואים אותו ומאמינים מאותן שרואים אותו, עכ"ל (הובא שם בשם 'מרבח לספר').

וכבר כתב כן ב'ליקוטי הרי"ם' זי"ע (ערך שבחי צדיקים) פעם אחת הפליג רבינו (החי' הרי"ם) מצדקותו של הגאון הנודע ביהודה זצ"ל, וסיפר שבליל פסח באמירת ההגדה כשפותחין הדלת כשאומרים שפוך חמתך היה הולך ומלווה את אליהו הנביא מכל המדרגות שאצל ביתו, ואמר (על עצמו) לא שהיה רואה את אליהו הנביא אך היה מאמין באמונה שלימה שאליהו הנביא בא אז לכל אחד שבישראל, לכן היה הולך ומלווה אותו, ואמונה כזאת הוא גדולה מגילוי אליהו. כה אמר האלטער (סבא) מסלבודקא, הנה, על הלכה אחת שהרמב"ם השמיט מחיבורו, תשב כל הלילה ליישב על מה ומדוע השמיטה הרמב"ם. אמור מעתה, מדוע על רכוש או שאר ענייני עולם שהקב"ה בכבודו ובעצמו השמיט ממך יש לך טענות, ואינך מנסה ליישב עצמך, ולהבין שהכל מן השמים.

אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע ניגש פעם אוד מוצל מאש שסבל יסורי איוב במשך שנות ה'מלחמה', ואף אחר שנסתיימה המלחמה לא מצאה נפשו מנוח לגדל צערה. ובבואו לפני ה'חזון איש' פתח את פיו ודיבר בכעין תרעומות כלפי מעלה, שאינו מבין היאך עשה ה' ככה לעמו. פתח החזון"א גמרא, הראה לו על תוס' מסוים הידוע כמקשה הבנה, וביקשו, ירחם נא מר עלי ויבאר לי דברי התוס'. עיין הלה בדברי הגמ' ובתוס' אשר עליו, והחל לנסות לבאר הדברים, אבל החזון"א לא נתן לו והקשה עליו בכה וכה. עד שהודה הלה שאין בידו לבאר התוס'. נענה החזון"א ואמר לו, הרי לך, שאף כמה שורות ב'תוספות' אחד אין בידך לבאר ולהבין דבריהם, ומה טענות יש לך על הנהגת בורא עולם. והיאך תחשוב שיש בידך להבין כבשוננו של עולם...

וכבר אמרו לבאר בפסוק (תהילים צב ו-ז) 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת', וצ"ב וכי רק הכסיל לא ידע ולא יבין, הרי מפורש כתיב ברישא 'מאד עמקו מחשבותיך' וכלומר שאף מהחכם נסתרים דרכי ה'. אלא אדרבה כך פירושו, מה גדלו מעשיך - מאד עמקו, ה'חכם' יבין שמאד עמקו מחשבותיו ואין בידו להבין את הנהגת ה', אבל הכסיל אינו מבין זאת שעמקו מחשבות ה', וחושב שיש בידו להבין את הנהגת ה' זה מחשבת כסיל ובער.

בהגהות 'באר מרים' על ספר 'מכתב סופר' (ח"א דף קי:) כתב 'היה נוהג אאמ"ו הגאון זצ"ל (ה"ה הגה"ק רבי שמעון סופר אבד"ק קראקא זי"ע) להתחרות [לזרז] את ילדיו, בניו ונכדיו שהיו סמוכים על שולחנו בשעת הסדר, אם יעלה בידם לגנוב האפיקומן מתחת מראשותיו'.

ומביא שם מעשה שהיה בימים שהיה הגה"צ רבי שמואל דוב קארניצער זצ"ל [בן הגה"צ רבי עקיבא חתנו של הגר"ש סופר זצ"ל] עלם צעיר לימים, וזכה להסב בליל הסדר אצל זקינו, שאל את הגר"ש מהו הטעם שנוהגים לגנוב את האפיקומן, אך הוא לא השיב לו דבר, רק המשיך באמירת ההגדה בהתלהבות אש קודש כדרכו. בשעת הסעודה פנה אליו הגר"ש והאריך לדבר עמו בענין זה, וכה אמר לו, שאלתני בני על מנהג ישראל שהתינוקות גונבים האפיקומן בליל הסדר, ולא עוד אלא שהאבות מתגרים ומתחרים בהם עד שיעוררו בהם החפץ והרצון לגניבה זו, ולא נמצא טעם למנהג זה, והגם שמצינו בגמרא (פסחים קט.) 'חוטפין מצה...' שלא ישנו תינוקות, מכל מקום אכתי טעמא בעי למה בדרך גניבה דווקא, ומסתמא אינו מנהג בורים אחר שנתקבל בכל תפוצות ישראל, והאמת אגיד, כי לא שמעתי טעם לדבר ולא הרהרתי בו עד הנה, ועתה ששאלתני על ככה עלה בדעתי מיד ברגע הראשון טעם הגון לכך, ואמנם התאפקתי ולא עניתי לך תיכף כדי להרגילך לסבול קושיא בלי תירוץ, כי זה כל פרי העבודה השלימה, שיקבל האדם על עצמו עול האמונה בתורה ובמצוות ומנהגי חכמים, ואף אם מקוצר דעתו לא השכיל להבין ולרדת לסוף דעתם אל יתבלבל מחמת הקושיא אלא יקבל דבריהם באמונה, והאריך לומר לו מוסר בענין זה.

לאחמ"כ השיב לו תשובה על קושייתו - ואמר דע בני, כי כל מעשינו בלילה הזה להזכיר חסדי ה' וניסיו שעשה עמנו במצרים, כמו שאמרו חז"ל (פסחים קטז.) 'חרוסת זכר לטיט' וכדומה, ולכאורה יפלא מדוע לא נעשה זכר לנס גדול שהיה שם - שבליל יציאת מצרים לא חרץ כלב לשונו לאיש, הרי התורה מעידה בפרשת בא (יא ז) 'ולכל בני

והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה של עולם בין ברבים בין ביחיד. ועלינו להתבונן כולה... שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בדבריו, ולהשיבם היטב בפנימיות לבנו - שאין כל בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו טבע בעולם אלא הכל בהנהגה ניסית מאת ה'.

ישראל לא יחרץ כלב לשונו... למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל, הרי שהיה זה פלא גדול (ועיין בילקוט שמעוני שם), ולמה יגרע חלקו של נס זה לבלתי קבעו לו שם וזכר בין שאר מעשים מהלילה הזה. אולם כבר אמרו חז"ל במסכת פסחים (ק"ג). 'לא תדור במתא דלא נבח בה כלבא' (אל תדור בעיר שאין נובחים בה כלבים), ופירש רש"י דהכלבים 'שומרים' על בעליהם מאויבים ומגנבים (על ידי נביחתם לעת הצורך), נמצא שבליל זה ש'לא יחרץ כלב לשונו' לא היה שם שמירה, והיו יכולים הגנבים לעשות במחשך מעשיהם בהשקט ובטח, ועתה תבין - כי קושיא חדא מתורצת בחברתה, שלכן גונבים את האפיקומן כי גניבה זו הוי זכר לנס דלא יחרץ כלב לשונו, דרק מכיוון שהכלבים לא נבחו היו הרבה גניבות.

ד. ידוע שהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע ציווה לחסידיו שילמדו את דברי הרמב"ן הללו בכל יום ויום. ה. ופשיטא שעיקר מצות סיפור יציאת מצרים הוא להתבונן ולהעמיק בה, ולא רק להוציאם בשפתיו בכדי לצאת ידי חובתו, ויתבונן היטב ביסודות האמונה הנרמזים בסיפור זה. המשיל הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (עיי' 'הגדת רבי שלום' שבדרון, ד"ה קרע לנו את הים) 'ל'מומחה' שהיה עושה פסלים ובכל גלילותיו לא היה מומחה בדומה לו, במשך ששה חדשים עבד האיש ועשה פסל של סוס והעלה בידו דמות סוס שהיה נראה כאמיתי ממש, משגמר מלאכתו העמיד את ה'סוס' ברחוב העיר וישב על גביו כדי שעוברי אורח יתפעלו מעבודתו ומעשה אומן שהוציא מתחת ידו... מה רבתה פליאתו כי 'אין איש שם על לב' ואפילו אחד מהעוברים ושבים לא שם לבו שיש כאן דבר פלא... הלה 'נפגע' מכך עד מאד, וילך לדרוש בעצת ידידיו מה חסרון יש בסוסי הנכבד... ויאמרו לו אוהביו, טעות בידך, כי אדרבה, לרוב ה'אומנות' שבמעשי ידך להתפאר נראה הסוס כמו סוס רגיל ומה מקום יש בו להתפעלות, כדרך שאין עוברי אורח מתפעלים כשרואים סוס אמיתי ברחוב העיר, דהרי 'כמה סוסים איכא בשוקא'. ויעצוהו, שיקח את הפסל ויחתוך אותו לשנים, ובזה ישתוממו כל עוברי אורח כיצד אירע הדבר שעומד ברחוב סוס שנחצה לשנים... ורק אז יכירו וידעו שבעצם הוא רק פסל ולא סוס אמיתי, ויחשיבו את יגיעתו ואת מעשי ידיו... והנמשל, הקב"ה ברא עולם ומלואו, ואנו מהלכים בו מבלי התפעלות כלל - בבוקר אנו רואים את השמש בגבורתו ובערב את צבאות השמים בתפארתם ואין איש שם על לב כי 'יש מנהיג לבירה' שברא את עולמו יש מאין בחכמה נפלאה עד מאד... מה עשה הקב"ה, שידד מערכות הטבע, הוציאנו ממצרים בעשר מכות, בקע את הים, אבל לא כדי שנסתכל בעצם הבקיעה ותו לא, אלא שנבין עי"ז שכל הבריאה המופלאה מעשי ידיו הם ונכיר את ה'בורא', כמו"כ קרע לנו את הים והולכנו ביבשה כדי שנדע בכל עת שאף ביבשה הננו כבתוך הים, כאותו פסל שהיה צריך לחתוך את סוסו כדי שהאנשים יעמדו יתבוננו ויתפעלו. וזה המכוון בדברי הרמב"ן דהתכלית של כל הניסים המפורסמים הם לא רק כדי שנתפעל מהניסים עצמן, אלא דע"י כך נכיר בניסים הנסתרים שכל הנעשה בזה העולם בהנהגת הבורא נעשה.

וכך אומרים בשם הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (וכן הוא בשם משמואל הגש"פ ד"ה ואפילו כולנו חכמים) שכמו שלכל מצווה מתרי"ג המצוות יש סגולה מיוחדת, וכגון מצוות ציצית - ולא תתורו אחרי לבבכם, כך סגולת מצוות סיפור יציאת מצרים והלימוד בה להביא את האדם לחיזוק באמונתו. כי על ידי שיתעמק בניסי הקב"ה ושהוא 'בעל היכולת כולם' לשדד כל מערכות הטבע, הרי אמונתו ובטחונו מתגברים בקרבו ולא תאבל נפשו בכל אשר יארעהו, ובכל עת לא יסמוך אלא על הבורא יתב"ש לבדו.

הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע נשא משלו לעשיר אחד שהיה לו ארמון מלא בכל טוב, חיכו ממתקים וכולו מחמדים, כמו כן היה לו ציפור חכמה ביותר שהיתה מזמרת בנעימה וזמרה, והעשיר היה שומר עליה מכל משמר, והיה משתעשע עמה בכל יום. לימים הוצרך אותו גביר לצאת למסע ארוך ברחבי תבל לצורך עסקיו, והעמיד את אחד ממשרתיו לעמוד על המשמר על שלמות הבית וכל חפציו, העשיר העלה על גבי הכתב את כל הנצרך לשמירת חפצי וענייני הבית - למען ידע ויזכור המשרת את המעשה אשר יעשה מדי יום ביומו, ואחרון חביב כתב לו את כל עניני ציפורו יקירתו - היאך סדר מאכלה וכו', ולחיזוק הדבר ציוה עליו שיקרא את ה'פיתקא' דבר יום ביומו למען לא ישכח ח"ו את כל אשר מוטל עליו. כשחזר העשיר ממסעו חשכו עיניו בראותו את הבית כולו כמהפכת סדום ועמורה, וביותר גבר צערו על הציפור שמתה - 'חבל על דאבדין ולא משתכחין'. ויקרא האדון למשרתו ויגער

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

ובלשוננו של הרה"ק מוויטעבסק זי"ע ב'פרי הארץ' האלוקים ואין עוד מלבדו, וכל העולם מתנהל בהשגחה (בריש פר' בא) בבואו לבאר מדוע הכביד הקב"ה פרטית ומדוקדקת, 'והנה באמת רחוק מרשעים, ויפג את לב פרעה ועבדיו ועשה בהם שפטים, שהיה הכל למען ישיחו בני ישראל בנפלאותיו וידעו כי ה' הוא ואין שום עשב יבש ונעקר, ואין שום אבן נזרק, כי אם

בו על שהזניח את הבית, ובפרט על מה שלא האכיל את הציפור החיה עד שמתה ברעב. נענה המשרת לאמר לא עלי תלונותיכם כי 'עשיתי ככל אשר ציוויתני', ובכל בוקרו של יום תיכף לאחר אמירת 'מודה אני' טרם אפנה לאיזה דבר אחר קראתי בעיון רב בהבעת התיבות בדקדוק רב את כל הנכתב בהאי פיתקא.

כאותו המשרת אנו נדמים - בעת שאנו קורין שמע בכל יום ומזכירין יציאת מצרים, וכלל אין מתבוננים במהות הדברים, כי אין כוונת הציווי להזכיר יציאת מצרים בפה גרידא, אלא לעורר את הלב באמונה טהורה העומדת לעד. ויש לו לאדם 'להשים לבו' לקנות בנפשו את קנין האמונה והבטחון, כי בלא זה אף אם יראה עין בעין את יד ה' ימצא 'תירוצים' לומר כי אך מקרה הוא ולא מיד ה' בא לו, כביאורו של הגרי"ז מבריסק זצוק"ל על האמור בפרשת בא כשהזהיר משה על 'מכת בכורות', ויאמר משה, כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים (יא ד), וברש"י, אמר משה 'כחצות הלילה' ולא 'בחצות הלילה' - שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמר, משה בדאי הוא. והדברים מבהילים, כי עומדים הם לאחר שכבר הוכו בעשרת המכות, וב'מכת בכורות' עצמה נאמר (שם ו) 'והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים, אשר כמוהו לא נהייתה וכמוהו לא תוסיף', וראו הכל את יד ה' המכה בהם, ואעפ"כ חשש משה רבינו שמא ידקדקו ב'שעה' ויאמרו אין זה מכוחו של מקום חלילה, כי הדבר לא היה מדויק ברגעים כפי מורה השעות שבידם... כי מי שאינו מאמין לא יראה אף את הנגלה לנגד עיניו, בעוד שזה האוחז בפלך האמונה רואה את יד הבורא אף בנסתר מעיניו.

יזכור מה שאמר הרה"ק רבי לייבל'ע אייגר זי"ע לבאר טעם הנחת הביצה בקערה, שרמזו חז"ל שכשם שביצה זו כל עתידה תלוי בתרנגולת, אם תשב עליה לחמם אותה יצא ממנה אפרוח, ואם לאו תשאר ביצה בעלמא. כיו"ב הוא סיפור יציאת מצרים בלילי פסחים (וכן בכל השנה כולה), אם ישים אל ליבו מה שמוציא בשפתיו ויחזק בעצמו את האמונה הרי תוצאותיה חיים לכל השנה והשפעתה מרובה לשנות מהות האדם, ואם לאו יהא הכל רק לשעתו. ואנו נלמד מדיבורים אלו לגבי כל עניני אמונה. כי ככל שנתעמק ביתר שאת ועוז כך יטע הקב"ה אמונתו בלבנו כיתד אשר לא תימוט (כע"ז ב'תורת אמת' שנת תרכ"ז ליל ראשון).

איתא בגמ' (מנחות מג:): לבאר טעם הדבר שציוונו הבורא לתת על כנפי הציצית 'פתיל תכלת'. כי 'תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד', וממילא כאשר יסתכל האדם בציציותיו יזכר בהקב"ה ויעלה בלבו מורא שמים. וכבר אמר מי שאמר שלא זו בלבד שבראותו את התכלת אינו נזכר בכיסא הכבוד אלא כבר ישב ושהה בים (שהוא יותר קרוב ב'דמיון' אל כסא הכבוד) ועדיין לא נזכר בכיסא הכבוד... והיאך יתכן כדבר הזה.

אלא ביאור הדברים פשוט הוא, כי בעוד מקום מצינו שיש כוח ב'ראיית' האדם לעורר ה'זכרון' והמחשבה. דאיתא בגמ' (ע"ז כ:): אסור להסתכל בבגדי צבעונים שנאמר (דברים כג י) ונשמרת מכל דבר רע. ומשם נלמד לדידן. דהכל תלוי במה שקוע האדם, ובמה נתונים מחשבותיו - ובראותו מעין דמעין מדברים הללו מיד יזכר בגוף הדבר כי מטבע עביות האדם הריהו נמשך לדברים הללו, ולכן תביאנה ראייה זו לידי זכירה, וכמקרה הזה ממש יהא אצל האדם אשר השריש בקרבו 'יראת שמים' - כאשר אך יראה לנגד עיניו 'תכלת' הדומה לדומה לכסא הכבוד, מיד יתעורר בו זיכרון כסא הכבוד. וזהו עבודת האדם בלילה הזה ובכל השנה לחיות עם אמונה בהשגחה פרטית, ואז יספיק לו כל רמז קל להזכיר לו את 'שוכן עד' היושב על 'כסא' רם ונישא.

ו. כתיב (שמות יג ד) 'היום אתם יוצאים בחודש האביב', ופירש רש"י 'וכי לא היינו יודעין באיזה חודש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צינה ולא גשמים', והוא פלא, וכי בעת צאתם 'מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה' נשאר מקום בלבם לחשוב אודות 'חמה וצינה' השוררת בחוצות וכדומה, דמי יחשוב בזוטות כאלו בשעה שנעשה לו נס גדול ונפלא כזה, לך נא אל אותם פליטי חרב בימי ה'מלחמה', אשר קפצו מרכבות המוות באמצע נסיעתם וניצלו בניסי ניסים ממוות לחיים, ושאל אותם האם היה בימים ההם חם או קר, לח או יבש, האם ירד גשם או שלג, בוודאי שהנשאל ילעג על השאלה, כי באותה שעה לא חשב רק על הצלת חייו, ולא העלה בדעתו לחשוב לרגע כמימרא אם יורד גשם או לאו.

בזמן ומקום הראוי לו, ואין שום תנועה גדולה וקטנה מן הצמצום הראשון עד שפל המדרגות שבארץ ותחת לארץ, הכל מאתו יתברך כפי חכמתו בשמו ולכבודו לגלות אלקותו וחכמתו ומדתו יתברך, עכ"ל. ולכן מצות 'זכירת יציאת מצרים' היא מצווה תמידית, כדי שזכור תמיד מה שנתגלה בניסי יציאת מצרים כי הוא הבורא תקוף ובעל היכולת וכל מערכות שמים וארץ בידו הם, וברצונו ישדד אותם לתכלית הנרצה.¹

ולא רק בגשמיות הדברים אמורים, אלא אף ברוחניות - כל מידה ומידה, כל תורה תפילה ומצווה שמקיים איש מבני ישראל הכל 'מעשה ה' המה'. וכן דקדק הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל בפסוק (יהושע

כד ג-ד) שאומרים בהגדה 'ואקח את אביכם את אברהם וגו' וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק, ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרים, שהקב"ה אומר לאדם את הכל אני עשיתי, אני נתתי את יצחק לאברהם, היינו שהבנים בידי שמים, וכן את הר שעיר נתתי לעשו, זו הפרנסה שרק הקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, ומה ניתן ביד האדם, רק ה'עבודה' והוא אומרו 'ויעקב ובניו ירדו מצרים' - שיתייגע גם בעת קושי והסתרה הנרמו ב'מצרים'...

הנה אמרה תורה (שמות יב ה) 'שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם', ורק שה בן שנה אחת כשר להקריבו הא למה הדבר דומה, לעשיר שהלווה את חברו אלפי אלפים רובל כסף ועוד כמה פרוטות, וכי בעת פרעון החוב יזכור לו המלווה את הפרוטות הבודדות שלוה, פשיטא שלא, והיינו טעמא, מפני שהפרוטות נבלעות ומתבטלות בסכום הגדול.

אלא, האמת תורה דרכה, כי אצל הקב"ה אין הדבר כן, הצור תמים פעלו בתכלית השלימות, אין מקרה בעולם ואין שום דבר יורד מן השמים כי אם בחשבון מדוקדק על כל 'חוט השערה'. לא יגיע לאדם לא בריוח ולא בהפסד אפילו בכהוא זה יותר ממה שנקצב לו מן שמיא בחשבון מדוקדק, וזו חובת האדם ללמוד מיציאת מצרים, שישריש בדעתו שכל דבר קטן כגדול נפסק במידה במשורה ובמשקל.

וכן היה בירידתם למצרים שהחלה במכירת יוסף, כמו שרמזו בה קמאי (הסבא מקעלם ועוד) בדברי רש"י בפסוק (בראשית לו כה) 'וישאו עיניהם ויראו והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד, וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולוט', וברש"י 'למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע'. ולכאורה קשה, וכי במצב שפל כזה - כשעומדים למכור ולהרחיקו מבית אביו לדורות עולם, מבלי דעת מה יעלה בגורלו ברוחניות ובגשמיות היש אז איזה 'נפקא מינה' איזה ריח נודף סביבו אם ריח טוב או לאו. אלא, שאין הקב"ה מביא על האדם שום צער יותר מהנקצב עליו אפילו כמלא נימא, וכיוון ש'ריח רע' לא נגזר עליו בנוסף לעצם ה'מכירה', סיבבו מן השמים שישאו עמם הערביים 'נכאת צרי ולוט' - שלא כמנהגם. היודע 'עיקר' זה, ישתנו חייו לטובה ולברכה, ביודעו שכל הצער אשר בא עליו מדוד בפלס ומידה, ולעולם לא יצטער אפילו כקליפת השום יותר מהמגיע לו לטובתו השלימה.

ז. והנה בסדר הקערה של האר"י הק' איתא, תפארת מרור כנגד יעקב, יסוד חזרת כנגד יוסף - ושניהם בתחתית ה'סגול' שאנו מעמידים בקערה, ובא להשוות ביניהם, וללמדנו שהנה נראה לאדם שצרותיו של יעקב בלבן דינה ועשו הגיעו אליו מן השמים, אך צרות יוסף עם האחים ואשת פוטיפר לכאורה רבו האומרים מדוע גרם לעצמו בידים - ע"י שגרם להם לשנוא אותו, וגם הלך אל אחיו, ומכאן נלמד שגם הנעשה בידים הכל בידי שמים, ולכן עומדים שניהם בתחתית הסגול לומר ששניהם שקולין, ואין אדם גורם רעה לעצמו...כי גם 'ידי' בידי שמים הם.

ח. ובכלל זה נמי שלא לבטוח באמצעי פרנסה, כגון המתפרנס על ידי עסקיו יאמין בתמימות שהפרנסה מן השמים היא, וה'עסק' אינו ה'סיבה' המביאה לו פרנסה אלא ה'צינור' שדרכו בא לו השפע מן השמים, וממילא לא ישים כל מבטחו בעסק מסוים דווקא, אלא יבקש על הפרנסה, ויתפלל אל ה' שאם נפסק בשמים שיקבל מזונותיו על ידי עסק פלוני תהא פרנסתו מצויה לו בריוח ובהיתר, אך לא להאמין בצינור ההשפעה, אלא בהקב"ה המזמין לו פרנסתו.

כיו"ב אמרו לבאר בחיוב ההסיבה על צד שמאל כליל הסדר זכר לחרות, וכי ישיבה כזאת 'חרות' היא לגבי דידן - כשא"א לו לישב כדרכו אצל השולחן, והוא נשען על צד שמאל ונשפך יינו מימינו ומשמאלו... אלא דבלילה זו עסוקים אנו בהשרשת האמונה, ומיסודי האמונה הנוגעים למעשה הוא בענין הפרנסה - שידע שלא מלאכתו מביאה

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

לפסח, וכן נצטוו (פסוק מו) 'בבית אחד יאכל' ולא בשנים ושלשה בתים, 'ועצם לא תשברו בו' - שלא לחלק עצם אחד לשנים. וכתב המהר"ל (גבורות ה' פ"ס) שכולהו לדבר אחד מכוונים - שבלי לזה ישריש האדם היטב במוחו וליבו שאחד אלוקינו בשמים ובארץ, כי פעמים נראית הנהגת האדם כמי שיש ח"ו שתי רשויות, אם ב'עניני הפרנסה' שהוא סומך על מעשי ידיו או שיאבד עשתונותיו כשנראה לו שאיש פלוני יגרום בעקיפין (או במישרין) לאיבוד שווה פרוטה מקצבתו... ולכן הוא סומך על איש פלוני או על עסקן פלוני שיסדר לו 'פרנסה' הרי הוא ח"ו כמודה בע"ז - שח"ו יש עוד 'מפרנס' זולתי הבורא יתב"ש^ט, וכן אם נוטר לפלוני שנאה על מעשיו שהזיקו או הפסידו - הרי הוא ח"ו כאומר שיש מי שבידו להזיק או להפסיד - ובאמת אין 'כח' באיש

לו הפרנסה אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, וממילא יבין שאי אפשר לבריה בעולם להפסידו ולחסר ממנו ומזונו, לזה באו לומר אל תשב זקוף כמי שבא לעשות מלאכה, אדרבה השאר נא על מקומך, שעון על מיטתך, ותראה שמאכלך יבוא עד לפיך אפילו כשאתה 'על צד שמאל'...

ט. וכך אמר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שהאיש הבוטח במלאכתו ובעיסוקיו וחושב שמהם יש לו מזונות ופרנסה, הרי הוא כעובדי הכוכבים ומזלות - כי מה בינו וביניהם, הללו מדמים בנפשם כי יש בכח הכוכבים והמזלות להשפיע עליהם שפע פרנסה ושאר הצרכויותם, וכיוצא בהם ממש הוא הסומך על עסקיו ו'עובד' אותם, בחשבו כי מהם תצמח ישועתו...

י. כאשר מאמין האדם כי אין דבר בעולם אשר יארע אם לא ציווהו ה', אינו בא לעולם לידי כעס או גאווה, שהרי גם הדבר שיש בו כדי להכעיסו לא נעשה מאליו אלא במאמר ה'.

והדברים נוגעים למעשה בפרט בלילה הזה כמו שכתב החיד"א (מורה באצבע' סימן ז) וז"ל. 'יראה לי, שהלילה הזה מאירה כשמש בתוקף באורות עליונים, ועל כן היצה"ר עושה לו פותחות ומבקש עילה ליכנס באחד מבני הבית או המשרתת (על ידי המחלוקת והכעס), והחכם עיניו בראשו שלא תנעל הדלת ויעביר הכל, מוציא מצה [מלשון מריבה - שיגרש מאתו כל מיני מריבות] ומכניס אהבה, ואשריו, עכ"ל.

נוראות כתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בספרו 'דרך פיקודיך' (מצוה יג אות ד) 'אפשר מדרבנן, יש להחמיר באכילת הפסח שלא להאכילו למי שאמרו רז"ל שהוא כאילו עובד ע"ז, כגון כל הכועס כאילו עובד ע"ז' (שבת קה:), וביותר כל המשבר כלי בחמתו יהיה בעיניך כאילו עובד ע"ז. ולדידן, שאין לנו 'קרבן פסח' מכל מקום מאד מאד יש לנו להתרחק משמץ כעס בימים אלו, שהרי מהרה יבנה בית המקדש וכי יש בינינו אי מי הרוצה שלא לזכות להימנות עם בני החבורה על קרבן הפסח, ואף כהיום הזה יש מקום לחשוש (עפ"י דבריו באות ג) דאפשר שאף 'אפיקומן' אסור להאכילו, שהרי הוא בא זכר ל'קרבן פסח', והדברים מבהילים.

הגה"צ רבי משה אריה פריינד זי"ע גאב"ד ירושלים עיה"ק סיפר ששמע מחמיו, שפעם נסע עם רעהו לשפוך שיח על קברי הצדיקים בגולה, בהגיעם לבית החיים העתיק בעיר לעמברג, ראו שעל מצבה אחת חרוט 'פה נטמן פלוני בן פלוני צדיק נסתר', ויתמהו מי האיש הטמון כאן ומה מעשיו, ע"כ, פנו השניים אל הנהלת החברא קדישא לשאול על כך, לאחר שנתנו מתת יד הגונה הסכימו אנשי חברא קדישא לפתוח בפניהם את פנקסי החברא הנושנים, ומצאו את דבר המעשה, וכך הוה, רבה של לעמבערג שהיה צדיק נשגב וקדוש עליון, הלך כדרכו לטבול בערב יום השבת קודש, בעודו עומד בבית המרחץ ניגש אליו אחד מיהודי העיירה, שהיה עני מרוד וכמעט אינו נראה, והיכהו חלושות על כתיפו עם הבעזי"ם (מטאטא) שבידו ואמר לו, הנה בשבוע זה צמת היום וגם מתמול שלשום, דע לך שגם אני צמתי כן, לאחר דקות מספר היכהו שוב ואמר לו הנה בשבוע זה התענית 'תענית הפסקה' משבת לשבת, דע לך שגם אני צמתי כן. אמנם הנפקא מינה בינינו הוא, שאתה בבואך מבית הכנסת לאחר תפילת ליל שבת ולאחר כל השבוע שלא טעמת מאומה, תאכל בשר ודגים וכל מטעמים, ואילו אני בבואי לביתי לא אוכל כי אם פת קיבר במלח ומים לחץ, ודע לך, שבאם תבוא בליל שבת ותראה שחתול אכל את הדגים שהיו מוכנים עבורך ותעלה חמתך ותבוא לידי משהו של כעס, שוב אין שום ערך ושוויות לכל התענית הפסקה שהתענית. ויהי כבוא הרב לביתו בליל שבת קידש על היין וכבר באה שעת אכילת הדגים אמרו לו בני ביתו שחתול אכלם, נזכר מיד הרב במה שאמר לו העני בבית המרחץ, ולא כעס כלל... אז הבין שזה העני אינו איש פשוט כלל וכלל, וודאי קדוש עליון הוא, שלח הרב את משמשו אל ה'צדיק הנסתר', אמר לו מיד ה'צדיק נסתר', הנה בשעה שצדיק נסתר בא

לידי גילוי עליו להסתלק מן העולם תיכף ומיד, ובאם היה הרב בעצמו בא הנה היה באפשרותי ללמדו רזי עולם בעת הזאת, וישב המשמש את הדברים אל הרב, כשמוע הרב את דבריו רץ בזריזות אל ביתו של ה'צדיק נסתר' אבל כבר לא הספיק לדבר עמו לאחר שכבר שבק חיים לכל חי, לאור מעשה זה טמנוהו בחלקה חשובה וחרטו על מצבתו בציווי הרב פה נטמן פלוני ופלוני צדיק נסתר. נמצאנו למדים ממעשה נורא זה, שאותו צדיק נסתר היה מוכן להתגלות, ואף להסתלק בגין כך מן העולם, וכל זאת למנוע מהרב 'כעס' אחד, כי מידות רעות בכלל, ומידת הכעס בפרט מוציאים את האדם מן העולם. וכבר אמר מי שאמר, שאף על פי שצריך להיות לו לאדם אש בוערת בליבו לה' ולתורתו, מכל מקום עליו להיזהר שלא יכוו ממונה אחרים.

עבודתו בקודש של האדמו"ר הרה"צ רבי יוחנן טווערסקי מטאלנא זצ"ל בליל הסדר היתה בהתלהבות יתירה וביראה עילאה (בגנזיו היתה לו כיפה שקיבל בירושה מזקיני הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, ונהג ללבשה אך ורק בלילה זה ברחימו ודחילו), שנה אחת באמצע עריכת הסדר נכנס אחד התינוקות עם בקבוק ביע"ר (בירה) בידו, ותהום כל העיר - כיצד אירע שמצאו חמץ גמור בליל הסדר, אך כאשר הבחין הרה"ק מטאלנא בדבר, קם תיכף ממקומו בנחת והורה לילד להניח את הבקבוק על הארץ, נטל קערה וכיסה בה את החמץ, ופרס מפה לבנה על הדלי לכבוד יום טוב, ופנה אל הילד ואמר לו בחיבה 'הנני מודה לך על שזיכית אותי לקיים מצות חז"ל (פסחים ו.) 'כופה עליו כלי', וכי נאמרה הלכה זו לגוים, בוודאי שהדברים אמורים לישראל, וברוך המקום שזכיתי לשמוע בקול חכמים... ונוראות יש ללמוד מעובדא זו, דלא מיבעיא שלא איבד עשתונותיו להאשים את פלוני ואלמוני, ולכעוס על התקלה הגדולה שאירעה בביתו, אלא אף הודה לקטן שזיכה אותו לקיים את ההלכה של 'כופה עליו כלי'.

סיפר הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע, שאצל אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע היה איש חסיד מורם מעם ושמו רבי בערצ'י ז"ל, בכל עניני חג הפסח היה ר' בערצ'י מחמיר בחומרות שונות, ובפרט באפיית המצות, שהיה הוא בעצמו שומר על החיטים משעת קצירה, וכן בהכנת היין היה משגיח על הענבים משעת בצירה לכל יגע בהם שום ספק ספיקא של חמץ, ואחר כל היגיעות הצליח לאפות כמה מצות שמורה כדי צורכו ויין לארבע כוסות, וכך יצא מביתו בערב החג שמח וטוב לב, כאשר היין והמצות היו ערוכים על השלחן אשר לפני ה'.

בשעה שהיה רבי בערצ'י בבית המדרש עברה זוגתו (שהיתה אשה קשת רוח) ליד השולחן ונתפס השירצ"ל (סינר) שלה במפה, ומבלי משים גררה אחריה את המפה שעל השלחן, וממילא נפלו המצות ונשברו, היין נשפך, ואף הכלים נשברו. ולא ידעה האשה את נפשה מרוב צער, ומתוך מרידות עלתה על יצועה בלב כבד על בעלה. כאשר חזר רבי בערצ'י מבית הכנסת שפכה עליו את זעמה, והתחילה לצעוק עליו בכעסה שהוא אשם בכל התקלה הזאת, שלא הניח את המצות והיין על מקומם הנכון ואיך עשה כדבר הזה, וברצונה שמיד לאחר החג יתן לה גט פיטורין וישלחנה לחפשי מאתו, כל אותו הזמן שמע החסיד חרפתו ולא השיב מאומה, ואדרבה פייסה בדברים באמרו, 'מאי שנא אם האשם תלוי בי או בך, הרי הכל מאתו יתברך', ובניחותא הרים את המצות והיין [הגם שנהג שלא לאכול בפסח ממה שנפל על הארץ, אעפ"כ לא שת לבו לזאת בידעו שלא עת עתה להרבות בחומרות כדי למנוע מריבה מתוך ביתו], והתחיל לערוך את הסדר בשמחה ודיצה. למחר נכנס הרה"ק מקארלין לבית המדרש, ומנה בפני התלמידים שסדר של צדיק פלוני האיר ופעל בכל העולמות, ומעשיו של צדיק פלוני בעולמות אחרים, 'אבל הסדר של רבי בערצ'י עלה על כולנה, כי איש לא השיג את מה שהוא השיג...'

מסופר על אחד מבני ירושלים של מעלה מדורות הוד הקדומים שלא זכה לזש"ק, ואף הרבנית לא הייתה בקו הבריאות הנפשית, באחד מלילות הסדר חזר היהודי מביהמ"ד בלווית כמה בחורים שהזמינם להיות סמוכים על שולחנו בלילה קדוש זה, ויהי כהכנסם הביתה נחרדו הבחורים לראות כי 'בעלת הבית' לא די שלא ערכה 'שולחן סדר' כראוי, אלא אף הפכה את השולחן - ראשו על הקרקע ורגליו זקופים ועומדים מלמטה למעלה, המצות והיין מושלכים על הארץ וכו'... אך 'בעל הבית' נשאר בשלוות נפשו, ונענה אל אורחיו הנדהמים, כאן תראו 'חג חרותנו' באמת, וכי 'חרותנו' הכוונה דווקא כשמגיע מביהמ"ד ומוצא שולחן ערוך בכל מטעמים, מפה פרושה עליה וכלי כסף וזהב לרוב. בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנו, הרי באופן זה אינו 'חרות' אלא הוא 'משועבד' למצב זה - שרק במצב כזה שמח הוא בה' אלוהיו. אך כאן בבית הזה שהכל להיפך ממש, זוהי 'חרות' באמת, חרות מכל שעבוד לעניני עוה"ז וכל שמחתנו רק בה' הוא האלוהים.

הגאון רבי משולם איגרא זצ"ל היה מחמיר שלא לאכול מצות זולת הכזיתים שחייב האדם לאכול מן התורה בליל הסדר (יש 'יחידים' המקפידים על כך - בחששם לחימוץ במצות, כי אם אין משגיחים עליהן כהוגן בעת האפיה

להטיב לרעהו או להרע לו אלא הכל מאחד היושב והנה אחר מעשה ד'עין הדעת' אמר הקב"ה לאדם בשמים".^א

קרובות הן מאד לבוא לידי חימוץ, והיה משגיח מאד על אותן מצות שאכל בליל הסדר למצות היום, כשהוא עצמו עומד על גבי עושי המלאכה שיתעסקו בעבודת הקודש כתיקונה, ומשעת קצירה עד אחר אפיה היה בוחן ובודק שיהיה הכל בתכלית השלימות בכל פרטיה ודקדוקיה.

שנה אחת בערב פסח אחר חצות היום רעבו ילדיו לאכול, ולא מצאה המשרתת מאכל כדי שביעה להשקיט בו רעבונו (כי כבר שרפו את החמץ), לפי תומה ראתה את ה'מצות' ונתנה אותן לילדים, משהבחינה בכך הרבנית נבהלה מאד, שהרי ידעה כמה יגיעות טרח הרב לאפות את המצות כהלכתן, ומהיכן ישיגו כעת מצות מהודרות כאלו, ומתוך שחששה ופחדה מקפידת בעלה החליטה לברוח מן הבית ולחזור רק לאחר שישב מבית הכנסת, וכך עשתה, אולם כאשר חזרה הביתה קיבלה בעלה הרב במאור פנים, הבינה האשה שאינו יודע מאומה מן המאורע, לכן פרצה בבכי וסיפרה על המצות שנאכלו בטעות על ידי הילדים, מששמע כן הגאון השיב בפשטות ובניחותא, 'מה לך כי תבכי, וכי אין בבית מצות אחרות'.

הרה"ק ה'דברי יואל' מסאטמאר זי"ע היה מספר מעשה זה בהתפעלות, והיה מוסיף ואומר, שעיקר החידוש הוא ה'פשטות' שהיתה בתשובתו, כי ברוב אמונתו בהשי"ת בתכלית השלימות, לא עלה בדעתו כלל לכעוס ולהתרעם, לא על הילדים ולא על המשרתת ואף לא על זוגתו שאולי לא הצניעה את המצות בשמירה מעולה, שהרי על האדם לעשות רצון קונו, ואם הכי איתרמי ליה שהאכילו את הילדים במצות אלו בוודאי שכך היה צריך להיות, הרי כך היה רצון ה' - שיקיים מצוות הלילה במצות אחרות, וממילא לא היה לו קפידה כלל, ולא ראה שום מקום ופתח שיגרום לו לכעס.

על הגה"ח רבי זלמן בריזל ז"ל שמעתי מאחד מנכדיו, ששנה אחת בליל הסדר נכנסו בניו לברך ולהתברך בברכת החג, בין הבאים היה גם ילד קטן שבמעשה ילדות קפץ ומשך את המפה של שלחן ה'סדר' וגרם לשבור את מצות השמורה, ויהי כאשר הבחין בכך החסיד נשא את עיניו כלפי מעלה ואמר בשמחה 'אה, רבש"ע הנני מודה לך ומשבחך אויף די זיסע אייניקלעך...' [על שנתת לי נכדים מתוקים כאלו, אף כאשר הם שוברים את המצות...], והיינו כי לעולם צריך לחיות במידה זו, להודות ולהלל להקב"ה על רוב חסדיו, ולא רק בעת לידתם, אלא בכל רגע ורגע שהם ואנחנו חיים וקיימים, ועל כל נשימה נהלל י-ה, על הניסים שעושה עמנו מדי יום ביומו ברוב חסדו וטובו, מה גם בידעו דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד ואין דבר רע יורד מן השמים, וזה יגרום לו שלא יכעס לעולם.

והנה הגם שניתן ללמוד מזה פרק בענין שבירת המידות, אך נראה שהרבה יותר מזה גנוז בגוויה, והוא האמונה התמימה והפשטה, כי אחר שהאמין בהשי"ת בכל נפשו, וידע שיש השגחה פרטית על כל צעד ושעל, לא עלה בדעתו לכעוס כלל על המאורעות שקרו לפניו, שהרי הכל מאתו יתב"ש, ולא שייך להאשים שום בריה בעולם, כי אין בריה בעולם שתגרום לו עגמת נפש מעצמה אם איננו שלוחו של מקום, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (שמואל ב' טז י) 'ה' אמר לו קלל'.

ובכלל אמרו, לבאר בפסוק (שמות יג ז) 'ולא יראה לך חמץ, ולא יראה לך שאור', שלא תראה על פניו של אדם כל חמיצות (פארזויערקייט), רק יהיה תמיד מלא שמחת חיים, בכל מצב ובכל זמן. אמנם לזה אמרו חז"ל 'שלך אי אתה רואה אבל של אחרים אתה רואה', כשיש לאחרים איזהו צרה או צוקה הגורמת לו להיות פארזויער"ט (בחמיצות, כלומר בסבר פנים מרות) 'אתה רואה' אותו, ומשתדל להעלות על פניו שמחה ותענוג, להסיר מעליו כל כאב וצער. יא. הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע סיפר פעם בליל הסדר, מעשה בעני מרוד שנתהפך מזלו ונתעלה להיות מעשירי העיר, והיה הדבר לפלא בעיני כל מכיריו, הללו היו מבקשים אותו ומפצירים בו בכל עת שיגלה להם את 'סוד' עשרו (אולי יעלה גם בידם עשות כמוהו), אך העשיר חסם פיו ולא גילה סודו לאיש. לימים נזדמנו ידידיו לסעוד עמו סעודתם, ושם שתה העשיר יין רב כיד המלך עד שנפל לשכרות. ומכיוון ש'נכנס יין' מיד הצליחו מכיריו להוציא ממנו את סוד העשירות במה זכה לה.

אף אנו כמותו, בליל קדוש זה, לאחר שאנו עורכים את הסדר הקדוש ככל משפטו וחוקתו, ומסיימים לשתות את ארבע הכוסות הרי אז 'נכנס יין', ומגלים אנו את הסוד הגדול השמור בלבו של כל אחד מישראל - 'אחד אלוקינו שבשמים ובארץ'... אין עוד מלבדו ואפס זולתו.

וכבר אמרו, שמהאי טעמא אומרים בסוף הסדר פיוט 'אחד מי יודע', שהוא כבוחן את האדם אם הבין נכונה את ענין האמונה, וכך הוא סדר המבחן - שואלים אותו 'אחד מי יודע' - כלומר מה הנך נזכר בשומעך מספר אחד, ובידו ה'בחירה' להשיב בשאר דברים שיש בהם מספר אחד - בעניני ממון או שאר עניני עוה"ז, אך אם הבין לנכון את ענין 'אמונה פשוטה' ישיב - 'אחד' אלוקינו שבשמים ובארץ.

שמעו נא רבותי למעשה שלא היה ולא נברא, באחת המדינות פרצה מחלוקת, מכל צד במחלוקת יצאה קבוצת אנשים להלחם ביריביהם, עד שמאחת הקבוצות עמד איש והרג ברציחה את אחד הנלחמים, ותרב בבית היריבים תאניה ואניה, מיהרו הללו וקראו את הרוצח למשפט, בהגיע היום היום המיועד עמדו התובעים והנתבע גם סגור וקטגור בבית המשפט, ראשונה שאל השופט את התובע - מה בפך, ויען איש זה פלוני בן פלוני רצח אחד מחברנו, והקטגור הוסיף כי בידו הוכחות ברורות לכך, א. כי הלה ברח מהמקום מיד כשפרחה נשמת הנרצח, ב. כי אלו השנים עדי ראיה שהוא רצחו נפש, ויפן השופט אל הסגור, מה תענה לנוכח הוכחות ברורות אלו, ענה הסגור, אכן, ראיות ברורות יש בידם, אבל זאת אומר למע"כ כשהוא מראה על אחד משערי האולם, בעוד כחמש דקות יכנס דרך שער זה הרוצח האמיתי... והיו עיני כל הקהל נשואות אל השער - גם עיני השופט והעדים וכו' כולם עמדו והביטו בכליון עיניים לצד השער, אלא שכבר עברו חמש דק' גם שש ושבע אף עשר דק' ולא עבר איש את מפתן השער... מכיוון שכן, ענה השופט, מדוע תדבר סרה בעדים, סתם משטה הייתה בנו, ובוודאי אלו העדים העידו נכונה וזה האיש הרוצח... ענה הסגור ואמר, הנה הוכחה בידי שהעדים אינם עידי אמת, והראיה שבשעה שכל הקהל עמדו נכוחים והביטו על השער לראות מי האיש אשר יכנס בו כעבור חמש דק' אזי גם העדים היו בכלל ואף הם הביטו והתבוננו בנעשה בשער, הגידה נא לי, אם היו אלו העדים בטוחים בתכלית שזה העומד לפניו הוא הרוצח וכי היו מביטים על השער... וכי היו מנידים עפעפיהם לצד השער... אלא ע"כ, שאף הם מסופקים... אמר לו השופט, מיניה וביה, כי הרוצח עצמו לא הביט אפילו פעם אחת לצד השער כי הוא יודע ובטוח שהוא הוא הרוצח.

אף אנו נאמר, עומד לו היהודי וזועק בתפילתו ה' אלוקינו ה' אחד, ולא עוד אלא שהוא מאריך ב'אחד', והנה אך גמר תפילתו יצא אדם לפעלו ומביט הנה והנה לארבעה רוחות השמים לדעת מאין תבוא פרנסתו - מה לך כי תביט, הרי זעקת ה' אחד ורק אליו עליך להביט, אלא וודאי כי אינך בטוח דייך... מה לך כי תביט הנה והנה מי הזיק אותך, ומי דיבר עליך וכו' כיו"ב, אם הנך בטוח בכל לב ונפש שה' אחד, לא תביט על איש רק על הקב"ה בכל עת ובכל שעה.

באחד הפעמים משחזר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע מבית רבו הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע, שאלו חותנו (שלא הביט בעין יפה על אלו הנסיעות) מה למדת בבית רבך, נענה הקדושת לוי בפשטות, בבית מורי למדתי אז ס'איז דא א באשעפער אויף די וועלט (שיש בורא עולם לעולם הזה שאנו רואים), שחק החותן ואמר 'אה, זאת הרי יודעת גם משרתת הבית... ומיהר לקרוא לה ושאלה האם יש בורא עולם לבירה וענתה הן, אמר לו ה'קדושת לוי' זי זאגט און איך ווייס, כלומר, היא אומרת כך ב'אמירה' גרידא, ואני 'יודע' זאת ולמדתי לחיות עם זה, וזאת אנו אומרים בסוף הסדר 'אחד אני יודע', אחר עריכת ה'סדר' אנו יודעים וחיים עם זה שאחד אלוקינו בשמים ובארץ. גם יתפרש 'יודע' מלשון התחברות (עי' בראשית ד א), וכלומר 'שנתחבר' עם זה הענין שאחד אלוקינו, וממילא נחיה כן.

כדברים האלה כתב בעל ה'חרדים' (פרק א') בהביאו כמה פסוקים במ נראה שבני ישראל לא ידעו את ה', ומקשה החרדים, וז"ל. והלא ידיעה זו זיל קרי בי רב הוא, ואפילו עם הארץ שבישראל יודע אותם, אלא מכאן אתה למד שפירוש 'ידיעה' זו כעין 'ראיה' בתוקף האמונה, דומה למשכיל בעיני שכלו, וכאילו רואהו בעיני בשרו... וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים כה טו) 'עיני תמיד אל ה'', עכ"ל.

וכך שמעתי לפרש מאמרם ב'הגדה של פסח' אחד חכם ואחד רשע. כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי והוא יורד לחיי... על כגון דא רמז בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין ש'הוא לבדו עשה ועושה לכל המעשים', הרי זה חכם. אבל אם ואחד, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל מדוע גם פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

דל"ת ורי"ש) - בין ד' לר', שנבטל מכל וכל את ה'אחר' ולא נטעה אחרי טבע העולם, אלא נאמין בה' אחד.²

לדבריו הקדושים יש להוסיף פרפרת נאה, כי לילה זה מכונה 'ליל הסדר', כי סדר ר"ת ס'וד דל"ת ר"יש, והרי יסוד לילה זה הוא האמונה, להיזהר שלא לבלבל ולא לערב בין הדל"ת לרי"ש³, אדרבה להפוך מרי"ש לדל"ת - ה' אחד.

לחרות עולם - יקבל באהבה את הנהגת ה'
עמו ויצא מכל מצריו

כתב רבינו בחיי בביאור הבטחתו של מקום (שמות יב יג) 'וראיתי את הדם ופסחתי עליכם', וז"ל. 'אין הדם מונע הנגף ולא מניעתו מביא הנגף. אבל לימדה הכתוב, כי מי שהאמין בהקב"ה אמונה שלמה ותלה בו בטחונו ולא חשש לאימת פרעה וגזרתו, וזבח בפרהסיא תועבת מצרים (כי הלא השה ששחטו בארבעה עשר בניסן לקרבן פסח הוא אליהם של המצרים) ונתן מדם הפסח על המזוזות

ה'בני יששכר' זי"ע (אדר מאמר ב דרוש ח אות י) דכתיב בתורה (דברים ו ד) 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד' בדל"ת רבתי, לעומתו בפסוק (שמות לד יד) 'כי לא תשתחוה לאל אחר' גם כן הרי"ש רבתי, והוא בעין אותיות גדולות שכותבים לתינוק שאין לו דעה שלימה כדי שיוכל להבחין החילוק שבין דל"ת לרי"ש, והיינו טעמא, כי 'אחד' מורה על 'יחודו ואחדותו יתברך' - כי רק הוא מנהיג לבירה בהשגחה פרטית ואין כוח אחר זולתו, ואילו תיבת 'אחר' מורה כי הנהגת עולם נתונה לפנעי ומקרי הזמן ח"ו, על כן הוזהרה התורה באזהרה 'רבתי' שנשמור שלא יתחלף לנו אחד באחר.

והנה ההפרש בין אחד לאחר הוא 'קוין' הן בציור האותיות הן בגמטריא, בציור האותיות - כי 'קוין' קטן יש בין אות ד' לר' (בגג האות מימנה), בגמטריא - כי בין מספר ד' למספר ר' הוא קצ"ו כמנין 'קוין', והו שהוזהרה תורה 'וקוין ודרדר תצמיח לך' - שנוכח תמיד כי יש הפרש 'קוין' בתוך תיבת 'דרדר' (אותיות

ביסוד זה ביאר הרה"ק מהר"ש מבאבוב (השני) זי"ע, את מאמר חז"ל (יומא כג.) 'המעביר על מידותיו מעבירין לו על פשעיו', כי הבה נתבונן היאך יש ביד 'בשר ודם' להעביר על מידותיו, והרי פלוני ירד לחייו... אלא כי באמונתו הינו אומר לעצמו, וכי פלוני הזיק אותי, לא כי, אלא ה' אמר לו קלל... כך נמי יענה לעומתו הבורא, וכי פלוני חטא נגדי, לא כי, אלא יצרו הרע אמר לו חטא... א"כ יש לפטרו מהעונש המוטל על עוברי עבירה.

יב. יש מצדיקי הדורות הקודמים שהיו נוהגים להתהלך כליל הסדר ברחובה של עיר לשמוע איך שיהודים 'פשוטים' עורכים את הסדר בתמימות ובתום לב. פעם שמע הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע מאחורי חלונו של איש פשוט ועם הארץ, שבהגיעו לפיסקא 'כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול', היה הלה מאריך ב'אחד' כפי שמאריכים בקריאת שמע בכל 'אחד' ואחד. נכנס הרה"ק אל תוך הבית ושאל את בעה"ב מדוע האריך ב'אחד', השיב האיש בתמימות, למדתי מאבי שבתיתב 'אחד' צריך להאריך, ומה לי 'אחד' דקריאת שמע מה לי 'אחד' דהגדה של פסח... ויהי כשמוע הרה"ק את תשובתו, פנה אל מקורביו ואמר 'יהודי זה עשה ענין קריאת שמע מארבעה בנים, והיינו דקתני שאמרו התלמידים לרבנותיהם 'הגיע זמן קריאת שמע של שחרית' שהוא ר"ת ח'כם ר'שע ת'ם ש'אינו יודע לשאול'.

כששמע הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע 'עובדא' זאת, התפעל מאד והתעמק בדברים, העומדים מסביבו לא הבינו מה מצא בסיפור זה - שנראה יותר כמילתא דבדיחותא בעלמא, אך בנו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר עומק הענין, דהנה החכמה והטפשות הן תכונות שהאדם נולד בהן, וכמו שאמרו (נדה טז:) שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין ואומרים על הולד אם יהא 'גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני', ובא לומר שע"י האמונה בה 'אחד' אפשר לאדם להפך אף חסרונות שנוול עמהם, ונראה לו כמו שא"ל לשנותם - באמונה ישתנו אף אלו לטובה. יג. עפ"י יש לומר, דהנה 'מלחמה לה' בעמלק מדור דור' (בתורה שמות יז טז כתוב חסר - דר דר') היא בסיבת 'אשר קרך בדרך' (דברים כה יח) שהפך את הדל"ת לרי"ש, שהכניס בלבבות בני ישראל מחשבה שהכל הוא בדרך מקרה בעלמא, וחלילה אין השגחה פרטית בעולם.

וזה יסוד ליל ה'סדר' כאמור, ס'וד דל"ת ר"יש, לבטל את קליפת המקרה הנרמז באות רי"ש ולינקוט בדל"ת המורה על השגחה פרטית, וזה יסוד כל היסודות ותחילת כל המעשים להתחזק באמונה באלוקים חיים [וראה בספר 'מנחת יצחק' פר' ויקרא מה שהאריך בענין זה].

הייסורים, כמאמר חז"ל (ברכות סב.) 'סמא דייסורי קבולי' [סם המרפא ליסורים, הוא לקבל אותם באמונה].

בענין זה נפלאים דברי הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ד"ה והוצאתי) על הפסוק (שמות ו ו) והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלת אתכם מעבדותם, וז"ל. כי התורה מלמדת אותנו עיקר ענין הסגולה אשר בעבודה יצאו ממצרים, והוא בהיות עם בני ישראל... תחת כור הברזל, ויעבידו מצרים אותם בכל עבודה קשה, בכל זה נאמנה את א-ל רוחם, ולא הרע לבבם לאמר, למה זה אנחנו בני ישראל עניים ומרודים יותר מכל שארי האומות להיות נרדים בעבודת הפרך. וכי מפני שאנחנו 'מיוחסים' נשתעבד למצרים הפחותים והשפלים. אך בכל העת ההיא קבלו הכל באהבה וסבלו עליהם גזירת הקב"ה, (באמרם) כי אם בעיניו הוא טוב, גם לנו ביושר. וזהו שנאמר (ב יא) 'ויגרל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם'... שראה ברוח הקודש את מדת הסבלנות של בני ישראל, כי נתנו שבכמם לקבל הכל באהבה בגזירת השי"ת... לא הוקשה בעיניהם כלום על השי"ת, ולכך זכו לגאולה.

וממשיך התפא"ש, כי כן נכון להיות האדם מאמין בה' בכל דרכיו ומקרייו, וכשם שמברכין על הטובה, כך יברך אף אם ישיגוהו פגעי הזמן חלילה, ורבו עליו המטרידים המבטלין אותו מעבודתו ולימודו, ואילו לחברו הגרוע ממנו יש עושר ונכסים ומנוחה. ולא ירע לבבו לאמר למה זה ה' תרדפני באפך חנם, ולרעי הפחות ממני נתת כל טוב, וכי לא טוב היה לך להעניק לי מטובך, הרי כל כוונתי לשבת בבית ה' באהלי תורה ואלה הסיבות מבטלים אותי חנם. כי לא כן הדבר. כי עמקן מחשבות ה' לא יבינם כל יושבי תבל. כי אולי רצון השי"ת לנסותו אם ירהר אחריו^{יד}.

יד. ואף בסוף דרכם במצרים נצטוו על האמונה, כמו שכתב הספורנו על הפסוק (יב יא) 'וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים...' וז"ל. מתניכם חגורים - מזומנים לדרך, כענין וישנס מתניו (מלכים א יח מז). להורות על ביטחון בלתי מסופק בקל יתברך, בהיותם מכינים עצמם לדרך בעודם בבית כלא, עכ"ל.

טו. אמונה זאת מצלת את האדם מכל צרה וצוקה. וידועים דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (עיי' אמרי הרי"ם, וילך), כי אין הקב"ה מסתיר פניו מהאדם אלא בכדי שיחפש אחריו, כיור בו וישוב אליו. ולכן אם מכריז האדם ואומר 'וידעתם כי אני ה' - יודע אני שכל הקורות אותי מאת הבורא הם. כבר אין טעם להסתיר פנים, וכל ההסתרה והדינים בטילין ומבוטלין.

טז. כיו"ב לענין רוחניות, איתא ב'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ה ד"ה חכם) לבאר את שאלת החכם (חכם מה הוא אומר -) 'מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אתכם', ותשובתו, 'אף אתה אמור לו אין מפטירין אחר הפסח

ועל המשקוף, הרי זה צדיק ובטח בהקב"ה - ראוי הוא שיגין עליו מן הנגף והמשחית' עכ"ל. ומכאן נלמד, שהבוטח בה' ומקיים מצוותיו מבלי להתחשב בפגעי הזמן, הרי בעצם הביטחון נעשה ראוי שיגין הקב"ה בעדו, ישמרהו ה' ויצילהו מכל רע"ד.

וכן כתיב מהרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (פרשת צו) וז"ל. הנה, על הים היה קטרוג אלו ואלו עובדי עבודה זרה, וא"כ קשה באמת איך נגאלו, אך במצרים עשו ישראל כל הסדר בלילה, בהויה ובצורתה כמו שאנו עושים, והיו מספרים ביציאת מצרים (העתידה להיות להם) - שהיו מאמינים שבודאי יהיו יוצאים, ובאותן החסדים שהמשיכו נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, עכ"ל.

וכן למדנו בהלכות הפסח (א"ח תעה א) שאין דין 'הסיבה' באכילת 'מרור', כיוון דהסיבה באה לרמוז על דרך חרות, ואילו המרור מרמוז על גלות ולא על חרות. מעתה צריך ביאור, מדוע ה'כורך' - שהוא מרור (עם מצה), נאכל בהסיבה. ואומרים משם הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, שמצה מרמזת על 'אמונה' (כראיתא בזה"ק) והוא מיכלא דמהימנותא, ומביוון ש'כורך' יחד עם המרור את ה'מצה' - האמונה בה' אחד, ומאמין שהכל לטובה וה' עמו בכל עת ובכל שעה, בזה גופא תתבטל ממנו כל ה'מרירות'^{טו}. ושפיר אפשר לו להסב אז בדרך חרות כבני מלכים.

כיו"ב ביאר הרה"ק מקאברין זי"ע (אמרו"מ ע"פ פט) על מאמר הכתוב (תהלים צד טו) 'עד צדק ישוב משפט', דכל משפט הייסורים הבאים לו לאדם, אינם אלא עד צדק - עד שמבין הוא שצדיק הוא ה', אך כאשר יחקוק בלבבו להאמין כי צדיק הוא ה' ואמת משפטיו, ואין לנו רשות להרהר חלילה אחר מידותיו, או אז ישוב משפט - כל הדינים (הרמוזים ב'משפט') נמתקים מעליו ויפטר מכל

מלומד בבית הצדיקים כל הימים, עכ"ל (ידוע שרבים מאחינו התחזקו בדיבורים קדושים אלו בשנות הזעם, לחזק עצמן ואיש את רעהו).

והשבות אל לבבך - להשריש האמונה בפנימיות הלב
מבואר בכתבי הקודש (שער הפסוקים פר' וישב ד"ה להיות, ובשאר ספה"ק) שלא סגי ב'ידיעה' בעלמא באמונת ה', כי 'פרעה' אותיות 'הערף', כלומר, שמקום אחיותו הוא בעורף, וכל טומאתו להקים 'חציצה ומחיצה' בין המוח ללב (ב'עורף'). שידיעת האמונה הברורה בבורא ובהנהגתו, לא תכנס לתוככי לבו, ולא תתערב האמונה בתמצית דמו"ה. וזוהי 'ציאת מצרים' - שנצא מקליפת

אך זה ענין עבודת להש"י להאיר מתוך חשיבה את לבבו לשמים, כמ"ש (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל נפשך' - אפילו הוא נוטל את נפשך, והנה 'נפש' הוא מלשון רצון, כמו שנאמר (בראשית כג ח) 'אם יש את נפשכם', ולזה אמר הכתוב 'אפי' הוא נוטל את נפשך' - פי' רצונך. (היינו) שנוטל ממך הרצון להש"י ע"י טרדת הפרנסה וכיו"ב, אעפ"כ ואהבת". ולא יקשה בעיניך על השי"ת. וכמו שמצינו בהלל ששמע קול צווחה בעיר ואמר מובטחני שזה איננו בביתי (ברכות ס.), והאיך היה בטוח בזה הלא כל ימיו היה נדחק ביסורי עוני. אלא שידע כי אין זה מדרך אנשי ביתו לזעוק על הבא להם חלילה, כי מדת הסבלנות הוא

אפיקומן. ולכאורה היכן חכמתו של זה השואל 'מה העדות והחוקים' הלא חוק הוא מצווה בלא טעם, והיאך יבקש 'טעם' ל'חוק', ועוד צ"ב, מה ענין 'אין מפטירין' כתשובה לשאלתו.

ותוכן התשובה היא, שעיקר עבודת בני ישראל לעבוד את ה' כשאינם מרגישים כל טעם - כחק שאין לו טעם, ובזה יזכו לבסוף להרגיש טעם ג"כ. ולכן עושים זכר ליציאת מצרים ולא להר סיני ולקריעת ים סוף כי בהם הייתה הארה גדולה לישראל, משא"כ יציאת מצרים הייתה רק ההתחלה. וזהו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, וכלשון הגמ' שיש להוציא ולהרחיק מיני מתיקה, והיינו שלא יביט על זמני האורה כי אינם אלא 'מתנת הבורא', והעיקר הוא העבודה הנעשית במצב בלי טעם כי היא נקראת על שמו, ועל פי זה יתפרש מה שנאמר (שמות יג י) 'ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה', פירוש ושמרת את 'החוקה' הזאת כשתשמור לעבוד את ה' כשהנך שרוי במצב של חוקה אז ייעשה למועדה, זמן זה ייעשה חג ומועד, יותר חשוב וגדול מימים ימימה - משאר הימים טובים שאז מאיר באור לבני ישראל.

ולזה משיבים ואומרים לו, 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', כן הוא בליל הסדר, בראשונה אוכלים דברים שאין בהם 'טעם' הגון, דוגמת המצה שהוא לחם עוני העשוי מקמח ומים בלא 'טעם' מיוחד, והמרור שלא די שאין לו טעם ערב לחיך, הריהו ירק מר כלענה, אך כל אלה אינם אלא כהקדמה לשולחן עורך, לקרבן הפסח שיש בו טעם ויש בו ריח, וטעמו הטוב נשאר בפי האדם למשך שעות ארוכות שהרי אסור לבטל את טעמו - אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. אף קיום מצוות ה' כן הוא, מתחילה אין לו לאדם לחקור אחר דעת בוראו ואף אם אינו מרגיש כל 'טעם' והבנה במצוות מכל מקום ימשיך לקיים את רצון ה' בתמימות, ואף אם הדבר קשה ומר עליו כעין 'מרור', מ"מ אם ימשיך בתמימותו יזכה לבסוף לאור ה' הבהיר, לראות אך טובה מרובה וגילוי אלוקות - עם טעם טוב וערב בפיו. יז. איתא ב'ישמח ישראל' (לשחז"מ ד"ה הנה אמרו חז"ל), שהנה בשבת חול המועד פסח מפטירין מענין העצמות היבשות' שהחיה יחזקאל הנביא, וב'טור' (או"ח ת"צ) כתב כי איתא מרב האי גאון שבפסח תהיה 'תחיית המתים'. ומבאר הישמח ישראל דקאי על אלו האומרים נואש לעצמם, וז"ל יבשו עצמותינו ואבדה תקוותינו - אין לנו עוד חלק ונחלה מאבינו שבשמים. אבל באמת אינו כן, אלא עצמותו של כל יהודי חי וקיים, אין לו אלא להחיותם... ומבאר שם, שהחג הקדוש הזה מסוגל לזה כמו שאנו אומרים (פיטס לפר' החודש) **אמיץ לעורר מרדם ישינים**.

יח. ואל תאמר שהדברים אמורים רק לימים מקדם כשהיו בני ישראל תחת שעבוד מצרים, כי ענין 'גלות מצרים' שייך עד היום הזה, וכמו שאמרו במדרש (עיי' בר"ר טז ד) **גלות מצרים הוא שורש כל הגלויות, וכן גאולת מצרים שורש כל הגאולות** (זוה"ק ח"ב רטז: - קיז:). ובכלל זה איש איש ו'מצרים' שלו תחת ממשלת היצר שהוא ממלא מקומו של 'פרעה' ברוח או בגשם (עיי' איגרות הרמב"ם עמ' לט בד"ה ודע בני), והנה ידוע ביאורו של הרה"ק מאיזביצא זי"ע, כי הנפק"מ וההבדל שבין בהמה לאדם הוא שהבהמה ראשה נמשך מצווארה ולמטה ואינו גבוה מגופה, משא"כ ראשו של אדם מתנשא ועולה למעלה מגופו, והרמז בזה כי כל מעלתו של האדם היא ב'דעת' ושכל אשר בראשו ומוחו - כי הבנת האדם בשכלו תוליכנו להשיג תכליתו בזה העולם... אמנם אם הוא בעצמו עושה מחיצה בין מוחו ללבו

ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' ומתרגם אונקלוס ותחזי לבנך, היינו שתראה לבנך, כי עלינו להמחיש לבנינו ואף לעצמנו את הדברים הללו עד שיהיו מוחשים כמו שמתרחשים לעינינו ממש (עי' 'חסדי דוד' הגש"פ מנכדו הרה"ק רבי דוד מסאכטשוב זי"ע במעשה ברבי אליעזר)².

כמה שנאמר - כל מיני שפע וח"ו להיפך
הכל 'כמה שנאמר' בשמים

בכלל האמונה הפשוטה, שיתברר ויתאמת אצל האדם
שכל צער ומכאוב שקול ומדוד ממעל, ואי
אפשר לבריה שבעולם להוסיף או לגרוע מצער אפילו

'הערף' זו לחרות עולם, וכל ידיעתנו באמונה תכנס היטב היטב ללבנו להיות כל הנהגתנו על פי אמונת אומן"ט.

זוהי נמי כוונת 'מצות סיפור יציאת מצרים' שלא יצא יד"ח באמירה בפה גרידא ותו לא, אלא יתן אל לבו לזכור את הניסים הגדולים שהיו ביציאת מצרים, שעל ידם נתבררה השגחתו התמידית (כמו שנתבאר), ועל ידי כן יבוא לידי אמונה תמימה בהשגחה העליונה שהוא עשה ועושה לכל המעשים.

ובדי שייכנסו הדברים ללבו - ינהג כביאורו של הרה"ק
ה'אבני נור' זי"ע בכתוב (יג ה) 'והגדת לבנך ביום

ושאר כלי המעשה - שלא תהא הנהגתו למעשה עפ"י הבנת שכלו ומוחו שוב נחשב זה האיש כ'בהמה' ממש - כי מה רווח יש בזה שראשו 'גבוה' מעל גופו ומבין את המוטל עליו עשות אם בפועל כל הנהגתו כבהמה ההולכת אחר נטיות גופה...

(וכן ייאמר לענין גלות הנפש והנשמה תחת ממשלת פרעה זה היצר, לא מספיק לקיים ולבנו יבין אלא יקיים בפועל ממש ושב ורפא לו, ש'הנהגתו' תהא עפ"י הבנתו וידיעתו, ולכן נקראת גלות מצרים 'גלות הדעת', כי דעת הוא 'התחברות' מלשון 'והאדם ידע', ופרעה בא להפריד בין ידיעת המוח לקיום הדברים בפועל, אמנם זוהי 'יציאת מצרים' - שלא נשמע לקולו של פרעה, ונשוב אל ה' וירחמנו בשפע טובה וברכה עד בלי די).

כתב הגה"ק החזו"א זי"ע ('אמונה ובטחון' פ"ב ג) וז"ל. ומה שאנו רואים בחיים ראובן איש מוסרי ו'זמרת הבטחון' על שפתיו, תמיד מגנה את רוב ההשתדלות ומתעב את הרדיפה אחר פרנסה. ואמנם, (כל זה כל עוד ש)הוא איש מצליח ובחנותו לא יחסר לו לקוחות, ואיננו זקוק לרב השתדלות, (ולכן) הוא אוהב את הבטחון, כי הלא גם הבטחון מראה לו פנים שוחקות. והנה נפתענו פתאום לראות את ראובן הבוטח מתלחש עם נערי ואנשי עצתו איך להפר עצת רעהו האומר לפתוח חנות כמותו והוא מלא עצב מזה, ובהיות תחילתו רק בחביון לבו ומתבייש לגלות הדבר פן יהי' לחרפה בעיני מכיריו, הולך ומאבד גם מדת הבושה בסופו, ומתחיל בהשתדלויות גלויות להניא מחשבת רעהו, ולאט לאט הולך ומתקדם בדרך עקלתון, ומדת הבושה תמס תהלך מקרב לבבו, ועושה בגלוי מעשים נבזים ופעולות שפלות לעין כל חי, וההתחרות שבינו ובין רעהו מתפרסמת תכלית הפרסום ונעשה לשיחת הימים, ולא ידע הכלם. ובודה טעמים ונמוקים אשר בשקר יסודם כדי להצדיק את מעשיו, עוד מתחכם להוסיף ביאורים חדשים לבקרים שכל מה שמתחרה נגד רעהו הוא 'לשם שמים' וע"פ תורת המוסר... עכ"ל, עיי"ש עוד.

פעם שאל אחד הרופאים את הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע, 'למדנו רבינו - מה הם עיסוקיו של הרבי, ענהו ה'דברי חיים' הנני מתעסק בבניית 'גשר', ומשתמה הרופא לפשר דבריו, ביאר לו הד"ח שהוא בונה גשר ממוחו אל ליבו (מעל העורף) - לחבר את כל הידיעות אשר במוחו אל תוככי לבו, שאף הוא יהא משועבד לעבודתו ית"ש. סיפר הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצוק"ל מעשה ביהודי שלמד פרקי 'רפואה' אצל הנכריים ביוהנסבורג - כיצד משחררים את הגב והשדרה שנתפסו בגופו של אדם... משבא להפרד מ'רבו' הנכרי בעלותו לארץ הקודש, בירכו ואמר, אה, הינך נוסע למקום היהודים, טוב מאד, כי שם יהיה לך פרנסה בהרחבה, כי ראיתי כתוב בחומש שהם 'עם קשי עורף' (שמות לד ט) והרבה פעמים 'נתפס' להם העורף, אמר לו היהודי (שהבין את 'בורותו' של הנכרי) דברי הבל דיבר מע"כ, כי 'לקשיות עורף' הלזה לא יועיל אף רופא שבעולם לרפאותם...

יט. ובזה מבארים בשם הרה"ק בעל התניא זי"ע דלכן נכתב בתורה ד' רבתי בתיבת 'אחד' שבשמע ישראל. כי צורת ד' הוא כצורת פטיש. והכוונה שיכה ויחדיר בקרבו כמכה בפטיש רבתי - גדול, עמוק עמוק מהמוח עד הלב כי 'ה' אלוקינו ה' אחד'.

כ. סיפר הגאון רבי אליהו לופיאן ששמע בקעלעם מת"ח ושמו רבי בצלאל, שהיה אצל סבו בעל ה'מלבושי יו"ט' כליל הסדר, לפני ההגדה ישב על מקומו כמה רגעים נרגש ונפעם, לאחמ"כ הגביה קולו ואמר, הנה כמו שאנו

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

בשמים ממעל - במדה במשקל ובמשורה, ואפילו צער כל שהוא לא יגיע אליו יותר מהנקצב לוי"א, והיינו דקאמרי הכא 'ויענונו' - כמה שנאמר, וירעו אותנו - כמה שנאמר^{כב}.

על זה הדרך אפשר להוסיף, דבהמשך ההגדה נאמר 'ונצק אל ה' אלוקי אבותינו, כמה שנאמר ותעל שועתם אל האלקים', דאף אם נגזר על האדם צרה ועקתא, מכל מקום בידו לבטל ולקרוע רוע גזר דינו

פורתא (זולתי בתפילה), וכן רמזו בלשון ההגדה, 'וירעו אותנו המצרים כמה שנאמר... ויענונו כמה שנאמר... ונצק כמה שנאמר...', ולכאורה קשה מדוע הקדים בעל ההגדה לומר 'כמה שנאמר' על כל דבריו שם, היה לו לומר מיד - וירעו אותנו המצרים, ויענונו וכו', שהרי אין הפסוק מחדש מאומה יותר ממה שאמר מקודם לכן. ואינו מוסיף כלום על דברו הראשון, ומפרש ה'חידושי הרי"ם' זי"ע שרמזו יש כאן בלשונם הקדוש, שכל עינוי וצער המגיע אל האדם הרי הוא כמה שנאמר

עורכים את ה'סדר' אנו ובני משפחתנו כך עורכים אותו כל בני העיר - כצורתו וכמתכונתו, וכיו"ב עורכים כל בני המחוז וגם כל בני המדינה, ואף כל בני העולם עושים כן - במצה ומרור וכל ההגדה. התדעו היכן ראינו 'סדר' זה, אצל אבותינו, והם ראו זאת אצל אבותם וכן חוזר לדורות הקודמים אחרונים וראשונים, ולפניהם הגאונים האמוראים והתנאים, וכל קודמיהם עד דור מקבלי התורה... ועליהם נאמר (שמות יט ד) 'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, וברש"י, לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים. ומשסיים החל באמירת ההגדה בהתרגשות ובאמונה - קדש ורחץ וכו' - בהמחשה זאת רצה להכניס את כל המסובים למצב שיראו בעיניהם את יציאת מצרים כמו שאירעה עמהם בזו העת (הגדת 'חיים שיש בהם').

משמשו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע סיפר שפעם בליל שב"ק וארא לפנות בוקר ישב החפץ חיים והעביר הסדרא שניים מקרא ואחד תרגום, לפתע שמע המשמש שהוא שוחק שחוק גדול בקול ממש וקורא בהתרגשות 'א דזאבע, א דזאבע' (צפרדע), אחר מעשה הסביר ה'חפץ חיים' כי בהגיעו לפסוק (ח ב) 'ותעל הצפרדע' וראה פירושו של רש"י 'צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים', לא יכול לעצור את צחוקו כי רב בתארו לנפשו את הנחילים הניתזים לכל עבר. רבות יש לנו ללמוד מעובדא זו, האיך עלינו לעסוק בסיפור יציאת מצרים בחיות ממש.

כא. ובדרך צחות יש למצוא רמז, דהנה בתחילת ההגדה אומרים 'הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים', משמע שהמצות שאנו אוכלים בליל הסדר הן זכר למצות שאכלו בני ישראל בארץ מצרים, ולכאורה קשה, שהרי בתורה מפורש איפכא, דכתיב (שמות יב לד) 'וישא העם את בצקו טרם יחמץ', הרי שאכילת מצות היא כנגד המצות שאכלו ישראל בצאתם ממצרים, וכמו שאומרים בנוסח ההגדה 'מצה זו שאנו אוכלים על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם'.

ואולי יש לומר, כי כל השנים שהיו בני ישראל במצרים היו אוכלים מצות כדרך העבדים שאוכלים מצות (עי' באורחות חיים' להרא"ש בפירושו להגש"פ ד"ה ויאפו, בשם האבן עזרא), והייתה נפשם של בני ישראל קצה בלחם ה'יבש' הלז. ולקראת צאתם ממצרים היו שמחים - הנה למחרת היום באור הבוקר נצא ממצרים ואז ננצל גם מ'גזירה' זו של אכילת מצה, ותתענג נפשנו מחלות משוחות בשמן ומשאר מיני מעדנים, אך למעשה - סיבב הקב"ה שגם לאחר שיצאו משעבוד לגאולה לא אכלו אלא אותו לחם עוני שאכלו במצרים ללא כל שינוי.

ללמדם חוקי חיים שלא אכלו את הלחם מחמת ש'עבדים היינו לפרעה במצרים', אלא מפני שכך היה רצונו ית'. והראיה לכך, שאף לאחר שנגאלו עדיין אוכלים הם אותם 'מצות'.

ומכאן, שלא ידמה האדם בעצמו אוי כמה רע מצבי כאן, אלך למקום פלוני שם בוודאי ישתנה ויטב מצבי, אם אעשה כך וכך ישתנה מזלי לטובה, כי לא יועילו לו כל טעדיקי שבעולם, והכל יהיה כמה שנאמר ונגזר עליו משמים ממעל, ובאותו מקום החדש יצוצו כבר ממקום אחר אותם המפריעים לו.

כב. כלל ידוע הוא, שסיום וסוף כל דבר הוא תוקפו של דבר, כדוגמת 'תפילת נעילה' ביום הכיפורים, והיינו כי תוקפו של יום בסופו הוא [ולכן תמצא ב'משנה תורה' להרמב"ם, שבסוף כל סדר מסיים בענייני עבודת ה' להלכה ולמעשה, כי זה התוקף והעיקר העולה מכל ההלכות, לשמור לעשות ולקיים], ולפי זה יש קצת לתמוה מדוע גמרו של 'סדר' ליל שימורים הוא בפיוט 'חד גדיא'.

על ידי 'תפלה וזעקה אל ה', וזהו אומרו 'ונצעק' - תמוז, 'וראו' כל העם את דינו של הקב"ה במצרים), אם יזעק אל ה' בחזקה, יתקיים בו 'כמה שנאמר - דכתיב (תהלים קלט יב) 'ולילה כיום יאיר כחשכה ותעל שוועתם אל האלוקים' שיפסקו טובה ברכה ורחמים על ישראל^ג.

הזה ברוח וגשם.

אמנם בכדי לזכות לאור זה נצרך הכנה, כפי שהמשיל
ה'עבודת ישראל' זי"ע (לשבה"ג), דכדי ליהנות
מאור השמש הזורחת בקרניה צריך לפתוח תחילה את
שערי דלתותיו^{יד} וחלונותיו, 'שאם יהיו סתומים לא תוכל
החמה לזרוח לחבית' ויהא חלקו בין הכסילים ההולכים
בחושך ח"ו^י, והכי נמי על האדם להכין את עצמו

פתחו שערים - יפתח חלונות לבו ונפשו
לקבל את האור הגדול

איתא בזה"ק (ח"ב לה.) 'ותנא הוה נהיר ליליא כיומא
דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה
(אותו הלילה היה האור מאיר כבצהרי היום בתקופת

אכן, י"ל כי תוקפו ועיקרו של כל הסדר - להשריש את האמונה בלב האדם עד שידע שאף ה'דומם' מושגח הוא ומתנהל על פי חשבון, וכך רואים אנו ב'חד גדיא' שהגדי מתרעם על שנטרף בשיני החתול באכזריות, ובשעת מעשה נראה בעינים גשמיות דלית דין ולית דיין ח"ו, כי הגדי מתבוסס בדמו על אף שלא הרע לשום בריה, ואילו החתול הרשע אוכל ונהנה כ'סעודת שלמה'. אך האמת, שמיד יבוא הכלב ויענישנו בכל חומר הדין, ולאחמ"כ ייענש אף הכלב על פי חשבונות שמים - על ידי המקל. וכך הוא בכל ענייני העולם, הכל מונהג בחשבון מדוקדק ואין שום מקרה בעולם, וזה עיקר העבודה בלילה הזה.

כג. מידי שנה בשנה אחר אפיית מצות היה הגרי"ז סאלאוויצ'יק מבריסק זצ"ל עולה לביהמ"ד דחסידי קארלין, פעם פגש שם את החסיד המפורסם רבי יהושע העשיל הלטובסקי זצ"ל, מזקני חסידי קארלין ומנקיי הדעת שבירושלים, וסיפר לו החסיד על אחד הצדיקים, שהיה מהדר מאד באפיית מצות בחומרות ודקדוקים שונים, שנה אחת בצאתו מאפיית המצות אחר שעות רבות של יגיעה ועמל, החזיק את מצותיו בחביבות מתוך שבח והודאה להקב"ה על שזכה לאפות מצות כשרות ומהודרות, עודו צועד בדרכו פגע ביהודי פשוט המהלך כנגדו ומצות בידו, משראהו הצדיק ביקש אותו להחליף עמו מצותיו. שמח האיש על ה'עסק' הלז כמוצא שלל רב, וכך עשו, והיו תלמידי הצדיק תמהים מאד על הדבר הזה, איך הסכים לוותר על המצות המהודרות בכל פרטי ודקדוקי הדינים ולקבל תמורתן מצות פשוטות, עד שנתברר להם שאותו איש פשוט סיים את כל ספר תהלים באותו יום והתפלל להקב"ה שלא יכשל בחשש חמץ במצות, על כן החשיבם הרבי כל כך.

משסיים החסיד לספר עובדא זו, שאלו הרב מבריסק מה מלמדנו מעשה זה, השיב החסיד ואמר בפשטות, לימוד גדול שנינו כאן - שהצדיק העדיף מצות שנאפו בכח התפלה יותר מן המצות שנאפו בעמל ויגיעה של בני אדם, אף שהיו בתכלית ההשתדלות שיצאו כשרות ומהודרות ללא פקפוק.

נענה הרב מבריסק ואמר שלדעתו יש ללמוד, כי על ידי אמירת התהלים בתמימות ובלב שלם סיבב הקב"ה שיקבל את המצות שהרבי עמל עליהן ודאג שיהיו בתכלית ההידור, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, ללמדנו כוחה של תפלה. כד. כך אומרים משם צדיקים על הא דפותחין הדלת לפני 'שפוך חמתך' ומקובל כי הוא פתיחת דלת לאליהו הנביא שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו, וידועה הקושיא, וכי אליהו הנביא שהוא 'מלאך' נצרך לפתיחת הדלת, והרי אין הדלת מעכבת בעדו מאומה... אלא מבאר ה'נפש חיה', שאכן אליהו הנביא בעצמו אינו נצרך לפתיחת הדלת בכדי להיכנס לבית, אבל אנו זקוקים לפתיחת הדלת כדי שיכנס אליהו בקרבנו... אם נפתח לו דלתי לבנו ייכנס ויאיר לנו בזה הלילה, ואם לאו...

כה. וכבר המשילו למאן דהו שאבתה נפשו ללמוד את רזי תורת הטשולנט, וילך אל ה'מומחה' הגדול ולמד מפיו כארבעים יום את כל הלכות הטשולנט בכל פרטיה ודקדוקיה - כמה מלח וכמה שום, כמה בשר וכמה בונדלעך (שעועית) וכו', משסיים נבחן על פה וקיבל 'תעודה' המעידה על מומחיותו... משבא לביתו וכבר הגיע ערב שבת אמרו לו בני הבית, נו, הראנו כוחך הכנס לבית המבשלים והעמד לנו טשולנט כדת ודין... בהגיע יום השב"ק וכבר עשו 'פתיחה' לסיר הטשולנט והנה ריחו הרע והדוחה נודף למרחק מרחקים... בבוש פנים עזב את השולחן - המתין עד כלות נפשו ליציאת ג' כוכבים בינונים ומיהר לבית רבו, וכה אמר, ילמדנו רבינו מה חטאתי שריחו וטעמו

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

מבעוד מועד י - לפתוח דלתות וחלונות לבו כדי שיוכל **הסמך** לזה הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (א"א תרע"ה) לקבל את האור הגדול המאיר לארץ ולדרים עליה בזה מדברי חז"ל (ביצה ב:) 'כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה'. כי כדי שיזכה האדם הלילה.

של הטשולנט לא היה ראוי אפילו למאכל הבהמות, בירר הרב בעומק לפנים מעומק, עד שהוציא ממנו הודאה במקצת שאת הקדירה לקח ממקום הקדירות המטונפות, וקדירה זו מלאה הייתה בשיירי טשולנט דאשתקד וכבר עלו בהם קמשונים וחרולים... כאותו 'נעבעך' (מסכן) אנו דומים אם ניגש אל חג הפסח מתוך אש התלהבות אבל לא ננקה את עצמנו משיירי הטינוף ששהינו בו עד עתה... מה טעם וריח רע יש בו...

וכך אומרים משם הרה"ק מסאטמאר זי"ע שנהוג עלמא לומר בכל ימי השנה כשרוצים לזלזל במאן דהו 'אוי הנך' 'חכם' של מה נשתנה', ומדוע אין גוערין בו שהוא 'רשע' של מה נשתנה או לכה"פ 'תם', הוא מותיב לה והוא מפרק לה, כי הנה 'חכם' זה בא בליל ט"ו בניסן ומתחיל לשאול מה העדות והחוקים אשר ציוה ה'... היכן היית עד היום... זה כבר עידן ועדנים הכל עסוקים בבירור 'מה העדות והחוקים', וזה בא עתה כמי שנפל בזה הרגע מן השמים והכוכבים... ושואל, אמור נא, מה העדות והחוקים... לזה ה'חולם' מדמים את מי שרוצים לגעור במשך השנה ומכנים אותו 'חכם' של מה נשתנה.

כי זה כל האדם - לפעול ולעשות בעשה טוב, וכן מצינו לבאר בהבדל שבין חמץ ומצה - והרי שניהם נעשו מקמח ומים, אלא שאת החמץ 'מניחים' ואת המצה אין מניחים לרגע אלא כל הזמן עושים ועוסקים עמו, ולכן זה נשאר חמץ המרמז ליצר הרע והדומה לו, וזה נעשה מצה - מיכלא דמהימנותא, מיכלא דאסוותא (רפואה)...

וכן רמז לה הרה"ק מסאטמאר זי"ע, בשעיר לה' דיום הכיפורים כתיב (ויקרא טז ט) 'ועשהו חטאת' - כי מי ששייך לה' עושה ופועל ואינו יושב בעצלות מבלי לזוז, ואילו בשעיר לעזאזל אף שעיקרו לכפר בא כחטאת לא כתיב ביה 'ועשהו' (שם י), כי יסודו של הבא לאותו צד - לעזאזל, שאינו 'עושה' אלא מונח כאבן שאין לו הופכין, אם במיטה, אם בישיבת עמי הארצות וכיו"ב...

כו. זוהי עבודתנו בימים אלו - להשריש היטב בקרבנו עיקר גדול זה, כי לפעמים יכול האדם לנקות את כל ביתו בחורין ובסדקין מכל חמירא וחמיעא, ואף לערוך את ה'סדר' בהתלהבות ובדביקות, ועם כל זאת עדיין לא יצא ממצרים שלו, ומסוכן הוא להישאר הוא ובניו משועבדים לפרעה במצרים, - כי כולו עסוק ח"ו רק בטפל ולא בעיקר. כמשל הידוע שהיה אומר ה'חידושי הרי"ם' זי"ע משמיה דהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, למה הדבר דומה, לעשיר גדול שקנה לעצמו סוס אדיר וחזק מאין כמותו, ושילם עליו סכום כסף גדול טבין ותקילין, ובכדי לשמרו מן הגנבים בנה גדר גבוה וחזק סביב מקום מדור הסוס, ועדיין חשש שמא ימצאו הגנבים איזה פרצה ויגנבו את הסוס היקר, על כן העמיד עליו שומר, והתנה עם השומר בתנאי קודם למעשה שבשום אופן לא יתן תנומה לעפעפיו במשך כל הלילה, אלא ישמור על הסוס בכל כוחו, וגם ציווהו לעיין במחשבות עמוקות וממילא לא ירדם על משמרתו.

השומר קיבל על עצמו את ה'שמירה', אך עדיין לא מצא הבעה"ב מנוח לנפשו - ותדד שנתו מעיניו, ובכל שעה ושעה התעורר בבהלה ויצא מביתו אל החצר בכדי לבדוק אם השומר עומד על משמרתו, וישאל את השומר - במה הנך מהרהר, השיב הלה שכעת משוטטות רעיוניו ב'חקירה' כשמחוררים חור בכותל להיכן נעלם העפר או העץ שהיו עד עתה בכותל במקום החור, נהנה הבעה"ב ואמר לו 'טוב עשית עמדי', כי על ידי שמחשב הינך בחקירות אינך נרדם, חזר בעה"ב לישן על מיטתו, אך מיד אחר שעה שב לצאת אל השומר 'לדעת את שלום סוסו, ומה יעשה בו', גם בזה הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא ומחשב 'חקירה' כשאדם אוכל 'בייגל' (כעך) - להיכן נעלם ה'חור' שהיה בו מעיקרא... שוב יצא אליו 'בעל הסוס' אחר שעה - ובזאת הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא ו'חוקר' - היאך יכול להיות כדבר הזה, שאיש אחד השקיע כל כך הרבה ממון ודמים ב'סוס', ובנה חומה בצורה סביבותיו ואף שכר שומר לשמור עליו, ולא די בכל זה אלא אף ה'בעלים' עצמו לא ישן כ'שינת הסוס' ובכל שעה בדק את המצב... 'והסוס איננו' כי נגב בידי בני עוולה... ואיך יתכן כדבר הזה...

ועומק הרעיון במילתא דא היא, שלפעמים יתכן שיהיה האדם עסוק בעניינים שונים, ואף יהיה ניעור כל הלילה, ובכל זאת ישכח את העיקר, ויהיה עסוק רק 'סביבות' הענין ולא בעיקר עצמו (הובא ב'ליקוטי הרי"ם' ליקוטים מלחמת היצר). כז. מסופר על הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שפעם נכנסו אליו עסקנים בחודש ניסן ורצו לדבר עמו בענייני ממונות של מוסדותיו הקדושים, אך הוא סירב לקבלם ונימוקו עמו, כי אמר הרה"ק רבי יהושע מקראלי זי"ע

טוב בשמחה ובשחיטת פסח וקריאת הלל, וכעת בעונותינו צריכים עב"פ לעשות זכר לזה ולנהוג בו קדושת היום, להיות ירא וחרד ועוסק במצות כל היום בביעור ובביטול חמץ ותיקון והכנת הסדר, עב"ל. ומתוך דבריו למדנו ענין 'וגילו ברעדה', מצד אחד הוא עת שמחה וששון מחמת הקרבת קרבן פסח, לאידך, יש לנו להיות בחרדת קודש על ידי ביטול וביעור החמץ - בפשוטו, וכמדרשו דקאי על עקירת היצר הרע^כ מתוך לבו של אדם^{כט}.

שאכן 'תגמר' הביצה ותבוא לתכליתה - יש לו להיות מוכן ומוזמן 'מאתמול' - 'מאתמול גמרה לה' (ולכן מניחים ביצה בקערה, עיי"ש).

ואת רוח הטומאה אעביר - עקירת היצר הנרמז בחמץ, עת רצון בשריפת החמץ

כתב הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע ב'מכתב' (מכתבי רעק"א יב) וז"ל. 'גם צריך להזכיר בענין ערב פסח, כי בזמן שהיו ישראל שרויים על ארמתן היה לנו יום

מי שאינו זוכה לרוח הקודש בליל הסדר אינו בגדר אנושי [והגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים ת"ו שהיה מצאצאי הרה"ק מקראלי, מסר בשם זקינו בנוסחא חריפה הרבה יותר 'מי שאינו זוכה לגילוי אליהו בליל הסדר וביום הכיפורים סימן מובהק הוא שלא עמדו רגליו על הר סיני', ובוודאי התכוון בזה לעורר את עדת מרעיתו להתכונן כראוי לקראת ליל הסדר], ובכך אמר לאלו שביקשו לדבר עמו בעניני ממונות שיבואו אליו אחרי החג. כח. הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע דקדק פעם בלשון המשנה (פסחים ב.) 'אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר', ולכאורה אינו מובן מאי דקאמר 'בודקין את החמץ' והלא בודקין את הבית מן החמץ שבו, ונשאר המהרי" בקושיא.

בין השומעים היה גם בנו המהרי"ד זי"ע, שלימים חזר על קושיית אביו, ופתח ליישב את הקושיא במשל, למה הדבר דומה, לשני סוחרים שנסעו ליריד למכור סחורתם, והצליח ה' דרכם שבזמן קצר מכרו את הכל, ובשמחה הכינו את צעדיהם לחזור לביתם מוקדם יותר ממה שחשבו תחילה, כיון שכן החליטו לחזור רגלי, ויצאו לדרך, לאחר כמה שעות רצו לנוח מעט מעמל הדרך לתת תנומה לעפפיהם, אך חששו לשלום צרור המעות, כיוון שלא ידעו היכן להחביא את צרור כספם, הביטו כה וכה, ויראו כי אין איש, כי אם עדר של פרות רועות באפר, על כן השכיבו עצמם על הזרעים, ואת צרור הכסף תלו על אחד העצים.

אך סוחרים אלו לא ידעו ולא הבינו שפרות אינן רועות לבדן בשדה מרעה, ויש כאן איזה רועה המנהיג את עדו, והוא אכן ראה איך שהם תולים את המעות על העץ, המתין הלה עד שנרדמו השנים, מיהר אל העץ - ונטל את כל הכסף לעצמו, אך חכך בדעתו כדת מה לעשות - אם יברח עם הפרות הרי הפרות מקימים קול רעש גדול בדרך הילוכם ויתעוררו הסוחרים משנתם ויתפסוהו בקלקלתו, ולאידך אם יברח בלי הפרות הרי בעל הפרות יקיים בו 'פסק', על כן מילא את התרמיל בגללים של הפרות תחת הכסף - כדי שלא ירגישו הסוחרים בקחתם את תרמיל המעות - כי ריק הוא, והשכיב עצמו במקום אשר שכב עד עתה, ואכן תחבולתו הצליחה, כאשר התעוררו הסוחרים משנתם שמחו בראותם את תרמילם 'מלא' תלוי על העץ והמשיכו בדרכם בשמחה, אולם כאשר פתחו את התרמיל חשכו עיניהם בראותם כי מלא הוא בגללים במקום הכסף, והביטו זה על זה בתדהמה ותמהו 'איך יתכן שהפרות הגיעו לראש האילן ונטלו את צרור הכסף ומילאו אותו גללים...' ובסכלותם אמרו, נו, וכי אפשר לנו לילך אל הרב לדון 'דין תורה' עם הפרות... ובכך סיים מהרי"ד את דבריו, כאשר הקהל משחק על טפשותם של הסוחרים, ולא הבינו כלל מה בין עובדא זו לקושיית מהרי" מבעלזא זי"ע.

בכל אותו זמן עמד בנו הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע מן הצד והקשיב בכובד ראש לדברי אביו, ובתום דבריו התחיל כל גופו לרעוד מרוב פחד, ולשאלת החסידים הסביר באימה, שדברים עמוקים וטמירים גזו אביו בהאי עובדא, דהנה הסוחרים נשארו בקושיא מחמת טיפשותם, ואם היה להם קצת שכל בקדקדם היו מהפכים את הקושיות לתירוצים, דהנה דווקא מחמת שהוקשה להם - האיך יתכן שהפרות עלו על העץ ליטול צרור כסף, היו צריכים להסיק שוודאי היה שם רועה שהוא אשר עלה על העץ לגזול את כספם.

והנמשל, האדם ירד לעוה"ז עם תרמיל - זה הלב, ועליו למלאותו באבנים טובות ומרגליות על ידי קיום התורה ומצוות, אולם לפעמים נרדם האדם על משמרתו דומיא דהסוחרים שנתנו תנומה לעפפיהם, ובשעה זו מרוקן היצה"ר את לב האדם מכל הרכוש שצבר בתרמילו, ומכניס תחתם גללים - עוונות ותאוות רעות רח"ל, אמנם בהגיע

בעת השריפה מתעורר רוח טהרה בעולם כי אז נשרף ונכרת כוח הרע בעולם, ואז - כאשר אויר העולם זך ונקי הוא זמן מסוגל להעתיר ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל, והגם שבמושכל ראשון נראים הדברים כעמוקים ובלתי מובנים, אעפ"כ יתאמן האדם לעיין בו.

ובאשר ילמד את המכתב במתינות וביישוב הדעת יראה שאפשר להבין את דבריו הקדושים בדרך הפשט, ולכן נכון מאד לכל אשר בשם ישראל יכונה ללמוד מכתב קדשו פעם אחת בשנה - בערבי פסחים, ויזכה לשמירה יתירה בכל דרכיו לא.

ישלים שנתו - מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי

הבטחה גדולה הבטיח הגר"ש מאוסטרופולי זצ"ל הי"ד, שכל מי שילמד את מכתבו בכל שנה ובפרט בערבי פסחים מובטח שהוא ניצול כל אותו השנה,

זמנים טובים מתעורר האדם משנתו ובודק את לבו, והוא נדהם למצוא שם 'גללים', אך במקום לבחון מאין מקורם של הגללים כדי להוציאם ולהחזיר לעצמו את רכושו הרי הוא מתייאש ומשלים עם מצבו השפל, אולם, המשכיל מבין שהקושיות הן עצמן התירוצים, ויסיק שהיצר הרע הוא המכשיל את האדם בעת תרדמתו, כמאמר החכם ב'חובות הלבבות' (שער יחוד המעשה פרק ה) 'אתה ישן והוא ער לך', והוא אשר גזל ממנו את כל אוצרותיו, וימהר לרדוף אחריו ויתבע ממנו את רכושו ויעמוד על המשמר מכאן ולהבא שלא ירדם שנית, ולכן בזמנים טובים של אור לארבעה עשר 'בודקין את החמץ' ולא את הבית, כי עליו לחקור אחר שורש הדברים, מה מקור ושורש של החמץ, באיזה דרך מצא היצר פירצה למלאותו בכל אלו הגללים, ולהחזיר את האבידה היקרה זו הנשמה הטהורה של כל יהודי.

כט. וכבר אמרו צדיקי קמאי, שבעת כזאת מבערים הרע מן העולם ונשאר אויר צח ונקי מכל לכלוך וזוהמא, וידוע כי אצל הרבה צדיקים ראו 'עבודה' גדולה בעת שריפת החמץ, וכן העידו המשמשים בקודש של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שבשעת שריפת חמץ היו עיניו זולגות דמעות, מחזה שלא היה נראה אצלו בשאר ימות השנה [זולת באמירת 'קרובץ' לפורים].

ב'מנהגי דזיקוב' איתא שהרה"ק ה'עטרת ישועה' מדזיקוב זי"ע היה נוהג לומר את ה'תפילה' של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע בעת שריפת חמץ.

בסוף ימיו הגיעה אחת מאחיותיו של הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע כדי לבקרו ולדרוש בשלומו, ושאל אותה הרבי אם היא זוכרת את 'בדיקת החמץ' מלפנים (שבדק הוא עצמו בבית אביהם הרה"ק רבי שמעון נ"נ זי"ע, בשנים שאביהם שהה בחו"ל) - הבדיקה ארכה כל הלילה עם הרבה דמעות...

ל. בימי הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע גזרה מלכות הרשעה גזירה רעה על ישראל, משנודע הדבר לעסקנים חקרו ודרשו איך אפשר לקרוע ולבטל את הגזירה, ונודע להם כי על ידי תשלומי שוחד תבטל הגזירה, כיון שכן, שלח אחד העסקנים לבקש מהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע שיעזור לו לאסוף סכום נכבד מבני קהילתו, אך לפליאתו לא התייחס הרה"ק מטשערנאביל לבקשתו, ואף לאחר ששלח כמה מכתבים ושלוחים שיספרו לו על הגזירה ושמוכרחים לפעול לביטולה, לא השיב מאומה, בראות ה'עסקן' כי כן, סיפר לפני הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע על הצרה המרחפת על ראשי בני ישראל, וביקשו שיעזור בידו לשכנע את אחיו הגדול הרה"ק מטשערנאביל לעזור לו בענין, ואכן נסע הרה"ק מסקווירא אל הרה"ק מטשערנאביל אך גם זאת לא הועיל במאומה, ויהי בעת שריפת חמץ טרם נטל מהרה"ק מטשערנאביל את 'קנקן של חרס' עם החמץ כדי להשליכו אל תוך האש, אמר 'יש החושבים שעם כסף מבטלים גזירות, וטעות היא בידם, רק עכשיו בעת שריפת חמץ אפשר לבטל כל מיני גזירות קשות רעות ואכזריות...' בהזכירו מהנאמר ב'יצירות' לשבת הגדול - 'ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה להעביר גזרות רעות'. ואכן מיד באותה שעה מת המושל באופן פלאי, והגזירה נתבטלה.

לא. סיפר כ"ק אדמו"ר מערלוי זי"ע, שבשנות האימה במלחמת העולם השנייה איקלע באחד מימי חודש אלול לסכנה גדולה, וכפסע היה בינו לבין המוות, ולפתע נזכר שבאותה שנה עדיין לא למד את מכתבו של הגר"ש, מיד פרש לצד ולמד את המכתב, ומאז זכה לסייעתא דשמיא בכל דרכיו, עד שניצל מצפרני הרשעים הארורים.

ליל הסדר

וזכר אמר ה'אוהב ישראל' (לפסח ד"ה יכול מראש חודש)
שאף שבכל השנה מצווים אנו לזכור יציאת
מצרים, ואם ישאל הבן את האב עליו לספר לו סיפור
יציאת מצרים ושאר עיקרי האמונה, מכל מקום פעמים
שלא יתיישבו הדיבורים בלב הבן, כי לפעמים אינו
מוכשר לקבלם. אבל, ליל הפסח מתעורר בלבם אור
גדול המסייע להם לקלוט את האמונה ביתר בל תמוט,
יש אז בח ביד האב לנטוע את האמונה בלב בניו,
ועל האב לדבר אל בנו כפי כוחו והבנתו, וכלשון
המשנה (פרק י משנה ד) 'ואם אין דעת בבן אביו מלמדו',

והגדת לבנך - לילה זה מסוגל ומוכשר
להשריש האמונה בו ובצאצאיו

בליל זה - 'לילה כיום יאיר', בו מאיר אור האמונה
בלבות בני ישראל, וכל הטבע הנסתר בבריאת
העולם ה'דומה ללילה' מאיר באור יקרות, ואור האמונה
מסייע בידי כל איש מישראל לעזוב 'חשבונות רבים',
להשקיש סערת רוחו ולהיות לבו סמוך ובטוח בה', כי
ע"י שנכנס ומתיישב על לבו של אדם אמונה תמה
ווכה שהבורא יתב"ש עשה ועושה ויעשה לכל המעשים,
יחיה בשלוות הנפש בבטחונו בה'.

עוד סיפר על זקינו ה'התעוררות תשובה' זצ"ל, שכבן צ"ד שנה היה בפטירתו זקן ושבע ימים, ומדי שנה בשנה
הקפיד ללמוד את מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי, בשנתו האחרונה עלי אדמות לא הספיק ללמוד את המכתב,
ובאותה שנה נסתלק לגנזי מרומים, כי לא היתה לו ההבטחה להישמר מכל נזק באותה שנה.

לב. איתא מצדיקים לרמז בסימן 'יחץ' דהנה עבודת ליל הסדר היא להשריש האמונה בלבבות בני ישראל, והנה רבים
אשר יאמינו על העבר והעתיד כי יד ה' הוא, אבל יקשה להם להאמין על ההווה - שהיזק שעשה לו פלוני
זה עתה, או שאר ענינים... באמת לא פלוני עשה כן אלא ה' אמר לו קלל, וג' המצות מרמזים כנגד 'עשה - בעבר,
עושה - בהווה, ויעשה - לעתיד', ועל כן מקיימים 'יחץ' באמצעות שהיא כנגד ההווה, כי עיקר העבודה בלילה הזה
להשריש בענין ההווה, להאמין בהשי"ת בכל צעד ושעל, ולזה 'חוצים ומשברים' המצה האמצעית, לומר שאנו
מבטלים את עצמנו לגמרי אל ה', ואף ההווה מאתו בא, ולא מאדם בהאי עלמא,

לג. בעיר מאנטשעסטער התגורר יהודי זקן ושמו רבי יעקב יוסף ווייס ז"ל, הלה עבר את מאורעות הנוראות
ב'מלחמה', ונפטר בשיבה טובה זקן ושבע ימים, מדי שנה בשנה בליל הסדר היה מספר, שבאותם ימים קשים
היה לו חבר טוב שנשלח יחד עימו למחנות, והוא היה מחזק תמיד את חברו לבל יפול ברוחו ולא יתייאש מן
הרחמים, כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, ואם חפץ השי"ת להצילם אין מעכב בעדו, אך הלה לא היה יכול
לשאת את היסורים הקשים שהעבירו אותו על דעתו רח"ל, ותמיד היה מקנטרו בדברים שקשה מאד להאמין
באלוקים חיים בעת שבני ישראל למשיסה וזדים שולטים בהם, ואעפ"כ לא איבד רי"י את אמונתו בהשי"ת, וחזר
ואמר לו שוב ושוב שבסייעתא דשמיא עוד ניצל מגיא צלמות ונצא מאפילה לאור גדול.

לימים ציוו הרשעים על כל הקבוצה להיכנס לתאי הגזים, באותה שעה פנה חבירו אל רי"י, ובמירות שאלו מה
יש לו לומר עכשיו, אך רי"י לא התפעל, וחזר על משנתו שגם בתוך ההסתרה נמצא השי"ת, ואפילו חרב חדה
מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. לא עבר זמן רב והחייל הרשע הגיע לסגור את הדלת ולא
יכול מרוב ההמון ששהו בחדר, וכיון שרי"י היה בעל בשר משכוהו חוצה, ורק אח"כ נסגרה הדלת ומתו כל האנשים
שהיו בפנים, ונשמתם עלתה בלבת אש קודש השמימה לפני כסא הכבוד, הי"ד. ואילו הוא ניצל ממות לחיים ברגע
האחרון (והיה מסיים ואומר שאמונה תמימה וחזקה זו נשתרשה אצלו כאשר היה סמוך על שלחן אביו בליל הסדר,
שאז היה מעורר במסובין את האמונה בבורא כל עולמים).

לד. הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל שאל פעם כמה מתלמידי תשב"ר למחרת ה'סדר', ילדים יקרים, האם
שאלתם אתמול את ד' הקושיות ויענו קול אחד, הן. מה הייתה התשובה, ויענו כאחד, עבדים היינו. חזר הגרש"ז
לתמוה בפניהם ואשתקד - לפני כשנה לא שאלתם, שאלנו ושאלנו, ומה הייתה התשובה, ג"כ, עבדים היינו... מעתה
אתמה בפניהם מדוע שבתם ושאלתם בזו השנה, וכי לא שמעתם אך לפני כשנה את תשובת אביכם - עבדים היינו...
נענה הגרש"ז אף אני בהיותי כבן שמונה הלכתי עם אבי לכותל המערבי בחג הפסח, ובדרכנו חזרה שאלני הגאון רבי
יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל קושיה זו, והנפק"מ ביני וביניכם, שאני לכה"פ פרצתי בבכי ואתם מנסים לענות בכה וכה.

כי בעת כזאת יחרטו הדברים על לוח לבו ויעשו עליו רושם דקדושה לכל ימי חיולו.

ולא זו בלבד, אלא ביד כל אחד (האב והבנים) להחכים יותר מכפי השגותיו בכל השנה, וכך אמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בדברי ההגדה 'ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנאמר והגדת לבנך', בהקדמת דברי הטור (או"ח קטו) דלכן אנו אומרים 'השיבנו אבינו לתורתך', אחרי שבני ישראל בניו של מקום הם ככתוב (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם', ואם אנו בנים למקום הרי הקב"ה הוא אבינו, ומכיוון ש'חייב אדם ללמד את בנו תורה' (קידושין ל.) על כן מבקשים אנו 'השיבנו אבינו לתורתך'.

והנה אמרו חז"ל (משנה שם) 'לפי דעתו של בן אביו מלמדו', והדברים אמורים רק 'בבני אדם' שאין בידם ללמד את בנם כי אם לפי שכלו ודעתו של בן (שא"א לו להוסיף לבנו דעת ותבונה יותר ממה שחננו הבורא), אבל 'אבינו שבשמים' החונן לאדם דעת, אפשר לו ללמד אותנו - בניו רחומיו, בלי שום גבול ותכלית, וזוהי בקשתנו - 'שאינו יודע לשאול', גם למי שיש בו רק מעט דעה, 'את פתח לו' פתח לו שערי בינה ודעת, ויבין וישביל הרבה בענין אמונה.

יש מביאים בשם ה'חתם סופר' זי"ע שנתן טעם למנהג ישראל תורה מדוע לובשים 'קיטל' בליל הסדר, כי בלילה הזה מחויב כל אב למסור לבנו את השי"ת, שכל אמונת ישראל תלויה בזה, וכדי שיעשה כן בשלימות ילבש 'קיטל' שהוא בגד לבן הדומה לתכריכים, ובכך יזכיר לעצמו את יום המיתה - ואם לא עכשיו אימתי, וישים אל לבו שעליו להקים דורות שימשיכו בדרך ה' מתוך אמונה פשוטה, וימסור ביתר שאת את כל גבורות ה' ונפלאותיו לדור אחרון לו.

בצאתי ממצרים - אף הפחות שבפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות

כתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (הגש"פ יא) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, דאין לומר שה'רשע' של ההגדה ('רשע מה הוא אומר') הכוונה לרשע גמור, אלא הכוונה למי שנאש מהתשובה, ומדמה בנפשו כי אבדה תקוותו, וכבר אין לו חלק ונחלה בכלל ישראל, ועל זה אמרו שהוא בופר בעיקר - כי מוציא את עצמו מכלל ישראל, וצריך לענות לו - 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' לכל יחיד ויחיד, כי גם במצרים היו בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה ואעפ"כ גאלם הקב"ה והוציאם מאפילה לאור גדול, וכן עתה מחויב כל איש ישראל להאמין

ועפ"י דברי ה'אוהב ישראל' יובן היטב, כי על זה הלילה נאמר 'ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים' - וכבר ידענו הכל משנה שעברה, ג"כ מצוה עלינו לספר ביצי"מ, כי כל המסופר בזה הלילה אינו בשביל לקנות דעת רק להשריש בלב, ולילה זה יתיישב על לב הנער.

לה. דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (לא כ) 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', פעלת לחוסים כן נגד בני אדם, ופירש הרה"ק רבי מאיר מדז'יקוב זי"ע ('אמרי נועם' סדר הגש"פ ד"ה א"י סימן יחץ) שבדרך כלל על האדם לעבוד את בוראו בסתר ובצנעא ולא לפרסם מעשיו הטובים ברבים, מכל מקום בפני בניו יש לו לערוך עבודתו בגלוי - כדי שילמדו ממנו את הדרך אשר ילכו בה, וזהו פירושא דקרא 'מה רב טובך' שרוב המצוות והמעשים טובים הם בבחינת 'צפנת ליראיך', כי היראים עושים עבודתם בסתר ובהצנעה, אולם 'פעלת לחוסים כן' אימתי צריך לפעול ולקיים מצוות ומעשים טובים באיתגליא 'נגד בני אדם', אלו בניו כדי שממנו יראו וכן יעשו לנהוג כמותו.

ומרומז כאן בשבירת המצה בסימן 'יחץ', שמצפינים את החלק 'הגדול' ואילו את הפרוסה 'הקטנה' מחזירים בין המצות, כי הנסתר צריך להיות גדול מן הנגלה ולכן מצפיין את החלק הגדול. ומכל מקום 'מנהג ישראל תורה' שהילדים חוטפים את מצת האפיקומן שהיא הפרוסה הגדולה, ללמדנו שבלייל הסדר שהוא זמן השרשת האמונה ביוצאי חלציו צריך לגלות אף את החלק שמסתיר בכל ימות השנה. וזהו שתרגם אונקלוס 'והגדת לבנך' - ותחוי לבנך, פירוש שתראה את הדברים לבנך, כי בלילה הזה מגלה כלפי חוץ את פנימיותו.

לו. כיוצא בזה הוי מעשה אצל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שבשנה אחת טרם פשט את ה'קיטל' פנה אל המסובים ואמר 'היום לובשים את ה'קיטל' ואחר הסדר פושטים אותו, אך דעו נא - יבוא יום שמלבישים בגדי לבן ולא יפשטוהו עוד...'

ליקח כפי ערבולט, וחייבים להאמין בזה ולעורר את הלב בתשובה כדי להתקרב אליו יתב"ש, עכ"ל.

ואפשר לתת רמז לכך מן הכתוב (שמות יט ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', שהמשיל הקב"ה את הגאולה להעלאה על גבי הנשר - אף שהוא עוף טמא, כי אדרבה, ללמדנו בא, שאף מי שנממא בעוונות יכול להתקרב אליו יתב"ש, וידו פשוטה לקבל שבים"י.

ובן אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לפסח תק"פ, בתחלתו) וז"ל. והנה כמו שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמו כן חייב אדם

ולומר 'בעבור זה עשה ה' לי' דייקא, כי גם בחי' זו - בלילה הזה יוצאים מאפילה לאור גדול אפילו מי שמשוקע ונמצא בשפל המצב לח.

ואל ידמה האדם בנפשו דהני מילי לצדיקים נשגבים, אבל לדין לא שייך כל זה, כי זה אינו, וכמו שכתב ב'בית אהרן' (לפסח עמוד פה:) וז"ל. 'היוצא לנו מזה, שמי שעובד את ה' באמת יכול ליקח מלילות הללו של סדרים הרבה והרבה, הן ברוחניות והן בגשמיות, ולא דוקא אנשים גדולים יקרי ערך, אלא אפילו אנשים העבים והגסים פחותי ערך, כל אחד יכול

לז. ומקורו טהור בכל ספרי הקודש, ואחד מני רבות בדברי ה'ערוך השולחן' (או"ח רפד יא) כשהוא מבאר את נוסח ברכות ההפטר, 'ודבר אחד מדברין אחור לא ישוב ריקם', ותיבת אחור אין לה הבנה, ומדוע לא אמר 'ודבר אחד מדברין לא ישוב ריקם'. אלא, דזהו מילתא דפשיטא שכל דברי התורה וכל דברי הנביאים יתקיימו, והמפקפק בזה אין לו חלק באלקי ישראל, אלא דבא לומר שלא יחשוב האדם שהדברים שכבר עברו כבר אין לנו בהם תועלת, וחלילה יביט על הכל כסיפור מעשה, אבל האמת דגם העבר עדיין מאיר בכל עת ובכל זמן כמו יציאת מצרים שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים ונמצא דבכל עת הוא יצ"מ, וכן לענין 'קבלת התורה', כל מה שהיה אז לא עברו ולא יעברו, אלא תמיד הם מאירים ופועלים בכל עת, ולזה אומרים ודבר אחד מדברין אחור לא ישוב ריקם - כלומר אפילו אותם שכבר עברו גם הם לא ישובו ריקם, והם תורה שלימה, וממילא בכל שנה ושנה בבוא חג הפסח יוצאים שוב ממצרים כל אחד בדיליה.

לח. סיפר החסיד הישיש רבי משה בויס ז"ל שעוד זכה להסתופף בצל קדשו של הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע, כי בחצר אלכסנדר היו כל החסידים כולם משתתפים בעריכת הסדר של האדמו"ר ('קיטל' מיוחד היה להם שבו תפורים כיסים גדולים עבור המצות והיין), ומידי שנה בשנה כשנכנס ה'ישמח ישראל' לערוך את הסדר היו פניו חוורות כמראה הסיד, וחרדת אלוקים נפלה על כל העם - חרדה שאי אפשר לתארה, כך ניגש אל ראש השולחן הניח הקערה והחל זועק בקול גדול ליל התקדש חג, ליל התקדש חג, שוב ושוב עד שפניו בערו כלפידים בשלהבת אש קודש, ואמר 'א איך וואס גלייבט נישט אז אין דעם נאכט גייט מען ארויס פון די נידריגסטע בחינה ביז צום עכסטען מדרגה, איז ער דער רשע וואס די הגדה מיינט [מי שאינו מאמין שניתן לעלות ולצאת בזה הלילה מהשואל תחתית הנמוך ביותר עד המדרגה העליונה ביותר הוא הרשע המוזכר בהגדה], ופניו החוורים נהפכו לאדומים כאשר דפק בחזקה על השולחן עד שכל הכלים נרעדו מחוזק ההכאה.

וכבר העירני חכם אחד, כי בדבריו מצינו עוד לימוד נפלא, שהרי יש מקום לומר שבעצם הדבר שהוא נמצא בשואל תחתיות רח"ל, בזה גופא יזכה ל'תואר' ה'רשע' של ההגדה, אבל ה'ישמח ישראל' מלמדנו, שגם אם הוא נמצא שבשואל תחתיות עדיין איננו ה'רשע' שבהגדה, מתי ייקרא כן - ורק המתייאר ממצבו ואינו מאמין שבידו לצאת משם בלילה כזה, הוא הוא ייחשב כ'רשע' שבהגדה.

לט. יש שרמזו כן ב'מצה זו שאנו אוכלים', כי את החלות העשויות מחמץ אפשר לעשות בכמה וכמה אופנים עשיר יותר ופחות, להוסיף כהנה וכהנה דבש צוקע"ר (סוכר) וכדו', אבל בפסח אנו אוכלים מצה שאין בה אלא 'קמח ומים' בלבד מבלי להוסיף מאומה - גם צורת כולם נראים כאחד, ולרמז שבזמנים הללו שווים צדיק הדור ואיש הפשוט ביותר...

מ. וכה גדולה הוא 'רוח הטהרה' היורדת בליל זה על בני ישראל, עד שהביאו הפוסקים (ט"ז ומג"א או"ח סימן תעב סק"ב) את דברי המהרי"ל (הלכות סדר ההגדה עמוד פח), שבלייל פסח מותר להשתמש על השולחן במשכונות של גוים ולשמוח בראייתם, ורבים תמהו, דאף שאולי מצד הדין ליכא איסורא ליהנות מצד הנחתם על השולחן, אך מסברא אין ראוי שיעלה דבר טמא של גוי על שלחן מלכים זה שלחן הסדר אשר לפני ה'. ומבאר ה'חתם סופר' בדרשותיו

ואף ישאר לו האור בר קיימא, כדאיתא ב'שפת אמת' (תרנ"ב ד"ה ליל שמורים), וז"ל. ליל שימורים... לדורותם (שמות יב מב) וז"ל. שמליל פסח נשאר שמירה על כל ימי השנה, כמו שהיה אז שמורים לדורות, כמו בן בכל שנה נשאר שמירה מלילה זו לכל ימי השנה. וזה רמז האפיקומן - להשאיר חלק מהמצה על כל השנה. וכן כתיב (דברים טו ג) למען תזכור על ידי לחם עוני זה כל ימי חיך.

אז רוב ניסים הפלאת בלילה - בכל שנה ושנה
נשפע שפע רב בליל זה

אין לשער ואין לתאר גודל ההארה והשפע הנשפע עלינו בליל זה, עד שכביכול פונה מכל עסקיו אלינו לעשות לנו ניסים בזמן הזה כבימים ההם, וכך איתא במדרש (פנים אחרים, נוסח ב פ"ו) אלוֹקִיָּהּ שֶׁל אוֹמֶה זו עֶסוֹק הוּא לַחַיִּית עוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים בַּלֵּיל הַזֶּה.

ובן איתא ב'תרגום יונתן' (פר' תולדות) על הפסוק (בראשית כו א) 'ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות - [מתורגם ללח"ק] ויקרא יצחק לעשו בנו הגדול ביום י"ד ניסן, ואמר לו, בני, בלילה הזה משבחים כל משרתי עליון לבורא עולם, ואוצרי טלין מתפתחין ביה - ואוצרות השמים נפתחים^{מב}.

לראות את עצמו כאילו הוא היה מעובדי עבודה זרה 'ועבשיו' קירבו המקום לעבודתו. והיום בלילה התחיל לעבוד את ה' בתחילה במצוות הנהוגות אותו הלילה, עכ"ל.

ואם יאמר העובד איך אתקדש ואתעלה והנני בשפל המצב, ילמד מה'כרפס', שכל השנה הריהו טמון באדמה, ורק ה'עלים' יוצאים מלמעלה, ואעפ"כ בליל פסח מוציאים אותו מעמקי האדמה ומתהפך להיות חפצא של מצוה - לעלות על שלחן מלכים זה שלחן הסדר, וכיו"ב ביד כל אחד להתעלות מבירא עמיקתא לאיגרא רמא למעלה למעלה.

והבי הוה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על ה'צנן' הנלקח ל'כרפס' (לפי כמה מנהגים) - 'כל השנה ביסמו גיווען ווערד א רעטיך', פירוש היית שוה כצנן [בשפת האידיש מדמים דבר שאינו שוה כלום 'ער איז ווערד א רעטיך'] ועתה זכית להתעלות ולהיות על שולחן הסדר, כמו בן לדידן, אף מי שאינו שווה אלא 'רעטיך' - בידו להתעלות בלילה הזה.

והרי זה עיקר משמעות של שם החג 'פסח', מלשון דילוג וקפיצה, ללמדנו שביד כל אחד לקפוץ מדריגות רבות, הרבה יותר ממה שבכוחו לעלות בכל השנה כולו^{מא}.

(שבה"ג, ח"ב דף רנה) שהקב"ה השפיע קדושה על בני ישראל בלילה ההוא עד שנתבטלו כל כוחות הטומאה בתתק"ס חלקי הקדושה (כי תתק"ס היינו שיעור מקוה, וזה טיהר הכלים). ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות של עכו"ם, כי חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יוצא בפועל ממש בכל שנה ושנה ממצרים, ונמצא עומד באותו מקום ובאותו זמן, לכן גם עתה בזמן הזה אין שולט בנו כח הטומאה, וכלשון החת"ס ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות של עכו"ם כי אז מכח ההתלהבות הסיפור יציאת מצרים לא ישלט בנו כח הטומאה אעפ"י שלא נטבלו... והקב"ה הפליא בחסדו ונשא אותם על כנפי נשרים משערי טומאה והביא אותם אל מ"ט שערי קדושה, עכ"ל.

מא. כתבו ה'ראשונים' (רשב"ם פסחים צט:) דחז"ל תיקנו לשנות ארבע כוסות של יין בליל הסדר, שהוא זכר לארבע לשונות של גאולה שהבטיח הקב"ה לישראל במצרים, והוצאתי וגאלתי ולקחתי, וביארו ה'אחרונים', דמכל מקום צריך לתת טעם מדוע תיקנו לקחת דווקא 'יין', ולא אמרו שיקחו ארבע מצות וכדו', ואומרים משמו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שבכל לשון של גאולה זכו בני ישראל לגאולה גבוהה ושלמה יותר, וכנגד זה תיקנו זכר לזה בשתיית יין דהשונה 'יין המשכר' הרי בכל כוס וכוס נעשה הוא 'אדם אחר', וכמה שישתה יותר יתבשר וישמח טפי - ממילא אף הודאתו לה' וסיפור הנפלאות תהיה כ'פנים חדשות'...

ובכלל זה ייאמר, שעל האדם להיפך להיות 'אדם אחר' - בריה חדשה, מכח ליל הסדר וסיפור ההגדה ולהתעלות בדרגא בדרגא.

מב. ואין הכוונה רק להשפעות היורדות מן השמים לארץ אלא שכל העולמות העליונים ניזונים מהשפעת הלילה, וכדאיתא ב'תפארת שלמה' (ליום ב' דפסח) לא יאומן כי יסופר מקהלות רבבות הסודות והיחודים אשר נעשים בעולמות העליונים ע"י ישראל - על ידי סדר ליל שימורים, אכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים בהגדה בלילה

הזה, ובזה מפרש מה שגזר מרדכי הצדיק תענית על ישראל בליל פסח, וכמאמרם (מגילה טו.) 'ויעבור מרדכי - שהעביר י"ט הראשון של פסח בתענית', ומדוע מיהר לקבוע צום ביום טוב של פסח, והלא גזירת המן בן המדתא היתה רק בעוד כ"ב חודש ביום י"ד אדר, ושפיר יש פנאי לקבוע תענית אחר הפסח, אלא היינו טעמא, כי מרדכי התחכם לבטל את ישראל מלערוך את הסדר ככל משפטו וחקתו, 'כי כאשר בטלו מעבודתם בלילה הזה, נעשה רעש למעלה בכל העולמות, מה זה ועל מה זה... כי אם יתבטלו ישראל חלילה יתבטלו כל העולמות'.

בהגדה של פסח עם פירוש 'גבורות ישראל' להרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע איתא, וז"ל. בכל דור ודור חייב אדם לראות א"ע כאילו הוא יצא ממצרים. ותחילה זה הי' במצרים - שהי' התחלה לכל הגאולות עד סוף כל הדורות ובכל ליל פסח נתגלה, ויכולין לבטל כל גזירה רעה להפכו לטובה.

כה גדול הוא הלילה עד שכתב ה'פרישה' ריש סמן תע"ג בשם רב עמרם גאון לבאר (ק' הטור ועוד) מדוע אין מברכין בליל פסח 'שעשה נסים' משום דיום ישועה הוא ועדיף מנס, עכ"ל. ונראה כוונתו בפשטות שאם יודו על ה'נס' אינו אלא ממעט מהנעשה ונפעל בזה הלילה - כי היום יום ישועה כלומר שהכל מתהפך לטובה.

בשבת הגדול שנת תקצ"ח לפ"ק (וחזר עליה בשנת תר"ב) דרוש דרש הגה"צ רבי אליהו גוטמאכער זצ"ל הנודע בכינוי 'הצדיק מגריידיץ', דברים חוצבים להבות אש קודש לפני קהל עדת מרעיתו בגודל קדושת ליל הסדר, למוצאי שבת העלה את הדברים על גבי הכתב וציוה לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

בדרשתו האריך בגודל סגולת הלילה ליעשות בו ניסים לישראל, ואף מי שנולד במזל רע, בבני - בצער גידול בנים וכדו'. בחיי - בענייני בריאות וכדו', או בממוני - שהיכן שמניח ידו נהפך כחומר חותם, כל חד וחד יש לו להתפלל על זה בלילי פסח - ליל הסדר, ויפעל לשנות מזלו לטוב.

ומבאר בדרך משל לאחד שנתנוהו במקום המוקף חומה גבוהה ובצורה שאין ביכולתו לטפס ולצאת, ואין שום דרך שיוכל לצאת מאפילה לאורה זולתי בהתחכמות גדולה לעשות אפילו נקב אחד, אמנם, אחר שכבר ניקב הנקב בידו להכות בפטיש סביבות החור - להרחיבו, וכך יגיע לבסוף לשבר את כל החומה.

ועל פי זה ביאר, דלכאורה יפלא על מרדכי הצדיק שגזר תענית ביו"ט ראשון של פסח (מגילה טו.), כמו שנאמר (אסתר ד יז) 'ויעבור מרדכי' - שציווה להתענות מי"ד ועד ט"ז ניסן, ומדוע מיהר מרדכי לגזור כבר עתה תענית - לבטל את מצוות הלילה ולהשבית את החג בדבר שאינו צורך השעה, והרי זמן רב עמד לרשותו - והיה אפשר לו לגזור שיתענו אחר החג, כי לא הייתה הגזירה אלא ליום י"ג אדר - בעוד י"א חודשים. וביותר ייפלא דהיה לו לקבוע התענית ב'יום הדין' - ראש השנה ויום הכיפורים שאז 'ספרי חיים וספרי... פתוחים לפניו'.

אלא, שהרי 'מרדכי ידע את כל אשר נעשה', וידע שהגזירה נכתבה ונחתמה בטבעת מלכו של עולם, ולא מלך טיפש - אחשוורוש, גזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים אלא הקב"ה גזר כן, ואין עצה ואין תבונה כנגד השם, ולא יועילו שום תפילות ותחנונים לבטל הגזירה. אולם הזמן היחיד שניתן לבקוע כל השערים הוא ליל הסדר, שהוא כדוגמת החור שבחומה, מכיוון שלילה זה נקבע משנים קדמוניות להושיע את ישראל, שהרי ראש האומה אברהם אבינו ע"ה נלחם עם ארבעת המלכים בליל ט"ו בניסן וניצחם, ונאמר שם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה', והביא רש"י - 'ומדרש אגדה שנחלק הלילה בחציו הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים', ומני אותו הזמן נקבע 'ליל שימורים הוא לדורותם', ועל כן גזר מרדכי תענית דייקא בליל הסדר שהוא הזמן המסוגל לבקוע שערי ברזל ולהרחיב את הפרצה שבחומת הדין. ואפילו גזר דין שיש בו שבועה אפשר לבטלו בזה הלילה.

ובזה מבאר מה שנאמר (ישעי' מט ח) 'כה אמר ה' בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך', שבעת רצון היינו יום הכיפורים שבו 'עניתך' מלשון עינויים שגזרתי להתענות בו חמישה עינויים, וביום ישועה - היינו ליל הסדר אזי עזרתך, שהקב"ה עוזר בו להושיע מכל צרה וצוקה.

ומביא משל לאחד שמבקש מרעהו הלוואה אך אין מעות ברשותו לכן שולח אותו לפלוני ידידו שילוה ממנו, והוא יהיה ערב בעדו, ועל דרך זה הזקוק לישועה ומבקש עליה בזה הלילה, הרי אף אם אי אפשר להושיעו ימציאו לו מן השמים תשועה גדולה ממקום אחר, שכן בכח הלילה להושיעו בודאי מצרתו. והוא על דרך מעיין שכבר נחפר ויצא ממנו מים בעבר שבנקל ניתן עתה לחופרו ולמצוא מים חיים, וכך בלילה הזה שכבר נעשו בו ניסים לאבותינו אזי קרובה ישועה לבוא (הובא בקובץ 'מוריה' של"ז של"ח (שנה כ"ט א-ב)).

אלא הרי אנו לשון הווה, כי הכוונה על מצריים של ימינו - כל דוד ודוד ומציריו, ועתה הננו יוצאים ממצרים אלו בכח אותה יציאת מצרים הפועלת פעולותה כהיום הזה בכל שנה ושנה.

והיינו טעמא, כי בליל זה מתעלה כל הבריא למעלה מהנהגת הטבע, וממילא ביד כל אחד לשנות את מזלו לטובה, ויש שרמזו זאת ב'יחז' - לפי המנהג שעושים מצות 'עגולות', כי העולם הזה דומה לבדור העגול, ובשכירת המצה מרמזים שבלילה הזה יש בידינו כוח לשבור את ההנהגה הטבעית הנרמזת בדבר עגול, ולהתרומם מעל לדרך הטבע^מ.

ובבללם כל אשר נעשה אז חוזר שוב עלינו, וכבר הובא בזוהר הק' (ח"ב לח.) שבלילה זה אור היה להם כ'שמש בצהריים', ולא דוקא בשנה בה יצאו בני ישראל ממצרים היה כן, אלא בכל שנה ושנה מאיר לנו הלילה באור גדול כשמש בצהריים ממש^מ. וכן מפורש ב'אור החיים' הק' שמדקדק בלשון הפסוק (במדבר כג כב) 'א-ל מוציאם ממצרים' - בלשון 'הוה', וז"ל. על דרך אומרים ז"ל (פסחים קמז:) 'בכל דור ודור

וכן שנינו בפרקי דר' אליעזר (פ"ב) שבליל הסדר נפתחין כל שערי שפע^מ.

ובבל הדורות זכו בני ישראל לניסים ונפלאות בזה הלילה, החל מאברהם אבינו במלחמתו עם המלכים בלילה זה וניצחם, ככתוב התם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה'. ובליל פסח התגלה הקב"ה אל יעקב בחלום הלילה בהיותו אצל לבן, וכן כל חיילי סנחריב מתו בליל הסדר, ועוד ניסים הרבה כמוזכר בפיוט 'ויהי בחצי הלילה'.

בכפתור ופרח יובנו דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ח ד"ה כל המרבה) לבאר את הנאמר (איוב

ט י) 'עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר' ולכאורה צ"ב מהו 'אין מספר', כי אף אם הם ריבי רבבות ניסים עדיין יש להם מספר. אלא ביאורו מאחר שבבל שנה ושנה נעשה מחדש ניסים לבני ישראל נמצא שאי אפשר שיהיה להם מספר - שהרי עדיין לא נגמר מנינם... ע"כ. ובזה אפשר לבאר הלשון 'ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו מצרים הרי אנו ובנינו משועבדים', שלא נאמר 'היינו משועבדים' בלשון עבר,

מג. סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שכאשר היה אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ילד צעיר לימים שאל פעם את אביו ה'שפת אמת' זי"ע, מדוע נוהגים ללבוש 'קיטל' בליל הסדר, השיב לו אביו, שמכיוון שלובשים בגדים חדשים לכבוד ה'יו"ט, ורוצים שלא יתלכלכו הבגדים על כן לובשים כעין סינר בעת האכילה שלא יעלה כתם על הבגדים.

לימים אמר ה'אמרי אמת', שעתה הינו מבין את עומק דברי אביו, כי ב'פסח' יורד ובא שפע גדול לעולם, וכדי שנהיה ראויים לקבל השפע לאורך ימים עלינו להתעטף בבגד זה המזכיר לאדם את יום ה... וימלא יראת שמים, וע"י יראת ה' טהורה ישארו נפשו ונשמתו נקיים לנצח.

מד. מנהג ישראל תורה לברך ברכת 'בורא פי האדמה' על הכרפס, ומכוונים לפטור בברכה זו את המרור שיאכלו אחר אכילת המצה (עי' משנ"ב תע"ג סקנ"ה). מספרים על הרה"ק ה'חקל יצחק' מספינקא זי"ע, ששנה אחת כאשר אמר סימן זה פרץ בבכי, והסביר עומק הכוונה, שעל ידי אכילת הכרפס פוטרם ומבטלים את ה'מות' העולה בגימטריא כמספר 'מרור' (446), ואף למרור ראוי לכתחילה ליטול ירק הנקרא 'חסה' וביארו (פסחים לט.) משום 'דחס רחמנא עילוון', נמצא שעל ידי אכילתם אפשר לבטל ולהמתיק את הדינים הקשים ולסתום פי המקטרגים.

מה. הנה כתיב בפרשת בא (יג ה) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר', ולכאורה צ"ב, כי בחז"ל מבואר שזמן הסיפור הוא 'בלילה' ליל ט"ו - בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך... ומדוע קרא לזמן הזה ביום ההוא, ואיתא ב'אור החיים' הקדוש זי"ל. ואמר ביום ההוא הודיע במתק לשון צדיק כי הלילה ההוא יום יקרא לא לילה, והוא אומר (תהלים קלט יב) ולילה כיום יאיר. ומסיים האור החיים 'ואולי כי סמך ביום ההוא עם והגדת, כי גם נס זה בכלל מצות ההגדה'.

בדרך דרש הובא לפרש בשם הגר"א מווילנא זצ"ל כוונת קושיית הבנים 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', דהרי 'לילה' הוא לשון נקיבה, ואילו כעת 'הלילה הזה' בבחינת יום שהוא לשון זכר, ולא עוד אלא שרוב מצוות התורה מתקיימות ביום ולא בלילה, וגם נשים אינן חייבות במצות עשה שהזמן גרמא, ואילו בפסח עיקר החיוב הוא בליל הסדר [אכילת מצה ומרור, וסיפור יציאת מצרים] ונוהג בנשים כבאנשים, אך התשובה לכך היא, שאכן

ומבאר הרי"ם דלכן נקרא 'ליל הסדר', והנה מעיקרא דדינא צריך ביאור, דהא ה'נס' מחוץ לגבול הטבע הוא, והוא שלא מסדר הבריאה, ואיך שייך 'סדר לנס', אלא, דעצם בריאת העולם בסדרי הטבע הוא משובת הבורא לברואיו, וכמו שכתוב (תהלים קמח ו) 'ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור', כי רק כך יודעים הבריות איך ומתי לזרוע ולקצור, וכך נקבע היום למלאכה והלילה למשמר, אבל בלא הנהגת טבע לא מצינו ידינו ורגלינו שהרי לא ידעו מתי לעבוד, כי לפעמים יהנו מאור השמש ולפעמים יצטרכו להסתפק באור הלבנה, וכן בכל העניינים צריכים הברואים ל'סדר' בעולם, לפיכך קבע הקב"ה גבולות בעולמו. אולם כל הנהגה זו היתה עד ליל ה'סדר', אך מליל ה'סדר' והלאה נתחדשה הנהגת הבריאה - שהמתנהג למעלה מהטבע יתנהג אף הבורא עמו למעלה מדרך הטבע, ואין מעצור בעדו מלהוושע בכל מיני ישועות ורחמים.

הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת הלב בתורה

שנינו בפסחים (קמז:) 'מוזג לו כוס שני וכאן הבן שואל', ופירשו צדיקים (בית אהרן עט: ועוד), שנרמז בדבריהם הקדושים כי בגשת האדם לשאלת 'מה נשתנה' נעשה 'עת רצון' בשמי מרום, ואפשר להתפלל

חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, על כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו 'א-ל מוציאם', כי לא יציאה ראשונה לבד, אלא בכל שנה ושנה מוציאם בנובר, עכ"ל. נמצא שאף אם יהא האדם בדיוטא התחתונה - כבני ישראל שהיו שקועים בתחתית המדרגה - מ"ט שערי טומאה יש בידו לצאת משם כדרך שהם יצאו, להתעלות ולהתרומם בלילה הזה.

ובן דייק הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לפסח פב: ד"ה ליל שימורים) על הפסוק (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים', וז"ל. נכתב בלשון עתיד, שהוא עתיד להוציאם תמיד בכל שנה בשיבוא הלילה הזאת. 'הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם' - אף לדורות, כי בכל הדורות מוציא ה' את ישראל ממצרים בלילה הזאת.

כתב מהר"ל (הקדמה לגבורות ה') (ומרגלא בפומיה דה'חידושי הרי"ם' זי"ע לחזור על דבריו הקדושים אלו - הובא ב'אמרי הרי"ם' פסח, ועיי"ש), דכמו שיש 'סדר' לטבע כך יש 'סדר' לניסים.

'הלילה' נקרא 'הזה' בלשון זכר, כי הלילה מאיר כיום, ולכן לא חשוב 'לילה', וכיון שיצא מן הכלל ואורו גדול כל כך על כן חייבה תורה גם את הנשים כדי שיזכו ליהנות ממנו.

וכן פירש ה'אור החיים' הקדוש (שמות יב ל) מאי דכתיב 'ויקם פרעה לילה', שרק אצל 'פרעה' ואומות העולם הרשעים נחשב ליל הסדר ללילה, אבל אצל כלל ישראל מאיר לילה זה באור יקרות וכזריחת השמש בצהריים. מו. ואחרים הפליגו יותר, שהניסים מוכנים ומזומנים, אלא שעלינו לפשוט את היד וליטלם, וכל אחד ואחד ראוי לכך, כי בלילה הזה נותן הקב"ה לאדם הרבה יותר ממה שהוא ראוי וזכאי, וכמו שעשה עמנו השי"ת במצרים, שהעלה את ישראל במתנת חנם ממ"ט שערי טומאה למ"ט שערי קדושה, וכך כתבו חז"ל איתא במדרש (שמו"ר יט ה) 'קרא ה' למשה ואמר לו לך ומהול את בני ישראל... והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול, אמר הקב"ה למשה שיעשה הפסח, וכיוון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לארבע רוחות העולם והם פיזרו בארבע כנפות הארץ את ריח 'בשר צלי' שהיה נודף מקרבן הפסח, שנאמר (שיר השירים ד טז) עורי צפון ובואי תימן, והיה ריחו הולך כדי מרחק מהלך ארבעים יום. וכיוון שנתאוו בני ישראל לאכול מבשר הפסח נתכנסו אצל משה, ואמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך, אמר להם - אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין, מיד נתנו עצמן ומלו, ונתערב דם הפסח בדם המילה, והקב"ה עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו, שנאמר (יחזקאל טז ו) 'ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך' חיי בדם פסח, חיי בדם מילה. משמע כל אחד ואחד בלי יוצא מן הכלל, כלומר שהקב"ה עבר ובחר בכל אשר בשם ישראל יכונה, ולאו דווקא בצדיקים אלא באלו שנימולו רק בגלל ריח הבשר..., כי הקב"ה מתאוה לעבודתו של כל יהודי ויהודי באשר הוא שם. ויש לדייק מלשון המדרש 'והקב"ה עובר' - בלשון הוה, ללמדנו שבכל שנה ושנה מתעורר מחדש אהבת השי"ת לבניו אהוביו.

ולבקש כל משאלות לבו, והיינו 'הבן שואל' יכול כל זביותר אפשר לפעול על חשוכי בנים שכבר יפקדו איש מבני ישראל הנקראים 'בנים למקום' לבקש בורע של קיימא^{מח}, וגם זה בכלל 'הבן שואל' בקשותיו מאביו שבשמים. - לבקש על הבן.

מז. עלינו לזכור שכל איש מבני ישראל הוא מ'בניו' של מקום, ועלינו להזהר בכבודו וברגשותיו כ'בנו של מלך'. ואף אם הוא בוער כאש בזה הלילה יזכור כי ישנם עוד 'בריות' בעולמו של הקב"ה, ומחוייב הוא להזהר שגם הם ירגישו חרות בעצמם... שמעתי מנכד הגה"צ רבי בנימין ראבינאוויטץ זצ"ל חבר בד"ץ 'העדה החרדית' בירושלים עיה"ק ת"ו, דבליל הסדר הקפיד זקינו מאד על אכילת מצה של אפיקומן קודם חצות, כדעת הסוברים (עי' בטור ושו"ע סימן תעז) שמצוותה רק עד חצות, שנה אחת נתארכה אמירת ההגדה יותר מבכל שנה, ונטלו ידים לאכילת כזית מצה ראשונה כעשרים דקות לפני חצות הלילה, מיד קמו שנים מיוצאי חלציו ומיהרו אל המטבח להגיש את צרכי הסעודה בחפזון כדי שיוכלו להספיק אכילת אפיקומן לפני חצות, אך משהבחין בהם הגר"ב הורה להם לחזור תיכף למקומותיהם, והסביר להם, שהרי יש לחשוש שמא תבוא הרבנית לידי צער בראותה שאוכלים בחפזון ובחטף את מאכלי יו"ט שהכינה ובישלה ביגיעה ובעמל, 'ודבר פשוט הוא, שכל החומרות שנוהגים בליל הסדר אינן שוות מאומה כנגד אנחה אחת של יהודי...'. האדמו"ר הרה"צ רבי יוחנן טווערסקי מטאלנא זצ"ל הקפיד והחמיר בחומרות על גבי חומרות שלא לבוא לידי ספק ספיקא של מצה 'שרויה' בפסח, כמנהג אבותיו צדיקי בית טשערנאביל שהקפידו בכך ביותר, שנה אחת ערך את שולחנו הטהור לרגל יומא דהילולא רבא של הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע החל ביום י"ט ניסן - חוה"מ פסח, ובקצה השני של השלחן ישב יהודי ממוצא אשכנז ולפי תומו טבל את המצה במרק שהגישו לו, משהבחינו בכך החסידים גערו ונזפו בו בדברים קשים כגידין, נבהל הלה מן הצעקות והגעירות כי לא ידע כלל מהחומרא של שרויה, ומיד הפסיק לאכול כדי לשכך את זעמם של הנוכחים. כל אותו הזמן לא התייחס האדמו"ר כלל לכל המהומה [כי בחכמתו הבין שאם יגער בנזיפה על המוכיח יגרום להוסיף שמן על המדורה], רק אחר שסיים לאכול את המרק שלו ביקש לקבל עוד מנה, מיד יצא אחד מבני הבית מביהמ"ד לילך להביא לו מבוקשו, נענה אליו הרבי אינך צריך לטרוח, אלא הבא נא את המרק שהשאיר האורח בצלחתו, המה ראו כן תמהו, איך עולה על דעתו לאכול בפסח מצה הטבולה במים, אך האדמו"ר לא התייחס אליהם כלל רק אכל את כל הצלחת, ואז הסביר ואמר להם 'בשעה שביישו אורח זה נתעוררו בשמים דינים וגבורות עלי ועל בני ביתי ה' ירחם, לכן אכלתי מן המרק כדי שיתפייס העני וידע שמצד הדין לא עשה שום איסור, ובכך בטלתי את הקטרוגים מעלינו...' ביאור הדברים, כי הגם דחומרת שרויה במקומה עומדת 'לאילו הנוהגים בכך', ולעולם לא נקל חלילה בחומרא זו כי מנהג ישראל תורה הוא, אך עלינו לדעת שאין זה איסור דאורייתא כי אם חומרא ומנהג, ואילו לבייש אדם מישראל הוא איסור גמור וקרוב לשפיכת דמים, ומי נדחה מפני מי, הוי אומר קטן בפני גדול.

בענין זה יש להסמיק נמי עובדא דהוי אצל הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שראה פעם את בנו הרה"ק רבי משה זי"ע כועס על המשרתת שהכניסה מצה בתוך המרק, וחרה לו הדבר שאינה מקפדת על חומרת שרויה, נענה הרה"ק מקאריץ ואמר לבנו 'כבר מותר לך לאכול את המצה...' כשכוונתו שמשוהו כעס גרוע הרבה יותר מאכילת שרויה בפסח, והגם שאין לנו השגה לא בגערותו של הרה"ק מקאריץ ולא בגערותו של בנו על המשרתת, אולם נשאר עלינו ללמוד לדורות עולם, לכל נחזיק בטפל במקום העיקר, ולא לבוא חלילה לידי כעס הדומה לעבודה זרה. והכוונה בזה נראה, דאע"פ דכתיב (משלי א ח) 'ואל תטוש תורת אמך', ופשיטא דאסור לנו לעזוב ולשנות שום

חומרא וקפידה שנקטו אבותינו, אך בד בבד מילתא דפשיטא שאיסור גמור של הלבנת פנים דוחה כל החומרות. וכך רימזו צדיקי הדורות בפסוק (דברים א מד) 'וַיִּפְתְּנוּ אֶתְכֶם בְּשִׁעִיר עַד חֲרָמָה', שאם האדם מזלזל ומשנה ממנהג אבותיו 'בשעיר' - אפילו כחוט השערה, הרי הוא עלול ליפול לשאול תחתית 'עד חרמה', ואעפ"כ, כאשר הדבר פוגע בזולת, צריך להחזיק את העיקר ולעזוב את הדברים הטפלים.

ידוע בשם החיד"א לרמז בסמני הסדר קדש ורחץ הרוצה לקדש לרחוץ את עצמו כרפ"ס ר"ת כ'לל ר'אשון פ'ה ס'גור יחץ מגיד - מה שאתה חייב להגיד תחצה לחצי ותרוויח ע"י זה שמוציא מצה שתוציא את כל המריבות מתוך ביתך, שהרי מרור כורך - כל מחלוקות כרוכות במרור לשני הצדדים, והשכר שולחן עורך - מזוני, כי מצפון - מצפון זהב יאתה, ברך הלל נרצה שתוכל לברך להודות ולהלל לבורא עולם ולהיות מרוצה לפניו.

מח. וכך כתב ב'אור החיים' הקדוש (פרשת בא) על הפסוק (שמות יג ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ומאי 'לאמר', ובאחד הפירושים מפרש 'להיות שאמר 'והגדת לבנך', תינח אם יש לו בן, אם אין לו בן יהיה פטור, תלמוד

לו, בבני בחיי ומוזוני, ובפרט בענין הפרנסה, יתפלל שיזמין לו השי"ת די מחסורו לו ולכל בית ישראל. ואף בכל ימי החג הקדוש הזה מסוגלת התפילה על הפרנסה להתקבל כי כן שנינו (ר"ה טז.) - 'בפסח נידונים על התבואה', על כן הוא זמן ראוי להפיל תחינה על שפע הפרנסה.

הרה"ק ה'אהבת שלום' מקאסוב זי"ע (ראש השנה ד"ה והוכיח) היה דורש כמין חומר מקרא שכתוב (בראשית כא כה) 'והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך', שאברהם הוא הצדיק פונה כביכול אל מלך מלכי המלכים הנרמז בתיבת 'אבימלך', ושוען לפניו יתב"ש על אודות 'באר המים' אשר גזלו המקטרגים שלא יושפע שפע לישראל כפי צרכם, 'ויאמר אבימלך' משיב השי"ת, 'לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה' לעכב את הפרנסה, אולם 'וגם אתה לא הגדת לי' - בשעת אמירת ההגדה לא רמזת לי מזה כלל ולא בקשת על הפרנסה, 'וגם אנכי לא שמעתי' גם ב'שבועות' בעת קריאת התורה ב'עשרת הדברות' המתחילים באנכי, לא שמעתי בקשה על כך,

ואף מי שכבר זכה לבנים, יקיים 'הבן שואל' - לשאול ולבקש על הבנים, שילכו בדרך הישר והטוב, ויפות הן התפילות בליל הסדר שבוקעות רקיעים ובכוהן להפיל כל המחיצות המפרידות בין ישראל לאביהם שבשמים מ"ט.

עוד יש להביא בסוגלת אמירת 'מה נשתנה' וכמו שכתב ה'ויגד משה (להגאון רבי משה יהודה כ"ץ מסעדראהעלי, סכ"א אות י"ג) וז"ל. ראיתי בכתב יד הרב הגאון בעל המחבר ספר שו"ת משנה שכיר ז"ל שכתב שבספר כורסיא דאליהו ממקובל קדוש מירושלים, הביא בשם בעלי מקובלים דע"י שאילת מה נשתנה גורמין פתיחת הלב לתורה, ועל כן נהגתי בביתי שכל המקובצים אצלי בליל הסדר כל אחד ואחד שואל 'מה נשתנה' - ומתפלל שיהיה לו לפתיחת הלב, ואחר גמר כל הנאספים גם אני בעצמי אומר מה נשתנה, עכ"ל.

ונצעק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות

אחר שביארנו כי 'אוצרות טלין נפתחין ביה' הרי הזמן מוכשר ומסוגל מאד להתפלל על כל המצטרך

לומר 'לאמר', שעל כל פנים צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו, ואם תאמר כיון שעכ"פ הוא צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו אם כן למה אמר 'לבנך', ואולי שאם יגיד הגדה האמורה בענין יזכהו ה' שיגיד לבנו, וכדי שלא תטעה לומר דווקא, לזה אמר 'לאמר' [ויש נוהגים ללמוד דברי ה'אור החיים' הקדוש אלו אחר ליל הסדר, כסגולה לזכות לזש"ק, והרבה מעידים שנפקדו בדבר ישועה ורחמים אחרי שלמדו דבריו הקדושים אלו].

עוד טעם להא דסגולת הלילה להיושע בזש"ק, דהרי מפתח של חיה לא נמסר למלאכים ואינו אלא בידי הקב"ה בכבודו ובעצמו (תענית ב.), ונמצא שבשעת הכושר זו שהקב"ה עם הפמליא של מעלה יורדים כביכול לביתם של ישראל יכול כל אחד מישראל לשאול מלפניו, ולפעול עבורו ברכת טוב של זרעא חיא וקיימא.

עובדא ידענא באברך בן טובים שעברו עליו שנים ארוכות אחר נישואיו וטרם נפקד בזש"ק, אתא ובא לפני אחד מצדיקי דורנו ותינה בפניו את צערו, הציע לו הצדיק, שילמד היטב את נוסח 'הגדה של פסח' עם 'מפרשים' על בוריו מרישא ועד גמירא, ואכן עשה הלה כדבריו, והתחיל ללמוד את ה'הגדה' עם פירושי הראשונים, ותוך זמן קצר נתבשר בדבר ישועה ורחמים, למותר לציין שתיכף מיהר אל בית הצדיק כדי לבשר לו על הבשורה הטובה שגמל עמו הקב"ה על ידו, אך הרבי השיב לו בפשטות 'אף אני לא ידעתי עד כמה גדול כוחה של סגולה זו...'.
מ"ט.

חסיד בר אוריין ציפה שנים רבות לזרע של קיימא, שנה אחת בעת שהלך רבו הרה"ק רבי יחיאל יהושע מביאלא זי"ע לשאוב 'מים שלנו' לאפיית המצות, ניצל את שעת הכושר ובכה לפניו בדמעות שליש על שהוא הולך ערירי, וברצונו שהרבי יפעל עבורו ישועה, נענה הרבי ואמר, 'הלא אמרו צדיקים שבלייל הסדר קודם 'מה נשתנה' אפשר לבקש על בנים, כמרומז בלשון קדשם 'כאן הבן שואל', על כן איעצך ויהיה אלקים עמך, תקרא אל ה' בחזקה באותה שעה ובודאי תזכה לישועה...'. אולם בשעת מעשה היו לו כמה טרדות בעת עריכת ליל הסדר, כי מיהר מאד כדי להספיק להיות נוכח אצל רבו בעריכת הסדר שלו, וזה גרם לו ששכח לבקש ולהתפלל על בקשתו, ויהי בסיום הסדר כאשר נכנס האברך אל בית רבו כדי להשתתף ב'סדר', קראו הרבי, ושאלו בצער 'מדוע שכחת לבקש...' מיד התעשת החסיד וניצל את השעות שנשארו לו מאותו לילה לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום, וזכה בשנה הבאה להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

'בלתי היום' זה ר"ה שנקרא היום ורק אז התפללו על הפרנסה, ומוזה בא חסרון הפרנסה.¹

יש שרמזו לתפילה על הפרנסה בפסח, בדברי חז"ל (עירובין יח:) 'יהיו מזונותי מרורין בזית', שצריך לבקש על הפרנסה 'והמזונות' כאשר אוכלים 'זית מרור' למצות היום.

נ. כיו"ב אמר גם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, אך בשינוי קצת - 'בלתי היום' איני שומע מכם דבר כי אם - 'היום' דהיינו דיבורים על עניני היום כל אחד שואל האיק אשיג פרנסת יומי, וכל שיח ושיג הבריות נסוב אודות מצב השווקים ('היום' הדולר עולה או יורד וכיו"ב), ועל כן אין השפע מגיע אליהם, כי במקום להתפלל על הפרנסה הינם עסוקים וטרודים בהבלי הזמן - על עניני היום.

נא. הנה הזמן ראוי ומוכשר - בעודנו יושבים סמוכים על שולחן אבינו בשמים, כמבואר בזה"ק (ח"ב מ:) שהקב"ה וכל הפמליא של מעלה יורדים לבתי בני ישראל בלילה הזה) לקיים בנפשנו ונצעק... ונצעק... לזעוק ולהתחנן לפני אבינו אב הרחמן שיחוס וירחם על פליטת עמו - איש איש בנגעו ומכאובו, ובוודאי ישמע הקל ויעננו ביום קראנו. יש להסמיך לזה מעשה נורא שהיה בימי קדם, כשעלה הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע על ציון אביו הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע, נענה וסיפר לסובבים עובדא נוראה, וזה דבר המעשה, איש יהודי היה בימי הרה"ק הר"ר רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע (יש מספרים זאת על מרן הבעש"ט זי"ע) שלא חסר בעולמו דבר אלא זש"ק, והיה היהודי עולה תמידים כסדרם ומזכיר עצמו לטובה לפני הר"א ב'קוויטל' (פיתקא) עם 'פדיון נפש', ואכן לאחר ימים ושנים נענו לו מן השמים ונולד לו בן זכר למזל טוב... עברו כמה שנים והר"א נסתלק לעולם שכולו טוב, וצרה צרורה... אחר תקופה קצרה שבק הילד חיים לכל חי... האב לא איבד עשתונותו, נטל את הילד הנפטר ויעלהו לציון הקודש של הר"א, הניח את הילד על הציון, ויזעק זעקה גדולה ומרה, רבי קדוש... אל הנער הזה התפללתי, לא לזה הייתה הכוונה בעשרות הקוויטלעך ופדיון הנפש שנתתי לרבי... לא על זה נדברנו, הריני מניח לפניך את הילד... והלך לו... אין לנו כל שמץ השגה בצדיקים בחייהם וק"ו שלא במיתתם - כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם (חולין ז:)... ואכן, הר"א פעל את מה שפעל, והילד קם ממקומו לתחיה, וכה אמר לו הר"א בקול גדול, בן יקר, עמוד וקרא בקול רעש, טאטע... טאטע... (אבי, אבי) בטרם יתרחק אביך מבית החיים שבכאן ובע"כ תשאר יחידי ב'בית החיים'... אף אנו נאמר - אמר הרה"ק רבי יהושע, הבה נצעק טאטע טאטע כל עוד שאנו נמצאים בקרבת מקום לציון הקודש של אאמו"ר...

מעתה, נאמר אף לדידן, סמוכים אנו בלילה זה על שולחן אבינו שבשמים, הבה נזעק טאטע... טאטע... כל עוד שהננו קרובים אליו (שמא עוד מעט נתרחק ו...), ובוודאי ישמע לקול תפילתנו להפקד בדבר ישועה ורחמים, בזש"ק, בנחת דקדושה מכל יו"ח, פרנסה טובה בהרחבה, זיווגים הגונים, רפואה שלימה תשובה שלימה וכו' וכו'.

נוראות מתאמרא בשם הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (עיי' פרי צדיק ויצא אות ט) דלכן 'מתחיל בגנות' את ההגדה של פסח ופותח בפרשת ארמי אובד אבי, כי על זו הפרשה כתיב במדרש (תנחומא ריש פרשת תבא) וז"ל. אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא, בוא וראה כמה מתחטאין, וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות, אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך. כיון שהגיע אצל המלך, ספק עושה שאלתו, ספק לא עושה. אבל הקב"ה אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול שביכר, תאנה שביכרה, רמון שביכר, מניחו בסל והולך לירושלים ובא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר, השקיפה ממעון קדשך וגו'. ולא עוד, אלא שהיה אומר, איני זו מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה (כחוני המעגל בשעתו), וכתוב אחריו, היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות... אמר רבי חייא בר אבא, כמה מתחטאין עושי מצות לפני הקב"ה, שהקב"ה גוזר גזירה, וצדיקים מבטלין אותה, שנאמר, באשר דבר מלך שלטון, ומי יאמר לו מה תעשה (קהלת ח ד). מי הוא (האומר לקב"ה מה יעשה, ה"ה-) שומר מצוה לא ידע דבר רע (שם שם ה), זה ממחה על ידו של הקב"ה, עכ"ל המדרש. ומרמזים לאדם - אף שאין ביכורים בזמן הזה, אבל כוחן של מביאי ביכורים יש כהיום הזה לכל איש ישראל בלילי פסחים, כי הוא כחוני המעגל בשעתו שהיה מתחטא 'כבן המתחטא לפני אביו'

- שהרי עתה יושב הוא על שולחן אביו, ויכול כל יהודי לומר לקב"ה איני זו מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה והוא מבטל כל הגזירות.

סיפר הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ה'שרף' ממאגלניצא זי"ע מעשה שהיה עם רבו ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע, וכך הוה, יהודי תמים, שהיה חוכר 'בית מזיגה' מן הפריץ כדי להתפרנס ולהביא טרף לביתו, מחמת איזה סיבה לא היה לו מעות בכדי לשלם לפריץ במועד הנקוב לו - שחל בעיצומם של ימי הפסח, והנה הפריץ שלח להזהיר את היהודי כי אם לא ישלם את דמי החכירות במועדו במקומו וכהלכתו רע ומר יהיה עונשו. והיה כאשר קיבל היהודי את ההודעה הזאת נפלו עליו אימה ופחד, כי בהבל פיהם היו השליטים הללו חורצים את גזר דינו של אדם לחיים ולמות, וכ"ש כאשר היה הדבר נוגע למשפטו של יהודי שאז לא היו מגזימים כלל, ולא על כגון דא נאמר (תהלים קמד ח) 'אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר'.

בצר לו שם פעמיו לאפטא, אך מכיוון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו הוכרח לילך רגלי, ומלאו מנעליו וכל בגדיו רפש וטיט מביצות הדרכים, בערב שבת הגדול הגיע אל העיר אפטא, ומיד מיהר אל חצר הקודש, הגבאי שראה את ההילך מלוכלך ומטונף לגמרי לא נתן לו להיכנס הביתה והודיעו שלא יוכל להקביל את פני הרבי קודם שב"ק, בלית ברירה נשאר לשבות באפטא כדי להיכנס אל הקודש אחר השבת, והיה בשבת אחה"צ עלה ה'אוהב ישראל' על הבימה ודרש דרשת שבת הגדול בקול חוצב להבות.

'כפרי' זה לא הבין אפילו דיבור אחד של הרבי, לאחר דרשתו החל הרבי לדרוש ב'הגדה של פסח', בהגיעו ל'ונצעק' כבר היה בדביקות גדולה, והתחיל לעורר את העם ואמר (בלשון אידיש - שלכן הבין הכפרי את דבריו) שלא ידמו בנפשם שזהו 'מעשה שהיה' פעם אחת במצרים, רק זה יכול להיות גם היום, כי בכל שנה בליל החג 'הזמן גרמא' ומתעורר שוב אור זה - וכל איש הנמצא בצר ומצוק שצריך לישועה ורחמים אם יצעק אל ה' בלילה ההוא, הן מי שצריך להפקד בבנים, הן בפרנסה, הן מי שיושב כבר בבית האסורים או מי שירא שלא יצא גזר דינו לבית האסורים, והן מי שצריך לשלם לאדונו ואין לו במה לשלם - 'כולם כולם' יושעו אם יצעקו לה', כי רק בצעקה תליא מילתא... כשמוע היהודי התמים את דברי הרבי, הבין בנפשו, שבוודאי הייתה כוונת הדברים אליו, לכן לא התמהמה כלל אלא מיד במוצש"ק חזר לביתו והודיע לבני משפחתו שקיבל הדרכה ברורה מן הצדיק, והוא כבר יורה לה בבוא העת כדת מה לעשות, ואכן בליל הסדר כאשר הגיעו לפיסקא 'ונצעק אל ה' אמר לאשתו כאן תצעקי ונוושע, והחלו לצעוק הוא והיא, וכך צעקו וצעקו ולא ידעו אימתי לפסוק... עד שהכה אחד בחלון, ופסקו מצעקתם בכדי לשמוע מי הדופק בחלונם, וראו כי הוא ערל אחד ממכיריהם, ופתחו לו את הדלת, והנה הוא נושא ב' חביות, ויספר להם כי השתכר היום, והכה את אשתו עד שמתה תחת ידו, ומפחד הוא כי יודע הדבר לאדון ויענישהו בעונש מוות, על כן מוכרח הוא לנוס על נפשו, וכאן יש בידו שתי חביות מלאות אדומים, ואינו יודע מה לעשות עמם, ומכיוון שראה כי בביתם עדיין אור הוא, על כן בא אליהם, ואמר להם - קחו שתי חביות הללו, ובאם אחזור לעיירה כאן תתנו לי אחת מהם, והב' תשאר בידכם, במתנה גמורה, הסכים היהודי והורה לו היכן להניח את החביות. מיד בחולו של מועד הלך היהודי אל הפריץ וסילק את כל חובו בשלימות, וקיבלם הפריץ בסבר פנים יפות, ואמר לו מכיוון שאיש נאמן אתה יהא ה'ארענדע' (שכירת בית המזיגה) לך עד עולם.

אחר החג נסעו להעיר להלביש עצמם ולהנעיל את עצמם בדרך הכבוד, גם סוסים ופרים קנו להם, ונסע לאפטא כדי להודות על הנס שנעשה עמו, אך מיד בכניסתו אל הקודש אמר לו ה'אוהב ישראל' בפשטות 'אין לך מה להודות לי על הנס, כי אתה המשכת עליך ישועה בעת שצעקת באמירת 'ונצעק'...' (הובא ב'תורת השרף' ממאגלניצא מתוך

'שארית ישראל' עמו' 208)

ויש סיפורי ניסים כאלו למאות ולאלפים מאנשים שנושעו על ידי שקיימו בנפשותם 'ונצעק' בליל הסדר, ולא ניזול כי רוכלא לפרט את כולם, וחדא מינייהו הוה ביהודי שעברו עליו יותר מעשר שנים מנשואיו ועדיין לא זכה להיפקד בפרי בטן, באותה שנה החליט יחד עם בני ביתו לערוך את הסדר בינם לבין עצמם, כדי שיוכלו לשפוך שיחם אל ה' באין מפריע, ואכן כעבור שנה זכו להיוושע בדבר ישועה ורחמים, (ובוודאי שאין בזה הוראה כללית להתבודד בעת הצעקה, שהרי העיקר הוא התפילה היוצאת מקירות ופנימיות הלב, והקב"ה יקבל תפילתנו לרחמים ולרצון). סיפר יהודי מארץ הקודש, שזה שנים אשר סבל יסורים גדולים באחת מרגליו, והיה צריך לקבל 'זריקות' (איינשפריצען) תמידין כסדרן כדי להקל את צערו מעליו, ושנה אחת בליל הסדר שפך את לבו בתפלה לפני אדון הכל, וקיים בנפשו 'ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו' ויסוריו נעלמו כלא היו.

סיפר הגה"צ רבי יוסף משה מייזליש אב"ד לאסק שליט"א מב"פ, מעשה ששמע במעונות הקיץ של המוסדות העומדים בנשיאות גיסו הגה"צ אב"ד קראסנא שליט"א, במחנה הקיץ דשם עבד בחור ושמו 'מאניש', מאניש זה מן התמימים בעם היה, כחד מתמימי דקמאי... ומשהגיע הלה לפרק 'האיש מקדש' לא קם ולא זו שום שידוך (מכמה סיבות), וכבר היה נראה כי 'מה שהיה הוא שיהיה', ולא במהרה יקים הלה בית בישראל. יומא חד כשבת יחדם כל השלשה דלעיל, פתח אב"ד קראסנא וסיפר לגיסו כי 'מאניש' שכבר היה כבן כ"ח שנים בא בקשרי שידוכין, ותיהום כל העיר... פתח מאניש לספר סיפורו, בהאי שתא בליל הסדר ישבתי עם 'הגדה של פסח' המוסברת ב'עברי טייטש' (פירוש העשוי לפשוטי עם בשפה המדוברת), ושם ראיתי כתוב בסמוך לקטע של 'ונצעק' כי מעשה היה בימי הרה"ק מאפטא זי"ע, ולאחד ה'מושקע'ס (כינוי לחוכרים היהודים) לא היה לשלם דמי חכירותו לפריץ - דבר שהיה כידוע כרוך בסכנת נפשות, ושמע מושקע מהאפטער רב שאם יצעק ב'ונצעק' יושע, וכך הווה.

והנה ב'סדר' אצל אבי שליט"א הסבו כל בני המשפחה, והחל מאניש לפרט בפרוטרוט את כל המסובים אחי ממאנסי והאחות מלעקוואד וכך האריך כיד... הטובה עליו, בהגיענו לקטע של ונצעק, השתקתי את כל הציבור ונעניתי בקול אל אמי, מה יהיה... מה יהיה הסוף... כשל כח הסבל, אפס כוחי מלשבת כך מבלי לבנות בית, האם שהכירה היטב את בנה ואת מצבו נענתה ואמרה, מאניש יקירי, וכי מה בדינו לעשות עוד, הרי יודע הינך שאנו מדברים כסדר עם שדכנים, ובעזה"ש"ת יבוא היום והכל ייגמר בכי טוב. נענה מאניש ואמר - כל המסובים כאן ישמעו היטב לדברי, כי ראיתי כאן ב'עברי טייטש' שבו'ונצעק' יש ביד כל אחד להרים קול זעקה אל ה' האלוקים ולהושע בכל מילי דמיטב, אין מצוקה שאי אפשר לצאת ממנה. על כן כל אחד מהמסובים כאן (ושוב פירט אח פלוני, ואחות פלונית וכו' וכו') - כולם יזעקו אל ה', וישאלוהו כל המסובים מה נצעק ואיך נצעק, נתלהב מאניש ואמר בתמימות ובפשטות, זעקו ג' פעמים אל ה' - כבר אין בכוחו של מאניש לסבול ולהמתין יותר. מאניש מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל חחרו אחריו ואמרו ג' פעמים באותו נוסח שנצטוו ממאניש. וכבר רצה האב להמשיך בעריכת הסדר, אך שוב החריש אותם מאניש, ואמר, ומה יהא עם אחי יעקב אשר אף הוא כבר בן כ"ו שנים, וכי מן היושר להמשיך בעריכת הסדר מבלי לסדר לו את זיווגו, על כן זעקו כולכם בשנית ג' פעמים אל ה' - כבר אין בכוחו של יעקב לסבול ולהמתין יותר. יעקב מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל חחרו אחריו ואמרו באותו נוסח.

וראה זה פלא, מיד ביום א' דחומ"פ הציעו לשניהם הצעות שידוכים, ונתגלגלו הדברים במהירות עצומה, כגלגל הנופל במורד הר גבוה, עד שכבר עמדו שניהם בפני גמר ביום שלאחמ"כ, אלא שאז נתעורר להם ספק כדת מה לעשות - אם מותר לגמור ב' שידוכים לב' אחים באותו יום מחשש לעינא בישא, ושאלו את כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ מאנסי זי"ע שפסק להם שיגמרו למאניש ביום ג' בשבוע, ולאחיו 'הקטן' ביום ד'. ובעזה"ש"ת הצליח מאניש מאד בכל דרכיו, בנה בית נאמן בישראל, לשם ולתפארת, ומוכר הוא מאד בעירו כאיש מצליח בעזה"ש"ת.

לדין ייאמר, כי כל ה'חכמים' אשר בקרבנו, אם אך ישימו עצמם כ'מאניש' בתפילתם, ויתפללו ויזעקו אל ה' האלוקים כמאניש זה אשר לא ידע מ'חכמות', אלא בתמימות עצומה התפלל וזעק, וזכה לקרוע שערי שמים בתפילתו, אף אנו בגשתנו אל התפילה בתמימות ללא חכמות נקרע את שערי השמים.

עובדא ידענא מכלי ראשון, באחד שלא מצא זיווגים הגונים לבניו, השנים נקפו וחלפו כאשר בניו מתבגרים ועיניו רואות וכלות, שנה אחת כשנטלו הבחורים 'ברכת פרידה' מרבם הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע טרם נסעם אל אביהם לחג הפסח, אמר להם בצחות לשונו 'הלא הבן שואל בליל הסדר, תשאלו את האב מדוע עדיין אינכם חתנים...?' הבחורים היו בטוחים שבודאי כוונת הרבי שישאלו ויתפללו אל אביהם שבשמים מדוע לא הגיע זמן ישועתם, אך בליל הסדר החליט אחד הבחורים לקיים דברי חכמים כפשוטם, ושטח בפני אביהם את שאלתם החזקה, מה נשתנה חלקם שעדיין לא מצאו את זיווגם מכל חבריהם שכבר בנו בתים נאמנים בישראל, ויהי כשמוע האב המיוסר את שאלת בניו המיוסרים, נתעוררו רחמי האב על הבן ופרץ בבכי תמרורים וגרר אחריו את בניו המבוגרים, ועלתה צעקתם אל ה' בתפילה ובתחנונים שיזכו כבר להיושע מצרתם, וכה בכו במשך זמן עד שאמם התאוששה וצעקה עליהם שיש לשמוח בחג ואסור לבכות ולהצטער, מיד קיבלו כולם על עצמם להפוך את הדאגה לשמחה, והמשיכו לומר את סדר ההגדה בהתלהבות, ורק בתום הסדר הציע האב לומר הספרים רביעי וחמישי בתהילים ושפכו לבבם כמים לפני השי"ת, ובתוך פרק זמן קצר באו כולם בברית האירוסין.

הנה איתא מהרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע (לקט אמרי קודש, מועדים פסח) שאותיות המילוי של תיבת 'מצה' (מ"ם צדי"ק ה"א) הוא 'אקדים', כי בימים הללו תפילתנו קודמת להתקבל. ומבאר שם עפ"י דברי הזוה"ק (עיי' זוה"ק פר' בלק

על ידי מלאך, וכיון שבני ישראל גבוהים יותר במדרגה מן המלאכים על כן לא היה להם שליטה עליהם כי איך ישלטו על מי שגבוה מהם, אמנם הא דבמכת בכורות לא שלטה בהם המכה, זהו דבר חידוש, דהא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים' שהקב"ה בכבודו ובעצמו עבר בארץ מצרים והרג את הבכורים... אלא, מכיוון שבני ישראל הם 'חלקן' של הקב"ה וכביכול עמו כחטיבה אחת - לכן לא הוּקָה להם המכה, וזהו עיקר השבח שעל שמו נקרא החג - פסח, וענין זה מתעורר שוב בכל שנה ושנה בליל הסדר, שהקב"ה מנשא ומגביה את ישראל להיות כביכול חטיבה אחת עמו.

והנה מצינו במהרי"ל (סדר ההגדה ג) שבלייל הסדר הוא כביכול 'נישואין' בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו ש'כלה בלא ברכה אסורה לבעלה' (מסכת כלה פ"א), כך ב'נישואין' הללו - מברכין בליל הסדר 'שבע ברכות' קודם אכילת מצה (עיי' בהערה אלו הם)²².

ואף מי שמרגיש בנפשו כי 'מגורש' הוא מן הקדושה (כדרכיב אצל אדם הראשון (בראשית ג כד) 'ויגרש את האדם', ואמרו (בר"ר יט ט) שנתן לו הקב"ה גט פיטורין והיה דינו כאשה מגורשת), הרי בליל הסדר

ממצרינו - כל חד וחד בדיליה²³, אך אין זה נכון, כי כל מה שזכו בני ישראל בהיותם ממצרים שהקב"ה ישלח את משה רבינו להושיעם היה אך ורק בזכות 'ויזעקו', וחבי נמי בימינו אלה, אם נקיים כראוי 'ונצעק' אזי מיד נגאל מכל המצוקות, ואף נוכל לפעול שבוא יבוא ברנה משיח צדקינו במהרה בימינו.

ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הבורא לבני ישראל בלילה זה

כתב ה'מהר"ל' (גבורות ה' פ"ס) שנקרא החג בשם 'פסח' - על שום שפסח על בתי בני ישראל במכת 'בכורות', וצריך ביאור מאי אולמיה (תקפו) של מכת בכורות יותר משאר ה'מכות', והלא גם בשאר המכות היה הפרש והבדל בין מצרים ובני ישראל, וכגון במכת דם כשישראל וגוי שתו מכוס אחד - זה שתה מים חיים וזה שתה דם, לאלו שרצו הצפרדעים בתנוריהם במשארותם ובחדר משכבם, ואילו לבני ישראל לא נגעו ולא פגעו הצפרדעים כלל, וכיו"ב בשאר מכות, א"כ צ"ב, במה נשתנה נס דמכת בכורות לקרות על שמו את החג - הפסח, יותר משאר הניסים.

ומבאר המהר"ל, דבכל המכות ליכא חידוש כלל שלא שלטה המכה בבני ישראל, שהרי הם באו

קצה.) 'תפילה לעני כי יעטוף' (תהלים קב א) שתפילת העני עוטפת את 'תפילה לדוד' ו'תפילה למשה', והיא קודמת להתקבל - כי יש תפילה שאינה נענית מיד אבל תפילה זו מיד מתקבלת, וביאור הדברים דהנה כתיב (איוב מא ג) 'מי הקדימני ואשלם לו', וביאורו במדרש (ויק"ר כז ב) דמן הדין אין הבורא מחויב לשלם שכר על קיום המצוות, שהרי 'מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית וכו', אבל העני שאין לו כלום נחשב הוא כמי שהקדים ולכן תפילתו קודמת להתקבל, וזהו 'לחם עוני' שתפילתו מתקבלת ועונין אותו מיד.

ואפשר לבאר כי הנה ידוע משם צדיקים (צדיקי בית וויזניץ, ועוד) שלכן הכל מהלכין בפסח כשהם רעבים, כי ב'פסח נידונין על התבואה' (ר"ה טז.) ומסבב הקב"ה שיהיו רעבים ויזכרו להתפלל כראוי על התבואה והפרנסה לבל יחסר המזג, ועדיף שיהיו רעבים ותהא תפילתם כתפילת העני - אשר אין מושיע לו אלא הקב"ה כשישמע לקול תפילתו, לכן יקויים בו 'אקדים' ותפילתו קודמת להתקבל.

נב. מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, שלכן לא נזכר שמו של משה רבינו בכל נוסח ה'הגדה של פסח', ללמדנו שכדי לזכות לגאולה שלימה אין בני ישראל זקוקים למנהיג גדול וקדוש כמשה רבינו ע"ה, רק 'צעקה ותפילה' המקרבת את הגאולה, כמו שזה גרם לגאולת ישראל ממצרים שנאמר (שמות כג) 'ותעל שועתם אל האלוקים'. נג. ולכן נמי אמרו בירושלמי (פסחים פ"י ה"א, הובא בתוס' פסחים צט: ד"ה לא) שהאוכל מצה בערב פסח קודם זמנה 'כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו', כי אין ראוי להקדים לאכול את המצה טרם ברית הנישואין.

וב'מעשה רב' (אות קצא) להגר"א זי"ע מפרט את שבע הברכות, שלש בברכת קידוש [בופה"ג, מקדש ישראל והזמנים, שהחיינו], הרביעית בעת נטילת 'ורחץ' [שלשיטת הגר"א מברכים על נטילה זו], בופה"א על ה'כרפס', ברכת 'אשר גאלנו', ובורא פרי הגפן על כוס שני. זהו לשיטת הגר"א שנוטלין ידים בברכה בעת נטילת 'ורחץ', ולדידן שאין מברכים - עיין ב'לבוש' (סימן תעא סק"ב) שברכת 'על אכילת מצה' היא הברכה השביעית.

המצה נותנים לו יתב"ש, והחצי השני שומרים אצלנו, וכאשר יתקרב האדם אל בוראו בשאר ימות השנה יזכה על ידי זה להשלים את התמונה ולקיים הברית יי.

לילה כיום יאיר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה איתא בזה"ק (ה"ב לה) המפורסמים 'ותנא הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה, דכתיב (תהלים קל"ט יב) 'ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה' (אותו הלילה היה מאיר כיום בתקופת תמוז - שאורו אדיר וחזק, וראו הכל שהקב"ה מעניש את המצריים) יי.

ומבואר שם (ה"ב מ:): שהקב"ה וכל הפמליא של מעלה יורדים לחזות בנועם זיו עבודת בני ישראל בלילה הזה יי (וע"ע ב'פרי עץ חיים' שער חג המצות פרק א ופרק ח), ונמצא שהאדם יושב בביתו לפני מלך מלכי המלכים פשוטו כמשמעו ממש יי, והקב"ה בביבול עומד על גבי יי.

חוזר לברית נישואין על ידי אכילת מצה, בקירבת אדם הראשון קודם החטא, והדברים נשגבים.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון ד"ה ורחץ) מבאר את ענין חציית המצה ב'יחץ', שהוא ככריתת ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, וזה"ל 'ותהי חציית העדה את האפיקומן כמו בריתת ברית - כשנפרדים שני אוהבים מחלקים טבעת אחת לשנים, וכל אחד לוקח החצי לזכרון אהבת עולם, ועל כן יחצו את המצה, שאנחנו כורתים ברית עם בוראינו ללכת בדרכיו ולשמור חוקותיו'.

ונראה לבאר עומק הרעיון בדרך משל, לשני אוהבים שהוצרכו להיפרד זה מזה, וכדי שלא ימוש זכרם זה מזה לוקחים הם דמות תמונת דיוקנם, חוצים את התמונה לשנים וכל אחד לוקח לעצמו חלק אחד - שכאשר יפגשו בשנית ישלימו את התמונות בצוותא חדא. והכי נמי בחציית המצה, הננו כורתים ברית עם הקב"ה, מחצית

נד. כתבו המקובלים (ראה ב'סוד ושוש העבודה' שער ט פרק ו) שראוי לכל אחד להוציא מפיו את הסימנים 'קדש, ורחץ' עד 'נרצה'. צדיקים נתנו טעם לדבר, דהנה קיימא לן (ב"מ כז.) המוצא אבידה חייב להחזירה לבעליו על פי 'סימנים', והנה במשך השנה לפעמים אפשר שיאבד האדם מדרגותיו הרוחניות מחמת כוח היצה"ר שמתגבר עליו חדשים לבקרים, וסגולת ליל הסדר שיחזירו לו את האבידות שאיבד - על ידי שיאמר את הסימנים בפיו. מענין לענין, פעם נשמע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע אומר לעצמו בריש ה'סדר' את כל סדר הסימנים (קדש ורחץ כרפס וכו') ואח"כ התחיל קדש כסדר. יש שביארו לרמזו דלפעמים 'מתעורר' האדם ב'נרצה' שהיה יכול לנצל את הלילה - ב'קדש' ב'ונצעק' וכו', חבל על דאבדון, על שלא ידעתי ולא חשבתי, לכן מיד בתחילת הסדר אמר את כל הסימנים, לאמר, ראה עוד מעט מגיעים כבר לנרצה ואל תהיה בחינת שוטה המאבד מה שנותנים לו...

נה. כה ביאר הגה"ק רבי חיים אלפנדרי הביאו הגה"ק החיד"א (פני דוד תחילת פרשת בא) בלישנא דקרא (תהלים עד טז) 'לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש', שהנה מצינו במדרש (בר"ר ו' א) על הפסוק (בראשית א ה) 'ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה' - אמר רבי אלעזר לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה, ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא אלוקים לילה אין כתיב כאן אלא ולחושך קרא לילה' (ולא נזכר מי הוא שקרא לחושך לילה). ולפי זה יש להקשות שהלוא מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם', והרי שנזכר שמו של הקב"ה על ה'לילה', אלא כי הלילה הזה מאיר הוא לישראל כמו יום. וזהו שאמר הכתוב לך יום - תמיד נקרא היום שלך, שהקב"ה מייחד שמו רק על היום, אף לך לילה שיש לך גם לילה אחד, הוא הלילה הזה לה', וטעמא מאי משום שאתה הכינות מאור ושמש, שבליל זה הארת לנו כשמש בצהריים בתקופת תמוז.

נו. לפני כמה שנים, בעת שמכר הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל את החמץ אצל הגאון רבי שמואל הלוי וואזנער זצוק"ל כמנהגו, אמר לו בלכתו, שיעזור השי"ת ונזכה מחר [בליל הסדר] להשראת השכינה, נענה הרב וואזנער ואמר 'להשראת השכינה ודאי נזכה, שכך מבואר בזה"ק שכל הפמליא של מעלה באים לשמוע סיפור יציאת מצרים מישראל, אבל צריך לבקש לזכות שהשראת השכינה תישאר אצלנו לאורך ימים ולא תסתלק חלילה...'. נז. שמעתי מחכם אחד, שבכל השנה אמרו בגמרא (ברכות ג.) 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם' אך כל זה אינו אלא בכל השנה, משא"כ בלילי פסחים, כי אז אכן יושבים על שולחן אבינו שבשמים.

נח. ואף אם אינו מרגיש הארה זאת ידע כי כן הוא (אדרבה אם מרגיש 'יבש' ומרוחק סימן הוא שקרוב הוא עד למאד), וכן הוזה מעשה, עני ואביון מרוד היה רבי שמואל מקארוב זצ"ל [מחשובי תלמידי הרה"ק ה'חוזה'

ובן פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (רמזי פסח ליום קיד.) 'הביאו לפניו' (שם קטז.) 'מוזגין לו' וכדומה, [ומדוע 'ב' דפסח ד"ה בלילה ההוא] 'וזהו לשון המשנה (פסחים נקטו 'לפניו' - לשון נסתר, אלא ד'לפניו' קאי על

מלובלין זי"ע], קבלה היתה בידו שלא לבקש סיוע ועזר מבשר ודם, ורק אם יבוא מי מעצמו ויעניק לו ממתת ידו יקח ויקבל. באחד השנים עמד ר"ש בערב הפסח כשאין הפרוטה מצויה בכיסו, ולא מצא כסף לקנות אף לכזית מצה וארבע כוסות, ואעפ"כ לא הסכים לעבור ולהפר קבלתו, ואכן לא הלך לבקש מתנת איש, וכך התקרבו ימי החג כשביתו ריקם.

בערב פסח בי"ד ניסן נכנס הגביר רבי שלמה קנסקיולי ז"ל אל ה'חווה' לקבל ברכת רבו, ציוה עליו הרבי לשלוח תיכף את כל צרכי החג להחסיד רבי שמואל, מיד יצא העשיר ומילא עגלה גדולה ביין ומצות וכל טוב בהרחבה גדולה ושלחה אל בית החסיד. העגלה המלאה הגיעה אל ביתו של החסיד שעות מעטות לפני התקדש הליל, לנוח הרחבה זה נתמלא ר' שמואל בשמחה גדולה ועצומה על שיזכה לקיים את מצות היום בדיצה וחדוה, וביותר היה שש ושמח שלא הוצרך לעבור על הקבלה שלו ולא ביקש נדבה מאיש. לאחר התפילה חזר לביתו מתוך התרוממות הרוח ושמחה, וכך ערך את ליל הסדר במוחין גדולים ונשגבים עד מאד, והרגיש בנפשו שמעולם לא זכה לערוך סדר כזה...

ויהי ממחרת - בליל שני של פסח, ויפל אלוקים תרדמה על ר' שמואל, ויפקח את עיניו סמוך לחצות לילה - כשהוא עומד לפני תפילת ערבית, כאשר התעורר בבהלה הוצרך למחרת להתפלל תפלת ערבית ובאמירת הגדה ושאר סדרי הלילה כדי שיספיק לאכול את האפיקומן לפני חצות (כמנהגו להקפיד אף בליל יו"ט שני של גלויות לאכול אפיקומן קודם חצות), ומה מאד התעצב אל לבו על 'סדר' זה שערך בחפזון ומהירות.

ויהי אחר הדברים האלה בנסעו אל רבו ה'חווה' ונכנס אל הקודש, פתח הרבי ואמר 'בואו נחשב ונראה את הסדרים שעשה רבי שמואל, הסדר הראשון היה במוחות גבוהים כשהוא משוטט בשמי עליונים - זה אינו התכלית. אולם בסדר השני שערך, אין בעולם מי שיוכל לערוך סדר קדוש ונעלה כזה...'. היינו, שה'סדר' שנערך בלב נשבר ובלא חשק נתקבל בשמים לרחמים ולרצון יותר מהסדר שנערך ברוח מרוממת.

הרי לפניכם עדות נאמנה מפי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע. בביתו של ה'בית אברהם' שררו עניות ודלות, העוני והמחסור זעקו מכל פינה ופינה שבבית. אפילו מנעלים ראויים לשמם לא היה בידו לקנות לבני הבית, עד שבמשך כל ימות החורף הולך הרבי את בנו הרה"ק מהרשד"י הי"ד לבית תלמודו על כתיפיו - מחמת קלקול הדרכים ורוב הביצות שהיו ברחובות העיר.

לקראת חג הפסח נכנס ובא הרה"ח רש"ז לידער לבית הרבי (בחזרו ממסע אסיפת כספים שערך כל החורף אצל נדיבי עם), בשהותו בבית הרבי שמע שהרבנית נאנחת אנחה עמוקה, משנשאלה לפשר האנחה, ענתה לו על ה'לחץ' זו הדחק' בו הם שרויים, ועל המחסור שהוא תושב קבע בביתם, גם סיפרה על המשא שנשא הרבי את בנו על כתיפיו לתלמודו... כשמוע הרש"ז את דבריה, נטל את צרור כספו שעמל עליו כל החורף, העניק לבית הרבי בשמחה ובלב שלם (במחשבה, שהוא כבר ימצא עוד מעות, ואילו את בית הרבי חייבים עתה להציל). ויהי אור - ברגע אחד הייתה הרווחה בבית הרבי, וניגשה הרבנית לקנות מצות ויין, בשר ודגים וכל מטעמים, ואף לבנם מהרשד"י תפרו בעקיטשע (בגד לשבת) חדש... אין לשער ואין לתאר את השמחה העצומה ששררו בבית הרבי.

אבל, דאגתו של הרבי לא שקטה. שכן מה תועיל הרווחה בביתו בשעה שקהל אנשי שלומו עדיין נתונים תחת מחסור ומצוקה ואין לאל ידו להושיעם, משהגיע ערב החג פנה הרבי לבנו וכה אמר לו, שלמה'לע שלמה'לע, הנה נכנסים אנו לקראת החג הקדוש, בליל זה נעמוד אני ואתה ב'מזרח' של בית המדרש, על עצמי אלבש את ה'טשארטקעווער קאפטן' (בגד שהיה לו מהרה"ק מטשארטקאב זי"ע) ואתה עם הבעקיטשע החדשה אשר לך. ואז נפתח באמירת ה'הלל', מ'קען מיינען... (כאומר, אפשר לחשוב שאנו המשמחים את הבורא כביכול). שם מרחוק - 'בכותל מערבי של הביהמ"ד' יעמוד פלוני (שהיה ידוע כעני מרוד וחסר כל באופן נורא) ש'בשר' על יו"ט אין לו, אולי כזית מצה... יין מעורב עם מים על חד תלת (1/4 יין 3/4 מים), אך כאשר תתאנח נפשו אנחה אחת אמיתית איזה פנים יהא לנו אצל הבורא...

הקב"ה, מביאים לפניו סדר מצוות הלילה בשעה הזאת, וישראל הם המביאים והמוזגים לפני המלך הקב"ה יי, וזהו 'לפניו' כדאמרינן 'ונאמר לפניו שירה חדשה' פ.

ואין אלו הפלגות בעלמא, אלא שהם נוגעים להלכה

ולמעשה, וכפי שכתב השל"ה (הובא במשנ"ב סימן תעג סקע"א) שאין יושבים בהסיבה בעת אמירת ההגדה, ויש שנתנו טעם לדבר, מפני שהקב"ה עומד על גבינו, וכביכול הרי אנו כתלמיד אצל רבו שאינו מסיב סא.

עוד מביא (תפא"ש חלק המועדים, שבה"ג בר"ה מצות תאכל)

מביא את דברי הוזה"ק (ויקהל קצו.) עה"כ (אסתר ה. ח) 'והמלך שב מגינת הביתן' שבכל לילה בהגיע שעת חצות, הקב"ה נכנס ל'גן עדן' ומשתעשע עם הצדיקים

נט. ואכן כל פרט ומעשה שנוהגים ישראל קדושים לעשות ולומר בלילה הזה, הן מצד הדין והן מצד המנהג, יסודתם בהררי קודש, ופועלים ומעוררים דברים נשגבים בגבאי מרומים, ואין לנו השגה כלל מה אנו פועלים בלילה זה.

כתב המהרי"ל (מנהגים תחילת ליל הסדר) וז"ל. דרש מהר"י סג"ל כתיב (משלי כח יד) 'אשרי אדם מפחד תמיד', וכתיב (תהלים קיב ז) 'משמועה רעה לא יירא' קשיין קראי אהדדי. אלא ר"ל, 'מפחד תמיד' אל דבר מצוה לעשותה כתיקונה, כך יהא כל אדם חרד באימה לקיים מאמרו חכמים שתקנו מצות הסדר וההגדה, ולא יהא הדבר קל בעיניו, אף אם כמה דברים יש בסדר שנראה בעיני האדם שאין הקפדה בהן, ישכיל בדעתו לקיים, שאין שום דבר ריק בהן. שנה אחת כאשר סידר האדמו"ר רבי שלום משאץ זי"ע את קערת ליל הסדר, נענה ואמר, בספרי מקובלים האריכו בסדר עריכת הקערה, היכן לשים ולהניח כל דבר ודבר, כי זה מעורר דין וגבורה, וזה רחמים וחסדים, ברם, אנשים פשוטים אנחנו ואין לנו השגה ועסק בנסתרות, ומכל מקום עלינו לדעת שעל ידי הפעולות והמעשים בעולם הזה גורמים 'מהפכות' בכל העולמות העליונים.

והסביר בדרך משל, לריחיים של חמור, שהבעלים נותן עול על החמור והוא הולך ומושך את האבן הגורמת לגלגל את הריחיים אשר שם החיטים נטחנים, החמור שאינו בר דעת תמה מדוע מוליך אותו בעליו סחור סחור לשאת אבן גדולה ללא תכלית, בשלמא אם היה מבקש ממנו להוליכו לעיר רחוקה ניחא, אך מדוע מתאכזר עליו ומעבידו ומענה אותו בעבודת פרך בחינם, אולם האמת שרק 'חמור' חושב כך, כי תועלת גדולה יש בכך - שעל ידי משא האבן גורם לגלגל ולטחון החיטים יפה יפה, ועי"ז ירוויח בעליו את מטה לחמו, כמו"כ אנו, ע"י סידור הקערה פועלים גדולות ונצורות בשמים ממעל, אך בל נהיה כחמורים אשר שכלם רפה ומבטם מצומצם. כמעשה הלזה היה גם אצל הרה"ק הנתיבות שלום זי"ע בעת שסידר את ה'קערה', ואחד מהמסובים שאלו, מהו עניין 'זרוע - חסד', כיצד הנחת הזרוע פועלת וממשיכה חסד. ענה לו הרבי, הנה יושב לו הטייס הנוהג במטוס (עראפלאן), כשהוא משתמש בכפתור מסוים מיד מתרומם המטוס ועולה עד שמי מרומים, וכי הוא מבין כיצד נעשים הדברים, מדוע כפתור זה מרומם אותו ומשנהו מוריד אותו עדי ארץ, לא ולא... (שהרי אינו אלא בקי בתורת ה'הנהגה' אבל הוא לא בנה את המטוס). אלא כך הוא מציאות הדבר, ע"י כפתור זה יארע כן וע"י השני יארע להיפך. כן הוא גם לעניינו, אף אם אינך מבין סוד הדברים אך מאמינים אנו באמונה שלימה שכל פעולה ופעולה פועלת גדולות ונצורות בעולמות העליונים, ומגביהה גם אותנו עד שמי מרומים.

ס. מקובל על הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זי"ע שלא היה יכול לישן בליל הסדר, והסביר טעמו במשל, לאחד שנודע לו ששמו עלה בהגלת ה'לוטו' וזכה בסכום עצום של אלף אלפים דינרי זהב, הרי פשוט הדבר שמרוב אושר והתרגשות לא יוכל האיש להירדם, והכי נמי בחג המצות מתעשר כל יהודי בעשירות נפלאה ברוחניות, ומי יכול לישן בעת כזאת.

סא. על הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל מקובל, שבליל הסדר היה עושה 'תענית דיבור' לבדתי יכשל בדיבורים בטלים, וטעמו ונימוקו עמו, דהא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה' - דהיינו הלילה שאנו עומדים בו עכשיו, ודרשו חז"ל 'ועברתי' - אני ולא מלאך אני ולא שרף, נמצא שהקב"ה בכבודו ובעצמו שוכן בתוכנו, ואיך יעז בשר ודם לדבר לפני המלך דברים של מה בכך.

ומהאי טעמא מפרש ה'ערוגת הבשם' זי"ע (הגדת 'הלל נרצה' הא לחמא), שעל כן פותחים את ההגדה באמירת 'הא לחמא עניא' בלשון ארמי, ללמדנו שבליל הסדר אין האדם זקוק למלאכי השרת שיעלו את תפלתו לפני כסא הכבוד,

נוראות כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לשבחה"ג תקס"ב ד"ה כי תבואו) דבתי בני ישראל נהפכים בזה הלילה ל'בית המקדש' ממש, בו נאמר 'מועט מחזיק את המרובה' - עומדים צפופים ומשתחוים רוחים, ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום, גם המזון נתברך בו להיות מועט מספיק לרבים, ובוה מבאר מדוע מכריזים בבית פנימה 'כל דכפין יתי ויכול', והלא מן הראוי היה להכריז בן מיד אחר תפילת ערבית - בעודו בביהכנ"ס, למען ישמעוהו העניים הרעבים, אלא (וז"ל) כי מקום הקדושה אינו מחזיק מקום בעולם הזה הגשמי כלל... וזה אני חושב במאמר 'כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא' (היינו ש) זה הוא המאכל של עינוי ועוני שאכלו במצרים מחמת רעבון ועינוי, והוא בעצמו המאכל שאנו אוכלים ושמחים בו בהיות ברכת ה' חופה עלינו בספרנו ניסיו ונפלאותיו. ולא עוד אלא אעפ"י שלא הכנו אלא (כדי) צרכינו, מ"מ - כל דכפין ייתי ויכול, וכל דצריך ייתי ויפסח, ויהי' מספיק לכל הבאים... [ובמקום אחר כתב תשלוט בו הברכה ויתרבה כמו שהיה אצל אלישע והאשה השונמית ב'אסוך

שמן']. גם דירתנו ומקום מושבנו לא יהיה דחוק לכל הבא, כי להיות עתה ביתנו מקום קדוש שמו הגדול, וספור נפלאותיו הרי הוא מעין ארץ הקדושה, כי עתידים בתי כנסיות וב"מ שבבבל לקבוע בא"י (מגילה כט.) והיינו השתא הכא לשנה הבאה תהי' הבית הזה קבוע בארץ ישראל.

הנה בלילה הזה הוא זמן המקודש ביותר - ליל שימורים הוא לה", צא ולמד מדברי מהר"ל (הגש"פ ענין לבישת הקיטל) נוהגים ללבוש בגד לבן בליל פסח לעבודת הסדר כמו שהיה הכה"ג לובש בגדי לבן בהכנסו לפני ולפנים ביוה"כ... כי מעלת וקדושת כל יהודי ויהודי בלילה זה הוא כרונגמת הכהן גדול בעת שנכנס לקדשי קדשים ביום הכיפורים^{סב}, ומאריך בענינים וסודות עמוקים וסתרי תורה, ומסיים וליל שימורים הוא ביום הכיפורים בזה הענין, וטעם שניהם נסתר.

למען תספור - סגולת סיפור יציאת מצרים

איתא ב'חתם סופר' (דרשות, ח"ב רנב. לשבחה"ג שנת תקצ"ד ד"ה הא לחמא), וז"ל. כי מובטחים אנחנו אפילו

ואין זה כשאר תפילות שאמרו חז"ל (שבת יב:) 'כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי', מפני שהשכינה שורה בביתו של כל יהודי ויהודי, והוא יתב"ש שומע ומאזין בכבודו ובעצמו לדברי בני ישראל ולכן אפשר להתפלל אף בלשון ארמי [כעין המבואר שם, דבחולה אפשר להתפלל בלשון ארמי כי שכינה למעלה מראשותיו].

הוסיף על כך חכם אחד, שלכן אומרים בסיום הסדר פיוט 'חד גדיא' שגם הוא בלשון ארמי, כדי ללמדנו שהשכינה הקדושה בתוכנו מרישא ועד גמירא, ובכל זמן עריכת ליל הסדר יש השראת השכינה בבתי ישראל.

ולא זו בלבד, אלא מובא משמיה דה'חוזה' מלובלין זי"ע, שעל כן תיקנו לומר 'חד גדיא' בלשון ארמי שהוא 'לחש' כנגד עין הרע, כי אחרי התגלות והארה כזאת איכא למיחש שמא יקנאו המלאכים בכנסת ישראל, ועל כן הקדימו רפואה למכה לבטל הנזק שבא על ידי עין רעה, ולמדנו מכאן שבני ישראל מתעלים במעלה גבוהה מעל גבוהה עד שיש לחשוש שמא יקנאו בהם המלאכים, והדברים מלהיבים.

סב. בזה הסבירו מנהג צדיקי בית בעלזא זי"ע, שהיו נוהגים לספוק כף על כף קודם אמירת 'מה נשתנה', והיינו טעמא, כי הכהן גדול נצטווה ללבוש מעיל שתלויים בו פעמונים ומפורש טעמא בקרא (שמות כח לה) 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש', ודומיא להכי סופקים כפים להשמיע קולות בבואו אל הקודש.

נהרא נהרא ופשטיה בענין אמירת 'שלום עליכם' בליל הסדר שחל בשבת, יש נוהגים שלא לאומרו, וטעמם שהרי לדברי המהר"ל דומה כל יהודי בליל הסדר לכהן גדול הנכנס לפני ולפנים בקודש הקדשים ביום הכיפורים, והלא שם כתיב (ויקרא טז יז) 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד' ואמרו בירושלמי (יומא ה ב) דלהכי כתיב 'וכל אדם' לרבות המלאכים שנאמר בהם (יחזקאל א י) 'ודמות פניהם פני אדם', שאף המלאכים אסורים לשהות בקודש בשעה שהכה"ג מקריב את הקטורת לפני ולפנים, א"כ אף ליל הסדר כיו"ב, שאין להם לשהות בביתו של ישראל המתקדש בקדושת קודש קדשים, וממילא אין צורך לומר 'שלום עליכם', והדברים נוראים ומבהילים.

מעתה בין נבין גודל האור שזכו לו הצדיקים בליל הסדר, כי התקדשו בקדושה עילאה ביותר עד שלא יכלו להביט בתואר קדשם, וכפי שהעיד הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע על חותנו הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

בגלות החיל, בשעה שאנחנו יושבים לספר יציאת מצרים ומבואר ב'ישמח ישראל' (אות נו) לפרש מה ששנינו לבנינו, להשריש לבותם ביראת ה', אזי שפע אלוק עלינו (פסחים קטז). 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח', כמו בצאתנו ממצרים, עכ"ל^{סג}. היינו דאף אם כאשר התחיל לספר ביציאת מצרים

שכל השנה היה לו תואר של מלאך ה' צב-אות (תואר זה כותב על חותנו בתשובותיו אבה"ע סימן קכב אות מ) ובסדר ליל פסח היה תואר פניו כאחד משרפי מעלה.

ועוד אמר, כי בליל פסח היה חותנו הקדוש כל כך מורם מזה העולם, מה שאפי' ביום כיפור לא ראו אצלו כזאת, ופעם אחרת אמר כי היה חותנו הקדוש מופשט מעניני העולם וגבוה מהם, עד שבחציו השני של הסדר יצאו מפניו ניצוצי אש ממש (ראה כל זה ב'אביר הרועים' אותיות עג, שמד), וידוע שה'אבני נזר' לא היה אומר גוזמאות ולשונו לא היתה 'לשון מליצה' כלל, וכמו"כ חישב מאד בנתינת תוארים, וכל דבריו היו מדודים ומדויקים.

סיפר הגה"צ רבי עקיבא סופר גאב"ד פרעשבורג זצ"ל על זקנו הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שבליל הסדר בערו פניו כלפידי אש והיו מאירים כשמש בצהרים. וכסיפרו בנותיו של החת"ס להרבנית חוה לאה ע"ה מחברתו בקודש של הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע, כי אי אפשר להביט אל מראה אביהם בלילה זה מגודל האור המבהיק מפניו, סברה כי אך גוזמא היא זו, אולם בבואה לפניו ניסתה ולא יכלה להסתכל בפניו, עד שאמרה שכשם שאי אפשר להביט אל השמש ביקידתה בשעות הצהרים, כך לא היה אפשר להסתכל בפני חותנה הקדוש.

סג. מצינו כן בתורתן של 'ראשונים', דאיתא בגמ' (ברכות ד:) 'איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפילה', ומבאר 'רבינו יונה' בשם רבו (ברכות ב: מדה"ר ד"ה איזהו) וז"ל. 'מפני שכשמוזכר גאולה מצרים ומתפלל מיד, הוא מראה שבטוח בה' בתפילה כיוון שמבקש ממנו צרכיו, שמי שאינו בטוח בו לא יבקש ממנו כלום. ומוסיף ה'רבינו יונה', וכן נראה ב'שמות רבה' (כג ב) שאומר שכשראו ישראל הניסים והנפלאות שעשה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו. ועל זה נאמר (שמות יד לא) 'וירא ישראל את ה'יד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו'', וכיוון שמזכיר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם ומתפלל מיד, נמצא שגם הוא בטוח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו, ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד, והביטחון הוא עיקר היראה והאמונה, ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי העולם הבא', עכ"ל. נמצינו למדים מדבריו, שעל ידי הזכרת הניסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים תתרבה אמונת האדם ובטחונו בה', וממילא תתוסף אמונתו שבוודאי אף אותו יושע הקב"ה, וכשמתפלל מתוך אמונה זו ודאי יענהו ה', ויושיענו בכל טוב שבעולם.

איתא מהגה"ק המגיד מדובנא זי"ע בהקדימו את הכתוב אצל אלישע הנביא כשהחיה את בן השונמית, דכתיב (מלכים ב' ד לד) 'ויעל וישכב על הילד, וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו, ויגהר עליו, ויחם בשר הילד' וכך החייהו. ולכאורה יפלא, וכי היה צריך אלישע לכל אלה, הלא אם יוכל להחיות מת, יוכל אף בלא כל אלה. ומי שאין לו סגוליות זו ואין בכוחו להחיות את המת, לא יוכל להחיותו אף אם יעשה אלף פעמים ככה. מבאר ה'רד"ק' שרצונו של הקב"ה הוא למעט בניסים ולעשות ככל האפשר עפ"י דרך הטבע, לכן הניח פיו על פיו כדרך הבא להנשים את החולה, ואף הניח עיניו על עיניו וכפיו על כפיו דוגמת המעביר חום הגוף אל השוכב על ערש דווי, ויחם את בשרו.

עוד מצינו כיו"ב ב'רמב"ן' (בראשית ו יט) שאמר הקב"ה לנח לבנות תיבה 'גדולה', אף שגם כך לא היה גודלה של תיבה מספיק וממילא הוצרכו ל'נס' שיהא 'מועט מחזיק את המרובה', - מכל מקום ציווה כן הקב"ה 'כדי למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים בתורה או בנביאים שתחילה על האדם לעשות ככל אשר בידו, ואז יעשה הקב"ה את השאר', מעתה יש להקשות, מדוע ב'יציאת מצרים' הרבה הקב"ה בניסים - שהכה את המצריים בעשר מכות, ושידד מערכות שמים וארץ באותות ומופתים, והלא היה סגי להכות בהם מכה אחת גדולה שתכניע את לבבם תיכף ומיד.

ותירץ המגיד מדובנא זצ"ל בדרך משל כדרכו, דהנה האוכל לשובע נפשו לא ידקדק להשתדל ולחפש אחר המעדנים והמגדנות נאים למראה להשביע בהם נפשו, אבל ה'מוכר' מאכלים, ישים אל מול חלון 'בית מסחרו' את מיטב המאכלים הנאים וההדורים במראיהם בכדי למשוך את עין העוברים ושבים שיסורו אליו לקנותם. וכמו כן בניסי יציאת מצרים שמטרתם היתה 'למען ספר שמי בכל הארץ', ואז הושתת יסוד אומה הישראלית, הרבה הקב"ה בניסים ונפלאות כדי שיוודע גדלו וחזקו בכל העולם.

לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך ומצאו שהפליג, אף הוא הפליג. אלא יהיה אדם מקרב להקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקלוסין של יציאת מצרים והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו, עכ"ל. הא למדת עד היכן גדלה קרבתו של המספר ביצי"מ אל הקב"ה, שכביכול גורם 'פתיחת השערים', ולא עוד אלא שהמלך יוצא לקראתו אל הפתח, עד שכוחו לתבוע צרכיו, ואם בכל יום אמרינן עאכו"כ בליל הקדוש הזה, שאז הוא הזמן והעת המיוחד לכך - בשעה שמצה ומרור מונחים לפניו, בוודאי ימלא ה' כל משאלות לבו לטובה.

איתא ב'שפת אמת' זי"ע (בא תרמ"ח) וז"ל. הקב"ה וב"ש הקדים לנו גלות מצרים וגאלנו משם להיות הסיפור ביציאת מצרים במקום היסודין (שעל האדם לעבור), וכשם שאמרו חז"ל (מנחות קי): 'כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה', כן הוא בפרשיות סיפורי יציאת מצרים שהעוסק בהם כאילו עבר עליו הגלות, עכ"ל ס"ד.

ובפשטות ביאור הדבר, מכיוון שפרשיות אלו נוטעים בלבנו אמונה, והרי בכח אמונה שפיר להמתיק את חיי האדם בהאי עלמא. ואולי בזה יבוארו דברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (וארא תרל"ד ד"ה והוצאתי) וז"ל. והוצאתי והצלתי ולקחתי... וידעתם כי אני ה' המוציא, ראינו כי כל הרצון בגאולת מצרים היה לידע שה' יתברך הוציאנו משם ולכן צריכין לזכור תמיד יציאת מצרים. והאמת כי בכל עת יש 'מצרים' לכל איש ישראל (כל אחד בדידה) ולכן מזכירין בכל יום יציאת מצרים, וכפי מה שיודעין וזוכרין שה' יתברך הוציאנו אין צריך להיות בפועל תוך המיצר כי (רק) כשאדם שוכח ומתנאה לומר כחי ועוצם ידי כו' (דברים ח יז) אז צריכין להביאו במיצר - שיראה כי הכל מה' יתברך. והנה יציאת מצרים הייתה הכנה לדורות כמו שכתוב בגמרא (ברכות לח.) שלשון 'המוציא אתכם' כולל על להבא וגם מעיקרא משמע, פירוש שיציאת מצרים היה לדורות, וכפי מה שהאדם זוכר ביציאת מצרים כן

היה במצב של 'גנות' מכל מקום על ידי הסיפור מתעלה הוא עצמו להיות 'משובח', והיינו שעל ידי הסיפור יצא ממיצוריו וישתבח מצבו בגשמיות וברוחניות בלילה הזה. וכך מבארים את הנאמר 'וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח' שה'מספר' עצמו נעשה משובח ומשתנה למעליותא, 'והתנא מבטיח לנו, אף שנתחיל בגנות עכ"ז על ידי הסיפור נתעלה ונעשה משובח'.

ב'דרכי משה' (תע"ג סק"ב) נותן טעם למה נוטלים את הידים קודם אכילת כרפס, וז"ל. 'אפשר לומר, דסיפור ההגדה הוי כמו תפלה, שאנו מספרים כבוד הא-ל ושבחנו יתעלה, לכן צריך כאן נטילה', והיינו שעצם נוסח ההגדה הוא תפילות (תחנונים ובקשות), ובידו לפעול נשגבות. וכן מקובל מהרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, דבשעה שאדם אומר תיבות ואותיות ההגדה וסיפור יציאת מצרים הרי הוא פותח שערי שפע ורחמים בעולם.

וכה כתב ה'שפת אמת' (תרל"א ד"ה בכל) '...שהאמת כן (שיוצא בכל שנה ממצרים), רק שצריך לברר זה על ידי אמונה והוא סיפור יציאת מצרים... וכפי אמונת האדם - שמאמין כאילו יצא ממצרים, כן נתגלה בחינה זו, ומרגיש מיציאת מצרים של עתה, ויוכל לצאת כל אחד ממיצר שלו'.

הבטחה גדולה כתב ב'יסוד יוסף' (פפ"ה) בהאי לישנא וכל האומר שבח ויציאת מצרים והסיפור של ההגדה בחדוה ובשמחה, בלי שום לב רגז ובלי עצלות בדמיון משא ח"ו, אלא בכוונה ושמחת הלב, זה הוא אשר כנפי השכינה פרושות עליו תמיד להצילו בכל מקומות ובכל דרכים, וזוכה להיעשות לו נסים.

איתא בגמרא (ברכות ד:) דאמר ר' יוחנן איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה, וברש"י ביאר וז"ל, וסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים דכתיב 'ה' צורי וגואלי' (תהלים יט טו) וסמך ליה 'יענך ה' ביום צרה' (שם כ ב), ואמרי' בברכות ירושלמי (פ"א ה"א) מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה,

סד. נמצינו למידים כאן הוראה ועצה נפלאה לכל ימות השנה (ולאו דווקא ללילי פסחים), בראות אדם מישראל שצרה באה עליו, יקרא ויתבונן באלו הפרשיות, וממילא יחשב כאילו כבר עבר את הגלות, ויפטר מן הצרה ומן הצער. וביאור הדבר, אפשר לומר, מכיוון שפרשיות אלו נוטעים בלבנו אמונה, והרי בכח אמונה שפיר להמתיק את חיי האדם בהאי עלמא.

יתנהג בקדושה וביראה, ולשמוח במצות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל, עב"ל.

ואכן השל"ה הק' כתב (מסכת פסחים נר מצוה אות לש) שחסידים ואנשי מעשה נהגו לנשק את המצה בעת שהגביהו אותה בליל הסדר^{סו}.

בונה ראשונה שיש לאדם לבוון בעת האכילה היא לקיים מ"ע שציונו הבורא 'שבעת ימים מצות תאכלו' (שמות יב טו). והם 'זכר ליציאת מצרים' ככתוב (פסוק לש) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, עוגות מצות כי לא חמץ, כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם'. ומאד יזהר שלא לאוכלם במצות אנשים מלומדה ומתוך רגילות שכך אכלו אבותינו בצאתם ממצרים ואחריהם נהגו כן בכל דור ודור - ממצרים ועד הנה... אלא יבוון לעשות רצון אבינו שבשמים, ולזכור על ידי האכילה את הניסים שעשה עמנו בחוציאנו ממצרים.

נפלאים דברי ה'רוקח' (הלכות פסח אות רצא) שהאוכל מצות בשבעת ימי החג כהלכתו נעשה שותף

מתעורר אצלו יציאת מצרים בכל זמן (היינו ב'מצרים' הנהג אצלו ושייך גביה בזמן הזה), עב"ל (עיי"ש עוד).

תאכלו מצות - מעלת המצווה

צדיקי הדורות היו משתוקקים בכל השנה כולה לאכול מצת מצוה בקדושה ובטהרה, ובקדושתם ערכו הכנה דרבה טרם קיימו מצוה רבה זו בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה^{סז}. אמנם, אף לאנשים הפשוטים ביותר אמרה תורה 'בערב תאכלו מצות', כי אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו לומר שרק אם הכין את עצמו כראוי נחשבת המצווה כמצוה ראויה, אלא, כל אחד יכין עצמו כפי כוחו והשגתו ודי בזה.

כתב ה'חתם סופר' (ח"מ סימן קצו), וז"ל. 'מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח - והיא יחידה שנשארה לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, ואין לנו לא פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה, ואם גם היא לא תועילה בדינו בשלימות, היטב בעיני ה' חלילה וחלילה', עב"ל.

בכללות כתב חותנו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל ב'מכתב' (מכתבי רעק"א יב) וז"ל. 'בליל פסח

סה. וכבר זעק הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע שנה אחת קודם אכילת מצה מתוך געגועים עזים 'רבש"ע, אדער דו אין מיר אריין, אדער איך אין דיר אריין...' (או שאתה קוב"ה תשכין את שכיתך בקרבי, ואם לאו אכנס אני בקרבך כביכול).

מפורסם היה הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע בגעגועיו העזים ובהשתוקקותו הנפלאה לקראת מצוות אכילת מצה, ומתחילת השנה היה מדבר ומזכיר מענין אכילת מצות בערגה, מידי שנה בשנה לקראת חג הפסח היה פוקד את הציון של התנא האלוקי רשב"י במירון, והיה מתפלל שם שיזכה לאכול כזית מצה מתוך דעת, וכל שכן בעת אכילת המצה גופא היו פניו בוערים כלפידים בהתלהבות אש קודש, אשר אי אפשר לתארה, אשרי עין ראתה זאת. ממעט היה הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע באכילתו, והרבנית היתה תמיד מפצירה בו שיאכל באומרה הכנתי לך מעדנים ואינך טועם מזה... אבל הוא היה אומר על מאכלים מעין אלו דאס אדז'עט מיר (כאומר איני מוצא בהם כל טעם, ולהיפך), אולם כשהגיע ליל הסדר לאחר אמירת ההגדה ברוב השתפכות כדרכו בקודש, ניגש לאכילת מצה בתאבון גדול כמצוותה בהידורה. ובעיני זוגתו הצדקנית היה נראה הדבר כ'רעבתנות' יתירה, והעירה לו בדרך כבוד ושאלה 'וכי נהיית בעל-תאוה'ניק', נענה הרה"ק בזה"ל, 'בכל ימות השנה כאשר אין לי טעם באכילה מפצירים בי לאכול, ואילו כאשר פעם אחת בשנה כבר הנני מרגיש טעם באכילתי אומרים עלי שאני 'בעל תאוה'ניק'.... אך תדעו כי כך היא האמת, המתאפק בכל השנה כולה מתאוות אחרות, זוכה לתאוה גדולה בעת אכילת מצה... (אגב אורחא, פעם 'תפס' הרה"ק ה'נתיבות שלום' את אחד הבחורים מהמשב"קים אוכל לתאבון 'פיתה פלאפל' בנגסו שלא כמידת דרך ארץ (עיי' במשנ"ב ק"ע סקי"ט בשם הב"י, שאינו כדאי לנגוס בפת גדולה כביצה) - מה עשה הרבי, לא גער בו ולא ביישו, אלא אמר לו ברמיזה - הינך מזכיר לי איך שהרבי הבית אברהם אכל את ה'כזית מצה', והלה כבר הבין...).

סו. כתב ב'בארות המים' (ליום א' ש"פ) שהרה"ק מרימנוב זי"ע אמר, שאם לא היה חושש מפני המון העם היה נוטל את המצה לבית הכנסת, והיה עושה נענועים כמו הלולב והאתרוג.

בשונה משאר המצוות הנעשות בחוץ לגופו של אדם זו נבלעת בקרבו, ולכן מסוגלת היא לרפאות את האדם 'רפואת הנפש' ברוחניות, ומסייעת לו לעקור מעצמו את כל הרע שבקרבו להיות דבוק באלוקים חיים.

וכן אמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון דרושים לפסח, ליום ה' אחרון של פסח), שסגולת אכילת מצה מועילה לבטל כל תאוות רעות מנפש האדם.

עוד איתא בזה"ק (ח"ג רנא:) שאכילת מצה מזככת את נשמת ישראל מכל לכלוך ופגם, ולא רק על חטאים דלעבר אלא היא גם מסוגלת לטהר את הנפש על להבא. וכן איתא ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות נז) כי המצה מעוררת אותנו ל'אהבת ה' - וממילא כאשר נהיה בריאים על חולי הנפש אחר אכילת המצה - מיכלא דאסוותא, לא נכסוף לשום דבר זולת השי"ת תורתו ומצוותיו, כי תגדל האהבה אליו, לאהבה את ה' אהבה שאין לה תכלית וסוף על כל אהבת עוה"ז, וזהו 'אפיקומן' שהוא נוטריקון 'אפיקו מיני מתיקה', שיסיר מעליו כל הנאת עולם הזה, להיות דבוק באלוקים חיים^{סז}.

ומכל מקום אין דברי הוזה"ק יוצאים מידי פשוטן, שאכילת המצה מביא לאדם גם רפואת הגוף בפועל ממש, וכמרומו בשמה 'מצה' - שהוא ר"ת מ'כל צ'רה ה'צילניסח.

להקב"ה במעשה בראשית, וראיתו מהפסוק (שמות יג) 'מצות יאכל את שבעת הימים', 'שבעת ימים' אין כתיב כאן, אלא 'שבעת הימים' בה"א הידיעה, ללמדנו שנעשה שותף בבריאת שבעת ימי הבנין.

מצות תאכל - סגולת המצה

סגולת אכילת מצה רבה היא מאד, וידועים דברי הוזה"ק (ח"ב קפג:) דהיא מיכלא דאסוותא [מאכל רפואה] ומיכלא דמחימנותא [מאכל המשריש אמונה בלב האדם].

ומבאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (רמזי פסח ד"ה נחזור לענין) את דברי הוזה"ק דתרווייהו דרא נינהו, דמי שחסרה לו מידת האמונה הרי נחשב הוא כחסר רפואה, וסגולתה היא לרפאות את אלו שיש להם חסרון באמונה, כי על ידי אכילת מצה זוכה האדם להכיר במי שאמר והיה העולם.

ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות עה ד"ה כל דכפין) כתב 'ואף חבמי אומות הרופאים מסכימים, שמצה הוא רפואה להראש, אך המה מתנבאים ואינם יודעים מה מתנבאים', כי אכן, על ידי מצה זוכה לאמונה ומתקן ומטהר בזה את המוח שהוא בראש.

ב'תפארת שלמה' (לשבת הגדול ד"ה א"י מצות תאכל) מוסיף עוד, כי מעלת מצוות 'אכילת מצה' כי

סז. ולכן יש הנוהגים לשאת באמתחתם בכל מקום מעט ממצת אפיקומן לשמירה, הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע נהג לחלק ממצות שמורה במוצאי שביעי של פסח, שהרי אמרו (סוכה לח.) 'שיירי מצוה מעכבין את הפורענות', וכן נהגו הרבה צדיקים.

סח. בתקופה שלפני מלחמת העולם השניה התגורר בראמניא (רומניה) אדם גדול ושמו הגה"צ רבי צבי קינסטליכער זצ"ל אב"ד הערמנשטאט-סעבען [אחר המלחמה היה דר בירושלים והיה קרוב מאד אל הגרי"מ דושינסקי זי"ע, הרה"ק רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זי"ע היה מסתופף הרבה בצלו], שנה אחת בחודש ניסן הרגיש ביסורים נוראים במקום הקיבה, ונסע לעיר קלויזנבורג כדי לדרוש אצל רופאים מומחים שימצאו מזור למחלתו, ואכן את אשר יגור ממנו בא, כי אחרי בדיקות חוזרות ונשנות הודיעו לו שמחלה קשה מקננת בתוך גופו, וחייבים תיכף לנתחו כדי לעקור ולרפא את המחלה. משקיבל הגר"צ את הבשורה הקשה 'לא יכולתי להסכים ע"ז להיות בבית החולים במשך ימי החג, ובטחתי בה' שלא אעבור על 'בל-תאחר', ובאתי לביתי', בלית ברירה הסכימו הרופאים לדחות הניתוח אך התרו בו מאד לבל יאכל שום דבר זולת חלב וביצים ומיץ תפוזים, וכ"ש שלא לאכול פת ולחם. את ליל הסדר ערך כדרכו ברוממות הרוח והתלהבות הנפש מתוך שמחה וחדוה, ובעת אכילת מצה החליט לעבור על דברי הרופאים ואכל כזית מצה שרוי בחלב בשני הלילות, 'וחסדי ה' כי לא תמנו, כי בליל שני אחר הסדר סרו היסורים לגמרי, וכאילו לא היו, ולא הרגשתי שום כאב ב"ה'.

בשבת אחרי פסח עלה לבימה, והודיע את צערו לרבים, שעליו לעבור ניתוח מסוכן ושיתפללו בעדו ויבקשו עליו רחמים, ומסר לפנייהם דברי פרידה בדמעות שליש שמא לא יזכה חלילה לקום ממיטת חליו, כי מי יודע מה יגזור

על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור

ולא יהא מתיירא שמצווה גדולה כזו שאין לזכות בה עד יעבור שנה ומי יודע אם יחיה, יהיה נפסד בידו, ודי לנו בעו"ה במצות הרגילין כמו תפילין וברכת המזון שאין אנו מדקדקים בה ולמה נעשה כזה במצות אלו ר"ל, ואף במרור, מה גם שקשה לו קצת, הלא בכל יום אנו מקבלים לעבוד ה' בכל נפשנו, ולמה נקפיד בצער מועט כזה, אני מבטיח באמונה, במי שיעשה מצוה בחשק, ויחשוב בשמחה כזו הרגע 'אני מקיים מצות בורא' כמעט לא ירגיש מרידות כלל, עכ"ל^{סט}.

דברים נוקבים כותב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל ('מכתבי רעק"א' יב) וז"ל ק' 'בליל פסח יתנהג בקדושה וביראה, ולשמוח במצות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל, אך בתנאי שצריך ליהדר שיאכל כזית מצה ברווחה ולא בצמצום, וכמו כן במרור כל אחד [אשר] יחסר מעט מזעיר הפסיד המצוות, ולדעתי מי שיש לו מוח בקרקדו ומאמין בתורת ה', איך לא יחוס על נפשו,

עליו השי"ת. לאחר כמה ימים נסע שוב לקלויזנבורג אל הרופא, הרופא חזר לבדקו טרם הניתוח, ומה גברה תדהמתו בראותו שהמחלה נעלמה כליל, ולא מצא שום חסרון במקום הקיבה. והיה בטוח בדעתו שבינתיים ביקר אצל רופא מומחה שריפא את מחלתו, ומרוב התפעלות ביקש שיגלה לו מי הוא הרופא שהצליח לרפאותו רפואה שלימה, והשיב הגר"צ שלא היה אצל שום רופא, רק אכל בליל הסדר את הכזית מצה מיכלא דאסוותא, ועל ידי כך זכה לרפואה שלימה, 'וענה [הרופא] ואמר, שנס גדול נעשה לי, והודה שידיעת וחכמת הרופאים הוא כאין נגד רצון הבורא ית"ש'. בעל המעשה עצמו כותב את כל השתלשלות הדברים אל ידידו ומחותנו הגה"צ רבי ישראל וועלץ זצ"ל, ומסיים שם 'נא למסור תוכן המכתב לבני שיחי', שידע גם הוא להודות ולהלל לשמו יתברך על כל החסד אשר גמלני, ויברך ברכת שעשה ניסים לאבותינו' (המכתב נדפס במלואו ב'באר צבי' חלק האגרות, מכתב לב), וגם עדי שמיעה היו מספרים בערגה, איך היה הגר"צ מתאר להם איך הרגיש שהמצות פעלו להסיר ממנו את כל מכאוביו.

מעשה כיו"ב אירע אשתקד בשנת תשע"ז, איש יהודי הדר בעי"ת לעיקוואד ושמו הרב צבי לאפה שליט"א נהג ברכבו בערב הפסח ולפתע אירעו תאונה (עקסידענ"ט) קשה ונוראה, כשרכבו מתהפך וארבעת גלגליו עמדו בזקיפה ממעל הרכב, דפנות הרכב נמעכו ונמחצו לגמרי עד שארך לאנשי ההצלה כמחצית השעה לנסר ולחתוך אותם כדי לחלצו, מיד הובילוהו לבית החולים כשכולו פצוע וחבול, ומבדיקות וצילומי הרופאים עלה כי יש לו דימומים (Internal bleeding) בראשו (סביב המוח) ופציעות קשות בצווארו, כך שעליו לעבור כמה וכמה ניתוחים במשך החדשים הקרובים. ויהי בליל התקדש החג, ישבו היהודי ובני ביתו בחדרו שבבית החולים וערכו 'סדר' כהלכתו ככל משפטיו וחוקותיו, באמצע עריכת הסדר נכנס הרופא ו'תפסם' כשהם עורכים סדר באכילת מצות ומרור, ושתית ד' כוסות, הביט בו הרופא כמי שהשתבשה דעתו וגער בו, הרי למחרת היום עליך לעבור 'ניתוח' כיצד תעיז לאכול עתה (כי לפני ניתוח על המנותח להיות בצום), אם תאכל עתה נהיה מוכרחים לדחות את הניתוח הנחוץ לך ב'פיקוח נפש', אבל זה האיש באמונתו התמימה המשיך בעריכת הסדר כמי שיושב בביתו ללא כל פגע במוחו וצווארו... וראה זה פלא, ויהי ממחרת, הובילוהו לבדיקת C.T. (Cat-scan) ונמצא מוחו וכל גופו נקי לחלוטין ומיד נשתחרר לביתו, הרי לך רפואתה של המצה עד היכן מגעת, שיצא האוכלה מסכנת מות לחיים טובים בבריאות השלימה.

סט. הרה"ק האמרי חיים' מוויזניץ זי"ע הגיד פעם, שאינו מבין מדוע נקרא 'מרור', והלא טעמו מתוק כל כך... והיינו כדברי רעק"א זצ"ל, שהמשכיל ומתבונן שעל ידי אכילתו זוכה לקיים מצוות הקב"ה בוודאי לא ירגיש כלל בטעמו המר של המרור. עוד נראה בעומק כוונתו, שעל ידי אכילת המרור מבטלים את כל המרידות והדינים, וכמו שידוע מצדיקים ש"מרור" עולה בגימטריה כמנין 'מות' (-446), ובא זה ומבטל את זה, ונמצא שרק תחילתו מר אך סופו מתוק.

שביעי של פסח

באילן גדול כדי שלא יפול מדרגתו, ועל כל בעל נפש לחשוש שמא יפול חלילה, ויתאמץ להתקשר את עצמו ב'משיחה קטנה' כדי שלא יפול מדרגתו, 'זהנה המשיחה קטנה היא האמונה השלימה'*, וזה היה דוד המלך ע"ה מבקש מילדותו (תהלים ל ז) 'ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם' - שמיום היותו לאיש עד זקנתו לא ישב בשלוח והשקט, ונתיירא תמיד שלא יסוג אחור, אשר לזאת בעל נפש יחוש לעצמו להתאמץ בכל כחו מרם נפלו, ולהיתלות באילן גדול אפילו במשיחה קטנה כדי לעלות בהר ה', נמצא שהאמונה היא הכלי להחזיק את כל המדרגות ועבודת השי"ת**.

הבט וראה מה גדלו מעשי האמונה, עד שכל רגע ורגע של אמונת האדם בעולם הזה חשובה

ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה
יום שביעי של פסח מסוגל לקנות בו אמונה באלוקים חיים*, וכפי שהביא הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע ב'מנחם ציון' (סעודת ליל ח', אחרון של פסח) 'שמעתי מגדול אחד, מתלמידי מורי [הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע] זכר צדיק לברכה, שאמר בשם רבו, שהעת המסוגלת לזה [לזכות לאמונה שלימה] היא בליל ו' של פסח, ויתחזק עצמו לקשר דעתו ומחשבתו בצדיקים הקדושים, לזה היא תועלת גדולה וסגולה אמיתית, שביום זה נאמר (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה', שאמונתם בה' נשלמה על ידי התקשרותם במשה'.

זכותב עוד, שאף המקיים מצוות ומעשים טובים כל ימיו זקוק ל'משיחה' (חבל) קטנה להיתלות

ע. מן הענין להביא שב'מנהגי מהרי"ל' (סדר תפילה אות ה) מביא שיש הנוהגים לומר זמן שמחתנו בתפילות העמידה של 'שביעי של פסח' (במקום 'זמן חרותנו' הנאמר בכל ימי הפסח).

עא. גדולה אמונתם של בני ישראל באותו היום יותר מהאמונה שהאמינו בצאתם ממצרים, ומבואר בדרשות הר"ן (דרוש י"א), כי בהיותם במצרים היה להם מקום לספקות, מדוע ציוה הקב"ה לגנוב לב פרעה ולומר לו שכביכול הם יוצאים רק לשלושת ימים, הרי לאחר מכת בכורות שפרעה בעצמו חשש על נפשו היה משלחם אף לצמיתות, ומדוע ציוה להערים על המצריים 'לשאול' מהם כלי כסף וזהב, והרי לאחר עשרת מכות עצומות כאלו היה בידם לתבוע פה מהמצריים 'הבו' לנו כל כסף וכלי זהב, אמנם בהגיעם לים סוף וראו שהים נבקע ובני ישראל הלכו בו בתוך הים ביבשה ולאחריהם נכנסו המצריים וטבעו בים, אז הבינו כי הכל היה רק כדי להביאם לתוככי הים, כי אילו לא היו 'מערימים' על פרעה והיה משלחם מאימת המכות וכיו"ב, בוודאי לא היה מעיז לצאת לרדוף אחריהם אחרי ג' ימים, מה גם שלא היתה לו סיבה לרדוף אחריהם אחשרי שהוא בעצמו שילחם לחפשי, ורק מכיוון שהיה נראה לו ש'ברח העם' יצא אליהם, וכך ייאמר גבי כל המצריים, שאילו לא היו שואלים בני"י מהם כלי כסף וזהב לא היו הכל יוצאים לרדוף אחריהם, ואכן ביום ההוא 'ויאמינו בה' - לדעת שהכל בחשבון, ואף הנראה להם כ'קושיא' אינו אלא בחשבון נפלא מן השמים, ונסתלקו מהם כל מיני ספיקות באמונה, זהו תוקף אמונת האי יומא.
עב. גם ייאמר לאידך גיסא, כי האמונה תריק עלינו שפע ניסים ונפלאות, כי כל קריעת הים היה בזכות האמונה כמו שאמרו חז"ל (מכילתא פ"ג) כדאי היא האמונה שהאמינו בי (שהלכו אחרי משה בארץ לא זרועה) שאקרע להם את הים.

וזהו כל תכליתו וייעודו של האדם בהאי עלמא להאמין באמונה פשוטה בבורא עולם, כמו שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע, הנה עם בני ישראל ראו על הים התגלות נפלאה, עד שאמרו 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו' (מכילתא שירה, ג'), ועם כל זה עדיין לא הגיעו למדרגה הראויה ביותר, עד ש'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי כל החזיונות ('וירא' ישראל) אינם נחשבים כחשיבותה של אמונה.

כה ביאר הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (נפ"ח שער א סוף פ"ט, דרשות מהר"ח שה"ש א ט, עיי' נועם אלימלך - ליקוטי שושנה ד"ה לסוסתי) וז"ל. ולכן בעת קריעת ים סוף. אמר הוא ית' למשה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. ר"ל בדדיהו תליא מלתא. שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלך ונסוע אל הים 'סמוך לבם לא יירא' מעוצם בטחונם שבוודאי יקרע לפניהם, אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם. וזהו 'לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי' (שה"ש א ט) - ר"ל כמו בסוסי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרכב

למצרים וצירופם בכור הברזל היה הכל לתכלית ולטובה, ובסופו של דבר יצא מזה 'ניגון' ושירה לשם ולתפארת, ובעל כרחם היו זקוקים לעליות וירידות כדי להשלים הניגון, ע"כ 'אז ישיר משה ובני ישראל' ע"ג.

וממעים זה הזכירו בני ישראל בשירתם (שמות טו ט)
 'אמר אויב ארדוף אשיג, אחלק שלל תמלאמו
 נפשי, אריק חרבי תורישמו ידי, ולכאורה צ"ב, מדוע
 הזכירו דבר זה שלא במקומו, שהרי הם עומדים בתודאה
 על הניסים שעשה עמם הקב"ה, ומה ענין לכאן -
 'אמר אויב ארדוף אשיג', והרי אין זה חלק מן הנס
 אלא מן הצרה שקדמה לנס, ומה ענינה ל'שירה וזמרה'.
 וביארו צדיקים, שבאותה שעה נתעלו בני ישראל להבין
 שגם המרור והגלות לטובה היו, ולכן היו משבחים
 להקב"ה גם על מה שאמר אויב 'ארדוף אשיג', כי
 מאתו לא תצא הרעות ע"ד.

וישע ה' ביום ההוא - זמן מסוגל לישועות

מידי שנה בשנה מתעורר ענין קריעת ים סוף לבני
 ישראל בשביעי של פסח"ה והרחמים הגדולים

וחביבה מאד בעיני הבורא יתב"ש. וכן מצינו ב'אבן
 עזרא' (פירוש הארוך) על הפסוק (בשלח יד ה) וידעו מצרים
 כי אני ה', דלכאורה צ"ב, והרי 'מצרים' הללו עומדים
 כעת בתוככי הים והנה רגע קט וכבר הם טובעים בים,
 ומהו 'וידעו מצרים'. אלא, דקאי על המצריים שנותרו
 במצרים, וגם על אלו הנמצאים בים - וידעו מצרים כי
 אני ה' - באותם הרגעים קודם שימותו. מעתה, פוק
 חזי כמה שידד הבורא מערכות שמים וארץ, והכל
 בכדי להחדיר אמונה בה' באותם כופרים נאלחים אף
 לרגע אחד.

ארדוף אשיג - סוף דבר נתגלה שגם היסורים היו לטובה
 ואם ב'אמונה' עסקינן, יש להמליץ ולרמוז כדמיון 'השירה'
 שכל שיר בנוי מכמה מיני קולות, שמתחיל בשקט
 ומסיים בקול גדול, עולה ויורד, וחוזר חלילה כידוע
 לבעלי מנגנים, ובלא ה'ירידות' אין שמו ניגון ושירה
 כלל וכלל, כך ידע האדם ויאמין שכל עליותיו וירידותיו
 פעמים מצבו שפיר ופעמים... הכל לטובתו השלימה,
 וזאת השינוי בני ישראל ביום זה - שהבינו ששעבודם

מנהיג לסוס. ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו כמשרז"ל (שהסוס הנהיג את בעליו לתוככי הים), כן דמיתין
 והמשלתיך רעיתי ע"ז האופן ממש, שאף שאני רוכב ערבות, עכ"ז כביכול את מנהיגה אותי ע"י מעשיך. שענין
 התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים. וזש"ה רוכב שמים בעזרך. וכן משרז"ל
 העבודה צורך גבוה, עכ"ל. וכלומר שכל יהודי מנהיג כביכול במעשיו בזה העולם את אשר יעשה בעולם העליון.
 עג. כבר ביארו קמאי בפסוק (שמות טו כ-כא) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה... שירו לה' כי גאה
 גאה'. מדוע לקחה אותה הצדקת דייקא תוף להלל עמו לה' יותר משאר כלי זמר ככינור ועוגב או חליל. אלא,
 כי אופן הוצאת קול הנגינה מהתוף הוא על ידי הכאה, שמכים בו בחזקה ויוצאת ממנו שירה וזמרה בנעימה. כיו"ב
 באה מרים הנביאה ללמדנו ארחות חיים, שנדע כי דייקא ממקום ההכאה - ההסתרה, משם נשמעת שירת האמונה,
 אם אך יאמין האדם (המוכה) שהכל לטובתו השלימה. ושירה זו חשובה לאין ערוך אצל אבינו שבשמים.
 וכן פירש הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (ייערות דבש' סוף דרוש טו ד"ה ודע) לגבי 'כלי שיר' - הכינור, דכתיב (תהלים
 מט ה) 'אפתח בכינור חידתי', ולא מצינו שום חידה במזמור זה, אלא, ה'חידה' הסתומה היא הקושיא שכל איש
 מקשה על ה'פעקעלע' שלו (על חבילת היסורים שלו) מדוע נגזר עליו לסבול כל כך הרבה יסורים ומכאובים, ע"ז
 אמר 'בכינור חידתי', כי נודע בכינור כאשר ידחק בנימא ישמע קול, ויותר אשר דופק באצבעו בנימא ודוחקו - יותר
 משמיע קול, וכן הדבר בבן אדם, יותר שסובל דוחק וצער ויגון, יותר ריחו נודף ומאיר נשמתו, ככינור המשמיע קול
 ערב ונגוני ביותר דוחקו ודופקו, ולכך אמר בכינור חידתי, עכ"ל.

עד. מתאמרא בשם 'הנצי"ב' זי"ע על דברי חז"ל (מכילתא בשלח ג) בפסוק (טו ב) 'זה קלי ואנוהו', שהיו מראין באצבע,
 ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ולכאורה, מניין שגם השפחות זכו לגילוי שכינה, אולי
 מדובר מהצדיקים שבאותו הדור, שהם שבחו ורוממו 'זה קלי ואנוהו'. אלא ביאורו, כי האומר זה קלי ואנוהו -
 אשבח ואפאר את הקב"ה רק בעת האורה, כשבידי להראות באצבע 'זה קלי', אינו אלא בדרגת 'שפחה' גרידא, כי
 העובד ה' מאמין בה' אף כשאינו נגלה בפניו, וגם כי אשב בחושך ה' אור לי' (מכילתא ז ח).

עה. פעם בשביעי של פסח פנה הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע אל בנו הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע ואמר
 לו 'אילו היית שומע שבמרחק כמה 'מייל' נקרעו מי הים, האם היית ממחר לראות את המחזה הגדול הזה,

- והלא בשעת הציווי עדיין לא יצאו בני ישראל ממצרים ועדיין לא נקרע להם הים, אלא יש לומר, שעיצומו של יום היה מעיקרא עת מוכן ומוזמן לישועת ישראל, לכן נקבע כיו"ט האסור במלאכה.

ובך איתא ב'קדושת לוי' (פרשת בשלח) לפרש הפסוק (שמות יד ל) וז"ל. 'וישע ה' ביום' ההוא - שיש ימים שהקב"ה משפיע טובו לעמו ישראל ומגלה להם אהבתו, והיום היותר מסוגל לזה הוא יומא דפסחא, וזהו 'ביום ההוא' דייקא, עכ"ל. היינו שהסגולה תלויה ביום עצמו.

איתא מהרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע (בספרו פר' בשלח), דהנה אמרו חז"ל (שמו"ר כא ו) 'ויבקעו המים, אין אומר 'ויבקע הים' אלא 'ויבקעו המים', מלמד שכל המים שהיו בכל המעינות ובהורות ובכל מקום

שנתעוררו בימים ההם על בני ישראל"ע שבים להתעורר בזמן הזה. כתב הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בפירושו 'עטרת צבי', וז"ל. כי נפתח אז בנס קריעת ים סוף הישועה לדורות עולם, הן לרבים הן ליחיד, הן בכלל או בפרט, כל אחד הנס אם יסתמו ויסגרו שערי שפע הפרנסה, או הזיווג ח"ו... (ע"ד שאמרו (פסחים קיח). קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף"ע, קשה זיווגו של אדם כקרי"ס) יבקש על עת רצון הנפתח בעת קריעת ים סוף... כשם שנפתח אז (בעת קרי"ס), ויושיע את ישראל בעת שועם אליו, עכ"ל.

והנה אמרה תורה (שמות יב טז) 'וביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש', ולכאורה יש לבאר מדוע נקבע ז' של פסח לזי"ט האסור במלאכה - כי איזו מעלה יש בזה היום יותר משאר ימי הפסח

ועוד הוסיף לשאול לו 'אם היית שומע שבמקום קרוב מאד נקרע הים, האם היית הולך לראות את הנס', הבה השיב בחיוב, או אז הגיב הרשב"ב ואמר'דע לך, שבכל שנה ושנה בשביעי של פסח נקרעים מי הים בפועל ממש... נענה הריי"ץ והשיב בהצטדקות 'מה אפשר לעשות, שכל יושבי תבל הם עיוורים וחרשים...', כלומר שעל ידי החושים הגשמיים שלנו איננו מסוגלים לראות קריעת הים, ולפיכך עבודה קשה היא לנו להאמין בכך באמת, השיב לו אביו ואמר 'הוא הדבר אשר דברנו, כי ניסי קריעת ים סוף חוזרים בכל שנה ושנה, ואין החסרון תלוי אלא באדם עצמו, ואם היה מקדש אבריו וגידיו בשלימות היה זוכה לראות את המחזה בפועל ממש'.

עו. כמפורש הדבר בזוה"ק (ח"ב נב:) 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי - תאנא [למדנו] בספרא דצניעותא, 'אלי' דייקא [אין לך לצעוק אלי, כי תשועה זו אינה תלויה ביד, אלא] בעתיקא תליא כלא [כל תשועה זו תלויה בעתיקא], ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא [באותה שעה נתגלה עתיקא קדישא, היינו סוד התגלות מצח הרצון המכניע כח הדינים], ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין' [ואז נעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים - מתוך מדבש].

ואף אם אין לנו עסק בנסתרות אלו, אך אנחנו מאמינים בני מאמינים שיש בחינות גבוהות ודברים נסתרים למעלה מהשגת שכלנו הדל, וחז"ל גילו לנו שהם מתגלים ומתעוררים במועדים וזמנים טובים. בענוותנותו אמר פעם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בסעודת ליל שבת קודש - סעודת 'חקל תפוחין', שהוא אינו זוכה להבין מאי 'חקל תפוחין קדישין' ובקוצר שכלו אינו יורד לעומקם של דברים, 'אולם דבר אחד אני יודע, שאבי [ה'דברי שמואל'] זי"ע היה מתלהב בעת אומרו תיבות אלו, ומכאן שאוצר גדול מוטמן במילים אלו והנסתר רב מן הנגלה.

עז. גבי כל השנה נאמר גבי 'פרנסתו של אדם' כי אין האדם יודע מנין תבוא ישועתו, יעשה את שלו והקב"ה כבר ימצאהו להשפיע עליו שפע פרנסה וימלא אסמיו טובה, וכך רמז הרה"ק הרר"ב מפשיסחא זי"ע (הובא ב'שפתי צדיק' פסח עו) במאמר חז"ל (פסחים קיח). 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', כי ב'קריעת הים' אמר הקב"ה למשה (שמות יד טו) 'מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו', ומבואר ברמב"ן (שם) שהיו כמה כיתות בין בני ישראל שהציעו 'עצות טובות' כדת מה לעשות באותה שעה, יש מהם שאמרו להילחם עם המצרים, ואחרים אמרו לחזור למצרים, עוד כת אמרה להיכנע תחתיהם עי"ש, ולכן אמר להם קוב"ה ויסעו - עיזבו נא כל תחבולות ועצות אשר בידכם והשליכו יהבכם רק על הבורא יתב"ש, ממילא תזכו לניסים ונפלאות - שיקרע הים - מה שלא היה לעולמים עד היום. כעין זה נמי ב'פרנסתו של אדם', כאשר יפסיק האדם לתת עצות כביכול לבורא יתב"ש (ומדובר אף במי שמאמין כי מפתח הפרנסה ביד ה') - הנה אעשה ביזנעס פלוני ומשם יתן לי השי"ת כך וכך מעות, ומעסק אחר יתן לי כך וכך... אין לו אלא ל'השתדל' ולישא עיניו למרום בתפילה שיצליח ה' דרכו, אז יראה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, ויקבל שפע רב מידו הרחבה הפתוחה והמלאה.

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

המים', ואילו חז"ל בגמרא קוראים לנס זה (ברכות נח. ועוד) 'קריעת ים סוף', ומאי שנא.

ואפשר לומר, כי לשון בקיעה קאי על דבר שלם, כלישנא דקרא בקהלת (י ט) 'בוקע עצים', כי העץ היה בתחילה גוש אחד והאדם בוקע אותו לשני חלקים, אבל 'קריעה' שייך בבגד, שמתחילה עשוי על ידי תפירת חוטים דקים שנצטרפו יחדיו, ובקריעתו מחזיר את הבגד לקדמותו ולמצבו הראשון. והשתא אתי שפיר, כי בפעם הראשונה 'בקע' קוב"ה את הים, אך מאותה שעה ואילך נחשב הים כמחולק העומד בחיבור לע"ע. ואפשר לבני ישראל לחזור ולקרוע את הים - להנצל מכל מיני מים הזידונים, ובכלל זה מה שמצינו שהיו תנאים שעברו בחרבה בתוככי ימים ונהרות (חולין ז: ע"ט).

במה דברים אמורים להלכה ולמעשה בדורנו אנו, הנה בפסחים (דף קיה.) מנו חז"ל כמה דברים שקשים לאדם כקריעת ים סוף, ובכללם, פרנסתו של אדם, וזווגו של אדם, וברשב"ם (ד"ה בקריעת) מפרש חז"ל.

נבקעו', ולמה עשה ה' ככה, והלא כלל ידוע הוא (עי' דרשות הר"ן דרוש ח) 'לא עבד קוב"ה ניסא למגנא', אלא, שבעת ההיא היו בני ישראל בצרה גדולה מאד ולא ידעו מאין מקום מוצא הנס, ופתח ה' שער עליון להושיע את ישראל ויבקעו המים. ועל ידי זה נפתח פתח שבכל זמן שישראל יהיו ח"ו בצרה יהיה שורש להוציאם, והנה 'מים' רומזים על צרות ויסורים, וכמאמר הכתוב (תהלים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', וכאשר נבקע הים בשביעי של פסח - נבקעו כל מימות שבעולם, להורות שהבנים הקב"ה בטבע הבריאה שיהא ביד ישראל לצאת מכל המיצרים והצרות בכל דור ודור, ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (קיה.), לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות ע"ה.

ובזה פירשו בכפתור ופרח, שלכן כתיב בתורה לשון בקיעת ים סוף, כמו שנאמר (שמות יד כא) 'ויבקעו

עח. ויכניע עצמו כי רק כשהגיע נחשון למצב סכנה - ששקע עד למעלה מצווארו במים זעק 'הושיעני א' כי באו מים עד נפש' ונבקע הים, אמור מעתה כל הזקוק לישועה כקריעת ים סוף אם בפרנסה אם בזיווג אם יגיע עד למעלה מצווארו במים ויזעק מעמקי לבבו הושיעני א' כי באו מים וכו' יושע בכל מיני ישועות, אמנם זה המהלך 'מיט ד'נאז ארויף' (כשאפו למעלה - מלשון גבהות וגאווה) הרי עדיין נשימתו 'מסודרת' ועדיין לא באו המים עד נפש - כיצד יושע...

עט. כדי להבין יותר דברות קדשו יש להביא דברי הגמרא בחולין (דף ת.י) 'רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדין שבויים, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה [לנהר] 'גינאי, חלוק לי מימין ואעבור בך' [גזור לי מימין ותיווצר יבשה, ואוכל לעבור שם], אמר ליה 'אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה [שמא לא תצליח לאסוף מספיק מעות לפדות השבויים] אני ודאי עושה', אמר ליה 'אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם', חלק ליה, לפי זה מקשים העולם, מה היה החידוש הגדול בקריעת ים סוף, הלא אם רפב"י בקדושתו היה יכול לקרוע את גינאי נהרא מדוע לא יוכל משה רבינו רעיא מהימנא לעשות כמעשיו, ותירצו גדולי ומאורי הדורות [ראה ב'אוהב ישראל' פרשת בחקותי, ויסוד הדברים נזכר בסוף 'ליקוטי שושנה' להרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, עה"פ (תהלים סו ו) 'הפך ים ליבשה'] שרבי פנחס בן יאיר לא יכול היה לעשות הנס רק אחרי שנעשה בעולם דבר דומה לזה, ובפעם הראשונה נפתח השער שיוכלו לעשות כמו כן לאחר שנים, ולכן קבעו רק אז זכר לנס, ועתה יובן ביתר שאת, כי אחר שנבקעו מימי ים סוף בפעם הראשונה לא התאחדו עוד לעולמים להיות שוב גוש אחד, ולכן יכלו הצדיקים בקדושתם להפוך את הים ליבשה.

על פי הדברים האלה מבאר הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע את דברי רבי יוסף שם בחולין, 'כמה גדול איש זה יותר ממשה רבינו ושישים רבוא, דאילו שם נבקע רק פעם אחת, וכאן ג' פעמים', ובדרך הפשט הכוונה, דממה שקרע רפב"י את הים שלש פעמים נראה שהיה גדול יותר ממשה רבינו ושישים ריבוא שלא זכו לקריעת ים סוף כי אם פעם אחת, אולם הרבי ר' אלימלך הוציא דבריהם מפשטן, והכי קאמר 'כמה גדול איש זה ממשה רבינו ושישים רבוא' פירוש שכוחו של רפב"י בא מכוחו של 'משה ושתין רבון', דעל ידי שנבקע הים בימים ההם עי"ז הצליח אחר כך רפב"י לקרוע את הים.

ובתוך דבריו מבאר, שבשביעי של פסח ממלא הקב"ה כל משאלות האדם לטובה ולברכה.

ומסביר שם בדרך משל, לשמחת חתן וכלה שכולם ששים ושמים בשמחתם, והנה אם אבי החתן הוא חכם ובר דעת לא ידקדק בדברים טפלים וקטנים שאינם מוצאים חן בעיניו, ויעלים עיניו אם לא תתעטר הכלה עם תכשיטיה בכל פרטיה ודקדוקיה. ואף אם אבי הכלה לא יתן לה את הכלים הראויים שתוכל להתקשט בהם ג"כ יסח דעתו ולא יתרעם על כך, ואולם כמה פעמים רמו בה תיגרא, שדודו של החתן מקטרג לפני אבי החתן, וגחין לחיש ליה, למה תעשה בזאת, ומדוע תשתוק לזה, ואבי החתן מתקצף בעבור זה ומתקוטט עם צד הכלה, ומכל מקום בין החתן והכלה עצת שלום ביניהם, וגם האבות מתפייסים ומכניסים אותם לחופה, וכל הקרואים שמחים ונשכח כל המסיבות והשטנה, [ומה] שהיה כבר היה, ואח"כ מבקשים הקרואים יינות, שמנים ומיני מתיקה, ובעל כרחם נותנים להם כל משאלותם.

ממשיך הרה"ק מרימנוב, וז"ל. 'תדעו ותבינו מוסדות הארץ, כי מבשרי אחזה אלוך, וכל מנהגי העולם הזה הם להורות לנו דוגמא של מעלה, התנהגות השכל בעולם הבא, ואפריון עשה לו המלך המרומם והמתנשא, והיינו הק', היינו כי שבעת ימי הפסח דומים ושווים לשבעת ימי המשתה, ולכן מקבלים ישראל את פני השי"ת בערב פסח וביום ראשון של פסח במצוות רבות מתוך שמחה וחדוות הלב, והקב"ה מצד עצמו אינו מדקדק אחר מעשיהם של ישראל מרוב חיבתו אליהם, אך המקטרגים בודקים בתכשיטי הכלה אלו בני ישראל, כמאמרם (זוה"ק ח"ג צו): 'כנסת ישראל כלה קרויה', ומשמינים לפני ה' שחסרים תכשיטים לכלה, ומזה נעשה בחינת חול המועד 'שהשמחה נתחללה קצת, שיש ירידה בחול המועד', אך בכל זאת בזמן המיועד מוכרח החתן לשמות עם הכלה ולהעלים עינו מן הקטרוג, ועל כן ביום השביעי הוא משתה ושמחה ימים טובים.

כלומר גם גדול עושה לו הקב"ה למי שנותן לו מזונות כאשר עשה לישראל שקרע להם ים סוף ונפקא מיניה למבעי רחמי. היינו שבכל השנה כולה צריך להרבות בתפלה ותחנונים כדי להיוושע בדברים אלו, אבל בשביעי של פסח הזמן עצמו מסוגל לכך, וכפי שכתב ה'בני יששכר' (חודש ניסן, מאמר יג אות ב) 'שמעתי מפי קדוש מחותני הרב הקדוש מהרצ"ה מזידיטשוב וצוק"ל', דהנה ההיתר למלאכת אוכל נפש ביום טוב כתבתו התורה בפרשת שביעי של פסח, שנאמר (שמות יב, טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', ומיניה ילפינן לכל המועדים, ובכוונה תחילה נאמרה הלכה זו דוקא בשביעי של פסח ללמדנו כי ביום ההוא אשר מסוגל לנס גדול קריעת ים סוף, בקלות הוא יצו חסדו קדוש יעקב לנוזר פרנסה טובה לישראל, אפילו ח"ו אין בידם זכות כל כך.

והוא הדין לשאר הדברים, שהממתינים לזיווגם בידם לקרוע רוע גור דינם ולפעול שימצאו זיווגם בקרוב. וכך היתה דרכו של ה'בית אברהם' זי"ע להורות לבחורים שהגיעו לפרקם, וכן לישועת הפרנסה ורפואת הגוף, לסיים ולומר כל ספר תהלים בשביעי של פסח בסגולה לישועתם השלימה.

בי הניסים שעשה הבורא לאבותינו בימים ההם בזמן הזה מתעוררים בכל שנה ושנה, ואף שמו של החודש מורה על כך, שנקרא 'ניסן' מלשון ניסים, כי הוא זמן ועת רצון ל'ניסים' לכל בני ישראל לדורותם. הוסיפו בה משם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע שלא זו בלבד, אלא שיש כאן בכדי להורות על ריבוי הניסים, כמו שדרשו (ב"מ לג.) על הכתוב (שמות כג ה) 'רובץ' - ולא רבצן' ופירוש רש"י, 'רובץ' - מקרה הוא לו שרובץ תחת משאו בפעם הזאת, ולא רבצן - הרגיל בכך, והיינו שהאות 'ן' מורה על רגילות וריבוי מידי יום ביומו, ולכן נקרא החודש - 'ניסן' ולא 'נס', להורות שיש בו ריבוי ניסים, וההנהגה ניסית שולטת, לכן בקל יכול כל אחד להיוושע בכל משאלותיו.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע מבאר בספרו 'מנחם ציון' (השמיטה מפר' בא) ענין ימי הפסח,

פ. ובה מבאר נוסח התפלה (יעלה ויבוא) 'ובדבר ישועה ורחמים חוס וחננו ורחם עלינו והושיענו', כי מצד הדין אסור לומר שום תחינה ביום טוב, וזאת כדי שלא ליתן מקום לבעל דין לחלוק ולומר שכל מטרת בני ישראל בשמחת החג היא עבור צורך עצמם, שהרי מיד הם צועקים 'הב הב', ואם כן היכי לידינו דיני להאי דינא, דאי אפשר שלא

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

'בעלי השיר' הם משה ואהרן ומרים וכל הדור דעה, בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים הנ"ל שקוראין את השירה, המה יוצאין מן עדן העליון בשיר, ונמשכין לזה העולם בשיר, 'ומזין עליהן' פירוש שממשיכין השפעות ומזונות על הממשיכין אותם, 'וטובלין במקומן' פירוש בעת שהולכים חזרה למקומן צריכים טבילה בנהר דינור.

הבטחה ברורה כתב ה' בית אהרן' (בסוף דבריו לפסח, ויש להדגיש, שלא איירי דוקא בשביעי של פסח אלא בכל השנה כולה) 'כי בשירת הים יש הכל, מה שהיה ומה שעתיד להיות, וכל הגאולות וכל הענינים שצריך האדם הכל נכלל בשירת הים, ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירת נפש, כל אחד לפי מה שהוא, יתקן כל ענינו בנוף ונפש'.

למדנו מדבריו כי בכדי ש'יתקנו כל ענינו' צריך לומר את השירה 'בכל לב ובמסירות נפש' פירוש בכוונה שלימה, אמנם לאידך למדנו, כי אין הקב"ה דורש ומבקש מן האדם שיעשה יותר מבדי יבלתו, אלא 'כל אחד לפי מה שהוא', ואם יעשה את שלו ה' יגמור בעדו^{פא}.

הנה כתב ה' חרדים' (פרק ע"ג) דכמו שב'רפואת הנוף' ישנם 'רפואות' אשר ירפאו את האדם בדמים יקרים בייסורים אשר יכאבו למתרפא בהם, לאידך, יש רפואות סגוליות שאינם עולים לכדי דמים יקרים, וגם ירפאו את החולי ללא כל כאב. כיוצא בזה ממש יש בעניני התיקון לנפש החוטאת, יש תיקונים כתעניות

והיינו דקאמרה תורה (שמות יב, טז) 'וביום השביעי מקרא קודש', כלומר שיש ביד בני ישראל לבקש כל משאלותיהם והקב"ה ימלא להם רצונם, 'שהרי מנהג העולם הוא כך, שבעת שמחת נישואי חתן וכלה שואלין הקרואים [-מבקשים המוזמנים לסעודה] כל משאלותם ומחוייבים ליתן להם, כמו כן עתה יהי לכם כל משאלותיכם שאתם צריכין, בריאת הנוף וחיים טובים וארוכים, ופרנסה בהרחבה, הכל כאשר לכל, כל צרכיהם - לא יבצר דבר, עכ"ל.

אז ישיר - אמירת שירת הים בשמחה ובכל כוחו

בשם הרה"ק ה'חוזה' מלובלין זי"ע הובא בסוף ספר 'נהר שלום' (עמוד פא) לנכדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע, כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיוונים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמזו בלשון הכתוב 'אז ישיר משה' 'אז' נוטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש איוב לג לג, 'ואאלף חכמה'), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרשת בשלח, ו'זיין' - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד וחוזה, פירוש בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים, נתעורר מחדש ענין השירה, ומחדש ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

ומוסף ה'חוזה', וזה פירוש אמרם ז"ל (שבת נא:): 'וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר', פירוש

לבקש רחמים כלל דהא צרכי עם ישראל מרובים 'ואי אפשר בלא הרחבת עיני עולם הזה', וגם לבקש אי אפשר מפני קטרוגם של המשטינים, על כן מבליעים בקשה זו באמצע תפלת שמו"ע שכולה שבח והודאה להקב"ה, 'כמו שני אוהבים שמתעלסים באהבים, ומספרים יחד, ובתוך הדברים אומר לו בעבור אותו דבר הידוע שאני צריך, בוודאי אל תמנע ממני', והיינו כוונת הבקשה 'ובדבר ישועה ורחמים' ואין אנחנו מפרטים מהי הבקשה, ובכך מבליעים את התפלה ואומרים 'חוס ורחם עלינו' על הדבר שגלוי וידוע לפני יתב"ש, כי אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים.

פא. נוראות כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא ב'ליקוטי יהודה' בשלח ד"ה אלוקי אבי) לדעת מה פועל האדם קרוץ מחומר במרומים על ידי השירות ותשבחות שהוא אומר בהאי עלמא, דכתיב בשירת הים (טו טז) 'עם זו קניתי, שהקב"ה קנה את כלל ישראל, והרי לא מצינו שעשה בהם הקב"ה אחד מדרכי הקנינים של הגבהה או משיכה, וביאר הרה"ק, עפ"י מה שאמרו (קידושין כב:): 'הגביהו הוא לרבו קנאו' שאם העבד מגביה ומרים את רבו הרי הוא נכנס ברשות אדונו להיות קנוי לו בקנין חזקה, והכי נמי כתיב בפסוקי השירה (פסוק ב) 'אלוקי אבי וארוממנהו', היינו שעל ידי השירה גרמו כלל ישראל להרים כבודו של הקב"ה כביכול, והיו כאותו העבד המגביה את רבו, ובזה נקנו להיות לו יתב"ש לעם סגולה, ראה נא עד היכן הדברים מגיעים.

כדכתיב (שם א) ויאמרו לאמר, שיאמרו השירה לדורות עולם, וכדכתב רשב"י (זח"ב נד:) שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה בשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום בשעה ראשונה^{פב} (וכוחה של אמירת השירה כבר נתבאר בזה"ק בפרשת בשלח נד: ועיי' מדרש תהלים פ"ח)^{פג}.

וסיגופים המענים את הגוף ומזככים אותו לשוב ולהיטהר כבראשונה, לאידך, יש עניינים 'סגוליים' אשר כל העוסק בהם מתכפרים לו כל חטאיו. ומונה ה'חרדים' כמה וכמה מאותם המצוות הסגוליות שיש בהם לכפר עוון, ואחד מהם (בד"ה הסגולה השלישית) לאמר שירת הים בשמחה כאילו הוא יצא עתה ממצרים, שעל ידי זה מתכפרים לו כל עונותיו.

ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום

איתא ב'בית אהרן' (דף צג:) 'אבל האמת הוא, כי הששה ימים (של פסח) הם הבנה ליום השביעי, כי העיקר הוא שביעי של פסח^{פד}, כי הוא השלימות שבו אמרו שירה'.

ומוסיף ה'חרדים' טעם לדבר, דאיתא במדרש (ילק"ש רנד) על הפסוק (טו כב) 'ויסע משה - שהסיעם מעוונותיהם' שנמחלו להם העוונות על ידי השירה, שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו. 'והנה אחר שציונו ה' לומר שירה זו בכל יום

פב. ומתאמרא בשם הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שלכן לא חטאו הנשים בחטא העגל כי הן אמרו את שירת הים בתופים ובמחולות ובשמחה יתירה כדכתיב 'ותקח מרים את התוף בידה' (שמות טו כ), ולכן ניצלו מהחטא.

פג. ויאמר השירה מתוך התלהבות אש קודש כמו שאמרוה בני ישראל על שפת הים, וכמו שדייק הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע מפסוקי השירה, דבין הניסים האמורים ב'שירה' פסקו ואמרו - 'מי כמוכה באלים ה' מי כמוך נאדר בקודש נורא תהילות עשה פלא' (פסוק יא), ולכאורה אינו ענין לא לפניו ולא לאחריו, דקודם לכן כתיב 'צללו כעופרת במים אדירים', ולאחמ"כ 'נטית ימינך תבלעמו ארץ', ששניהם עוסקים בפירוט ה'נס', ומה ענין 'מי כמוכה' שהוא שבח להקב"ה בכללות בין שני הפסוקים.

אלא ביאר הרה"ק שכאשר עמדו באמצע השירה התעוררו ברוחם אהבה ותשוקה אל ה', ומרוב התלהבות לא עצרו רוחם בקרבם ונזדעקו מי כמוך באלים ה'... ועלינו להשתדל לזכות לנגיעה כל שהיא בשירת הים כזו, וכשם שעשה להם ניסים על הים כך יעשה לנו בימים ההם ובזמן הזה.

אגב אורחא, פעם הורה מרן ה'בעל שם טוב' זי"ע לאחד מגדולי תלמידיו שיסע לעיירה פלונית וימסור בשמו פריסת שלום ליהודי המכונה 'רבי בערל', נסע התלמיד לאותה עיר וחיפש את רבי בערל, ולא מצאו - כי הכל אמרו לו שאין בעיר איש בשם כזה, אולם הוא לא התייאש, וחיפש בחיפוש אחר חיפוש היכן גר יהודי ששמו רבי בערל, עד שבסוף הגידו לו שיש מלמד דרדקי ששמו דוב בער [שלימים נתפרסם כהרה"ק רבי דוב בער המגיד ממעזריטש זי"ע], ואולי כוונתו אליו, מיד סר התלמיד אל ביתו ושמע אותו לומד עם תלמידיו, ובתוך דבריו ביאר להם מה שכתוב בפרק ברכי נפשי (תהלים קג כד), שפסק באמצע הענין באמירת 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניןך', ולכאורה אין כאן מקומו כי אם בתחילתו או בסופו, שהרי הוא מפרט מה שברא הקב"ה בעולמו, ומדוע פוסק באמצע ואמר 'מה רבו מעשיך ה'', הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, שתוך כדי שמנה דוד המלך את כל פלאי הבריאה נתלהב לבו בקרבו, ומרוב דביקות והשתוקקות לא עצר בעצמו ונזדעק מה רבו מעשיך ה'... ולאחמ"כ חזר לענינו הראשון, על פי דרכו פירש גם הרה"ק משינאווא את הפסוק בשירת הים כמבואר בפנים.

פד. הנה אמרו חז"ל (ר"ה טז:) 'חייב אדם לטהר עצמו ברגל', וביותר בערב שביעי של פסח, וכפי שכתב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע בצוואתו לבניו, שיקפידו ביותר על הטבילה במקוה טהרה קודם שביעי של פסח, כי הוא יום גדול ונורא.

והטעם, משום מעשה שהיה, בשביעי של פסח האחרון לחיי הרה"ק מרן הבעש"ט זי"ע, יצא הרה"ק מקאריץ לדרך כדי לשהות בצל רבו הבעש"ט, אך בדרך התעכב מחמת תקלות שונות והגיע למעזיבוז סמוך לחשיכה זמן קצר בטרם התקדש החג, ולא הספיק לטבול במקוה טהרה, ויהי כאשר קיבל את פני הבעש"ט נשאל על ידו אם טבל במקוה בערב יום טוב, משהשיב הרה"ק מקאריץ בשלילה נאנח הבעש"ט מאד, ולא ירד הרה"ק מקאריץ לסוף דעתו אך לא העז לשאול ולברר בסוד קדושים, אמנם לאחר פחות מב' חודשים כאשר נשבה ארון האלקים בחג

עוד הקשה המהרי"ד שאמרו בגמרא (מגילה י:) 'אמר ר' יוחנן בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה', וקשה, מה טענה היא זו, הרי דייקא בשעה זו מן הראוי לומר שירה כדכתיב (משלי יא י) 'באבוד רשעים רינה'.

אלא מבאר המהרי"ד, ש'ויבוא' קאי על כל אחד ואחד מבני ישראל, פירוש, דבני ישראל עצמם האמינו והרגישו שהם עומד להיקרע בפניהם להושיעם ממצרים, אמנם בד בבד ידעו שיש קטרוג - 'הללו והללו עובדי עבודה זרה', וכל אחד מהם חשב שעליו הקטרוג, שהוא לבדו חטא ועדיין לא שב בתשובה שלימה, וממילא הוא יטבע בים ושאר בני ישראל יינצלו ויקרע להם הים, וזהו אומרו 'ויבוא' בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל - שכל יהודי הכנים את עצמו בין שני המחנות - שמא לא יינצל עם כל בית ישראל, ומכל מקום מאחר שציוו הקב"ה - 'דבר אל בני ישראל ויסעו', קפצו כולם לים על מנת לטבוע כדי לקיים ציווי ה' במסירות נפש^פ.

וזהו נמי אומרם 'אמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה'^פ, מעשה ידי אלו בניי חביבי - עם בני ישראל, טובעים בים - קופצים לתוך הים

הנה ב'ליל הסדר' מקיימים אנו מצוות הרבה - מן התורה ומדרבנן, סיפור יציאת מצרים, אכילת מצה ומרור, הלל וארבע כוסות, ואילו בשביעי של פסח לא מצינו שום מצוה, ובביאור הענין איתא מה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שהשווה הכתוב יום טוב זה לעתיד לבוא, שאמרו (נדה סא:) 'מצוות בטלות לעתיד לבוא', כי יש בו מקדושה עילאה זו. ונראה ביאורם של דברים, כי הרי ידוע שקיום המצוה בפועל מסייעת ביד האדם להשיג אורות ומדריגות המתגלים במרומים על ידה באותה שעה, אבל בשביעי של פסח מתעלים בני ישראל למדריגה גבוהה כזו עד שאינם זקוקים לשום פעולה גשמית שעל ידה ישיגו את האור, כעין 'לעתיד לבוא'.

ויבואו בתוך הים - מסירות נפש למען שמו באהבה

אמרה תורה (יד יט-כ) 'ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם, ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם, ויבוא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל'. והקשה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע דלפי פשוטו היה לו לומר 'ויבואו' בלשון רבים, דהרי קאי על מלאך האלוקים ועל עמוד הענן, שתמיד היו הולכים לפניהם ועתה עמדו ובאו מאחריהם, ומדוע כתב 'ויבוא' לשון יחיד.

השבועות, ידע שיש קשר ושייכות בין אנחתו בשביעי של פסח להסתלקותו לגנוי מרומים, ולכן הורה לבניו ולזרעו אחריו להקפיד ביותר על הטבילה ביום הזה.

פה. בחג הפסח שנת תרל"ו לפ"ק היה הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע חולה וחלש מאד, והיה שוכב על ערש דוי בחליו האחרון קודם הסתלקותו [נלב"ע כמה ימים אחרי כן, ביום כ"ה ניסן], ומחמת חולשתו לא היה יכול לאכול והקיא כל מה שהכניס לתוך פיו, אך כאשר הגיע למצוות אכילת מצה נטל חתיכה גדולה של מצת מצוה כדי לקיים מצות אכילת מצה למדהדרין מן המהדרין, והתחיל לאכול במסירות נפש, משהבחין בכך בנו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע ניגש בהיחבא אל מקומו והוריד לו מעט מן המצה כדי שלא יתאמץ לאכול הכל, אך הרה"ק מצאנז הבחין בו ומיד קם ממקומו ונטל לעצמו עוד שיעור מצה ובמסירות נפש אכל את הכל. כאשר סיים לאכול אמר, שבכוונה תחילה אכל את המצה במסירות נפש כדי ללמד את בניו אחריו, שכדי לקיים מצות עשה מדאורייתא צריך מסירות נפש.

כמעשיו באכילת מצה כך עשה גם באכילת מרור, שנטל לעצמו שיעור גדול של מרור כדי לצאת ידי כל הדעות ואכל את כולו, ובתום האכילה הסביר טעמו ונימוקו, שברצונו ללמדם שאף כדי לקיים מצוה דרבנן [דהא קיימא לן (פסחים קכ.) 'מרור בזמן הזה דרבנן'] צריך מסירות נפש. ולא זו בלבד, אלא אף ב'כורך' נטל מצה ומרור בהרחבה ואכלם במס"נ, והסביר שברצונו ללמד שאף מנהג ישראל צריך לקיים במסירות נפש [שהרי כל אכילת כורך היא זכר למקדש כהלל, ועתה שאין לנו קרבן פסח אף הלל מודה שאין חובה לאכול ולכרוך מצה ומרור ביחד]. הצד השווה שביניהם, שכל דבר שיש בו זיק וקשר לעבודת ה' ומצוותיו נצרך להם מסירות נפש, וזו היתה צוואתו של הרה"ק מצאנז לדורות עולם.

פו. באופן אחר מתאמרא לפרש מאמרם זה משמיה דהרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (הובא ב'מאור ושמש' רמזי שביעי של פסח, וכבר נמצא כן ב'חנוכת התורה' בשם הרבי ר' העשיל מקראקא זצ"ל), דאצל סנחריב אמרו חז"ל (סנהדרין

'טבעתי ביון מצולה ואין מעמד וגו' אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה'.

ובתב ב'ראשית חכמה' (שער האהבה פ"ח ו) שהלימוד לדורות מפרשת קריעת ים סוף הוא ענין מסירות נפש, ועי"ז יזכה לניסים ונפלאות, וכפי שלמדנו רז"ל כי דייקא לאחר שנחשון בן עמינדב קפץ ומסר נפשו עד שהיכו המים באפיו אזי נבקע להם הים. מכאן נלמד שכל הרוצה שהקב"ה יעשה לו נס למעלה מדרך הטבע, תחילה ימסור את נפשו ואת רצונותיו לה', ואחר שישבר את טבעו ינהג עמו הקב"ה שלא כדרך הטבע^{פז}.

במסירות נפש לקדש שמי בעולם, ואתם אומרים שירה, איזו חשיבות יש לשירה שלכם לעומת 'מסירות הנפש' של ישראל, ובמה נחשבים המלאכים כלפי ישראל בעת שהם מוסרים עצמם להיטבע בים לקיים רצון ה' שאמר להם 'ויסעו'.

הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש - על ידי מסירות נפש זוכה לניסים

איתא בגמרא (סוטה לו.) קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה, ועליו מפרש בקבלה (תהלים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', (ושם פסוק טו-טז)

צה:) שמתו כל חייליו בלילה אחד על ידי ששמעו מתיקות השירה שאמרו מלאכי השרת ולא יכלו עמוד מרוב מתיקות, כמו כן כאן רצו המלאכים לומר שירה שעל ידי מתיקות השירה תצא נפשם של פרעה וכל חילו, אולם לזאת השיב להם קוב"ה 'מעשה ידי טובעין בים' כלומר המצרים השליכו בים את בני שהם מעשה ידי, ואתם אומרים שירה - פירוש ואתם רוצים להרגם ע"י שירה, הלא צריך לעונשם במדה כנגד מדה, שכמו שהרגו את ישראל על ידי מים ידונו גם הם שיטבעו במי ים סוף. והשתא יבואר שפיר, דכל ההתנגדות היתה רק שימותו במים ולא ימותו מרוב מתיקות ודביקות בחי העולמים, אבל על עצם השירה לא היה שום עיכוב, ואדרבה ראוי לומר שירה בשעה שטוב וחסד לישראל, ולכן שפיר יכלו המלאכים לומר שירה.

פז. ואמר הרה"ק הרבי רבי העניך זי"ע (חשבה לטובה עה"ת, פסח), הנה בתורה מצינו בקריעת ים סוף, שהתורה אמרה 'ויבקעו המים', ומדוע כינו בגמרא ומדרשים את הנס 'קריעת ים סוף' ולא 'בקיעת ים סוף', הרי קריעה היא רבה היא יותר מבקיעה. אלא, שהקב"ה אכן ציווה על הים רק על בקיעה של מה בכך - שבתוך הבקע הקטן יעברו בני ישראל. אך בפועל משהגיעו ישראל לים סוף והים ראה וינס -מה ראה, ארונו של יוסף ראה, ובראות הים את ארונו של יוסף, שהתגבר על הנסיונות בקדושה נעלית, וקרע את עצמו מעל לטבעו. מיד נקרע הים. כי זה הקורע את עצמו למעלה מטבעו הרי כל מוסדי תבל נקרעים לפניו.

וכן אנו אומרים במוצש"ק ב'זמר' איש חסיד היה (ומקורו לרבי ניסים גאון, בחיבור יפה מהישועה פכ"א) שלא היה לו מזון ומחיה ולא בגד ללבוש, יצא לשוק פגש בו אליהו הנביא וציווהו למכרו כעבד תמורת 'שמונה מאות אלף זהובים', משנמכר אליהו לעבד קיבל ע"ע לבנות 'לאדונו' בנין 'טרקלין ופלטריין' מפואר, שיווע בחצי הלילה ענני נורא עלילה - 'יזמתי ונמכרתי להעבידי לכבודך ולא לכבודי, בורא עולם בקנין השלם זה הבנין', אז ירדו מלאכי מרומים וכילו מלאכת הבנין למחרת שחרר האדון את אליהו הנביא, הקשה הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע את רבו הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע, מדוע הוצרך אליהו הנביא להמכר לעבד ולקבל ע"ע לבנות הבנין - אם עלה ברצונו להעניק לאיש חסיד סך 'שמונה מאות אלף זהובים' מדוע לא נתן לו צ"ק (טשעק) ואפילו 'מזומנים' היה יכול להעניק לו... ויענהו הרה"ק מקאמינקא, וכי נראה למע"כ שהרשות נתונה לו לאליהו הנביא לעשות נסים ונפלאות ככל העולה ברצונו, אף הוא אין בידו לשנות מערכות הטבע רק בכוחה של מסירות נפש, ואכן משנמכר לעבד אז ורק אז עלה בידו לערוך נס - לבנות טרקלין ופלטריין בלילה אחת.

וכך הוה מעשה בימיו של ה'חתם סופר' זי"ע, שהרב מפעזינג שלא היה מוסמך למול (מטעם השלטונות) מל גר שנתגייר, והחל לזוב דם רב מהמילה עד שלא יכלו לעצור את הדם, ולא ידע הרב לשית עצות בנפשו, שהרי ממה נפשך אם יקרא לרופא לעצור שטף הדם, ויתברר לרופא הערל שהרב מל ללא רשיון המדינה, ילשין בפני השלטונות ויהא בזה חשש סכנה לכל אחינו בית ישראל בני מדינת אונגארין (הונגריה), ומאידך אם לא יטפלו בו תיפח רוחו ויצא הקול שמת הגר, וזה עצמו נמי סכנה לכל בני ישראל שבסביבה.

בצר לו פנה הרב מפעזינג אל ה'חתם סופר', סיפר לו גופא דעובדא היכא הוי, בבקשה שיורה לו ה'חתם סופר' כדת מה לעשות, הורה לו החת"ס, שאין עצה ואין תבונה אלא שילכו יחדיו - הרב המוהל והגר אל שפת נהר הדונאי הזורם בפאתי פרעשבורג ויקפצו במסירות נפש למותם, ובזה לכל הפחות רווח והצלה יעמוד לשאר היהודים,

חסדך, כלומר שהקב"ה מבטל ומשנה מערכות שמים בשבילו. והן הן הדברים, דכשם שהוא עובר את השי"ת 'לשמה' שהוא למעלה מדרך הטבע, כך משנה הקב"ה את כל הבריאה והטבע עבורו, ולכן נמי נקרע הים בפני יוסף הצדיק, כי אין מציאות של 'ים' שהוא דבר טבעי בפני מי שהתנהג מחוץ לדרך הטבע.

ואין כל מלאך ובריה יכולים לשער גודל השכר שיקבל האדם על כל 'מסירת נפש' בהתגברו על רצונותיו ותאוותיו, וכפי שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בשם ה'ספר חרדים' על הפסוק (במדבר כג כג) 'בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל' שהם מתפללים איך ברגעא חדא מצליח בשר ודם בעוה"ז להעפיל ולהגיע עד לכסא הכבוד, אך הקב"ה עונה להם - 'קל', סוד הוא ביני ובין בני ישראל - כי אך הוא יתב"ש יודע צפונות לב האדם ונסיונותיו, וכמה היה צריך להתגבר על טבעו.

אמנם כל זה בתנאי שיאמין שהכל בידי שמים, וגם זה למדנו מקריעת ים סוף, כי רק אחר שזעק נחשון 'הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש' זכה לישועת ה' בקריעת הים, וכן תגיד הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע (ליל שש"פ תר"ג, הובא גם בספר השיחות לריי"צ תש"ג) דשביעי של פסח ראש השנה למסירות נפש.

ובן מצינו במדרש (שוח"ט מזמור קיד) 'הים ראה וינוס - מה ראה, ארונו של יוסף יורד לים', והיינו דאמרן, כי כאשר ראה הים את יוסף הצדיק שעמד בנסיון באשת פוטיפר מיד נתבטל כל הטבע לפניו, ונקרע לפני בני ישראל פה.

ובך כתב הרה"ק (פסחים יז. בדפה"ר) על דברי הגמרא (פסחים נז) רבא רמי, כתיב (תהלים נז יא) 'כי גדול עד שמים חסדך' וכתיב (תהלים קה ה) 'כי גדול מעל שמים חסדך', הא כיצד, כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה, ומבאר דבעושיין לשמה גדול מעל שמים

קיבלו עליהם את הדין באהבה ויצאו אל עבר הנהר. בהגיעם סמוך לנהר וכבר עמדו ממש לקפוץ אל הנהר, עצרם זקן אחד ושאלם אנה פניכם מועדות, בתחילה לא רצה הרב לגלות לו את דרכו האחרונה אשר הוא עושה זה עתה, אבל לאחר שההלך הפציר בו רבות גילה לו את כל אשר אירעם, אמר לו אותו זקן וכי עבור זה תפילו עצמכם לתוכי הנהר - הנה יש עמדי סממני מרפא אשר בכוחם לרפא שטף דם, ואכן ההלך נתן להם את סממני הרפואה, וישימום על גופו של הגר וחדל הדם מלזוב.

בפנותם לחזור העירה, רצה הרב ליקח את ההלך בעגלתו לפרעשבורג, אך לפליאתו הרבה לא מצאו כי נעלמו עקבותיו, אז הבין הרב שאותו הלך לא היה כי אם אליהו הנביא זכור לטוב, אשר נשלח מן שמיא להצילם ממוות לחיים כפשוטו ממש.

בהגיעם העירה פנה הרב מפעזינג אל מעונו של ה'חתם סופר', ושטח בפניו את תמיהתו אם ביד הרבי לפעול שישלחו אלי את אליהו הנביא, מדוע היה הרבי צריך להוציא ממני את נשמתו, ולא שלח לי מיד את מלאך הברית אל ביתי ללא כל פחד המיתה והטביעה, נענה החת"ס ואמר לו בתמיהה, את אליהו התשבי רצית לראות, א"א לזכות לכך בחינם, רק לאחר שקבלת על עצמך למסור את הנפש על קדושת השם והצלת הכלל, שם קנית הודך והדרך להיות נמנה בין אותם שאמרו עליהם 'אשרי מי שראה פניו'.

פח. ויש להוסיף פרפרת נאה על פי דברי ה'שפת אמת' (פסח תרל"ה ד"ה וירא ישראל, ועוד) שתמה על מה שאמרו חז"ל (שמו"ר פרשה כא ז) שהיה קטרוג גדול אצל הים שהיו המשטינים טוענים 'הללו עובדי עבודה זרה והללו', משמע שהיה מקום להסתפק אם לקרוע את הים עבורם אם לאו, ולכאורה קשה איך יתכן לומר כדבר הזה, וכי משום כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים כדי שימותו על הים, וכי הלכה את מצרים בעשר מכות כדי שבסוף יתגברו על בני ישראל בים.

ומבאר השפ"א דזה היה ברור שיזכו בני ישראל להינצל בדרך נס והמצרים יטבעו בתהומות בלב ים, אמנם כל הדין ודברים היה אם יזכו בני ישראל לכך מצד הדין או רק מצד החסד ולפנים משורת הדין, ורצה הקב"ה לדחות טענת המשטינים כדי שמדת הדין תסכים לקריעת ים סוף, עכדה"ק.

ולפי מה שהארכנו בס"ד בפנים, שהמסירות נפש של בני ישראל גרמה לקריעת ים סוף, ועל ידי שראה הים ארונו של יוסף [זו קדושתו של יוסף הצדיק] הסכים להיקרע, נמצאנו למדין, שהמסירות נפש גורמת חסדים בעולם ומכניעה את מדת הדין שתסכים להשפיע שפע חסדים ורחמים לישראל.

בוחה של מסירות נפש לבטל ולהרוק את כל המחיצות והמקטרגים והמשטינים המבדילים בין ישראל לאביהם שבשמים, ונסתמו מענותיהם עד שלא היו זקוקים בני ישראל לשום מצוה כי מצד הדין היו ראויים לניסים ('שם משמואל' שש"פ תרע"ח).

וב'ספר חסידים' (אות קצו) נתן רמז על כך, כי בסדר האותיות נו"ן וסמ"ך סמוכות זו לזו, והנה ל'נס' יש שתי משמעויות ותלוי לפי הניקוד, כי 'נס' הכולנה לברוח, ו'נס' משמעו להנחנה מעל לדרך הטבע, ותרווייהו חדא נינהו ותלויים הא בהא, כי אם יברח ויגוס מן העבירה יזכה לניסים ונפלאות, וגמרא ערוכה היא בברכות (ב.) 'אמר ליה רב פפא לאביי, מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא, אמר ליה קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשינן אקדושת השם'.

בדברים האלו כתב ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דפרקא אות כ"ד) משמיה קדישא של הרבי רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע שכל הרוצה לפעול ישועה וגם בשינוי מדרכי הטבע, כגון זה שאינו יכול להוליד ורוצה להיפקד בזרע של קיימא, יש לו לעשות מצווה גדולה שלא כטבעו ועל ידי זה ישבר את כל המסכים המבדילים בינו לבין הישועה הנצרכת.³

והיינו כי המתגבר על תאוותיו גדול וחשוב יותר ממלאכים ושרפים, כי הגם שהם עושים באימה וביראה רצון קונם, אבל אין להם חומר המעכבם מלקיים מצוות ה', ולכן אין שום חידוש בעבודתם, מה שאין כן בשר ודם שמצד טבעו נמשך אל דברים גשמיים, והוא מתחזק ואינו שומע בקול יצרו, ומעורר את נפשו להיות צמא לא-ל חי, בזה הוא גורם נחת רוח להקב"ה ולכן מעלתו גבוהה יותר מן המלאכים פט.

ומידה בנגד מידה, כשם שהוא מתעלה למדרגת מלאך (ויתר מזה) שהוא למעלה מן הטבע, כך יזכה להנהגת ה' עמו מעל לדרך הטבע, וראיה לדבר, דהנה בטרם יצאו בני ישראל ממצרים היו משוקעים במ"ט שערי טומאה ולא היתה זכות בידם כדי להיגאל מגלות מצרים, ועל כן נתן להם הקב"ה שתי מצות דם פסח ודם מילה כדי שיהיו ראויים לניסים, ולכאורה צריך לבאר מדוע לא ניתן להם איזה 'מצוה' על הים טרם יזכו לניסים ונפלאות עד אין מספר [וגדולים היו הניסים על הים יותר מן הניסים שהיו במצרים, וכמו שאומרים בההגדה, שבמצרים לקו ב'אצבע' אלוקים ואילו בים סוף לקו ב'יד הגדולה'], ואיך זכו לניסים אלו כאשר היו ערומים מן המצוות.

ותירץ ה'אבני נזר' זי"ע, דשאני שביעי של פסח שקפצו בני ישראל אל הים מתוך מסירות נפש, וגדול

פט. מעשה באשה אחת שהוצרכה לאיזה ישועה גדולה מאד למעלה מדרך הטבע, ובאת לפני הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע והזכירה עצמה לטובה, אמר לה הרה"ק היאך אוכל להושיעכם, וכי מלאך אני, אמרה לו האשה, לא, אלא שהרבי גדול ממלאך, נענה הרה"ק ואמר לה - 'דאס יא' (אכן נכנים הדברים), ופעל עבורה ישועה גדולה. צ. אימרה נפלאה שמעתי מכ"ק האדמ"ר מטשערנאביל שליט"א דב'חק יעקב' כתב שהמצה האמצעית שבה מקיימין את מנהג ה'יחץ' תהא גדולה משאר המצות, ורמז יש בדבר שה'שובר' עצמו הוא הגדול ביותר.

מעשה באברך מדרי ארה"ק, ששמע בשיעור מפי אחד המגידים, כי מובא בספרים שבשעה שיהודי מתגבר על נסיון, והוא מתקדש ומשבר את טבעו לעשות רצון קונו, באותה שעה נפתחים כל שערי שמים ובידו לפעול כל מה דבעי. לאותו אברך הייתה ל"ע בת שחלתה במחלה, ושכבה בחוסר אונים בבית החולים בעיר באר שבע, באחד הימים הוזקקו הרופאים לסממני רפואה יקרים שלא היו תחת ידם, ורק בעיר תל אביב הייתה אפשרות להשיגם. בלית ברירה נסע האברך לתל אביב לקנות הרפואה לבתו, משירד האברך מהאוטובוס על פתחה של תל אביב, נתקל במראה שאינו הגון, תיכף התגבר האברך על יצרו ועצם את עיניו בכל כוחו, ובכוחות אדירים עמד בניסיון. תיכף נזכר האברך באלו הדברים ששמע מפי המגיד, ויפן לקרן זוית, ושפך את לבו בדמעות שליש לפני קונו, שירחם על בתו וישלח לה רפואה שלימה מן השמים...

משסיים האברך את תפילתו, פנה להמשיך בדרכו לחנות הרפואות, ובתוכ"ד התקשרו אליו בני ביתו, בתחילה לא עלה בידה להוציא הגה מפיה רק בכתה מאין הפוגות, עד שנרגעה רוחה לאחר כמה רגעים, וסיפרו שבתם התעוררה לפני כמה רגעים, והרופאים שמייהרו לבודקה נדהמו לגלות שהמחלה החלה לרדת וכבר אינן כל צורך ברפואות... הבט וראה כמה גדול כוחו של המתגבר על טבעו.

באר הפרשה - פסח - שביעי של פסח

ה'בית אהרן' זי"ע מביא משמיה דהרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע (בית אהרן לר"ח ניסן) בביאור הכתוב (לעיל יב כו) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אם תרצו לזכות את היצר, פסח הוא לה' - פי' אזי תפסחו ותקפצו אל ה' (כי בזביחת היצר יעלה מעלה עד כסא הכבוד)^א.

אוחילה לא-ל, שנוכה לחוג את חג המצות בזמן חרותנו, חרות ברוחניות ובגשמיות, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ונוכה לעלות לרגל עם כל ישראל אחינו, וישמע שועעתנו 'כי באו מים עד נפש' ויושיענו במהרה דידן, ונאמר אמן.

צא. והנה נאמר בפר' בא (שמות יג ד) 'היום אתם יוצאים בחודש האביב', ופירש רש"י 'וכי לא היינו יודעין באיזה חודש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צינה ולא גשמים', ואמרו צדיקים לרמז, שכאן לימדה תורה ש(בחג הפסח) על האדם לעמוד לשמור את מזגו שלא יבא לידי חמה או צינה שלא במקומם, כי מצד אחד צריך התלהבות ורשפי אש קודש בעבודת ה', ולאידך גיסא בעת ניסיון צריך להיות קר כקרח ולצנן את כוח התאוה אשר בוער בקרבו, והוא ענין של מסירות נפש להיות שולט על נטיות לבו ולהשתמש בהם כרצון השי"ת.

כיוצא בזה פירש הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע את הפסוק (משלי כב ה) 'צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם', שהמשכיל שומר את נפשו שלא להשתמש ב'צנים' ופחים' אלו הקרירות והחמימות 'בדרך עיקש' ולהפוך את ה'יוצרות' חלילה, רק ישתמש בכל מדה בזמנה ובמקומה הראויים והמיועדים לה.

פנינים

מאות פנינים ואמרות בתוך
הגדה אחת מפוארת
"הגדת פנינים"
להשיג בחנויות הספרים
ובטלפון: 054-8455798

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "מעלת וקדושת ליל הסדר"

עורך: הרב יוסף ברנר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

ידועים דברי המהר"ל ז"ל בספח"ק "אור חדש" (ד"ה וכמדרש) בביאור הכתוב (תהלים קיא, ד): "זכר עשה לנפלאותיו", פירוש כי ה' יתברך כאשר עושה גם ושינוי בריאה בעולם, אף אחר שעבר הנס, סוף סוף מאחר שהיה הנס בעולם אי אפשר שלא יהיה נשאר רושם בעולם... ויש כאן דבר מה מאותו כח עוד בעולם.

הרה"ק רבי ר' בער ממעזריטש זי"ע הוסיף לבאר את דברי הכתוב (שמות יג, י): "ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה", דבפסח הראשון זכו ישראל להתגלות הארה מיוחדת באמונת השי"ת, "ובכל פסח עד ימות המשיח" וזו צריכין לקבל הארה מהארה שנתגלה אז ביציאת מצרים. ונמצא הפסח הראשון בשנה הראשונה בעת יציאת מצרים הוא במדרגת זכר (משפיע), וכל הפסח של המועדים הבאים מקבלים ממנו, והם בבחינת נקבה (מקבל), וזהו ושמרת את החוקה הזאת למועדה "מימים ימימה" לשון זכר – מוסב על פסח הראשון שהוא המשפיע, "ימימה" לשון נקבה – מוסב על ימי הפסח של השנים הבאים שהם המקבלים.

א-ל 'מוציאם' ממצרים – בכל שנה ושנה מוציאם ממצרים:

ה"אור החיים" הק' זי"ע אומר בדברים שנשגב בשגב קדושת ליל הסדר: דהנה בפסוק "א-ל מוציאם ממצרים" (במדבר כג, כב), היה לכאורה נכון יותר לומר, "הוציאם" בלשון עבר? ומבאר בקדושתו על פי מאמרם ז"ל (פסחים קטז:) "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", שידמה בנפשו כאילו זכה זה עתה בפועל ממש לצאת מעבדות לחירות, "על כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אמרו 'אל מוציאם', כי לא יציאה ראשונה לבד, אלא בכל שנה ושנה מוציאם כנזכר".

ועיי"ש עוד, איך שמרחיב ומסביר את המשך הפסוק, ממנו רואים איך שהקב"ה מטהר כל יהודי בלילה קדוש זה.

קדושת ליל הסדר אינו מובן לפי השכל והפשט הרגיל

הטעם שנקרא לילה זה בשם ליל הסדר, היה מסביר הרה"ק בעל ה"תפארת שלמה" זי"ע – מוכיח שלילה זה הוא כל כך קדוש למעלה מהשגותינו, שלפי הפשט הפשוט אין לנו מבינים זאת, אלא רק לפי עניינים גבוהים ורמים. וידוע שהתורה נלמדת בד' דרכים "פרד"ס – פשט רמז דרש סוד. ואם אין לנו יודעים לפרש לילה זה לפי ה"פשט", אז חייבים לפרשו לפי שאר האפשרויות, ונשאר לנו רק "סדר", ולכן נקרא לילה זה "ליל הסדר"!!!

בליל הסדר אינו סמוכים על שולחנו של הקב"ה

ידועים דברי הוזהר הק' המפורסמים (ה"ב מ): שהקב"ה וכל הפמליא של מעלה יורדים לחזות בנועם זיו עבודת בני ישראל בלילה הזה, ונמצא שהאדם יושב בביתו לפני מלך מלכים כפשוטו ממש, והקב"ה כביכול עומד על גביו.

וכן פירש הרה"ק בעל ה"תפארת שלמה" זי"ע (רמזי פסח ליום ב' דפסח ד"ה בלילה ההוא) "וזהו לשון המשנה (פסחים קיד.) 'הביאו לפניו', (שם קטז.) 'מוזגין לו' וכדומה, (ומדוע נקטו 'לפניו' לשון נסתרה) אך 'לפניו' הוא לפני הקב"ה, מביאים לפניו סדר מצות הלילה בשעה הזאת, וישראל הם המביאים והמוזגין לפני המלך הקב"ה, וזהו 'לפניו' כמו שאמרו (הגדה של פסח) 'ונאמר לפניו שירה חדשה'.

הדברים הנ"ל אין אלו הפלגות בעלמא, אלא יש אפילו חילוקי דינים להלכה ולמעשה מחמת התגלות זו, וכפי שכתב השל"ה הק' (הובא במשנ"ב סימן תעג

לשנה הבאה בירושלים הבנויה או השנה הזאת בירושלים הבנויה?

מסופר, כי שנה אחת בליל הסדר בעת הגיע הרה"ק רבי יואל מפאטמר זי"ע לאמירת "לשנה הבאה בירושלים", שאל: למה מבקשים שרק לשנה הבאה יהיה בירושלים, הרי אנו מאמינים ומשתוקקים שבכל רגע יכול להיות גאולתנו ופדות נפשנו?

אלא תירץ תירוץ נפלא ואמר: הנה, כשהיו מונים את השנים למלכים (כדאיאת במשנה באחד בניסן ראש השנה למלכים), היו מונים את מנין השנים מעת שהתחיל המלך למלוך. וא"כ, כשיתגלה מלך המשיח, אז יתחילו למנות שנה חדשה מאותו רגע שיתגלה וימלוך עלינו. לכן אנו מבקשים: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", כלומר, גם אם יבוא היום מלך המשיח, זה כבר יהיה שנה הבאה, כי יתחילו למנות את השנה מעת ביאתו...

יה"ר, שנוכח ונחיה ונראה עוד היום! כלומר, לשנה הבאה... לראות את מלך המשיח שיבנה את בית המקדש ויתגדל ויתקדש שמייה רבא ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, אכ"י"ר.

זמן חרותינו!

כתב הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע (קדושת לוי, שבועות): "והנה אנו אומרים בפסח 'זמן חרותנו' ובשבועות 'זמן מתן תורתנו', והרי כבר עברו זמנים טובים (הרבא), כלומר, היה לנו לומר 'זמן שיצאנו לחרות' ולא 'זמן חרותנו', וכן זמן שנתן לנו תורתנו ולא 'זמן מתן תורתנו', דמשמע מכך שגם עכשיו בכל שנה ושנה הוא זמן חרותנו וזמן מתן תורתנו, והענין הוא, שבכל שנה ושנה בעת שאנו מקיימין מצוות החג כגון השבתת המין ואכילת מצה בפסח מתעורר עלינו הארה גדולה כמו שהיה לאבותינו בעת יציאת מצרים בשכר המצוות שקיימו, כמו כן גם אנחנו, כשאנו מקיימים המצוות מקבלים הארה שהיה לאבותינו, ועל ידי קיום מצותינו אנו מעוררים בכל דור הארה זו...".

ומוסיף ה"קדושת לוי" לבאר, כי ההארה הנצחית נובעת מכך כי "יציאת מצרים היה על ידי הקב"ה בכבודו", ומאחר שהקב"ה חי לעד וקיים לנצח, כך גם הניסים שארעו על ידו – ללא מומצע – חיים וקיימים לעולם, ולכן על ידי קיום מצותינו אנו מתעוררים בכל דור ודור זה הארה, ומובן שפיר מדוע נקרא פסח "זמן חרותנו".

כנ"ל מובא בספר "דרך ה'" (ח"ד פ"ז) לרמח"ל זי"ע: "ושורש כולם הוא סדר שמדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור הראשון ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו...".

ומבואר ב"מכתב מואליהו": כי לא הזמן עובר על האדם, אלא האדם נוסע בתוך הזמן. למשל: בשבת הראשונה כאילו נקבעה 'תחנה' ששמה שבת, ובכל שבוע ושבוע מגיע האדם לאותה 'תחנה' עצמה – ומושפע ממש מאותה השפעת קדושה עצומה של שבת בראשית. וכן במועדים: **בכל שנה ושנה חוזר האדם ומגיע אל 'תחנת' גאולת מצרים, אשר בזמן ההוא אפשר להשיג השפעת הגילוי של חירות – זמן חירותנו ממש"!!!**

סקע"א) שאין יושבים בהסיבה בעת אמירת ההגדה, ואמרו הטעם, מפני שהקב"ה עומד על גבי האדם והוא כתלמיד אצל רבו שאינו צריך הסיבה...

עוד מצינו לענין ברכה, דבהלכות הנוהגות בסעודה קיימא לן (שו"ע אור"ח סימן קעט סעיף א) "גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים, אינו יכול לאכול ולא לשתות עד שיברך ברכת המזון, ואם אמר 'הב לן ונברך' הוי היסח הדעת, ואסור לו לשתות אלא א"כ יברך עליו תחילה, ואילו בליל הסדר נפסק בשו"ע (סימן תעז סעיף ב): "אם שכח ולא אכל אפיקומן, ולא נזכר עד שנמל ידיו או שאמר 'הב לן נברך', אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא", ומקור הדברים בתוספות במסכת ברכות (מב. ד"ה אתכא) "מי ששכח לאכול אפיקומן ואמר 'הב לן ונברך' אינו היסח הדעת, דאנן אתכא דרחמנא ממכין", והרי הוא כתלוי ברעת בעה"ב שאינו יכול להחליט בעצמו בעניני הסעודה.

והדברים מפליאים למתבונן, שכל איש ואיש חשוב כאילו הוא סמוך על שולחנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה בשלחן אשר לפני ה', ואיך לא יאחזו בו אימתה ופחד כאשר יזכור שהוא מארח את השכינה בביתו כביכול.

הביא לכך ראה הר"ח רבי יואל מסאטמר זי"ע – שבלייל הסדר נמצא כל יהודי בעולמות העליונים וסמוך לאביו שבשמים: מדברי המשנה (פסחים קטז.) שהבן שואל "הלילה הזה כולנו מסובין", ומאי "כולנו" והלא יש הרבה היוצאים מכלל זה, דבגמרא שם אמרו שרב אצל תלמיד אין צריך להסב, ויש הסוברים (שו"ע אור"ח סי' תעב ס"ד) שנשים אין צריכות להסב, אלא ודאי דמאי דקתני "כולנו מסובין" היינו בהיכל גבוה בעולמות העליונים סמוך לאביו שבשמים...

אמירת "שלום עליכם" בליל הסדר שחל בשבת

כל אחד נוהג כמנהג אבותיו בענין אמירת "שלום עליכם" בליל הסדר שחל בשבת. אך יש קהילות הנוהגות שלא לאמרו, וטעמן ונמוקן עמן, שהרי לדברי המהר"ל זי"ע, דומה כל יהודי בליל הסדר לכהן גדול הנכנס לפני ולפנים בקדש הקדשים ביום הכפורים, ולכן לובשים בליל הסדר קיטל לבן כמו הכהן הגדול בשעת עבודתו. והלא אצלו כתוב (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" ואמרו בירושלמי (יומא פ"א ה"ה) דלחכי כתיב "וכל אדם" לרבות המלאכים שנאמר בהם (יחזקאל א, י) "ודמות פניהם פני אדם", שאף המלאכים אסורים לשהות בבית המקדש בשעה שהכהן הגדול מקריב את הקטורת לפני לפני.

א"כ הוא הדין בליל הסדר, שאסור למלאכים לשהות בבית של ישראל המתקדש בקדושת קדש קדשים דומיא דעת הקרבת כהן גדול את הקטרת, וממילא אין צריך לומר "שלום עליכם". והדברים נוראים...

ליל הסדר – שמחת הנישואין בין ישראל לאביהם שבשמים

מצינו במהרי"ל (ריש הלכות ההגדה) שהשווה ליל הסדר לשמחת נישואין, ומבאר שם הטעם שמברכים שבע ברכות טרם אכילת המצה כי הוא דומיא דשבע ברכות שמברכין בשמחת נישואין. וצריכים לברך משום דקיימא לן (מסכת כלה פ"א) "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה", ולפי זה מסביר המהרי"ל באופן נפלא את מה שאמרו בירושלמי (פסחים פ"י ה"א, הובא בתוס' פסחים צט: ד"ה לא) שהאוכל מצה בערב פסח קודם זמנה "כאילו בועל ארוסתו בכית חמיו", כי אין ראוי להקדים לאכול את המצה טרם בריית הנישואין, נמצאנו למדין שבלייל הזה מתעורר בחינת נישואין בין ישראל לאביהם שבשמים כביכול, ונעשין תרי ערין דלא מתפרשין כביכול.

וב"מעשה רב" להגאון מוילנא זי"ע מפרט ומבאר מה הן הברכות: שלוש בברכת קידוש ובורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, שהחיינו, הרביעית בעת נטילת "ורחין" [שלישיתנו נוטלים ידים ומברכים על הנטילה כדין אכילת דבר שמיכולו במשקה], ברכת בורא פרי האדמה ב"כרפס" הרי חמשה, ברכת "אשר גאלנו" היא השישית, ובורא פרי הגפן על כוס שני היא הברכה האחרונה שב"שבע ברכות". מיהו הני מילי לשיטת הגר"א שנוטלין ידים בברכה בעת נטילת "ורחין", אך לשיטתם של אלו שאין מברכים נמצא דחסי ברכה, אך עיין ב"לבוש" (סימן תעא סק"ב) שמונה סדר אחר של הברכות, ונמצא שברכת "על אכילת מצה" היא הברכה (אחריתא) האחרונה והחשובה שבברכות, שהרי הכל הולך אחר החיתום.

ומסיים שם: וכשם שמעשה עבירה גורם לנתק את האדם מן הקדושה בבחינת גירושין, כמו שמצינו אצל אדם הראשון דכתיב (בראשית ג, כד) "ויגרש את האדם", ואמרו במדרש (בר"ר פרשה יט, ט) שנתן לו הקב"ה גט פיטורין והיה דינו כאשה מגורשת, אך בכל זאת, על ידי התשובה חזר אצלו בחינת נישואין, הכי נמי גם אם לפעמים נכשל האדם ונתרחק מהקב"ה יש לו הכה בליל הסדר על ידי אכילת מצה לחזור אל מקור מחצבתו ולבוא בברית נישואין, כקירבת אדם הראשון קודם החטא, והדברים נשגבים...

כל אחד יכול לטהר את עצמו בלילה זה

בשנה אחת כאשר נכנס הר"ח בעל ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר זי"ע לבית מדרשו לערוך את ה"סדר" נענה ואמר לפני הקהל: "מי שאינו מאמין כי גם הרשע הגדול ביותר יכול להתהפך בלילה הקדוש הזה לצדיק גמור – הוא הוא אותו רשע הנאמר בהגדה!...

בשנה אחרת כאשר יצא הר"ח בעל ה"ישמח ישראל" זי"ע מחדרו שבבית המדרש לעבר השולחן והגיע לשולחן בו ערך את הסדר, פריץ בקול שאנה: "קדש!!! יהודי! קדש את עצמך, אל תחמיץ את ההזדמנות הניתנת לך בלילה הזה לעלות ולהתעלות..." ובעוד שהקהל עומד וקולט את הדיברה הראשונה ומחליט בנפשו לחפש את הדרך להתקדש, באה הדיברה השניה ביתר שאת וביתר עוז: "ורחין!!! יהודי! טהר את עצמך ורחץ מעבירות שבידך, ורק אז תעמוד על מצבך העגום שהנך נמצא בו".

כל הקהל שנכח שם עצר את נשמתו מרוב פחד ויראת הכבוד ששרה שם באותם רגעים נצחיים, כל אחד חושב בלבו כי בוודאי אליו מתכוין הרבי...

אך אחרי רגע של דממה עובר הרבי למידת הרחמים, וברוח אבהית מפרש הוא את דיברתו השלישית: "כרפס!!!!" "התבוננו בכרפס, מהו? בסך הכל ירק כמו שאר ירקות, רק עליו יוצאים ההוצה ואילו הוא טמון עמוק באדמה. מי שם לב אליו ומי מתחשב בו כל ימות השנה, ועם זאת, כשליל הסדר מגיע מעלים אותו על שולחן מלכים, קחו אפוא מוסר ותלמדו ממנו, כי אף שבכל ימות השנה, הנכם שקועים בכל מיני מעשים הומריים ככרפס הזה ששקוע באדמה, הרי אם תרצו מסוגלים אתם להגיע בלילה הזה למדרגות רמות ונשגבות..."

התפילה להקב"ה בלילה זה מסוגל לפעול ישועות למעלה מדרך הטבע

בהגדת "באר החיים" מובא: בשבת הגדול שנת תרע"ב לפ"ק דרש הגה"צ רבי אליהו גוטמאכר זצ"ל מגריידיץ הנודע בכינוי "הצדיק מגריידיץ", דברים חוצבים להבות אש קודש לפני קהל עדת מרעיתו בגודל קדושת ליל הסדר, ולאחר הדרשה הורה להפיץ ולפרסם את הדברים ברבים. כדי שיכירו וידעו כולם ליל שימורים מהו, ואלו היו דבריו:

דלכאורה פלא על מרדכי שגזר תענית ביו"ט ראשון של פסח, הלא הגזירה נגזרה על ידי אחשוורוש והמן לעוד כאחד עשר הודש ביום י"ג אדר, ומדוע מיהר לקבוע יום צום ותפילה תיכף ומיד ולדחות את יו"ט ראשון של פסח, כאשר מצד הסברה היה נראה שהזמן היותר מוכשר ומסוגל להרקייע שחקים ולכבד גזירות רעות הוא בימים הנוראים?

אלא כי מרדכי ידע את כל אשר נעשה וכבר נחתמה הגזירה כחותם של טיט על ידי מלך מלכי המלכים (כמבואר באסתר"ר פרשה ג, יד), וכדי לכבד גזירה חקוקה כזו צריך ניסים למעלה מדרך הטבע, ועל כן בחר דוקא להתפלל בליל הסדר כי רק "פסחדינג תפילות" יבטלו רוע הגזירה, מפני שבימים אלו נעשו לישראל ניסים ונפלאות בכל הדורות, הא למה זה דומה, לחופר באר מים שנסתמה, שבוודאי קל יותר לחפור אותה ולמצוא את המעיין שהיה מכבר מאשר לחפור באר חדשה, והכי נמי בחרו מרדכי ואסתר לקבוע יום תפילה ותחנונים בליל הסדר, כי בקל אפשר לעורר או ישועות למעלה מדרך הטבע...

ליל הסדר הוא זמן אדיר לתפילה על פרנסה טובה!

הר"ח בעל ה"אהבת שלום" מקאסוב זי"ע עורר את כל הקהל להתפלל בליל הסדר בפרט, ובחג הפסח בכלל, על פרנסה טובה ומווני רווחי, באומרו שלפעמים נובע חסרון השפע בפרנסה משום שמתפלל אדם על פרנסתו רק בראש השנה, דבתוך תפילותיו על החיים ביקש גם על המזון, אבל יותר הוא לא המשיך לבקש, ובאמת הרי בפסח נידונים על התבואה (כדאיאת ראש השנה טז). והוא זמן ראוי להפיל תחינה על זה. וכן בחג השבועות שנידונים על פירות האילן צריך להרבות בתפילה שיצמחו ויגדלו פירות טובים להנות בהם בני אדם. נמצא שבתוך בקשותיו על ההשפעות הרוחניות צריך להעתיך גם למנוחת הנפש מטרדות הפרנסה ולשפע בכל.

ולפי זה היה דורש וממליץ באופן נפלא את הפסוק (בראשית כא, כח) "והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך. ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה וגם אתה לא הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום". שאברהם הוא הצדיק, הפונה כביכול אל מלך מלכי המלכים הנרמז בתיבת "אבימלך" – אבי כל המלכים מלך מלכי המלכים. וטוען לפני השי"ת על אודות באר המים אשר גזלו המקטרגים ואינם משפיעים לישראל כפי צרכם. "ויאמר אבימלך" – משיב השי"ת, "לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה" – אינני יודע מאומה ממעשים אלו, אולם "גם אתה לא הגדת לי" – שבשעת אמירת ההגדה לא רמזת לי מזה כלל, והרי בפסח נידונים על התבואה, "וגם אנכי לא שמעתי" – גם ביום מתן תורה יום קריאת "אנכי", שבו נידונים על פירות האילן לא שמעתי בקשה עליהם, "בלתי היום" – ורק בראש השנה שנקרא "היום" התפללו על זה, וכי בתפילת ראש השנה זה מספיק?...

אגעדאנק

על פרשת השבוע

י"ט פסח ופר' שמיני תשע"ח

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

מצוה עלינו לספר

דרכו של רבינו בעל החתם סופר היה תמיד לומר דברי תורה רבים בכל סעודת שבת, עד שלפעמים הסעודה הייתה נמשכת שעות מרובות עקב הדרשות והפירושים הרבים.

שונים היו הדברים בליל הסדר. ליל התקדש החג - בשעת עריכת הסדר, ובפרט בעת אמירת ההגדה לא היה החת"ס אומר ואפילו לא פירוש אחד. את כל הפירושים היה שומר למשך ימי חוה"מ הבאים - לאחר מכן, אז היה יושב עם תלמידים ועם מקורבים, ולפעמים גם עם בני הישיבה, והיה משמיע בפניהם פנינים נפלאים ואף דרשות ארוכות בענייני הפסח.

וכך העיד תלמידו רבי שמעון סידאן בספרו שבט שמעון: מלבד תשעה באב לא עבר יום אחד, שלא למד ברבים. בליל שימורים באו תלמידיו לראות הנהגתו בהסדר, ולשמוע פירושו בהגדה ובשיר השירים. [מעניין לציין כי בתשובותיו הנודעים של תלמיד רבנו ה"ה הגה"ק המהר"ם שיק (או"ח סימן רס"ד) מזכיר מה שראה מהנהגות רבינו בשיעור כזית מצה בליל הסדר]

כאשר נשאל לסיבת הדבר, השיב: בפסח יש מצוה לספר על יציאת מצרים, ולא עוד אלא שאנו אומרים וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. משום כן, בליל הסדר לא נכון לומר פירושים ודרשות, אלא צריך להתמסר לגמרי רק לילדים ולבני הבית ולספר להם על יציאת מצרים.

ואכן, כך היתה דרכו בליל הסדר. הוא היה יושב שעות ומספר לילדיו על יציאת מצרים, והיה מבאר להם פשוטם של דברים כל מילה בלשון קלה, כדי שידעו ויבינו היטב מה אירע לאבותינו בארץ מצרים.

פעם, אף הביא בנו בעל המכתב סופר בשם אביו הקדוש בעל חת"ס לבאר את חובת הצויו על האדם לזכור בכל ימות השנה את יציאת מצרים בכלל, ולספר בארוכה בליל התקדש החג - בפרט (מובא בספרו מכתב סופר חלק ראשון בדרשה לשבת הגדול): דהענין דיש לו לאדם לשום על לב בני ביתו וצאצאיו שלא יתייאשו חלילה בבוא חבלי משיח. "מי יודע מה יהיה בימים ההם מנסיונות גדולות כאלה אשר יתחמץ לב האדם עליהם בראותו כאלה וכאלה". על כן ראוי לשום על לב ימי צאתנו מארץ מצרים.

והרי כך גם וכתב רבינו לכתוב וחרט על דרשותיו (דרשות חת"ס בד"ה ואכלתם): ואכלתם אותו בחפזון - רומז שאריך בסיפור יציאת מצרים כל כך בשעה שמצה מרור ופסח מונח לפניו, עד שלבסוף יהיה זמן בהול לאכול פסח קודם חצות או קודם עמוד השחר - באופן שתהיה האכילה גפא בחפזון ובהילות - "והנסיון מוכיח".

("ספרא דמלכא" הספר החדש אמרות ועובדות חת"ס, מאת הרב שמואל צבי גנץ שליט"א, בהוצאת "עוז והדר")

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין ייתי ויכול. כל דצריך ייתי ויפסח. השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישאל. השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין;

הגמ' במסכת בבא בתרא (ט, ב) אומרת: "ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות" וזה נרמז כאן: "הא לחמא" ה"א בגימטרי' שש שעל "לחמא" שנותנים לעני מקבלים שש ברכות. "עניא" באם עונה אחריו ומפייסו - "עני" י"א מקבל י"א ברכות.

"כל דכפין ייתי ויכול" בגמ' קידושין (פא, א) איתא שפלימו היה - רגיל לומר "גירא בעינא דשיטנא", ופעם אחת התגרה בו השטן והתחזה

לעני וביקש שיכניסוהו, ולבסוף הציג עצמו כאילו מת ופלימו נבהל וברח. בא בעל ההגדה ואומר, שבלילה זה כל מי שרוצה יכול להיכנס ואין לחשוש שיצא מזה מכשול כיון שהוא ליל שימורים.

"השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישאל" באם מכניסים - אורחים ונותנים צדקה, נזכה לגאולה שכן "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

"השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין" עפ"י הגמ' בבא בתרא (י, - א), "וזה שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא, אם אלקיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? א"ל: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם. א"ל: [אדרבה] זו שמחייבתן לגיהנם, אמשול לך משל למה הדבר דומה: למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך, לא כועס עליו? ואתם קרוין עבדים שנאמר כי לי בני ישראל עבדים! אמר לו ר"ע: אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו, וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך, לא דורון משגר לו? ואנן קרוין בנים דכתיב בנים אתם לה' אלקיכם!" הרי, שאם יש לישראל דין של "עבדים" אין הצדקה מעולה, ורק אם יש להם דין בנים אזי מעולה היא. וזה שאמר בעל ההגדה, שאם תקשה שאין הצדקה מעולה כיון שיש לנו דין עבדים, תדע שאינו כן, שרק כעת הננו נדמים כעבדים אבל לשנה הבאה בני חורין, וע"כ שאין לישראל דין עבדים.

(ברית אבות)

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

כתב הגר"ח קנייבסקי, אבא זצ"ל כותב בספרו 'קהלות יעקב' ברכות סי' ד': מה שכתוב שהיו מסובין "בבני ברק", שהרי לרבי אלעזר בן עזריה הפסח נאכל רק עד חצות ולמה עסק בסיפור יציאת מצרים כל הלילה הרי אין המצוה אלא בזמן מצה ומרור? ואפשר, שבשביל זה מסופר כאן שהיה בב"ב, ובני ברק הוא אתריה דרבי עקיבא, ובמקומו של ר"ע היה צריך לנהוג כר"ע, ור"ע סובר שפסח נאכל כל הלילה וממילא גם מצות סיפור יציאת"מ כל הלילה.

(דרך שיחה)

אמר ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות וכו',

יראה לפרש עפ"מ"ש המפרשים שהטעם שיצאו ישראל מלפני זמנם, הוא לפי שגם הלילות נחשבו כימים, לחשבון השנים, ולכן מכת בכורות היתה בחצות הלילה לרמזו שיציאתם בחצי זמנם, וזהו "בחצי הלילה" כלומר הטעם משום הלילות, ונקדים עוד מ"ש המפרשים ז"ל משם הזוהר דאדם הראשון נתן לדוד המלך שבעים שנה מחייו, וגם מבואר שם דאברהם אבינו ע"ה ויעקב ע"ה ויוסף הצדיק נתנו משנותם לדוד המלך ע"ה, ולפי זה היה ראוי שיחיה ק"מ שנה, אמנם יען דוד המלך ע"ה לא טעם טעם מיטה ולא ישן מימיו כי אם שתי נשמי, ולא טעם טעמא דמותא ואיקרי חי, וא"כ מדת ימיו עולים לו בכפילו, כי לא נהג כדרך כל בני אדם, והיו חייו בין ימים ובין לילות ק"מ שנה, ע"כ לשון המפרשים ז"ל.

אות ב' וקשה כי הרי זה היה שם המוכה ולא שם המכה אבל כיון שהבכורים הרגו במצרים שוב זה היה שם המכה עצמה ולפיכך היה ר"י נותן בהם סימנים של באח"ב.

(דרך שיחה)

חד גדיא

מנהגו של רבינו החתם סופר היה לספר בליל פסח סיפור שקיבלה מרבו המובהק הכהן הגדול רבי נתן אדלר זי"ע על הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל. באחד מן הימים בתקופה בה הייתה החילוקי דעות בינו לבין הגאון רבי יעקב עמדין נסע הגאון רבי יונתן מביתו לעיר אחרת, והיה אחר ימי הפסח, ועל אם הדרך סר ללון בבית מלון אורחים, ופגע שם באנשים פחותי ערך אשר דיברו עליו סרה, והם לא הכירוהו ויחשבו אותו לעובר אורח פשוט, ויפנה אליהם בשאלה על הפיוט "חד גדיא", הלא החתול טרף את הגדי דבין אבא בתרי זוזי, וא"כ טוב עשה הכלב שנשכו על עול בכפו, ולא טוב עשה המקל שהכהו, ויפה עשה האש ששרפו, ולא צדקו המים שכבו את האש, וטוב עשה השור ששתה למי, ולא טוב עשה השוחט ששחטוהו, וצדק מלאך המות שהמית להשוחט, ולבסוף בא הקב"ה ושחטו למלאך המות, והלא לפי החשבון צדקו דרכי המלאך המות, ויבינו מקושיתו כי מתחפש הוא מהם ואדם גדול הוא, ע"כ הפצירו בו שיגלה להם התירוץ, ויען ויאמר להם אכן הגדי והחתול יש להם ריב ביניהם, מ"מ יסדרו הדברים בינם לבין עצמם, אבל מהכלב מי ביקש מידו משפט, ע"כ לא נכון עשה הכלב, וטוב עשה המקל שהכהו, ולא טוב עשה האש ששרפו, והמים צדקו שכבו להאש, ולא צדק השור ששתה למי, וטוב עשה השוחט ששחטו, ולא צדק מלאך המות בשחיטתו להשוחט, וע"כ לעת"ל ישחוט הקב"ה למלאך המות הוא היצה"ר, והוסיף לאמר ומזה תבינו שאם שני גדולי תורה יש להם ריב בינם לבין עצמם, אתם אנשים פשוטים מה לכם להתעבר על ריב לא לכם, ויפייסוהו ושתקו ולא דיברו עוד, והגאון רבי יונתן נסע לדרכו לשלום.

("ספרא דמלאך" הספר החדש אמרות ועובדות חת"ס, מאת הרב שמואל צבי גנץ שליט"א, בהוצאת "עוז והדר")

קריעת ים סוף

הנה בקריעת ים סוף מפורש בגמרא (סוטה לו, א) "כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה שנאמר שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים והיו שרי יהודה רוגמים אותם שנאמר שרי יהודה רגמתם". ולמה היו רוגמים אותם? ביאר הגר"ח קנייבסקי שבפשוטו הוא על שחטפו להם שבט בנימין הצעיר מכולם את המצוה מיהודה החשוב, אבל יש יהודי אחד מרוסיה ר' זלמן לייב אסולין וסיפר שהיה בצבא הרוסי במקום שהיו בו מוקשים, והיו תמיד שולחים אותו לפני כולם לראות אם יש מוקשים בשטח כדי שהוא יהרג, ואמר שאז עלה בדעתו פשט שלכן היו שרי יהודה רוגמים אותם באבנים כדי שלא יגידו שבנימין הלך קודם כי נשלח לראות אם יטבע אם לא אלא אדרבה גם הם רצו את המצוה...

(דרך שיחה)

מאוצרות המגידים

רבי שבתי יודלביץ זצ"ל

כנגד ארבעה בנים דברה תורה

בהגדה של פסח, קוראים אנו את תיאורו של בעל ההגדה המצייר את דמותם של ארבעה בנים ארבעה סוגי אנשים אשר דוגמתם ניתן - למצוא בכלל ישראל. וכך מלמדנו בעל ההגדה:

"כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול. חכם מה הוא אומר? 'מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ד' אלקינו אתכם?' (דברים ו', כ'), ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. רשע מה הוא אומר? 'מה העבודה הזאת לכם?' (שמות י"ב, כ"ו), לכם ולא לו... ולפי - שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר, ואף אתה הקהה את שני - ואמור לו: 'בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים' (שמות י"ג, ח'), לי - ולא לו, אלו היה שם לא היה נגאל!'. תם מה הוא אומר? 'מה זאת?' - ואמרת אליו: 'בחזק יד הוציאנו ד' ממצרים מבית עבדים' (שמות י"ג,

ואפשר דבזה פליגי ר' אלעזר בן עזריה וחכמים, דר' אלעזר בן עזריה סבר שהטעם שיצאו קודם זמנם היינו לפי שנחשבו הלילות, אבל רבנן חלקו עליו, ולשיטתם תירצו כשאר התירוצים הידועים. ולכן פתח פיו ר' אלעזר בן עזריה ואמר "הרי אני כבן שבעים שנה", כלומר, כדוד המלך ע"ה אשר חי שבעים שנה, ורצונו כי הוא עומד בטעם יצ"מ כענין בן ע' שנה שהוא דוד אשר היה לו לחיות ק"מ שנה כי ע' נתונים המה לו מאדם הראשון ועוד ע' מהאבות והטעם אשר לא חי אלא ע' שנה היינו משום דלא ישן והלילות נחשבו לו כימים וא"כ גם בענין יצ"מ נמי נאמר כן דהטעם שיצאו לפני זמנם היינו לפי שנחשבו הלילות ג"כ ולהיות כי גם בענין דוד הע"ה אינו מוכרח טעם זה ויש לומר כמה טעמים דשנות אדה"ר נפגמו ועל כן הוצרכו האבות ויוסף הצדיק לותר מחייהם וכיוצא לז"א ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות ו"שתאמר" מלשון "את ה' האמרת וה' האמירך" שהוא לשון שבח, והכונה לא זכיתי שתשתבח יצ"מ בעבור הלילות, כי הן הם הגורמים לצאתם בחצי זמנם, ואתי כמאן דמפרש "ולא זכיתי" "ולא נצחתי" כמ"ש בהא זכניהו רבנן, וכונתו לא - נצחתי לרבנן שכולם יסכימו לשבח יצ"מ בעבור הלילות כי רבנן נטו לטעמים אחרים. עד שדרשה בן זומא דרחמנא אמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, לרבות הלילות, ומה טעם יש לזכור יצ"מ בלילות? אלא מוכח דעיקר טעם יצ"מ דהלילות נחשבו כימים, ומשום הכי חיובא רמיא עליה לזכור יצ"מ בלילות להודיע שהוא עיקר הטעם ודו"ק

("קבוץ חכמים" להגה"ק רבי עבדאללה סומך)

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלונינו אתכם וכו' רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם.

נראה לפרש בעזה"י כי ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ואדם המעמיק עצמו בתרי"ג מצות יראה כי אין אחד מהן ח"ו למותר (ועיין חולין ס' ע"ב אמר ר"ש בן לקיש הרבה מקראות שראויין לשרוף והן הן גופי תורה עיי"ש) כי יש מצוות עדות המורה על עדות הקב"ה ששורה בישראל וכדומה בכל אחת ואחת טעמים מתוקים מדבש, ואחר שהחכם מוצא הוא את כולם על מכוונם ומקומם הראוי להם, אבל אם מתרחק מלהבין, א"כ רואה ריבוי שלא לצורך וכפילות וכל רבוי נחשב לעבודת משה וממילא יוצא לתרבות רעה ח"ו, והיינו חכם [ע"כ קורא אותו 'חכם' ולא 'צדיק'] שהשכיל בתורה, שואל על עדות חקים ומשפטים כי בכל מצוה ומצוה רואה טעם נכון ומסתבר, וממילא מצדיק דרכיו אבל רשע שלא יצא לחלק בזה ראה רק כפילות וממילא היא עבודה לו.

עוד יש לפרש את ההבדל שבין שאלת החכם לשאלת הרשע במשל לאדם הנכנס לתוך הבית שאם רוצה להתבונן בכל דבר אזי הוא מבין ומרגיש את מה שראו עיניו, ויכול אח"כ לספר ולהסביר את השינויים בין הדברים השונים שראה, משא"כ מי שנכנס בלי כונה להסתכל ולהבין, אם ישאלוהו אח"כ מה ראה לא ידע להשיב, רק שנכנס, ולא תפס מה שראה, כך מי שהוא רוצה להכנס לפני ולפנים מתורתיו הק', והוא אצלו בבחינת 'מילתא דרמיא עליה דאיניש' מרגיש את ההבדלים המתוקים, שיש עדות, חוקים ומשפטים וכו' אבל הרשע שאינו רוצה לשים לב אינו רואה שום דבר רק "עבודה אחת גדולה" כי לבו כל עמו.

(הגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל - מבית לוי)

איכא למידק מה מצא המגיד עוול בשאלת הרשע יותר משאלת החכם דאי משום דאומרו לכם שהוציא את עצמו הלא גם החכם אמר אתכם שהוציא עצמו ולא אמר אותנו ויש לומר החכם כלל עצמו בשאלתו שהזכיר ה' ואמר אלקינו, אבל הרשע לא הזכיר ה', ועוד, דלא אמר "לנו" אלא אמר "לכם", וזה כוונת הפסוק "ויתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך" כלומר שיש יתרון בדברי החכם על הרשע, הזכרת ה', כמו שיש יתרון בין אור לחשך דכתיב "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה", הרי דבאור נזכר שם אלקים ולא בחשך. ודו"ק כי הוא דרך צחות.

("קבוץ חכמים" להגה"ק רבי עבדאללה סומך)

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב.

במדרש אמרו שהבכורים הרגו זה את זה והרגו באבותיהם ולפיכך היה רבי יהודה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב והוא מדרש פליאה.

ואמר אבא זצ"ל בשם ספר אחד או מגיד אחד שהנה כל המכות קרויות על שם המכה עצמה דם צפרדע וכו' והנה במכת בכורות נתן סימן של

י"ד). ושאינו יודע לשאול את פתח לו, שנאמר (שמות י"ג, ח'): והגדת - לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים".

הנה מוצאים אנו, כי לתורה ישנה שפה מיוחדת עבור כל אחד מארבעת הבנים, מארבעת סוגי האנשים הקיימים בעם ישראל: ישנה שפה מיוחדת עבור החכם, שפה שונה לחלוטין עבור הרשע, שפה המתאימה לתם, ואף שפתו של זה שאינו יודע לשאול. ואם רוצה אדם לידע מה טיבו של בנו די לו שיתבונן בסגנון השאלה, בנוסחה, ובכך - יוכל לתהות על קנקנו של השואל...

הבה נתבונן איפוא בשפה אשר ייחדה התורה לכל אחד מאותם ארבעה בנים, ונעמוד על הנקודות הדורשות הסבר.

אחד חכם

ובכן, הנה הילד החכם יודע מה עליו לשאול וכיצד עליו לשאול - זאת... הוא שואל ברצינות, מתוך רצון אמיתי להבין ולדעת: "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ד' אלקינו אתכם?". הוא יודע כי הקב"ה ציוה את אבותיו במצוות מיוחדות הנוגעות לחג הפסח, והוא מבקש לידע אותן על מנת לקיימן. לפיכך אף האב מצווה להשיב על שאלת - בנו ברצינות, ללמדו את הלכות הפסח, עד ההלכה האחרונה אשר - היא: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן".

והנה, משמעותה הפשוטה של ההלכה אודות הפטירה אחר האפיקומן הינה איסור לאכול מאומה לאחר סיום אכילת קרבן הפסח - בזמן שבית המקדש היה קיים, או לאחר אכילת מצת האפיקומן בימינו אנו שחרב בית מקדשנו ואין לנו זבחים ופסחים.

הסיבה אשר בגללה נבחרה דוקא הלכה זו בכדי לייצג את מכלול הדינים אשר מצווה האב ללמד את בנו הינה משום שזוהי אחת - ההלכות המתאפיינות בהיותן חותמות את הלכות הפסח, כאשר משמעות דברי בעל ההגדה הינה: אמור לבן החכם את כל הלכות הפסח, עד ההלכות האחרונות אשר עליהם נמנית הלכה זו: 'אין - מפטירין אחר הפסח אפיקומן'.

אכן, משמעות נוספת ישנה בדברים, והיא נוגעת לאופן בו מוטל על האב לחנך את בנו באופן כללי, לאו דוקא בכל הנוגע להלכות הפסח... שכן הלא טעם ההלכה על פיה אין לאכול מאומה לאחר אכילת האפיקומן הינו משום שרצון התורה הוא שטעם האפיקומן ישאר - בפיו של האדם. בה במידה, וכיוצא בזה בדיוק מצווים אנו גם לחנך - את בנינו, ללמד אותם את דברי התורה הקדושה בכזו מתיקות, בכזו נעימות אשר טעמה לא ימו שמפיהם למשך כל ימי חייהם! - זהו אופן החינוך הנרצה, וכאשר כך מחנך האב את בניו רבים הם - הסיכויים כי יגדלו הם לבנים חכמים, אשר יסבו לו רוב נחת ושמחה!

ואחד רשע

עמדנו איפוא על מהות התשובה ודרך החינוך הנרצית עבור הבן החכם, ועתה נעבור נא אל אחיו הרשע...

בעל ההגדה מלמדנו כי צורת השאלה המאפיינת את הרשע הינה: "מה העבודה הזאת לכם?", כאשר בדברי אלו הוא מוציא את עצמו מכלל ישראל, ומדגיש כי עבודת ה', הזכות הגדולה בה זכינו לעמוד לפני מלך מלכי המלכים ולשרתו עול הוא לגביו.

אלא שכאן עלינו לעצור ולשאול: מנין לנו כי כה רשע הוא הבן לזה? אולי אינו כופר בעיקר, ואינו חפץ להוציא עצמו מהכלל, ורק העצלות היא זו המדברת בתוך גרונו וגורמת לו לשאול את שאלתו בצורה בה היא נשאלת?

אכן התשובה היא פשוטה...

שכן אילו היה קם הבן הרשע הלזה בליל תשעה באב, פנה אל אביו ואומר לו: "אבא, מה העבודה הזאת לכם? מדוע צריכים אתם לחלוץ נעליכם, ולצום, ולבכות ולהתאבל? מדוע אינם יכולים לחיות חיים רגועים של שמחה?", אזי אמנם יכולים היינו לטעון כי מטען המצוות מכביד על כתפיו, ועצלותו או תאוותו היא המדברת מתוך גרונו.

אולם מתי שואל הרשע את שאלתו?

הרשע שואל את שאלתו המחוצפת בליל הסדר, בלילה המרומם ביותר, בלילה בו יושבים להם כל היהודים כשהם מסובים סביב

שולחנות ערוכים בבשר ודגים כבני מלכים, בלילה בו ערוך שולחנו של - האיש הישראלי בפאר והדר כאילו היה משועי ארץ! בדיוק בלילה הזה - מוצא לו הרשע מקום לבוא ולהקשות: "מדוע עובדים אתם כל כך - קשה?".

לפיכך ברור כי לא עצלות היא המניעה אותו לבעוט ולמרוד, ואף לא תאוה, אלא רשעות לשמה! שכן איזו 'עבודה' בדיוק מטרידה אותו? באיזה קושי הוא מואס? הלא לילה זה רצוף הוא תענוג רוחני וגשמי!

אם דוחה הוא הבן הלזה את מצוותיו של יום, את המצוות הללו אשר אינן עומדת כלל בסתירה לתאוותיו ולעצלותו אות היא ומופת - גמור לכך שאינו מדבר דברים של טעם, ואף אין הוא מוצא כל קושי בקיום המצוות, אלא כל רצונו רק למרוד באלוקיו ולהוציא את עצמו מן הכלל! מעתה, עבור "להכעיס'ניק" שכזה ישנה תשובה אחת ויחידה: - "הקהה את שיניו!"

העבודה הזאת לכם

אכן, עדיין שומה עלינו להתבונן בנקודה נוספת הנוגעת אל הבן החכם ואל אחיו הרשע. שכן הלא שאלתו של הבן החכם רמוזה בתורה במילים: "מה העדות, החקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם", ואילו שאלתו של הרשע הינה בנוסח של: "מה העבודה - הזאת לכם".

ומעתה, מה רבה היא התמיהה על אשר באים אנו בטענות כלפי הגן הרשע אשר הוציא את עצמו מהן כלל באמרו: 'לכם' 'לכם ולא לו', - ואילו אל הבן החכם אנו מתייחסים בכבוד על אף שגם הוא שאל את שאלתו באותו סגנון עצמו בהשתמשו במילה: 'אתכם' אשר אף היא - יכולה להתפרש באותו אופן: 'אתכם ולא אותו!'! מדוע לא נטען אף - כלפי הבן החכם על אשר הוציא את עצמו מן הכלל?

תשובה לדבר, נוכל למצוא במשלו של הדובנער מגיד, אשר אומר - היה כך:

משל למה הדבר דומה?

לאדם עני ואביון, אשר בדוחק מצא את פרנסת ביתו מעבודתו במשרדו של גביר העיירה. מידי חודש בחדשו, בראש חודש בדיוק - היה הגביר משלם לו את משכורתו, ומשכורת זו הספיקה לו בקושי לצרכיו הבסיסיים ביותר.

והנה, באחת השנים, כאשר משכורת חודש ניסן צרורה היתה באמתחתו עבר מיודענו האביון על פתחה של חנות שטיחים - וקרתית, ואת עינו צד שטיח נפלא מעשה רוקם, שטיח אשר עורר בליבו רצון עז לפאר בו את ביתו הדל...

מבלי לחשוב הרבה נכנס האביון אל החנות, בירר אצל המוכר את מחירו של השטיח, ומשהתברר לו כי די במשכורתו בכדי לשלם את תמורת המרבד החליט בו במקום לרוכשו, ויצא מן החנות שמח וטוב - לב...

אלא משהגיע הלה אל ביתו, הציג בפניו אשתו את הרכש החדש וסיפר לה כמה שילם תמורתו פקחה עליו זוג עיניים תמהות ושאלה - בתרעומת:

"אישי היקר, אילו היית גביר מבינה הייתי את הצורך אשר מצאת - בשטיח זה, ואף יכולה הייתי לקבל את ההשקעה אשר השקעת בו. אולם אם אינך זוכר, הרי הינך עני ואביון! לאחר שבזבזת את כל כספך על השטיח המיותר מהיכן תמצא מעות בכדי לרכוש את צרכי - הפסח? מהיכן נקנה יין, ומצות, ותפוחי אדמה, ובצלים, ושאר מצרכי החג? הא??"

למול תוכחתה המגולה של אשתו לא מצא מיודענו מענה, בפנים - כבושות הוא פנה אליה ושאל: "ובכן, מה אעשה כעת?", והאשה בהבירה כי אין מוצא אחר מלבד להשיב את השטיח אל החנות ולבקש מהמוכר כי יאות להשיב את דמי התמורה אשר שולמה כנגדו...

"מקוה אני רק כי הלה יאות למלא את בקשתך!" הוסיפה האשה - בספקנות, אולם בנקודה זו היה בעלה רגוע לחלוטין... במוחו עלה רעיון גאוני...

בטרם יצא הוא עם השטיח אל החנות נטל האביון סכין מטבח - פשוטה, ובאמצעות קרע את אחד החוטים מהם עשוי היה השטיח...

הרשע הלומד באוניברסיטה ובודאי השתלם בחוכמות חיצוניות, כאשר עליהן נמנית אף חכמת הדקדוק...

כאשר הבן החכם שואל: "מה העדות והחוקים אשר ציוה ה' אלוקינו אתכם" בהחלט יש מקום לתלות ולומר כי הוא אינו מתכוון - להוציא עצמו מן הכלל, אלא שהלשון העברית המדוקדקת אינה שגורה על פיו, ולפיכך הוא ביטא את כוונתו במילים אשר אינן מדוקדקות כל צרכן... לעומתו, הבן הרשע, ה'מתקדם' והדקדקן בודאי שקל היטב כל - מילה אשר הוציא מפיו על פי כל כללי הדקדוק... כאשר הוא שואל "מה העבודה הזאת לכם" הוא בודאי מדייק בדבריו עד לקוצו של יו"ד, - ואין זאת אלא שהוציא הוא עצמו מהן כלל וכוונתו לרמוז: "לכם ולא - לי!"...

הקהה את שיניו

מכל מקום, אם בהקהיית שיניו של הרשע עסקינן, הרי שזה המקום להביא מעשה חביב אשר מסופר על אחד מגדולי ירושלים, תלמיד חכם גדול וצדיק מופלג אשר אף בחכמת הרפואה היה בקי גדול, סיפור העוסק במקרה בו הקהה הוא את שיניו של הרשע הקהה היטב...

שכן ביום מן הימים, נכנס אל חדרו של הרב אחד מפורקי העול אשר ביקש להתלוצץ מעט על חשבון הצדיק, וסיפר לו בריצנות תהומית כי סובל הוא משלש מחלות נוראות אשר אינן נותנות לו מנוח: "המחלה הראשונה" החל הלה מתנה את 'צרותיו' "נוגעת - - לאמירת אמת... אינני מצליח בשום אופן להוציא דבר אמת מפי, ובעל כרחי יוצאים להם השקרים בזה אחר זה!

"המחלה השנייה" הוסיף הוא וסיפר "נוגעת לחוש הטעם בו - - אינני חש... איני מצליח לעמוד על טעמו של שום דבר מאכל או משקה, ועובדה זו ממררת את חיי שכן יכול כבוד הרב לתאר עד כמה קשה - היא האכילה מבלי לחוש את התענוג הכרוך בה...

"ואילו המחלה השלישית" סיים הלץ "נוגעת לכח זכרוני... בזמן - - האחרון, לצערי, אינני מצליח לזכור כמעט מאומה... כל מידע חשוב אשר נקלט במוחי נעלם ממנו כעבור זמן מה, ובשום אופן אינני - מצליח לזכור את הדברים אשר עלי לעשות או לדעת!"

הרב הצדיק, אשר חכם מחוכם היה, הבין על אתר כי אין בן שיחו - סובל מכל מחלה, וכי כל מטרתו אינה אלא להתלוצץ על חשבונם... אולם מאחר וכבר לימד החכם מכל אדם (משלי כ"ו, ה'): "ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם בעיניו" החליט הוא ללמדו לקח אותו יזכור - לנצח...

ובכן, הרהר הרב רגע או שנים, ולאחריו פנה אל פורק העול ואמר לו:

"שמע נא ידידי. בדרך כלל, מצליח אני למצוא תרופה למחלותיהם של בני האדם בו במקום. אני מכין מרשם והרוקח מכין את התרופה... אולם מאחר ומגיע הינך לשלש מחלות קשות באמתחתך זקוק אני - לזמן מה בכדי להתיישב בדבר ולמצוא את התרופה המתאימה מכל, ואף להכינה בעצמי... על כן, שוב נא אלי בעוד חצי שעה, ובינתיים מתחייב אני למצוא תרופה אשר תרפא את כל מחלותיך ברגע אחד - והיו כלא היו!"

גיחך האפיקורס בליבו, בז לסכלותו של הרב באשר סבור היה כי - האמין הוא לסיפורו, ויצא מן החדר על דעת לשוב אליו בעוד מחצית השעה בדיוק, ולברר מהי התרופה אשר מצא הרב ל'מחלותיו'.

והרב, מצידו, לא טמן ידו בצלחת... הוא הורה למשמשו לגשת אל דיר העיזים אשר בפאתי העיר, ולהביא משם כמה גללים מגלליהן של הבהמות הללו אשר צורתם כידוע הינה צורת כדורים קטנים, - לצבוע את כדורי הרעי בצבע אדום על מנת שיראו כמו תרופה אמיתית, ולהניחם בצורה מסודרת על גבי צלחת נקיה...

ואכן, המשמש ביצע את ההוראות בשלמות, וכאשר חזר אותו פורק עול אל חדרו של הרב יכול היה כבר זה האחרון לבשר לו - בשמחה כי מצא עבורו תרופה מצויינת. "הרואה אתה את הכדורים המסודרים על גבי הצלחת? שאל הרב, והאפיקורס הנהן בראשו. - ובכן, טול לך ארבעה מן הכדורים הללו, הכניסם בבת אחת אל פיר, והחל ללעוס בחזקה עד שתבלעם!" סיים הרב, והלה מיהר לעשות - כמצוותו...

שניות בודדות חלפו בטרם עמד הלה על טיבם של הכדורים האדומים... שניות בודדות חלפו בטרם החרידו זעקותיו את הבית

אל החנות הוא הגיע כשכולו אומר זעם מעושה, ובפנותו אל המוכר - החל צועק: "הכיצד לא תבוש? גזלת אותי! גנבת את כספיי! שילמתי לך טבין ותקילין תמורת השטיח הזה, ואילו אתה מכרת לי שטיח פגום אשר חוטיו קרועים!"...

הביט המוכר על השטיח, מצא כי הצדק עם הלקוח, ומיהר להשיב לו את כספו לשביעות רצונו המלאה... "הא לך, ושיהיו לך חיים ארוכים וטובים!" אמר המוכר, והעני יצא מהחנות שמח וטוב לב...

אך הנה זה יצא הוא ואל החנות נכנס אחד מעשירי העיר, - ואף בידו שטיח אשר רכש זה לא מכבר... אף הוא פנה אל המוכר בטרוניא, והצביע על כתם מכוער אשר נמצא בירכתי השטיח החדש...

אולם כאן, למרבה הפליאה לא מיהר המוכר להשיב את כספו של - העשיר... הוא בדק את הכתם היטב מכל צדדי, ורק לאחר שהשתכנע כי המדובר בפגם מהותי ביצור השטיח ניאות לאפשר לקונה להחליף - את המרבד באחר...

אדם אשר עמד על יד פתח החנות, והבחין ביחסו השונה של המוכר לשני הלקוחות לא יכול היה להתאפק, ומיד כאשר יצא העשיר מן - החנות מיהר הוא להכנס ולשאל את המוכר לפרש הבדלי הגישות.

"מדוע לעני אשר השיב את השטיח בטענה כי חוטיו קרועים - החזרת מיד את כספו, ואילו כאשר הגיע אליך העשיר בדקת את - טענתו באופן יסודי וגם לאחר הבדיקה לא הסכמת אלא לאפשר לו להחליף את השטיח?" הקשה הלה, והמוכר מיהר להסביר:

"שמע נא ידידי!" הוא אמר לשואל "אולי אינני חכם מופלג, אבל במסחר אני מביין! כאשר הגיע אלי העני והשטיח בעל החוט הקרוע בידו הבנתי מיד כי מתחרט הוא על עצם הרכישה, אין לו כל צורך - בשטיח, ובודאי אף ענין של 'שלום בית' יש כאן... הבנתי כי הוא זה אשר קרע את השטיח בכוונה תחילה, וכי מטרתו האמיתית הינה לקבל את כספו בחזרה!"

"מאחר וכך, הגעתי למסקנה כי אין כל טעם להחליף את השטיח באחר, שכן ברור לי כי בעוד יום או יומיים ישוב הוא לפקוד את חנותי והשטיח החדש בידו כאשר אף בו 'קרוע חוט'... העדפתי איפוא להשיב לו את כספו מבלי אומר ודברים, ולא להסתכן בכך שישחית הוא את כל סחורתי בכדי להצדיק את ביטול המקח..."

"לעומת זאת, הלקוח השני אשר הגיע ושטיח פגום מאמתחתו, הרי הוא אדם עשיר אשר באמת ובתמים חפץ בשטיח חדש. כאשר הוא הגיע להתלונן על פגם אשר נמצא בשטיח שרכש הרי שטענתו הינה - טענה עניינית, והתייחסותי אליו היתה בהתאם... בדקתי את הפגם, נוכחתי שהצדק עמו, ומאז וכך הצעתי לו להחליף את השטיח הפגום - באחר אשר ודאי ישיב את רצונו!"...

כה היו דבריו של מוכר השטיחים שבמשל, ויש בהם כדי ללמדנו אף על אודות ההבדל שבין הבן החכם לרשע...

שכן כאשר מגיע הבן החכם, ושואל שאלות הגיוניות על סדר ליל הפסח אנו מתייחסים אל דבריו בצורה עניינית. מאחר וכך, יכולים אנו - להבין כי כאשר הוא משתמש במילה 'אתכם' אין הוא מתכוון להוציא - את עצמו מן הכלל, אלא להגדיר את מקבלי הציווי הלא הם אבותיו - אשר עמדו לפני הר סיני ונצטוו מפי הגבורה בתר"ג מצוות... לפיכך אף מצווים אנו להשיב לו תשובה הוגנת וברורה, אשר תשיב על שאלותיו עד האחרונה שבהן ותניח את דעתו.

כאשר מגיע הבן הרשע לעומת זאת, אנו מיד עומדים על טיבו... מיד כאשר הוא מתייחס אל סדר ליל הפסח הרצוף בתענוג רוחני וגשמי כאל 'עבודה', ומאס בה אנו יכולים להסיק כי רשע הינו, וכל מבוקשו - אינו אלא לכפור ולקנטר... על כן, מבינים אנו אף כי כאשר השתמש במילת "לכם" כוונתו האמיתית הייתה להוציא עצמו מן הכלל, ואף - מכירים בכך שיהא זה חסר תועלת להשיב לו תשובה עניינית, שכן הוא אינו מבקש באמת לדעת מאומה...

לא נותר לנו איפוא אלא להקהות את שיניו של הבן הלזה, להשיב לו תשובה המתאימה לו, וזאת מבלי לצפות כי דברינו יביאו תועלת כלשהי בכל הנוגע אליו...

זהו איפוא הסבר אחד. אכן הסבר נוסף יש כאן, על דרך הצחות...

על פי הסבר זה, מן הראוי להבדיל בין הבן החכם, תלמיד ה'חידר' מן 'הישוב הישן', אשר אינו יודע את כל כללי הדקדוק לאשורם לבין - הבן

"בעבור זה עשה ה' לי" משמש גם כתשובה לכן הרשע, כאשר לגביו ההדגשה - היא על המילים: "עשה ה' לי" לי ולא לו! כיצד יכול אותו הפסוק - לשמש כתשובה לשני אנשים שונים?

אלא שלמעשה, היה עלינו להקשות כבר לעיל, בתשובה של האב לכן הרשע, מדוע אומר הוא: "לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל" - בלשון נסתרת? הלא תשובה זו מיועדת לכאורה לכן הרשע המסב עם אביו בשולחן הסדר, והיה לאב אם כן להשיב לו ישירות בלשון נוכח ולומר לו: "בעבור זה עשה ה' לי ולא לך, אילו היית שם לא היית - נגאל"!

אכן התירוץ הוא, שתשובתו של האב לשאלתו של הכן הרשע - כלל אינה מיועדת לו... כלפי הכן הרשע מורים אנו לאב הוראה ברורה - אחת ויחידה: "הקהה את שיניו!" איתו כלל אין מה לדבר! הוא הלא - אינו מעוניין לדעת, אלא לקנטר ולהכעיס, ומה יועילו לו תשובותינו והסברינו כולם?

תשובתו של האב על שאלתו של הכן הרשע מיועדת איפוא דוקא - לאזניו של הכן האחרון, זה שאינו יודע לשאול, זה אשר ישנו חשש כבד כי יושפע מדברי ההבל והאפיקורסות שמשמיע אחיו הגדול הרשע על שולחן הסדר! אליו פונה האב ואומר לו: "דע לך בני, כי בעבור זה - עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו לאחיק הרשע! שכן אילו היה - שם אחיק הלזה לא היה נגאל!"...

נמצא אם כן, שהפסוק אותו מביא בעל ההגדה עבור הכן שאינו יודע לשאול הינו אמנם אותו פסוק עצמו אותו הביא לעיל בעקבות - שאלתו של הכן הרשע, שכן בשני המקומות הללו פונה האב אל הכן שאינו יודע לשאול, ובשניהם הוא משיב לו אותה תשובה עצמה! אלא שכאשר ישנו בן רשע בבית, והלה מטיל את ארסו בשאר הנוכחים - מחוייב האב להדגיש בבירור כי דרכו של הרשע הלזה אחריתה באבדון, ולחדד כי "אילו היה שם לא היה נגאל", ואילו כאשר נמצא ה'שאינו יודע לשאול' לבדו יכול האב להסתפק בתשובה האמיתית, הברורה, - "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים!" הפלא ופלא!

מכת ארבה

המכה הבאה, מכת ארבה מתוארת בתורה כך (שמות י', א' ו'):

"ויאמר ד' אל משה: בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדי, למען שתי אתתי אלה בקרבו. ולמען תספר באזני בן ובן בן את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם, וידעתם כי אני ד'. ויבא משה ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו, כה אמר ד' אלקי העברים: עד מתי מאנת לענת מפני? שלח עמי ויעבדני. כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך. וכסה את עין הארץ, ולא יוכל לראות את הארץ, ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד, ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה. ומלאו בתיך, ובתי כל עבדיך, ובתי כל מצרים, אשר לא ראו אבתיך ואבות אבתיך, מיום היותם על האדמה עד היום הזה, ויפן ויצא מעם פרעה".

משה רבינו מזהיר את פרעה כי אם ימאן לשלח את ישראל כמצוות ה' הרי שעתידי הוא ללקות במכת הארבה, אשר יכסה את עין הארץ - את אור השמש מעל פני האדמה, ויאכל את כל שארית גידולי הארץ אשר נותרו לאחר הברד.

והנה, נשאלת השאלה, מאחר והקב"ה מקדים ומודיע למשה כי מכביד הוא את ליבו של פרעה לבלתי הנח לו לשלח את ישראל עד אשר ילקה בכל המכות "למען שתי אתתי אלה בקרבו" אם כן מדוע - - היה כלל צורך לשלח את משה ולהתריע לפני המכה? מדוע הקב"ה היה צריך 'לחמם' את פרעה ולאחר מכן להקשות את ליבו? הוא הלא יודע - כי ליבו קשה הוא ואף אם יחפוץ לא יוכל לשוב בתשובה ולשלח את - ישראל!

בכדי להבין את הדבר עלינו להקדים הקדמה אחת, מעשה נורא - המובא בגמרא במסכת סנהדרין (צ"ה, ע"ב צ"ו, ע"א), וכך מספרת - הגמרא:

לאחר התבוסה המשפילה שנחל סנחריב בבואו לצור על ירושלים, תבוסה ניסית כאשר מלאך ממרום בא והרג בלילה אחד את כל מחנהו החליט סנחריב כי אין לו ברירה אלא לברוח ולהמלט על נפשו. מיד - כאשר קם בבוקר וראה את כל רבבות חייליו מוטלים מתים על פני

והרחוב... "רבי! הרי אלו גללי עיזים!, הוא צעק, והרב חייך והסביר - בנחת:

"הפלא ופלא! הנה כבר יכול אתה לראות בעצמך הכיצד התרפאת כלאחר יד משתי מחלותיך הראשונות! הלא בזה הרגע אמרת דבר אמת שהרי אמנם צודק אתה כי גללי עיזים הם אלו, ואף נוכחת לדעת כי - חש הינך היטב בטעמו של המאכל אשר הכנסת לפיך!"...

"ובאשר למחלה השלישית" סיים הרב, "הרי שיכולני להבטיחך - נאמנה כי נרפאת ממנו לחלוטין... את טעמם של ה'כדורים' הללו, ואת הנסיבות אשר הביאו אותך לחוש בו אני מתחייב כי לא תשכח למשך - כל ימי חייך!"...

בשלב זה הודה אותו 'לץ' כי חכמתו של הרב עלתה על 'פקחותו' - שלו, והכריז בפה מלא: "רבי, נצחתני!... אולם הרב, הוא עדיין לא סיים את החשבון... הוא פנה אל אותו 'משכיל' ואמר לו: "דע לך, כי כאן בעולם קיבלת את הצואה כשהיא קרה... לעתיד - לבוא לעומת זאת, בעולם הבא תקבל את צואת העיזים כשהיא - רותחת... שם יעשו ממנה פשטידה עבורך... שכן כבר לימדנו רבותינו - (גיטין נ"ז, ע"א) כי 'כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה - רותחת'!"...

הנה לפנינו דוגמא נפלאה ל'הקהה את שיניו', כאשר אנו מוצאים כי אכן זוהי הדרך בה יש להתייחס אל הרשע אשר כל מטרתו אינה אלא לקנטר ולהטריד...

ואחד תם

הכן הבא עליו מדבר בעל ההגדה - הינו הכן ה'תם'. וכאן, כאשר אנו - מציירים לנגד עינינו את הכן הזה אנו רואים אותו כשהוא פוקח עיני - עגל ושואל מתוך טפשות מופלגת: "מה זאת?"...

ולכאורה, יש מקום לתהות, מדוע מציג בעל ההגדה את התם בכזה אופן? הלא התמימות מעלה גדולה היא עד מאד, כבר נצטוונו בתורה - (דברים י"ח, ג'): "תמים תהיה עם ה' אלוהיך", ואף יעקב אבינו, מעמיד כל זרע ישראל, עמוד התורה השתבח בתמימותו כאשר תיארה אותו - התורה הקדושה (בראשית כ"ה, כ"ז) כ"איש תם יושב אהלים!"

אכן התשובה היא, כי אמנם התמימות מעלה גדולה היא, אין - כמותה, אולם תלוי הדבר בעיניו ובמקום... תמימות בזמנה ובמקומה - אין משובחת ממנה, אולם תמימות במקום הלא נכון ובזמן הלא מתאים הרי היא פתח לכל הרעות כולן!

ועל כן, יעקב אבינו אשר ישב בבית מדרשם של שם ועבר ועסק בתורה בתמימות אכן השתבח במיוחד בתמימותו, אולם הכן התם - הזה, היושב בשכנות לאחיו הרשע אשר הקדימו אך במעט הרי - בתמימותו מונחת סכנה גדולה לכל עתידו הרוחני, ובודאי שאין בה משום מעלה... ואכן, לאחר שעמדנו על טיבו של התם המושפע השפעה יתירה - מסביבתו לטוב או למוטב, נוכל להשיב אף על שאלה נוספת, שכן לכאורה, הסדר הראוי של ארבעת הבנים היה צריך להיות: "חכם" - ואחריו "תם", שהרי התמימות היפך החכמה היא! מדוע אם כן - הקדים בעל ההגדה את הרשע והציבו מיד לאחר ה"חכם"?

אולם על פי המבואר נבין את הדבר בפשטות... שכן הרשע הלא - מבקש הוא להסית ולהדיח, לקלקל ולהשחית. מה עושה הוא איפוא? הוא מפריד בין ה"חכם" לבין ה"תם"... יודע הרשע היטב כי אם יהיה ה"תם" צמוד ל"חכם" יושפע הוא מהנהגותיו הטובות, ובכך הוא הלא - אינו חפץ! לפיכך הוא נעמד ביניהם, ובכך הוא 'מרויח' בכפליים... ראשית מנוע הוא מה"תם" את השפעתו הברוכה של החכם, ושנית - באופן זה יכול הוא עצמו להשפיע עליו לרעה ולהדיחו מדרך הישר...

ואחד שאינו יודע לשאול

הכן האחרון - הינו זה אשר אינו יודע לשאול. זה היושב ושותק - כגולם, ומחכה עד שיפתחו ויסבירו לו דבר דבור על אופניו, מראשית ועד אחרית. הוא מצידו אינו מבקש לדעת כלום, ואף אינו מבין כי - חסר הוא ידע או חכמה... הפסוק אשר משמש כתשובה לכן האחרון הלזה, הכן שאינו יודע לשאול הינו: "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", שכן הוא ממצה - בתשובה קצרה וקולעת את מהותו של יום, הקב"ה הוציאנו מבית עבדים על מנת שנהיה עבדיו ונקיים את מצוותיו. - אלא שכאן עלינו לשאול שאלה עצומה: הלא פסוק זה,

השדה יצא הוא בודד למדבריות השוממים, וכך הסתובב לו, תועה - וטועה בדרכו.

אולם הקב"ה טרם כילה את נקמתו בסנחריב. החשבון עדיין נותר - בחובה, והפרעון טרם הושלם... לפיכך, בא כביכול הקב"ה אל סנחריב ונדמה לו כאיש זקן, ניגש אליו ונתן לו שלום עליכם.

"שלום עליך סנחריב!" אמר לו הקב"ה, ומיהר לשאול: "אמור נא - לי סנחריב, להיכן אתה מממהר? להיכן אתה מנסה להגיע? האם יכול אתה להכנס בשערי ארצך? הלא מיד כאשר תגיע הביתה יבואו אליך כל שריק ונכבדיך, ויתבעו ממך את נפש בניהם ובנותיהם! הם ישאלו אותך היכן הם ילדיהם, ואתה לא תדע מה להשיב להם!"...

אכן למעשה, סנחריב כבר חשב על הבעיה האמורה, ובדיוק מפניה הוא ניסה לברוח... הוא ידע כי לא יוכל לשאת פניו כלפי בני ארצו, ולפיכך ביקש למצוא מפלט מהבושה הצורבת במדבריות השוממים, - החפים מכל בן תמותה... "צודק אתה!" אמר איפוא סנחריב לאיש - הזקן הקב"ה כביכול, ובתחינה שאל: "אמור נא לי, מה אעשה? הלא - צודק אתה, ומכיר אני בצדקת טענתך!".

ואכן, להקב"ה היתה עצה מן המוכן עבור סנחריב... "הבה ואומר - לך מה תעשה!" יעץ לו בעודו בדמות האיש הזקן: "אל תבוא אל - ארצך בבגדיך ובתפארתך, אלא תתחפש באופן בו לא יכירוך, ואיש לא ידע כי שבת משדה המלחמה!"

העצה נכוחה היא וראויה בלי ספק, אולם בפני סנחריב עמדה - בעיה מעשית... "כיצד אתחפש כאן במדבר?" הוא פנה ושאל את - האיש הזקן, והקב"ה השיב: "אני אסייע בידך! הבא לי זוג מספריים, ואני אגלח את זקנך ואלבישך בבגדים מרופטים עד שאיש לא יוכל - לזהותך כמלך סנחריב הרם והנישא!"...

"מספרים? כאן? במדבר?" הקשה סנחריב, אולם הקב"ה הקדים - רפואה למכה... בסמוך למקום בו התרחש המפגש כבר הכינו מלאכי - השרת מראש מפעל לטחינת גרעיני תמרים, ואל המפעל האמור - שלח הקב"ה את סנחריב, כדי לבקש מהפועלים כי ישאלו לו מספרים לזמן מה...

ואכן, בלית ברירה נאלץ סנחריב לגשת אל מטחנת הגרעינים ולבקש מהפועלים מלאכי השרת כמובן כי ישאלו לו מספרים, - - אלא שהפועלים החצופים לא הסכימו בשום אופן לעשות את הטובה הזו בחינם... "אם רצונך במספרים תאלץ לעבוד עבורם!" הם אמרו - - לו... "אנו מוכנים להשאל לך זוג מספרים בשמחה, אולם לא לפני שתעבוד מעט עמנו, ותטחן כמה שקים של גרעיני תמרים!"...

נקל לתאר כיצד נראה סנחריב, המלך הרם כשהוא עומד לו וטוחן - גרעיני תמרים... עומק כזה של תבוסה הוא לא חזה אפילו בחלומותיו - הגרועים ביותר... אולם מה לעשות? לא עמדה בפניו דרך אחרת להמנע מהבזיונות הצפויים לו בשובו לארצו כי אם הדרך עליה המליץ הזקן: - להתחפש באופן בו לא ניתן יהיה להכירו! והתחפוש הלא מחייבת - גילוח! והגילוח הלא מחייב מספרים! ותמורת המספרים הלא עליו - - לעבוד ולטחון! ובכן, אין מה לעשות... מפשילים שריולים וטוחנים!

אין ספק כי ביצועיו של סנחריב בתחום עבודת הכפיים לה לא הסכין מעודו לא היום מושלמים... אולי אפילו רחוקים מכך... הוא שם - עצמו בלי ספק ללעג ולקלס בעיני ה'פועלים' האחרים. ואלם מקץ שעה ארוכה של עבודה מייגעת הוא יצא מהמפעל וזוג המספרים הנכסף - בידו.

אלא שבינתיים, אדהכי והכי כבר שקעה השמש, הלילה פרס את - כנפיו, והחושך כיסה את הארץ... "בחשיכה שכזו" אמר הקב"ה - לסנחריב "אי אפשר לראות מאומה, ולא כל שכן שלא ניתן לספר - אפילו שערה אחת! אם רצונך שאגלחך עליך לשוב אל המפעל, - ולבקש כי יעניקו לך אש בכדי להדליק מדורה, לאורה אוכל לגלח את זקנך בשופי!"...

סנחריב תאר לעצמו מה צפוי לו בבית החרושת, הוא כלל לא - התלהב לשוב אל המקום בו ספג מנה גדושה של בזיונות זה לא מכבר, אולם כלום ברירה היתה לו?

מושפל ומורכן ראש הוא חזר אל המפעל וביקש מעט גחלים, ושוב התנו הפועלים את מילוי בקשתו בכך שיסייע להם ויטחן עוד כמה שקים, ושוב נאלץ הוא שלא בטובתו לשים עצמו ללעג ולקלס בעודו

טוחן שק, ועוד שק, ועוד אחד עד אשר השלים את המכסה אשר - קצבו לו, כאשר סביבו עומדים ה'פועלים' המלאכים וצוחקים עד בלי - די..."

כאשר שב סנחריב והאש היקרה בידו סבור היה כי תמו תלאותיו - לאותו הלילה, אולם טעות היתה בידו... "כעת" אמר לו הקב"ה יש - צורך להבעיר את האש בגחלים, ולשם כך יש להתכופף ולנשוף בהם בעצמה!"...

וסנחריב? הוא לא מתווכח... הוא נשכב במלא קומתו המלכותית על הארץ, נושף בגחלים הרוחשות, ולפתע נתפס אחד הגיצים בזקנו, אשר עולה בלהבות על אתר... לתגלחת הזקן כבר לא נזקק סנחריב... - האש ביצעה את המלאכה על הצד היותר טוב...

את תיאור מסכת בזיונותיו של סנחריב מסכמת הגמרא באמרה: - "אם הנך רוצה לעשות ליצנות מגוי הבער את זקנו!", שכן משפט זה - ממצה ומסכם היטב את תמצית ההשפלה לה זכה סנחריב... אולם בכך טרם הסתיים הסיפור...

סנחריב המגולח, בעל הזקן השרוף ממשיך לצעוד לו בדרכו, עייף - ושבע תלאות, והנה לפתע הוא מוצא קרש עתיק. לא סתם קרש היה זה אלא קרש מתיבת נח, וסנחריב מיהר לאמצו לאלוה, באמרו בלבו: - "אם הצליחה התיבה להציל את נח מן המבול בודאי כוחה רב הוא עד - מאד!"

לאלוהיו החדש נדר סנחריב נדר, וכך הוא אמר: "אם תצילני - ותצליחני בדרכי נודר אני להקריב את שני בני לפניך!".

אלא שלצערו הרב היו מאזינים לנדרו אשר נדר... היו אלו שני - בניו, אשר שמעו את נדרו של אביהם, הבינו את תכניתו לגביהם, והן כלל לא מצאו חן בעיניהם... הם בהחלט לא חפצו לסיים את חייהם כשהם מוקרבים לפני קרש...

הפתרון אשר מצאו הם בכדי להנצל מהגורל המר אשר תכנן אביהם עבורם היה פשוט ביותר: הם קמו והרגו את סנחריב אביהם, ובכך - הביאו את פרשת גדלו ותפארתו לידי סיום, סיום מביש בלי ספק למלכותו של מלך רם ונכבד...

אמנם כבר הקדים רב אבהו בגמרא (שם) באמרו אודות סיפור זה כי "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו", וזהו הסיפור בדיוק כפי שהוא מובא בגמרא עד לסיומו הטראגי.

והנה, הבה נתבונן: סנחריב רואה כיצד משמיד הקב"ה את כל צבאו האדיר בלילה אחד, אולם הוא אינו שב בתשובה... הוא עדיין אינו מאמין במלך מלכי המלכים... הוא בורח, הוא מבקש להתחפש, וכליבו מחבל תחבולות בכדי לשוב למעמדו הקודם. והקב"ה מצידו מה הוא עשה? הוא מבזה אותו, הוא משפיל אותו, הוא מתלוצץ ממנו, הוא מכניע אותו עד לעפר!

ולכאורה, מדוע? מה התכלית בכל זאת? מה המטרה? מה היעד? לשם מה נחוצה היתה ההשפלה הזו? הלא הקב"ה יודע כי מאומה לא יעזור בכדי להשיב את סנחריב בתשובה! מה שלא עשתה השמדת צבאו הכביר בודאי לא תעשה עוד ליצנות אחת! -

אכן התשובה אחת היא, והיא נוראה עד מאד:

חז"ל מלמדים אותנו (גיטין נ"ז, ע"ב) כי "מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים, מאן אינון? שמעיה ואבטליון". מי הם בניו של סנחריב? הלא המה אותם בנים אשר ביקש הוא להעלות לקרבן לפני הקרש מתיבת נח, אותם בנים אשר קמו עליו ורצחוהו נפש! וכיצד יצאו מהם בנים משובחים כאלו כשמעיה ואבטליון? -

התשובה היא: כי בניו של סנחריב ראו כיצד מתלוצץ ממנו הקב"ה, והם ראו כיצד מתעלל בו האלוקים אחר שלא שב בראותו את הרעה אשר פקדה אותו, והמסר הזה חילחל לדמם ובער בעצמותיהם, עד שמבניהם כבר קמו צדיקים קדושים וטהורים, גדולי הדור, שמעיה ואבטליון!

הוי אומר, כי אותה ליצנות אשר התלוצץ הקב"ה מסנחריב אמנם - לא הועילה לו, אך היא הועילה לבניו, ולבני בניו, אשר זרעי החינוך שניטעו בעת אותה התלוצצות באביהם זקנם הנצו בהם פרי - - הילולים!

זו התשובה אשר יש לנו להשיב בבואנו לבאר את טעם התעללותו של הקב"ה בסנחריב, התעללות חסרת תכלית לכאורה, וזו היא אף

ואכן, החגיגה הראשונה התקיימה ברוב פאר והדר, העניים אשר הוזמנו אליה גדשו בהמוניהם את השולחנות הערוכים בכל טוב - הארץ, והיטיבו את ליבם בסעודה משובחת כיד המלך. כשפיהם מלא בדברי הלל ושבח לגביר הנדיב עזבו העניים את האולם בשעת לילה - מאוחרת, ופנו אל ביתם שמחים וטובי לב.

למחרת מיועדת היתה להתקיים החגיגה השניה, הסעודה - המפוארת אליה הוזמנו העשירים ונכבדי העיר. בשעה שנקבעה, כבר ניצב בעל הבית בפתח האולם נכון לקדם את פניהם של אורחיו - הכבודים, אולם מה רבה היתה הפתעתו כאשר גילה כי בטרם הספיקו הנכבדים להגיע כבר היו קרוביו העניים מסבים בנחת סביב - השולחנות עליהם נערכו מבעוד יום מעדנים מיוחדים ויקרים...

"מה לכם פה?" פנה הוא בשאלה אל קרוביו, "הלא רק אמש - סעדתם את ליבכם בסעודתי, שמחתם ושימחתם, ואף אני הסבתי עמכם והנעמתי את זמנכם! מה ראייתם איפוא לשוב היום ולהופיע?" כלום חשקה נפשכם לשמחני שוב בנוכחותכם?"

אולם נראה היה כי דבריו, אשר נאמרו במלוא העדינות לא נגעו - כלל אל אורחיו האביזנים, אשר לרגע לא העלו בדעתם להבין את הרמז ולעזוב את המקום... תוך כדי שפיהם מלא וגדוש במזון הם השיבו - למארח, והסבירו בפשטות: "אתמול הגענו מדין 'עניים'... היום - לעומת זאת מגיעים אנו מדין 'קרובי משפחה', וסבורים אנו כי בודאי - תקדם בברכה את נוכחותם של קרוביך ביום שמחתך!"

זהו איפוא המשל, ועתה נפנה נא ונעבור אל הנמשל:

שכן לאחר שסבל פרעה נוראות בעת מכת צפרדע, כפי שהקדמנו ותיארנו לעיל במאמר 'עשרת המכות' נקל להבין מה הופתע הוא - כאשר פגש לפתע ב'ידידיו' הללו גם במכת ערוב... הוא בודאי פנה אליהן ואמר להן: "צפרדעים יקרות, שלום עליכן! אבל אולי תוכלו להסביר לי: אם אינני טועה הלא כבר הייתן כאן זה לא מכבר! מדוע - מיהרתן לשוב?"

אלא שהצפרדעים השיבו כאותה התשובה אשר השיבו לגביר קרוביו העניים... "אכן, היינו כאן בעבר, אולם אז הגענו מדין 'צפרדעים'... כעת מממשים אנו את זכותנו כ'חיות', וככאלו אנו - מגיעים עם שאר החיות הפוקדות את ארצך במכת ערוב, ומכות בך בלי הרף עד אשר תמלא אחר רצונו של בוראך בוראנו, מלך מלכי המלכים - הקדוש ברוך הוא!"

הנה כי כן, לקה פרעה בצפרדעים פעמיים: לראשונה בעת מכת - צפרדעים עצמה, ואילו פעם נוספת בשעת מכת ערוב...

ומעתה, מבואר היטב סדר הפסוקים: ישלח בם ערב ויאכלם, וצפרדע ותשחיתם, שכן דוד המלך בא ללמדנו כי אותן הצפרדעים אשר פקדו את מצרים במכת צפרדעים, כידוע לכל ינוקא שבו בשנית - עם מכת ערוב: "ערב ויאכלם צפרדע ותשחיתם!" -

(דרשות המגיד)

רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

יש אמרה נודעת. ודאי, דרך הלצה נאמרה, אבל אמת כה נוקבת טמונה בה! את ליל הסדר פתחנו בהכרזת: "כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח". יושב הבן, ואינו מאמין למשמע אזניו. פותח ושואל:

אבא, "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות", אף פעם אינך מכניס אורחים, והלילה הזה אתה מזמינם? "אה", משיב האב, זה בגלל ש"עבדים היינו לפרעה במצרים", וממנו למדנו לומר דבר אחד ולעשות דבר אחר, להבטיח ולסגת. למצוא מוצא: "לכו נא הגברים", בלי הצאן והבקר...

בנובהרדוק ספרו על אותו עשיר קמצן, שחלה בטיפוס הבהרות. היתה זו מחלה קטלנית, ממנה איש לא קם. בצר לו הבטיח שאם יתרפא יתן חצי מיליון זלוטים לצדקה. הוון עתק. אבל הבטיח בלב קל, שהרי איש לא הבריא ממחלה זו. אז למה הבטיח, כדי שיהיה מה לומר בהספדו.

לא עזר לו, ונרפא לאסונו. מיד התיצבו העניים בתור ארוך, לקבל חלקם בחצי המיליון. חשכו עיניו, מה יעשה. לאשרו, היה יודע ספר. זכר את

התשובה אשר עלינו להשיב על שאלתנו באשר להתראות החוזרות והנשנות אשר שלח הקב"ה לפרעה ביד משה!

שכן הקב"ה ידע אמנם כי לא ישוב פרעה מדרכו הרעה בעקבות כל אותן התראות, היה זה ברור כי במקום בו נכשלו המכות הנוראות בעצמן לא יצליחו לפעול איומים בעלמא, אולם אף על פי כן שלח - הקב"ה את משה להתרות בפרעה ולהתל בו בכדי ללמד אותנו, ואת בנינו, ואת בני בנינו עד סוף כל הדורות מה עלה בגורלו של מי שאינו - מציית להוראותיו של הקב"ה ואינו שת ליבו לתוצאות הרוות האסון אשר עלולות לנבוע כתוצאה ממעשיו!

עבור פרעה לא היתה אמנם כל תועלת בהתראות, והן אף לא - נועדו בשבילו... ההתראות נועדו בעצם עבורנו, ובמישור זה הן - מביאות תועלת נצחית לדורי דורות!

ואכן, סיפר לי פעם חסיד, כי ניגש פעם אל רבו ושאלו על אודות אדם פשוט אשר הרבי מרבה היה לקרבו ולכבדו, "מדוע כה מכבד הרבי יהודי פשוט זה?" שאל החסיד בכאב, והוסיף: "הלא אנכי טוב - שבעתיים ממנו ואילו אותי אין הרבי מקרב כמותו!"...

התשובה אשר קיבל אותו חסיד משקפת היטב את היסוד אותו - הצבנו בשורות הקודמות. שכן אמר לו הרבי:

"שמע נא בני: למען האמת צודק אתה, צודק במאת האחוזים... אתה בודאי טוב שבעתיים מאותו יהודי פשוט, ואילו הייתי שופטו על פי מעשיו לא היה ראוי הוא לשום מחוה של קרבה... אולם היודע - אתה מדוע מקרבו אני על אף כל זאת? הבה ואומר לך... אינני מקרבו בשל אלא בשל ילדיו... אם אקרב אותו רבים הם הסיכויים כי ילדיו - יבחרו כל ימיהם בדרך הישר, ובכך אני חפץ!" סיים הרבי את דבריו...

צפרדע מדין ערוב

בתארו את מכת ערוב, כותב דוד המלך: "ישלח בהם ערב ויאכלם, וצפרדע ותשחיתם", כאשר בפסוק זה עלינו לעמוד מלבד על טעם הזכרתן של שתי המכות הללו אף על שינוי הסדר אשר נמצא ביניהן, - שכן כידוע מכת צפרדע קדמה בפועל למכת ערוב.

אולם כאן, נכנס לתמונה המגיד מדובנא, אשר נושא היה את משלו ואומר כך:

משל למה הדבר דומה?

לגביר עשיר, בעל בעמיו, אשר טוב לב היה וגם טוב עין, גומל חסדים בגופו ובממונו. כאשר הגיעה עת דודים, והוא ארס את בתו עם בן גילה, - בחור מופלג בתורה וביראה, ומתוקן בכל מידה טובה נמנה מיודענו - הגביר וגמר בליבו להזמן אל שמחת הנישואין את כל בני העיירה ואת כל קרוביו, כאשר הוא שם דגש מיוחד על העניים שבהם.

"עניים אלו, אשר זה מכבר לא באה ארוחה הגונה אל קרבם" - הרהר הוא בליבו "בודאי ישמחו עד מאד להשתתף בשמחה, כטוב - ליבם במאכל ובמשתה הם ירכו בליבם את הזוג הצעיר, והיה זה -

שכרי!"

וממחשבה למעשה. - כאשר תכנן הגביר את סעודת הנישואין הוא לקח בחשבון כמות - גדולה של משתתפים, ובהם כל קרוביו ובני עירו העניים והדלים, וגם שאר אביונים אשר ירצו ליטול חבל בשמחת המצוה.

אלא שמשעה שירד הוא לפרטים, והחל תר אחר מקום מתאים לערוך בו את החגיגה הגדולה גילה מיודענו כי בעיה חמורה עומדת - בפניו... הוא לא מצא מקום אשר יוכל להכיל את האורחים כולם, את מכריו וידידיו אנשי העסקים, את המחותנים ובני משפחותיהם, וגם את העניים הרבים אשר הוא ציפה לראותם משתתפים עמו בשמחתו...

"ובכלל" חשב הוא "הלא לא הרי המאכלים אשר יערבו לחיכם - של העשירים אניני הטעם, כהרי המאכלים אשר העניים ימצאו בהם כדי שבעם!"

ובכן, לאחר שישב וחשב שבעה ימים ושבעה לילות הצליח - מיודענו להגיע לכלל החלטה. הוא גמר בליבו לקיים שתי מסיבות, יום אחר יום, כאשר המסיבה הראשונה תהיה מוקדשת לעניים: תושביה - העניים של העיירה עם בני משפחתו האביונים, ואילו המסיבה השניה - תיועד בדוקא עבור העשירים, שועי ארץ עמם עומד הוא בקשר עסקי - רצוף.

ומה ענה להם? שגם החתול מכיר בטבעו, אלא שאוכל הוא מאכל שסגולתו להשכיח! ולעניינו: הרשע אוכל מאכלות אסורים, וסגולתם טמטום הלב (יומא לט ע"א) ועוות הישרות, אם כן, כל הדבורים לא יועילו, כי בשכרותו רואה הוא את כביש הסרגל כמזוגג. בתחלה "הקהה את שניו" מאכילת מאכלות אסורים, רק אז אפשר לדבר עמו. ויותר: אז יראה בעצמו!

קהיון השניים, באכילת פרי בוסר חמור וקשה (יחזקאל יח, ב). איזה פרי בוסר אוכל הרשע, במה מקהים את שניו? להבנת הדבר, נלמד פסוק: "ונשב בגיא מול בית פעור, ועתה ישראל שמע את החוקים" (דברים ג, כט). מה הקשר בין שני הדברים. מדוע, מכין שישבו מול בית פעור, אתה יש לשמוע אל החוקים. ואם לאו, כלום בני חורין אנו להפטר מהם חלילה?

אלא שהחוקים הם מצוות שאין טעמן מובן לנו, והיצר הרע ואומות העולם מסיתים בענין (רש"י במדבר יט, ב). ומה משיבים להם? אומרים: מילא אנו, סומכים לחלוטין על בוראנו ומקימים מצוותיו. אבל אתם, לשיטתכם, איך שטופים אתם בחוקים נבערים ומופרכים כל ימיכם. האפנה, אינה חוק? חוקי הנימוסים הנוקשים, אינם חוק? ומי מכתוב חוקים אלו! ועד למולך, ולמרקוליס, ועל לעבודה הזרה המאוסה והמקביסה של בעל פעור והמונים נפתים, ונוהרים! את זה אתה - אוכל, כוסס, שניך קהות ולא אכפת לך! חונט עצמך בבגדי אפנה, נוהג בכללי הטכס, ומשלים אתם

רק חוקי ה' לצנינים בעיניך, וכלפינו תתריס: "מה העבודה הזאת לכם"?! כשאנו רואים את הנהירה לחוקי בעל פעור, מתחזקים אנו שבעתיים, להבדיל אלף אלפי הבדלות, בשמירת חוקי התורה הקדושה. וכשאנו רואים את סגידת הרשע לחוקי החברה, מקהים אנו שניו: כסוס אתה את פרות הבוסר, והנח לנו את פרות גן העדן!

יום אחד אני הולך ברחוב, ושומע צפירה. טרוד הייתי בעניני, אף לא עמדתי על טיבה. לפתע פונה אלי בחור גלוי ראש: "עמוד! למה אתה הולך?"

תמהתי: "למה לעמוד?"

"זה יום השואה והגבורה, עומדים לזכר הנספים בשואה!"

ואנוכי לא ידעתי. "אה", אמרתי לו, "אבל אני לא דתי!"

"מה?!" עיניו התעגלו: זקן ופאות, וכובע ופראק, ולא דתי?! ובכלל, מה ענין דת לכאן?!

אמרתי לו: "אמור לי, כשאתה נוסע ביום ששי לפנות ערב בבני ברק ושומע את הצפירה המבשרת על השבת, אתה ממנהר להחנות את הרכב ולרוץ לבית הכנסת?"

"לא", הודה.

"למה?" שאלתי.

"כי אני לא דתי", ענה.

"אם כך, הלא תבין: לך הצפירה ההיא לא אומרת כלום. מדוע שהצפירה הזו תחייב אותי? לך דתך, ולי דתי שלי..."

הפה הפעור שלו הזכיר מלכודת זבובים.

"יוחץ מזה", אמרתי, "אין מה להשוות! אתה תתבע ממני לכבד את זכר הקדושים?! אני אבדתי שם מאתים בני משפחה! אז אני לומד לזכרם, אומר קדיש. מה הועלת לך בעמידתך בצפירה?!"

איך נתנים החוקים להשוואה?!

דרך נוספת להבנת: "הקהה את שניו", ונקדים את דברי המדרש (הקדמת אסתר רבה, יא): כל מקום שנאמר "ויהי", אינו אלא לשון צרה. "ויהי בימי אחז" (ישעיה ז, א), שאחז ונעל בתי כנסיות ובתי מדרשות. אמר: אם אין תלמידים אין חכמים ואין תורה. משל למלך שמסר בנו לפדגוג, והיה פדגוגו שונאו. אמר: אם אני הורגו הריני מתחייב מיתה למלך, אלא הריני מושך מינקתו ממנו והוא מת מאלי - לא מובן: אם יהרגו יתחייב מיתה למלך, ואם ירעיבו עד מוות וימנע ממניקתו להניקו לא יתחייב מיתה למלך?

אך כמה עמקו דברי חז"ל!

דברי הגמרא (סוטה מט ע"ב) שגדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, מפני שלושה טעמים. הראשון שבהם: שהצדקה בממונו, וגמילות חסדים בין בגופו בין בממונו. הודיע שחצי המיליון עובר שדרוג: לא לצדקה אלא לקרן גמ"ח.

חשב שהועיל, איפה! התור התארך בכפלים, כי גם העשירים עמדו בתור להלוואת גמ"ח.

אה, לכן ממשיכה הגמרא ואומרת טעם נוסף: צדקה בממונו, גמילות חסדים אף בגופו. הודיע לכולם שהחליט לשנות את היעוד: במקום להקצות כסף לצדקה, ומה הוא כסף, בסך הכל ממון, מוכן הוא לעשות הרבה יותר, לטרוח בגופו.

לא שער את התוצאה, אנשים התדפקו על דלתו בלא סוף: אולי מוכן הוא לסעוד את בנם החולה, אולי יאות ללוות את אביהם הקשיש, אולי מוכן הוא לעזור בנשיאת משאות. וכי בשביל זה הבריא, כדי לבלות ימיו בעזרה לזולת? חייב להיות לכך פתרון!

עייין, ומצא. ודאי, לפיכך נכתב הטעם השלישי: שהצדקה לחיים, וגמילות חסד בין לחיים ובין למתים. התנדב אפוא לחברא קדיש, ונשם לרוחה: אף אחד לא עמד בתור כדי להקבר!

אשריו, גם קיים נדרו וגם נשאר עם רכושו

תלמיד נאמן של פרעה, וממשיך מורשתו!

הקהה את שניו ואמור לו

לגעור ברשע, ניהא, אבל מדוע בלשון: "הקהה את שניו". אקדים ספור לתשובה. השכרות נפוצה מאד בפולין. אני זוכר שאמרו: "מי כעמך ישראל", מה ששותים היהודים כולם, "גוי אחד בארץ", שותה גוי פולני אחד! השוטרים עמלו קשות להוריד נהגים שכורים מהכביש.

מובן שהם טענו שלא שתו. כאבו להם השניים, והם שטפו את הפה בוודקה. כאב להם הגרון והם גרגרו קצת יי"ש, זה הכל. מה עשו, הביאום לתחנת המשטרה. היה שם כביש קצר וצר, ואמרו: "סע". אם נסע ישר, שוחרר.

הביאו נהג בגלופין, והורו לו לנסוע. מחה: "זו מלכודת! קודם תיישרו את הכביש..."

נו, כבר לא היו זקוקים למבחן הנסיעה.

כך זה גם בענין האמונה. אמונה היא ישרה ופשוטה. הבעיה היא בראש, שרואה את הישר כעקום. אין דבר קל מלהוכיח ישרותה, אבל לא לשכור.

ומה הוא ה"יין" המסחרר את הראש ומעקם את הישרות?

נעיין בקטע גמרא (הוריות יג ע"א). הגמרא מפרטת מאכלים שמועילים לזכרון, ויש שסגולתם להשכיח. כמו מאכל שאכל ממנו עכבר, יש להמנע מאכילתו.

ושאלו התלמידים את רבי אליעזר הגדול: מפני מה הכלב מכיר את קונו, נאמן לבעליו, ואין החתול מכיר את קונו?

שאלה מוזרה. מה זה מענינים, ומדוע אמור הרב להבין טבעי נפש חיות מחמד. ומדוע קבעו זאת בגמרא הקדושה, וכל הלומד מקיים מצות עשה של תלמוד תורה בכל מלה!

התייחס לשאלה, וענה: הלא דברים קל וחומר. אם האוכל ממאכל שנגס בו עכבר שוכח, החתול שאוכל את העכבר עצמו על אחת כמה וכמה...

רבות חשבתי: מה כתוב כאן?! ודומני שעלה בידי פרוש אמתי. פלאי פלאים -

"ידע שור קונה", אומר הנביא, השור מכיר את בעליו, "וחמור" מכיר את "אבוס בעליו" (ישעיה א, ג). מוטבע בבריאה שבעלי חיים מכירים אדונייהם. נאמנותו של הכלב אכן חריגה, אבל התעלמותו של החתול מפליאה. מנוגדת לטבע הבסיסי.

ומובן שאין ענינם של התלמידים בטבעי בעלי החיים. הם בקשו להקיש ולרמוז לטבעי בני האדם: יש מי שדבוק בבוראו ונאמן באופן מוחלט, דוגמת הכלב הנאמן. רוב בני האדם יודעים ומכירים, מאמינים בבוראם, גם אם אינם כה כרוכים אחריו. ואם רואים כופר בעיקר, חתול הוא. זה טבעו. ושאלו: מדוע, מה גרם לו!

אינם חסים, על חיי אחרים על אחת כמה וכמה!" והתחוללה מהומה רבתי, ונחשף פרצופם, ורבים נמנעו מלהסתפח אליהם!

מצינו ספור בגמרא, קשה כל כך להבנה, וכך אמרו (שבת קטז ע"א): אמא שלום, כך שמה, אשת רבי אליעזר הגדול, אחותו של רבן גמליאל נשיא ישראל היתה. התגורר בשכונתם פילוסוף אחד, הוגה דעות. פרש רש"י: מין, כופר. הכופרים מתחזים כהוגי דעות, איפוא, לא הוגים ולא דעות. שהוציא על עצמו שם שאינו מקבל שוחד מבעלי הדינים הבאים לפניו. פרש רש"י: והיה מקבל בסתר, אלא מה. בקשו לשחוק בו. שגרה לו פמוט זהב ועלתה אליו. אמרה לו: "רצוני שיתנו לי חלק בירושת אבי".

אמר לרבן גמליאל: "חלקו את הירושה".

אמר לו רבן גמליאל: "בתורתנו כתוב, שאם יש בן אין הבת יורשת". אמר לו: "מהיום שגליתם מארצכם נטלה תורת משה ונתנה תורה חדשה, ונאמר בה שהבן והבת יורשים בשווה".

למחרת, שלח לו רבן גמליאל חמור במתנה. באו לפניו, ואמר: "עיינתי בסוף הספר, ונאמר בו: 'אני, לא לפחות מתורת משה באתי, ולא להוסיף עליה באתי', וכתוב בו: 'במקום הבן, אין הבת יורשת'".

אמרה לו: "אייר אורך כנר!" להזכיר את הפמוט ששלחה.

אמר לו רבן גמליאל: "בא החמור, ורמס את הפמוט".

פלאי פלאות. יושב לו שופט צבוע, מתחזה כנקי כפים, ונוטל שוחד בסתר. וכי אין לרבן גמליאל נשיא ישראל ענינים חשובים יותר ונחוצים יותר ודוחקים יותר, מאשר לשימו לעלע ולקלס! הן עומד הוא בראשות הישיבה, בית הועד לרבותינו גדולי התנאים, וכל משא הצבור על שכמו, ורוקם הוא הצגה עם אחותו, אשת רבי אליעזר הגדול, הלא דבר הוא!

ויותר מכך: נתאר לעצמנו, ה"חזון איש" זצ"ל, גדול הדור, ואחותו, הרבנית של הסטייפלר זצ"ל. והרבנית עולה ללשכת שופט חלוני ומבקשת לפסוק לה "ירושת הבת" שלא כדין תורה, היתכן!?

אכן, ברש"י מבואת גרסא בסוגרים: "והכל כדי שישמעו הנאספים שם נבלותו, ומי הוא".

יש לגלות את פרצופם האמתי של המינים, שלא יעריכום ולא יעריצום, אלא יבזום ויוקיעום!

יש מחלה, המכונה "חולי ירח". החולה בה קם מתוך שנתו, ומסתובב, אינו מודע למעשיו, ואין להעירו פן יבעת ויוזק. לשכנתו של ה"חפץ חיים" זצ"ל היה בן כזה, ונעורה בלילות להשגיח על מעשיו עד שעמדה לקרוס מעיפות וחולשה. אמר ה"חפץ חיים": הלא בין כה נעור אני בלילות ולומד. יישן בחדרי, ואשגיח עליו. הודתה האם נרגשות, סוף סוף תוכל לישון.

ישב ה"חפץ חיים" ולמד ולפתע קם הילד, מתוך שנה. נשא ה"חפץ חיים" ראשו ועקב אחריו. נכנס למטבח, ונטל סכין. ה"חפץ חיים" עוקב. ביתק בסכין את כריכות העור של ספרי הקודש. לבו של ה"חפץ חיים" נחמץ, רגשותיו התקוממו, ולא אמר דבר. "קטן, לאו בר מחילה". פגיעתו רעה. הוא שחבל פטור, ואחרים שחובלים בו חייבים. ישן הוא, אינו מודע למעשיו -

מתוך שנה פנה הילד לאחור, צעד לעבר חדר הילדים, ישנים שם זאטוטים. והסכין בידו. זאת לא! בעדינות אך בתוקף אחז בידו, חלץ - את הסכין, והילד התעורר בבעתה.

כי יש גבול, עד היכן.

לא, כשיפגע בילדים אחרים.

אז, אין ברירה, אי אפשר להתחשב עוד ברגשותיו. מקהים את שניו.

באותו ענין: בשעתו, היתה בני ברק עירה קטנה, כולם הכירו את כולם, היינו 'היימיש'. עמדתו להכנס לבית מדרש ה"חזון איש" זצ"ל, כשהרב אברהם יוסף וולף זצ"ל, שישד באותה שנה את הסמינר, יצא. שאלתי: "מה התחדש לך?" ועניי בהתפעלות: "החזון איש אמר לי, שאילו היה לנו כסף היה ממליץ לתלות בכול רחוב שלטי: זהירות, כלב נושך כדי שיפחדו ולא יעברו דרך רחובותינו, כדי שלא נראה אותם -

ולא נושפע מהם!"...

ודאי, אילו היה מרעיבו עד מוות, היה המלך הורגו. אבל הוא התחכם, האכילו ממתקים עד ששבע ומאן לינוק. אבל תינוק אינו יכול לחיות ממתקים, ומת. ולא מצאו הסיבה. מה יעשה, ולא רצה לינוק...

כך, התורה היא "חלב אם" עבורנו. מה עשה אחז ומה עושים תלמידיו, ממציאים תחליפים, ממתקים, וכך משביעים לכאורה - וממיתים!

רואים אנו תוצאות דרכם ושיטתם, הלא הם עצמם מיואשים ומקוננים לפרות חינוכם!

"הקהה את שניו". אין אנו זקוקים, ואיננו מעוניינים, במאכליו!

לתינוק חלב אם, וליהודי תורה!

הקהיית השניים, למה. אמת, שאל בלשון שאינה ראויה. אבל ככלות הכל, התעניין. למה לא נלמדו? אך לא -

שכבר אמר הגאון רבי ישראל מסלאנט זצ"ל שהרשע הריהו כלסטים, ואם יודע הוא ללמוד הריהו כשווד מזוין! כי ישתמש בידיעותיו לרעה לנגח ולקעקע, ללעוג ולהדיח!

מסופר על הרב שישב בבית הכנסת ולמד. הכל פנו והלכו לבתייהם, והוא שקוע בסוגיה עמוקה.

לפתע קלטו אזניו קול מוכר, תחינה נרגשת. נשא ראשו והטה אוזן היה זה הגנב של העיירה. בכל עיירה היו רב ודיין, שוחט ומוהל, והיו - רצון ונפח, חנווני וקצב. והיה הגנב המקומי. עתה עמד על רחבת ארון הקודש. הסיט את הפרוכת ופתח את הדלתות, טמן ראשו בין ספרי התורה וחנון קולו -

הרב נדרך: מה ארע? מישוהו חולה, יש לראות להגיש עזרה?

אך לא, קולו נשמע בברור: "רבונו של עולם, אל תשליכני מלפניך, ורוח קדשך אל תקח ממני!" -

צדיק חדש נולד!

"רבונו של עולם, אנא ממך, פקח עיני! חנני ברוח הקודש!" יבב בתחינה. הזדקף וסגר את הדלתות. השיק את פרוכת הקטיפה לעיניו הדומעות. שערי דמעות לא ננעלו, לב נשבר ונדכה אלקים לא יבזה.

"רוח הקודש למה לך", שמע קולו של הרב. לבו נתר, רק כעת השגיח בו. בעצם, אולי יגש ויקבל גם ברכתו: "הרב מבין, פעם ידעתי לאן לגשת. החביאו מתחת למזון, בתוך המצעים. בעיניים עצומות הייתי שולף. עכשיו נעשו מתוחכמים, וזה נעשה קשה יותר ויותר. אילו היתה לי רוח הקודש, היה זה קל כל כך..."

ובכן, רוח הקודש אינה עבור גנבים -

וידעת התורה אינה עבור הרשע: "ולרשע אמר אלקים, מה לך

לספר חקי!"...

חייבים להקהות שני הרשע, כדי שלא יחלקו לו כבוד, ולא יסחפו אחריו! זכורני, בשנת תש"ו, לאחר המלחמה, הגענו לחלק הכבוש על ידי האמריקאים. שמענו שהערב תהיה ארוחה, מלת קסם לנצולים. מסיבה לציון מרד גטו ורשה. במקום לקונן על מות הקדושים של ששה מיליון היהודים, ובתכם חצי מיליון יהודי גטו ורשה, בחרו לחגוג את המרד שדוכא בדם ואש ותימרות עשן, ולא הותיר נצולים. מי מארגן מסיבה זו? "עלית הנוער", לשכנע לעלות לקבוצים החלוניים.

ארגנתי כמה חברים, והגענו למסיבה. מובן שכל הדוברים היו חלונים, העלו על נס את גבורת המתקוממים, וקראו להצטרף אל החלוצים המתקוממים נגד השלטון הזר בארץ ישראל. חייבים היה לסכור פיהם. אבל איך, הרי לא יתנו לנו לדבר!

קמתי ואמרתי: "מי מכם היה בגטו ורשה?"

הבינו שהייתי בגטו, ואמרתי: "רצוני לדבר על הגבורה היהודית!"

הזמינו אותי לדבר. אמרתי: "מדוע לא מזכירים את הגאון רבי מנחם זמבא, ה' ינקום דמו, שנתן חסותו למרד?"

הבינו לאן הדברים נוטים, וגרשוני מן הבימה. הרכיבני אחד מחברי על כתפיו, וזעקתי: "יהודים, הלא תראו שהם מחללים את זכר הקדושים, ועל פי ההלכה עוד יותר גרועים מן הגרמנים, כי גדול המחטאיו יותר מההורגו!" מיד התנפלו עלי הבריונים והכוני מכות רצח, "על חייהם

איזו תשובה היא הקהית השניים?! אבל באמת, אין תשובה כמוה!

ספר לי הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, בעיר לוצק היה פוקר אחד שזלזל בכל קודש. שבת, פסח, אף יום הכפורים, רחמנא לצלן. לעג והתלוצץ מהתורה ושומריה. לא לעולם חוסן, ויום אחד חלה במחלה חשוכת מרפא, טיפוס המעיים רחמנא לצלן. כל באיה לא ישובו.

אמרתי: הן סופו קרב, להספידו לא אספיד, אין מה לומר בשבח עוקרי תורה. וירננו, וילחצו, ויוקיע. אלך לבקרו, להראות שאין בלבי נגדו אישית, אבל דרכו הרסנית.

באתי לבקרו, ומצאתיו מתפתל ביסוריו. כיון שראני התיפח: "שהרב יתפלל עלי, שהיסורים ירפו מעט!"

הוא מבקש שיתפללו עליו?! -

עליתי לבית הכנסת ונשאתי דרשה. אמרתי: "כסבורים אתם שההתפקדות נובעת מחסרון יראת שמים - טעות בידכם! לא יראת שמים חסרה, כאב בטן חסר!"

רק יקוה שני ויגנח ויתפלל! ...

"הקהה את שניו" בתגובה חריפה וקשה, "ואמר לו", באמירה רכה (שמות רבה מב, ב) והרי זה תרתי דסתרי, לכאורה. תגובות סותרות מניה וביה!

אבל, באמת, יש לעיין: מה לשון הקהית השניים. מדוע לא לסטור לועו ולהצליף באחוריו. וכאן, טמונה התשובה.

כי מה רצון הרשע, מה טענתו? רוצה הוא ללכת בשרירות לבו, להסחף אחר יצרו הרע מנעוריו. "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), ואינו מבין מדוע דורשים שירסן עצמו ויבלום יצרו. "מה העבודה הזאת לכם", למה לעמול בעבודת ה', בתקון המדות, למה להשתפר ולהשתנות לטובה.

אף אתה אמור לו, באמירה רכה: אמת שנולדת עיר פרא, אבל כמו כן נולדת בלי שניים. והנה צומחות שני חלב, והמרת אותן בשניים קבועות. ומדוע, כי אדם משתפר ומשתנה, מתבגר וגדל. אם רצונך להשאר בטבעי הינקות והילדות עקור את שניך מפיו, כעולל! ...

ואף אתה הקהה את שניו, ואמר לו

כמה מרעיש פירושו של ה"חתם סופר" זצ"ל (חת"ס עה"ת, ויקרא לו): "ואף אתה", גם אתה אשם בכשלון הבן. ככתוב: "אבות אכלו בסר, ושני בנים תקהינה" (ירמיה לא, כח): בן המעז פנים, אשמת האב היא! ולכן "הקהה את שניו", כי אתה אכלת בסר!

ואנו חושבים: מסכן האב, מה רוצה ממנו ה"חתם סופר"! לא די לו בעגמת נפשו על התנהגות הבן ומרידתו, עוד בא להעציבו ולהאשימו?

לא ולא. ה"חתם סופר" רצה ללמדנו מבט מקיף וכולל: לא לחפש אשמים, בכל שטחי החיים. תמיד, לערוך בקורת עצמית ולהשתפר, ואז נוכח כיצד המצב משתפר. הן זו רעה חולה: תמיד מוצאים אנו מי אשם במצב, ולעולם לא אנו

הלא נראה מה שאמרו (אבות דרבי נתן פ"ב, ג) באהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכשראה שניים שרבו, "הלך וישב אצל אחד מהם, ואמר לו: ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, ואומר: אוי לי, איך אשא עיני ואראה את חברי! בושתי ממנו, שאני הוא שסרחתי עליו! וישב אצל השני ואמר לו כדברים האלו, וכשפגשו זה בזה חבקו ונשקו זה לזה"

ותמוה, איך לא חשש שיתפס כשקרן, חלילה! אולי אחד מהם אשם במריבה ומכיר באשמתו, וידע שחברו כועס עליו בצדק!

ועל כרחנו שאין מציאות כזו, ולא היה כאן כל סכון! אין חשש שאחד הצדדים יחשוב, שהוא האשם! ...

ועלינו לשנות את המבט!

כן ספרו (מכות יא ע"א) שאריה טרף אדם במרחק שלושה פרסאות מרבי יהושע בן לוי, ואליהו הנביא לא התגלה אליו שלושה ימים!

מה אשמתו של רבי יהושע בן לוי? הלא "אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לה כבהמה" (שבת קנא ע"ב). וכי אשם הוא שיהודי אבד צלם

היתה תקופה בה כהן הגאון הצדיק רבי יעקב ישראל לובצ'נסקי זצ"ל, חתנו של הסבא מנובהרדוק זצ"ל, כרבה של העיר ברנוביץ'. כמה פורקי עול העזו לפרוץ פרצות בחומת השבת, והיה עובר מחנות חנות ומוחה בקולי קולות, עד שנאלצו לסגור עסקיהם.

טענו כנגדו: "מה הכפיה הזו! האם לא ידעתם שתקופה חדשה הגיעה, תקופת זכויות הפרט וחירותו לעשות ככל העולה על רוחו!"

השיב כנגדם: "ודאי ידעתי, וזה הדבר העולה על רוחי לצעוק - ולמחות נגדכם ולסגור חנויותיכם! ..."

ומה יכלו לענות...

כך, הבן הרשע מסית וטוען: "מה העבודה הזאת לכם", מדוע מכריחים אתם את כולם לסב עמכם בסדר ככל חוקת הפסח. כל אחד חפשי לעשות כרצונו!"

"כך?!" עונים לו, "אם כן, רצוננו להקהות את שניך"...

רב העירה היה מלמד שעור בגמרא. אחד המשתתפים הגיע במכנסים קרועים. מה ארע? כלב חוצות התנפל עליו ונעץ מלתעותיו במכנסיו, בקושי נחלץ משניו.

אמר הרב: "אתן לך סגולה. כשיבוא תאמר שבע פעמים את הפסוק: ולבני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. בדוק ומנוסה!"

הודה, וישב ללמוד.

למחרת, הגיע במכנסים אחרים, אף הם שסועים. מה עתה? האם שכח את הפסוק?

"לא שכחתי. אבל עד שהתחלתי לומר, התנפל הכלב בניבים חשופים!"

"אם כך", אמר הרב, "אין עצה אחרת, זולת אלה הכה תכה בכלב!"

למחרת הגיע, אלה בידו ומכנסיו שלמים...

כך, עם שלושה בנים מדברים, אומרים פסוקים. אבל יש אחד שאינו מעוניין בפסוקים וחושף ניבים. אינו מותיר בררה, אלא להקהות את שניו!

ארבעה בנים הם, כל בן ותשובתו, ואף הקהית השניים תשובה היא.

ואספר לכם מעשה שהיה. ידוע שאני נושא בנטל החזקת מוסדות תורה. פנה אלי אחד מעובדי החברה קדישא, ספר שלמחרת היום, בארבע אחר הצהריים, תתקיים אזכרה ליהודי עשיר הטמון שם. המשפחה מבקשת אדם שישא דברים במעמד, וישלמו בעין יפה.

שאלתי: "הוא היה שומר תורה ומצוות?"

ענה: "אינו קבור בחלקת שומרי שבת..."

אז בשביל מה צריכים הם, לקשוט הארוע.

למחרת באתי. היתה זו הפעם הראשונה שהשתתפתי בכזה טקס, וגם האחרונה. הם הגיעו קבוצות קבוצות. המשפחה, החברים, השותפים, העובדים. כל קבוצה הביאה זר, עטור בסרט שחור. הניחה בטקסיות על המצבה וחזרה לאחוריה לשלב ידיים.

"כבוד הרב, בבקשה".

לא משניות, לא תהלים, לא קדיש.

החלטתי: כפרה על הכסף, כאן יש להקהות שניים!

פתחתי ואמרתי: "חשבתי לומר דברים בשם בני המשפחה, והחלטתי לומר דברים בשם הנפטר, אחד מן השניים: או שיש נשמה נצחית, שבפטירת האדם עולה למרום למסור דין וחשבון ולקבל שכר ועונש, או שאין נשמה, ומותר האדם מן הבהמה אין. אם אין נשמה, למה מביאים פרחים, הרי כלום לא נשאר. ואם יש נשמה, פרחים היא צריכה?! הרי ביד מוקיריה להקל על ענשיה ולהרבות שכרה במרום. אם יאמרו קדיש, אם יקרא מזמור תהלים או ילמדו משנה!- משל למה הדבר דומה, לעני מזה רעב ולשונו נשתה בצמא, מתחנן לפרוסת לחם ולגימת מים, ומציעים לו... זר פרחים!

לא כנס זכרון הוא, אלא כנס התעלמות!"

איני צריך לומר, שתרומה לא קבלתי, אבל כעבור שנה וחצי פגש בי אותו עובד החברה קדישא ואמר: "לא תאמין, אבל השנה הם הביאו זרי פרחים, ואמרו תהלים, וחתמו בקדיש..."

אלקים?! אכן כן! חייב היה להקרינ על סביבותיו, להשפיע עליהם, ולהתפלל לשלומם!

ומצינו (סנהדרין צד ע"ב) שחזקיהו המלך נעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו! מאימתי חייבים מיתה על בטול תורה? אבל היה זה מצב מלחמה, סנחריב עלה על ירושלים לכבושה, וידע שכל זמן שקולו של יעקב נשמע בבתי מדרשות אין הידיים ידי עשו יכולות לנצחם (הקדמת איכה רבתי ב). התורה מגנה ומצילה, ורפיונה מסגיר נשמות לאויב. פקוח נפש הוא, ולהתרשל בלמודו דין רודף!

אבל מדוע נעץ חרב בפתח בית המדרש? שם לומדים! את החרב יש לנעוץ בין יושבי הקרנות ומבלי עולם! והתשובה, שאם לומדי בית המדרש יגבירו שקידתם, יקרינו וישפיע על יושבי הקרנות לבוא ולהכנס בשערי בית המדרש!

לא נחפש אשמים, אלא נראה להשתפר ובכל תחום: אם האב ישפר יחסו לבנו ישתפר יחס הבן אליו, ולהפך. אם הבעל ישפר יחסו לאשתו ישתפר יחס האשה אליו, ולהפך! ובידענו שקהיון שניו הוא משום שאכלנו בוסר, ממילא נפנה אליו באמירה רכה: "ואף אתה הקהה את שניו, ואמר לו!"

(והגדת)

רבי שלמה לוינשטיין שליט"א "ומתוק האור" -

ובחנוני נא בזאת אמר ה' (הפטרות שבת הגדול)

מדוע דוקא בענין המעשרות נתן הקדוש ברוך הוא אפשרות לבחון אותנו? דבר זה באר המגיד מדובנא כדרכו על פי משל: אדם נכנס לחנות אריגים ובקש לקנות מאה מטר בד. אמר לו בעל הבית: בכל גליל יש עשרים מטר, ממילא עליך לקחת חמשה גלילים.

אמר הקונה: ברצוני למדוד קודם.

אמר בעל הבית: אבל לבטח אינך מתכוון למדוד את כל חמשת הגלילים. למה לא? - תמדוד מבין החמשה את הגליל שנראה הכי דק, ואם בו יש - עשרים מטר, אזי באחרים בודאי יש עשרים מטר.

כך, אומר המגיד מדובנא, גם לעניננו: המצוה ש'עולה' לנו הכי הרבה כסף מכל המצוות, היא מצות המעשרות. יש לתת שני אחוז לכהן, עשירית ללוי, ועוד עשרה אחוז לעניים, או לאכול בירושלים, ויש גם לקט, שכחה ופאה. סך הכל מגיעים ליותר מעשרים אחוז של נתינה מתוך כל היבול.

אומר הקדוש ברוך הוא: קח את ה'גליל' הדק, את המצוה הכי יקרה, מעשר, ותבדוק אותי בזה. והיה אם תראה כי ממצוה זו מתעשרים - שוב לא תזדקק לבדוק בשאר המצוות.

הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות (הפטרות שבת הגדול) את הספור הבא שמעתי מידידי רבי נסים תשובה הי"ו שהוא יהודי יקר המשכיר דירה בתל אביב, בקומת קרקע, מזה שנים רבות. הדיירת האחרונה בבית, היתה אשה חלונית גמורה, ששכרה את הדירה לשנתיים, אולם הבעיות התחילו מוקדם יותר, כבר לאחר מספר חודשים מעת תחילת השכירות, התקשרה האשה אל המשכיר והתלוננה על מכה של עכברים בדירה... היהודי דן לא ידע את נפשו... הוא משכיר את הדירה כל כך הרבה - שנים, ומעולם לא שמע תלונה מעין זו! אמנם הדיירה בקומת קרקע, אבל עכברים? מעולם לא פקדו אותה!

אבל בכל אופן, הוא כמובן לא התווכח... אם הדיירת אומרת שיש עכברים אז יש עכברים, והפתרון פשוט, מתקשרים לעיריה ומבקשים - שיבצעו הדברה נגד עכברים בסביבה...

ובכן, הוא פנה לעיריה, בקש לבצע הדברה, העיריה מלאה את הבקשה ושלחה מדביר מקצועי להדביר בסביבה, אך למרבה ההפתעה ההדברה לא הועילה כלל... חלפו מספר ימים, ושוב הדיירת על הקו, - והתלונה המוכרת בפיה: בדירה יש עכברים!

לאחר שהדברה חוזרת לא השיגה תוצאות טובות יותר, ולאחר שבמשך מספר ימים נוכח המשכיר לראות בעיניו כיצד הדיירת מוציאה מידי יום ביומו מספר עכברים שנלכדו במלכודות שהציבה בדירה הוא - הציע לה לבטל את חוזה השכירות מבלי שיחייב אותה בקנס כלשהו,

אולם היא סרבה. היא העדיפה להשאר בדירה, להתמודד עם העכברים ולהתלונן... -

באחד הימים עלה בדעתו של המשכיר רעיון מקורי...

כשהתקשרה הדיירת בפעם הבאה להתלונן על העכברים, הוא אמר לה שבמקורות היהודיים (ירושלמי דמאי ד, א) מופיע ספור אודות רבי פינחס בן יאיר, שבאו לפניו בני עיר אחת וספרו כי מכה של עכברים פוגעת ביכולם ומאימת עליהם בסכנת רעב. לאחר ברור שערך רבי פינחס בן יאיר, התברר לו כי בני אותה העיר אינם מעשרים את תבואתם, ועל כן יכולם העכברים לפגוע בה...

"איני יודע אם זה יעזור, אבל בהחלט יכול להיות שאם תתחילי לתת צדקה יסתלקו העכברים!", אמר המשכיר לדיירת, ומאותו היום - ואילך היא שוב לא התקשרה בנושא זה...

המשכיר מצדו כמובן לא התקשר מיזמתו לבר רמה קורה... כל עוד הדיירת לא התקשה להתלונן הוא העדיף לא להכניס את עצמו לצרות, ולא התקשר כלל... אולם לאחר מספר חודשים, התקשרה הדיירת ובקשה להעביר את השכירות לדיירת אחרת, כאשר באותה הזדמנות היא מספרת על השנוי שהתחולל בחייה בעקבות אותה שיחה במהלכה הציע המשכיר את רעיון הצדקה...

היא ספרה שהיה לה סבא גדול, יהודי דתי, שחנך אותה תמיד שלא לסרב לבקשת יהודי... "אינך יכולה לדעת כמה מדורי גיהנום עבר אותו יהודי עד שהרהיב עוז לפנות אליך ולבקש את עזרתך! לכן, אל תסרבי אף פעם! מה שיש לך תני!", היה הסבא אומר. - ואמנם, בעבר, כך היתה נוהגת הדיירת, עד שהגיעה לתל אביב...

כאשר הגיעה לעיר הגדולה, היא הכירה חברות חדשות, מהאוניברסיטה, והן החדירו לראשה רעיונות אחרים... הן גרמו לה להתייחס אל מבקשי הצדקה כאל 'פרזיטים', 'נצלנים', וכמובן, הסבירו לה כי אין כל מקום לעזור להם...

בהתחלה, היא לא הושפעה, אט אט חלחלו הדברים אל לבה והיא קפצה את ידה וחדלה לתת צדקה. מאותו היום ואילך הופיעו העכברים!

כאשר העלה המשכיר את רעיון הצדקה, לפתע נדלקה נורה אדומה במוחה של הדיירת... היא שמה לב שאמנם, העכברים הופיעו בדיוק כשהפסיקה לתת צדקה... היא החליטה אפוא לחזור לתת צדקה כמקודם, וראה זה פלא: העכברים נעלמו כלא היו!

אולם הספור לא נגמר כאן... שכן במקומה של הדיירת הנוכחית תפסה דירת אחרת, אשר לאחר תקופה קצרה התקשרה אל המשכיר והתלונה הכל כך מוכרת בפיה... כן... יש עכברים בדירה... הפעם, המשכיר כבר היה בעל נסיון... הוא ידע בדיוק כמה מועיל ההדברה העירונית, ולפיכך אפילו לא ניסה להתקשר ולבקש כי ישלחו מדביר לטפל בבעיה... הוא המליץ מיד לדיירת להפריש סכום כסף לצדקה, תוך שהוא מספר לה את ספורה של הדיירת הקודמת, וכמה צפוי: מיד לאחר שהפרישה הדיירת הנוכחית סכום לצדקה נעלמו - העכברים כאילו לא היו!

הנה לכם שני ספורים אשר שניהם עוסקים באותה התרחשות בדיוק: עכברים שנעלמו כלא היו בעקבות מתן צדקה. הספור השלישי משלים את התמונה, בבחינת החוט מהשולש לא במהרה ינתק, - ומעשה שהיה כך היה:

את הספור אודות שתי הדירות בדירה בתל אביב, ספרתי באחד השעורים שמסרתי בבני ברק, שעור בו משתתפים בקביעות דתיים וחילוניים. באחד השבועות הבאים, לאחר השעור, נגש אלי יהודי וספר: הוא עצמו משכיר דירה בבת ים, לאשה חלונית לגמרי, בקושי מיחסת משמעות למוצאה היהודי. למחרת אותו יום בו ספרתי את ספור העכברים התקשרה אליו הדיירת, ולא יאמן... היא מספרת על מכה של עכברים בדירה, ומבקשת כי יפנה לעיריה בדחיפות ויבקש הדברה...

אולם הלה, שקשר מידיית בין הספור ששמע לבילי אמש לבין פנייה של הדיירת, לא מהר להתקשר לעיריה... לפני כן, הוא ברר אם הדיירת הנכבדה מפרישה כסף לצדקה, ומשנענה בשלילה הבהיר כי לא יפנה לעיריה עד שתתקשר הדיירת לספר לו כי נתנה צדקה.

ספר רבי ראובן קרלינשטין זצ"ל: בא יהודי אל הרב ובקש ממנו עצה כנגד הגאון. "אין נפטרים מהגאון?" שאל היהודי.

אמר הרב: "הכנס לבית המדרש ותמתין לי ליד הבימה, כרגע אני טרוד מאד. המתן לי שם, ועוד מעט אתפנה אליך".

אחרי כמה דקות נכנס אל הרב יהודי אחר ובקש ממנו עצה: "אנשי מס הכנסה פשטו על העסק שלי, ודורשים ממני סכומים שאין לי. מה לעשות?"

לך לבית המדרש, ליד הבימה נמצא יהודי שאמרתי לו להמתין, ותבקש ממנו עצה".

נגש אליו היהודי והחל לתנות את צרותיו עם מס הכנסה.

עצר אותו הממתין ואמר לו "טעית, אני לא הרב".

"אבל הרב אמר לי שאלך אליך ואתה תתן לי עצה ותפתור את בעיית".

חזרו שניהם לרב. "למה הרב שלח אותו אלי?" תמה הממתין, "וכי יש לי 'ראש' בשביל עצות כנגד מס הכנסה?"

אמר הרב: "אתה לא יכול לעזור לו? טוב, תחזור תמתין לי ליד הבימה". לאחר מכן נכנס אל הרב יהודי שעומד להשיא את שתי בנותיו וכסף אין. אמרו לו הרב: "תגש אל בית המדרש, שם עומד יהודי ליד הבימה. הוא יעזור לך".

נגש אבי הבנות אל היהודי שלנו והחל לפרט את סכומי הכסף שלהם הוא זקוק לצורך החתונה.

עצר אותו הממתין ואמר לו: "למה הרב שלח אותך אלי?"

נגשו שניהם לרב. אמר הרב: "אין לך כסף לעזור לו? טוב, תחזור אל בית המדרש ותמתין לי שם".

בינתיים נכנס אל הרב יהודי עם ראה של בהמה שיש עליה שאלה שהרב יפסוק.

שלח אותו הרב אל מיודענו ליד הבימה.

"מאיפה שאדע לפסוק לך?" תמה הממתין וגרר את היהודי לרב.

אמר לו הרב: "תפסוק לו לגבי הריאה, האם היא כשרה?"

"אני לא מבין כלום בענינים כאלה, אני לא יודע מאיזה צד פותחים את ה'שלחן ערוך'..."

"טוב", אמר הרב, "תמתין לי ליד הבימה".

נכנס אל הרב יהודי, עגלון, שעגלתו נתקעה בבוץ והוא נזקק לאדם בעל כח שיעזור לו לחלצה.

"אין בעיה", אמר הרב, "תגש ליד הבימה, שם עומד יהודי, תבקש ממנו".

שוב השתומם מיודענו על שהרב הפנה אליו אנשים לפתור להם בעיות, ונגש אל הרב: "רבי, עברתי נתוח לא מזמן, ובכלל אני יהודי חלש..." איך אוכל לחלץ את העגלה מהבוץ?"

או אז פנה אליו הרב ואמר: "שכלך אין לך; כסף? גם אין לך; הלכה? הרי אתה לא יודע מאיזה צד פותחים את ה'שלחן ערוך'; כח? שכחת מתי היה לך ואתה מחפש עצה כנגד גאון? על מה יש לך - להתגאות?!!"

(ומתוק האור)

בדרך הדרוש

ידענו מאי שייך להביאו כאן בהגדה של פסח ומאי שייכה הכא. עוד יותר קשה הא דקאמר ראב"ע דישאל ויהא היה ביום. ולפי הנראה פליגי בעיקר שלא נצח לחכמים בדבריו דצריך להזכיר עד שדרשה בן זומא מריבויא דכל דהרי הא גופא קשה קודם שדרשה בן זומא אמאי הוא היה סובר בן זומא גם הוא דרש ריבוי דכל א"כ מאי הוסיף בן זומא בזה ובמה נצח הוא יותר מראב"ע. רק י"ל דבמס' ברכות יציאת ישראל ממצרים, וא"כ הא י"ל דראב"ע לשיטתו דס"ל דעיקר הגאולה היה בלילה מש"ה לשיטתו ס"ל דצריך להזכיר יצ"מ בלילה גם בלא ריבויא דכל דהרי ודאי דגם לרבנן החולקים על ראב"ע מ"מ ס"ל דהפסוק דכתיב בו למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך רק כל ימי, גם

ברגע הראשון, היא התקוממה... "למי בדיוק אתה רוצה שאתן צדקה כאן? כולם בסביבה אינשי דלא מעלי", טענה, אולם הוא לא ותר, ולבסוף עלה בידו לשכנע. הגברת התחילה לתת צדקה, והוא התחיל להתקשר לעירייה מיד לאחר שתתקשר ותספר לו שמלאה את הבטחתה...

ואמנם, למחרת היום התקשרה הדירת להודות... כן... היא נתנה צדקה, והיא גם רוצה להודות על כך שדבר עם העירייה... באמת העכברים נעלמו כלא היו!

הרי לנו כחה של צדקה, ובפרט של מעשר אפילו לסלק בעלי חיים - שמאומה אינו עומד בפניהם!

ענו במלוכה

מדת הענוה היא המדה הטובה שבכל המדות.

שאלו למגיד מזלוטשוב: אם אמרו שענוה שקולה כנגד כל המצוות, מה הטעם אין היא נמנית במנין המצוות?

השיב המגיד: מצוה יש לקיים לשמה, וענוה לשמה פסולה...

ספרו לבעל שם טוב שבסביבתו גר כומר, שהוא ענו אמתי. עקב הבעל שם טוב אחרי מעשיו של הכומר ימים רבים ולא מצא שום דופי במדת הענוה שלו.

נפרד ממנו הבעל שם טוב בלב כבד, ואך פנה לדרכו קרא אחריו הכומר: ומה דעתו של מר על העניות שלי?

בסדר, ענה הבעל שם טוב באנחת רווחה, ופניו צהלו...

רבי ישראל מפלוצק היה אומר: שנינו במשנה בפרק קנין התורה:

"ומלבתו ענוה ויראה", ענוה ויראה צריכות להיות כמו מלבושים, לפעמים לובשים אותם ולפעמים פושטים אותם, לא גאון לשמה ולא ענוה לשמה, אלא שהאדם שולט על המדות.

רבי ראובן קרלינשטין זצ"ל ספר על רבי חיים ברים זצ"ל, שפעם אמר דרשה בצבור וקרא אותה מתוך הכתוב. לאחר שסיים את דרשתו, שכח את הדף על הסטנדר. נטלו האנשים את הדף והתברר שהוא ריק.

שאלו אותו לפשר הענין, ולאחר הפצרות הסביר, שהדרשן שדרש לפניו, הקריא את דרשתו מן הכתב. חשש רבי חיים שאם ידבר בעל פה יראה הדבר כאילו הוא דרשן גדול מן הקודם. מה עשה? נטל דף ניר ריק ועשה עצמו קורא מתוכו. "לחוס על כבודו של אדם".

רבי אהרן ליב שטיינמן זצוק"ל התבטא פעם ואמר: "איזה נס שהקדוש ברוך הוא צוה להיות עניו. תארו לכם שאדם היה צריך להיות בעל גאון. הייתי שובר את הראש ולא הייתי מוצא על מה להיות בעל גאון. ענו זה יותר קל, אתה רואה שאתה מלא חסרונות, אבל להיות בעל גאון?!!!"

ומסופר שכאשר מנהלי ישיבת 'ארחות תורה' של הרב שטיינמן רצו לקנות מגרש ולבנות בנין, הודיע להם יהודי עשיר אחד מאמריקה: אין בעיה, אם הראש ישיבה יגיע אלי, אתן לו שלושה מליון דולר. אמרו זאת לרב והוא אמר: "כבוד גדול קבלתי כשהייתי לאחרונה באמריקה, קשה לי לעבור זאת פעם נוספת..."

והנה הך מימרא דראב"ע הוא משנה סוף פ"א דברכות ולא קאי כלל על לילה ראשונה של פסח דבזה כ"ע מודים דהמצוה היא רק בלילה דכתיב בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. רק קאי על לילות של כל השנה שנחלקו ראב"ע וחכמים אם צריך להזכיר יצ"מ בלילה כמו ביום. ולכאורה לא

מעשה בר"א ור' יהושע וראב"ע ור"ט ור"ע שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרים ביצ"מ כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם כו'. ואח"כ מובא הא דראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר (דברים טז) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות.

והנה הך מימרא דראב"ע הוא משנה סוף פ"א דברכות ולא קאי כלל על לילה ראשונה של פסח דבזה כ"ע מודים דהמצוה היא רק בלילה דכתיב בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. רק קאי על לילות של כל השנה שנחלקו ראב"ע וחכמים אם צריך להזכיר יצ"מ בלילה כמו ביום. ולכאורה לא

אינו מיעוט למעט לילות דהרי כמה פעמים מצינו בפסוק לשון יום וקאי על לילה והרי הא דכתיב והגדת לבנך ביום ההוא בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לכ"ע לא קאי רק על לילה לחודא וכדנפקא לן מדרשה דבעבור זה. רק דעת חכמים הוא דאע"ג דאינו מיעוט כיון דכתיב רק ימי אין לנו להביא גם לילה בכלל זה בלא ריבויא דקרא. וראב"ע לשיטתו ס"ל כיון דכתיב ימי ידעינן מנייה כ"ש לילה דהיה אז עיקר הגאולה, ונקט הפסוק לשון יום להביא גם הימים בכלל זה. ור"ע ור"י לשיטתם דס"ל דעיקר הגאולה היה ביום לדידהו לא ידענו לחייבו גם בלילה אם לא ע"י ריבויא דקרא. וזוהי מבואר המשך של בעל האגדה דבתחילה הביא ה' מעשה דכל החכמים אלו ה' מספרים ביצ"מ כל הלילה עד זמן ק"ש של שחרית, והרי חיוב סיפור יצ"מ בליל פסח תלוי בזמן אכילת פסח וכמו שדרשו בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש פסח מצה ומרור מונחים לפניך, וא"כ

הם שהיו מספרים כל הלילה הרי קבעו אז ההלכה דאכילת פסח הוא כל הלילה, ואע"ג דגם ראב"ע היה שם באותה מסיבה מ"מ הרי רבו עליו וקבעו הלכה כר"ע וממילא נסתרה סברתו שהיה סובר דצריך להזכיר יצ"מ בלילה, וזהו שאמר ראב"ע אחר מעשה זו דלא נצח לחכמים עד שדרשה בן זומא מריבויא דכל וא"כ גם לדעתם צריך להזכיר. וזהו שסמך בעל האגדה הני שני דברים זה לזה:

ואפשר לומר דעיקר פלוגתתם תלוי במחלוקת של המדרשים בזה דלא היו ישראל במצרים רק רד"ו שנה, דלהסוברים דהחשבון התחיל מלידת יצחק אם כן היה הגאולה בזמנה דנשלם כל הזמן, ולדבריו ס"ל דעיקר הגאולה היה ביום וכמו שכתבנו בפנים דאם הגאולה ביום הוא סימן דזה הגלות כבר נשלם והלך לו. אבל לדעת המדרש דהגאולה היה באמצע הזמן ועל תנאי שישלמו אותו כשהיה עוד גלות ולדידהו

היה עיקר הגאולה בלילה שהוא סימן שעומדים באמצע הגלות ולא נשלם והגאולה היא גאולה עוברת. וזוהי י"ל דהרי בברית בין הבתרים נאמר (בראשית טו) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וא"כ ר' אליעזר דאמר (בב"ב דף ק) המהלך בשדה לארצה ולרחבה קנאה שנאמר (שם יג) קום התהלך בארץ לארצה וגו' ורבנן אמרי דלא קנה והתם קאמר רחמנא לאברהם צא וכבוש הדרך לפני בניך, וא"כ לר"א דאברהם קנה קנין גמור את ארץ ישראל לא מצי ס"ל דחשבון הגלות התחיל מלידת יצחק דיצחק הרי כל ימיו היה בארץ ישראל והגזירה היה בארץ לא להם וס"ל ע"כ דבאמת לא נשלם הזמן ומש"ה ס"ל בברכות (דף ז') דפסח נאכל רק עד חצות. ולרבנן דס"ל דלא היה קנין גמור לאברהם מצי סבר דהתחיל מלידת יצחק: (בית הלוי)

לפרשת שמייני

ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו: (ט, ח)

ברש"י בפסוק הקודם כתב: קרב אל המזבח - שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת:

בגמ' סוטה (ה, א) איתא שתלמיד חכם צריך שיהיה בו גאווה שמייני שבשמיינית, והכוונה על פסוק זה שהוא שמייני בפרשת שמייני ובו מצינו שניגש אהרן אל העבודה בבושה ובשברון לב על העגל. והלך רק מפני שנבחר לזה וזה הכוונה אצל תלמיד חכם שידע שהכל מתנת שמים בבחינת "לכך נבחרת" שהוא ציווי משמים.

(טעם הצבי בשם קונטרס דברי חנוך, מובא באוצרותיהם של צדיקים)

וירא כל העם וירוו ויפלו על פניהם (ט, כד)

תרגם אונקלוס: וירוו - 'ושבחו'. י"ל כי אהרן שימש כל היום ולא אתי שכינה עד שנכנסו הוא עם מרע"ה להתפלל על זה, אך זה ה' לכבודו של אהרן כמשחז"ל שמואל הקטן גזר תעניתא ופ"א אתי מיטרא מיד בצפרא ושוב פ"א לא אתי מיטרא עד אחר התענית ואמר שניהם אינם שבח לציבור אלא היכי דמי שבחא דציבורא אמר משיב הרוח ונשב זיקא מוריד הגשם ואתא מיטרא [תענית כ"ה ע"ב], וה"נ להראות שבחו של אהרן דלא שרתה שכינה עד שיצא ואמר יה"ר שתשרה שכינה במעשי ידיכם ועפ"י דבור וירא כבוד ה' אל כל ישראל, ואז וירא כל העם' האי 'וירא' רוצה לומר התבוננו כל העם והבינו שזהו כבודו של אהרן וירוו ושבחו שזהו שבח של ציבור ושל אהרן שליח הציבור.

(חתם סופר)

וישמע משה וייטב בעיניו (י, כ)

ע"פ מ"ש רמב"ן דכל דברי אהרן הן היום הקריבו לא ה' אלא פלפול ומו"מ של הלכה שהרי מפני הטומאה נשרף וע"ש ברמב"ן וידוע שפלפול התורה משה מסרה לישראל ע"ד טוב עין הוא יבורך כמבואר במס' נדרים [ל"ח.], ע"כ וישמע משה הפלפול הזה ויטב בעיניו דייקא כי מטובת עינו של משה בא לו הפלפול הזה.

(חתם)

(סופר)

להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל (יא, מז)

פעם אחת יצא הרב רבי אברהם דנציג (בעל חיי אדם וחכמת אדם), מחותנו של הגר"א. למערב אירופה לרגל מסחרו. כשחזר, נכנס תיכף לבית מדרשו של הגר"א כדי לקבל ממנו ברכת שלום, כדרכו של הגר"א שלא להבטל מלימודו נכנס עם רבי אברהם בשיחה חטופה, ושאל אותו: האם שמע איזה דבר חכמה במערב אירופה? השיב לו הרב דנציג, כי בהיותו במערב אירופה שמע כי כמה מחכמי אומות העולם נתווכחו ביניהם מאיזה זמן יש להתחיל בחינוכו של הילד. נחלקו הדעות ביניהם. אחד מהם אמר כי כשנמלא לילד שלש שנים צריכים כבר להתחיל ולעסוק בחינוכו, והשני אמר כי החינוך ראוי לו שיתחיל במלאת לילד חמש שנים, ובא השלישי ואמר כי לדעתו צריכים להתחיל לחנך את הילד עשרים שנה קודם שנולד, כלומר: צריכים

בראשונה לחנך את ההורים כי הם במעשיהם משפיעים על הילד לטובה או לרעה,

שמע הגר"א ואמר לו: כבר עמדו חכמינו על זה בש"ס (יומא פב ב) וסיפרו לנו על שתי נשים מעוברות שאחו אותן בולמוס ביום הכיפורים, לחשו להן באזניהן כי היום, יום הכיפורים הוא. אחת שמעה לקול הלחש ולא אכלה - וזכתה ויצאה ממנו רבי יוחנן. ואולם השניה לא צייתה למה שלחשו לה - ויצא ממנה שבתאי אוצר פירי, שהיה רשע, הרי רואים אנו כי הילד הושפע ממעשה אמו עוד לפני שנולד.

שאל הרב דנציג את הגר"א אם יש מקור לדבר זה בתנ"ך, והשיב לו הגר"א כי בגמרא שם (פג, א) איתא מקור לזה בספר תהלים (נח, ד) "וזרו רשעים מרחם", ולדעתי, הוסיף הגר"א חסר שם בגמרא המילה "וגומר" כי הכוונה שם גם לפסוקים שבאו אחרי הפסוק הזה, שם כתוב "אשר לא ישמע לקול מלחשים"...

ואולם, סיים הגר"א את דבריו, דבר זה נמצא גם בתורה בפרשת שמייני (ויקרא יא, מ) "להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" שכן מילת "חיה" פירושה גם "יולדת", (ראה שמות א, יט) להורות כי אם באים להבדיל בין הטמא ובין הטהור צריכים לדעת כי זה תלוי הרבה באמותיהם בין ה'חיה' (היולדת) הנאכלת (שאכלה ביו"כ פ) ובין ה'חיה' אשר לא תאכל"...

(ספר הגר"א)

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אלהם: דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ (יא, א-ב)

יש להבין מהו הכפילות של "לאמור אליהם". ואפשר לבאר על פי מאמר חז"ל הידוע "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להן תורה ומצוות וכו'" וכפי פירוש רש"י ששקצים ורמשים בין כה וכה מאוסים אצל בני האדם ועשה מהם הקב"ה איסור תורה בכדי שיקבל עליהם שכר.

והמשמעות העמוקה יותר בעניין זה הוא, על פי משל לאדם שהגישו לפניו כוס מים ובא חברו וירק פנימה ולא רצה יותר לשתות מהם כיוון שחברו ירק בפנים, לאחמ"כ בא הנחש והטיל בה ארס, והנה אם נשאל את פיו מדוע אינך שותה מהמים הרי לא יענה שהסיבה היא מחמת הרוק שחברו ירק פנימה אלא יענה שהרי יש בה ארס, על אף שגם קודם לכן לא רצה לשתות מחמת הרוק הרי סיבה זו אינה נחשבת כלל מחמת הסיבה היותר חזקה מפני הארס. ופשוט. כמו כן בציווי הזה של התורה אומרת התורה שבני ישראל צריכים להיות בדרגא כזאת שהמאכלות האסורות אמנם מאוסות עליהם אבל ציווי ה' הוא כל כך חזק שהסיבה של המאוסות לא נחשבת כלל לעומתה כמו במשל הנ"ל שהסיבה העיקרית היא הארס ולא הרוק.

וזה מה שאמרו חז"ל "אל יאמר אדם אי אפשר באכילת חזיר, אלא אפשר ואפשרי אבל הקב"ה ציווה שלא לאכלם. לכן מדגישה התורה

כאן "לאמור אליהם" שיאמרו לבני ישראל שכל הפרשה הבאה היא "וידבר ה'" מחמת ציווי הבורא. (טעם הצבי עפ"י שפת אמת)

כל הולך על גחון (יא, מב)

כתב רש"י: זה נחש, ולשון גחון שהולך ושח על מעיו. דברי רש"י צריכים ביאור שהרי אונקלוס תרגם גחון - מעוהי, והיה לו לרש"י לומר 'כתרגומי', או לפרש בלשון הקודש - 'כריסו' כמו שמצינו במשנה 'הכרס הפנימי שניקבה' ועוד.

פירש מרן המהר"ם שיק זיע"א שרש"י חפץ היה לחזק המסורה שלנו שו' דגחון הוא אמצע התורה, ורצה שגם בספרו רש"י על התורה יהיה כאן אות מ' שהוא אמצע התורה. שהמתבונן יראה שרש"י טרח ודקדק להתחיל את התורה עם אות א' "אמר רבי יצחק לא היה וכו'" ולסיים עם אות ת' "וישר כחך ששיברת" ובאמצע התורה - כאן בפרשתנו רצה שיהיה אות מ' "מעיו" יחד הם אותיות א'מ'ת'.

(תורה שלמה).

וימותו לפני ה' (י, ב)

בחז"ל איתא כמה טעמים: שלא נשאו נשים, שנכנסו שתויי יין, או שהורו הלכה בפני רבן.

"ל דאין אדם מרגיש איך להתנהג בדרך ארץ עד שיהי' לו בנים ומרגיש מה שהוא נגד כבודו בהתנהגות בניו ותלמידיו עמו ועל ידי שהוא מקפיד מבין עי"ז מה שהוא צריך לנהוג כבוד בהוריו ומוריו ולהזהר במה שהוא נגד כבודם, אבל אלו עדיין בנים לא הי' להם ולא הבינו והשכילו עוד האיך לנהוג כבוד ברבם ובאביהם ובפרט במורא שמים לכן הקלו והורו הלכה בפני רבן ולא נהגו כבוד שמים ונכנסו דרך קלות למקדש שתויי יין: (תורת משה)

את הגמל כי מעלה גרה הוא. (יא, ד) הול"ל כי פרסה איננו מפריס שזה עיקר טעם אל הטומאה וכן בשפן וארנבת קשה זה, ובחזיר אמר כי מפריס פרסה הוא הול"ל כי אינו מעלה גרה, ולמה התחיל בכולם בסימן טהרה שלהם.

וביאור ענין זה שסימן טהרה שבכולם מוסיף טומאה על טומאתן כדרך שאמרו בעשו (בר"ר סה א) שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו כשר ותוכו מלא תוך ומרמה וזה מורה על כל מי שאין תוכו כשר כמדת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרעה, כמו שפירש"י על פסוק ולא יכלו דברו לשלום (בראשית לו ד) וע"כ הפרסת פרסה בחזיר הוא סימן טומאה לפי שבפרסה זו הוא יכול להטעות הבריות ולהראות כאילו הוא כשר וכן בהפק זה בגמל ושפן וארנבת.

ואע"פ שכל מדות אלו אינן שייכות בבהמות מ"מ הם מוליכים תכונה רעה זו בגוף האוכלם כי כל אוכלם יאשמו (ע"פ ירמיה ב ג) להיות מן כתות הצבועים המראים את עצמם כשרים כמו עשו וחביריו:

(כלי יקר)

מאוצרות המגידים

"אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם ואת השפן כי מעלה גרה וגו' ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא" - רבי שבתי יודלביץ

אספר לכם סיפור קטן. ישב על ידי באווירון - זואולוג. אתם יודעים מה זה זואולוג? פרופסור לחיות, גן חיות. פרופסור יהודי מליונר, היודע ומבין בענייני רוב החיות שעל כדור הארץ.

במהלך הדרך הארוכה שישבתי לידו, הוא הספיק לספר לי על כל שאיפות חייו, ועל תפקידו כיום באוניברסיטה - בה הוא מעמיד תלמידים בזואולוגיה, "כבר זכיתי להעמיד שלושה תלמידים - פרופסורים גדולים". בקיצור, הוא שוחח עמי בידידות, כחבר וותיק. היה מאד מעניין.

באמצע הדרך הגישו במטוס אוכל לא כשר. ויפתח ד' את פי האתון...

אמרתי לו בכאב: "איך אתה לועס כזה אוכל? וכי אינך יהודי?"

הוא התרגז קצת שאני מפריע לו לאכול: "שמע נא, מה שמשה רבינו אמר, לא מחייב אותי כי הוא הרי נפטר לפני ארבעת אלפים שנה".

"רשע", אמרתי לו, "הקב"ה אמר זאת, והקב"ה חי וקיים".

"רבי, אל תתרגז" ביקש "אם תוכיח שהקב"ה אמר איזה בשר מותר לאכילה ואיזה לא, אם תוכיח לי אני מסכים לדעתך ושב בתשובה".

"טוב, אבל תזכור את דברך - שאם אוכילך, אתה עוזב את האוכל".

"שמע נא, רבי, חבל לך על הזמן והמאמץ, כי לפני כמה שני התווכחתי עם רב אחד במשך ארבע שעות, והוא לא נצח אותי".

"אני, לא צריך ארבע שעות. די לי בארבע רגעים, לא ארבע שעות. תוך ארבע דקות, כביכול תשכב על הארץ ותודה שהצדק איתי".

הוא הסתכל עלי, פתח את העיניים כמו עגל. - "אה, ארבעה רגעים?".

"כן, לא צריך יותר".

"איך?"

"המתן בסבלנות ואני אראה לך".

פרופסור, אתה יודע מה הן סימני כשרות של בהמה?"

"מה?"

אסביר לך, סימני כשרות הכתובים בתורה הם - "מפריס פרסה ומעלה גרה" - אלו הם שני הסימנים של בהמה טהורה, כמפורש בתורה, וכפי שכל ילד יהודי בן ארבע יודע.

עתה, אשאל אותך, פרופסור, מה תהי' ההלכה אם יש לבהמה רק סימן אחד? מפריס פרסה או מעלה גרה?"

"חצי כשר חצי טרף" השיב.

"מה אתה שח? אין חצי חצי, או כשר או טרף"

"טוב, טרף". אמר. "אתה צודק" הסכמתי "בהמה עם סימן אחד היא טמאה לאכילה!"

"עכשיו תשמע היטב, משה רבנו כתב בתורה כי קיימים ארבע חיות: גמל, שפן, ארנבת, חזיר, שיש להם רק סימן אחד, וארבעתם בלבד. רק אלו. כל שאר החיות או שיש להם שני סימנים, או שאין להם כלל. תגיד לי, משה רבינו למד אצלך זואולוגיה? היה לו תואר פרופסור לחיות? לא.

אולי משה רבנו יצא לצייד והכיר ביערות את החיות. לא. הוא גם לא עבד מימי בגן החיות, הוא גדל בבית המלכות במצרים, לא בג'ונגל באפריקה. וא"כ מהיכן ידע שאין אחריהם כיוצא בהם? ומי כמון ידוע כפרופסור לחיות שממתן תורה עד היום ארבעת אלפי שנה, כאשר חקרו כבר כמעט את כל כדור הארץ, ועדיין לא נמצאה בכל הג'ונגלים בעולם חיה חמישית שיש לה רק סימן אחד... מניין כל זאת למשה רבנו?

המשכתי לנגן באוזניו את לשון הגמרא: אי, "תנא דבי רבי ישמעאל" אומרת הגמרא בחולין (דף ס') "וכי משה רבינו קניג היה או בליסטרי היה? מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים!" האם משה היה "קניג" (עובד בגן החיות)? "וכי משה בליסטרי" (ציד חיות)? מאיפה ידע את זה? אלא לומר לך שתורה מן השמים, כך אורמת הגמרא. כלומר, ה' שברא וידע מה שברא, הוא אמר לו את הדברים והוא העבירם לנו.

כשסיימתי לדרוש באוזניו, הבחנתי כי כמה מיושבי המטוס מלפנים ומאחוריו, התאספו סביב, הפסיקו לאכול והתקבצו, והנה כבר חלפו חמשה רגעים... התנצלתי על האיחור בדקה.

הבטתי עליו, הוא היה חיוור כמו סיד.

"רבי, שכנעת אותי" אמר והוסיף "אגמור לאכול, ואחזור בתשובה".

"תלך. אתה אבוד" הפטרת.

הוא משוכנע כבר, הוא יודע, אבל "קודם אגמור לאכול". באמצע האוכל אינו יכול, מסכן... נורא ואיום, הוא משוכנע אבל רוצה לסיים את האוכל. הנה, כך נראה האדם.

אי, אי, ר' שלום שבדרון אמר פעם: "אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה" הקב"ה דופק על פתחנו מעורר אותנו לתשובה - הוא דופק! הוא דופק - קול דודי דופק! ומה אני אומרים להקב"ה? (המשך הפסוקים) "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם" עשיתי אמבטיה לבשתי פיז'מה קשה לי להתעורר - היום אי אפשר - מחר אני אחזור בתשובה (כשאסיים את המנה שהגישו לי במטוס) משבוע הבא אקבע עתים לתורה, ממחר אשתפר בתיקון מידותי, וכך עוברים כל החיים:

מחר, מחר, מחר. "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם" אוי וי, חולפים להם החיים כחלום יעוף של התקווה של "מחר". ואיך בני ישמעאל אומרים בערבית: "בוקרא מישמיש".

מה מחר? עכשיו! אין מחר!

לפעמים כאשר מתעוררים לאחר דפיקות רבות, זה כבר מאוחר מאד. אי, אי, כי מגיע יום קשה ונורא שעליו נאמר: "ודודי חמק עבר" – אין, הדוד נעלם. אתמול באתי וישנת, ועתה מאוחר! "ביקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני". אה, והגעגועים מתחילים אז נשאר לאדם רק הגעגועים: "השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני".

רבותי בר מינן, לפני כמה זמן היו טילים, טילים! שכחתם, אה? נראה על הפנים שלכם שזה התרחש לפני מאה שנה... לפני כמה חודשים סך הכל – עם המסיכות. היה אז "קול דודי דופק" צביטה בלב אוי, אוי, "השיבנו אליך ונשובה" ביקשנו. נו, ועתה כמעט שכחנו – אה "דודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו ביקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני".

ועתה, הקב"ה רוצה לפחות את התשוקה שלנו: "אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני" – אני חולה באהבת ד'.

אשריכם, אשריכם ב"ה שזכיתם בליל זה להתאסף ביחד. כולנו נאמר להקב"ה: אנו מתגעגעים אליך – רבונו של עולם! לפקוח עיניים. לראות את האמת, את אור אלקים ולחפון בקרבתו ובקיום מצותיו בדקדוק. הגעגועים שלנו יעלו לכסא הכבוד ביום קדוש זה בזכות ה"אור החיים" הקדוש (שבית הכנסת נקרא על שמו) ונוכה לגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן! (להגיד)

"מום שבך אל תאמר לחברך"

"ואת החזיר, כי מפריס פרסה הוא ושסע פרסה והוא גרה לא יגר, טמא הוא לכם" (ויקרא יא, ז). ואמרו במדרש (ויקרא רבה יג, ה) שמלכות אדום נמשלה לחזיר, שנאמר: "יכרסמנה [לכנסת ישראל, חלילה] חזיר מיער" (תהלים פ, ד). ולמה נמשלה לחזיר, לומר, לך, מה חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר: ראו שאני טהור, כך מלכות אדום מתגאה וחומסת וגוזלת, ונראית כאלו שופטת צדק. מעשה בשופט נכרי שהיה הורג הגנבים והמנאפים והמכשפים. גחן ואמר לתלין: שלשתם עשיתי בלילה אחד!

וכך כתב רש"י (מהמדרש, בראשית רבה סה, א) על הפסוק: "ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה, את יהודית בת בארי ואת בשמת" (בראשית כו, לד), עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר: "יכרסמנה חזיר מיער". החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו, לומר ראו שאני טהור, כך אלו גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים. כל ארבעים שנה היה עשו צד נשים מתחת יד בעליהן ומענה אותן. כשהיה בן ארבעים אמר: "אבא בן ארבעים שנה נשא אשה (בראשית כה, כ), אף אני כן!"

וזה מזכיר לי ספור ששמעתי מתלמיד בישיבתנו. בגדדי היה, ושמעו מסבו.

בבגדד נתפס גנב. הובא לפני השופט, שגזר דינו למוות. גזר הדין הובא לפני הכליף, שאישרו. הוציאוהו אל הגרדום, והודיעוהו שיש לו רשות לבקש בקשה אחרונה.

אמר: "רצוני שיביאוני בפני הכליף, רוצה אני לומר לו דבר מה".

אמרו: "אם רצונך להתחנן על נפשך, אין סיכוי, לא יחזור בו מן האישור".

אמר: "אף על פי כן".

הודיעו לכליף, שהסכים לראותו.

התייצב הגנב, וקד קידה. אמר: "אדוני השליט ירום הודו, דין צדק דנני. חטאתי עויתי ופשעתי, ותהא מיתתי כפרה על כל עוונותי –

אבל העוון החמור ביותר שלי אינו ידוע לרבים, ובאתי להתוודות עליו ולתקנו!"

הסתקן הכליף: "ומה הוא?"

אמר: "סוד עובר במשפחתנו מדור לדור, סוד המסוגל להעשיר את אוצר המדינה ולהשביע רעבון כל תושביה. עוול היה זה, להצניע הסוד ולהעלימו מהשלטונות!"

רכן הכליף: "ומה הוא הסוד?"

אמר: "ידוע אני לחש, שאם לחשים אותו בעת הטמנת גרעין באדמה, בתוך שעה קלה נובט העץ, וכעבור יום מניב פרות! עתה, עם מותי, ירד הסוד אלי קבר. החלטתי שפשע הוא, להעלימו. הריני למסרו להוד מעלתו, וכשאדע שהסוד בידיים טובות, אמות בשמחה!"

נרעש הכליף: "אדרבה, הבה נשמע!"

העיף הגנב מבט ימינה ושמאלה, ואמר: "יותר מדי אזנים כרויות כאן. לא אגלה את הסוד אלא בפני שלושה. הוד רוממות הכליף, שר האוצר ושר החקלאות".

"ניחא", אמר הכליף, והורה להביאם.

הגיעו, והגנב אמר: "כעת צריך אני פנכה מלאה עפר, ספל מים, וכמה גרעיני פרות".

הביאו, ונטלם. אמר: "בכבוד, ירדו עמי אל הגינה".

ירדו לבוסתן, והביטו במעשיו. גחן, וחפר גומה בקרקע. הזדקף, ושפך מעט מים לפנכת העפר. פשט אצבעותיו, והראה את הגרעינים שבכף ידו: "יבחר הכליף במה להתחיל".

בחר הכליף בגלעין אפרסק.

טמנו בעיסת העפר שבפנכה, עצם עיניו וגרגר את הלחש בריכוז. פקח עיניו, ואמר: "זהו, הכל מוכן. עכשיו יש רק להטמין את העפר בגומה שבקרקע. אבל איני יכול לעשות זאת. הלחש יפעל רק אם ידי המטמין נקיות, מעולם לא שלח ידו ברכוש זולתו. ואני, הן יודעים אתם, נתפסתי בגנבת".

הושיט את הפנכה לשר החקלאות: "בכבוד" –

נרתע השר: "לא, איני יכול.. אדם הגון אני, אבל, יודעים אתם, כשהייתי צעיר, משובת נעורים... חוששני, שמא לא יצמח העץ, לא יועיל הלחש..."

"לא נורא", הרגיעו הגנב, "כולנו בני אנוש. בכבוד", הושיט לשר האוצר: "יתכבד כבודו" –

חורו פני שר האוצר. פזל לעבר הכליף, ואמר: "לא, לא אוכל, חוששני, הלא תבינו, הן שר האוצר אני, כספים כה רבים עוברים דרכי, שמא, בטעות, שגיאות מי יבין..."

"אני מבין, ודאי", אמר הגנב, ופנה לכליף כשהוא משתחוה עמוקות: "אדוני ומלכי, בכבוד" –

נשא הכליף ידו: "לא... זכורני כשהייתי ילד, לא הרשוני לקבל דבר מה, ולקחתי בלי רשות. מי יודע, אולי זה ימנע מהלחש לפעול..."

כרע הגנב האומלל על ברכיו, וקרא: "אתם השליטים והשרים פוחדים שידיכם אינן נקיות. מעולם לא חסר לכם מזון, אתם טובעים בעושר, ושלחתם יד. ואותי שחטאתי כדי להביא טרף לביתי, להשביע רעבון בני, אותי דנתם למוות?!" (והגדת)

שיהיה ברנו כתוכנו!

הגאון בעל "בית הלוי" זצ"ל תמה: הרי הכתוב קובע, ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט). וביאורו, כשם שהמים משקפים את בבואת המתבונן בהם, כך חש האדם כלפי חברו כפי שחברו חש כלפיו –

וידוע הסיפור: הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל לחם בעוז בחילונים שבקשו להרחיב ולחזק אחיזתם בארץ הקודש בכלל ובעיר הקודש בפרט. פעם פרצה לביתו קבוצת בריונים חילונים, שבקשו לרצחו נפש [כפי שאכן רצחו את נציגו הר' יעקב ישראל די האן ז"ל]. קידם פניהם בשלום והסביר להם עקרי שיטתו, ויצאו מביתו בלא לפגוע בו לרעה.

הנוכחים לא יכלו להירגע. איך נהפך לבם כרגע, איך החזירו אקדחיהם השלופים לנדנם!

אמר להם: אספר לכם, ותבינו. שמעתי מרבי נחום משאדיק זצ"ל שכאשר התמנה בעירו רב חדש בקש להכיר את בני הקהילה. שאל את הגבאי: "מיהו זה שיושב לידי ב'מזרח'?"

ענהו: "הוא!! הוא ה'מוסר', המשליך של הקהילה. הכל רועדים מפניו ופוחדים ממנו פחד מוות. רבים אבדו בגינו את חרותם ואת רכושם! בחוצפתו דרש שיושיבוהו ב'מזרח', ויעלוהו לתורה ל'שישי'!"

שמע הרב, חקר ודרש, ואמת את השמועה. הורה: "בשבת הקרובה אל תעלוהו לתורה!"

בהגיע הקורא בתורה ל"שישי" קם המלשין כהרגלו, והנה קראו לאדם אחר לעלות.

תמה: "מה זה, זו העליה שלי?"

"העליה שלך?!" ענה הרב, "מה לך ולתורה הקדושה. פה משוקץ, שמלשין על אחיו, מה לו ולברכות התורה?! צא, טמא! אל תבוא לבית הכנסת!"

עמד המום, פניו אדמו וחורו, ואז קרא: "חכו חכו, עוד אלמדכם לקח", ויצא בחרי אף.

חרדו כולם. אמרו לרב שסיכן נפשו, הלה עלול לרצחו נפש. הרגיעם הרב, והחיים שבו למסלולם.

כעבור זמן הוזמן הרב לסנדקאות באחד מכפרי הסביבה. נסע עם שנים מתלמידיו. לפתע הבחינו במלשין הרוכב על סוסו לקראתם. הודיעו לרב בחדרה, והרב נשאר שוה נפש.

המלשין הבחין בהם, והדהיר את סוסו לקראתם. הורה הרב לעגלון שיעצור את העגלה. המתין למלשין. הלה הגיע וירד מסוסו, ניגש אל הרב ובקש סליחתו על התפרצותו כלפיו, עלה על סוסו והתרחק מהמקום.

התלמידים היו המומים, והרב הסביר: "כשראיתו, ידעתי שמסוגל הוא להרגני. חשבת, מה עושים, איך אנצל. ואז נזכרתי באמרתו של שלמה המלך: "כמים פנים לפנים כן לב האדם לאדם" כשם שאני מתיחס לזולת, מתיחס גם הוא אלי. מיד התחלתי להפך בזכותו של אותו אדם. מי יודע איזה חנוך קבל, מי יודע כמה פגעו בו בעבר ואיך עוררו שנאתו ומשטמתו. כמה גדולה הרחמנות על נשמתו האומללה וחיייו הריקנים והמעוותים! ובה בעת, עלו גם בלבו הרהורים מקבילים: הרי הרב קיים חובתו, פעל לשם שמים, גונן על בני הקהילה. ונתרכך לבו, ובקש מחילה!"

כך, סיים רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, נהגתי גם אני. הם באו גדושי משטמה, עם רצח בעיניים. ואני התבוננתי בהם ברחמים רבים. נשמות יהודיות אומללות, טועות ותועות, מלובות אש זרה ומוסתות לשנוא ולניכור, כה גדולה הרחמנות. ואז, "כמים הפנים לפנים", נהפך גם לבם – לא להסכים עמי, כשם שאני איני מסכים אתם – אבל שנאתם שככה ומשטמתם כבתה...

והוסיף, שאין לך רעיון בספר משלי, שאין לו מקור בתורה (תענית ט ע"א). כשראה יעקב את עשו הבא להרגו בראש ארבע מאות איש, השתחוה ארצה שבע פעמים, לכוף עצמו ורגשותיו, "עד גשתו עד אחיו" (בראשית לג, ג), עד שעורר בנפשו את רגש האחוה, ובכך פעל ש"וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו". הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה נושקו בכל לבו" (רש"י).

ואם כך, שאל ה"בית הלוי" מברסק, איך זה שהגוי שונא את היהודי הרבה יותר ממה שהיהודי שונא את הגוי?

איזו שאלה חזקה!

והתשובה, חזקה עוד יותר –

בלב כל יהודי, שוכן גם חלק גויי" [וכמו שאמר (ברכות יז ע"א): גלוי וידע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאין אנו עושים רצונך, שאור שבעיסה, יצר הרע שבלבבנו המחמיצנו (רש"י), ושעבוד מלכיות, היינו השפעת האומות וחלחול תרבותם], ומוכן שבחלק זה איננו שונאים את הגויים, להפך. אבל בגויים אין אף "פינטעלע איד", אף נקודה של יהודי, גם לא שמץ ממנו. לכן שונאים הם אותנו בכל לבם!

וכשיודעים זאת, עולה השוועה: "הצילני מיד אחי מיד עשו" (בראשית לב, יב), ופרשו בספרים הקדושים ("דגל מחנה אפרים", "קדושת לוי", ועוד), שבקש הצלה ממהוה של "עשו" שדבק בו חלילה, כי אז תנתן לעשו שליטה עליו!

ומה היא קליפת עשו העלולה לדבוק בנו –

שנפשו טלפינו לומר טהורים אנו, בעוד הטומאה בחובנו!

שנתחזה לצדיקים יותר מכפי שאנו באמת!

זהו ששינוי (בראשית רבה סה, טז), "אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל מי הייתי משמש את אבא" – היש לנו מושג מה כלול במשפט זה!

איזה כבוד אב, איזו מסירות. בתלמוד הירושלמי (ריש פאה) מוגדרת מצות כבוד אב ואם: "החמורה שבמצוות". על רבי טרפון שכה הצטיין בה, אמרו חכמים שעדיין לא הגיע לחצי קיומה. ורבן שמעון בן גמליאל מעיד על עצמו שכל ימיו קיימה!

ועם זאת –

"ולא שמשתי אותו אחד ממאה" – אף לא אחוז אחד – "ששמש עשו את אביו!"

במה פחת רבן שמעון בן גמליאל, מה החסיר? מאומה, זולת פרט אחד: "אני, בשעה שהייתי משמש את אבא", מבשל וצולה ואופה ומכין ומגיש, "הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו, בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו [בבגדים מלוכלכים, ואף לא שמשו בבגדים נקיים], אלא בבגדי מלכות. אמר: אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות!"

זהו!

וכי משום כך, בגלל פרט זה, כדאי שיחשוב עצמו פחות כל כך, ירוד כל כך, מפסגתו של עשו? ילבש גם הוא בגדי מלכות, וישתחוה לו!

והתשובה, שאם כן יעשה יהיה זה חיקוי, מעשה חיצוני גרידא. תהיה זו "פשיטת טלפים" ובכך יהיה חלילה לעשו!

מוטב – בכל דבר שאינו שייך להלכה הפסוקה – שיהיה תוכו כבד, כמדתו של התלמיד חכם (יומא עב ע"ב)!

ועוד בענין זה –

שנינו (חולין קה ע"א): אמר מר עוקבא, אני לענין זה כחומץ בן יין לעומת אבי. שאילו אבא, כשאכל בשר כעת לא אכל גבינה עד למחר בשעה זו. ואילו אני איני ממתין אלא מארוחה לארוחה. וזה המקור להמתנת שש שעות, כשיעור הזמן מארוחה לארוחה.

ויש להבין: הלא לדברי הכל נהג אביו בחומרה יתרה. וכי מי שאינו נוהג בחומרות יתירות כבר חומץ הוא, מקולקל ודחוי? ואם אכן כן, ינהג גם הוא כך. וכי כה להוט הוא אחר גבינה?

אלא מאי, משל לעני שהיה מחזר על הפתחים. רבים היו העניים, והפרוטות שקבצו הספיקו בדוחק ללחם. והעני דנן, ברוך השם, חי בהרוחה יחסית. גם לחם, וגם חמאה ללפת את הפת. רחוק היה מעושר, אבל אין על מה להתלונן. אפילו חסך מעט, לעת חולי שלא יבא.

יום אחד גילה לאשתו סוד הצלחתו: בסך הכל, אין אפשרות לפקוד כל הבתים. חבריו עוברים דירה דירה. נוקשים, מבקשים, מקבלים. פרוטה פה, פרוטה שם. והוא משאיר להם את בתי העניים, אינו פוקד אלא את בתי האמידים והעשירים!

איך תדע מי אמיד ומי עשיר, תמחה.

הסביר: סימן מובהק לי, לעניים, מזוזה מפח חלוד, כיסוי בפרוטה. לאמידים, מנחושת קלל. שם נותנים חצי דינר. אבל כשהמזוזה מכסף טהור, בית עשירים הוא. שם מעניקים אף דינר שלם!

שמעה, והפנימה. למחרת היום יצא לסיבובו והיא רוקנה את קופת החסכון. הלכה אל הצורך והזמינה בתי מזוזה מכסף מגולף לכל חדרי הבית. עתה יפקוד העושר את מעונה ויהיו מן הנותנים ולא מן המקבלים!

בא הקבצן לביתו, הושיט ידו למזוזה לנשקה ונותרה מושטת באויר: נרתיק מזוזה כה נאה, רק אצל גביר העיר!

"מהיכן זה", שאל את אשתו.

ענתה: "אתה אמרת, סגולה לעשירות!"

איי, איזו הבנה! הנרתיק הוא הוכחה לעשירות, לא סיכתה!

כשאדם עשיר ביתו מרווח, רהיטיו מהודרים, מאכלו מגוון, בגדיו נאים, כיסיו מלאים. וגם, גם נרתיק המזוזה מכסף טהור.

להמתין יממה שלמה בין בשר לחלב הידור הוא. כנרתיק מזוזה מזהב טהור. אבל מצביע הוא על עשירות בכל, על הון רב של תורה ומצוות ומעשים טובים בשיא השלמות וההידור. ומר עוקבא ראה עצמו כה רחוק משלמות זו, כחומץ בן יין. מה תאמר, שיהדר רק באותה הרחקה, ימתין יממה בין בשר לחלב. זאת, לא יעשה.

ומדוע, משום שכאשר הדירה היא דירת עניים, הרהיטים דלים והבגדים מהווים, המאכלים דחוקים והכיסים ריקים, הרי הנרתיק המהודר יהיה כנוזם זהב באפו של אותו יצור... ו"חזיר", זה עשו! (והגדת)

לקח בת היענה - הורים, בניכם אינם מחוסנים דיים!

התורה, לשון הוראה היא (זוהר ח"ג נג, ב). אין לך שאלה שאין תשובתה בתורה, והסיפור הבא יוכיח.

המצב הכלכלי בפולין בין שתי מלחמות העולם היה כבי רע. משפחות הגיעו עד פת לחם. אני זוכר, סבלו חרפת רעב. צריך לדעת להודות על המצב כיום.

כשה"חפץ חיים" זצ"ל ביקר בלודז', עיר התעשייה הנודעת, עלו לאכסנייתו אב ובנו. הבן, בחור בר מצוה, לא בא - כמו היום - לקבל ברכה להצלחה בתורה. הוא בא לקבל היתר לעזוב את בית המדרש. שה"חפץ חיים" ירשה לו להפסיק ללמוד, לא פחות!

בחור טוב, ירא שמים, מצליח בלימודו, ירבו כמותו בישראל. לב זהב לו. ולב הזהב מתפלץ כשהוא רואה את אביו עובד מבוקר עד ערב ומשתכר אל צרור נקוב, ואין הקומץ משביע, ואין לחם לאכול ואין בגד ללבוש. איך יכול הוא לעמוד מנגד, לשקוע בלימוד, ולעמוד על דם הוריו, אחיו ואחיותיו, להתעלם ממצוקתם! רוצה הוא לצאת לשוק, למצוא עבודה, איזו שתהיה, ולסייע בפרנסת הבית!

נו?! מי אינו מניח לו?!

אביו מתנגד: בשום פנים ואופן! מקומו של בחור, בבית המדרש! "איש שדה" יוצא עשו, ו"יושב אוהלים" יוצא יעקב אבינו. השוק משחית, שפתו ירודה, היותו גשמית, מכבה כל זיק של קדושה ומחדייר טומאה! והבן אינו מסכים. אבא, דוקא משום שאתה סבור כך וחדור להט רב כל כך, מוכן אני לצאת לשוק החיים. כי רואה אני שאתה ירא ושלם, ולא הושפעת. זיק הקדושה שלך לא כבה, והטומאה לא חללה. אחזיק גם אני מעמד.

שמעו שצדיק בא לעיר, רבנו ה"חפץ חיים", והחליטו לעלות לאכסניתו, להגיש לפניו תעצומותיהם.

כמה התרגש לשמוע!

לשמוע את הבחור, שכואב הוא כאבו של המחסור בבית ורוצה לעזור לאביו ולסייע בפרנסה. "נושא בעול עם חברו", מארבעים ושמונה קניני התורה!

וכמה התרגש לשמוע את האב מוותר על העזרה, ומודיע שהמשפחה מוכנה לסבול מחסור, ובלבד שהבחור ישאר באהלי תורה!

וגדול היה כוחו של ה"חפץ חיים" זצ"ל להסתכל על כל דבר בעיניים של תורה, ולמצוא לכל שאלה פתרון בתורה.

אמר לבחור: שמע נא, התורה אסרה לנו את העופות הטמאים. את הנשר ואת הפרס ואת העזניה, ואת העורב ואת היענה. למה לא נאמר: את היענה, מדוע נאסרה רק הבת? התשובה ידועה: היען אוכל אבנים וזכוכיות (שבת קכח ע"א), קיבתו כברול ובשרו כסוליה, לא ניתן לאכילה ואין צורך לאסרו. אבל אפרוחו, בשרו עדין רך, ואותו אסרה התורה באכילה. כך מפרשים רבותינו (בעלי התוספות וחזקוני ועוד, ויקרא י"א, טז).

והנה מצינו שירמיהו הנביא קונן, איך היתה "בת עמי לאכזר, כי עינים במדבר" (איכה ד, ג). ויש להבין, במה מתבטאת אכזריות היען לאפרוחיו? והענין, שהאפרוחים באים ומבקשים מזון, והאם נותנת להם מעדן - בעיניה, אין טעים ממנו, שבר זכוכית מחודד ומשוני. ואינה מבינה שעבורה זה אכן מעדן, משום שהוושט שלה כצינור ברזל וקיבתה כדד נחושת, והזכוכית נגרסת בה עד דק. אבל אפרוחה עדין ורך, והזכוכית תנקוב את הוושט ותחזור את הקבה, והאפרוח יתסר וימות בעיניו קשים ומרים. ונמצאת אשמה בהריגת אפרוחה!

מבין אתה, בני, סיים ה"חפץ חיים", אביך מבוגר ומחושל, מחוסן נגד אוירת השוק ומתמודד בהצלחה מול השפעתו. אבל אתה עודך צעיר ורך, אינך יכול להשוות עצמך אליו ולמדוד עצמך לנגדו. עליך להמשיך לשהות באהלי תורה ובקרוב בני התורה!

ואת אלה תשקצו מן העוף... ואת החסידה (יא, יג-יט)

זו דיה לבנה... ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות (רש"י)

מדוע למרות התכונה החיובית של החסידה והיותה מתחסדת עם חברותיה ומתחלקת עמן במזונותיה, אסרה התורה לאכול אותה? ה"חידושי הרי"ם" מתרץ, שהחסידה גומלת חסד רק עם חברותיה, ומזניחה את כל השאר, ולכן נחשבת לעוף שאינו טהור.

מעניין לדעת, כי גם העכברים התברכו בתכונה זו, ואף הם נוהגים לקרוא לחבריהם בשעה שהם אוכלים את מזונותיהם, אולם למרות זאת במקרה שלהם חז"ל לא התייחסו לתכונה זו באופן חיובי, ולא זו בלבד, אלא שהעכברים נחשבים לרשעים, כפי שאומרת הגמרא (בבא מציעא מ ע"א): "וכי מה אכפת להן לעכברים", ובתוספות שם: "וטעמיהו דרבנן מפורש בירושלמי הני עכברי רשיעי נינהו".

קושיה זו מתורצת בפי העולם, האומר כי ההבדל בין החסידה לעכבר נעוץ בכך שהחסידה מחלקת לחברותיה מהאוכל שלה, ואילו העכברים מחלקים לחבריהם מאוכל השייך לאחרים...

לא פעם נוהגים אנשים בנדבנות יתרה, ומתירים לאחרים להשתמש בכספים צבור או ברכוש השייך לזולתם ללא קבלת רשות - אולם "נדבנות" זו מחזיקה מעמד רק עד שהדברים נוגעים לרכושם הפרטי, או אז היא נעלמת ומתנדפת לחללו של עולם, ושוב לא ניתן להכיר בהם את היותם נדבנים כה מופלגים...

אצל גדולי ישראל אנו מוצאים את ההפך המוחלט - בכל הנוגע לרכוש הזולת ולכספי צבור הם נזהרו בתכלית הזהירות, אולם משל עצמם היו נותנים ונותנים, מבלי לערוך חשבונות של זמן ושל ממון, כשהם אינם חסים על כבודם ועל כוחותיהם, ואינם נמנעים מלעשות זאת אפילו לאנשים אשר נמצאים מן העבר השני של המתרס.

בספר "האיש על החומה" מספר הרב יהושע לייב שינקר, נכדו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, סיפור מופלא אודות סבו, כפי שהעיד באזניו בנו של אחד מיקירי ירושלים ומחשובי תלמידי החכמים שבה, אשר למגנית הלב נטש את דרך אבותיו והצטרף לחוגי הצינונות.

הדבר היה בשנת תרפ"ב - סיפר לו האיש - באותן שנים התנהל מאבק חריף בין הקנאים מחוגי אגודת ישראל, שבראשם עמד רבי יוסף חיים, ובין ההסתדרות הצינונית. והנה, חלה אחד מראשי ההסתדרות העובדים, אשר היה ידוע בשנאתו הגדולה לדת, במחלה קשה ואנושה.

במשך ארבעה שבועות אושפז בבית חולים אנגלי של המסיון, אולם המחלה הלכה והחמירה, עד כי הרופאים נואשו מחייו. בני משפחתו המודאגים פנו אלי, בהיותי אחד מן המקורבים אליו, והתיעצו אם ניתן לעשות עוד משהו כדי להציל אותו ממות, ואני, אשר הכרתי את ד"ר ולך ואת רופאי בית החולים "שערי צדק", וידעתי כי הם נמנים על טובי הרופאים, והמלצתי להם להעבירו לשם.

אולם הענין לא היה כה פשוט. שתי עובדות עלולות היו להביא לסרובו של ד"ר ולך לקבלו לבית החולים: האחת, עצם זהותו והיותו מפורסם כאחד המתנגדים הגדולים ביותר של היהדות החרדית, והשנייה, העובדה שהוא מגיע מבית החולים של המסיון.

בני המשפחה היו מודעים לכך, אולם לא נותרה להם כל בררה אחרת. ומאחר והיו לי אי אלו מהלכים בחוגים החרדיים בזכות אבי, התבקשתי לבצע את ההעברה הזו.

שני סבלים גברתיים העבירו את החולה על גבי אלונקה לשערי צדק. כאשר הגיעו לפרוודור בית החולים, יצא אליהם ד"ר ולך, וערך בדיקה ראשונית, ומצא כי המצב חמור ביותר. הוא שאל כמה פרטים אודות הרקע הרפואי, וכאשר שמע שהוא הגיע מבית החולים המסיוני,

אכילת שקצים ורמשים מטמטמת את לבו של האדם ומרחיקה אותו מכל קשר ושייכות לקדושה, כפי שאומרת הגמרא (יומא לט ע"א): "תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר: 'ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם', אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם".

לעומת זאת, הקפדה על כשרות האכילה זורעת בלב האדם זרעי טהרה, ויש בכוחה לקרב אותו לאביו שבשמים.

עד מה רב כוחה של אכילה כשרה, נוכל ללמוד מן הסיפור שלפנינו המובא בספר "ועמך כולם" של הסופר הדגול רבי חנוך טלר:

בבית מדרש לרבנים בניו יורק התקבלה שיחת חוץ. המזכיר, שענה לשיחה, מצא את עצמו מאזין למשפט הבא:

"שלום, מדבר אדון וולף, ראש הפדרציה היהודית של יהודי דרום מזרח טקסס".

"שלום וברכה. זוהי הפעם הראשונה שאני שומע על הפדרציה הזו... תרשה לי לשאול כמה יהודים יש אצלכם?".

"שלושה".

המזכיר כחכם בגרונו במבוכה, ולבסוף אמר: "ממ... ואתה רוצה שאשלח רב עבור שלשה יהודים?".

"לא, לא", הבהיר אדון וולף, "השלשה הם אני, אשתי ובתי היחידה... אנחנו פשוט עומדים לעזוב פה, ורציתי לודא שיהיה רב במקומי..."

"יש אצלכם בשר כשר?".

"לא". "יש בית כנסת?". "לא". "אלו-שהם שרותי דת?". "גם לא".

"סלח לי, מר וולף, על השאלה, אולם האם יש אצלכם איזושהו יהודי בפדרציה של דרום מזרח טקסס?".

"כנראה שיש הרבה".

"כלומר?".

"בשיר השירים (א, ו) כתוב: 'אל תראוני שאני שחרחרת, ששזפתני השמש', כאן בטקסס יש שמש חזקה... כולם שזופים מאד וכולם – יהודים כגויים – נראים אותו דבר... אפשר להפקיר אותם ככה?".

"טוב", נכנע המזכיר, "אחפש מועמד מתאים".

בדיוק באותם רגעים נכנס למשרד רב צעיר לימים, שלא מכבר סיים את לימודי הרבנות שלו. שמו היה מיכאל הלר.

"לא תאמין, מיכאל, כך המזכיר, 'מצאתי לך משרה! מה דעתך להיות ראש הפדרציה היהודית של יהודי דרום מזרח טקסס?'".

ר' מיכאל חפש אחר המילים המתאימות, ומשמצא אותן לבסוף, החל לשפוך אותם כמו גרגרי חול יבש מכוס הפוכה: "אני מתנצל, אבל אינני יודע לנאום כל כך טוב, וחוץ מזה עוד לא עשיתי אף פעם הלויית..."

"זה בסדר, זה בסדר", מרגיע המזכיר, "נראה לי שלא תצטרך לערוך שם הלויית בכלל... אל דאגה... סע לשם, אתה עומד להיות מלך בגדוד... גם הרב וגם הקהל... הכל תהיה שם!..."

נסע ר' מיכאל לדרום מזרח טקסס, פגש שם בטקסס רב רושם את ראש הפדרציה הפורש, והכריז על יום הכתרתו לנשיא הפדרציה היהודית שם.

לא ידע איך יפגוש יהודי כאן, החליט לבדוק בספר טלפונים שם יהודי ולהתקשר.

עד מהרה מצא את השם הראשון. בלי להסס הוא חייג את מספר הטלפון שנרשם שם.

"שלום, אני הרב החדש, ר' מיכאל הלר".

"סליחה", קטע אותו קול מחוספס מעט, "אתה חושב שאני יהודי? הו, לא, אני הכומר המקומי..."

היו עוד כמה שיחות טלפון מבולבלות דומות, עד שר' מיכאל החליט לשנות כיוון ולערוך מסיבה של חומוס ופלאפל, בהנחה שרק יהודים יגיעו לטעום מאכלים כאלו.

הוא תלה מודעה חגיגית על המסיבה המתוכננת בלוח המודעות של האוניברסיטה, הזמין כדורי פלאפל מניו יורק, קבל אותם קפואים לגמרי בטעם קפוא, ניסה לערוך אותם בצורה חגיגית, והתאכזב לראות שאפילו הזבובים ויתרו על התענוג המפוקפק, ולא הגיעו לבקר באזור המטבח...

הסמיקו פניו מכעס, והוא פנה וחזר לחדרו, מותיר אחריו את בני המשפחה המבולבלים ואת החולה האנוש.

"רק אחד מסוגל לשנות את דעתו של ד"ר ולך" – לחשתי לבני המשפחה – "רבי יוסף חיים זוננפלד", ומאחר ואבי היה אחד ממקורביו, נטלתי על צוארי את השליחות אליו, ובינתיים הורדה האלונקה עם החולה שעליה אל מאחורי בנין בין החולים, תחת אחד הברושים.

מיהרתי לביתו של רבי יוסף חיים בבתי מחסה – ממשיך המספר – תוך כדי הליכה החל לרדת עלי גשם שוטף שהרטיב אותי מכף רגל ועד ראש. טוב ורועד נכנסתי לביתו של רבי יוסף חיים, ועל אף שידעתי כי יש בלבו עלי, משום שאף אני נמניתי עם החוגים הללו, ונטשתי את דרך אבותי, לא ניכר היה מאומה מכל זה בקבלת הפנים החמה שערך לי.

קיוויתי לקבל ממנו מכתב המלצה לד"ר ולך, אבל להפתעתי, מיד כששמע את כל הפרטים, קיפל את קצה דף הגמרא שהיתה פתוחה לפניו, סגר את הגמרא, קם ממקומו והתעטף במעיל הפרוה שלו. נדהמתי. האם הוא באמת יוצא לשם כך מן הבית?!

נעמדתי בחלל הדלת, ונסיתי להפעיל את כל כח השכנוע שלי כדי למנוע את הליכתו, בפרט לא בגשם כה שוטף.

"באתי רק לשם מכתב", נסיתי להסביר, אך רבי יוסף חיים הישיש נותר בשלו. הוא הזדקף מלוא קומתו ואמר לי: "כשמדובר בהצלת נפשות, אין די במכתב... עלי ללכת לשם בעצמי... לא אזוז משם עד שאראה את החולה מוכנס לבית החולים וזוכה לטיפול מקצועי".

ואכן, תוך כדי כך הוא התחמק החוצה. רצתי אחריו, וכמעט שלא הצלחתי להדביק את קצב פסיעותיו של הרב, על שבעים וחמש שנותיו...

בדיוק אז התגבר הגשם. "אולי נמתין תחת קורת גג כלשהי עד שהמים יפוגו מעט?", נסיתי להציע. הרב אפילו לא ענה, הוא רק זרז את פסיעותיו ומלמל: "פיקוח נפש! כשהולכים להציל יהודי נבהלים מטיפות גשם?..."

כשהגעתי לשער יפו, הצלחתי לשכור כרכרה שתוביל אותנו לעבר בית החולים. כשהגענו לחצר בית החולים מיהר רבי יוסף חיים לרדת מן הכרכרה. אני מהרתי לסלק לעגלון את המגיע לו ולרוץ אחריו.

מצאתי אותו כבר בחדרו הפרטי של ד"ר ולך, וספקתי לשמוע אותו אומר בתקיפות: "מאימתי נעשה הדוקטור פוסק בהלכות פקוח נפש? אני מבקש לקבל את החולה מיד לבית החולים, ואחר כך נתווכח..."

כשראה אותי אמר: "היכן החולה? נא להביאו מיד! כל רגע יקר!"

ושבועיים מאוחר יותר, ארע הבלתי יאמן, החולה עזב את בית החולים כשהוא בריא לחלוטין...

בידעי את היחסים המתוחים שבין רבי יוסף חיים ואותו מנהיג, נמנעתי מלספר לו את אשר קרה, אולם שנה לאחר מכן לא הצלחתי יותר להתאפק.

הדבר היה בשעת טקס הנחת אבן הפינה לשוב חדש בגליל. אותו מנהיג נשא במהלך הארוע את הנאום המרכזי, ובמהלך הדברים קרא בפתוס: "נבנה את הארץ בדרכנו ובכחנו! אבנה את ארצנו תוך מלחמת חרמה ביד השחורה של הרב זוננפלד ופמליתו!"

ברגע זה קפא בי דמי. צעקתי ספונטנית לעבר הנאום: "שתוק! דרך ארץ בפני הגאון הישיש שאתה חב לו את חייך!". לשמע קריאת ביניים מוזרה כזו מידי קרוב, הוכה הנאום בתדהמה. הוא הפסיק את נאומו, והפנה כלפי מבט תוהה, ובקש הסברים.

לא הססתי. עליתי על הבמה וספרתי לו ולשאר המשתתפים איך היד השחורה של רבי חיים נחלצה להציל ממוות את מי שהכריז כנגדו, וכנגד כל היהדות החרדית, מלחמה של ממש...

(ומתוך האור)

אוכל כשר החזיר יהודי לדת אבותיו

אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו... ונטמתם בהם (יא, מג)

"וכשאתה מגיע ללוס אנג'לס", קרא ר' מיכאל מאחורי כתפיו אל תרמיל הגיינס המהווה שהלך והתרחק, "תשלח מכתב קטן, ותודיע לי שהסתדרת, אוקי?".

וברני הנהן בראשו.

למחרת הגיע ברני למטוס, הוא היה נראה בדיוק כמו כל שאר הנוסעים, ובהגיע שעת הארוחה לא העלתה הדילת על קצה דעתה שהוא זה שהזמין את האוכל הכשר, ונתנה אותו לאדם אחר, בעל זקן, ולברני הגישה מנה רגילה.

"הי סליחה רגע", כך ברני, "הזמנתי 'כושר פוד'..."

"אני אבדוק", היא אומרת, וחוזרת כעבור דקות ספורות, "אני מצטערת... קרתה תקלה ונתנו את המנה למישהו אחר... אולי תרצה אוכל רגיל?".

ברני הרגיש את בטנו מתהפכת... הוא רצה לומר כן, אבל ההבטחה לרב היתה חזקה ממנו... מילה זו מילה, החליט לבסוף, ואמר בקול: "לא אני לא רוצה..."

כשנחת המטוס בלוס אנג'לס היה ברני מורעב לגמרי, אבל כמו להכעיס, כל המסעדות שם היו טרפה. הוא, אמנם, הבטיח לשמור כשרות רק בטיסה, אבל מראהו הדואג של ר' מיכאל נותר חקוק בזכרונו...

יש גם מסעדות כשרות בלוס אנג'לס, אמר לעצמו בעודו מעלעל בספר הטלפונים ומחפש לעצמו כתובות.

הוא הגיע במהירות, אבל התאכזב – הדלת היתה סגורה.

"למה?", לא מעט תסכול היה בשאלה הזו, "תשעת הימים" נכתב שם, וברני התקשה להבין את הקשר... למה זה קשור לאוכל?!

הוא עמד שם, כאילו נטע אותו מישהו מתחת לשלט, וחש שאינו יכול יותר.

לפתע נגש אליו יהודי: אפשר לעזור? מה אתה מחפש?

שטף שלם יצא מפיו של ברני, והוא מצא את עצמו מספר לזר את הכל...

"יש לי רעיון" אמר היהודי שהתגלה כבעל המסעדה, "בוא אלי הביתה, נאכל משהו ואסביר לך את הכל..."

וברני, אכן, בא ואכל, והוזמן שוב לשבת, ובא ואכל, ואחר כך לעוד שבת, וגם אליה הוא בא, וטעם עוד פעם מן הטעם הרוחני.

אט, אט הוא פשט צורה ולבש צורה, וכעבור שלוש שנים כתב לרבאי הלר מכתב.

"שלום רבאי, הבטחתי לך שכשאתה סתדר בחוף המערבי אכתוב לך מכתב. ובכן, לקח לי קצת זמן, אבל בסוף הסתדרתי... היום אני יהודי שומר מצוות, ברוך ה', קובע עתים לתורה, יש לי אשה ושני ילדים מתוקים, ואני מודה לך מאוד על שעזרת לי להסתדר בחיים! שלך, בנימין פלדמן (ברני)..."

(ומתוק האור)

בדרך הדרוש

שהי' אז בלא הכנה והיכי רמזיא י"ל דאחז"ל [פסחים יעקב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. פירוש תנחומים בשם ר' יודן תני כל ז' ימי מלואים ה' משה משמש בכה"ג ולא שרתה שכינה על ידיו הה"ד וירא כל העם וירונו ע"ש וצ"ע מאי מיייתי ראי' לזה מקרא מלא הוא כי היום ה' נראה אליכם, גם מהאי קרא דמיייתי אין ראי' אלא מרישא דקרא ותצא אש מלפני ה' ותאכל וגו', וי"ל בשים לב דאמר התם שזה היה עונש על שסרב בשליחות ואמר שלח נא ביד תשלח מאי מדה כנגד מדה הוא זה. גם צריך להבין הלא משה זכה להשרות שכינה על ישראל בשעת מ"ת יותר מאשר זכו במשכן ע"י אהרן, וי"ל התם זכו ע"י הכנה שהכינו עצמם לכך ג' ימים אל תגשו אל אשה והכא ה' בלא הכנה כלל והא"ש דהוי מדה במדה דאי' במדרש שלח נא ביד תשלח ביד אהרן שרגיל כבר מאז להיות נביא שלוח לכן נענש שע"י זכו להשראות שכינה בלי הכנה והרגל כלל, והנה מנה"מ

(חנוכת התורה).

הוא כמעט חזר הביתה, כשלפתע נכנס מישהו... היה זה בחור מגודל למראה, רעמת תלתלים, מכנסיים קרועים.

ר' מיכאל עטה את הטוב שבחיוכו: "שלום, מה שלומך?".

"אני עובד כאן במסעדה מקסיקנית", אמר הבחור בלי שמץ של מבוכה, "והבוס שלי שלח אותי לגנוב, אה... כלומר לטעום קצת מהאוכל שלכם".

"איך קוראים לך?".

"ברני".

"נעים מאד, אני הרב מיכאל הלר. אני רוצה לדבר אתך, נפגש, נלמד קצת, אתה יודע, עוד מעט תשעת הימים, רוצה שאסביר לך מה זה?".

"אני לא אוהב את המוזיקה הזאת", ברני היה אדיש למדי, לבסוף הוסיף במידה מסוימת של טקט: "אתה יודע מה, אולי נדבר, נראה...".

הוא טעם קצת, אמר שלום והלך.

רק אז קלט ר' מיכאל הלר, שהוא לא השאיר שום שם, מספר טלפון או כתובת, מלבד את זו של המסעדה שלו...

אבל לא אדם כמותו יסכים להרים ידיים. הוא איתר את המספר וחייג לשם.

"הלו, ברני, אתה זוכר אותי?".

"הו, כן. עד עכשו כואבת לי הבטן מהפלאפל שלך..."

"אז מה אתה אומר? רוצה להפגש? לשבת קצת?".

"כן, לא... לא... לא... האמת היא שגמרתי את בית הספר כשהייתי בכיתה ז'... קשה לי קצת ללמוד".

"אז רק נדבר".

לזה הוא הסכים.

עד למועד הפגישה ישב לו ר' מיכאל ותכנן את השיחה. הוא ניסה לשער מה עתיד לומר לו ברני, ומה יענה על כל שאלה, אבל המציאות עלתה על כל דמיון...

ברני הגיע מתנשם ומתנשף.

"תראה רבאי, אין לי מדי הרבה זמן, כי מחר אני טס ללוס אנג'לס... כן.. כל מה שעבדתי כאן היה משום שלא היה לי מספיק כסף לגמור את הטיול שלי.. כעת אספתי מספיק, ומחר אני טס..."

הפעם התקשה ר' מיכאל להסתיר את אכזבתו.

ברני כבר עמד בדלת, כשפתאום אמר, אולי כדי לרצות אותו: "אתה יודע מה, רבאי? תאמר לי משהו אחד ואעשה אותו בשבילך..."

ר' מיכאל הרזה מעט... מה כדאי לבקש? ולבסוף אמר: "אתה טס מחר, נכון? תזמין לך ארוחה אחת כשרה למטוס".

"בסדר", הרכין ברני את תלתליו, "בשבילך אני מבטיח".

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמינים

222

חג הפסח

תשע"ח

פניני אמן ותפלה בפרישה

מאוצרות אמונים

לאבותינו ולנו... והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.
 'עקרת פ' (לרמ"א זוסמן-סופר) ח"א עמ' רלב

ברוך שעשה לנו כל צרכנו

"אלו ששע צרינו בתוכו ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה - דינו"

כיצד היינו מתקיימים במדבר אלמלא ספק ה' את צרכינו? פרש רבי מרדכי גימפל יפה רבה של ראזניא:

"ולא ספק צרכנו" - הינו שלא היה מספק לאבותינו מנעלים, כפי שאכן ספק להם, ככתוב (דברים כט ז): "ואולף אתכם ארבעים שנה במדבר... ונעלף לא בלתה מעל רגלך", שהרי כבר מצינו שלשון 'צרכנו' נאמרה לגבי מנעלים, כמו שאמרו בגמרא (ברכות ס א) שעל לבישת הנעלים מברכים 'שעשה לי כל צרכי'.

הגדת מרדכי

אמירת 'והיא שעמדה' בדמעות

"והיא שעמדה לאבותינו ולנו"

במלים מרטיטות מתאר האד"ת כיצד רגיל היה לחוות את ליל הסדר:

"הגדת ספור יציאת מצרים הלהיכה נפשי ולבבי וכל קרבי, עד כי בכל מאמצי כוחי הגדתי, ובאומרי 'והיא שעמדה', נזפרתי התלאות וההרפתקאות שהיו לאחינו בני ישראל מאז ומעולם, אשר לא יאמן ולא יתאר הנס הנפלא שעוד נתקיימו, וגדול הרועה שמצילך (אסת"ר יא), לא יכלתי להתאפק בשום אופן מבכיות, ועיני נגרו מעצמן בלי הפוגות, עד שבשתי מבגי ביתי..."

פ"ש דוד' אות יח

חבי אדם לראות את נגעי עצמו

"בכל דור ודור חבי אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים"

לכאורה, די היה לכתב "חבי אדם לראות כאלו הוא יצא ממצרים", ומה פשר התוספת: "את עצמו"?

פרש רבי צבי הירש הורוויץ רבה של פרנקפורט:

כדי לקיים מצות 'לראות את עצמו כאלו יצא ממצרים', אין די שיחיה האדם את תחושת השחרור שחוו ישראל ביציאתם, אלא עליו אף להעלות עצמו למדרגה הרוחנית שגבו ביציאתם; שהיו שקועים באותה שעה בעולם טהור שאין בו אלא תשובה ותפלה.

על כך רמז בעל ההגדה: אף על פי ששינוי (נגעים ה): "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו", בליל הסדר 'חבי אדם לראות את [נגעי] עצמו', ובזכות כך יזכה לשוב בתשובה ולהתקרב לבוראו "כאלו הוא יצא ממצרים".

לחמי תודה' סח ב

בקנס כבד. גם הפעם פנה לשגריר מדינת מולדתו, אלא שהפעם לא אבה השגריר לסייע בידו, באומרו: "הלא בעצמך נתקת קשריך עם ארץ מולדתך, ומה לך לפנות אלי?"

אף כאן רומז בעל ההגדה לכל יהודי באשר הוא: בהיותך בין הגוים, אל תטמע ביניהם חלילה, אלא "ידע תדע כי גר יהיה זרעך" - השב לידיעתך כל העת כי אינך 'תושב' בארץ גלותך. רק באופן זה תהיה לך הזכות לפנות לה' בתפלה בעת צרה, ותקיים בך ההבטחה: "והיא שעמדה

מרדכי אמן
 בפרישה

רזי אמונים

לילה של 'אמן'

"עבדים היינו לפרעה במצרים"

"עבדים היינו לפרעה במצרים" - סופי התבות הנם בגימטריה צ"א בגימטריה של 'אמן'; לא לחנם נרמזה תבה זו בתחלת ספור יציאת מצרים, אלא כדי ללמדנו את תכלית ספור יציאת מצרים - להעצים את האמונה בלב המסכים.

הגש"פ יצחק ישראלי

גאלת מצרים בזכות 'אמן'

"ויעצמו במאד מאד"

'במאד מאד' (עם הפולל) בגימטריה 'אמן'. רמז לנו בעל ההגדה כי בזכות ההתעצמות בעניית אמן ששרשה אמונה, וכו' ישראל להגאל ממצרים, וכפי שאמרו במדרש (ילק"ש הושע תקט): "לא נגאלו אבותינו ממצרים - אלא בזכות האמונה, שנאמר: 'וַיֵּאֱמֶן הָעָם'".

הגש"פ ש"ד יהודה כ"ס

קדיש שלאחר ההגדה

"אחד מי יודע"

אם נצרך את כל מספרי 'מי יודע' זה לזה, מאחד עד לשלושה עשר, נקבל את הסכום צ"א בגימטריה של 'אמן'.

יש לבאר את טעם הדבר על פי דברי הגמרא (סוטה מט א) שהעולם מתקיים בזכות "יהא שמה רבא דאגדתא" - עניית 'אמן' יהא שמה רבא אחר הקדיש הנאמר לאחר דרשה בעניי אגדה. לפיכך אנו מסיימים את ההגדה בפיוט 'אחד מי יודע' שנומזה בו תבת 'אמן', כדי שיחשב לנו כעניית אמן אחר קדיש שלאחר האגדה.

ד"ש מא דהגדתא

לחם שעונים עליו מן השמים

"הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים..."
 אמר האדמו"ר רבי יהושע מבעלי:

בליל הסדר, כאשר המצות מונחות לפנינו, זוהי עת רצון מסגלת לקבלת תפלותינו ברחמים וברצון. על כך אף רמזה הגמרא (פסחים קטו ב) כשכנתה את המצה 'לחם עני' - 'שעונים עליו דברים הרבה', והינו שבשעת מצות אכילת 'עונים' משמים על בקשות רבות שמבקשים ישראל מלפני ה'.

בכך באר הרבי את בקשת 'הא לחמא עניא' הנאמרת בתחלת סדר ההגדה: "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" - זו המצה שבזכותה עונה ה' לתפלתנו כפי שענה לאבותינו במצרים. ובכן, זהו הזמן לבקש: "כל דכפין יתי ויכול" - שהצרכים פרנסה יקבלו מזונותיהם ברוח, "כל דצריך יתי ויפסח" - אף הזקוקים לישועה כללית ירחמו עליהם מן השמים [כפי שתרגם אוינקלוס (שמות יב כז): "פסח" - 'חמל']". אולם הטוב ביותר לבקש בלילה זה כי נזכה: "לשנה הבאה בארעא דישראל".

הגש"פ קול יהודה

מי שאינו יודע לפתח - הקדוש ברוך הוא פותח לו

"וישאני יודע לשאל - את פתח לו"

הרה"ק רבי נפתלי מופשץ פרש את דברי המדרש (שהש"ד א): "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: 'בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחדו של מחט ואני פותח לכם פתחים שהיו עגלות וקרונות ונסכות בו'", כי אותו 'פתח של תשובה כחדו של מחט' הינו ברכות: "השיבנו אבינו" ויסלח לנו, אשר המבחן בהן מבטח לו שיגדילו לרחם עליו מן השמים ויזכה לתמן את אשר עזת.

על פי דבריו הוסיף ודרש תלמידו רבי ישראל דב גילנרטר רבה של ישיבה כי על כך רמז בעל ההגדה: 'וישאני יודע לשאל' - אף מי שאינו יודע להתפלל ולבקש כראוי על התשובה, את פתח לו - הקדוש ברוך הוא בעצמו פותח בעבורו את אותו 'פתח... כחדו של מחט'.

ד"ר ב"ד תה"ב לקוטים

אימתי מונהג ההבטחה על ישראל

"ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם... והיא שעמדה לאבותינו ולנו"

את טעם סמיכות הכתוב: 'ידע תדע...' ל'והיא שעמדה', באר הגאון רבי שמעון סופר מקראקא במש"ל נפלא:

מעשה בתושב אחת המדינות שעקר ממקומו והתישב במדינה אחרת, שם הסתפף בתביעה על סכום עצום וחבי במשפטו. בצר לו, מהר לפנות לשגריר מדינתו, והלה פעל בקשריו עד שהצליח לבטל את ענישו. ברבות הימים עלה בידו האיש לקבל אזרחות במדינה שבה התישב, וזמן מה לאחר מכן שוב נתבע למשפט וחבי

בליל הסדר, ליל החנוכה לאמונה, יחול יומא דהלולא דמרן בעל 'שבת הלוי' זיע"א אשר לזה את פעילות 'בני אמונים' עד ימיו האחרונים כאשר ישא האמן את הינק. בלילה קדוש זה, מה ראוי שנחנך דעתנו לזכרון הקדושים שמסר בכנס 'בני אמונים' והנם כצנא לזרורות:

"תקנו גדול הוא לחזק עניית אמן אצל תינוקות של בית רבן.

מלבד עצם מעלת עניית אמן, הרי מנח בזה עוד שתי מעלות טובות:

א. מחזקים בכך את עמוד התפלה.

ב. מחזקים את עמוד האמונה שהיא מהדברים החזקים חזק.

ומעמדה ברור דתקנה זו זכייה עצומה יש בה, והיא דרגא לקראת משיח צדקנו..."

'בני אמונים', אמונה מדור לדור.

תענה אמונים מבט על סדר התפלה

פיוט 'חד גדיא'

ומעורר שאותו היה נוהג לספר מרן החתם סופר בליל הסדר, כפי ששמע מרבו הגדול רבנו נתן אדלר:

היה זה בתקופת המחלקת הגדולה בין גדולי עולם, מרנן רבי יהונתן איבשיץ והג"ח. מחלקתם של גדולים אלו לשם שמים היתה, אולם בדרך של מחלקת, היו מאזכרי הקיר שהתקדשו בה שלא כהגון ואף דברו בבוטות איש על רבו של רעהו.

פעם הזדמן רבנו יהונתן איבשיץ למקום בלתי מוכר, והנה חלף הוא ליד קבוצת אנשים ששוחחו ביניהם על דבר המחלקת, תוך שהם מבזים את אחד הצדדים בצורה חמורה. מבלי שיעירוהו, נגש אליהם רבנו יהונתן ואמר להם: "רבותי, האוכל להקשות לכם קשה בסדר ההגדה? הללו השיבוהו בחיוב, ובעודם משתוממים הקשה בפניהם את הקשה האמורה. כאשר נאלם פיהם מהשיב, ענה להם בעצמו:

"ש מקום לשאל מדוע נענשו המצרים, הלא קימו את מצות 'ועבדום וענו אתם' בהדרגה? התשובה לבן נלמדת ממעשה ד'חד גדיא': אמת היא כי החתול צריך היה להעניש על אכילת הגדי, אף מי בקש מהקבל להתעבר על ריב לו? נמצא כי ענשו מוצדק לו בצדק, על שבטאנתו לחתול בחר להיות זה שיענישו. ובכך מיישב הסדר בהמשך הפיוט. ככלל בן המצרים: נענשו הם על כי בגדו 'ועבדום וענו אתם' לא נאמר על איזו אמה מוטלת החובה לבצע את הגדה, והם שבטאנתם בחרו לעשות זאת בעצמם. על כן מן הדיו היה להענישם בכל תקוף.

את דבריו סים רבנו יהונתן בתוכחת מגילה לאותם אנשים שאינם נזהרים בגחלתם של תלמידי חכמים ומתעוררים במחלקת לא להם, אשר עתידים לעמוד על כך בדיו ואף להעניש בחמרה (משנה שכיר מוזהר, באור חד גדיא).

דקדוקים בנסח הפיוט

את השעם שבכל פסקה חזר הפיוט על השתלשלות העניינים באר החתם סופר (ותורת משה מאמרי הגש"פ עמ"מ), כי רמז יש בכך, שכל אמה ולשונו שהתנהגו סבורה היתה שאין לנו תקנה ונאבד מן העולם. אולם האמת היא כי אותו חד גדיא קים ועומד לצנח, ודוקא האמות שבקשו להשמידו ספו תמו מן העולם, וכשיבאו הקדושים ברוך הוא וישחטו למלאך המות, אזי יעמד אותו הגד' ויצפה בעניש שישראל למעניו.

בכך יש שפרשו את כפל הלשון 'חד גדיא חד גדיא', כרמז לכך שעם ישראל נותר בתמותו (כשהמית), ולא זו מאמנתו לאורך כל מאורות הגלות. והינו 'חד גדיא' שהיה בזמן ששנה אותנו הקדוש ברוך הוא לעם, הוא אותו 'חד גדיא' שהיה קים לעתיד לבא (משנה שכיר מוזהר, פירוש חד גדיא, בשם רבי אשר אנשיל ויגרייז משהנגר).

ומענין לענין באותו ענין, יש שפרשו עוד את כפל הלשון 'חד גדיא חד גדיא' כי הוא נאמר בדרך חבה [כמו 'אברהם אברהם' (בראשית כ"א)], כרמז על עם ישראל החביב לפני ה' (עולת מועד' לפסח). ויש שפרשו שהוא רמז לשני הגדגים שהיו נאכלים בליל הסדר - של פסח ושל חגיגה, וכינוי שהחגיגה אקניית בשם פסח (חגיגה א' ו' לך נאמר: 'חד גדיא' לשל פסח), חד גדיא דבין אבא בתרי זוזי' [של חגיגה] (הגש"פ מסך הפתח' בשם החתם סופר).

מעשה אמונים ספור שבועי על אמן ותפלה

"שורפו משמני פול ולוד ביקד יקוד פסח"

שעה קשה לישראל בכלל ולבני ירושלים בפרט היתה השעה שצרו סנהריב וחילותיו על ירושלים. חיל אדיר שבין שורותיו נמנו רבבות אלפי חילים, התכנסו מפל קצוות תבל כדי לסייע לסנהריב במלחמתו, וכאשר חנו מחוץ לירושלים דומים היו ללהקת ענק של ארבה החונה למנוחה בטרם יעלה לתקוף את ירושלים ולהשמיד את יושביה.

פחד ואימה נפלו על יושבי ירושלים באותם ימים, והם לא חדלו מלזעק ולהתחנן אל ה' שישויעם מהצר הצורך אותם.

בגמרא (סנהדרין צ"ב-צה א) דרשו את ספור המעשה מלשון הכתוב (ישעיה' י' לב): "עוד היום בנב לעמד יפוך ידו בה ציון וגבעת ירושלים".

אותו יום, ערב פסח היתה. טרם בואו על ירושלים מהר סנהריב לעיר נוב שהיתה רחוקה מירושלים מרחק עשרה ימים, שם בקש לשאל את החוזים בפוכבים האם יצליח לכבוש את ירושלים. החוזים השיבוהו כי היום בלבד נתנה לו ההזדמנות לעשות זאת, ואם יספיק להגיע לירושלים ולעלות עליה בטרם תשקע השמש - הצליחו ויבטחו.

כששמע זאת סנהריב, דחק את עצמו והצליח לעבר את הדרך הארצה ביום אחד. כשהגיע מחוץ לירושלים ובקש לצפות לתוכה כדי לתכנן את מלחמתו, לא יכול היה לעשות זאת מחמת החומה הגבוהה שסבבה את ירושלים. לשם כך שטחו חיליו שמיכות על גבי שמיכות עד שהוכן לו מקום גבוה שממנו הצליח לצפות על כל ירושלים.

מלמלה היתה ירושלים נדמית לו קטנה במידת, ומשוכך בכך אמר בזלזול: "היו ירושלים אשר כדי לכבושה כבשתי מדיות רבות ולקחתי מהם רבבות לוחמים שיעיבוני? הלא קטנה וחלשה היא מכל ערי האמות אשר כבשתי?"

כך היה עומד סנהריב ממרום מושבו, מנופף בדיו בגאון ובזלזול אל מול הר ה', מקום הקדש והמקדש, ומצפה לרגע שימחץ את ירושלים בפרסות סוסיו ויגרלי חיליו.

משראו כן, אמרו לו שרי צבאו: "הבה נעלה ונלחם בהם!". כיון שגאה לבו, התעלם מעצת החוזים בפוכבים ואמר לשריו וחיליו: "בדאי גיפים הנכם מטרח הדרך, מוטב שתלוננו היללה, ולקחור נעלה, ונלחם ביושבי ירושלים וננצחם בקלות!"

הלכו הללו לישון בעצת סנהריב, ובלילה שלח ה' את מלאכו והכה במחנה אשרו מאה שמונים וחמשה אלף בני אדם, כשכלבושיהם קלמים וגופם נשרף תחת בגדיהם (ראה שבת ק"ג ב). ויהי בבקר והנה כלם פגרים מתים. הנותרים נסו על נפשם בפחד ובאימה, וליהודים היתה אורה ושמחה.

כך הסתיים מסע הכבוש של סנהריב במפלה מוחצת שנתכה עליהם בחסדי שמים. ***

ספור מפלא שיש בו כדי להסביר את העומד מאחורי אותו נס עצום שהביא ישועה כה גדולה לירושלים וליושביה, עבר מאיש לאיש במשך דורי דורות. ונוהגים היו הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מברסלב וז"ל ואחריו גדולי תלמידי וחסידים לספור בהתרוממות הנפש בכל שנה בליל הסדר, בהגיעם לפיוט "ואמרתם זבח פסח":

כאמור, בערב הפסח צר סנהריב על ירושלים. תושבי ירושלים שכבר הספיקו לשמור על עצמם של החוזים בפוכבים לסנהריב, חששו עד מאד מכניסת האויבים לירושלים. נדרשה מהם מסירות נפש מיוחדת לקים באותה שנה את מצות הפסח, מתוך חשש כבד פן לא יספיקו לאכול בלילה. אלא שכמאמינים בני מאמינים לא אבו הללו לותר על מצוה קדושה זו, ובלבד אמרו: "לכל הפחות נצליח לקים את מצות שחיטת הפסח, שהיא מצוה בפני עצמה, בעודנו בחיים. נעשה אנו את שלנו, והנה את זנבה ונקים אף את מצות צליחתו - אשריני, ואם נזכה ונקים אף את מצות אכילתו - מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו".

משסיימו לקים את מצות השחיטה ועדיין לא נשמע רעש חיל סנהריב, החלו מיד בהכנות לצליחתו, מתוך חדות מצוה ואמונה יקרות, אלא שחרדת הלבבות והפחד הנורא ששרר בחצות, גרמה להם שמלאכת צליחת הפסח לא נעשתה מתוך הרפז והאמנות הנדרשת כדי להביא לכך שהיה הכשר צלוי שבקשו ישראל למאכל, אלא מתוך חפזון ופזר הנפש. וכך, כשבאו להוציא את פסחיהם מן התנורים, גלו כי מרבית הכשר נחרד ונשרף מחם האש, וכמעט לא נותר בו חלקים הראויים לאכילה.

צער רב הצטער בני ישראל באותה שעה על שמאמת סנהריב וחילותיו ומנעו מהם לקים את המצוה בלילות, ומתוך צערם שפכו תתנה ותפלה לפני ה', בבכי ובדמעות:

"אנא ה', יהי רצון מלפניך שכפי שנשורפו ונחרכו פסחינו באש, כך ישורפו חיליו של סנהריב באש קדשך, ותצילנו ברחמיך הרבים לכל נפל בידיהם!"

אותו ליל פסח עבר על בני ישראל בתשובה ובתפלה, מצות אכילת הפסח על מצות ומורים קימה על ידם במסירות נפש. ובבקר השכם, כשנפוצה השמועה על מלפלת הנסית של חיל סנהריב, בדיוק כפי שבקשו ישראל, בשרפה פקלתה את גופם, פצחו הכל בשיר והללו לרבו העולמים, ומאז ועד היום אף אנו מציינים נס זה בתוף פיוט "ואמרתם זבח פסח":

"שורפו משמני פול ולוד" - נשורפו חיליהם החזקים של 'פול' ו'לוד' שרי הצבא של סנהריב, 'ביקד יקוד פסח' - באותה אש שכלתה ושורפה את קרבו הפסח של בני ישראל.

דרך פקדון מוצ"ה: 'שמועות מנחם ציון' פסח

בסופו של ליל הסדר, אחר לילה ארוך ונדוש במצוות, נסב יחדו לאמירת סדר 'נרצה'. סדר זה כולל בתוכו פיוטים שונים ועתיקי יומיו, הנוגעים לכלל יסודות האמונה, אשר אמירתם בנעימה מיוחדת, איש פמסרת בית אביו, מעוררת יגיועים ומרטיטה כל לב.

בין פיוטים נוראי הוד אלו בולט במיוחד הפיוט 'חד גדיא'. פיוט עתיק זה שיש המייחסים אותו לתקופה שלאחר החורבן, נאמר בשפה הארמית, והנו ככתב חידה הפולל בתוכו סודות ומשמעויות שלעמקו אין חקר.

כאמור, מקורו של פיוט 'חד גדיא' קדום עד מאד. אם כי אין מסרת ברורה מאמתית החלו לאומרו בליל הסדר. יש המשערים כי נכנס לסדר 'נרצה' לפני כארבע מאות שנה, בשנת ש"נ לערך, ויש שייחסו זאת לתקופת חסיד אשכנז הראשונים (ראה הגש"פ מרבה לספר).

בענין זה אין לנו אלא להביא את אשר כתב החיד"א בתשובתו החריפה לאחד שעריער על פיוט מקוריתו של פיוט זה (שו"ת 'חיים שאל ח"א ס"ח):

"אלפי ישראל בערי פולין ואשכנז ואבירייהו, ואשר לפני ישראל גדולי עולם קדושי עליונים ודור דור ודורשיו וחכמיו, וכן עוד היום לא אמן ישראל, כמה וכמה ראשי ישיבות וגאונים הזמן כי עליהם יהיו וכלם אמרו ואומרים פיוט זה... כי לא דבר ריק הוא. וכבר נודע תקוף גדלת פיוטי אשכנז המיסדים על החכמה האמתית כאשר דבר בקדשו רבנו האר"י ז"ל, וכתבו בשם רבנו מרדכי מגרמייזא בעל הרוקח זצ"ל כי עניני פיוטיהם ודקדוקיהם קבלה איש מפי איש..."

יש לצין כי בהגדת 'מרבה לספר', כתב רבי ידידיה טייאה וז"ל, שעם אמירת 'חד גדיא' בליל הסדר הוא מפני שכתבו המקבלים (ראה תיקון) ששחזרו צר הרע לעתיד לבא תהיה ביד בניסן, ועקר השמחה על כך תהיה בליל הסדר, ועל כן תקנו לומר פיוט זה בליל הסדר.

'כתב חידה' לסיום ההגדה

פרושים למאות נאמרו על פיוט זה מפיהם ופופי כתבם של גדולי מפרשי האגדה, כשכל אחד מאריך כידו הטובה לפרט על כל פסקה ופסקה בו על מה היא רומזת לפי פרושו: על מי רומז הגדי ועל מי החתול, ומה הקבל ומה המפל, וכך למעלה בקדש עד ואמא הקדוש ברוך הוא.

במסגרת קצרה זו לא נוכל להביא את כלל הפרושים שנאמרו על פיוט זה, ומכל מקום יש לתת את הדעת לאשר כתבו רבותינו (הגדת ר"ח פרושים בשם תשב"י) כי לא לחנם נכתב הוא בלשון משל מחדת ונסתרת, אלא כדי לתת לכל אחד מקום להעמיק ולהתבונן בו, ומתוך כך יגיע להבנה ותריל ההתחזקות בעניינים רבים הנוגעים לאמונה ולסדר ליל הפסח, ויקים בו: "כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח".

מי עשה שלא כהגון?

שאלה מרכזית שבה התחבטו רבים מהמפרשים, ודרכה הגיוני להבנה במשמעות הפיוט, הנה שאלת האשמה:

אם נתבונן במעשה 'חד גדיא' נגלה כי הפלב עשה כהגון בכך שנישן את החתול ונקם את נקמת הגדי, ואם כך - המפל לא צדק כשהתנה, ובצדק שרפה אותו האש, לעמת זאת המים לא פעלו כהגון בכך שכפו את האש, אף השור עשה כהגון ששתה אותם. השוחט לא עשה כהגון ששחט את השור, ובצדק נטל מלאך המות את נשמותו...

על פי שאלה זו באר רבנו יהונתן איבשיץ את השכיחות בין פיוט זה לאגלת מצרים, וראוי לצין כי מאחורי תשובתו זו עומד מעשה מרטיט

חוט של חסד

הגליץ לכל בית יהודי | בנשיאות הרב"צ שלום ארוש שליט"א | פסח | מו' ניסן תשע"ח (31/03/18) | גליץ 564

מתנה לחג

שעל אף שהוא חלק קטן, אבל הוא עיקר מה שה' רוצה באמת.

ולכן גם חכמינו קראו לחג על שם המעשה שלנו, כדי לומר לנו שזה רצון ה' שתמיד נאמין בו יתברך ותמיד נבטל את רצונו מפני רצונו במסירות נפש כמו שהיה בזמן יציאת מצרים שזו הייתה ההתחלה של עם ישראל, כך צריכים להמשיך הלאה מדור לדור.

הגליץ הגדול

נמצא שהמצות מבטאות אמונה מוחלטת, אמונה מושלמת, תמימות, וזו מהות החג. מהות החג אינה רק שה' יכול ויכול לעשות הכול, זו המהות של כל המציאות. בחג הפסח מתגלה דבר נפלא שהוא תכלית הבריאה: בחג הפסח התגלה שישנו עם שמאמין בה'. ה' ברא את כל העולם ויכול לעשות הכול כרצונו, ומופתים, זה לא החידוש הגדול של חג הפסח. החידוש הגדול הוא שה' יתברך כביכול צריך את העם שלו כי "אין מלך בלא עם", וה' ברא את כל העולם כדי שהנבראים יכירו את אלוקותו ויקבלו עליהם את עול מלכותו ויאמינו בו יתברך – זו השלימות של הבריאה והשלימות של האמונה.

ולכן כל הגאולה הייתה דרך המצוות שה' נתן לנו להתעסק בהן, שהן דם פסח ודם מילה, שבהן עם ישראל הפגינו את מסירות הנפש שלהם ואת האמונה המוחלטת בלי שום שכל, בכך ששחטו את העבודה הזרה של המצרים, ומלו את עצמם לפני צאתם לדרך – שאלה הדברים הכי לא הגיוניים לעשות עקב הסיכון העצום שכרוך בהם. ודווקא במעשים האלה זכו לחיים ולחירות כמו שכתוב: "ואומר לך בדמייך חיי".

תג זיהוי ליהודי

וזה מסביר מדוע היו צריכים בני ישראל למרוח דם על המזוזות ועל המשקוף, כדי שמכת הבכורות לא תפגע בהם; וכל המפרשים שואלים מדוע הוצרכו לכך, הרי ה' בוודאי

"וגם צידה לא עשו להם", אפילו כמה דקות לסיים את ההתפחה של הבצק ולאפות אותו כמו שצריך כדי שיהיה להם לחם לדרך – גם את העיכוב הקטן הזה לא התעכבו! נמצא שהמצות מסמלות את החלק של עם ישראל שהוא האמונה וההתבטלות לרצון ה' במסירות נפש.

המסר של החג

וה' יתברך בחר לקרוא את השם של החג דווקא על שם החלק של עם ישראל, כדי להעביר בזה מסר לעם ישראל: "אני קורא לחג על שם המעשה שלכם, ולא על שם מה שאני עשיתי, כי אני עושה הכול, אבל הרצון שלי הוא דווקא המעשה שלכם, שאעשה את הכול דרך המעשים שלכם. וכמו שהגאולה הראשונה הייתה מתוך המעשה שלכם והחלק שלכם שהוא האמונה והתמימות והביטול, כך כל המשכיות של עם ישראל והגאולה העתידה תלויות בזה, וזה עיקר רצוני מכם תמיד, ובפרט בחג הזה."

כל האירועים הנפלאים והעוצמתיים שאירעו במהלך גאולתנו ופדות נפשנו – הכול טוב ויפה, אבל הכול זה מעשה ה' יתברך. זה שייך לה', זה החלק שלו – אך את השם של החג בחר ה' לקרוא דווקא על שם החלק של עם ישראל בתהליך הגאולה!

הכול הולך אחרי ההתחלה

וחכמינו הקדושים הבינו שזה המסר שבורא עולם רוצה למסור לנו ולכן גם בתפילה בחרו להשתמש בלשון "חג המצות", כי הם ידעו שהיה מקום לטעות ולחשוב שמכיוון שיש מצווה גדולה לספר בניסים ובנפלאות של ה', ובכל מה שעשה עם אבותינו ואִתנו – היה ניתן לחשוב בטעות שהעיקר הוא להתמקד במעשה ה' יתברך ולא בחלק שלנו בגאולה. ואם כי זה באמת חשוב מאוד, אבל זה לא המסר העיקרי, ה' יתברך בעצמו רומז לנו שהעיקר הוא החלק שלנו,

ולכן אכלו מצות – מה כל כך מרכזי ומשמעותי בדבר הזה שעל שם זה נקרא כל החג? האם זו כל מהות החג? ובפרט שהחוב לאכול מצה אינו בכל שבעת הימים, אלא רק בלילה הראשון כזית מצה בלבד, ולא כמו הסוכה שחובה נמשך שבעה ימים ושבעה לילות?

זה החלק שלנו

התשובה היא, שאכן מהות החג מקופלת במילים 'חג המצות' דווקא. מדוע? כי הניסים והמופתים וכל הגאולה – הכול זה מעשה ה' יתברך. ה' עשה את המופתים, ה' פסח על בתי ישראל, ה' הוציא אותנו לחירות וגאל אותנו. זה לא שייך לעם ישראל כלל. ואילו החלק של עם ישראל הוא המצות, מדוע המצות מבטאות את החלק של עם ישראל? החלק של עם ישראל הוא האמונה בלי שום סייג, ה' תמימות, וההתבטלות לרצון ה' במסירות נפש – לצאת למדבר בלי שום עיכוב ובלי שום הכנות, אלא מיד בציווי ה' בני ישראל עזבו ה-כ-ו-ל הכול, את כל הנכסים ואת כל הדירות והחנויות, לא ביקשו כמה ימים להתארגנות ולארוז את חפצי ה', ואפילו צידה לדרך לא לקחו כמו שכתוב:

הנה אנו זוכים לימי החג הקדוש, חג הפסח, שהוא ראש השנה לרגלים, וראשית הופעתו ולידתו של עם ישראל בעולם כעם ה', גוי מקרב גוי, ובו ראינו ניסים ונפלאות ונגאלנו מהעבדות הקשה במצרים, וזכינו לאור האמונה בה' יתברך.

בתורה הקדושה תמיד נקרא החג הקדוש הזה בשם 'חג המצות', וגם בתפילות החג טבעו חכמים את הביטוי 'חג המצות' דווקא. ונשאלת השאלה: זה ידוע שהשם של הדבר מבטא את המהות שלו (עיין שיחות הר"ן מד), מדוע נקרא החג על שם המצות? והרי היו אירועים משמעותיים וניסים ונפלאות שאירעו בכל התהליך של יציאת מצרים, לכאורה, היה ראוי לקרוא לחג 'זמן גאולתנו' או 'חג חירותנו' או 'חג הניסים והנפלאות', כמו שחג השבועות נקרא בתפילה 'זמן מתן תורתנו'? והשאלה מתחזקת מכך שהמצות הן מקרה צדדי שקרה בתוך ה'בלגן' הגדול של יציאת מצרים, שלא הספיק הבצק להחמיץ

בס"ד ב"ה

הילולת הצדיקים

ע"י מוסדות חוט של חסד

ההרצאה לסיים לחנוכה

הילולת רבי מאיר בעל הנס ורבי שמעון בר יוחאי סיום ש"ס. בנשיאות הרב שלום ארוש שליט"א בליווי זמרים ואמנים | מנחה הערב - עמירם בן לולו

אולמי דוריה	יום שני	ט"ו אייר	30/04 2018	בשעה 19:30
-------------	---------	----------	------------	------------

לרכישת כרטיסים: 02-5812210 | 052-6672221 | 02-5308017

הנהלה על שני כרטיסים נגדים טיט ר"ה. שני כרטיסים נשים לסיים בחנוכה הכרטיסים היו אישי ואינו ניתן להעברה חובה להציג כרטיס בכניסה וניתן לקנות מכספי מעשר "לאומי" חזרה אין אחריות על אופי ויחסי האירוע האירוע באחריות מוסדות "חוט של חסד" הישיבה נפרדת לנברים נשים ואין אפשרות למקומות שמורים "טלח"

02-5308017 | 052-6672221 | 02-5812210

הנהלה על שני כרטיסים נגדים טיט ר"ה. שני כרטיסים נשים לסיים בחנוכה הכרטיסים היו אישי ואינו ניתן להעברה חובה להציג כרטיס בכניסה וניתן לקנות מכספי מעשר "לאומי" חזרה אין אחריות על אופי ויחסי האירוע האירוע באחריות מוסדות "חוט של חסד" הישיבה נפרדת לנברים נשים ואין אפשרות למקומות שמורים "טלח"

הנהלה על שני כרטיסים נגדים טיט ר"ה. שני כרטיסים נשים לסיים בחנוכה הכרטיסים היו אישי ואינו ניתן להעברה חובה להציג כרטיס בכניסה וניתן לקנות מכספי מעשר "לאומי" חזרה אין אחריות על אופי ויחסי האירוע האירוע באחריות מוסדות "חוט של חסד" הישיבה נפרדת לנברים נשים ואין אפשרות למקומות שמורים "טלח"

"וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם"
מסביב הרמב"ם שהדריך לצאת ממצרים
היא על ידי שימוש נכון בחמשת חלקי
הדיבור, כי לדיבור יש חמשה חלקים, דיבור
מיוסר של מצווה, דיבור אסור, דיבור
מאוס, דיבור אהוב, דיבור מותר.

דיבור של מצווה הוא דיבור כמו קריאת
התורה ולימוד תלמודה, וזו היא מצות
עשה מחוייבת שנאמר "ודברת בם"
ושקולה מצווה זו לקיום כל התורה,
כי עסק התורה בכוחו לתקן את כל
הפגמים, אפילו פגם הברית, כי התורה
בתפארת שהיא מועילה מן היסוד.

הדיבור האסור הוא זה שצריך להיזהר
ממנו מאד, והוא כל דיבור שהתורה
אסרה לדבר כמו עדות שקר, ודבר שקר,
ודיבור של רכילות או קללות ושבוטות
שווא, וכן נבלות הפה ולשון הרע, כל אלו
ועוד הם דיבורים אסורים, שצריך להזהר
מאד מלהכשל בהם, כי עיקר גדר האדם
הוא הדבור, ועל הנפש החיה שבו נאמר
שהיא "רוח ממללא" ואם הורס בדיבור
מכלה הצורה שהיא מהות האדם.

החלק השלישי של הדיבור הוא **הדיבור
הנמאס**, אשר אין בו תועלת לאדם
בנפשו, ולא עבירה ולא מרי, כרוב ספור
ההמון במה שאירע ומה שהיה, האם

ראש הממשלה קיבל סיגרים או לא
קיבל סיגרים, זה נכון שלפלוני יש כל
כך הרבה כסף או לא נכון, שכל אלו
הדברים קוראים אותם החכמים שיחה
בטלה והחסידים השתדלו בעצמם
להניח זה החלק מן הדיבור, כמו שנאמר
על רב תלמידו של ר' חייא שלא שח
שיחה בטלה מימיו. לחלק זה גם שייך
הדיבורים אשר בהם אדם מגנה את
המעלות, או משבח את הפחיתות, יהיו
מדות או שכליות.

והחלק הרביעי הוא **הדיבור הנאהב**,
והוא הדיבור שעל ידו אדם משבח את
המעלות השכליות או מעלות המידות,
וכן כשהוא מגנה את הפחיתות, ובחלק
זה של הדיבור יכול אדם להעיר את
נפשו על ידי שירים וסיפורים, ולמונע
הנפש מההדרדרות בדרכים ההם בעצמם,
לכן יש עניין גדול לשבח את הטובים
והחשובים ולהודות על מעלותיהם,
כדי שייטבו מנהגיהם בעיני בני אדם,
וכן עניין לגנות את הרעים כדי שיתגנו
פעולתם וזכרם בעיני בני אדם ויתרחקו
מהם ולא יתנהגו הם כמנהגיהם, וגם זה
בכלל דיבור אהוב.

והחלק החמישי הוא **הדיבור המותר**,
והוא הדיבור במה שמויחד לבני אדם
מסחורתו ופרנסתו ומאכליו ומשתיו

ולבושו ושאר מה שצריך לו והוא מותר,
אין אהבה בו ולא מיאוס בדיבור זה, אם
ירצה ידבר בו מה שירצה ואם ירצה לא
ידבר, ובזה החלק ישובח האדם כשימעט
הדברים בו, והזהירו אנשי המוסר
מהרבות בו דברים, שעל כן שיבח התנא
את השתיקה שאין לגוף טוב ממנה,
כי אין מצב שאדם יכביר במילים ולא
יחטא, וממופתיה החכמים מיעוט הדברים
וממופתיה הסכלים רוב הדברים, שנאמר
"וקול כסיל ברוב דברים.." ומיעוט
הדברים, ראה על מעלת האבות, וראה
להיות האדם מיוחס.

נמצא, שהדיבור האסור והנמאס צריכים
לשתוק ממנו לגמרי, ומצווה להרבות
בדיבור האהוב ובדיבור של מצווה,
ובדבר הרשות ידבר כפי הצורך, וכך
יכלכל דבריו במשפט, בכל חמשת חלקי
הדיבור, ויתקיים בו, וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, ויזכה לפה סת,
ליציאת מצרים, על ידי שמירה על חמשת
חלקי הדיבור, כי עיקר הגלות היא גלות
הדיבור, שאין לאדם פה לדבר דברי
אמת שבלבו, לתנוך בין המוח ללב, בין
השכל לרגש, וכך נכבש האדם בידי פרעה
מלך מצרים, שכל עניינו לעשות פרוד
בין הדעות למידות, אך על ידי הדיבור
הנאהב ודברי מצווה, הפה סת.

שמע פעם מוהר"ת זכרנו-לבך איך
שמתאונן אחד מאנשי-שלומנו, לפני חברו, היות
שמתקרב והולך חג הפסח ועדיין אין לו מצרכי
החג לו ולבני ביתו ואמר לו בנאב: "יבן מהיכן
אקח עבור החג", "וואו נעמט מען אויף פסח?"
פנה אליו מוהר"ת זכרנו-לבך ונחמו: "על פסח
יקח לך", כאומר לו: "אל דאגה, אחי, אולם אין
זוכים לקחת את "הפסח" בעצמו. כאומר: זאת
אינה דאגה, העקר הוא הדאגה הרוחנית, איך
זוכים לפנימיות הארת פסח בעצמו. (ג-קעב)

והו ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך ודדו"ל
בתחלה בפה רך וכו' כדרך הסט"א והיצר הרע
שבתחילה מסית את האדם ומפתהו בחלקקות
לשונו כאלו מתוכו לטובתו ולפעמים מטעהו על
ידי שמתלבש עצמו במצות ואח"כ הוא מושל עליו
ועובד עמו בפרך ובקושי ונדמה להאדם שכבר הוא
מוכרח לילך אחריי כשה לטבח יובל ר"ל ואח"כ גור
להמית את הזכרים שהם כנגד בחי השכל דקדושה
ולחיות את הנקבות שהם מבחי' מלכות דקדושה
בכדי לטמאות אותם ח"ו ע"י"ז יהיה להם ניקיה
ביותר מבחי' המלכות דקדושה. (נחת שולחן סימן תנג)

- ★ א ש ל ח חיים
- ★ לְשִׁאתָה עוֹמֵד מוֹל ה', אַל תִּהְיֶה קִמְצָן בְּמֵלִים.
- ★ הַדְּבוֹר הוּא הַקֶּשֶׁר הַקָּרִי עִם הַבּוֹרָא.
- ★ כָּל שִׁאתָה מְדַבֵּר יוֹתֵר דְּבָרִי אֲמוּנָה, תִּהְיֶה לָךְ יוֹתֵר אֲמוּנָה.
- ★ אֲתָה מֵאֲמֵן שֶׁהֵלֵךְ מִהַבּוֹרָא? דַּבֵּר אֹתוֹ עַל כָּל דְּבַר וְדָבַר.

שׁו"ת של חסד

הלכות ומנהגים לפסח המושג ע"י בית ההוראה "חוט של חסד"

**האם מותר וא"כ איזה
מלאכות מותר לעשות בערב פסח?**
אחר חצות יום אסור לעשות מלאכות
וכתוב בשו"ע (סימן תסח סעיף א)
העושה מלאכה בערב פסח מחצות
ולמעלה, הוי משביתין (מנדים) אותו.

**הטעם לאיסור עשיית מלאכה הוא
משני טעמים:** (א) כדי שיפנה את זמנו
להכנת צרכי החג, כאפית המצות ושאר
עניני ליל הסדר. (רש"י פסחים נ. ד"ה שלא) (2)
בזמן בית המקדש היו מקריבים קרבן
פסח, וזמן הקרבתו מחצות היום. וביום
שאדם מקריב קרבן, נאסר בעשית
מלאכה, כי יום טוב הוא לו. (תלמוד
ירושלמי) ולכן, אף שהיום, בעונותינו
הרבים, חרב בית המקדש ואין לנו קרבן
פסח, בכל זאת, כיון שנאסרה בזמנו
עשית מלאכה, נשאר האסור בתקפו,
ואין בכחו להתירו.

מהמלאכות שאסורות הם: תספורת
(ויש מתירים בשעת הדחק ע"י גוי
או ע"י יהודי שאין מה לאכול בפסח)
כיבוש (וע"י גוי מותר לכבוד החג) ועוד.
כל מה שמותר לעשות בחול המועד,
כגון דבר האבד, או מעשה הדינו ולא
מעשה אומן וגם יש בו צורך המועד, וכן
פועל עני שאין לו מה לאכול, וכל יתר
הדברים המותרים בחול המועד, מותר
לעשותם בערב פסח אחר חצות, כי
איסור מלאכה בערב פסח אחר חצות
בזמן הזה קל יותר מדין איסור מלאכה
בחול המועד (ילקוט יוסף מועדים). **גילוח הזקן**
מותר מי שלא הספיק וטוב להשתדל
להתגלח לפני חצות יום (כי בא מועד
תסח ג). **גזית ציפורניים** מותרת, ויש
להשתדל לגזוז לפני חצות יום ולבני
אשכנז יש להחמיר בזה ביותר (פסק"ת
תסח) **גיהוז הבגדים** במהפך מותר,
וכן מותר לצחצח נעליים במשחת נעלים
ולהבריסק לכבוד יום טוב. (יב"א א/א
לב), ומותר לכתוב ספרים דרך לימוד,

אפילו אין בהם צורך המועד, ומותר
לצלם במצלמה צורת אדם או נוף בערב
פסח. (ילקוט)
קודם חצות יום זה תלוי במנהג
והרמ"א כתב שלבני אשכנז נהגו
לא לעשות מלאכות אמנם במשנ"ב
(סקי"ב) בשם לבוש וש"א שיש הרבה
מקומות שנהגו לעשות מלאכה עד
חצות, ולענין עיה"ק ירושלים תובב"א
מצינו דיעות בפוסקים אם הוא מקום
שנהגו לעשות מלאכה או מקום שנהגו
שלא לעשות מלאכה, וטוב לחשוש ולא
לעשות מלאכה (חזו"ר ח"ב עמ' צב)

והנכון ביותר לא לבזוז את הזמן
החשוב של ערב פסח אפילו על
מלאכות מותרות, כי העיקר שייך את
עצמו לליל הסדר בקריאת סדר קרבן
הפסח, הכנת ההגדה, מנוחה טובה
ושאר העניינים כדי שיהיה ליבו פנוי
ומוכן לליל הסדר.

מה ההמלצה לגבי שתיית יין בליל הסדר?

מצוה מן המובחר לשתות יין אדום
בארבע כוסות בליל הסדר, המהודר
ביותר הוא לקנות יין לא מבושל, אלא
א"כ היין המבושל יותר משבוש מהלא
מבושל, וזה רק מצד הידור כי מבחינה
הלכתית אפשר גם לכתחילה לקדש
על יין מבושל (שו"ע אורח תע"ב יב במשנ"ב
סקי"ט) [ומי שמארח בביתו מחללי שבת
או גויים יחמירו לא להביא כלל יין אל
השולחן שאינו מבושל. (פסק"ת רי"ב הערה
45 בשם אשל אברהם)]. מי ששקש על לשתות
רק יין יערב רוב יין עם מיץ ענבים וזה
גם נחשב הידור. אמנם מי שיועד שעקב
שתיית היין יקשה לו לנהל את הסדר
ישהה לכתחילה מיץ ענבים, וכן יש
לנהוג לכתחילה נשים וילדים (שו"ת משנה
הלכות ח"י סי' פ"ו, חזו"ר ח"ב עמ' קכ"ה) דאדברה
אם יקח יין אין זה דרך חירות כי סובל
מזה ויצא שכרו בהפסדו, ואם יקח מיץ

ענבים מקיים בו דרך חירות.
**יש לנו עובדת זרה בבית האם יש מקום
להחמיר שלא תסתכל על היין או שיין
אוסר רק בגניעה ואין מקום להחמיר.**
אכן מי שיש לו גויים בבית ההמלצה
הטובה ביותר שלא יביא לביתו יין
שאינו מבושל ובכך יוצא מכל חשש,
אך לדינא ראיתי גוי ואפילו התבוננות
עמוקה אינה אוסרת את היין כלל.
[ובשל"ה הק' (שער האותיות אות ק' קדושת
האכילה אות ק"ו) בשם ספר טעמי המצוות
לרבי מנחם הבבלי, וז"ל: "ראיתי
אנשי מעשה שהיו מחמירים על עצמם
שאפילו בראיית הגוי היין, לא היו רוצים
לשתותו, אף על פי שלא נגע בו הגוי,
כיון שנתן עיניו בו אין בו סימן ברכה,
ומנהג ותיקין הוא, כיון שהגוי רואה
גוון היין או ריחו, נתאוה לו במחשבתו,
וסתם מחשבת גוי לעבודה זרה, א"כ
אף על פי שהוא ביד ישראל, כבר ציירו
בשכלו, ואל תתמה על דקדוק החומרא
בכל שהוא, שהנשומר ממנו זוכה ליין
המושומר בענינו"].

האם מותר ללכת בשער שכם בפסח משום שיש שם ריח טוב מהמאפיות של החמץ ואולי יש בזה חשש איסור הנאה מהחמץ?

כתב **הרמ"א** (אורח תמג) שאפילו חמץ של
גוי אסור ליהנות ממנו) וכתב **הביה"ל**
(ד"ה אפילו) שלפ"ז אסור להריח גם פת
חמה של עכו"ם. וכתב בפסקי תשובות
בשם מהרש"ם שאם יש ליד ביתו
מאפייה וכדו' שאופין שם לחם בפסח,
ונכנס לביתו ריח של חמץ, מותר לגור
שם, רק יזהר שלא לכוון ליהנות מהריח.
וכ"כ מותר לעבור ליד בתי נכרים או
מאפיות שלהם אף שנודף מהם ריח של
חמץ, ואף אם יש לו דרך אחרת, אך לא
יתכוון ליהנות מהריח. **לכן מותר לעבור
בשער שכם ורק לא ליהנות מהריח של**

לשאלות ולתגובות למדור יש
להפנות לאימייל:
Nhman148@gmail.com
לדיונים בבית הדין "משפט
וחסד"
054-8491070

היכן מתגוררים יהודים והיכן מתגוררים מצרים? ועל פי הנאמר כאן מובן היטב, כי ה' לא רצה רק להראות את כוחו ואת גבורתו ואת גילוי השכינה הנורא שהיה בליל הסדר הראשון, אלא ה' רצה להראות וללמד שהכול זה על ידי המעשים של עם ישראל שנעשים במסירות נפש, שזה מה שמתגלה בדם.

ולכן כתוב בהגדה "ובמופתים זה הדם", וכי הדם זה המופת היחיד שהיה במצרים? אלא גם זה בא לרמז לנו שהעיקר הוא מסירות הנפש של עם ישראל באמונתם הפשוטה והתמימה שהתבטאה בדם פסח ובדם מילה. ולזכר כך תיקנו רבותינו לשתות ארבע כוסות של יין אדום, זכר לדם וזכר לארבע לשונות של גאולה, כדי שזכור שכל הגאולה היא בזכות אותו דם, שביטלנו את רצוננו מפני רצונו של בורא עולם במסירות נפש.

בזאת יתהלל

ובזה ה' מהלל את עם ישראל. כי לא שייך להלל את האדם במה שלא שייך לו, אלא במה ששייך לו על ידי עמלו ויגיעתו. לא שייך לפאר אדם, כי אבא שלו עשיר או כי הוא יפה תואר – זה הכול מעשה ה'. 'אִישָׁה יֵרָאֵת ה' היא תתהלל', מתהללים רק בעמל וביגיעה ובחלק של האדם. וה' יתברך עשה ועושה את כל המעשים, הכול שלו, והוא רוצה מאתנו רק את הלב, 'רחמנא לבא בעי', והוא מהלל ומשבח את עם ישראל דווקא בעבודת ובשלימות הלב שלנו, כמו שאומר הכתוב: "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר" – ה' זוכר לנו את הלב שלנו, את האהבה, את האמונה התמימה, את ההתמסרות המוחלטת.

והיוצא אלינו למעשה מהרעיון הנפלא הזה, הוא לדעת שעיקר השבח של האדם הוא כפי מידת האמונה והתמימות שלו עם ה' יתברך. ופסח זה הזמן לגילוי האמונה כמובא בזוהר הקדוש בכמה מקומות. זאת אומרת, שפסח הוא הזמן לעבוד ולקנות את מידת האמונה. כלומר, ללמוד אמונה, ובעיקר להתפלל ולהתבודד לבקש מה' יתברך לזכות לאמונה פשוטה ותמימה.

חג פסח כשר ושלם
לכל בית ישראל.

נא להתפלל לרפואת

עט"ר הרב שלום בן ימנה, קלמן קלונימוס בן רחל, משה בן אידה להבדיל לע"נ שמרית תמר בת מרים, ארז רפאל בן כוכבה ז"ל

קמחא דפסחא מהשימים

היה מנץ לעשות. וכן לא קשתה עליהם מלאכת הניקיון. פירורים לא התגלגלו בבית, אלא נבלעו חיש מהר ברעבתנות. אבל נוהגים לנקות, אז מנקים. הרבנית ניקתה את כל הבית והגיעה לחדר הרב. שוב קבלה באוזני בעלה על דלותם, על הפסח המתקרב כשאין בידם כסף לא למצות ולא לארבע כוסות וודאי שלא לבשר ודגים.

את טענותיה טענה לרב תוך כדי ניקיון חדרו, וכשהגיע למגירות שולחנו, נתקלה פתאום בארנק הכסף. בידיים רועדות הרימה את הארנק ואמרה לרב שאפשר לקחת ממנו כמה מטבעות עבור צורכי הפסח. "לא ולא, חס ושלום!", אמר הרב, "הרי זהו פיקדון!".

אולם הפעם לא ויתרה הרבנית. היא זכרה שהאציל אמר שאחרי שלושה ימים יהיה הכסף של הרב, ובפרט שכבר עברו כמה חודשים מאז. לפחות אפשר ללוות מן הארנק סכום קטן לקניית מצרכי הפסח.

דבריה עוררו התלבטויות קשות בלב הרב. הוא לא היה יכול להתעלם מהצדק שבדבריה. הרבנית לא הייתה ועמדה על כך שמותר להם להשתמש בכסף זה, על-פי התנאים שנקבעו בשעה שנמסר כפיקדון.

ככל שהתקרב הפסח, נשמעו טענותיה הגיוניות יותר ויותר. לבסוף החליט הרב לסווג אל רבו, החוזה מלובלין, ולשאול אותו מה דינו של כסף זה שהופקד אצלו ובעליו לא בא לקבלו.

לובלין לא הייתה רחוקה מעיירת מגוריו של הרב, והוא קם ונסע. בהגיעו ללובלין, נכנס לבית-המדרש, ואחרי הכנה ראויה נכנס אל הקודש פנימה להיפגש עם הרבי.

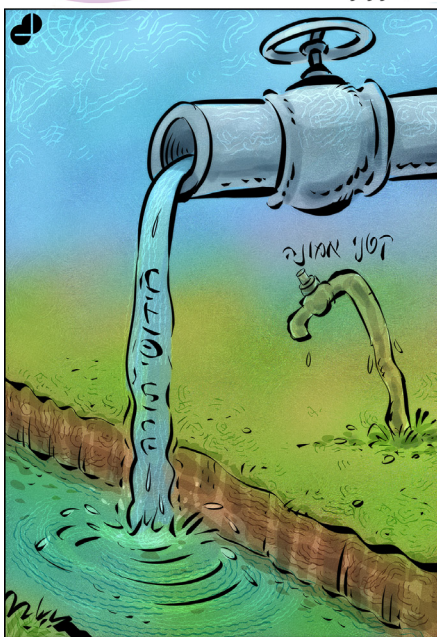
כשאך עמד בפתח חדרו של הצדיק, עוד בטרם הספיק לומר לו את מטרת בואו, קידם ה'חוזה' את פניו במאור פנים ובבת שחוק על שפתיו ואמר לו: "הקב"ה חי לעולמי-עולמים. הוא יכול לתת, הוא ייתן - והוא כבר נתן! והוא שלח לכם מעות אלו 'קמחא דפסחא מן שמיא' זכיתם בכסף זה בדרך הכשרה ביותר. תשתמשו בו בשמחה וטוב לבב, ושיהיה לכם חג פסח כשר ושמח".

אציל פולני שבא לכאן כדי לבצע כמה עיסקות-מקרקעין גדולות. עליו לסייר בכמה מקומות באזור, ואין ברצונו לשאת עמו כסף. הוא התעניין היכן יוכל להפקיד את כספו, והיפנו אותו אל הרב, שנודע כאיש ישר ונאמן.

באומרו זאת הוציא האורח ארנק-עור כבד והניחו על השולחן. "אבקשך לשמור על כספי", אמר. "אני אמור להסתובב כאן יום-יומיים, ואז אבוא לקבל את

את ספר המידות

הרב חיים זאנב

קט"ר זאנב -

קשה להם להשיג חדושי דאורייתא. (אמונה ב' יח')

הכסף לידי. אם לא אחזור אחרי שלושה ימים - יהיה הכסף שלך ותוכל לעשות בו כטוב בעיניך".

האורח הבלתי-צפוי הלך, והרב הטמין את הארנק בתחתית מגירת שולחנו.

עברו שלושה ימים ועוד שלושה ימים. חלפו שלושה שבועות ואחר-כך שלושה חודשים - והאציל איננו. הרב הסיח את דעתו מכל העניין, חזר לתורתו ולעבודתו, והמחסור בבית - בעינו עומד.

חג הפסח קרב ובא. הכנות לפסע בביתו של הרב היו אפסיות, קניות לחג - לא

הוא כיהן כרב בעירה קטנה שכל תושביה היו עניים מרודים ואביונים. לא פלא איפה, שגם משכורתו כרב העירה היה זעום ואפסי, ולא הספיק אפילו כדי מחיה בסיסית. אולם הרב שכל כולו היה תורה ויראת שמים, ורצון לעזור לכלל, נשא את קשיי הפרנסה בדומייה, ובני משפחתו הסתפקו בלחם צר ובמים לחץ.

עם השנים הורע המצב עוד יותר. גם המשכורת הדלה שקיבל מקופת הקהילה החלה להתאחר. פעם ניתנה המשכורת ופעם לא ניתנה. היו לכך שתי 'סיבות': ראשית, לא היה ממה לשלם. שנית, אנשי העיירה שמעו שלרב יש קרוב-משפחה עשיר באיזו עיר רחוקה, והניחו כי מן-הסתם תומך אותו קרוב ברבם אשר איתרע מזלו לחיות בעיירה של דלים ואביונים. אך המציאות הייתה אחרת מבלי שאיש יידע, חי רב הקהילה בחפרת רעב של ממש.

המצב בבית הרב הלך והחמיר. הוא, כמובן, לא ביקש ולא קיבל פרוטה מקרובו העשיר. הגיעו הדברים ממש עד פת-לחם. לבסוף לא יכלה אשתו הרבנית לשאת את המצוקה, וביקשה מבעלה שייסע אל קרובו העשיר ויבקש ממנו עזרה.

בתחילה סירב הרב. הוא לא רצה ליהנות מממנות בשר-ודם ושם בטחונו המלא בה'. אך כמה זמן אפשר לעמוד מנגד ולראות את האשה והילדים סובלים רעב? בין כך ובין כך, נטל את הטלית והתפילין ועמד לצאת לדרך אל בית קרובו המרוחק, אבל ברגע האחרון הוא שב על עקביו והתחרט.

"מה זה? האם חזרת בך?", שאלה הרבנית ובעיניה מבט נואש. "מה יהיה עלינו?".

"ראי, עמדת בפתח הבית וחשבת שזו ממש שטות לצאת לדרך ארוכה רק למען הסיכוי שאולי ירחם עלי הקרוב שלי ויתן לי משהו", אמר הרב. "ראשית, אינני יודע אם בכלל הוא עדיין בחיים. ואם הוא חי - מי יודע אם יש לו ממה לתת. וגם אם יש לו ספק אם יסכים לעזור לי. לעומת זאת, הקב"ה הלוא הוא חי לעולמי-עולמים, יש לו ממה לתת, והוא בוודאי ייתן לנו". בזאת סיים הרב את 'פרשת הנסיעה', ונשאר בביתו.

הרב הוסיף לעסוק בתורה ובעבודת-ה', לא לפני שחזק את אשתו באמונה ובטחון בה'. כך הם לא איבדו את בטחונם בקב"ה.

חלפו ימים אחדים. ערב אחד נעצרה ליד הבית כרכרה מפוארת, וממנה ירד אציל הדור-פנים. הוא ביקש לדבר עם הרב ביחידות. הם נכנסו לחדר הפנימי, והאורח סיפר לרב כי הוא

הגדה של פסח הסדר של החיים

הגדה מפוארת

עם תוספות של מו"ר

הרב

שלום ארוש שליט"א

ולשם ייחוד מיוחד

לפני שתיית 4 כוסות

02-5812210

052-2240696

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענייני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל

בס"ד | גליון 250 | שנה ה' | פסח תשע"ח

והגדת לבנון - משנת החינוך חלק ב'

בפרוס חג החירות הבעל"ט אשר במרכזו עומד הציווי של והגדת לבנון יצאנו ללקוט שושנים אמרות והדרכות בענייני חינוך שנאמרו בהזדמנויות שונות לאנשי החינוך העומדים על משמרת הקודש מפי רבנו זצ"ל. והנה זכינו להוציא לקראת פסח תשע"ו גליון משנת החינוך חלק א' והתקבל בחיבה רבה אצל לומדי התורה די בכל אתר, וכעת לבקשת רבים הוצאנו בס"ד חלק ב'. (ויזכנו ה' לסדרם יחד במאמר נכבד בתוך ספר בעניינים אלו)

יש להקדים שכל הוראה בענייני חינוך היה בהתחשב עם הנסיבות והרקע, ולפעמים יש שינוי בתשובות ואין בזה כללים קבועים, ומעשים שבכל יום שעל אותו דבר משיב רבנו לא' כך ולחברו להיפך, איש איש לפי העניין. והבאנו כאן את עיקרי הדברים. ולקראת גליון 250 שזכינו בס"ד להוציא לאור, סידרנו בס"ד 250 עניינים בענייני חינוך (ולמען ירוץ בה הקורא סידרנו ע"פ סדר א-ב) יש"כ לכל אלו שטרחו לשלוח לנו הוראות והדרכות מרבנו זצ"ל ובפרט להרבנים הגאונים ר' גדליהו הוינגסברג ור' יואל סבו, ור' אהרן ניב, ור' משה סחייק שליט"א ועוד, ולמערכת הספר החדש והנפלא 'כל משאלותיך'. ולמערכת הקונטרס תלמידהון ותלמידי תלמידהון שיצא לאור ע"י ישיבת אמרי משה ירושלים.

אהבה

א. שח הרב נפתלי ב: אני מלמד בת"ת תשב"ר, והיה ילד אחד ממש שהוציא אותי מהכלים, אין אפשרות בכלל לתאר מה שהיה עם אותו הילד. הרגשתי שאני לא מסוגל יותר. נכנסתי למנהל רבי משה הלוי אמרתי לו: או אני או הוא, לא שייך כבר יותר. המנהל לא ידע מה לעשות, סיכמתי אותו שאכנס לרבנו. באתי וסיפרתי לו את הפרטים.

רבנו שואל אותי - אתה אוהב אותו? עניתי לו, לא. מיד אמר: אם כך הילד צריך לישאר, וכי מלמד שלא אוהב ילד אין מקומו בכיתה...

שאלתי, אז מה אעשה כעת?
רבנו ענה מיד: תן לו איזה שליחות לעשות, להביא משהו מהמשרד, שמידי פעם יעשה כוס תה וכדו' ולאט לאט תתקשר אליו ותאהב אותו.

ב. שח רבנו: רואים אצל בני אדם שכאשר רואה אחר שעשה דבר שלא כהוגן יש לו עליו טענות ואילו כשהוא עצמו יעשה אותו דבר יש לו אלף תירוצים וזה אינו אלא משום שאת עצמו הוא אוהב, וכך אמרתי בכינוס למשגיחים שאם רוצים להוכיח בחור התועלת היא רק אם הבחור ירגיש שהוא באמת אוהב אותו.

ג. אהבה של הורים לילדיהם זה הקב"ה קבע את זה בטבע כדי שהורים יוכלו לגדל את ילדיהם, והראיה שבגיל מבוגר יש פחות אהבה בין ההורים לילדים.

ד. המשיך רבנו: יש הסבורים לומר, כי אם היו מעניקים הרבה אהבה לילדים הם היו יותר קשורים להורים, וממילא לא היו יוצאים לתרבות רעה. עם כל זה יש לדעת, כי יש שני צדדים לנושא. מחד גיסא, אם מוסיף אהבה יותר מדאי הילד מתרגל להתפנק, ועל ידי שהוא מתפנק הוא עושה מה שרוצה, אך מאידך גיסא, יש בכך את המעלה שהוא יותר קשור להורים, ולכן, צריך את הסיעתא דשמיא להעניק אהבה במידה הנכונה ולא יותר - לפנק היכן שראוי ורצוי, ולא לפנק היכן שלא צריך. [וראה להלן בסוף הקונטרס מה שהבאנו עוד מדברי רבנו]

אופנים

ה. נשאל רבנו בדבר שילד רוצה לקנות אופניים אמר רבנו היום רוצה זה ומחר רוצה זה, חזר ושאל אבל לכל בני כיתתו יש אופניים, אמר רבנו אפי' הכי זה מסוכן.

ו. בספר "חכמת החינוך" במשנת הגה"צ ר' אליעזר ליפא זילברמן זצ"ל, מנהל רוחני בת"ת קמניץ, עמ' נד-נח במהדורת תשס"ח.

"כמו כן מנע את הילדים מלרכב על אופניים בעלי שני גלגלים, כמו שאמר רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, במדרון הר מגיעים מהר יותר למטה כאשר רכובים על אופניים.

עם ירידת הדורות מטה, מחליקים עם האופנים במהירות. אחד ההורים אשר חשש מאד למנוע הנאה זו מבנו, ניגש לרבנו ואף שטח לפניו את רצונו העז של בנו. התשובה שקיבל היתה, כל כמה שיש בכוחך למנוע זאת מבנו, עשה כן. אם כי לא ביררנו ושאלנוהו טעם הדבר בזה, ידענו מגרעות שיש בכך. יתכן

שיהיה קשה לעקוב אחר הילדים, ובאפשרותם לשוטט בכנפי ארץ ולשוב במהרה ללא ידיעת הוריהם. ולפעמים אף מסירים את הכיפה בשעת נסיעתם, ועם פעולה זו מסתלקת, במדה מסוימת, יראת שמים. [מלבד סכנת הגוף הכרוכה בזה]. עכ"ל הספר.

ואף אני יוסיף עוד שכשבני נ"י (היה כמדומה בן 6 או 7) הלכתי בעקבות הדברים הנ"ל לשאול את פי רבנו שבני נ"י רוצה אופניים, וא"ל מיד בזה"ל: "ס'איז נישט גוט", ולא יסף.

ז. שאלו לרבנו בדבר קייטנה לילדות שיש שם בנות אחד עשרה ושנים עשרה, מקום סגור ולא רואים הגברים, השיב רבנו שלא, כי תתרגל לרכוב על אופניים גם בשאר מקומות.

איפון

ח. נשאל רבנו האם אפשר לומר להורים אם יש איפון ישלחו את הילדים מהחידוד, רבנו מסתמא כן, הלואי שזה יעזור.

ארצות הברית

שו"ת בענייני חינוך שנשאל רבנו בחו"ל

ט. האם כדאי להפריד ולחלק כיתות לפי רמה או לא?

תשובה: כל כתה שיעשו ויחלקו - אפילו ל-3 ילדים ימצאו 3 רמות, אין מושג שכולם יהיו שווים.

י. האם יש רשות להוציא ילדים מהמוסד בגלל חוצפה ונבול פה?

תשובה: נבול פה זה בעיה ואם זה קלוקל שמקלקל אחרים אין ברירה. חוצפה, אני לא מכיר חוצפה, ילד לא רוצה להתחצף אלא הוא רוצה לרצות את רבותיו והוריו, בד"כ זה מתחיל שהילד עשה משהו לא טוב, והרב העיר לו יותר מדי והילד נפגע, ומשום כך הוא פוגע וחוזר חלילה, ואין לדבר סוף. צריך לבדוק סיבה ללחץ שזה הגורם לכל הירידה. כל ירידה של ילד בד"כ תלוי בסיבה שראוי לבדוקה. לגבי זריקת ילדים ודאי שהמנהל לא יכול להחליט לבד, אלא צריך ועדת חינוך

עם ועדת רבנים מעליו כמו שהצענו בעוד מקומות.

יא. בחורים חלשים שלא מבינים, עד כמה המוסד אחראי עליהם?

תשובה: למדנו במשנה לגבי קניין בהמה הכישה - נתחייב בה. דהיינו שקונה ונעשה חייב בכל הדברים. כמו"כ להבדיל, מוסד שקיבל ילד לא יכול לזרוק אותו, אלא צריך לטפל בו כמה שיותר.

יב. האם לקבל ילדים רק מבתים טובים?

תשובה: אני אשאל אתכם - האם את אברהם אבינו היו מקבלים עם אבא כמו תרח?... האם את רבקה היו מקבלים עם אבא כמו בתואל ואח כמו לבן? ודאי שלא נו... הלואי, וכולנו היינו משהו שבמשהו אז איך אפשר לדחות בתים טובים, אפילו שזה לא כולו תורה. העיקר לבדוק את הילד, ואם ההורים לא מתאימים צריך לפנות לוועדת חינוך כמו שהצענו.

יג. אברך שרוצה להישאר בלימוד ובשביל זה אשתו צריכה לעבוד במשרה מכובדת בין גברים שאין חשש לבעיה. ותוך כדי שאלה אמר רבנו מיד: וודאי שיש בעיה!

השואל חשב שרבנו לא מבין כ"כ, ומדגיש שמדובר שאין בעיה. ורבנו עונה לו בחוזק רב: יהיה בעיות וח"ו לעבוד במשרדים של גברים. והמשיך רבנו - כולם כ"כ מודאגים איך נחיה, ממה נתקיים, ושוכחים שהעיקר צריך לדאוג לעוה"ב להכין צידה. לא ראינו שהגבירים למדו מקצוע ויצאו גבירים, הכל מן השמים. למטה בקבר לא משנה ואין כל הבדל בין מי שאכל כל ימיו בשר שמן למי שאכל לחם. הגר"א אומר שיש מצוות שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז, זה לאנשים פשוטים אבל צדיקים גם את הפירות מבקשים לעוה"ב. וסיים: אתם המחנכים צדיקים ותחשבו על השכר הגדול בעוה"ב.

יד. איך מכניסים בילד טעם בתפילה?

תשובה: גם בזה תלוי הרבה הרבה הדוגמא האישית. איך שהילדים רואים את האבא או את הרב'ה מתפלל - כך הם מתפללים, כמה שלרב'ה יש יותר יראת שמים כך זה נכנס בלב הילדים. ידוע המשל שהגר"א אמר לדובנר להוציא מים מכוס ניתן רק ע"י שמתמלא עד גדותיו ויותר נשפך החוצה, כך רק מי שמלא מלא ביראת שמים, מה שמוציא החוצה לאחרים יכול להשפיע. וסיים רבנו שכל מלמד צריך ללמוד מוסר בכל יום כדי שיושפע ביראת שמים וכך יוכל להשפיע על תלמידיו. (הפנקס)

בזיונות

טו. שח הגר"א מן: בהיותי בחדר הגרר"ק, נכנס ילד תשב"ר ושאל: ילד מעליב אותי בחיידר האם מותר להשיב לו כגמולו ולהעליב אותו בחזרה כדי שלא יעליב פעם נוספת או לשתוק? יעץ הגרר"ק: **לשתוק**. שאלתי: ומה שכרו? **יפה שתיקה לחכמים** [ושכרו שיהיה חכם ויתקיים בו - **יפה שתיקה לחכמים**]. אמרתי להגרר"ק: הזדמן, ורבנו אמר לי: הנה, ביזיונות הם דבר כל כך טוב, אדם לא מעוניין למות ולא שאשתו תמות חלילה, ולא בנוי, הרי שביזיונות הם דבר טוב מאד (כתחליף וכפרה רבה) ואני לא היו לי ביזיונות. ע"כ. ושאלתי, הרי יש אנשים שכל כך ביזו וגם הציקו לרבנו? הוא השיב: ביזיונות שהם "ביזיונות" תלוי ממי. **כנראה שלא הרגיש בביזיון לכן אמר כך. וגם מה שאמר, נכון מצד עצמו, כי לפעמים יש שהביזיונות הם כבוד.** (כל משאלותיך)

בנים

טז. באחד ממסעות החיזוק של רבנו לחו"ל, נועד עם קבוצת אנשי חינוך ודן עמם בנושא ההתייחסות הראויה לתלמידים, ההכרעה מתי להרחיק תלמיד וכדומה.

"על המחנך להתנהג עם התלמיד כאילו היה בנו", אמר. "לפני כל תגובה עליך לחשוב: **כיצד היית נוהג לו היה זה בנך?**" דממת אלם השתררה באולם. מעולם לא עלה בדעתם של הנוכחים כי עד כדי כך צריכה להיות אהבת הרב לתלמיד.

"הלא כך נאמר בגמרא", צירף רבנו הוכחה לדבריו, "במסכת כתובות דף כג ע"א כתוב: 'אילו בנתך הווין מי הוית מזלזל בהו כולי האי'. אותו דבר בעניין שילוח תלמיד ממקום לימודו: נהג בו כאילו היה בנך".

יז. הוי עובדה בישיבה קטנה שבחורים כדרכם לפעמים, שיחקו עם הדלת של חדר השיעורים ונעלו אותה שלא יכנסו עוד בחורים, זה היה לפני השיעור, לפתע הגיע רבנו והם לא ידעו, הוא דפק ולא פתחו עד שקלטו שזה הוא, כמובן מיד פתחו, והם הרגישו מאוד לא נעים, רבנו נכנס מהכניסה ועד למקום שלו וכמה דקות אחרי זה עם עיניים מושפלות כדי שלא להבחין באחראי לדבר, כדי לא לגרום לו אי נעימות.

יח. באחד המבחנים היה בחור שבאותו שבוע לא למד כ"כ ומאוד התבייש, וכשרבנו שאל אותו שאלה אז הוא אמר חשבתי שמתחילים לחזור מדף קודם... רבנו עשה את הסיבוב של הבחורים שנשאלים בשאלות, הוא התחיל אחריו וגמר לפניו כדי שלא יתבייש.

בנות

יט. שח הגר"א מן: ת"ח סיפר לי כי שמע מר' מאיר שצ'רנסקי ז"ל מנהל בית יעקב הראשון בת"א, כי בעיירה שלהם בפולין הייתה דחקות גדולה ולא היה לא חיידר, ולא בית יעקב, החליטו שמוכרחים לפעול בנושא אבל לא הייתה אפשרות כספית לשני הדברים, ושמע שהחפץ חיים שוהה בוורשה, ונסע אליו ושאלו, אמר לו החפץ חיים מקרא מפורש 'כה תאמר לבית יעקב' ואח"כ 'ותגיד לבית ישראל', ותמוה הרי איש קודם?

בעיירה שם אם לא יהיה בית יעקב מה יועיל החיידר עם מי ינשאו האנשים. סיפר אברך ת"ת, כי הרב מנחם פרוש ז"ל סיפר לו, כי קיבל כסף לצדקה בעד צורכי בני ברק ופנו אליו שיש צורך בגן לילדים בבני ברק, וגם פנו אליו שצריך

למקווה, והלכו להחזון איש עם הצדדים ואמר החזון איש שיתן לגן, כי לגבי גן, אם לא יהיה גן ישלחו לגן לא טוב, מקווה ילכו יותר רחוק, וספרתי את זה לרבנו הגרא"ל ואמר אין זה כלל, כי בבני ברק כך היה, אבל יש מקומות ובפרט אצל המסורתיים, אם לא יהיה מקווה לא יבואו, ובחיפה עשו כעת מקוה כמו ארמון וכל חודש מתוסף עוד חילוניים שבאים. וכיון שדיברנו, שאלתי את הגרא"ל על תשובת החפץ חיים, וענה בדרך אפשר, שהשואל היה ר"מ שצ'רנסקי והוא היה מסוגל לבנות ולא לבנים, ואח"כ באמת בנה בית ספר לבנות בתל אביב, ומן השמים שמו בפ"ק של הח"ח לגבי בנות כי בזה תהיה הצלחה על ידו, אבל תמיד בן קודם. והוסיף כל סדרי הדורות מבראשית עד אברהם לא מוזכר שום אשה רק נעמה והכל רק זכרים, כי בנין העולם הוא על בנים. (כל משאלותיך)

בעיות

כ. שאלו לרבנו ילדה בת שלש עשרה להורים גרושים והרווחה בב"ב רוצה שתעבור טיפל רגשי ולטענת האבא לא רואים כלום על הבת, וגם הבת לא רוצה, האם להשפיע עליה? השיב רבנו לא צריך, כך מגלים בעיות, כך לא ידעו ותוכל להתחתן. [ובמקרה הנ"ל היה נראה בהדיא שאין בעיות]

ברכת התורה

כא. סיפרתי שפעמים שבני נ"י לומד עמי מעט לפני שהולך לת"ת בבוקר. ושאלתי את בני אם בירך ברכת התורה וענה לי שהם מברכים אותה על סדר התפילה בת"ת והסתפקנו האם מוטב שיברך עתה ואח"כ יצטרך לזכור שכבר בירך [ועלול לבא לידי ברכה לבטלה] או שמא מוטב שילמד עתה בלא ברכה. ושאל רבנו מה לבסוף עשינו ואמרתי כצד א' ש... ונד רבנו בראשו כמסכים, ואמר "טוב. (כשחר ארוך)

בשר וחלב

כב. שאלתי כמה הרחקה בין אכילת בשר לחלב צריך לנהוג לגבי ילדים ובפרט לגבי ילד בן 11? ואמר רבנו אם הוא בן 11 כדאי כבר להרחיק, אבל לא מוכרחים שש שעות, אפשר גם חמש או ארבע שעות. (שם)

בשל

כג. ילד שבסוף סיון יה' בן שלש, קטן בשנתון והילד עדין יחסית האם להשאירו עוד שנה בגן עם גגנת? רבנו: כך יותר פשוט שישאר בגן עוד שנה. **כד.** בנוגע לגיל הכנסת הילד לתלמוד תורה אמר רבנו: "בדרך כלל עדיף להכניס ילד לתלמוד התורה מאוחר יחסית מאשר להכניסו בגיל צעיר מדי. ילד שמכניסים אותו לפני שהוא בשל מספיק אינו מצליח לתפוס טוב את הנלמד וצובר פערים לכל החיים. בכלל, מה בוער להורים? מה יקרה אם הוא יחגוג בר-מצווה מהראשונים בכיתה?" ואמר רבנו שהוא כיהן כר"מ בשיעור ג' והיה מבחין מיד מי מהצעירים בשיעור ומי המבוגרים.

בת מצוה

כה. (י"ט תשרי תשע"ו) אחד שסיפר לרבנו שיש לבתו בת מצוה, האם לעשות איזה טקס לכבוד זה, אמר לו רבנו אל תחדש דברים. שוב אמר רבנו: שלא תקנא בחברותיה שיעשו לה מה שעושים לחברותיה.

גאווה

כו. שח הגרר"י י: שאלתי אם אני מגיע לישיבה ויש לי רק חצי שעה להשקיע במישהו ויש ב' בחורים אחד בעל גאווה והשני לא במי עדיף להשקיע. ושאל מי יותר כשרוני? ועניתי שוים. אמר רבנו: בעל גאווה לא טוב, ושאלתי אבל אני אקרב אותו, וענה רבנו: הוא יהיה יותר בעל גאווה.

גדולי ישראל

כז. הרב ג. מת"ת קרלין שאל לרבנו ילדים שמדברים על גדו"י האם לשלחם? והשיב רבנו יש חיידר אחר טוב... ואם לא לזורקם מה יה' איתם, שאל האם לשלחם לכמה ימים? אמר רבנו מה יעשו בבית וכי ילמדו יותר מה יעשו זה לא העצה.

ושאל מה להרתיע אותם, לומר להם להפך מי שלא ידבר יקבל סוכריה ילדים אוהבים סוכריה.

גבולות

כח. שח רבנו: אע"פ שא"א להגביל את הילדים יותר מדאי שזה אסור וזה אסור, אבל זה צריך לבוא ממילא, ע"י החינוך הטוב זה יבוא ממילא, שירגיש שלא כל דבר מותר לעשות, לא כל דבר יכול להרשות את עצמו, בין הבנים ובין

הבנות זה אותו הדבר, **הם צריכים להרגיש שיש משהו, שאדם אחראי על מעשיו, שאינו יכול לעשות מה שרוצה**, וזה לא דברים שהם ברגע אחד אלא עבודה של שנים, אבל אדם שישים לב ויודע שמוטל עליו לעשות את זה, ובעצם גם מצד עצמו הוא צריך להתנהג כך, שהבית לא יה' הפקר, שיעשו כל מה שרוצים, אבל חוץ מזה לתועלת הילדים, הרי הוא רוצה שהילדים ילכו לפי מה שצריך ללכת, א"כ מה שיותר ישים לב ברצינות על הנהגתו איך שמדבר, שלא ידבר ברגש וכעס אלא בדרך ארץ, ובכל מה שיותר בנחת, כדכתיב [קהלת ט' י"ז] דברי חכמים בנחת נשמעים, אז ישפיע עליהם, ובמשך הזמן יש לקוות שיקבלו עול ד"א עול תורה ומלכות שמים, גם הבנים וגם הבנות.

גיהנום

כט. כיום בזמנינו לא מדברים על חומר עונש גיהנם וחושבים שיקבלו רק גן עדן ולא נותנים על לב שיש עונש ונקם ושלם על העוון, ולעומת זה דווקא הצדיקים חוששים לעונש, ומסיבה זו הרבה נשרו מפני שלא דברו עמם על עונש הגיהנום (בסופו של דבר עושים להוריהם את הגיהנום בעוה"ז...). ואולי באמת בזמנינו אין כדאי לצייר לילדים את הגיהנום מפני שיכול להביאם למרה שחורה ויחלו ומ"מ מגיל 11-12 יש לדבר עם הילדים (וכמו בכל עניני חינוך אין זה תלוי באופן מוחלט בגיל מסוים וצריך להלך בזה לפי רוחו של כל אחד ולפי טבעו דיש ילד שיותר עצבני וחבירו פחות) על כך שהקב"ה מעניש בגיהנם לעוברי מצוותיו (ומ"מ לא לעשות את זה כ"כ "שחור"), ולפני גיל זה גם אין להתעלם מזה אלא יש לומר להם דהקב"ה מעניש לעוברי רצונו וגומל טוב לשומרי מצוותיו אלא דאין להרבות לפרט להם שהוא בגיהנם. ובדורות הקודמים היו מציירים לילדים את הגיהנום מפני שההורים עצמם היו חזקים מספיק בבחינת טופח ע"מ להטפח ואילו כיום ההורים בעצמם חלשים ואינם יכולים למסור לילדיהם את הדברים כדבעי.

גישמאק בפשט

ל. שח הגרי"מ שליט"א: סיפר לי שהחזו"א אמר לו, שישב אצלו מגיד שיעור והתלונן, שלתלמידים שלו אין גישמאק בפשט, ואמר החזו"א זצ"ל אם היה למגיד שיעור גישמאק בפשט כמה טוב היה לתלמידים, אולם מה נעשה שלמג"ש אין גישמאק והוא זורק הכל על התלמידים. (מתוך קו' הספדים תלמידיו ותלמידי תלמידיוהו, והבאנו דברים כעין אלו בכמה מקומות)

גיסה

לא. (ה' אלול תשע"ה) נשאל רבנו בהצעת עבודה להיות מורה בכיתה ח' (מילוי מקום) וגיסתה נמצאת באותה כיתה, וטוענת שהיא מתביישת בכך, ומצד שני לא יה' לה פרנסה, השיב רבנו רק נדמה לה שזה יפריע לה.

גייטסהד

לב. בת מסיימת בית ספר באלעד ורוצה ללכת ללמוד בסמינר גייטסהעד ואבא שלה אומר החסרים סימנרים טובים בא"י? השיב רבנו: רוצים אנגלית להשיג משרה, זה מקום מאד שמור ואין לדאוג.

גן

לג. אחד שגר ברמלה ויש לו גן לגיל 3-5 קרוב לבת מטופח עם גננת מב"ב, וגן רחוק מוזנח אלא שהקרוב זה ילדים עם ילדות, רבנו עד גיל 5 זה שום דבר.

גניבה

לד. אבא שאל לרבנו שנמצא בידי בנו סכום כסף אחר חקירה ודרישה נתברר שביקר בבית קרובי משפחתו ומשם לקח הכסף, האם ראוי ונכון לומר לילד קח הכסף ותלך לבית קרוב משפחתך ותאמר שאתה מחזיר מה שגזלת ממנו, אמר רבנו שזה יותר מדאי והילד לא יעמוד בזה, אלא יחפשו איזה דרך איך להשיב הכסף לקרוב משפ' הנ"ל. [ומה התפרסם שרבנו הורה שיחזירו הילד את הגניבה מדובר שגנב באופן קבוע]

גרפולגיה

לה. נתבקשתי ע"י משגיח בישיבה לשאול שבהיות שהרבה פעמים רואים מצוקה אצל בחור ולא ידוע מה הסיבה וכו', ורצונו ללמוד חכמת הכתב [גרפולוגיה] שע"ז יוכל מאד לדעת מה המצב האמיתי וכו', והשיב רבנו: מתוך לשמה בא לשלא לשמה...

דאגה

לו. שח נכדו הרה"ג רי"כ: פעם ראה אותי בחורף בלי סוודר, [למדתי אצל הגרמ"ל זצ"ל. אבל היה מבחן אצל רבנו ולאחר המבחן נגשתי לדבר איתו בלימוד

ולויתי אותו ברחוב], ואמר לי: הרי קו, למה אתה הולך בלי סוודר [כמדו' שזה היו המילים] ואני המשכתי לדבר בלימוד, ורבנו לא ענה, רצה שאבין שלא מסתובבים כך בחוץ בחורף.

דוגמא

לז. רבנו מדבר תמיד שכת החינוך עיקרו בדוגמא אישית, מה יעשה אבא שאינו ת"ח, אבל מוקיר רבנו, וכי לא יוכל לגדל בן כהגר"ח קניבסקי שליט"א. ואמר לי שהאבא יתן כמה שיכול, והבן יראה בישיבה דוגמאות אישיות וכך יגדל, אבל בלי דוגמא אישית לא יוכל לצאת ת"ח.

ללמוד ולא לדבר

לח. דיבר על החוסר בחינוך כיום, שבעצם היו צריכים לעשות ישיבות קטנות שהתלמידים ילמדו בהן ארבע חמש שנים. ושאלתי אותו: מה הכי נחוץ בחינוך, כי אני תמיד מדבר לפני תלמידים על לימוד, וזה לא עוזר.

וענה תיכף ומיד: לדבר – זאת הבעיה! צריך ללמוד לידם, ולא לדבר! זאת גם הבעיה שלי, אני מדבר ואיני עושה... ועל הכל צריך סייעתא דשמיא מיוחדת ותפילה שכולם יחונכו בדרך אמת. (הפנסק)

הכאה

לט. ידיד, ת"ח צעיר נכנס ושאל את רבנו: מה עושים כשהילדים משתובבים, קופצים ומתפרעים, לדוגמא בשולחן שבת, האם ראוי להכות ילד? מיד כשרבנו שמע את השאלה נדרך, הזדקף והרים את קולו: "אם תכה אותו הוא יהיה פרא אדם!" וכפל דבריו. והוסיף: "אולי לפעמים אפשר, מכה קטנה על היד", והדגים... ("נר לשולחן שבת)

מ. הביא רבנו את דברי הגמ' במסכת מכות [דף ח' ע"א] – "אף על גב דגמיר – דהיינו שכוננת שלמה המלך לייסר גם ילד שבאופן כללי בסדר, ולא רק ילד בעייתו. אמר הגאון רבי משה שטינמן שליט"א בן רבנו אמר **שהכאה ממש היה דבר נדיר** אצל רבנו, והיכה אותם **רק כשהיו דברים חמורים**.

מא. ואחיו הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א אמר ג"כ שאביו היה מכה אותם רק לעיתים רחוקות, מתי בדיוק ממרחק השנים כבר לא זכר בדיוק, אבל אמר שנראה לו שהיה הדבר כאשר היה מריבה בין הילדים [ויבואר בהמשך דברי הגר"מ שטינמן שליט"א].

והרחיב קמעא הגר"מ שטינמן שליט"א את דבריו, לגבי אותם פעמים נדירות שהכה רבנו, וזכר שפ"א אחד הילדים הקטנים הדליק חשמל בשבת בטעות, לקח אותו רבנו על ברכיו והיכה אותו מכה אחת לא חזקה. אבל רושם הדבר לא סר ממנו למרות שהיה ילד קטן מאוד, ומאז כל הזמן נשמר ביותר בכל עניני השבת. ועוד סיפר שמידי פעם היה כל ילד מקבל מכה כלשהי, מה שנקרא "פאטטשל"ה", מכה לא בעוצמה חזקה עד כדי שתכאיב, רק כדי שידע שזה נחשב עונש. היה זה כנגד התנהגויות מסוימות כגון מריבה בין הילדים. וכשבאו הילדים לעיתים בטענה שלא היה צדק במכה, אמר רבנו להם שהוא לא נכנס לויכות, ומגיעה להם המכה [כאמור מכה חלשה בעוצמתה], ומכה יכולה להיות גם מצד "יסר בנך ויניחך" [וכדלעיל]

המפריעים לגדילתו של בן ישיבה

מב. שח הגרי"מ שליט"א: קודם היכנסי לישיבה גדולה, נכנסתי וביקשתי ממנו 'צידה לדרך'. ענה ואמר לי, כל בחור ישיבה יכול לצמוח ולגדול בתורה, ורק ג' מפריעים המעכבים אותו, קנאה תאוה וכבוד, ומטעם זה כולנו לא גדלים, וזו עבודה קשה מאוד לעבוד כנגדם, ואלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וכשהדור צריך הקב"ה נותן הרבה סייעתא דשמיא על קצת עמל, ורק צריך לזכור לנצל את הזמן ואז נזכה לחיים שלימים של ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך. (מתוך קו' הספדים תלמידיו ותלמידי תלמידיוהו)

המחנך מתוך חישובים של כבוד עצמו

מג. שח הגרי"מ שליט"א: היה פעם כנס בביהכנ"ס של הגאון הרב רובין שליט"א בהר נוף, ורבנו נשאל על המציאות של נשים שעובדות בהייטק, וחוזרות מאוחר לביתם ובנוסף צריכות עוד לנוח, כך שבקושי יש להן זמן להיות עם הילדים, וא"כ אבדנו את העניין של ה"אידישע מאמע". ואז הראש ישיבה הפתיע ואמר כמה שפחות בבית יותר טוב, כמה שפחות יחנכו יותר טוב. התשובה הזו עשתה רעש גדול מאד, וכבר בדרך חזור הגיעו טלפונים למקורבי רבנו מה זו החדשנות הזאת, מה עם המושג של ה"אידישע מאמע" שמחנכת את הדורות הבאים, אח"כ היה יום עיון של סמינר בירושלם והמרצה שלח אותי לשאול את רבנו, אולי כוונתו – שחינוך זה ענין של איכות ולא של כמות. נכנסתי ושאלתי האם רבנו זוכר את הכנס הזה, ורבנו השיב בחיוב, שאלתי האם זו הייתה כוונתו?

והוא ענה: לא! לא! מה פתאום??? אני הרי דברתי לנשים. ואמר לי להביא גמ' נדה (לא): ובקשני לקרוא: ומפני מה האיש מקבל פיוס ואין אשה מקבלת פיוס, זה ממקום שנברא וזו ממקום שנבראת. ופירש"י זה ממקום שנברא עפר תיחוח, וזו ממקום שנבראת עצמות וגידים קשים. וביאר לי: אני רק רציתי לומר דבר אחד, הן בטוחות על החינוך, ומי אמר להן שהן מחנכות טוב? הרי כל המושג של חינוך הוא סמכות והטלת משמעת, וכשאתה צריך להטיל משמעת והילד לא ממש עושה את מה שאתה רוצה, בתת מודע הוא פגע בכבוד שלך, וזה נכון בין אצל הורה ובין אצל מחנך, ולא התכוונתי דווקא אמהות אלא לתשומת לב כשבאים ושואלים כששואלים כיצד לחנך? יש להקדים ולשאול: מי אמר שאתה יודע לחנך? כשאדם עושה חשבונות עם הילד או התלמיד, שפגע בו, מתוך מחשבה שהוא עושה לשם שמים, באמת הוא פסול לחנך. ותמיד היה אומר עדיף לא לחנך מלחנך לא טוב כי הנזקים של חינוך לא טוב הם הרבה יותר. (מתוך קו' הספדים תלמידיהוה ותלמידי תלמידיהוה)

הכי גלאט

מד. שח הגרי"מ שליט"א: אמר לי: "אנחנו לא בדור שאפשר לשחק עם חינוך הבנים!" יש הרבה "אויב ומתנקם", מבית ומחוץ, וחינוך הבנים צריך להיות הכי גלאט, והכי למהדרין שרק יש! (מתוך קו' הספדים תלמידיהוה ותלמידי תלמידיהוה)

הסתפקות

מה. [י"ד אלול תש"ס] – סיפרתי שכן שלנו ביקש שנקנה עבורו תיק חדש ולאחר שהסברנו לו שיש לו תיק ישן במצב סביר בהחלט נצטער מזה צער רב ועשה ענין גדול מזה. ומצד אחד לא מדובר בהוצאה גדולה כ"כ, אבל מצד שני הלא אנחנו רוצים לחנך שמתורות זה לא דבר טוב. ואמר רבנו תגיד לו שהפעם אתה קונה לו אבל שלא יבקש יותר דברים כאלה שלא צריכים באמת.

הערכתו לקטן שבתלמידים

מו. שח הגרי"מ שליט"א: התפרסם בשמו ב'יתד נאמן' שבכל שנותיו כראש ישיבה לא העדיף את הבחור הכישרוני על פני הפחות מכן. ושלח אותי אבא לשאול אותו: הרי אני אב לכמה ילדים ולא מצליח שלא להתפעל יותר מהבן הכשרוני? שאלתי אותו האם במקרה הזה אפשר לסמוך על מה שהתפרסם בשמו בעיתון? וענה לי שהפעם זה נכון! ולגבי מה ששאלתם איך הצלחתי לנהוג כך, התשובה היא שמעולם לא הסחתי דעת מהגמרא: 'שמונים תלמידים היו להלל הזקן וכו', קטן שבכולם רבי יוחנן בן זכאי', והרי כל התורה שיש לנו כיום היא מרבי יוחנן בן זכאי, ותמיד אני חושב על הבחור החלש, אולי ממנו יצא רבי יוחנן בן זכאי הבא. והוסיף שבישיבת וולאז'ין שהתקיימה במשך שבעים שנה, מתוכם בעשרים השנים הראשונות כיהנו כראשי ישיבה, הגר"ח מוולאז'ין, הגר"י מוולאז'ין ורבי אליעזר יצחק פריד, וחמישים שנה שלימות כיהן הנצי"ב כראש ישיבה, והוא הרי לא היה בעל כשרון, ומאידך הוא היה כל עיקר וולאז'ין. (מתוך קו' הספדים תלמידיהוה ותלמידי תלמידיהוה)

הפרדה

מז. שח הגר"א מן: תלמיד חכם שאל, בימים עברו, ישנו הבנים והבנות באותו חדר, היו לנו דירות קטנות. שמעתי כי גם בבית הגר"ש אלישיב זצ"ל כך גדלו כל הילדים, אכן, האם גם היום כן, כי יש דברים שכיון שהדור פחות גדור, מחמירים בהם יותר, מהו לענין הנ"ל של שינת אחים ואחיות בחדר אחד? **לא הקפידו על זה, ולכאורה אין שום גיל שצריך לחלק ביניהם.** א.ה. ראה בסמוך דעת הגרא"ל. מהו לרחוץ אותם ביחד כשהם קטנים ממש, כי רבנו אמר לי פעם כי החזון איש אמר בענין לקחת בן עם אמו לים שאפשר רק בכה"ג שלא יזכור מה השיעור בעניין זה, באיזה גיל בערך? **תלוי כל ילד לפי מה שהוא, ילד חריף יזכור יותר.** ש. רבנו הגרא"ל אמר לי עד שנתיים. **אם כן, כבר הורה זקן.** [וכך היו הדברים בבית רבנו הגרא"ל, סוכות ע"ד. שאלתי מאיזה גיל שלא ישנו בנים ובנות בחדר אחד, והשיב: בני שמונה. מאיזה גיל לא לרחוץ אותם ביחד? והשיב: עד גיל שנתיים]. (כל משאלותיך)

מח. [ט' סיון תשנ"ו] – סיפרתי שהילדים משחקים בחוץ בעיקר בשבתות והרבה פעמים משחקים ילדים וילדות ביחד והיו מהשכנים שהעירו על כך, והניף רבנו ידו בביטול כמה פעמים. אח"כ הוספתי שאכן שכנים אחרים [מבתים של ת"ח] אמרו שאצלם לפני בר מצוה לא הקפידו ע"ז. ואמר רבנו אינני יודע אם עד בר מצוה אבל גיל שמונה תשע זה בסדר. ושאלתי עד מתי, האם גם עשר אחת-עשרה והרהר רבנו ואמר אולי אחת עשרה כבר לא. (כשחר אורך)

והתעלמת

מט. שח הגר"ג ר' מנחם ל' נכנסתי עם משגיח של ישיבה, שבא אליו ואמר: 'גיליתי שבחורים משיעור ג' מעשנים'. שאל אותו רבנו: 'אתה ראית?' ענה: 'כן,

אני ראיתי'. אמר לו רבנו: 'ומי אמר שאתה צריך לראות? לא טוב שאתה רואה. אל תראה'. שאל המשגיח: 'מה פירוש? זה התפקיד שלי...' אמר רבנו: 'לא. התפקיד שלך הרבה מאד פעמים זה לא לראות. פעמים שאתה מתעלם 'פעמים' בלשון רבים. כי אם תמשיך לראות, הם הרי יעשנו, אבל כבר לא לידך, ואז הבעיה כבר תהיה הרבה יותר גדולה".

[סיפר לי חבר שהחברותא שלו נכנס לרבנו ואמר לו שהוא לא למד בשנותיו בישיבה והוא כבר שלוש שנים בכלל וגם שם הוא לא לומד ועכשיו הוא הודיע לאשתו שזהו, הוא רוצה לצאת לעסוק במלאכת החולין. הוא לא יכול לעמוד בדבר הזה. אמר לו רבנו: 'אתה צודק. לחיות בשקר זה לא טוב. אבל למה אתה עוזב את התורה במצב שאתה מיואש? בוא תשב ותלמד שנה בהתמדה, ולאחר שנה אתן לך ברכה'.]

"סיפר לי החברותא שלו שהוא היום אחד מתלמידי החכמים המפוארים של אותו מקום. הדבר הזה הציל אותו. יש כאן נקודה עמוקה: קודם כל, פת בסלו. יש יצר הרע, תן לו משהו, רק כדי להרגיע אותו. אחר כך נעשה תחבולות. רוצה לעזוב, בבקשה, אין בעיה. אבל למה בצורה כזו? בתחבולות תעשה מלחמה, וזה חלק מהתחבולה. אתה רעב, קח לחמנייה, אבל בינתיים תישאר. תלמד שנה תורה לשמה. אתה לא חייב לאף אחד..."

העלמת עין

נ. על ענין שצריך לעיתים להעלים עין ע"מ שלא תהיה התוכחת מרובה. אמר הגר"ר צבי לבקוביץ שליט"א ראש ישיבת צעירים החדשה שהיה ציר נאמן ופעמים רבות נשלח ע"י רבנו לעזור לבחורים בהתמודדויות בישיבות, וכך אמר: פ"א בישיבה שלו קרה מקרה עם איזה בחור, ובא לשאול את רבנו מה לעשות עימו אמר לו רבנו בחריפות: למה ראית? למה הסתכלת? הרי ידעת שיש בעיה! לא צריך הכל לראות. למשל אם בחורים רבים ביניהם לא חייב לראות ובכך יכול להגיע שהתגובות יהיו פחות.

וסיפר הגר"ח"י מישקובסקי שליט"א שהיה לרבנו תלמיד יתום שהיה ממש פרא אדם. פ"א הוציא לשון לרבנו, רבנו הזיז את פניו לצד השני, וההוא הלך לאותו צד, ושוב גם שם הוציא לרבנו לשון, וכן גם לצד השלישי, רבנו התעלם והלך משם כלא היה דבר. בסופו של דבר נהיה מגדולי ראשי הישיבות. אמר אם הייתי מוציאו מה היה קורה, התעלמתי וזהו, ולא קרה שום דבר לכבוד שלי.

נא. נכנס יהודי מגיד שיעור בישיבה וסיפר כי על כל דבר היה מתייעץ. פעם שאל על אודות ישיבה של חלשים באחת המקומות סביב ירושלים, האם אפשר לעשות להם מגרש כדור רגל סמוך לישיבה כדי שישחקו שם מידי פעם, ואמר כי הם בחורים שלא יכולים ללמוד יום שלם. רבנו אמר לי, דע לך: אם אתה מחשב שיש להן יצר הרע ואתה רוצה לעזור להם להתמודד איתו, תדע, שהוא יותר גדול ממה שאתה חושב, וזה לא יעזור לך כל כך, אבל אם אתה מסתכל על היצר טוב שיש להם ואתה רוצה לעזור להם להתמודד, אז זה רעיון. אבל אם אתה עושה את זה סמוך לישיבה זה כבר לא ישיבה. ישיבה שיש לה מגרש כדור רגל זו לא ישיבה, צריך להעלים עין ממשחק באיזה מגרש ששייך לבית ספר סמוך וכדו'. לישיבה באים ללמוד!

חופש

נב. כ' כסלו תשס"ד היו אצל הראש ישיבה בנוגע לשבת חופשה בחנוכה שיצא ב' שבתות האם לתת מיום חמישי בבוקר, עד לאחר שבת או מהצהרים של יום ה', ונטה מהצהרים וביאר כי עיקר הלימוד בבוקר בשעור, ומספיק שיהיה להם קצת חופש ולא יהיה להם מרמור.

זריקת ילד

נג. שח הגר"ג ר' מנחם ל' "אספר סיפור נורא שהייתי מעורב בו, על תפקידו של חיידר: אני מפנק בשני תלמודי תורה, אחד מהם מודרני מאד, שהוקם מלכתחילה בעידודו של רבנו עבור אוכלוסיה זו. היה אדם שלמד בישיבה חסידיית ונפל ונופל וממשיך ליפול. הוא התחיל לקרוא עיתונים וללבוש בגדים שאינם מקובלים וכל התנהגותו מדורדרת. באו אלי הורים בשאלה: עד מתי נחזיק את הילד שלו בחיידר... אמרתי שאני לא מוציא ילד מהחיידר. הם לחצו וסיכמנו שהולכים לשאול את רבנו. אחרי הנין נכנסנו לשאול. רבנו שמע את השאלה ושאל אותי: 'איך הילד?' עניתי: 'ילד עדין, לומד טוב, לא רואה סיבה לזרוק אותו...' 'אז מה השאלה?' 'יש כאן כמה הורים...'

"רבנו הלך לחדר השני כדי לחלוץ את התפילין. אתם לא יכולים לדמיין את הצעקות שהיה שם. ההסרטה הידועה על הגאווה – זה כלום לעומת מה שהיה, כלום! רבנו זעק: 'מה הם רוצים? לתת לאבא פרס? הוא הרי לא רוצה שהבן ילמד תורה! אז מה הם רוצים??? להביא לו את הפרס הביתה??? מה הם רוצים??? ואז הוא התחיל לצעוק: 'הרי כל מה שפתחנו את החיידר הזה זה כדי שאנשים לא יבואו עם

השטויות האלה! מה זה צריך להיות? היכן האחריות שלכם על העתיד שלו! מה זה צריך להיות???'

"ההורים עומדים בחוץ ורבונו צועק עלי. 'מה ההווה אמינא שלכם? מה חשבתם בדרך לפה? בשביל מה לבוא סתם?'

"ואז הוא אמר משפט, פעם יחידה ששמעתי אותו מדבר על עצמו: 'מה הביא אותם? יראת שמים? אני בשבת יושב ורועד, חס ושלום לא להיכשל בדבר הלכה. גם הם ככה חוששים, שהם כבר יודעים לומר שזה לא מתאים להם? מה הילד אשם?'

"רבנו מתחיל לגלגל את רצועות התפילין ואני נכנס לדירת ההורים שלי. הסמוכה לרבנו, דופקים בדלת - רבנו קורא לך. אני נכנס ואומר: 'רבנו יודע שזה לא קשור אלי. הם באו, ביקש'... אבל הוא ממשיך לצעוק עלי: 'אבל למה הבאת אותם לפה? בשביל מה? היכן האחריות שלך? אתה צריך להילחם נגדם! מה צריך לבוא ולשמוע את זה ממני? זה לא דבר פשוט?'

"בסוף הוא אמר לי: 'אם הוא (האבא) ידע שהם היו פה על העניין הזה, וטפשים יש כחול הים (שעלולים לספר לו), תדע לך שעל זה הוא יוציא את הילד. על זה הפחד שלי'...

זריקה

נד. שח הרב שטרן: פעם היה נידון על שני בחורים לא קשורים אחד לשני אבל כל אחד מהם עשה איזו עבירה ודיברו האם לזרוק מהישיבה או לא, אמרתי לו שיתכן שאת הצעיר יש להוציא מהישיבה כי הוא צעיר והוא יספר לחברים שלו על מה שהוא עושה והוא יכול לקלקל, ואילו את הגדול בישיבה גדולה הוא יכול להתאפק לא לספר, להשאיר אותו.

ורבנו הביא ספר קצות החושן והראה לי שם את המכתב מאחיו של הקצות שהוא ככמה אדם רוצה, לרדת למטה לספר לחברים שלו מה היה... אפילו אנשים גדולים לא יכולים להתאפק מלספר...

נה. מביא רבנו תדיר מספר "שער הגלגולים" למהרח"ו על רב ירמיה שאפקוהו מבית המדרש, דבר שהוא בזיון עבורו, וכיוון שלמעשה שאל לשם שמים, לפיכך כשהגיע לישיבה של מעלה מינווהו שהוא יהיה האחראי להעביר את השאלות בישיבה של מעלה. [והעיר שמתוך זה רואים את החשיבות של מי שמעביר את השאלות שם למעלה].

וז"ל שער הגלגולים הקדמה ל"ו ז"ל - גם בענין ר' ירמיה הנז"ל, א"ל מורי ז"ל כי עליו אמרו בתלמוד דידן, במסכת ב"ב דף כ"ג "בעי ר' ירמיה רגלו אחת בתוך נ' אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו? ועל דא אפקוהו לרב ירמיה מבי מדרשא וזה היה בענין הגוזל המדדה בתוך חמישים אמה. וכבר ידעת כי זה ר' ירמיה תמיד היה שואל שאלות, כמ"ש הרבה פעמים בעי ר' ירמיה. והנה להיות כי הוא נתכוין לטובה, להגדיל תורה ויאדיר בשאלותיו וביישוהו ואפקוהו מבי מדרשא, לכן יש לו שכר טוב גדול למעלה, כי כל השאלות הנשאלות במתיבתא דרקייע הוא שואל אותם, ונשאלות על ידו ונלע"ד שא"ל מורי ז"ל שהוא עומד בפתח מתיבתא דרקייע.

נו. ענה רבנו למשיגי של ישיבת בית שמעיה הגאון רבי אליהו רוט זצ"ל: שתמיד היה קשה לו - כאשר יש מצב חמור עם תלמיד ובדק הענין מכל צדדיו והברירה היחידה שיש היא להוציא תלמיד, מה יעשה מול הדמעות של האמא? עד שפ"א שאל את רבנו וענה לו: כשיושבת מולי ובוכה, לחשוב במחשבה את דמעות האמהות האחרות שהבן שלה קלקל את בניהם. [צריך לשים לב שענה לו על שאלתו בלי לפרט הדבר שלא לזרוק וכו' שהוא עקרון יסודי אצל רבנו כפי שביארנו, ומשמע שירד לדעתו הגר"א רוט זצ"ל והבין שיועד האחריות העצומה להוציא בחור, וא"צ לעוררו על כך].

נז. שח הרה"ג ר' מנחם לוינשטיין: כשהמשיגי בישיבה, אירס את בתו הבכורה. בחור אחד הזמין אמבולנס אל תוך התנאים. הגיע שח"ל ושאלו מי זה? ואמר את השם של המשגיח...

"רבנו כידוע התפלל כל ימיו כוונתיקין. למחרת, כשבישיבה היינו בדיוק רגע לפני שמונה עשרה, רבנו נכנס ועבר בין הטורים של הבחורים, מחפש מישוה. עובר על הטור הראשון, ממשיך לטור השני - היו בישיבה עשרות בחורים. ואז הוא תפס את הבחור. בבית המדרש שקט והוא התחיל לצעוק עליו: 'לא תבוא לפה! אין לך מה לבוא לפה! אתה פשוט לא יכול לבוא לפה!' זו הפעם היחידה שעליה אמר שכעס".

האם נכון מה שמספרים שהבחור נפטר ושרבנו נתן מידי יום צדקה לעילוי נשמתו...

"זה לא נכון. הוא חי וקיים. נולד לו ילד שנפטר, ואחר כך נולד לו עוד ילד עם מום בלב, והוא הגיע בבכיות נוראיות אל רבנו. רבנו אמר לו שהוא לא הכתובת, הוא צריך לפנות למשיגי ולהתחנן שימחל לו, ושלא יוותר עד שיאמר בפה מלא: 'הריני מוחל'. לא פחות, 'אני סולח' לא מספיק. ושיזכה עוד להרבה נחת"...

חטאים

נח. הרה"ג ר' יהודה ליבוביץ שליט"א מספר מזמן לימודו בישיבה קטנה פוניבז' לפני חמישים שנה היה לבחורים פחד נורא לעמוד ליד רבינו הם הרגישו שרבינו

רואה את החטאים שלהם, ורבנו הגרמי"ל היה אומר להם תזהרו כי רבי אהרן לייב אומר לי במה אתם חוטאים.

באותם זמנים היה מגיע רבינו לישיבה עוד לפני תפילת שחרית ונמצא בישיבה עד קרוב ל 11 בלילה, הם עשו תורנות להכניס לו את מגש האוכל מהמטבח לחדרו, ובערב כשהיה יוצא היו מחזירים את המגש, הוא תמיד היה מלא בדיוק כמו שהכניסו, חוץ מהכוס חלב שהיה מתרוקן למחצה, וכל זה בשאר ימות השבוע, בשני וחמישי גם הכוס חלב היתה מלאה!

חיין קודמין

נט. כתב הגר"א מן: התפרסם בשם רבנו כי שאל פעם לאדם גדול האם על האב להסתכל בשמו"ע באמצע התפלה על בנו כיצד מתפלל, ואמר לו חיין קודמין. **נכון הדבר. עמדתו על יד ר' אהרן לייב בתפלה, ושאלתי אותו, וכך הוא ענה לי.**

ס. טבת ע"ו. שאלו לרבנו שלח שתי ילדות, לגנות שהיא לא שמחה והילדים לא שמחים אצלה והבת הקודמת רבנו חשש שתעלב ואמר לא לשלוח למקו"א, מה דינו כעת בבת השלישית, רבנו שלך קודם לשל חברך.

חוצפה

סא. [כ"ז אדר תשנ"ט] - אמרתי דמצד א' כ' חוסך שבטו שונא בנו, וראיתי שכתבו שילד טוב שאין אתו שום בעיות צריך מדי פעם למצוא איזו אמתלא להכותו. ומאידך גיסא שמעתי שבדורנו דחוצפא יסגא ולא מקבלים מרות ובקל מורדים יש להימנע מהכאה לגמרי, ויש שאוחזים שדווקא על שקר בגלל חומרתו יש להכות אבל לא על דברים אחרים, ושאלתי איזוהי הדרך הישרה בענין זה? ואמר רבנו הכל לפי הענין.

סב. [ט"ז תמוז תשנ"ט] - אחד שאל את רבנו על ילד שהיה מדבר לפעמים בחוצפה וכשהגיבו על כך הוריו בחומרה לא השתפר המצב ודומה שאף הוסיף להתחצף במטרה להכעיסם, ואמר רבנו יותר טוב לא להגיב.

חור"ל

סג. היה משפחה אחת שעקב חולי של בתם הלכו ההורים לחו"ל ורצו שהילדים האחרים יבאו איתם והיה ויכות, השכנים מקרובים שלהם טענו שאמריקה למקום שהלכו מסוכן רוחנית ולא כדאי שישעו ואבא טען שהוא מכיר את הילדים שלו ויותר טוב שיהיו לידו והחליטו שישאלו את פי רבנו ונכנסתי ביחד עם הרה"ג שמואל קן, ואמר שלא יסעו.

טענתי לפניו את דברי האבא שהוא מכיר את הילדים ויותר טוב שיהיו איתו ושחק הרבנו ואמר הורים היום יודעים לחנך? מאיפה האבא יודע מה טוב, הרחוב בחו"ל מסוכן מאוד, האבא יודע? אבא יודע? וטענתי לו שיש בת אחת שהיא בכיתה מקדמת וצריכה תמיכה רגשית יותר ולא הסכים רבנו ואמר שגם היא תשאר בא"י ולא הסכים שאף אחד מהל ילדים יצא לחו"ל ואפי' שהאבא טען שהוא יודע שזה יותר טוב בשבילם.

חינוך

סד. סיפר הרה"ג ר' אלי' פרידלנדר בן הגר"ח בעל ה'שפתי חיים'. כאשר הציעו לי להיכנס בעול הנהלת הת"ת תורת אמת, ניגש לרבנו ואמר לו כי הוא טרוד בספרי אביו זצ"ל ואם יכנס לנהל את הת"ת לא יוכל שניהם, אמר לו רבנו כמה ספרים יש להדפיס ממנו, ענה 15, הגיב רבנו עדיף לחבר את 6000 ילדים שיש בת"ת ולהשקיע בהם, זה יותר חשוב עכשיו מה15 ספרים...

והוסיף בן רבנו הגאון ר' שרגא: רבנו היה חוזר ואומר לנו כי ספרים שמוציאים בחיים ייצא מזה משהו, אח"כ, בכלל לא בטוח. הוא גם אמר כי את הדברים שהמחבר אומר הוא עצמו המבין הטוב ביותר, לא אף אחד אחר.

חינוך הילדים

סה. נסענו ללוויית ר"ד רובינשטיין ז"ל, ובעת הנסיעה רבנו דיבר על השיעור בחומש, ואמרתי שרק אני מחסיר ומפסיד. והסברתי מדוע אני מחסיר, היות ויש שיעור בישיבה ואח"כ אני עסוק עם הילדים.

והתבטא רבנו: זה מצווה דאורייתא, משום שהכל נכלל בחינוך. (הפנקס)

חיזוק לברכה

סו. לפני כמה חדשים, בעת שהיה כבר חלש מאד, עברו לפניו עברו הרבה אנשים להתברך בברכת שנה טובה, ונתן לכולם ברכה כרגיל. בין המתברכים היה בחור ספרדי שאותו עיכב הרבנו הרבה זמן, ושאל אותו הרבה פרטים, מהיכן בא? והשיב לו: מחו"ל והוסיף לשאול מאיזו עיר כו' וכך ביחס קרוב ואוהב חיקק אותו הרבה. אח"כ שאלו אותו הנכדים ששימשו אותו, למה אצל גדולי ראש ישיבה שעברו אצלך לא עשית כלום ולא הראית להם כל יחס מיוחד, ואילו בחור צעיר

ספרדי עיכבת אותו וחזק אותו הרבה. ענה בהאי לישנא: כולם יסתדרו בחיים בלי שאני יחזק אותם, על הבחור הזה שבא מחו"ל ממקום נידח, מי יזכור אותו ומי יחזק אותו? בגלל זה עיכבתי אותו כמה זמן.

חרדי

סז. דברי חיזוק להקמת חיידר בדרום אפריקה טו כסלו תשס"ג
כבוד יהודי אפריקה שלום. רציתי לומר לכם דברים אחדים. ידוע שכתוב בתורה על אברהם אבינו כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה', זה ה' היסוד של אברהם אבינו, לחנך את הדור, לא רק שהוא הלך ממקום למקום, רק העיקר ג"כ לחזק את "שלו" את הבנים שלו. וזה הוכיח שכל אלה שהיו יחד עם אברהם אבינו לא נשאר מהם כלום! רק נשאר אברהם וכל יוצאי חלציו מזה נבנה כלל ישראל. ובכל הדורות יודעים שמקום שה' בו חינוך של תורה של יהדות, נשאר כלל ישראל, ח"ו מקום שלא ה' או שלא ה' מספיק, אז לא החזיקו מעמד, וככה ה' במדינה שלכם. אני לא יודע בדיוק, מה שה' שם. אבל זה ידוע שיהודים לפני יותר ממאה שנה, באו הרבה יהודים ממקומות חרדים, אבל לא הצליחו לחנך את הדורות, והדורות ירד...היתה ירידה עצומה, עד כדי כך שבזמן האחרון רוב הציבור שבמדינה זו הם לא דתיים. לא חרדים. ועכשיו ב"ה רוצים להחזיר עטרה ליושנה, להקים בתי ספר שיה' לתפארת, שכולם יצמחו שם יהודים שומרי תורה ומצות. שימשיכו את המסורת שיש לנו מדור דור. עד סיני, שכל כלל ישראל קיבלו את התורה מסיני. הם נשבעו שישמרו את התורה תמיד בכל הדורות.

וזה מקוים א"ה שכל הילדים שילמדו עכשיו בבתי ספר החרדים. יחזרו להיות יהודים טובים כמו שהקב"ה רוצה, כמו שהיו לפני מאה, מאה וחמשים שנה. ואתם זוכים ב"ה לבנות בתי ספר על טהרת הקודש ותדעו שזה העיקר הגדול. ובלי זה, אפי' אדם שהוא חרדי שומר תורה ומצות אבל הוא לא דואג על הדורות שאחריו. סימן שחסר לו ביידישקייט. הוא לא יהודי אמתי. כי היהודי אמתי זה כבר מושרש, שהעיקר הוא החינוך של הילדים. ואם הוא לא דואג על הדור שלו, על הצאצאים שלו על הבנים והנכדים שלו, אז הוא לא שום דבר! כזה בן אדם לא נקרא יהודי חרדי.

לכן אני מברך אתכם שתמשיכו בדרך זה לייסד בתי ספר שיה' על טהרת הקודש. וכולם ילמדו מה שקיבלנו מסיני, עד שהדור הזה יתרבו שומרי תורה ומצות.

ובזכות זה הקב"ה יעזור שכולנו, גם אתם, גם כל ישראל, יתחדש ויזכה להיות דור אמתי, כמו שהקב"ה רוצה. ובזכות זה נזכה לגאולה השלימה האמתית בקרוב בימינו אמן.

סח. שמעתי שבס"ד בקהלת יוהניסבורג נתרבו יהודים שומרי תורה ומצות היראים את השי"ת ורוצים לגדל בניהם לתורה ויראת שמים אשר זה העיקר הגדול, אשר נצטוינו.

ויסוד חדר אשר כולו מיוסד על לימודי קודש בלי תערובות של דברים הפוגמים בנפש הילד, הוא הדבר המוכרח לחינוך של הילדים. ומובן מאלף שההורים ישלחו ילדיהם לחדר כזה, וגם כולם יתמכו בזה.

והנסיון הראה כי בזה מקוים וה' ראשיתך מצער ואחריתך ישגא מאד, וסוף הכל יש סיעתא דשמיא אחרי שטועמין טעם הטוב של תו"ש נמשכים לזה כרצון השי"ת.

ויתברכו אנשי קהלתכם לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות ויתקיים גם וכל בניך לימודי השי"ת ורב שלום בניך. הכו"ח למען חשיבות הדבר

סט. בס"ד לכבוד אנשי קהלת חזון איש ה' עליהם יחי'.
שמעתי שמדינתכם שכמעט אין בה יהודים נמצאים בה קצת יהודים שומרי תורה ומצות כדת של תורה. וברוך השם אשר הבטיחנו כי לא תשכח מפי זרעו ומלמדים תינוקות של בית רבן על טהרת הקודש כמו שקיבלנו תורה מסיני ונמסרו לנו איש מפי איש.

והנני בזה לחזק אתכם שתמשיכו לעבוד בוראנו יתברך כמצוה עלינו ותשתדלו לקבוע עיתים לתורה מי שיוכל בגמ' או בעין יעקב או בחומש או במשניות או בשולחן ערוך כדי שכל א' יהי' לו שייכות לתורתנו הקדושה.

ותזכו יחד עם כל בית ישראל לכל הטוב המובטח לעושי רצונו ית"ש ונזכה במהרה לגאולה האמתית במהרה בימינו א"ס.

טבילה

ע. [תשרי תשנ"ג] – שאלתי על החיוב לקחת את בני הבכור נ"י [בשבט יהיה בן שמונה] למקוה בעיו"כ [בשנה שעברה כמדומה שאמר רבנו שאפשר לחכות שנה או שנתים] ואמר רבנו אפשר לקחת אותו רק לא טוב שיראה אותך כשאתה טובל, וכמ"ע בשו"ע אבל לא מוכרחים לטבול ביחד. אתה יכול לקחת אותו ואחרי שהוא יטבול אז אתה תטבול.

טוב עם אחרים

עא. סיפרתי לרבנו שאחד בשיעור סיפר ששאל בעל חנות איש פשוט מדוע זכה לכאלה בנים ת"ח? השיב שהוא איש פשוט אבל דבר אחד יכול לומר שכל פעם שהיה דו"ד בענין ממון עם מי שלא יהי' תמיד שילם לשני ולא התקוטט עם אף אחד, אמר רבנו ודאי שזה הסיבה. ומרן הגר"ק הוסיף מידה כנגד מידה הוא עושה דבר טוב, עושים לו טוב.

טרדות ומניעות

עב. שח הגרי"מ שליט"א: אמר לי רבנו זצ"ל שהיו לו את כל הסיבות לא ללמוד, בשייבה הקטנה שבה למד הייתה מחלוקת גדולה, ור' ירוחם זצ"ל הגיע לשכנע אותם שחתנו יהיה רבנו. ובשוויץ לא הייתה ישיבה כלל והוא היה בודד לגמרי וכל משפחתו נהרגה. ואמר על עצמו שאת עיקר השטייגן הוא עשה כראש ישיבה, ומזה הוא הגיע לדרגות גבוהות כ"כ. (מתוך קו' הספדים תלמידיהון ותלמידי תלמידיהון)

טרמפ

עג. סיפר ר' יאיר אשקלון נ"י שאמר לרבנו שנוסע לירושלים והבחורים עומדים ועוצרים לטרמפים, אמר לו רבנו אל תעצור להם, אמר שנוסע לבד אמר לו רבנו תסע לבד ולא תעצור להם.

יאוש

עד. שח בעל המעשה: היה זה כאשר נכנסתי עמו עם תלמיד משייבה באיזור ירושלים (מטעמים מובנים לא הוסיף פרטים) כאשר היה לו איזה בעי' רפואית שבעקבות זאת הוא נכנס למשבר וירד בלימודים, הוא קיבלו בחום ובלבביות ושאלו למדת בב'ק? הבחור כבר מתחיל לחייך, אז תביא לי גמרא מהארון, והבחור ממש קפץ להביא לו מיד מהארון ותכ"ד הוא שואל אותך, אתה מכיר את הרש"י הבחור מחייך ואמר איזה? והוא אומר לו על יאוש שלא מדעת, והבחור נהיה דרוך לשמוע ואז הוא כבר מראה לו, איך שרש"י מסביר שאין אדם מיאש על עצמו, הכל תלוי בך, והרחיב והתעניין אצלו זמן רב על מעלת הנסיון שהוא קיבל, והיה זה ממש למשיב נפש עבורו.

יראת שמים

עה. אחרי תפילת ערבית, בבית רבנו, ניגש יהודי מבוגר אל רבנו. שאל היהודי: "איך מחדירים בתלמידים-בילדים יראת שמים?" רבנו התרומם ממקומו, הצביע על השואל ואמר בחום: "לך יש יראת שמים? כשתהיה לך יראת שמים גם לילדים יהיה!" ("נר לשולחן שבת" מהר"ר חי"א)

יראת שמים

עו. בשנת תשס"א היה כנס מחנכים. רבנו אמר שם ברמז שהר"מ עצמו יבוא במצב של חיזוק יראת שמים לשיעור [בשנים אח"כ דיבר ע"ז במפורש, ואז באותה תקופה לא אמר כן במפורש] דהיינו: **שצריך להיות טופח ע"מ להטפית**. ושאלנו האם כונתו לעורר לחזק יראת שמים בלב המשפיעים. והשיב בהן. והוריד ראשו ופרץ בבכי, ואמר **הלואי שהוא בעצמו יזכה ליראת שמים**. ואמר שב"ה שהכנס יצא מוצלח. ואח"כ הראה נחת רוח מדברי הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א שביאר היטב את כונת רבנו.

ישיבות לנוער מתמודד

עז. שח רבנו: כיום ב"ה יש ישיבות המשתדלות להשיב בנים אובדים אלו לאביהם שבשמים ואף מצליחים בזה שמעלים אותם דווקא לאחר שכבר ירדו מטה מטה וכמו שאמר הגרי"ס לאלו ששאלוהו מדוע בחר דווקא לנסוע לגרמניה ופרזי להשיב את לב החילוניים שבדור לאביהם שבשמים ולא נשאר במקומו ברוסיה לחזק את היהודים דשם? וענה על כך שכשהעגלה מידרדרת במדרון אין מי שיוכל לעצרה, אבל אחר שכבר נעצרה בתחתית ההר אפשר להתחיל להעלותה וע"כ במקומו במדינת רוסיה היה המצב עדיין באמצע הירידה, ועל כן לא שייך לעצור את ההתדרדרות אבל בגרמניה וצרפת שכבר ירדו מטה מטה הרי הוא משקיע שם את כוחו ומרצו להעלותם ולהחזירם למוטב. ואמנם הגרי"ס עצמו לא הצליח שם ביותר אבל השתדלותו נשאה פירות לדורות אחריו וב"ה כיום המצב בצרפת השתפר ויש שם כבר כמה ישיבות קטנות המרבים תורה ויתכן שכל זה הוא כתוצאה מכל השתדלותו של הגרי"ס שם. (והגרי"ס בהיותו שם נפל וניצל בנס ואמר אח"כ שהיה בטוח שינצל משום שכל כוונתו היתה לשם שמים. וגם עלינו מוטל לעשות מה שבידינו ובאפשרותנו להציל נשמות אלו ולו א' מהם.

דרך החינוך בזמנינו

עח. וכששואלים נושרים אלו מדוע סרו מדרך התורה, עונים על כך תמיד

בתירוצים רבים והרבה פעמים אין אלו אלא תירוצים בעלמא וכדמצינו..... באחר שגם לו היה תירוצי שיצא לתרבות רעה משום שראה את לשונו של רבי חוצפית המתורגמן מלכת בעפר, וכגון אלו מתרצים את מעשיהם במה שהרגישו שהוריהם דוחים אותם ובאמת אין זה אלא תירוץ בעלמא.

והאמת היא שמפני שהיה "פרא אדם" אביו לא אהבו דהרי בנוהג שבעולם שילד טוב האבא אוהבו, ומ"מ פעמים שהאבא מתנהג עם ילדיו בתקיפות יותר מדי ויכול להזיק וצ"ל שלא זו הדרך להכות יותר מדי בחזקה, אבל "פעטשלה" אחד (מכה קלה) לא מזיק לילד וכדאי' בגמ'... ?? עה"פ במשלי יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך דהוא אע"ג דגמיר ומתנהג כשורה (ויש הטוענים שאין זה אמור על דורינו זה שהילדים מפונקים הרבה), ומאידך לפעמים מתנהגים ההורים עם ילדיהם לצד השני ומפנקים אותם יותר מדאי והרי גם במדרש רבה ריש שמות עה"פ ואלה שמות וגו' מובאת ביקורת כל שהיא על אברהם ויצחק אבותינו שלא רדו בבניהם וע"כ יצאו לתרבות רעה יעו"ש, ואם על צדיקים כמותם נאמרו דברים כאלו הלא וודאי שעל דורינו יש לומר כן וכן הוא שפעמים שהאב מפנק יותר מדאי ופעמים שהאם או הסבא והסבתא הם מפנקים יותר מדאי, וצריכים לזה סייעתא דשמיא מרובה למצוא את הדרך הממוצעת ומצד א' לא לפנק יותר מדאי ומצד השני שלא לרדות יותר מדאי. (ושמעתי על גוי א' שהחשיב את עצמו למחנך ואת בנו הראשון חניך כרצונו ובבנו השני כבר לא הצליח כל כך ואילו בנו השלישי כבר בעט בו, והאמת היא שלא היו לכך כל קשר לחינוכו אלא בנו הראשון היה יותר נח במזגו והשני והשלישי היו קשים יותר).

טבע האדם שנמשך אחר החומר

עט. ועיקר הסיבה האמיתית לזה היא כחו של היצר הרע אשר קשה מאוד לעמוד כנגד פתויו דהרי חוץ ממה שהוטבע באדם טבעים ומידות לא טובים הרי הוא ג"כ מלאך שיש בידו כח לנסות לפתות האדם לילך בדרכים לא טובים, ומ"מ אע"ג דהוא מלאך וכחו רב אין זה פוטר אותנו מלנצחו מפני שהקב"ה נתן לנו את הכח לנצחו וכדאי' בבראשית ואתה תמשול בו. ולכ"א מנסה היצר"ר לפתותו בפיתוי שונה ואפי' את בעלי הכשרונות מנסה היצר"ר לפתות בפיתוים המושכים את לבם ומציע להם לעזוב את התורה ולצאת ללמוד ולבנות לעצמם קריירה של עורך דין או מהנדס או דוקטור וכדו' (ואינו מציע להם לבנות את עתידם ולהיות רבנים תלמידי חכמים) ומכיון שהאדם בטבעו נמשך אחר חיי העוה"ב שהם חיי הנצח, וכדמוכח מדין פרוטה דרב יוסף דשומר אבידה כשומר שכר הוא מכיון שנהנה בכך שבשעה שעוסק במצות השבת אבידה נפטר מליתן פרוטה לצדקה לעני.

וקשה דמה ריווח הוא הרי בשל כך מפסיד מצוות צדקה?

אלא מוכח דטבע האדם שאינו מעריך את מתן שכרן של מצוות וע"כ אינו מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה, על כן צריך האדם להלחם מלחמה גדולה עם יצרו הרע ולנצחו לבל יסיטו ממטרתו העיקרית שירד בגינה לזה העולם.

חינוך וישיבות | המצב לפני המלחמה באירופה ובארה"ב | מוסד יוניברסיטי

פ. והנה בדורינו ב"ה איכשר דרא וגם בנושא חינוך הבנים נשתנה לטובה מצב הדור (בנוסף לשינוי הדור בריבוי הכוללים ובחינוך הבנות שכיום כל חפצן הוא להנשא לבני תורה), וכיום אין לך אדם שומר תומ"צ שאינו שולח את ילדיו לחינוך תורני ובעבר לא היה הדבר כן והרבה היו שלא הבינו את הצורך להוציא ממון על כך. וגם בזמנינו בתקופה שלפני המלחמה ברוב הערים לא היו מלמדים לילדים בכתות מעל כיתה ב' ג' וילדים בגיל 8-9 שלא היה במקומם מלמד או שהיו רובם גדלים עמי הארצות (ומסיבה זו נחלשו הרבה גם ביהדותם) או שהיו שדאגו בעצמם לעתידם והיו יוצאים לגלות לערים הגדולות כדי ללמוד אצל מלמד והיו מקיימים בעצמם את דברי המשנה וחיי צער תחיה שהיו אוכלים "טעג" אצל בעה"ב שהיו עניים ברובם והיה בזה מסירות נפש הן מצד ההורים שנפרדו מילדיהם בגיל צעיר והן מצד הילדים עצמם ובנוסף היה בכך גם סכנה רוחנית, וגם בישיבות לא היתה פנימיה והיה על הבחורים לדאוג לעצמם לאכסניה, ואילו בזמננו היה נסיון כזה לא היו עומדים בו, ועתה איכשר דרא ולא שייך גלות כזו וב"ה בכל עיר שיש בה שומרי תומ"צ יש בה גם ת"ת וברוב המקומות אפי' הישיבות קרובות לבית. (ובכמה ערים באר"י ישנם ראשי העיר המפריעים לקיום תלמודי תורה בעריהם, והנה אי' בשבת קיט' דעיר שאין בה תשב"ר קורים בה דברים חמורים ר"ל, יעו"ש, ובעפולה רה"ע דשם ג"כ מנע מהם לפתוח תשב"ר ועתה ב"ה הסכים לזה).

פא. ובאמריקה באותה תקופה היו רובם חילוניים והיו שם "קורברס" בונדיסטים אפיקורסים ר"ל והיה המצב גרוע בהרבה מבאירופה ולא היתה שם ישיבה כלל (מלבד המוסד "יוניברסיטי" שנשא את שמו של רבנו יצחק אלחנן לשווא אשר אינו ישיבה כלל, ואיני יודע מה עשה להם צדיק נשגב זה הגר"א שעשו לו הם כן) והיו גם אוכלים טריפות ממש ובאירופה לא ירדו הכלל לדרגה כזו ר"ל.

יצאו רח"ל לתרבות רעה

פב. הנה מצינו באע"ה שאע"פ שהיה צריך להפטר מן העולם בגיל מאה ושמונים שנה מ"מ הקדימו את קיצו ונפטר בגיל קעה' רק בכדי שלא יראה את

נכדו עשוי שיוצא לתרבות רעה בגיל יג', ורואים אנו בזה כמה קשה תרבות רעה בביתו של אדם דהרי שנותיו של אאע"ה היו חשובות עד מאד בערכם ואעפ"כ כדאי היה לאאע"ה להפסיד חמש שנים משני חייו והעיקר שלא יראה את נכדו שיוצא לתרבות רעה.

פג. הרבה באים לבכות על כך של"ע בניהם יצאו לתרבות רעה, והנה פעמים שההורים אשמים בזה משום שדרשו מהם להתנהג כראוי אע"פ שהם עצמם לא תבעו זאת מעצמם ולא נהגו בדרך כזו, ומאידך הרבה פעמים שבאמת אין ההורים אשמים בזה כלל ואני אומר להם דמה אפשר לעשות הלא הרבה גדולים גם לא זכו לזה והיו להם בנים שעזבו את דרך התורה ומי לנו גדולים מהאבות הק' אברהם אבינו ויצחק אבינו שוודאי שהתפללו שיהיו זרעם זרע כשר אעפ"כ היו להם בנים כישמעאל ועשוי ויצחק אבינו על אף שהיה נביא לא ידע על כך, (ואע"ג שרק על יצחק נאמר שיקרא זרעו של אברהם מ"מ הלא גם הם בגדר בנים), וגם ברוסיה היו מראשי הקומוניסטים שהיו בניהם של ת"ח מופלגים ששמשו שם ברבנות ומאותם יהודים קומוניסטים סבלו את הצרות הגדולות ביותר (ובסופו של דבר הרבה מהם נהרגו ע"י סטאלין), וכן יודע לי על רב א' של"ע כל ילדיו יצאו לתרבות רעה מלבד נכד א' שהוא "נישט קשה", וכן היה בפולין גאון גדול מאוד שהיה יודע מילים מ-12-13 שפות רק ממה שהיה קורא את המילונים של שפות אלו בהיותו בבית הכסא על אף שלא ידע לדבר שפות אלו) ובנו היה דר בשוויץ וכשהיה בברלין יצא לתרבות רעה ואף נשא גויה ר"ל ואביו לא ידע על כך מפני שהיה גם הוא בעל כשרון גדול והיה ממשיך להתכתב עמו בדברי תורה. (צ"ב הלשון "הקדיח תבשילו ברבים" שנאמר על אחר, דמחו פשר לשון זה).

פד. והיצה"ר אינו מניח לאיש ומעמיד בפני כ"א את נסיונותיו שלו ואם לא היה לכ"א את הנסיון שהועמד בפניו הלא לא היה נברא ונשמתו היתה נשאת מתחת כסא הכבוד, ואכן מעולם היו "נושרים" כדאי' בגמ' על אחר שירד מדרך התורה ועוד כמותו וכן בזמן חז"ל היו עמי הארץ שהיו שונאים את החכמים וכדאי' בפסחים מט': שאסור לת"ח להתלוות עמם בדרך שמא יהרגו, ויתכן שאפילו רובם של בני האדם היו ע"ה וכדאי' בהרבה מקומות שגזרו עליהם חז"ל הרבה גזירות (ויתכן שאפילו בדורו של חזקיהו היו גם ע"ה אלא שהיו מועטים). ומ"מ לא היתה זו בגדר שיטה ודרך עד שנת ת"ר לערך שפרצו אנשי ההשכלה ואנשי ה"בונד" והפילו חללים רבים ועשו את החורבן הגדול ביותר ליהדות.

ומ"מ וודאי שתפילות ההורים על בנים אלו שיחזרו למוטב יועילו ואם לא יועילו לבניהם יועילו לנכדיהם ויודעני בא' שבתו התקלקלה ועברה למזרחי ומאז כל ימיו לא ישן על מיטה מרוב צערו ובסופו של דבר אע"ג שלא הועיל לבניו הועיל לנכדיו שזכו לשוב לדרך אבות וחזרו בתשובה ומי יותר ומי פחות יצאו אנשים כשרים. וכן הוא הדבר שהרבה בעלי התשובה בדורינו הם צאצאים לאנשים גדולים שעמדה להם זכותם שיחזרו צאצאיהם למוטב. ומה שיש שאמרו שהח"ח אמר על אנשי היבסקציה שהם מזרעו של עמלק לא יכול להיות כן דהרי גם הם נולדו מאם ישראלית ואף יש להם תקוה שיכולים לחזור בתשובה ולשוב לצור מחצבתם. וכן עפ"י רוב אותם הבאים להתגייר הינם צאצאים של יהודים שבניהם רח"ל נתבללו ובזכות האבות ותפילותיהם אע"ג שאין לצאצאים הללו כל יחס אליהם באים אותם גויים שהם מזרעם להתגייר.

אפשר לראות

פה. שח הרה"ג ר' מנחם ל' "רבנו שאל אותי פעם מאיזה גיל לדעתי אפשר לראות על ילד שיש חשש חלילה שינשור.

אמרת לי שלדעתי מכיתה ה'. אז הוא אמר לי שהוא חושב שהרבה לפני כן. מתוך שמונה ילדים יש שלושה ילדים תמימים שלא שואלים דבר והכל טוב ויפה. יש שלושה שאינם תמימים וגם להם אין שאלות ויש שניים שהם תמימים וכן שואלים. בהם צריך לטפל"...

כוחו של יצר הרע

פו. "בהמשך אמר לי שהיצר הרע של היום 'איז א גרויסע גליק'. הרי מה כתוב בעיתון של היום? שראובן עשה עבירה גדולה. ומה כתוב בעיתון של יום שני? ששמעון עשה עבירה גדולה. וביום שלישי כתוב שלוי עשה עבירה גדולה. אז מה זה מעניין? זה הרי כבר היה כתוב אתמול? אלא היצר הרע אומר, שלא, זה שום דבר. העבירה של אתמול היא כעין וכאפס לעומת העבירה של היום. 'איז א גרויסע גליק'!"

יש סיכוי

פז. כשמדברים עם רבנו בענייני חינוך, הוא מרבה לספר על המקרה הבא: ראש ישיבה אחד הגיע לרבנו החזון איש זצ"ל, ושאלו מה לעשות בתלמיד שנתפס במעשה לא ראוי. אמר לו החזון איש, כביכול שלא ממין העניין: "היודע אותה, לפניך היה כאן ראש ישיבה אחד שבא לבכות בפני על חטאים שעשה בצעירותו". בתחילה לא הבין השואל למה ירמזון מילותיו של החזון איש. "ומה בדבר התלמיד?" שאל.

אך החזון איש פטר: "במעשה שסיפרתי לך כבר טמונה התשובה..."

נתן כסף

פח. שח הרה"ג ר' מנחם ל' "סיפר לי חבר שיום אחד הבן שלו חזר משיבה קטנה ואמר שהיום הוא סיים את מסכת עירובין שלמד ב'בין הסדרים' עם רש"י ותוספות והוא רוצה שאמא תעשה סעודה לסיום. בסדר, עשו סעודה לכבוד הסיום. אחרי שבועיים הוא אמר לבן בוא ניכנס לרבנו שישאל כמה שאלות, וביקש ממני לבוא איתם. נכנסנו וסיפרנו שהבן אומר שלמד עירובין עם תוספות ב'בין הסדרים'. רבנו אומר: 'מה, ב'בין הסדרים'? זה דבר חשוב!... ואז בחן אותו במשך שעה וחצי. בסוף הוא שאל אותו: 'סיפרת לסבא? מה סבא נתן לך?' ענה הבחור: 'סיפרתי לו והוא נתן לי שוקולד'. אמר לו רבנו: 'שוקולד זה פרסים של לפני מאתיים שנה'. ניגש לארון ונתן לו שטר של מאה דולה. 'זה פרסים של היום'..."

הפעם שרבנו כעס

פט. "חיה יהודי שתרם כסף לפעילות ורצינו שרבנו יחתום על מכתב לכבודו. למטה היה כתוב 'אילו פיננו מלא שירה כים... אין אנחנו מספיקים להודות וכו'...' רבנו קרא את הנוסח ואז הוא אמר: 'בכמה כסף הוא נהיה הקב"ה?' "מנהל אותו ארגון ענה 'בחכמתו': 'בהרבה כסף!' רבנו כמובן לא חתם על המכתב..."

כבוד

צ. בתקופת רישום לשיבות [גדולות] שאלתי: הרי ישנם ישיבות רבות ברחבי הארץ ומהם ישיבות טובות ומשתדלות ומתאמצות ברישום מדוע אינם מתמלאות, ולמה רוצים כולם דוקא להישיבות הגדולות שמשופעות בפניות רבות להתקבל, הרי לכאן היה מתאים שכל בחור ילך לישיבה המתאימה לו וכך הכל יהא מסודר. וע"ז השיב מיד: **אמור לי מה מעניין בראש של מבוגרים לקבל עליה שלישי...** **שישי... אז מה אתה רוצה מבחורים צעירים.**

כבוד

צא. שאלתי: מפריע לבחורים מסוימים הנהגה א' באורחות הישיבה והסיבה היא כבוד. ואמר רבנו **שכבוד זה דבר נורא**, עד הקבר. והביא דוגמא לירבעם בן נבט שהיה **אגרויסע מענטש** [אדם גדול] **וה' אכפת לו מי בראש - הכבוד. ומה יצא לו בסוף, האם היום יש לו יותר כבוד?! ורואים כמה נורא זה הכבוד שכולם נכשלים מזה**, ואמר הדברים בעוצמה גדולה.

צב. היה זה לפני 12 שנה, אחי רשם את שיעוריו של אחד הרמ"ם בישיבה, ערך וסידר ועמד להוציאו לדפוס כספר, אותו מגיד שיעור כתב לו מכתב הוקרה והיו כתובים גם דברי שבח על המר"ל ה"ה אחי שליט"א, וכמובן המטרה היתה שידפיס את המכתב בתחילת הספר מעין הסכמה לספר, ואחי התלבט מצד אחד הוא היה מחויב בכבוד רבו שהביא לו מכתב כדי להדפיס בספר, ואם לא יכניס את המכתב בספר זה יהיה פגיעה ברבו, אמנם מצד שני אמר לו אביו שלא כדאי לבחור צעיר שיהיה לו כזה כבוד שכותבים עליו כך בספר שמתפרסם, החליט ללכת לרבינו זצוק"ל לשאול בעצתו, הגיע לרבנו ושטח בפניו את התלבטויותיו, ורבנו החזיק בידו וליטף אותו בחום ואמר ברגש אבהי 'ליהודי בן שמונים גם לא טוב כבוד' תוך כדי שמלטף את ידו בנעימות, אחרי דבריו של רבנו כבר לא היה לו ספק בענין, הוא כבר יסתדר עם כבודו של רבו בצורה כל שהיא, אבל את המכתב בודאי לא יכניס.

כמות התלמידים

צג. שח הגר"א מן: נכנסתי עם ר"מ בישיבה קטנה מפורסמת ששמע כי הגר"ר אמר שאסור על פי דין לשלוח לישיבתו כיון שיש בה הרבה תלמידים בשיעור אחד. הר"מ שליט"א התאונן כי הוי עובדה שרבנו הגר"א מ' שך ביקש ממנו שיכניס בחור אחד וענה לו כי יש כבר 48 בחורים בשיעור, ואמר - שיכניס עוד 2. הרי, שזה לא נורא עד כדי כך, ומדוע הגר"ק אמר נגד הישיבה, וגם הבין פעם מרבנו הגר"א"ל שאם הרב מלמד טוב הוא יכול להצליח למסור גם 60! ואם לא, אז גם 20! הוא לא טוב. וצריך לבחון כל דבר.

כסף

צד. סיפרתי שבני נ"י קיבל מכמה קרובים כסף כמתנה ושאלתי האם ראוי לתת לו לשמור את הכסף או שזה יפעל לשלילה להגברת הרכושנות וכו'. ואמר רבנו הוא יכול לחסוך כדי לקנות תפילין, תפילין זה הרבה כסף היום. ואח"כ הוסיף רבנו דווקא אם רואים שיש לילד נטיה לצבור ולאגור יתכן שכדאי לתת לו לשמור אצלו, שאז יש לו "פת בסלו" ופחות יהיה חשש שיבוא לגנוב ח"ו, שאם זה מגיע לידי כך אז זה מאד לא טוב.

כפיה

צה. לבקשת זוג ידידים שיש להם בנים בגיל 7-8 שאלתי האם ראוי להכריח

הילדים לשבת בליל ש"ק ליד השולחן זמן ממושך וכן אם להכריחם לשיר זמירות שבת, וענה רבנו שעל פי רוב מה שבא בכפיה - אח"כ מתנקם. מה שכתוב בתורה - חילול שבת וכדו', וכן דברים המפורשים בהלכה - כמו מוקצה וכדו', צריך לפעמים להכריח ולהעניש על זה. אבל דברים כאלה - לא כדאי. רוב אלו שהתקלקלו נגרם הקלקול בגלל כפיה. אם הוא [האב] ישיר, מסתמא גם הם ישירו אם לא בפעם הראשונה, אז בשניה או בשלישית אבל אם רק יראו שהוא אומר להם לשיר - לא יצא מזה כלום.

צו. שאלתי האם צריך להכריח ילד בן שש וחצי להתפלל ולברך כגון שלא רוצה ללכת לביהכ"נ בליל שבת או שלאחר הסעודה רוצה לברך עד עד "הזן את הכל" [בפעמים שכן מתפלל ומברך, עושה זאת כהוגן]. ואמר רבנו שיותר טוב לא ללחוץ, ושיעשה מאהבה ולא מיראה.

צז. שאלתי את רבנו על ילד בן שבע וחצי שלא רוצה ללכת לביהכ"נ להתפלל בשבת וחץ מזה הוא ילד טוב ולומד יפה, אם צריך ללחוץ או להכריח ואמר רבנו אם תכריח אז הוא בדווקא לא ירצה ללכת, לא כדאי.

צח. שאלתי על בני, שהם בני שנים עשרה ועשר וחצי כעת, האם צריך להכריחם להתפלל ג' תפילות ביום, שלפעמים הם אינם רוצים ואני חושש שמא אם אכריחם אשניא עליהם את התפילה, ואמר רבנו לא צריך להכריח כל פעם כל פעם, רק לפעמים, ולראות שבדר"כ, רוב התפילות יתפללו.

צט. שאלתי על ילד בן עשר שהוא תלמיד חרוץ ומצטיין ולומד בדר"כ עם רצון וחשק. אבל בבין הזמנים אינו פותח ספר, עכ"פ לא ברצון, האם להכריחו ללמוד בבין הזמנים ואמר רבנו אם תכריח אותו אז זה יימאס עליו.

לא לקחת

ק. שאלתי האם ראוי להנהיג ללמד ילדינו שלא ליקח מאחרים שום ממתקים ושאר דברי אוכל [והצעת הטעמים א' שלפעמים יש הכשרים מפוקפקים, ב' סתם כהנהגה טובה]. והשיב רבנו שלכתחילה בוודאי שטוב לנהוג כן.

לא לבייש

קא. הרב"ה צריך להיות מוכן מאד, שיהא בקי בחומר היטב, כי אם הוא לא מוכן היטב, הוא לא יודע, ויכולים לשאול אותו משהו, והוא מגמגם... וזה לא טוב. דבר שני אם אחד שואל איזה שאלה, גם אם זה לא טוב, לא לבייש אותו! אלא צריך להגיד לו בלשון כזה - נכון.. אבל בכל זאת... לעשות באופן שלא לבייש אותו, נישט האפף קלאפין איהם אין גאנצן... לא לדפוק אותו לגמרי, ואפשר אפילו לומר לו, אתה שואל טוב אבל זה ככה...

לאפרושי

קב. שאלתי כשרואים תינוק בן שנתו קורע בשבת נירות וכדו' אם צריך להפרישו מזה או שמא מאחר שלא שייך חינוך בגיל כזה לא. ואמר רבנו שחייב אולי אין אבל טוב ללמד כבר מגיל כזה שאסור, ואע"פ שלא מבין, הדברים בכל זאת עושים רושם ולומדים שזה שבת. [הוספתי גם הסברא שהאחים הגדולים יראו כך שיש קפיידא על חילול שבת ויועיל לחינוך שלהם ואמר רבנו אה"נ].

לעלות כיתה

קג. אחד שאל שיש להם ילד בגן שרמתו טוב, אבל נראה להם שהוא תינוק, וצריך להשאיר עוד שנה, הגננת אומרת שלדעתה הוא מצויין וא"צ להשאיר, אמר רבנו בשביל מה להשאירו.

ליבו

קד. שח הגר"ח: לפני כעשרים וחמש שנה כסליו תשנ"ג למדתי עם בחור בלילה, בכולל למדו עירובין. שאל אותי רבנו אם הוא כשרוני, אמרתי לו שלא ולמעשה זה גם מפריע לי ללמוד בעיון, הרי אתה לא רוצה להיות מלמד דרדקי, וכדאי להפסיק. עברו עוד כמה חדשים הגיע חודש ניסן נכנסתי לרבנו, ואפילו **שלא הזכרתי לו, הוא מעצמו זכר את המעשה שהיה, אפילו שאז שאלתי אותו בדרך עראי, היה אכפת לו, זכר את הבחור ושאל אותי מה קורה איתו.** ואכן "ידע" מה לשאול היות והבחור התדרדר, והיה דיון מה לעשות איתו כאשר האופציה היחידה המעשית היתה ישיבה תיכונית ואם לא ישאר בבית, והרי הדרך מהבית לרחוב קצרה, אולם רבנו התחמק ולא התיר. לבסוף הבחור תפס עצמו ונהיה חרדי והקים משפחה לתפארת.

להעביר

קה. אחד שאל הוא גר ב"ב ברח" ר"ע ובנו לומד ברמת אהרן ורוצה להעבירו ויכול להפעיל לחץ שיקבלו אותו בחיידר קרוב יותר והילד מרוצה בחיידר עכשיו, ואמר רבנו למה להעבירו?

לקחת ממקום אחר

קו. שח הגרח"ק: מנהל סמינר רוצה לבקש ממורה מצוין בבית יעקב אחר, שיבוא אליו האם מותר והאם ראוי?

כשיסדו תשב"ר ר' משה הלוי ורא"צ טורצ'ין דיברו עם מלמדים מ"עץ חיים" בירושלים שיבואו לחדר, והנה תוס' ריש פ"ג דקידושין נט. ד"ה עני כתבו שמותר ליקח מלמד חברו. אבל אז הציעו את הדבר לפני הגר"ז וכמדומה שאמר שזה לא יושר. תשאל את ר' משה הלוי מה היה אז.

למחרת אמרתי להגרח"ק כי שאלתי את ר' משה הלוי, וסיפר: לקחנו מלמד מ"תורה ויראה" לתשב"ר והם הלכו להגר"ז צ"ל ולא זוכר אם קרא להם או לא, ובאנו לפניו ואמר: לא מתקנים חלון זכוכית שנשבר על ידי הוצאת זכוכית מחלון אחר, והחזרנוהו.

פירושו, שאמר שזה אינו יושר.

ש: האם מותר לשדל חברותא של חברו שיבוא ללמוד עמו, על ידי שיבטיח דבר מסוים שמאד יעזור לו, האם זה יושר ואם זה דומה לסיפור הנ"ל על החדר עם הרב מבריסק, אולי שם זה צבור וכאן זה אדם פרטי ובכה"ג אמרינן חיין קודמין.
על פי דין זה כתוס' קידושין הנ"ל שמותה. ובענין יושר תלוי לפי הענין אם חברו ישאר בלא חברותא לא יעשה זאת ואם יהיה לו חברותא רק לא כזו טובה אפשר לעשות זה.

וספרתי להגרא"ל על הענין לקחת מוכה מביה"ס אחר וטען רא"ל שם זה תורה וכי מלמד למקצוע חשבון נמי כן, ודאי שלא, ואשה פטורה מת"ת, וכן מלמדים שם עוד דברים חוץ מת"ת אכן אפשר שאם לא ילמדו חשבון לא יבוא לביה"ס גם זה לצורך רוחניות. (כל משאלותיך)

לא לכפות

קז. שח מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א (דרכי החיזוק 231) בפרט אצל בעלי תשובה מצוי שיש התנגדות מצד המשפחה, ויש קשיים מבית שמפריעים לחזור בתשובה, והם עומדים בניסיונות ואינם מתחשבים בכל הקשיים, וכפי ששמעתי עובדא באחד שההורים לא רצו בשום אופן שיחזור בתשובה, והפריעו לו כל הזמן, עד שכבר לא היה יכול לעמוד בזה, ושאל את רבנו מה לעשות, ויעץ לו שיעבור לגור באמריקה, שם לא יוכלו ההורים להפריע לו, ובזה נפתרה הבעיה. יש פתרונות לכל הבעיות כיצד להתגבר על המפריעים ומי שאינו מסתדר לבד יכול לשאול ולהתייעץ. כך היא דרכה של תורה, והבא ליטרה מסייעים אותו. והוסיף על זה מרן שליט"א כי רבנו הגרא"ל יעץ גם לאותו אחד שיתקשר אל הוריו משדה התעופה (תחנת המטוסים כלשונו של רבינו) ויעדכן אותם כי עכשיו הוא כבר בדרך (דהיינו שלא יברח סתם אלא יודיע להם ברגע האחרון כשכבר לא שייך שימנעו ממנו).

מדות רעות

קח. ילדה בעלת נכות ועיוות כל שהוא בפניה הצטרפה אל הכיתה. בתחילה הילדות התנהגו אליה יפה אך בהמשך התחילו ללעוג לה ולמרר את חייה (שהיו קשים בלא הכי). המורה ניסתה פתרונות שונים והשתדלה להפסיק את המחדל בכל האמצעים שהיו בידיה, וללא הועיל. הוריה האומללים של הילדה הנכה נאלצו להשאירה בביתה מחמת המציק. והמורה אובדת העיצות הלכה עם בעלה לשאול בעצתו של רבנו זי"ע, הוא הקשיב לפרטים והתעניין מה כבר נעשה ע"י המורה כדי להפסיק את ההתעללות של הילדות, והמורה השיבה שהיא עשתה כל מה שביכולתה וכו' וללא הועיל.

רבנו זי"ע הזיל דמעות מעיניו ושאל: הבנות מתפללות בכיתה? כשהמורה ענתה בחיוב, הגיב: תאמרי לבנות שאסור להן להתפלל. וכשהמורה ובעלה הגיבו בפליאה, חזר רבנו הגרא"ל ואמר: צריך לומר לבנות שהרבנים הורו שכל זמן שהן שופכות את דמה של ילדה אומללה אסור להן עפ"י ההלכה להתפלל. הקב"ה לא רוצה תפילה של מי ששופך את דם חברו. יש לומר זאת לבנות ולהתחיל את יום הלימודים ללא תפילה!

למחרת המורה הגיעה לכיתה ואמרה לבנות כדבריו (התלמידה הנפגעת היתה בביתה). היא פתחה את הנביא ישעיה והקריאה לבנות את הפס' "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני.. ידיכם דמים מלאו" וגו', היא הסבירה להן שאסור להן להתפלל ושאינן להן זכות להתפלל ושאדם שמתאכזר לחבירו במזיד וממאן לחדול מכך תפילתו מאוסה לפני הקב"ה, ומיד לאחמ"כ הורתה להם לפתוח את ספרי הלימוד והתחילה ללמד ללא תפילה.

הבנות הצביעו והתחילו להתווכח ולשאול איך יתכן בלי תפילה וכו', והמורה אמרה להן: כך הורה גדול הדור רבנו!

אין לתאר את ההלם ואת הזעזוע שהתובנה הזו גרמה לבנות, חלקן פרצו בבכי וכו' אבל המורה התעלמה והמשיכה ללמד. רק לאחר שעבר זמן מה והבנות המשיכו להיות נסערות והמורה הרגישה שהמסר חילחל עמוק עמוק בתוכן, היא הציעה להן שהיא תצא מהכיתה ותאפשר להן לטכס עיצה ביניהן מה אפשר לעשות כדי להיות ראויות וזכאיות להתפלל לפני ה'.

סוף דבר היה שהבנות ניסחו מכתב חרטה על העבר וקבלה על העתיד וחתמו עליו כולן, ורק לאחר מכן המורה אמרה שלאור המכתב הכנה היא חושבת שהן באמת שבו בתשובה והן רשאיות עתה להתפלל. לאחמ"כ הבנות התפללו בהתרגשות יוצאת דופן ומאותו יום ההתעללות באותה אומללה פסקה לחלוטין והיא שבה לפרוח וללבלב.

רבנו הקוה"ט זי"ע בתבונתו ובטהרת ליבו הצליח לזעזע את ליבן של הבנות ולגרום להן להפנים את חומרת המעשה שלהן. ובאותה הזדמנות גם נתן להן שיעור מאלף על הזכות הגדולה להתפלל לפני בורא העולם, ועל החובה להיות ראויים לה.

מלמדים

קט. שמעתי בשם הסבא מקלם צ"ל שהיה אומר כי אדם שיש לו חנות מכולת ומתפרנסים מזה מאה משפחות או יותר הרי באמת אין לך חסד גדול מזה, אך החסרון הוא שהוא מוכר מצוה זו בעד פרוטות שעושה את המצוה בשביל להרויח ממון, והיינו שיכול אדם לעשות אותו מעשה ויהיה מעשה גדול מאד ויכול לעשות מזה דבר קטן מאד, דיכול לחשוב כשעומד בחנות לשם עשיית חסד ולעזור לבני אדם להתפרנס, ויכול לעשותו בשביל כמה פרוטות, ואינו כלום רק פרנסה.

ודבר זה הוא בכל הדברים דהפקח יכול לעשות מכל דבר שיהא דבר גדול מאד וכשאינו כן אין לו אלא דבר קטן מאד.

ואפי' בלימוד התורה אחד לומד תורה ויודע שהוא לומד תורת ה' ורוצה להקנות תורה לתלמידים שזה עיקר המשך התורה מה שמחנכים את הבנים, ובפרט תינוקות של בית רבן שזו המצוה הגדולה ביותר כמשאחז"ל על מה העולם מתקיים על הבל פיהם של תינוקות של בית רבן, וחוף מזה ג"כ הם סופגים בקטנותם יראת שמים לכל החיים וכל מה שהמלמד הוא יותר ירא שמים נשאר הדבר חרות בלב התלמידים לעולם, ואם ח"ו המלמד אינו מכיר בעבודתו ולומד עם התלמידים בשביל פרנסה אף שעוסק בתורה וגם שלא לשמה יש בזה מעלה מ"מ כבר אין לו דמיון למי שמלמד כמו שצריך.

ובאמת המלמדים בדורות הקודמים כשהיו מלאים ביראת שמים והיה כל כונתם לשם שמים ולהחדיר בלב התלמידים יראת שמים, וזכו באמת שצמחו תלמידים יראי שמים אך כשלא היו המלמדים כ"כ יראי שמים היה חלש. וכך הוא גם היום מה שהאדם יחשוב יותר לשם שמים אף שבודאי צריך פרנסה אך ידע כי התכלית הוא שרוצה לנטוע בלבד התלמידים יראת שמים ורוצה ללמדם תורה ה' אז ממילא זה נחקק בלב התלמידים ונשאר לו לכל החיים אך כשעושה את זה רק לשם פרנסה אף שאי"ז עולה דבודאי הוא צריך פרנסה אך כבר אינו דומה וזה מקטין את הדבר מאד מאד. ודבר זה תלוי ביד כל אחד ואחד. וצריך האדם לעבוד וללמד את עצמו ומה שיותר יעבוד על עצמו ממילא התלמידים כבר יהיו תלמידים אחרים.

והרי זהו התכלית כי הרי אין העיקר לידע את החומר הנלמד דאמנם גם זה נצרך להם אך העיקר הוא שיצאו התלמידים עם רכוש של יראת שמים, וזה תלוי מה שמתמסר המלמד יותר עם לב שרוצה ללמד את הילדים תורה כדי שישאר תורה בישראל זה כבר משהו אחר והתלמידים יהיו אחרים. ועי"ז הוא בונה את כלל ישראל וזה יהיה זכות לנצח גם למלמד וגם לתלמידים.

והנה בזמנינו מצוי לדאבונינו שיש מלמדים שאינם דרים במקום התלמוד תורה ולכן המלמד מצפה כבר שתכלה שעת הלימוד ויוכל ליסוע אל ביתו, ובאמת אי אפשר להאשים אותו דוכי צריך להשאר שם כל היום, אך מ"מ כבר חסר בהשפעה דכשאדם מרוכז ויודע שלומד תורה ה' זה משפיע אך במצב כזה אינו משפיע כ"כ דיודע שבכל רגע הוא צריך להזדרז ולילך.

ואתם מסתמא ראויים לכך לעבודה זו, לכן כל אחד יתחזק בזה ויחשוב ויתבונן שהוא עוסק במלאכת ה' לא בפרנסה ואף שצריך פרנסה מ"מ ידע שהעיקר אינו בשביל פרנסה אלא לנטוע בלב התלמידים תורה ויראת שמים כרצונו יתברך ואז בודאי יהיה שכר גם בזה וגם בבא. והעיקר הוא שיצמח דור כמו שרוצה הקב"ה. [ועי' ביאור הלכה סי' ל"ח ד"ה הם וחבריהם]

קי. מלמד בת"ת בכיתה ה' בא לשאול את רבינו שמציעים לו להיות מפקח בחידר אחר ויש העדפה בכך שכיום הוא מלמד רק שלושים תלמידים ואם הוא יהיה מפקח זה יהיה על חיידר שלם, התפלא עליו רבינו צ"ל ושאלו הרי בכיתה ה' אתה מלמד גמרא רש"י ואפי' קצת תוספות האם אתה רוצה לאבד נצח בשביל להיות מפקח על חיידר שלם?

מבחנים

קיא. שח הרה"ג ר' מנחם ל' "הייתי במקרים רבים מאוד במבחנים של ילדים. הייתי גם במבחנים אצל תלמידי חכמים גדולים אחרים. אני לא חושב שהיה מישהו שהצליח לרדת כמוהו להבנה של ילדים בכיתה א' ולשאול אותם שאלות שמצריכות אותם לחשוב. כלומר, לא שאלות בסגנון 'מה ברא ד' ביום הראשון'. לדוגמה, הוא שאל ילד: 'אכלת מרק שיש בו ירקות, בשר, עוף – מתי ד' "

ברא את זה. לקח לי בעצמי זמן לחשבן את זה. שאלה מאד מתוחכמת. אז מה הילד עונה מיד: 'ירקות - ביום השלישי'. רבנו אמר לו: 'זהו, נגמר?' הוא לא שאל: 'מתי את העוף', אלא רצה שהילד בעצמו יחשבן. אז העופות ביום חמישי והבהמות, הבה, ביום שישי, והמים... ובסוף הוא שואל אותו: 'אז איזה יום נשאר?' זה היה סוג השאלות.

"אני לא יודע"

קיב. "עוד סיפר: כתוב שאליעזר מגיע ללבן ומספר לו שהגיע למעיין ופגש את רבקה. כתוב גם שאליעזר הגיע אל יצחק עם רבקה, ומספר ליצחק מה היה. רבנו שאל את הילדים - מכיתה א': 'למי אליעזר סיפר סיפור ארוך יותר? ללבן הוא סיפר סיפור יותר ארוך, או ליצחק?' המלמד לא דיבר על זה בשיעור, זה ברור. והילדים יושבים וחושבים ואז עונים: 'אה, בטח. ליצחק הוא סיפר גם מה שהיה אצל לבן'.

"הוא היה שואל שאלות פשוטות מאד, אבל תמיד מכניס כמה שאלות ששייכות לחשיבה ולהבנה של הילדים".

אני לא יודע

קיב. "אספר לכם סיפור נוסף. פעם נבחנו כיתה על כל חמישה חומשי תורה. שאלתי: 'רבנו, גם אני יכול לשאול שאלה?' הוא הסכים כמובן. שאלתי את הילדים: 'מי יודע היכן כתוב 'שמואל' בתורה'. אמר רבנו מיד, על המקום: 'אני לא יודע'. אמרתי להם שזה באמת מופיע במקום נסתר, בפרשת מסעי. אגב, אחרי שנתיים פעם נכנסתי והוא אמר לי: 'ישר כוח על 'שמואל'.

"כשחזרנו לחידור שאלתי את הילדים: 'מה ראיתם'. כל אחד אמר משהו אחר, הבית, הספרים וכולי. אמרתי להם: 'שמתם לב שרבנו אמר: 'אני לא יודע?' אתם מבינים מה זה עשה לילדים? למד לשונך לומר איני יודע. הוא יכול הרי לשתוק, לחכות שמישהו יענה. 'אני לא יודע'".

מורה

קיב. שח ח"א: לאחותי נפטר בן תינוק בן ז' חדשים, כשעוד היה חולה נכנס אליו גיס, וקבלו בחביבות יתירה (רבינו היה אז בן 98) ואמר לו (הוא היה הילד השביעי) כל השביעין חביבין, הוא זכה להיות בעל יסורים ואתם זוכים לגדל כזה ילד, ודיבר על ליבו דברי עידוד, אך המעניין כשבקשו ברכה לרפ"ש כמעט וסירב, החידוש המיוחד שהתחדש בשיחה, שגסי שאלו כיון שמאוד קשה גם ילד בבית חולים וגם אשה שעובדת, האם לקצץ מהשעות, אך מאידך ההוצאות מרובות מאוד בתקופה זו (מוניות כמעט מידי יום מקרי"ס לשניידר ועוד)

שאלו רבינו מה היא עושה? ואמר לו גם מורה למקצועות קודש וגם למקצועות חול, ענה לו מקצועות קודש זה בחינה של הרבצת תורה, וזה יהיה זכות לתינוק, וע"כ שתתאמץ בשביל זה, ענה לו גסי זה לא לשם שמים, אם לא יתנו לה כסף היא לא תלך לעבוד, ענה לו רבינו לפחות שתכין, ובלי כסף לא שייך כמעט לעבוד בחשק.

לאחר שנפטר נכנסו אליו שנית, ואמר לא לעשות שום דבר לזכרו הוא לא צריך את זה, הנשמה שלו גבוהה מאוד די לכם שזכיתם לגדל כזו נשמה, ותשכחו מזה זה יהיה טוב גם לכם וגם לו.

מוסר

קטו. התייעצתי עם רבנו לענין לימוד המוסר עם הילדים באיזה ספר ללמוד ויעץ רבנו ללמוד בספר שמירת הלשון.

מחוננים

קטז. באמת שגם בזמנינו יש ילדים המוגדרים ילדי פלא - עילויים אלא שדא עקא כשגדלים לא ניכר עליהם שהם מיוחדים ממש, והסיבה לכך היא מפני שהמסגרת הישיבתית בעיקרה מיועדת לבינונים ומעלה ואילו העילויים היו צריכים ללמוד בפני עצמם, אלא שמכיון שקשה הדבר ללמוד בלי רב עליהם ללמוד בישיבות, וע"כ ע"פ רוב נאבדים עילויים אלו. ואילו בדור הקודם מכיון שלא היו ישיבות וכ"א היה יכול ללמוד לעצמו או עם רב ע"כ יכלו אותם יחידים שהיו עילויים ללמוד לפי דרכם ויכלו לגדול כפי חריפותם ופיארו את הדור, (ולדוגמא כהחז"א שלמד בלא רב. ומ"מ גם הוא קיבל קצת מאביו).

עוד יש חילוק בדומנם היו שוכרים מלמד ל-12 ילדים וכשהיו מכניסים עוד ילד אף היו להורים טענות על כך, וכיום דוחפים בכל כיתה 40 ילדים, ועוד דבעבר לא היה למלמד בראשו כל היום אלא רק את תלמידיו.

ופעמים רבות רואים אנו ילדים בעלי כשרונות מיוחדים ומופלאים המסוגלים להיות מגדולי ישראל, וכשגדלים תמהים אנו היכן בעלי כשרונות אלו הרי היה צריך לצאת מהם לכה"פ "אור שמח"? ופעמים שאף גרוע מזה שיוצאים מהם ומכשרונותיהם כמו שהגדיר הגר"ח "נישט אז ער וויסט נישט ש"ס, נאר אז ער

וויסט ש"ס נישט!", (לא שלא יודעים ש"ס, אלא שיודעים ש"ס - לא!). והסיבות לכך שבעלי כשרונות אלו "נעלמים" הם שהיצה"ר במיוחד "הורג" את בעלי הכשרון מפני שחושש מהם יותר מאחרים. ועוד סיבה לדבר היא השקיעות הגדולה בעניני העוה"ז בדורות האחרונים שהיא המפרעת ומזיקה להם במיצוי כשרונותיהם ללימוד התורה, והראיה לכך דכל חנווני יכול לידע את מחירם של אלף מוצרים הנמצאים בחנותו וכל זה משום שכשרוצה האדם בצרכי העוה"ז שחפץ בהם יכול הוא לנצל את כשרונותיו למה שרוצה.

ואכן בדורינו קשה מאד לעילויים לנצל את כשרונותיהם שנתברכו בהם וע"פ רוב אינם גדלים כראוי, ועל כך אף התפללה חנה שתזכה לבן ממוצע לא חכם ולא טפש, ואכן זכתה היא ויצא ממנה שמואל. (ואמר רבנו שמכיר ילד כזה נכדו של אחד מראשי הישיבות בדורינו שהינו עילוי גדול וקשה לו ללמוד במסגרת רגילה מפני שנעשה פרא ומאידך גם ללמוד בלא מסגרת ג"כ קשה לו).

וסיפר לי אביו של הגר"ר משה סולובייצק זצ"ל ששאל להגר"ח מדוע אין בזמנם "גוטע קעפ" (ראשים טובים) והשיב לו "גוטע קעפ איז דא גרויסע קעפ איז נישט דא" (ראשים טובים יש, אבל "ראשים גדולים" אין), ואם כך אמר הגר"ח בדורו מה נענה אנו על דורינו שרוב רובם של כלל ישראל לא זוכים כלל ללמוד תורה.

מחוננים

קיב. שח הגר"מ קסלר הגעתי לרבנו עם אברך שבנו בחור עילוי ממש אבל נתפס לעניני מתמטיקה וכל הזמן עוסק בזה הוא אהב חשבון ולא לומד כלום, רה"י שלו כבר רצה לזרוק אותו אבל באנו לרבנו, כל הראש של הבחור היה ממש מונח בזה ואבא שלו רצה להעביר אותו לישיבה תיכונית כדי שקצת ילמד שם ומצד שני הוא פחד כי שם בקלות אפשר להיות חילוני.

רבנו ענה: שאברך ילמד איתו שאגת אריה ויהיה לו מזה סיפוק, זה חשבון ויכניס לו טעם בלימוד. וכך הוה וזה הציל אותו. רבנו אמר לנו באותה שיחה כי פעם כאשר רצו לחזק את הראש של הבחורים למדו שאגת אריה ואני למדתי עם הבן שלי קצות החושן.

מחילה

קיב. באו לשאול את רבנו, האם אב שהעניש את בנו ובסופו של דבר נתברר לו כי היתה בידו טעות מחויב לבקש מן הילד מחילה.

השיב רבנו: "אם יבקש מחילה - לא יפסיד. אבל אם לא יבקש - הילד עלול להרגיש שאין צדק בעולם".

מלבין פני חברו ברבים

קיט. שח הגר"א מן: סיפר לי רבי אברהם צבי טויב שליט"א אודות אברך (נקב שמו ומקום מגוריו) שלפני עשרות שנים למד בת"ת בירושלים כאשר באותם ימים המנהל היה איש חשוב ונכבד (נקב בשמו) יום אחד המנהל נכנס לכתה, ואמר הייתה גניבה בכתה, וממילא שכל אחד יוציא מה שבתיק שלו על השולחן ונראה מי הגנב. כך עשו ונמצאה הגניבה בתיק של אחד, מיד אמר המנהל הוא לא הגנב מישהו אחר הגנב ושם את הדבר הגנב בתיק שלו, אבל הילדים טענו - בתיק שלו נמצא והוא הגנב, וקראו לו - גנב גנב והייתה לו מכך עגמת נפש נוראה עד שאחר ג' חודשים הוכרח לעזוב את הת"ת למקום אחר.

לפני כחצי שנה הוא מקבל טלפון מאחד שאומר לו האם אתה זוכר את הענין עם הגניבה, אמר בוודאי אני זוכר (יש ב' ילדים שחשד שהם עשו זאת ועד היום לא מדבר איתם) הנה אני הגנב נזכרתי בכך, כי כעת אחד גנב עשרות אלפי דולרים והעליל עלי שאני הגנב, ואשתי מאד חולה ועשיתי חשבון הנפש וקשרתי למה שהיה אז - שאני גנבתי והעללתי עליך ואני מבקש ומתחנן תסלח לי. ענהו אני סולח. אחרי ארבעה ימים קיבל מיד טלפון מהנ"ל שאשתו נפטרה ואני חושש שהמחילה לא הייתה לגמרי, אני חוזר ומתחנן תסלח לי בלב שלם ואם אתחתן תבוא לחתונה, וזה יהיה אות ומופת על מחילה גמורה.

וכי מה חטאה אשתו? היא נפטרה כי הגיע זמנה, אבל זה הרי גם עונש לו, ואלמלא לא מגיע לו עונש לא הייתה מתה, וזה אכן עונש על זה. שאלתי, ת"ח שליט"א הציע כי לטובת הענין, להקל עליו למחול לו בלב שלם, אולי שיתבע חמשת אלפים ש, וכדומה פיצוי ופיס כדי שבזה גם תחול מחילה שלימה. האם כדאי? בשבת ק"ח ב' אומר ר' יוסי יהי חלקי עם מי שחושדין בו ואין בו, אם כן הוא יישב בגן עדן על יד ר' יוסי והנה יקבל שכר טוב, וכי זה לא די לו ברווח הזה שצריך את הממון?!

את כל הנ"ל גם דרשתי לאחר כמה ימים בקידושא רבא בבית הכנסת, והגר"ח ק בכה בשמעו את כל הפרטים.

אח"כ הרבנית עלתה לסעודה והעירה: האם מותר היה למנהל לעשות כן, וכי לילד שגנב מגיע מיתה, הרי אם כולם יידעו שהוא גנב מבזים אותו עד מאד וכמו רוצחים אותו.

נכון, צריך בית דין על כך. והעצה הייתה צריכה להיות שכולם ישאירו את הילקוטים, וכולם יצאו, ויכנס אחד אחד לבדוק את ילקוטו, ואז לא יידעו מי הוא.

כשספרתי הדברים לרבנו הגרא"ל הוספתי ששאלוני – הרי היה קטן כאשר גנב והניח בתיק של חברו, וכל כך חמור הדבר? והשיב כי גם קטן יש אומרים שיגדיל חייב, ואף אם פטור מ"מ חייב לצאת ידי שמים וכאן זה בידי שמים. ושאלתי את רבנו גם כן ואמר: **גם קטן צריך כפרה וכאן שזה כל כך צער בבין אדם לחברו, לכן כל כך נענש.** (כל משאלותיך)

מלמד תינוקות

קכ. בב"מ פה: אי' דאליהו פ"א לא הגיע לשיעורו של רבי ואמר שהיה צריך להעמיד בנפרד את כ"א מהאבות להתפלל ולא היה יכול להעמידם ביחד להתפלל כדי שלא יתפללו להביא את המשיח ושאלו אם יש דוגמתן בעוה"ז? וא"ל שיש את רב חייא ובניו והעמידם רבי להתפלל על הגשמים אמר משיב הרוח נשבה זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא אמרי אליהו אתיהו לאליהו מחיוהו שתין פולסא דנורא וכו' וחזינן שגדלותו של רבי חייא היתה גדולה מאד וכדאי' שם שאמר עליו רבי כמה גדולים מעשי חייא וזכותו הגדולה היתה מפני שלימד תינוקות חומש ומשניות ועי"ז עשה שלא תשתכח תורה מישראל. ובתענית ח: מובא עוד על גדלותו של ר"ח שזכה לה משום כך וכמובא שם שסיפר רב חביבא בר סורומקי שראה את אחד מהת"ח שהיה אליהו הנביא מצוי אצלו שנשרפו עיניו מפני כשהביט על רבנן שהיו נכנסים ללמוד במתיבתא דרקיעא הסתכל גם בכסאו של רב חייא אע"פ שאמר לו אליהו הנביא שלא יביט בו. ואי' שם, מאי סימנייהו בכולהו אזלי מלאכי כי סלקי ונחתי לבר מגוהרקא דרבי חייא דמנפשיה סליק ונחתי.

ובכתובות ק: הובא שרבנו הק' קודם פטירתו אמר שרב חנינא בר חמא ישב ברבנו ולא רב חייא תלמידו אע"ג שהיה ראוי יותר לאיצטאל זו מפני שהיה עסוק במצוות ולא רצה לבטלו מהם, ושם בגמ' מובאים מעשיו הגדולים שהיה עסוק בהם שהיה צד צבאים ושוחטן וכו והיה מלמד את התשב"ר תורה, והנה הרי ישיבתו של רבי הק' היתה הישיבה הגדולה שמשם יצאה הוראה בישראל, ואע"פ שרב חייא היה ראוי יותר לעמוד בראשות ישיבה זו שהיא היתה הישיבה של כלל ישראל מ"מ לא רצה רבנו הקדוש לבטלו מללמד לתשב"ר שעליהם נאמר גדולים מעשי חייא, ודבר נורא הוא!. (והזכרתי דבר זה כבר כמה פעמים).

וחזינן מזה את מעלת מלמדי תינוקות, ובזמנינו אין יודעים להעריך את חשיבותם של תשב"ר שהם נשמות קדושות ולהיפך אף מקפידים עליהם אם הם משתובבים וע"כ אין מעריכים את גדלות הענין של ללמד ילדים אלו שעליהם עומד העולם והרי אפי' לימוד האותיות הקדושות תורה היא ומברכים עי"ז ברכת התורה. (ואיני מבין את אותם הרוצים בדווקא ללמד את בניהם לדבר בלשון נכרים כמו אנגלית וכדו').

וכן האבות הק' ומשה רבנו ודוד המלך מתחילה התעסקו עם הצאן ואי' דכשהקב"ה ראה שהתעסקו במסירות עם צאנם במסירות א"ל שראויים להנהיג את צאנו וודאי דמי שמטפל במסירות בילדים הקטנים שהם צאנו של מקום וכן ר"ח שלימד תורה לילדי ישראל וכיום א"א לעמוד במחיצתו.

בעירובין נד: מובא על רב פרידא שלימד את תלמידו ח' מאות פעם ומשמע דלא חשש לביטול תורה וזאת משום דהמצווה ללמד גם היא ממצוות תלמוד תורה, והיכול ללמד לאחרים ואינו מלמדם אי"ז הגון ומונע את עצמו מעשיית מצווה זו של חסד שיש בו גם מצוות ת"ת.

והגר"ר משה סולוביצקי זצ"ל שהיה דובר אמת והיה תוכו כברו אמר לי שהציעו לו כמה וכמה מיני הצעות כגון ללמד תינוקות ולהיות רה"ע וללמד בסמינר ולא היתה לו כלל נפק"מ בין ההצעות לקבל הצעה כזו או אחרת. אלא דאם מצוה זו יכולה להעשות עי"י אחרים היכולים הם ללמד את התינוקות וודאי דעדיף ללמוד לעצמו את לימודי הראויים לו אבל צל"ד דאם מזדמן לו מקרה שאין אחר שיוכל ללמד תשב"ר צריך להיות מוכן לזה ואין בכך ביטול תורה וכן היה אצל ר"ח שראה שהתורה משתכחת מישראל ולא היו בדורו אחרים שיוכלו לעשות תפקיד זה כמותו נטל ע"ע תפקיד זה ולימד התורה לילדים קטנים, והרי לא לימדם רמב"ם וכדו' אלא חומש ומשניות.

אמנם על אף מעשיו הגדולים הוא היה גם "רב חייא" ואף סידר את הבריות. הן אמנם שבזמננו אין לנו מושגים בגדלות כזו ואין בדורינו מי שיעשה כר"ח, ובפרט שהוא לימד תורה לילדי ישראל בחינם וכיום המלמדים אע"פ שאינם מרויחים הרבה אבל מ"מ מקבלים שכר על פעולתם ואולי אי"ז הדרגה הגבוהה של לימוד תורה לשמה, ומ"מ מעלת מלמדי תינוקות גדולה מאד, ובפרט במקום שאין קופצים על מלאכה זו, ומסופר על השדי חמד שכשהיה רב בקרים לא היו שם מלמדים והיו שם ע"ה גדולה לקח ע"ע ללמד את הילדים שם א' ב' וחומש ובא לפניו ילד שכבר הגיע ללימוד גמ' (מסתמא כבן ג') ופנה להגר"ר יצחק אלחנן בבקשה שיסדר עבורו מלמד שילמדו גמ' וחזינן דאפי' אדם גדול כמותו היה מלמד תינוקות כשהיתה השעה צריכה לכך. וכן הג"ר בנימין דיסקין אביו של המהריל"ד לימד את חמשת ילדיו מא' ב' עד שנעשו עצמאים וידעו מעצמם ללמוד גמרא (וא' מהם חיבר ס' בני בנימין, והמהר"ל היה הגדול שבהם) ואע"ג שבהורדנא וודאי היו מלמדים מ"מ הוא היה מחנך גדול שאין כמוהו בזמננו מלבד גדלותו בתורה

וכן היו לו חמש תלמידים וביניהם הג"ר יצחק אלחנן וכמדומה לי שגם את בעל הערוך השולחן וכן א' שלבסוף נעשה רב בפולין בשעדליץ ופיתח את תלמידיו באופן מופלא עד שיצאו כולם גדולי ישראל והגדול שבהם היה המהריל"ד.

והחזו"א אמר שמלמד תינוקות יכול להיות או גדול ביותר או קטן ביותר, וביאור הדבר דבטבע האדם שכשעוסק עם הקטנים עלול הוא לירד אליהם ויכול להיות קטן כמותם, וכן הם רוב בני האדם, ומאיךך יכול הוא להתרומם עד למאד, וידוע על אנשים גדולים שהתרוממו ע"י שלימדו את התינוקות, וכן היה רבנו הבעש"ט שהיה אדם גדול מאד מאוד ולמד עם הקטנים.

(ושאלו לרבנו האם עדיף לאדם ללמד לתינוקות מאשר ללמד לתלמידים בישיבה והשיב שאם אדם עושה את תפקידו כראוי הכל טוב!).

ממתקים

קכא. שאלו לרבנו מחלקים לילדים ממתקים בליל ש"ק לפני קידוש האם להמשיך לחלק להם [מכיון שהגמ"א... אומר שאין עי"ז ספיה] רבנו אפשר לחלק להם.

מקצוע

קכב. פעם נכנסו שלושה אנשים מבני צרפת לקבל ברכה, ואחד אמר שהולך ללמוד רפואה, ושאלו רבנו מדוע, ואמר מתוך דאגה לעתיד הכלכלי שלי. נתן בו רבנו עיניו ושאלו, האם אתה חושב שאם לא תהיה רופא תמות ברעב?! והמשיך ואמר לו, כמה זמן לומדים רפואה, וענה – שש שנים, ושאלו – כמה זמן תהיה רופא, ששים שבעים שנה לכל היותר, והרי יוצאים גם לפנסיה בזמן מסוים, ובשביל כמה עשרות שנים בודדות צריך ללמוד 6 שנים. ואם כן הגע עצמך, בשביל נצח נצחים אלפי שנים אתה צריך לפחות את כל החיים כדי ללמוד תורה, ואיך תפסיד זאת.

משבר

קכג. פעם נכנסתי עם בחור שהיה עם משבר, ואמר רבנו צריך לזכור שהוא עושה לכולם המוות ולא להיבהל ממנו. עוד הוסיף ואמר כי בחורים צריכים לדעת שתמיד יהיו בעיות, ורק בעוה"ב יהיה לנו גלאט, וניתן יהיה ללמוד בלי שום נסיגות.

העזתי ואמרתי לפניו פי' הגר"מ קלירס, על המקרא "מי גבר יחיה ולא יראה מות", שהולך על חיים רוחניים, וניתן לפרש ככוונת המקרא מי יכול להגיע לחיים רוחניים קודם שהיצה"ר עשה לו את המוות, ועל כך אמר לי שהדברים אמת.

מרץ

קכד. פעם סיפר מנהל ת"ת באחד מערי הארץ לרבנו שיש לו ליד הת"ת הרים. וכשהילדים היו צריכים להשתולל, הוא מוציא אותם להרים שיעלו וירדו ואז חוזרים ללמוד.

ואמר לו רבנו 'חבל שבבני ברק אין כאלו הרים' והיו הילדים יכולים להוציא את המרץ שלהם.

משגיח

קכה. המשגיח הגה"צ רבי יהודה גוטרמן שליט"א משגיח דישב"ק פוניבז' סיפר על ההדרכות וההנהגות שרבנו העביר לו בשנים הרבות ששימש כמשגיח דישיבה לצעירים דפוניבז' תחת ראשותו של רבנו':

בראש ובראשונה אמר והדגיש הגר"י גוטרמן שרבנו רשכבה"ג לא אווז מהמהלך של חלק מהמשגיחים שחושבים שצריך "**לשלוט על הציבור**" ע"מ להנהיג אותם בדרך ארץ, ואמר רבנו **שהנהגה זו גורמת להרבה תקלות**, ואח"כ באים ההורים להתלונן.

1. ההנהגות ביישב"ק פוניבז' שמובאות הם בפשטות ע"ד שני ראשי הישיבה דאז שהרי פעמים רבות כאשר היו מחלוקות בין אנשי הצוות בישיבה פלונית אלמונית הגיעו לפתחו של רבנו, אמר רבנו כדי לעורר אותם: מדוע צריך שיהיה דבר כזה, הרי רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל ואני עשרות שנים היינו ביחד ואף פעם לא היתה מריבה בינינו, אפילו שהיו דברים בהם היו חילוקי דעות בינינו - תמיד הסתדרנו. אמר הגה"צ בן ציון פרידמן שליט"א משגיח דיישב"ק פוניבז': אחד הדברים שנחרטו בעיני לאורך כל השנים, שמעולם לא היו חילוקי דעות בין שני ראשי הישיבה, וכדבריו אמר הגה"צ רבי יהודה גוטרמן שליט"א וכן כל הרמ"ם ושאר המשגיחים דהתם. וכן כך כתב רבנו במכתב - מודפס בספר שואף זורח עמוד 155 וז"ל המכתב [מכתב תשובה שכתב רבנו זי"ע לרבי משה דוד ליפקוביץ שליט"א, ששלח בשם אביו זצ"ל הבהרה שאין לו שום קשר ושייכות לאנשים שניסו לחרחר מריבה ביניהם. עי' שם בעקבות מה נכתב מכתב זה, וכאן מצוטט החלק הקשור לענייננו]: "בוודאי ידוע לך כי מיום ה' אלול תשס"ו עד זמן שהפסקתי להגיד שיעור בישיבה הק' לצעירים בפוניבז' לא היה שום פעם שח"ו ה' בינינו ריב ותמיד היינו באהבה ואחזה ונוהרנו בכבוד של ידידות, ופתאום נשמעו דברים אשר נצטערתי מאד על זה, ולדאבונינו ישנם אינשי דלא מעלי אשר כל כונתם להפריד בין אחים וכו'.

והדרך שהנהיג רבנו לא ללחוץ על התלמיד, הכל לעשות בדרכי נועם שהרי זה דיני נפשות.

תפקיד המשגיח הוא לדאוג לתלמיד לעזור לו, זה הכל! לא להיות שוטר!! וחזר ואמר הרי זה דבר פשוט, ואם זה אחרת פעמים רבות שורש הדבר הוא ממידות רעות, גאווה, וכדומה. שהרי המשגיח נועד להועיל לתלמיד, להוסיף לו, ולא לשלוט עליו. וכך גם אמר לי רבנו הרב שך זצוק"ל משגיח צריך להתרומם בעצמו ולרומם את האחרים ואחרת אין שום הערכה למשגיח, והוסיף רבנו הרב שך זצוק"ל ואמר: אח"כ המשגיח בא להתלונן שאין לבחורים דרך ארץ, אבל הסיבה האמיתית שמתנהגים כך כלפיו כי לא מקבלים ממנו שום דבר.

ואמר הגה"צ הגר"ח מיישקובסקי שאמר לו רבנו בשם החזו"א: עיקר התפקיד של משגיח הוא, שאם בחור רוצה להשיח את לבו לפני משהו, שיהיה לו עם מי. הוסיף ר"מ ישיב"ק פוניבז' הגר"ח מיישקוביץ שליט"א: פ"א אמר לנו רבנו תפקיד משגיח בישיבה עבודה קשה מאד היא, וחלק מהקושי הוא שלא להגרר להיות שוטה, ומשגיח שוטר לא טוב. ועוד אמר הגר"ח שליט"א: שאלתי את רבנו לפני יותר משבע עשרה שנה, האם מותר לגעור חזק בתלמידים. ענה: **אם לא אכפת לך** שפגעו בך, ומה שאתה נוזף בו הוא **לא כתוצאה מפגיעה** – אתה יכול לגעור בו. כמה שנים אח"כ כשסיפרתי לרבנו על מה שאמר לי אז, אמר לי: אבל למעשה אין אדם שלא נפגע!! ולא כדאי לגעור חזק. ואח"כ בפ"א נכנסתי וחזרתי על "המהלך" שהיה [שפעם רבנו אמר לי שאם אני נפגע אני יכול לגעור, וכיון שאין מי שיכול לומר שאינו נפגע, ולפיכך לא כדאי לגעור] ושאלתי: א"כ מה עושים כשאין משמעת? אמר: אפשר לגעור, אבל לא לתת הגדרה לבחור [כגון שהוא בטלן], אלא רק בכלליות לכל השיעור שדורש שיהיה שקט.

קכו. והביא הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א בספר "צדיק כתמר יפרח – חינוך" שאמר רבנו וז"ל: ויש שהר"מ או משגיח מענישים ובאמת מתכוונים לכבודם שפגעו בהם, והאמת שלהיות משגיח זה עבודה מאד מסוכנת, שלפעמים הוא צועק או זורק ואח"כ בשמים הוא יצטרך לענות על כך, אלא א"כ הוא מתכוין לשם שמים.

ועוד אמר שם: רואים אצל בני אדם שכאשר רואה אחר שעשה דבר שלא כהוגן יש לו עליו טענות, ואילו כשהוא עצמו יעשה אותו דבר יש לו אלף תירוצים, וזה אינו אלא משום שאת עצמו הוא אוהב, וכך אמרתי בכינוס למשגיחים שאם רוצים להוכיח בחור התועלת היא רק אם הבחור ירגיש שהוא באמת אוהב אותו.

קכז. שאלו לרבנו שהציעו לאחד להיות משגיח בישיבה, שהיה משגיח קודם במקום שהוא שלא עמד במשימה זו, ועזב עבודתו ונשאר שם רק ר"מ, וחושש שאם יהי' משגיח ויצליח בס"ד, יוצר מצב לא נעים שההוא ירגיש אני לא הצלחתי והוא מצליח, רבנו מה יכולים לעשות? [יכול לקחת תפקיד המשגיח].

משיח

קכח. "כשהייתי מלמד בכיתה ז' דיברתי עם התלמידים על גן עדן ועל גיהנום. דיברתי גם על שמשיח בעזרת השם יבוא וסיפרתי שהמשיח 'יריח' יראת שמים, כמו שכתוב.

המשכתי שיהיו אנשים שירוצו לקראת משיח והוא יגיד שהוא לא יכול, יש ריח לא נעים..."

"אחד התלמידים לקח את זה קשה מאד, עד שאמו הגיעה לכיתה בהפסקה ואמרה שהילד בפחד נורא. מה עושים? אני לא יכול לומר לו שזה לא נכון, יש בעיה. נסעתי לבקר את ההורים שלי ונכנסתי לרבנו לשאול אותו. הוא אמר: 'קודם כל צריך לומר לילדים, שמחכים 2,000 שנה – לא לדבר רע. זה יהיה הדבר הכי טוב בשבילנו. ומה ילד מבין בדבר טוב? גלידה! צריך לומר להם שזה יהיה כמו גלידה, אבל עם הרבה טעמים. ברור שגלידה לא אוכלים בחורף, זה לא נעים ולכן צריך להכין את הגלידה לתקופה המתאימה. צריך לדבר עם הילדים שגם אנחנו צריכים להכין את עצמנו לתקופה המתאימה..."

משחקים

קכט. שאלתי האם יש למנוע ילדים מלשחק שחמט? ואמר רבנו כל השנים תמיד היו כאלה ששיחקו בזה, רק צריך לראות שלא יתמכרו לזה.

משוגעס'

קל. נשאל רבנו יש ילד עם בעיות רגשיות, כמו אם מאחר שעה וכבר מתבייש לבא לכיתה ישאלו מה קרה וכך יכול לגרור דבר וכך יכול להמשך מיום ליום, וכך היה גורר אותם מהבית, ועכשיו כבר תקופה ארוכה לא נמצא בחיידר, והעלה רעיון להביא הכיתה אליו הביתה ובזה לסיים הסיפור היו שטענו לא להכניס שגעונות לילדים, והשיב רבנו אם אכן זה יעזור באמת אין ברירה לעשות שגעונות להציל הילד אם לא ילמד יצא פרא אדם.

מחנך בכתה ח'

קלא. שח הרה"ג ר' מנחם ל' "אספר סיפור מחבר שלי, שהיה בוועד שלי בפוניבז'. הוא היה מלמד בכיתה ח' ורבנו היה שולח אליו אנשים להתייעץ איתו בענייני חינוך. יום אחד הוא נכנס לרבנו עם שאלה שהציעו לו להיות משיב בישיבה מאוד חשובה לצעירים. רבנו אמר לו: 'מה השאלה פה בכלל? אתה לומד עם ילדים תורה לשמה במשך שעות רבות ואתה רוצה להיות משיב בהלכה בישיבה קטנה? הוא ענה: 'אשתי מאוד רוצה...' אז רבנו אמר לו: 'זה שזורקים את הכל על האישה, זה התחיל מאדם הראשון. אתה צריך לעמוד על שלך.' "אבל הוא הלך להיות משיב. מאותו יום הוא איבד את כל חינו, והוא אמר לי: 'אני כבר לא יכול להיכנס אל רבנו'.

משניות

קלב. שאלו עבור ילדים ברעננה שילדים לומדים אחה"צ בבית הכנסת חלק גמ' חלק מ"ב וכו' ורוצים לארגן להם שעה אחת משניות שגומרים בשנה כל הששה סדרים, והשיב רבנו שזה טוב מאד.

מחשב

קלג. שאלו לרבנו בחורה שצריכה ללמוד קורס מחשבים וצריכה להביא מחשב הביתה ללא שום דבר רק הקלדה, אבל הילד הקטן נמשך למחשב האם זה שיקול לא להכניס? ואמר רבנו שאכן זה שיקול.

מתיקות הלימוד

קלד. שח הגרי"מ שליט"א: כאשר נהייתי מגיד שיעור בישיבה קטנה אמר לי בשם רבי ישראל סלנטר, שהסיבה שבדורו של רבי ישראל הלכו רבים אחרי 'תנועת ההשכלה' היא, משום שלימדו את ה"ואם תאמר" וה"ויש לומר" ביושב, ולא המתיקו להם זאת, ועיקר התפקיד של מגיד שיעור הוא – לתת טעם ב"ואם תאמר ויש לומר".

והוסיף שמודפס בתחילת גליון הש"ס השלם מרעק"א, שבגיל זה יש לחזק כח העיון אפי' אם יחסר בכח הבקאות, אבל בתנאי שלא להיגרר לפילוסופיה, אלא להעמיק בדברי רבותינו כהקצות החושן והרעק"א. ובדרך זו הסביר שהסיבה שיש 'נושרים' היא, בגלל החיסרון במתיקות התורה.

נכנסתי פעם לשאול אותו לגבי בחור חלש מאוד ברוחניות, שהיה נראה שאין תקווה ממנו, והיה ספק האם להעבירו לישיבה אחרת. ורבנו אמר, שעוד מעט הוא עולה למגיד שיעור שיועד לתת צוקערלאך' – להמתיק את התורה, וכשנותנים צוקערלאך' כל הבעיות נפתרות.

נכנסתי לשאול על בחור מצוין מבית הרוס, שנמצאו תחת ידו עיתונים טמאים. שאל רבנו האם יש לו טעם בלימוד, והסביר שאם כן אין לחשוש, כי 'המאור שבה מחזירים למוטב'. (מתוך קו' הספדים תלמידיהוה ותלמידי תלמידיהוה)

נגינה

קלה. שאלתי על קניית אורגנית [החשש שאם ינגנו בה הבנים יפגע בלימודם] ואמר רבנו שלפעמים זה יכול לעזור לילדים מסוימים להשתחרר מכל מיני לחצים, אך כמובן שצריך להגביל אותם בזמן.

קלו. שאלו לרבנו בדבר ילד בן שתים עשרה שאוהב לנגן ורוצה שיקנו לו 'אורגן' לנגן בשעות הפנאי כגון בערב, רבנו השיב אם באמת היה מנגן רק בשעות הפנאי בסדר, אבל אני חושש שבסוף ירצה לנגן כל היום.

נסיעה

קלז. אמרתי שאני מסיע את ילדי [וילדי השכנים] שיחיו כל בוקר לת"ת ובצהרים הביתה, ושלאחרונה הציעו הילדים שילכו ברגל, שיותר נהנים מזה [וכעת אין לנו ילד קטן שההליכה למרחק זה קשה לו] ואמנם מצד אחד אם יעשו כן זה בוודאי יקל עלי, אך מצד שני אינני מתלהב שישוטטו זמן רב יותר ברחוב? ואמר רבנו אם יש לך אפשרות תמשיך כמו עד עכשיו.

נסיונות

קלח. צריך לדעת שלכל אחד במשך השנים יש כל פעם נסיונות, כל פעם יש סיבות שמחלישות את הבחור וחושב שלא מצליח, כי עצם הדבר שנשבר כבר גורם לו שבאמת לא מצליח, צריכים לדעת מהתחלה שלא תחשבו שבכל רגע ורגע יש הצלחה, יש הרבה פעמים שלא מרגישים הצלחה, אבל אם יש רצון חזק להיות ת"ח יש סייעתא דשמיא והקב"ה יעזור, כי הבא ליטהר מסייעין אותו. וכפי שאתם חונכים באמת כל השנים להיות יראי שמים ות"ח תמשיכו בזה, תדעו שעכשיו זה הזמן שאתם יכולים לנצל להיות גדולים, אם אתם תנצלו את

השנים עכשיו, אחרי שאתם גומרים את הת"ת, תמשיכו בדרך הזה לראות הכל לפי השאיפה הזאת להיות ת"ח ולא יהיו שום דברים שיפריעו לכם, ותנצלו את הזמן גם בכמות וגם באיכות, לראות שהזמן לא ילך לאיבוד, ולשמוע בקול הורים ומורים, אז כל אחד מכם יכול להיות גדול בישראל, ממש כל אחד.

וכל אחד צריך לדעת מה שמוטל עליו, צריך לשאוף לגדלות, אלא לא יותר מדאי להזניח את המציאות, צריך לדעת אם יש לפעמים כשלו, קורה, אבל סוף כל סוף יצליח, תראו שלא להשבר, אם יש לפעמים איזה מצב קשה תמיד להיות שמח ולשאוף להיות גדול, ואם תמשיכו ותנצלו את הזמן, הקב"ה יעזור שכל אחד מכם יוכל להיות גדול בישראל. [ימלא פי תהלתך - עיני ציבור - חיזוק תשב"ר - עמוד ק"ז].

נשקו על ראשו

קלט. שח הרה"ג ר' מנחם ל' "הסיפור הבא הוא סיפור נורא, שהייתי נוכח בו. היה לי תלמיד בחיידר שקראו לו אברהם. אביו חלה במחלה קשה, מחלת פרקינסון, ואמו הידרדרה רוחנית. נכנסתי לרבנו וסיפרתי לו את הסיפור ושהילד נמצא בחוץ. הוא אמר לי: 'תכניס אותו'.

"הכנסנו את הילד. רבנו קם, הזיז את השולחן שלו, תפס את הילד וחיבק אותו בכל הכוח ונישק אותו בכל הכוח. ואז הוא שואל אותי: 'איך קוראים לך?' הילד עונה: 'אברהם'. רבנו אומר: 'לא, איך הילדים קוראים לך?' והוא עונה לו: 'אברמי'. 'אז גם אני אקרא לך אברמי, זה בסדר? אתה תקרא לי אהרן. בא תשב ונלמד ביחד'.

"הם למדו חצי שעה את הגמרא שהוא לומד בחיידר. ואז רבנו אומר לו: 'נתתי לך נשיקה, אתה בוודאי שמח. תדע לך, מי שעובר קשיים בחיים ועומד בהם, זו נשיקה מהקב"ה. זה שווה פי מיליון... וכך המשיך להרעיף עליו עשרים דקות דברי חיזוק ואני עמדתי מהצד פעור פה.

"אחרי שבוע נכנסתי שוב. אמרתי לרבנו: 'אנחנו שכנים, אם רבנו היה עושה לי רק חמישים אחוז ממה שעשה לילד, הייתי יוצא משהו אחר... ואז הוא אמר: 'מה שעשיתי זה רצון ד'. זה מה שצריך לעשות. רק את רצון ד'. והילד הזה, אם לא יוציאו אותו היום מהבית, לא יצא ממנו כלום. הוא לא יוכל לעמוד בניסיונות כל כך קשים. אני עשיתי את מה שאני חייב לעשות'. למעשה, בדיוק כמו שניבא, כך היה".

סבלנות

קמ. אחד מהנכדים היקרים של רבנו שהיה ישן בלילה בבית רבנו, היה חוזר אחר עמלו ויגיעותו בתורה בשיבה הקדושה בה למד, והיה מגיע בלילה מאוחר לישון בבית רבנו. והיות שבבית רבנו לא היה דבר מאכל או שתיה להשיב נפשו אחר יום הלימודים. קנה בקבוק שתיה מה שנקרא "גזוז" ושם במקרה, וכך בחזרו מהשיבה היה לו במה להתרענן.

אולם לא רק הוא היה צריך לרענן עצמו, גם אנשים אחרים שהיו בבית רבנו ולעיתים עברו תלאות היומיום שלהם, ורצו לרענן ולהחיות נפשם בדבר אכילה או שתיה - ואין. פתחו את המקרר ראו בקבוק לרפואה, וסברו שכפי שבית רבנו רשות הרבים - כך גם מה שבמקרר, והורו את נפשם העייפה. וכשאותו בחור חזר בלילה, ונפשו כמהה קצת לטעם מתוק בפה - ו - אָין.

לא התעצל קנה בקבוק חדש ועליו כבר כתב "פרטי", וחשב שבזה הסתיימה הבעיה. אמנם יום עבר יומיים עברו שבהם פתחו אנשים המקרר וראו הכיתוב והשאירו הבקבוק, אולם לא לעולם חוסן, הגיע כנראה אחד שמהמצוקה והחסרון שהרגיש - הורה לעצמו מורה היתר ושתה, ואחרי כמה ימים עוד אחד, עד שאותו בחור ראה שצריך הוא לנקוט עיצה אחרת. לא היה נעים לו לשתף את רבנו בדבר הלא נעים שקרה, והחליט לעשות מעשה לבד בלי להתייעץ - וכתב על הבקבוק "רעל עכברים". ואכן מאז נהייתה לו הרווחה.

אמנם הדבר עורר רעש - אנשים שפתחו המקרר וראו זאת, ידעו שלא יתכן שיכניסו בקבוק רעל עכברים למקרר, אבל כדברי המסילת ישרים אף אחד לא סיכן עצמו, אבל דיברו על זה ויצאה השמועה שכך הבחור עושה, וגם רבנו שמע הדבר. אבל אף אחד לא אמר לבחור מאומה.

עברו שנים מאותו מקרה, הדבר נשכח.

הבחור הספיק להתחתן נהיה אברך חשוב בעל משפחה וכעשר שנים אח"כ [שבט תשע"ה] חזר לתורות אצל רבנו הפעם כאברך, גם אופי התורות השתנה, במקום נכד שישן בחדר הסמוך לרבנו החלו הנכדים לעשות משמר וללמוד כל הלילה ליד רבנו.

סיפר אותו הנכד: ישבתי ולמדתי ליד רבנו ושאל אותי: היכן אתה אוהז אמרתי לו מסכת יבמות דף קט"ו ע"ב אמר לי: כתוב שם בסוגיה אם מצא אדם כלי שכתוב עליו ת' חיישינן שתכולתו תרומה. אבל יש הסובר שניתן להשתמש בו - שאין התכולה תרומה וכדו' אלא שאחד כתב זאת ע"מ להרחיק בני אדם שלא יאכלו את מה שבכלי.

וז"ל הגמ' שם והתנן מצא כלי וכתוב עליו קו"ף-קרבן מ"ם-מעשר, דל"ת-דמוע,

טי"ת- טבל תי"ו-תרומה. שבשעת הסכנה היו כותבין תי"ו תחת תרומה א"ל רבינא לרב אשי ולא חיישינן שמא פינן, אימא סיפא ר' יוסי אומר אפילו מצא חבית וכתוב עליה תרומה הרי אלו חולין, שאני אומר אשתקד הוה מלא תרומה ופינה, אלא דכולי עלמא חיישינן שמא פינן והכא בהא קמיפלגי מר סבר אם איתא דפינה מיכפר הוה כפר ואידך אימר אישתלווי אישתלי אי נמי **לפנחיא שבקיה**. המשיך רבנו ואמר לי - **תאמר לי וכי זו לא גניבת דעת?** בא ניקח דוגמא בימינו נניח אחד שם במקרר בקבוק שתיה וכותב עליו "רעל עכברים" וכי זו לא גניבת דעת. נשאיתי עם פה פעור. כעת במבט לאחור הבנתי שהדבר הפריע לרבנו, כעת כשיש לי יישוב הדעת והמבט של אברך הבנתי למפרע שהמעשה שעשיתי כבחור, לעשות מעשה כזה בלי לשאול האם מותר, ורבנו לא אמר מילה!!! לא אז, ולא אח"כ. ואמנם לא אמר, אבל למעשה לא שכת, ורק כשהיתה אפשרות להוכיח בעדינות רק אז אמר. (מזקנים אתבונן ח"ט)

סביבה רעה

קמא. יהודי אחר סיפר שהוא בעל תשובה והוריו מסורתיים, והם רוצים שפעם בשבוע יתארח אצלם אחד הנכדים.

"אנחנו משתדלים מאוד לדאוג שבהזדמנויות אלו לא יארגעו תקלות, אך לא יימלט שהילדים יראו או ישמעו פה ושם דברים לא טובים", שטח השואל את הדברים כפי שהם. "ואולם, אם נסרב לבקשת ההורים הם עלולים להיפגע קשות ואף להפסיק לתמוך בנו כספית...".

רבנו הבהיר לשואל כי אין מנוס מהעמדת הדברים על מכוונם. "אמור להוריך את האמת: 'אני מחנך בצורה שונה מדרככם, וחשוב לי שהילדים לא יראו או ישמעו דברים שאינם תואמים את רוח חינוכם'. גם אם משום כך הם יפסיקו לתמוך בך; דע כי מספיקה מילה אחת לא טובה להשפיע על הנפש לרעה".

באותו עניין, תלמיד סיפר לרבנו כי אברך מעיר חילונית נכנס בשעתו להתייעץ עם רבנו הגר"ז מבריסק האם לעזוב, ונימוקו עמו: "בשביל הילדים..." הגיב הרב מבריסק: "וכי רק בשביל הילדים? ומה אתך?!" רבנו נהנה טובא מהעובדה, הממחישה את המציאות שלעיתים אנשים שוכחים כי גם הם עצמם ניזוקים מסביבה רעה.

סמינר

קמב. שח הרה"ג ר' יחיאל צוקר מנהל הסמינר באשדוד: לפני מספר שנים שהוחלט להרחיק תלמידה שנתפסה בקלקלתה, עסקני "לב לאחים" שנכנסו לתמונה הזמינו אותי לרבנו זי"ע בעניין, והוא הורה להחזיר אותה, לטענתנו שכיון שמעשיה הגרועים ידועים לבנות ואם נחזירה אנו נותנים גושפנקא למעשיה, ענה רבנו זי"ע: "**תלמיד אחד המסתובב ברחוב השפעתו על שאר בני החבורה היא גרועה עשרת מונים מהשפעתו בתוך המוסד בו סוף סוף הוא שמור יותר ויש מעקב אחרי מעשיו**".

שאלתי את רבנו זי"ע האם להכניס בסמינר לימודי תכנות והנדסאות תוכנה, אני באופן אישי התנגדתי מאוד בעיקר בגלל שבנות רבות הולכות אח"כ לעבוד במקומות עם אינטרנט פרוץ, ועם ציבור חילוני, הסכנות קשות ורבות. "אל רבנו זי"ע שהיות ויש חברות רבות שעובדים בשיתוף פעולה עם הסמינרים והכל מושג שם, ואם כן בפועל הסיכון של בת עומד על חמישים אחוז, במקום שיש חמישים אחוז כשר וחמישים אחוז לא כשר זה כבר נתון למקום של הבחירה, וזה כל האדם, לבחור בטוב.

והוסיף שהתפקיד העיקרי שלנו כסמינרים לתת שיעורים ולכוון נכון את הבנות שבינו עד כמה מסוכן לעבוד במקומות לא כשרים, ושאין בזה ברכה, והעיקר שפרנסה היא מהשמים ואף אחת לא תפסיד אם לא תתפשר ותבקש רק מקומות כשרים לחלוטין.

כשהקמנו את הסמינר באשדוד לפני עשרים שנה הקבוצה הראשונה כבר למדה לפני כן בסמינר שהיה שם גם כתות לבנות של פעילות וחלקם הושפעו לרעה בצורת הלבוש שלהם, אחד ההורים חשש שבתו תלמד אצלנו מחשש שעל אף המקום החדש כבר יש בכתה בנות שהושפעו בהליכותיהן מהמקום הקודם, ורצה לשלוח אותה לסמינר מצוין בבני ברק הוא נכנס לרבנו זי"ע לשאול את פיו. רבינו ענה לו: "סמינר פלוני בב"ב אינו קודש קודשים ונסיעות לבנות זה טרף"

קמג. בשנות הקמת הסמינר נקלענו למצב כספי קשה מאוד, החובות הגיעו לכדי מאות אלפי דולרים ורבנו זי"ע כאב מאוד את הדבר, לאחר מספר שנים הוצע לנו ע"י מאן דהוא במשרד החינוך לקבל רישיון טכנולוגי כך שהתקציב ממשרד החינוך יהיה גבוה מיותר משליש מהתקציב הקיים, התקציב הזה היה אמור לפתור את צבירת החובות הנוספים. אך התנאי לרישיון היה בעשיית בגרות חלקית אצל הבנות.

נשלחתי ע"י מו"ר הגאון הגדול רבי פינחס שרייבר זצ"ל לשאול את דעתו של רבנו, הבהרתי לו שזה יפתור לי את הסיכון הכספי, תשובתו של רבנו היתה נחרצת וברורה: "**בגרות זה לא בית יעקב!**"

קמד. באותה הזדמנות לאחר שקבלתי את התשובה יצא רבנו לבר מצוה ואז

ניגש אלי יהודי שעמד מהצד ואמר לי שנדמה לו שרבו לא שמע שאמרתי לו שמדובר על "בגרות חלקית". המתנתי לרבנו וכשחזר הבהרתי שאני מדבר על בגרות חלקית שקיימת בחלק מהסמינרים, רבנו זצ"ל ענה לי, מי עושה זאת ב"פלוני? אתה רוצה להקים סמינר כמותם, יש לך סמינר טוב למה לקלקל אותו?! לאחר מכן הפטיר: יכול אתה ללכת לרבנים אחרים והם יתירו לך, ותוכל לעשות לפי הוראתם, אני אינני יכול להתיר זאת!

קמה. כשבקשו פעם להכניס בת מחוץ לעיר שפשוט היה שאין שום מקום לקבלה, מסיבות רבות וברורות, הן מבחי' משפחתית שהיו שם כמה אחים נושרים ואף הוריה לא התנהגו כראוי והן מחמת רמתה הלימודית החלשה מאוד של הבת, שאלתי כמובן את דעת מו"ר הגאון הגדול רבי פינחס שרייבר זצ"ל היתה שאין שום הצדקה ומחויבות לקבלה.

אך רבנים לחצו על הרב שרייבר זצ"ל והוא הורה לי ללכת עמם לרבנו זצוק"ל, כשהצגתי בפני רבנו את הסיבות הרבים שלא לקבל את הבת, רק ציינתי שמהתרשמותי מהבת היא נראית יראת שמים והיא בת שקטה מאוד ולא תשפיע לרעה, שאלני רבנו: **"את רבקה היית מקבל לסמינר...?"** השבתי על אתה, לא! [בת של בתואל ואחות של לבן...] נו, חייך רבנו ושאלני: **"אינך רוצה כמה רבקע'ס בסמינר!?"**

במקום הרמתי טלפון למו"ר הרב שרייבר זצ"ל והוא מיד אמר מה השאלה אם כך אמר רבנו צריך לקבלה מיד!

תקופה קצרה לפני שהחלו הלימודים התקיימה גיבוש לעולות לסמינר והמחנכת העירה שבת זו יותר מדי דומיננטית והביעה חששה שהיא תסחוף את חברותיה, ובעקבות הרקע ממנה מגיעה מי יודע אם לא תסחוף לכיוון לא כל כך חיובי... החשש היה כבד, וניגשתי שוב למו"ר והשחתי את דאגתי בפניו, וצינתי שלכאורה כל התשובה שקבלתי מרבנו הגרא"ל היה בעקבות כך שאמרתי שהיא שקטה ולא תשפיע לרעה... אך רבנו זצ"ל נענה מיד ואמר: **"אם רבנו אמר שהיא תהיה רבקה והיא מתגלה כדמות סוחפת היא תסחוף איתה את חברותיה להיות רבקה כמוה!"**

כאן ראיתי בחוש, בדברים שמו"ר מתוך כובד אחריותו לקהילה ומוסדותיה, מעולם לא הורה בבהירות, הרי לא עשה תנועת יד בלי מחשבה! וק"ו לא בהוראה, גם במקומות שבשיקולו הכריע הפוך, לימד אותנו שאם נשמעה דעת גדול הדור, אין זה משנה למה אמר, ומה שאלוהו, אם זה מה שיצא מפיו כל המחשבות, כל ההכרעות בטלות ומבוטלות!...

המשך המעשה יש בו מסר גדול וחשוב לא פחות:

לאחר 4 שנים בהזדמנויות שנכנסתי לרבנו הזכרתי לרבנו את ההוראה על אותה "רבקה" וסיפרתי לו שלילה קודם לכן התקיימה חתונת אותה בת עם בן של ראש כולל חסיד! רבנו שמח שמחה גדולה, ואמר לי "נו רואה אתה שזה כדאי!" ראיתי שזאת שעת כושר, ושאלתי את רבנו: **"האם זאת היא באמת הנהגה שאני צריך תמיד לנהוג?"** יש לי סמינר טוב אני צריך לקבל כל אחד מהנימוק שאת רבקה גם הייתי צריך לקבל.

רבנו הרצין מאוד, שתק כמה רגעים, ואמר: **"שאת התשובה שקבלת אז!"** הבנתי, שהוא מתכוון לומר, אלו שאלות, אף פעם אל תסמוך על עצמך, תשאל ותעשה לפי התשובה שתקבל.

קמו. לפני מספר שנים רציתי להכניס במסגרת לימודי החינוך המיוחד לימודי העשרה מסוימים, שיטה שמאוד מסייעת בטיפול במתקשים, נכנסתי לרבנו יחד עם הגר"ח משקובסקי שליט"א והסברנו לו במה המדובר, על אף שהדברים היו בדוקים והכל היה נשמע גלאט, ביקש רבנו זצ"ל שהרב מ' שליט"א יבדוק את החומר והוא מבקש לשמוע ממנו. רק לאחר שהרב מ' הגיע עם תשובתו הסכים להכניס זאת.

קמו. כשבקשה להתקבל לסמינר בת מהעיר אשקלון שאביה הינו אחד מהפעילים הגדולים של לב לאחים בעיר, ואנו שהיינו מחויבים לבנות אשדוד וכרגיל היה לחצים גדולים, לא קבלנו אותה מנימוק שעניי ערך קודמים. הגר"י יצחק לוינשטיין ז"ל שכידוע השקיע עמל רב בלסדר תלמידים ותלמידות במוסדות, זימן אותי לבית רבנו ז"ע, משנכנסתי שאלני רבנו האם העיר אשקלון צריכה את אותו פעיל? היות ושמשתי כר"מ בעיר הכרתיו ואמרתי לרבנו שאכן העיר זקוקה לו. ענה לי רבנו: **"כבר רבנו הרב שך הורה שאם אדם פעיל בעיר ספר הוא למעשה שליח שלנו, אנו היינו מחויבים לעשות מה שהוא עושה, ולכן לא שייך כלפיו דין של עניי עירך"**

קמה. פעם אמר לי **"מחנך טוב צריך 80% לא לראות!"** שאלתי אותו: ואם אני רואה? ענה לי **"אז אל תראה"** המשכתי לשאול: ואם בכל זאת ראיתי? ענה לי **"תחשוב שלא ראיתי!"** חזרתי ושאלתי: התלמיד רואה שראיתי ואם אני לא גיב אולי ילמדו מזה מדשתך משמע ניהא ליה?

רבנו הרצין ואמר: **"אל תהיו כאלו בעלי גאוה, המחנכים צרכים להפסיק לחשוב שהם מנהלים את כל העולם, תנו להם להתמודד!"**

עניתי ואמרתי, הראש ושיבה, תורה היא וללמוד אני צריך, ואז הסביר לי פנים והחל לומר: העולם מלא חיידיקים, אדם נדבק כל הזמן בהמון חיידיקים, מדוע

אינו נופל למשכב בכל יום עשרה פעמים? כי הקב"ה ברא מערכת חיסונית בגוף והיא מתגברת על רוב המחלות, כשאין ברירה והחיידיק היה חזק מדי צריך לקחת תרופה, אוי ואבוי לאדם שנזקק על כל חיידיק לקחת תרופה.

כמו במחלות הגוף, כך הם מחלות הנפש, כלומר ההתמודדות עם היצרים הרעים, יש יצר הרע, הוא קשה מנשוא אבל הקב"ה אינו מעמיד אדם בניסיון שאיננו יכול לעמוד בו, מתנסים, נופלים מתמודדים ומתרוומים, וככה צומחים, רק כך ניתן לגדול ולצמוח, תפקיד ההורים והמחנכים לתת כלים, במצבים מאוד קשים לתת משענת ועצה, פעמים להעמיד במקום, אבל אלו רק תרופות, או חיסונים, לפחות שמונים אחוז צריך הילד והנער להתמודד בכוחות עצמו, אחרת הוא יהיה נכה.

אני חייב להעיד, שבמשך למעלה מעשרים שנות עיסוק בחינוך אם הייתי מתייחס לכל מה שראיתי, ונותן להם את הייחס המקובל, כיום רבים מתלמידי ותלמידותי היו יושבי קרנות! ההתעלמות הרבה שהתעלמתי ע"פ אותה הכוונה של רבנו ז"ע, נותנת לי כיום עונג עצום לראות את הבעלים של אותן בנות שהם מטובי האברכים בעיר, ורובם אומרים לי שמאחורי השטיגאן שלהם עומדת רעייתם, ואני חושב בליבי אילו רק היה יודע אותו אברך מה עברה רעייתו בבחורות...!

קמט. כשנכנסתי פעם בקשר לבחור עמל גדול בתורה וסובל ממגרנות קשות, הבעתי את חששי שאולי זה מלחץ לימודי גבוה, אמר לי רבנו: **"אף אחד לא נהיה חולה מתורה!"** רק צריך לראות שהוא באמת שמח בדרכו, אם הוא לחוץ ועושה זאת בגלל לחץ חברתי, הלחץ הזה מסוכן מאוד.

קנ. אלול תשע"ו התבקשתי ע"י בני הבית להיכנס אל רבנו לשמוע חוות דעתי בקשר לקבלת תלמידה מסוימת, תלמידה זו שהיתה קרובת משפחה של יהודי חשוב שהיה אליו מצד בית רבנו הכרת טובה גדולה, קבלתה היתה מלווה בהתנגדות מצד הוריי בנות אחרות עקב בעיות רוחניות בבית.

נכנסתי אל רבנו כשלצדו יושבים שניים מהגבאים המסורים שעשו הכל כדי שרבנו יורה לי לקבלה, אני מצדי גם אמרתי לרבנו שאינני זקוק להוראה ממנו די לי בגילוי דעת שלו שניתן לקבלה כדי שאקבל אותה לסמינר, ומכאן המעמד הפך לשמימי ממש.

משאמרתי לרבנו שמדובר בבית לאם שיש עליה שמועות לא טובות, לא הזכרנו אפילו ברמז על אלו שמועות מדובר, ורבנו נקש באצבעו על השולחן וזרק לעברנו פסוק מהתורה... ואלו בדיוק השמועות המדוברות, ומשהשכנו לומר שההורים גרושים, שאל רבנו: **"מה כתוב שם בגמ' בגיטין דף ו' למטה? נכדו ר' דוד שפירא שאלו הם כוונות לגמ' "לעולם אל יטיל..." ורבנו מיד נענה כן, "לעולם אל יטיל אדם מורא יתירה בתוך ביתו". ויהי לפלא כי זה היה ממש רקע לסיפור הגירושין! משניסו בני הבית להבהיר לרבנו ז"ע שלא ביהם כאן לשאול האם להתגרש כי כבר היה גירושין, יש כאן שאלה על קבלת הבת. ורבנו שוב הסיט את הנושא לשאלות שונות ומשונות... משהמשיכו ללחוץ, אמר לי רבנו: **"מה רוצים הרי כדי לענות על שאלה כזאת צריך לעבור על הש"ס כולו, אתה יכול לעבור על הש"ס כולו בלילה אחד?"** עניתי **"הלוואי!"** חייך אלי רבנו ואמר **"גם אני אומר הלוואי"** ועד כמה שניסו להוציא ממנו הוראה לקבלה לא היה שייך הדבר.**

קנא. לגבי קבלת תלמידות מבתיים שההורים אינם מתאימים עצמם לתקנון הסמינר, אמר שאם אנו חוששים שהבת כשתגדל תלך בדרכה של אמה לא לקבלה! מששאלתי שבעיר אשדוד היות ויש רק סמינר אחד עבור הקהילה של בני התורה האשכנזים ואם בת לא מתקבלת אין לה איפה ללמוד וזקוקה להיטלטל לערים רחוקות, אמר רבנו: **"וכי רק הסמינר אחראי על חינוך הבנות? ההורים אינם אחראים? אם ההורים רוצים את החינוך של הסמינר שיגלו נכונות לשנות את הבית, אם האם מוכנה לעשות צעדים ולשנות את לבושה, גם אם זה לא 100% אבל הם עושים צעדים לשנות אותה הוא שיש עם מי לעבוד ואם הבת בגילה נראת טובה שנקבל אותה."**

אמנם במספר פעמים בהם מצד ההורים לא היה שייך שנקבל את הבת, אך כפי בירורינו הבת עצמה איננה בדרך הפשרנית של הבית, אמר רבנו: **"מה אשמה הבת שהוריה לא בסדר?"** ואמר שאדברה כדאי לקחת בנות כאלו ולתת להם כלים להתמודד ולהתעלות זה מוכיח שהם עצמם משנות את כל צורת הבית של ההורים

קנב. אמר לי פעם: **"צריך לזכור שהנער בגיל שבין ארבע עשרה לשבע עשרה השכל עדין לא הגיע לו, אולם היצר הרע כבר נמצא ופועל בקרבן חזק"**

קנז. ר"מ באחד הישיבות קטנות באשדוד נכנס פעם אל רבנו ז"ע בקשר לבחור בעייתי מאוד והישיבה רצתה להרחיק אותו, רבנו אמר לו: **"אתם בטח יושבים ישיבת רבנים סביב שולחן עגול ומחליטים בחור זה מיותר... מי נתן לכם רשות לפסוק ככה דיני נפשות!"**

סייעתא דשמיא עצומה על מעט עמל

קנז. שח הגרי"מ שליט"א: בחנוכה תש"נ אמר על הגמרא במסכת מגילה: **"לא מאסתם שהעמדתם להם בימי כשדים את חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתם, שהעמדתם להם בימי יונים את שמעון הצדיק חשמונאי ובניו ומתיתיהו כה"ג."**

ושאל מהו שהעמדתי להם, ומהו ששתל צדיקים בכל דור ודור, הרי לכל בן אנוש יש בחירה אם להיות צדיק או רשע.

וביאר ואמר, שלכל דרגה ברוחניות צריך סייעתא דשמיא, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אכן הנהגת שמים היא שעל כל עמל יש קצבה כמה סייעתא דשמיא יקבל האדם בתמורה, וכאשר הדור שפל וצריך להעמיד דרגה רוחנית גבוהה, הרי שעל כל טיפת עמל מקבלים הרבה יותר ס"ד, ואם פעם היה צריך הרבה עמל כדי לצאת רעק"א, כיום שהדור שפל, בהרבה פחות עמל ניתן להגיע לדרגות של רעק"א והאור שמח.

לפני שנים ספורות שאלתי אותו האם דבריו שייכים כעת יותר ממה שהיו שייכים בזמן שאמר אותם? והשיב שבוודאי כיום הדברים עוד יותר נכונים. (מתוך קו' הספדים תלמידיהון ותלמידי תלמידיהון)

ספרי קריאה

קנה. אמרתי שיש ב"ה בימינו הרבה ספרי קריאה לילדים הכתובים ע"י סופרים חרדים, דא עקא שהרבה מהם עיקרם ספרי הרפתקאות בעלמא אלא שעטופים ב"במעטה דק" של יראת שמים. כגון שבמקום שבספרות החילונית הקלוקלת שולף גיבור העלילה את האקדח ויורה, כאן הוא אומר קודם כל שמע ישראל ורק אח"כ יורה.

ואמר רבנו אה"נ בוודאי שיותר טוב להימנע מספרים כאלו, אבל קשה לאסור לגמרי, משהו הם צריכים לקרוא. צריך להשתדל שיהיה הרע במיעוטו [למעט כמה שאפשר בספרים מהסוג הזה].

סליחה

קנו. מלמד שקיבל עוגות מסיום לחלק, אמר שזה כזה עוגה טעימה ילדים שאלו אבל הרב'ה יחלק לנו, ולמעשה לא נתן ואחד הילדים התחצף והתנצל מאד וביקש סליחה, והמלמד אמר בקשת מיד סליחה קבלתי סלחתך, היו שטענו כזה דבר לא עוברים בשתיקה כזה מהה. רבנו מה רוצים סך הכל זה ילד טוב עשה שקיבל סליחתו.

עונש

קנז. **כיצד להעניש בדורנו?**

שאלו את רבנו האם הצדק עם האומרים שבימינו אין להעניש באמצעות מכות. השיב רבנו: "הם צודקים. מה היה בדור הקודם אינני יודע, אבל היום – מכות לא יעזרו".

"אם כן, כיצד יש להעניש תלמידים היום?" הוסיפו לשאלו.

הציע רבנו בחיוך: "לתת להם להכין בכוחות עצמם קטע גדול של גמרא..."

עין הרע

קנה. כשגמר הבחור... את הש"ס בשיבת "אורחות תורה" בא להזמין את רבנו למסיבת הסיום. אמר לו רבנו: "בשבילך אני אבוא, שהרי זו סעודת מצוה, אבל אני מציע לך, לא כדאי לך לעשות, יש בזה עין הרע!" ("נר לשולחן שבת" מהרה"ג ש"ו)

קנט. שאלו לרבנו בדבר מסיבת חנוכה שעושים בת"ת עם כל ההורים ועושים מקהלה ובחרו את ילדו בגיל שמונה כי קולו יפה, מצד אחד זה יתן לו בטחון עצמי ומצד שני חושש מעין הרע, רבנו לא כדאי יצא שכרו בהפסדו.

עירוב

קס. שאלתי האם להתיר לבני נ"י [בן שבע] לטלטל בש"ק תמונות של רבנים או ממתקים [שנוהגים לקבל לאחר אמירת תהלים וכדו'] [יש עירוב עירוני ושכונתי] ואמר רבנו שמעיקר הדין לצורך עצמו יכול קטן לטלטל אפי' באין עירוב כלל. וזה מצד דיני שבת. אבל דיני חינוך זה כבר ענין אחר. ואמנם יש מחמירים כהחזו"א שלא להתיר לקטנים לטלטל בשום ענין, ויש שמקילים. אולי כל עוד שהוא עדיין קטן [ולא ביאר רבנו בדיוק הגיל שמתכוון לענין זה] אפשר להקל.

עיתון

קסא. נשאל רבנו איך עיתון חרדי להתייחס ולכתוב בנושאי חינוך והמסתעף כאשר לפעמים יכולה להיווצר תקלה בגין כך כאשר הילדים הקוראים את מאמרי החינוך יכולים הם להיחשף לבעיות חינוכיות שהעיתון מעורר.

רבנו שאל בתמיהה האם אירע פעם שילד טען טענה להורים בעקבות הכתבות החינוכיות שקרא בעיתון הרי זה דבר לא שכיח?

רבנו קובע בדבריו לאחר הרפור ודאי שראוי ואף חובה לכתוב דברים חינוכיים כעיתון וכמובן ע"י אנשים מוסמכים וראויים לכך כאשר על ידי כך התועלת גדולה ומרובה כשהורים ומחנכים רבים קוראים את המאמרים החשובים ומתפקחים בהרבה נושאים חשובים בתורת החינוך והדבר יכול לייעל להם רבות בחיים כמובן אם נכתבו על ידי ברי סמכא, ולגבי החשש שעוררתם שילדים נחשפים

ולפעמים זה יכול לפגוע בילדים על זה נאמר אין לדבר סוף, ואל לנו לחשוש מכגון דא כי אלו דברים ממש נדירים רק לאור השאלה הזאת ודאי תפקידו של עיתון לבחור אנשים מוסמכים ומקצועיים בצירוף יראתם הקודמת לחכמתם שיכתבו כל דבר בטוב טעם ובעדינות כדרכה של תורה ואז בס"ד לא ייצא מכשול מתחת ידי הכותבים ה"ו.

עשירות

קסב. והרבה טועים וסבורים שעשירות היא דבר טוב ובאים ומבקשים ברכה שיהיה להם ממון רב ואני מברכם כבקשתם אבל אני סבור שאין בזה טובה, ובפרט לבני תורה דהרי עשירות מקשה על החינוך הכשר וכמו שרואים אנו שהרבה בני עשירים אינם הולכים בדרך הישר דהעושר גורם לנסיון קשה.

וידוע אני על יהודי עשיר א' שהוציא ממון רב לחינוך ילדיו ולימודם ולא הועיל לו מפני שהילדים "הריחו" את הכסף (ויש גם יוצאים מהכלל דהרי גם ליצחק אבינו שהיה עשיר היה בן כיעקב). וידוע שבעל ההפלאה בירך את אבי משפ' רוטשילד בעשירות ואחר כמה דורות לא היה להם דבר זה לברכה ומכל משפחתו של הברון רוטשילד לא נשארו צאצאים שלא התבוללו, ואמנם ההפלאה היה צדיק גדול אלא שמשמים סיבבו שיברך אותם בזה, וכן בארה"ב רואים שרוב בני העשירים מתבוללים רח"ל, ובא אלי א' שהתקרב מעט ליהדות ונעשה קצת בעל תשובה שאביו הינו "מיליארדר" גדול כבן שמונים וחמש ואינו מוכן לראותו כלל עם כיפה לראשו.

פה קדוש

קסג. שח הרה"ג ר' מנחם ל'. פעם שאלתי אותו מה עושים עם הבעיה של ניבול פה, איך מחנכים על כך. הוא ענה, שקודם כל צריך להיות ירא שמים, מי שלא נכשל אף פעם בדבר הזה. תפס לי את שתי הידיים ואמר כך: 'אומרים לילד: איך ילד יהודי, עם פה קדוש, שרוצה להיות תלמיד חכם ירא שמים, מדבר ככה? הדברים האלה נכנסים לתוך הלב של הילד!' כשהוא אמר את זה – עלי זה השפיע. מאוד".

שוב אנו חוזרים להבנה לנפש הילד בדור שלנו...

פרסום מיותר

קסד. משגיח באחת הישיבות הקדושות הגיע לשאול את רבנו מה לעשות בקבוצת בחורים שבים שישי אחד לקראת סוף ה'זמן' יצאו לטיול ללא רשות ונתקעו.

"עלתה הצעה לסלק אותם מן הישיבה עד סוף ה'זמן' הנוכחי", הציג המשגיח את דעת הסגל החינוכי בישיבה.

"לא תפיקו מכך תועלת", השיבו רבנו. "הדבר רק יגרום לסיפור להתפרסם יותר מכפי שהוא מפורסם עתה, ויכניס את הרעיון בלבם של בחורים נוספים, בדומה למשל על אותו יהודי מכור לטיפה המרה שכשראה שיכור אחר מתגולל בקיאו הלום יין פנה אליו בהתפעלות ושאלו מניין השיג יין משובח כל כך..." במקרה אחר באו לשאול את רבנו בנוגע לבחור שהושעה מן הישיבה לשבוע ימים, האם מותר לפרסם את סיבת הדבר למען ישמעו וייראו, או שמא עוברים בכך על לשון הרע והלבנת פנים.

גם כאן הביע רבנו את דעתו שבין כה וכה לא תצמח מכך תועלת אלא להיפך, בחורים אחרים עלולים ללמוד ממנו.

פשוט

קסה. סיפרתי שבננו שיחי', שימלאו לו בקרוב י"ג שנה, מדבר מדי פעם על סוגים שונים של חליפות וכובעים, ונסתפקנו איזה סוג ראוי לקנות לו, הואיל ואצל ילדים אחרים בחיידר רואה כל מיני סוגים, ואמר רבנו לקחת תמיד את הכי פשוט.

צבא

קסו. [תמוז תשס"ו] נכנסנו עם הגר"מ ג. ר"י ד. ה. עם בחור שטען שאין לו טעם בלימוד כלל ואינו מצליח בישיבה גדולה ורצה ללכת לצבא.

אמר לו רבנו, אסור ללכת לצבא כי מתקלקלים שם, ואמר לו הבחור – כיום יש מסגרות שניתן לשמור תומ"צ גם במסגרת הצבא, וענה לו רבנו – אין דבר כזה, בצבא תמיד מתקלקלים, וכשניסה הבחור להתווכח מעט, אמר לו רבנו בעוז ודפק על שולחנו – "אני מבטיח לך שאם תלך לצבא, בכל מסגרת שהיא, אתה תצא גוי גמור..." הבחור נרתע וויתר על תכניתויו והמשיך ללמוד בישיבה וכיום הוא אברך ת"ח.

צניעות

קסז. שח הרה"ג ר"י צוקר: עם הקמת הסמינר באשדוד נכנסתי אל רבנו זי"ע יחד עם הגאון רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א למשך שעה ארוכה ללבן הנהגות

כלליות בקשר לצורת החינוך במוסד. בין הדברים הבאתי לו את תקנון הצניעות שיעבור על סעיפיו, וללבן עמו יחד את השאלות. רבנו הפטיר מיד, עליך לדעת שלהחזיר צניעות בבנות זה הדבר החשוב ביותר, מעל לכל העניינים, זה העיקר!

משבקשתיו לעבור על סעיפי התקנון, הפטיר ואמר: **"מה אני מבין בזה, המחנכות והמנהלות מבינות טוב מאוד מהו האסור והמותר בזה, וצריך לסמוך על דעתם"** ורק כשאמרנו לו שישנם סעיפים שגם המורות מסתפקות ולכן אנו מבקשים ממנו שיעבור, נאות לעבור סעיף אחרי סעיף.

משהבעתי בפניו על סעיף מסוים שרווח בתקנונים של סמינרים רבים ובו אוסרים סוג מלבוש שכשנאסר מסתבר שהיה בזה שיקול דעת לא נכון, וכבר הגיעו למסקנא שהוא נכתב בחיפזון אך לא רוצים להוריד זאת, כי כבר נכתב, ושאלתיו אם נכון הדבר.

ענה לי רבנו בכאב גדול: **"האם יודעים אתם כמה נערות יכולות לצאת לרחוב רק בגלל שאוסרים עליהם דבר שהשכל הישר אומר שאינו אסור?!"** ואז הוסיף ואמר: **"ידוע בהלכה ש"כח דהתיארא עדיף" היינו שכדי להתיר צריך להיות בר סמכא גדול יותר בהלכה, בדורנו "כח דאיסורא עדיף" היינו שכדי לאסור דברים צריך להיות בר סמכא גדול יותר!"**

ואכן בשנים האחרונות כשרבנו הגרי"ש אלישיב ורבנו הגר"ש ואזנר זכר צדיקים לברכה הקימו את **"ב"ד משמר התורה"**, והם כתבו תקנון השווה לכל נפש בו הוגדרו הכללים לכל נשות ישראל, רבנו הגרי"ש ישב על המדוכה חודשים רבים! והוריד סעיפים ועידן אותם רק שהדבר יתאים לכולם.

קסח. במעמד הנ"ל, דיבר רבנו רבות על דרך החינוך שהעיקר הוא ע"י קרבה לתלמיד, וסיפר שכשבישיבת פוניבז' הגיע רבנו הגרא"א דסלר זי"ע לכהן כמשגיח ושיטתו היתה לקרב ולרומם דרך השיחות בעומק המחשבה, ולא בדרך של כח, היו שהתלוננו על כך שהוא אינו עושה מה שמשגיח צריך לעשות, הם הביעו זאת בפני רבנו החזון איש, והחזו"א השתמש ביסוד שלו בקניינים שמשיכה גדולה מחזקה, ואמר שבחינוך **"משיכה גדולה מחזקה"**.

ואז פנה אלי רבנו ואמר צריך למנות משגיח גם בסמינה, אבל לא משגיח מה שנקרא היום משגיח, הרי הפכו את המטרה, בעבר מינו משגיח כדי שהבחור יוכל לדבר אתו על כל נושא שפחד ששאר צוות הישיבה ידעו מזה, כיום יתכן שבחור מוכן לדבר עם כולם חוץ מהמשגיח. **"אתה"**, אמר רבנו, **"תראה למנות משגיח כמו שמשגיח צריך להיות"**.

ואגב, לאחר שהתמניתי בין צוות המשגיחים בישיבת **"תורה בתפארתה"** כשניגשתי לרבנו להתברך אמר **"צוקר איז זיס, מען דארף זיין א זיסער משגיח"** – **"צוקר"** [סוכר] זה מתוק, צריך להיות משגיח מתוק!

צעיר

קע. שאלתי אודות בתי תחי' שאם תעלה לכתה א' בשנה הבעל"ט תהיה שם בין הצעירות ביותר [נולדה בסוף מרחשון] ואמרתی ששמעתי שיש דעות אם להכניסה לכתה א' כרגיל הואיל ואין לה בעיות מיוחדות או שעדיף מ"מ להשאירה עוד שנה בגן כדי שתהיה יותר **"בשלה"**. ואמר רבנו אצל בנים זה יותר שאלה, שחוששים שיתקשו אח"כ בלימוד הגמ'. אבל אצל בנות אח"נ היא יכולה לעלות לכתה א'. אח"כ הוסיף לו יצייר שהיתה בארבעה חודשים יותר מבוגרת, מסתמא היתה הולכת לכיתה א' כרגיל. ומשהשבתי בחיוב חיך רבנו ואמר א"כ כל ההבדל זה ארבעה חודשים, אז היא יכול ללכת לכתה א'.

קדושה

דיבור בעניני קדושה

קעא. ספרתי לרבנו שהרב וולבה דיבר בכנס רמי"ם שצריך יותר לדבר בענייני קדושה. והגרמ"ל אמר שמקובל מהחזו"א שלא לדבר.

ואמר רבנו: אין שום טעם לדבר על זה, כי זה כמו רעב שנסביר לו שלא יהיה רעב. זה לא שייך. יש רק עצה אחת: לומר להסיח דעת. לא לחשוב על דברים לא טובים. וחויץ מזה – אין עצה. (הפנקס)

קטן

קעב. רבנו הזכיר את **ריב"ז** שהיה קטן תלמידי הלל הזקן. והביא רבנו את לשון הגמ' מסכת סוכה וז"ל:

תנו רבנן: שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן וכו', גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי. [סוכה דף כ"ח, ב"ב קל"ד ע"א].

ועמד רבנו על הנקודה שלומדים מאן, שלא לזלזל בשום תלמיד, ואפילו החלש ביותר, שהרי למעשה כל התורה שלנו עברה דרך אותו קטן התלמידים, דרך תלמידי ריב"ז: רבי אליעזר רבי יהושע, שהם העבירו לרבי עקיבא רבי מאיר וכו'.

קירוב

קעג. (כ"ח חשון תשע"ו) רבנו סבור שנוסעים לשבת לקירוב רחוקים עדיף לחלק הילדים במשפ' מאשר ללקחתם ויכולים לראות דברים שלא צריכים לראות.

קנאה

שו"ת עם רבנו בעניני קנאה

קעד. רגילים להגיד שקנאה רגילה זה למה יש לשני, וקנאת סופרים זה לא מה שמפריע לי השני אלא למה אני לא כמו השני גם אני הייתי רוצה להיות כמו השני וכי זה הפשט קנאת סופרים תרבה חכמה או שזה קנאה כמו כל הקנאות אבל קנאת סופרים זה משהו אחר שמותר.
ת. קנאה רגילה זה שלשני לא יהי', כאן זה להיפך שאני רוצה גם להיות כמו השני.

וזה הפשט קנאת סופרים, אבל בקנאת סופרים כשמפריע לו למה השני הוא כך זה פסול?

ת. זה לא טוב.

אחד ביאר שביאור קנאת סופרים הוא שלפי שלכל אחד יש לו חלקו בתורה וא"כ בזה שהשני כך לכן אני לא כמו השני, זאת אומרת שהשני כאילו לקח את חלקי א"כ זה קנאה רגילה?
ת. זה לא קנאה טובה.

א"כ זה לא נכלל בקנאת סופרים.

תחרות חזקה בין בחורים בישיבה בכל ישיבה זה שייך גם בישיבה שלנו יכולים לעזור לתחרות יותר חזקה ולתחרות חלשה יותר כמו שאומר הרמב"ם... שתחרות עם קנאה הולך יחד, למלאכים אין קנאה ואין תחרות, לימות המשיח אין קנאה ואין תחרות, התחרות מביא קנאה מסתמא או שקנאה מביא תחרות. ת. דבר לא טוב לא יכול להביא דבר טוב, קנאה לא טובה שאינו יכול לסבול את מה שיש לשני היינו קנאה לא טובה, לקין גם הי' קנאה על הבל וזה הי' קנאה לא טובה.

ומה הי' אצל קין הקנאה על זה שהקרבן שלו לא יתקבל או על זה שהקרבן של הבל כן יתקבל.

ת. הי' לו צער למה של השני הי' טוב ולמה שלו לא טוב.

אבל אם הי' לו צער רק ע"ז שהקרבן שלו לא יתקבל האם זה הי' בסדר
ת. שלך לא נתקבל כי אתה לא בסדר ומה אתה רוצה לכן הקרבן שלך לא נתקבל.

אם הי' חושב רק על עצמו למה שלו לא הי' בסדר?

ת. אם הי' חושב רק על עצמו שלא נתקבל מפני שהוא לא בסדר זה בסדר, אבל זה לא טוב שחושבים תמיד אני הרי בסדר, ולמה לא מפני שיש לו ויכוח עם הרבש"ע שהוא לא בסדר שהרי אני בסדר והוא לא בסדר.

זה כל הבעיא של קנאה?

זה מתחיל כך הרי אני בסדר ולמה הקב"ה לא נתן לי, סימן שהקב"ה לא בסדר, הרי יש לו טענות נגד הרבש"ע.

קנאת סופרים זה מה שהוא מתלונן על עצמו למה הוא לא הגיע לזה בגלל שהוא עצמו אשם בזה ?
ת. כן.

תחרות בישיבות בישיבה קטנה ובישיבה גדולה יש כאלו שמעוררים תחרות בין הבחורים ויש שאינם אווזים מזה מצד אחד תחרות מביא הרבה ברען בלימוד ומצד שני זה גורם להרבה קנאה. תחרות זה דבר טוב או לא?
ת. תחרות זה לא דבר טוב זה מחזק את המידות (רעות).

אחד מאנשי מקצוע שעובדים אצלנו ביקש לשאול מה לעשות בדבר שהוא מטפל בילד שגימגם ולא יכל לדבר כמעט ואחר כמה פעמים שהי' אצלו הרגיעו והתחיל לדבר, ואח"כ התחיל שוב לגמגם וכשנשאל מדוע אמר שמפחד מהמלמד בחידר שהוא מרביץ מאד חזק לילדים ושאל אותו אם הוא קיבל ממנו מכות אמר שלא אבל ראה איך שמכה אחרים מתפחד מזה, האם יש לדבר על זה עם המלמד להתערב או לא?
ת. זה יעזור?

מסתמא הוא יבהל שאם יכתבו מכתב בלי קטרוג אלא אין אנו יודעים והגיע אלינו תלונות אם יכתבו למנהל לא על מלמד מסויים אלא הגיע תלונות שמכים הרבה שיקח את זה לתשומת לבו.

ת. ומה הוא יעשה?

הוא ידבר עם המלמדים, החדרים מאד מפחדים שהם מקבלים ביקורת בפרט שיש תחרות בין החדרים הם מפחדים מאד מדבר כתוב, אנחנו נחתום את שם הארגון לא שם האיש מקצוע הגיע כמה פעמים טענות מאותו חידר השאלה אם לכתוב מכתב אישי למנהל בדרך כבוד?

האם יש גבול כמה מותר להרביץ ילדים בחידר?

ת. בזמן הגמ' היו מכים עד מות, בגמ' בבכורות מו עא כתוב ברש"י דאדריה רב אחא שלא ילמד עוד תינוקות. פשע בינוקי מלקה אותן ומתים כתוב שהכה עד מות, אוי בהרבה דורות הי' צרות מכל מיני מלמדים.

אבל היום אפשר לדבר איתם אם נותנים להם להבין שיש דרכים אחרים לשמור על שליטה בכתה?

ת. כאן ה' מלמד שמאד הרבה הרביץ ולא עזר שום דיבורים ואח"כ פיטרו את המלמד וזה מאד קשה שהמלמד בוכה שקיפחו פרנסתו ולהפך צד השני בוכה זה לא פשוט.

אבל הוא רוצה הרי להשתלט על הכיתה אפשר ללמד אותו דרכים אחרים לקנות שליטה.

ת. אי אפשר ללמד אותו כלום הוא ישאר רגזן.

זה בא ממדות?

הוא רגזן וכתוב בחז"ל ולא הקפדן מלמד וכבר חז"ל אמרו את זה לא הקפדן מלמד הם היו הורגים ילדים הורגים ילדים, יש בירושלם חידר הוא המנהל ובא אלי עם סיפור שמלמד לקח ילד וקשר לו ידיו ורגליו וסתם את פיו ולא נחה דעתו עד שהכניסו לפח הזבל ובא לשאול אמרתי לו שאני לא יודע איך אפשר להחזיק כזה מלמד, ומה שה' כאן אתה לא יכול לתאר כל המלמדים של החידר באו להתלונן שהוא מלמד שאין כמותו מחנך מיוחד ואפילו מנהל דגול גם הוא בא לטובת המלמד הזה שהוא מחנך מצוין, ומה אם מה שה', בסדר, אני לא מבין את האנשים האלו, כולם דברו לטובתו כבר יש מהסיפור הזה שנתיים ואז כולם דברו לטובתו הוא טוב הוא טוב אין כמותו.

רבנו אמר אז אמר שההיזק הנפשי שיכול לעשות לילד הוא בלתי הפיך.

ת. בודאי זה יכול להיות כביה לדורות, מצד שני אם המלמד מדאי טוב גם לא טוב. סיפורו לי על מלמד שהוא אברך יקר אבל הוא לא יכול להחזיק כתה במשמעת וכל הילדים קופצים לו על הראש הוא אברך טוב אבל הוא לא יכול.

יש הלא את שביל הזהב של הבינונים?

ת. זה קל לדבר אבל זה לא הולך כך הילדים מרגישים כשהוא לא מספיק חזק קופצים לו על הראש.

קצב. איך רבנו החזיק את הכתה?

ת. קושיא טובה.

ילדי פוניבז' הם לא ילדים שקטים, והרי רבנו לא ה' תקיף גדול, והם גם לא היו קופצים על הראש.

ת. ב"ה.

יש חדר בירושלם שהיו מרבים להכות שם ודברו עם המנהל ואמר שרוצים לשמוע דרך אחרת.

דרך אחרת שמה?

איך אפשר להחזיק את הכתה בדרך אחרת בלא להכות, והבאתי להם אחד מאנשינו שאמר להם שבצעירותו ה' מורה מילוי מקום בבי"ס של גויים בחו"ל בכתה שרובם היו כושים והילדים כבני עשר אחד עשרה וכולם היו גבוהים ממנו וכשנכנס ה' כזה רעש ומהומה שלא יכל לדבר וצעק עד שנה' צרוד, ובכה כל הלילה וגמר בדעתו שהוא יותר לא ממשיך שם אולם פחד מהממשל שהרי התחיל אצלם, ולמחרת הלך לעבודה בלתי ברירה ומרוב שה' צרוד לא יכל לדבר לכן התחיל לדבר בשקט וכולם ישבו בדממה ואמר שראה שכאשר הוא צועק גם הם צועקים אבל ברגע שהוא לא יכל לצעוק וממילא דיבר בשקט גם הם ישבו בשקט ואח"כ בכח זה הצליח להחזיק את הכתות הכי קשות הוא ג"כ לא חלש, וזה הדוגמא שהביא למלמדים שזה תלוי איך מתחילים, והוא שואל איך רבנו יכל להחזיק שיעור, הראש ישיבה דיבר בשקט וזה משפיע על הציבור כמו שכתוב שדרך האדם להיות מושפע אחר אנשי מדינתו וזה נאמר גם על מידות. ולא רק בהשקפה.

בודאי, אם כולם צועקים נה' צעקה גדולה, הכל מהשמים.

העולם אומר שאת הילדים הכי קשים היו מכניסים לשיעורו של רבנו.

נכון.

מה באמת ה' החכמה בזה והם הרי היו בסדר לא היו קופצים על הראש והם נהיו בני אדם?

אני מעולם לא פגעתי בילד באמצע ולא אמרתי מילה חריפה.

זה מה שצריך ללמד את המלמדים !!!

אני יגיד לכם יש לזה ג"כ טעם שני יש אדם שהקב"ה בירך אותו שיש לאחרים דרך ארץ ממנו יש יראת כבוד ממנו במדה מסוימת וזה מתנת אלקים מיוחדת ולא לכל א' היא ניתנת ויש כאלו שצריכים לילך בחוזק ויש כאלו שיש בפניהם יראת הכבוד וזה מתנת אלקים מיוחדת.

אולי זה מה שכתוב בחז"ל כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים שאינו צריך לצעוק, וכשהוא מפחד מפחדים ממנו.

אצל ר' ש. הייתי שלש ימים אח"צ אמר קשה לו ומאד מפחד מהכתה לפי שלא ברור לו מה טיבם של הילדים ומפחד על חלק מהילדים שלא יושפעו לרעה ואמר שחושב שאולי צריך בחודש הראשון להתמסר רק על משמעת ולא כל כך להתיחס לעצם הלימוד.

זה ג"כ לא אמת שאם הוא מסביר טוב אז הוא מבין ויש לו הנאה ומזמן לזמן צריך להספיק גם הספק אבל אם לא מסביר טוב זה הפקר אם אחד לא מסביר טוב זה לא טוב.

ר' ש. יש לו הסברה טובה.

הוא מסביר טוב לכן יש להם ממנו קצת דרך ארץ, כמדומה שהחזו"א אמר לי פעם שילד כשהוא מבין יש לו קצת סיפוק אבל אם הוא לא מבין ...

הוא אומר שבים ששי מגיע אחד לבחון את התלמידים והם יודעים טוב אבל המשמעת מאד קשה עכ"כ שיש לו אברך שמשגיח שהילדים לא יסתובבו בזמן השיעור ההורים דורשים את זה היות שיועדים של' ש.אין כח לרדוף אחר הילדים ביקשו שכן שלו יעמוד בחוץ להשגיח על הילדים.

זה לא יעזור כלום ללכת לריב עם הילדים זה לא שוה כלום, הדבר היחיד זה שאם מסבירים טוב הילדים נהנים ויש לו מזה משהוא ואם לא...

משה רבנו אמר שיעור לכל כלל ישראל מי יכול להגיד שיעור כזה אלא שמשה רבנו יכל ולמה כי הוא אמר שיעור עם כל הגישמק שזה ה' כל הטעמים ואפילו שה' כזה ציבור גדול זה לא קושיא וכ"א הבין לפי מדרגתו.

כמש"כ כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל.

משה רבנו אמר שיעור לנשים ג"כ?

ואלא מי לימד אותם?

אני לא מבין דבר שכבר קשה לי הרבה זמן כתוב שלנשים יאמר בלשון רך ולאנשים יאמר בלשון קשה ואיני מבין איך הוא אמר לנשים אמר אתם יודעים שמי שיחלל שבת ייהרג בסקילה (בשקט) ולאנשים אמר שמי שיחלל שבת ייהרג (בקול גדול ובתקיפות) א"כ מהו ההבדל (לשון רך ולשון קשה), אם תאכלו חזיר תקבלו מלקות ברוגע ולגברים אמרו בתקיפות יתנו לכם מלקות, אני אף פעם לא הבנתי מה ההבדל בין לשון רך ללשון קשה הרי היו צריכים להגיד שיקבלו סקילה וא"כ מה ההבדל, היום כשאומרים דרשות בסמינרים שם באמת שונה קצת מדברים אחרת, אבל כשמדברים לבני ישיבות וכי אומרים יותר תקיף מאשר לנשים אין שום הבדל.

רבנו אמר קודם שכל אחד הבין את השיעור כפי מדרגתו א"כ אפשר שגם הנשים הבינו במדרגתם בלשון רכה.

אבל כתוב שלנשים אמר בלשון רכה ולאנשים קשה כגידיים איך הוא עשה את זה וכי אמר להם אותו השיעור אלא משמע שלא אמר אותו שיעור ולנשים אמר לשון רכה ולאנשים לשון קשה.

אברכים שואלים איך אפשר למנוע מילדים מלקנאות הלא א"א לומר לילדים אל תקנא אבל יש משפחות שרואים שקנאה בוערת בין הילדים, וכי יש עצה לזה? ת. במאה אחוז אינני יודע אבל דבר אחד אני יודע יש משפחות שכאשר ילד אומר איזה דבר טוב צועקים בקול לרוממו הא! אמרת תירוצ טוב, לילד עצמו זה טוב אבל לאחרים זה לא טוב והם מתחילים לקנאות אבל כשלא יעשה עסק גדול מזה יותר רגוע אבל במאה אחוז אינני יכול לומר שזה מועיל אבל זה המציאות שאם מגדילים את הילד שאמר תירוצ טוב כל כך טוב כל כך טוב יתר הילדים מתחילים לקנאות אבל אם לא עושים מזה עסק רק אומרים לו שאמר טוב לא ה' קנאה.

זה נכנס באל ישנה בן בין הבנים אנשים חושבים שזה נאמר רק בכתנות פסים והוא לא משנה ואינו כן אלא הוא כן משנה.

כן ודאי.

לפעמים יש קנאה כזו שקונים לילד הגדול בגד חדש לפי שיש לו צורך בזה אבל לאחיו הצעיר אין צורך לפי שיש לו את בגדי אחיו המבוגר שכבר קטנו עליו והוא צועק מרה למה רק לאחיו קונים בגד חדש ולי נותנים ירושות? יש קנאה בלי זה ג"כ אבל חלק יש בזה שאם לא עושים כזה עסק זה יכול לעזור.

הוא שאל איך עושים כשיש צורך לקנות בגד חדש לילד גדול ואילו לאחיו הצעיר אין צורך בבגד לפי שיש לו מאחיו הגדול באמת אצל אבי הוא ה' קונה כל ערב פסח לכל הילדים בגד חדש אפילו שכאב לו ואמר שזה בל תשחית אבל כדי שלא יקנאו.

ומה היו עושים עם הישן?

לקטן ה' שני בגדים הישן והחדש ולמבוגרים ה' רק החדש.

הישן לא משפיע כלום.

האם באמת זה הדרך לנהוג שלקטן ג"כ צריך לקנות מפעם לפעם?

אם הוא יכול לא כל אבא יכול להרשות לעצמו כך לא כל אבא יש לו כסף לזה אבל יש כאלו שיש לו אפשרות רק השאלה בסדרי העדיפויות אם זה נחוץ הוא יעשה את זה.

זה ודאי שזה גורם קנאה שלשני יש בגד חדש.

מה באמת העצה?

א"א לתקן את כל המידות אם לילד יש מדה קשה יש ילדים עקשים וכל מיני ילדים.

אבל כמו שהראש ישיבה אמר לא לעשות עסק גדול מבן אחד מסתמא יש עוד דברים מה שנוגע לקנאה שזה נוגע לכולם שבוה קשורים אחד עם השני ואולי לקנות בגד לשני?

אין הכי נמי, בבגדים אצל הבנים זה עוד לא נורא כ"כ אבל אצל בנות אצלם הבגד הוא כל חייהם.

מספרים על זקנה אחת (מעשה שה' אני יודע על מי זה מסופר) ששכבה לפני מותה ורצו לשמחה קצת ולא יכלה לראות והביאו לה תמונות ישנות שלה ואמרו לה שיש תמונה איך שהיא עומדת ליד פלונית ופלונית דבר אחד ענין אותה איזה בגד היא לבשה אז בזמן התמונה.

נכון.
כן כן, לכתחילה בנוי על מידות הכל על מידות מידות מידות.
הרמב"ם ביד החזקה קורה לזה דעות ואילו במורה נבוכים ובחז"ל זה נקרא מידות?

הרמב"ם את המשנה תורה הוא כתב אבל המורה נבוכים והפירוש המשנות הכל נכתב בערבית וזה תרגום.

אבל למה הרמב"ם שינה שקורא לזה דעות ובחז"ל זה קרוי מדות?
לפי שבערבית יש לזה משמעות אחרת ויש הרבה דברים שמשתנים בשינוי לשון לדוגמא באידיש אומרים איך בין גיקומען אין אמריקה בעברית אי אפשר להגיד אני אומרים אני הייתי או הזדמנתי או משהוא אחר .

רציתי לשאול עוד פרט אם יש קנאה שאני מקנאה בשני אבל כזה סוג קנאה שמפריע לי למה לי לא כמו אם אני רואה שהשני מצליח אני מחשב שההוא מצליח מפני שלמד טוב ומפריע לי למה אני לא למדתי טוב והייתי גם מצליח האם זה קנאה המותרת או שאין הבדל?

אין כזה דבר, העיקר מפריע לי למה אני לא והוא כן לולא ההוא כן לא ה' מפריע לו אלא שמפריע לו למה הוא כן.

בקנאת סופרים רבנו הסביר שמפריע לי למה אני לא למדתי.

כן זה מדרגה מסוימת בדרך כלל כואב לו למה לשני כן.

אם זה לא רוחניות אז כואב לו למה לשני כן.

קפיצה

קעה. (כ"א חשון תשע"ו) בחור בכיתה ח' החליט שלא מספיק לו החיידר ורוצה לקפוץ לישב"ק, רבנו יש אמנם יחידים כאלה, אבל עפ"ר לא מצליחים בלקפוץ, [היה אחד שתמיד רצה לקפוץ משפ' של בעלי גאווה, לבסוף לא יצא ממנו רשכבה"ג].

היה פעם שהרב בא לבחון עם הגבאי של החיידר והיה ילד אחד שאביו היה ספר, היה בעל כשרון ובסוף התחתן בגיל שבע עשרה לא יצא ממנו, לא צריך לקפוץ, [הוא לא ה' בסדר]

ילד מוכשר בן 4 בגן ת"ת מבחינת לימודית הוא יותר מוכשר מבני גילו, קצת תינוקי וכו' ההורים רוצים להקפיצו בקיץ למכינה, הגננת טוענת שבשאר הדברים הוא רגיל וכו' השיב רבנו יהי' ת"ח במשך השנים גם אם לא יקפוץ.

ראיה

קעו. (תשרי תשע"ו) שאלו לרבנו שהיה גר בדירה ברחוב ראשי עם חזית וכן הילדים יכלו לראות, ועכשיו צריכים לקנות דירה אחרת ברחוב אחר שזה דירה עורפית ואין חזית לרחוב, ויקשה על הילדים. השיב רבנו אז יראו פחות יצר הרע.

רצון

קעז. שאלתי האם זה כבר זמן שצריך לחשוב ולהשתדל בענין רישום לישיבה ואמר רבנו כדאי לדבר עם מנהל החיידר ואולי גם עם המלמד.
התייעצתי עם רבנו לענין ישיבה לבני נ"י, ובתחילה אמר לשאול את המחנך והמנהל בת"ת. ולאחר ששמע דעתם [והם הדגישו שצריך לשאול את הילד מה הוא רוצה] אמר שאפשר להירשם בישיבה שהילד רוצה ואפשר להירשם בעוד שתיים או שלוש ישיבות ולהחליט אח"כ. עוד שאלתי לענין מה ששמעתי אודות ישיבת פוניבז' [הקטנה] שצריך "מרפקים" בשביל להצליח שם, ובני נ"י איננו כזה, וחייך רבנו ואמר אפשר להסתדר שם גם בלי מרפקים.

רש"י ותוס'

קעה. שח הגר"א מן: הנה בחור שאל את פי הגר"א"ל בנוכחותי: בשעות בין הסדרים יש לו ב' ברירות או ללמוד גמ' רש"י ואז יספיק הרבה, או גמ' רש"י ותוס' ואז ההספק יהיה פחות, הגר"א"ל אמר לו - שילמד גמ' ורש"י, והביא על זה מש"כ ב'כתר ראש' תלמוד תורה ס"ק מ"ט - ולא לעיכובא ללמוד כל התוס', וכן מה שכתב ב'מעשה רב' - לימוד גמ' רש"י.

והוסיף הגר"א"ל לומר לו היה אחד גאר הגרויסער שאמר על עצמו - בגיל 18 ידעתי הש"ס גמ' רש"י (מפי השמועה שהכוונה לאחד מגדולי הדור האחרון) האם אח"כ הוא ידע גם עם התוס' אינני יודע, ע"כ דברי רבנו הגר"א"ל. אך כאשר שאלתי כנ"ל את פ"ק דרבנו, והוא אמר: **אם לומדים עם התוס' זה נשאר יותר [נחקק יותר] ולכן כדאי יותר עם התוס'.** (כל משאלותיך)

שו"ת

דברי רבנו

קעט. הזכירו שצריך להיות טופח ע"מ להטפח, וזה אני תמיד חוזר מה שהמגיד מדובנא שאל את הגר"א איך משפיעים איך אפשר להשפיע על הציבור ואמר לו משל לאחד שיש לו כוס כ"ז שאינו מלא לא ישפך מחוץ אחרי שהכוס מלא נשפך יורד גם לתחתית, היום אני לא יודע אם הכל מלא כמו שהגר"א מתכון איני יודע אם הוא כ"כ מלא אבל כפי הדור שלנו אם יהי' מלא כלפי הדור שלנו ואז אפשר להשפיע ג"כ על משהו אחר וזה צריך להתחזק גם המלמד וגם המנהל, המנהל ג"כ צריך לחיזוק, ממילא זה העיקר הגדול שצריך להיות מלא ומסתמא מקוים שכ"א משתדל כפי יכולתו למלאות את עצמו ואז באמת הקב"ה יעזור שיהי' לתועלת לתלמידים שיעלו בתורה ויר"ש, הילדים הם עכשיו לב טהור עדיין לא יתלכלך ועדיין אפשר לעשות מהם שיצאו ממש הכי טובים אבל זה צריך שהמלמד לא יקלקל ח"ו שאם לא ישר שלא יקלקל אבל יש גדולה לדאובונינו הלב של הילדים הוא טהור ולא יתלכלכל אע"פ שמצד אחד כתוב עולת קשורה בלב נהר אבל בכ"ז הוא טהור נקי ואפשר מאד ל שיהי' בסדר ממילא צריך מאד השגחה על הילדים שיגדלו ויהיו יר"ש יש אפשרות גדולה כ"ז שהלב עדיין טהור אפשר ואחרי שנתלכלך בחטא צריך לעמול קשה לכבס את הלב ואח"כ וצריך לנצל כ"ז שהילדים רכים הלב רך אפשר להשפיע עליהם לראות שהם יגדלו באמת בתורה ויר"ש במידות טובות והקב"ה יעזור שתצליחו באמת.

קפ. למנהלים יש תמיד ספק איך להתיחס כלפי המלמדים, כתוב בגמ' אמר אבבי האי צורבא מרבנן דרחמו עליה בני מאתיה דלא מוכח להו במילי דשמיא מצד א' מנהל רוצה לשמור על הצוות שיהי' ברוח טובה והרגשה טובה ומצד שני הוא צריך להיות תובע מצד א' הוא צריך להיות טוב לבריות ומצד שני הוא רע לשמים מה הדרך הישרה?

רבנו: השאלה היא כך אם א' מאחר כמה רגעים זה לא הכי גרוע אבל אם הוא זה יותר גרוע מאחר כמה רגעים מילא אבל בעיקר בזמן שהוא לומד שיהי' כמו שצריך.

קפא. מלמד שהוא מאחר כמה רגעים באופן קבוע אבל הוא מלמד מצוין? רבנו. ודאי צריך להשתדל להגיע בזמן אבל העיקר הוא שבזמן שמלמד שילמד טוב שיעור מסור לתלמידים קודם כל הוא צריך להתכונן טוב לשיעור ואחד שסומך על בטחון אפילו שהוא כבר לימד כמה פעמים הוא צריך להתכונן ואם הוא לא מתכונן זה לא טוב כשהוא מתכונן טוב הילדים יקשיבו.

קפב. ישנם תתי"ם שעושים שבתות עם המלמדים בבתי מלון? רבנו. לא שמענו ולא ראינו כן מאבות אבותינו.

קפג. האם ראוי להרשות לילדים להגיע עם אופנים לחדר ועי"ז יחסכו להורים בהוצאות הנסיעה?

רבנו. אם זה לא סכנה, זה יכול להיות סכנה, וזה סכנה כל הזמן לא רק בנוגע לחדר

קפד. יש כאן גם ענין של קנאה! אין סכנה רוחנית באופנים?

רבנו. אה"נ כבר אמרנו שאפילו אם ובעצם היום זה ודאי לא טוב ולמעשה זה דבר שא"א לבטל אם זה לא עכשיו זה יהי' בעוד שנה היום יש ילד או בחור שלא יודע לנסוע על אופנים יש כזה דבר אין כזה דבר א"כ בהכרח שיהי' רק מה צריך לצמצם עד כמה שאפשר

קפה. מה עיקר התפקיד לימוד תורה או הקנאת יראת שמים?

כתוב ראשית חכמה יראת ה' כבר אמרנו כמו שהגר"א אומר שצריך להיות לא ישפיע, דבר ראשון צריך לעבוד על עצמו אם יעבוד על הילדים א"א להגיע לידי יראת שמים קודם יעבוד על עצמו אז יגיע לידי יראת שמים.

קפו. הגמ' אומרת שיש ילד שהוא לא כ"כ מתאים לחדר ובכ"ז מכניסים אותו כדי שיהי' צוותא לחברי ולכאז' זה לטבת הילד אבל זה על חשבון הכתה והמלמד עד כמה צריך לסבול בשביל זה

עד כמה חיוב המנהלים לחזיק ילדים כאלו בכתה ולהשקיע בהם מאמצים מעל ומעבר יותר ממה שצריך להשקיע בילד רגיל כדי לקיים את הצוואת לחברי? הגמ' אומר שרק צוותא יש אחד בכתה של שלושים אם כל הילדים צותא ואם מפריע לכתה זה לא צוותא.

א"כ מה עושים אתו שולחים אותו לרחוב?

אם לאב יש בכוחו לשכור לו מלמד פרטי חוץ ממה לומדים בכתה אחרת במשך הזמן הוא לא מתאים לגמרי בכל הדורות היו כאלו וסבלו מהם

איך חדר צריך לנהוג אם לעודד את הילדים לקרוא ספרי קריאה?

לעודד? הלאו ש'לא יותר ממאה אחוז ע"ז יש להם תאוה גדולה סתם סיפור

קפז. בלימוד חומש צריך להתמקד בביאור הפשט או גם ברש"י?

רש"י זה לא הפשט? ואם רש"י מזכיר מדרש אגדה זה לא הפשט? רש"י אומר פשט.

קפח. כשלומדים הגדה של פסח צריך ללמוד רק פשט או גם להוסיף וארטיס?

אם זה מכניס בהם קצת חיות אפשר להוסיף.

קפט. כמה רצוי שיהי' תלמידים בכתה?

בגמ' כתוב עשרים וחמש ועל יותר כתוב שצריך לקחת עוזר.

הגאון רבי שלמה איגר מביא שהיום 12 וא"כ צריך וכו' מה הכונה היום?
הגמ' אומרת עשרים וחמש. ה' רצוי לקבל 12.

קצ. איך אפשר היום לשכנע אברכים שיהיו מלמדים כדי שלא יראו בזה פחיתות כבוד?

ת. אם ילבישו לכ"א פראק הם ירגישו בזה כבוד

שינוי הלימוד

קצא. מנהל התלמוד תורה בקהילה גדולה באמריקה שואל, יש אצלו בת"ת מלמדים מומחים, כגון מלמד מומחה לתחילת לימוד הגמרא אלו מציאות, ואחריו מלמד לגיל יותר מבוגר – לפרק 'המפקיד', וכבר שנים רבות שכל אחד מלמד את אותם דפים ואותם פרקי הגמרא, וחושב אולי לשנות, כדי שיהיה למלמדים – התחדשות בכך שילמדו דברים אחרים. ושאל את פ"ק של רבנו הגרא"ל. והגרא"ל התעניין: ומה אומרים המלמדים? השיב המנהל: הם לא מעוניינים בכך, כי זו עבודה נוספת ומאמץ נוסף. השיב רבנו הגרא"ל: עד שהם ילמדו היטב והפרקים החדשים יהיו רגילים על לשונם, זה הפסד לילדים, נכון, שאחרי כמה שנים כבר יהיה טוב, אבל התקופה ההיא הראשונה שאז הלימוד לא יהיה רגיל על לשונם, דבר זה לא כדאי (בשיקול הרווח מול ההפסד). ע"כ מדברי הגרא"ל. (כל משאלותיך)

שיעור

קצב. רבי אברהם בנדיקט מתלמידי רבנו בכפר סבא: בשיעור בכפר סבא הוא היה נותן לנו לקרוא תוס'. כל פעם הוא אמר מי יקרא, הבחור היה קורא ורבנו היה מבקש להסביר, אם הוא לא היה יודע היה עובר לבחור לידו, ואם לא ידע לזה שלידו, וכך לפעמים כל השיעור לא ידע עד שהוא עצמו הסביר, הוא רצה שנדע להכין תוס'. העיקר אצלו היה הפשט האמיתי בשיעור.

הנהגת שמאל דוחה או ימין מקרבת

קצג. סיפר ראש ישיבת תורת חסד אלעד הגאון רבי מאיר בן שלמה שליט"א: בערך בשנת תש"ס נשלחתי ע"י אימי שתחי' לרבנו ורבנו רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל לומר מסר לכנס מחנכות גדול שהיה אז, אמרו שניהם מסר דומה כל אחד בסגנון שלו:

רבנו בעל אילת השחר אמר: אם אתה נותן **סטירה** לילד אם אתה צודק – נו, אבל אם אתה לא צודק... ולאידך גיסא אם אתה נותן **לטיפה** לילד אם אתה צודק טוב מאוד, וגם אם אתה לא צודק [אז] מה קרה.

ורבנו הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל אמר: היום אין שמאל דוחה בכלל! רק ימין מקרבת כי היום אין כח במקבלים לשמאל דוחה.

ורבנו הוסיף ואמר: בהנהגת שמאל דוחה יש לעיתים תקלות שאי אפשר לתקנם.

תפילה איני יודע שם אמו

קצד. "אכן. פעם נכנסתי עם רבנו לרבנו. באנו לספר על בחור שעשה עוולה משמעותית, והשאלה הייתה האם להמשיך ולהחזיק אותו בישיבה. שאל אותנו רבנו: 'איך קוראים לאבא של הבחור?' לא ידענו. 'איך קוראים לאמא שלו?' גם את זה לא ידענו. אמר רבנו: 'איני לא מבין. אם אתם לא יודעים איך קוראים לאמא של הבחור, זאת אומרת שלא התפללתם עליו אף פעם. אז כבר לזרוק מהישיבה?'"

חינוך לתפילה

קצה. שח הגרי"מ שליט"א: באתי אליו פעם בבקשת עצה ביחס לילד שלא רוצה ללכת לבית כנסת. שאל אותי רבנו מה הבעיה? אמרתי לו, הרי הוא הגיע לגיל חינוך. אמר לי נו בסדר, אז אתה רוצה להכריח אותו? הרי להכריח זה לא לחנוך. אמרתי אולי אפשר להבטיח לו ממתק או פרס על כל פעם שיבוא לביכנ"ס. אמר לי מצוין, ככה תמאס עליו את התפילה, אל תדאג הדבר הזה צריך סבלנות, ובסוף זה מגיע. (מתוך קו' הספדים תלמידיו ותלמידי תלמידיו)

שינה

קצו. עוד סיפרתי שבגנו הנ"ל קם בבוקר בשעה שש, כי יש להם מסגרת שלומדים לפני התפילה, ועתה התחיל ללכת ל"מתמידים" הנמשך עד תשע בערב. ונסתפקנו האם אין זה עומס מדי גדול לילד שטרם מלאו לו י"ג, ואמר רבנו אה"נ צריך לראות שעכ"פ יישן שמונה שעות בלילה.

שליטה

מעשים בשליטה עצמית של המחנך

קצז. סיפר הגר"ח יעקובוביץ שליט"א ר"מ ישיב"ק פונביץ': פ"א בחורים עשו

משמר בליל שישי ולמחרת לא נכנסו לשיעור. החלטתי שעונש ראוי יהיה שאומר להם: אתם לא באתם ביום ו', גם ביום א' לא תכנסו לשיעור.

אחרי שהחלטתי, לא היה ליבי שלם, היה לי ספק שאולי בגלל הרצון להגיב חשבתי כך [בדקתי את עצמי האם אכן ההחלטה היתה בשיקול דעת קר לחלוטין, או שמא בדקות-המחשבה השפיעה הפגיעה במחנך שישינה כתוצאה ממעשה זה על שיקול דעתי]. ומהאחריות שלא תצא תקלה תחת ידי, עליתי באותו ביום ו' אל המקום שממנו עיצה ותושיה – אל בית רבנו. נישאתי לרבנו ואחרי שסיפרתי לו אמר: אל תגיב כלום – וכך עשיתי.

סופו של דבר ביום ה' שבע אח"כ אמרתי בשיעור: אתם יודעים שהיה משהו והלכתי למישהו, והבעיה נפתרה. השתיקה [שמצידי נבעה מהספק אם העונש הוא מהרצון להגיב ולא משיקול חינוכי טהור שהלכתי בגלל ספק זה לרבנו ופסק לי כך, אבל כלפי הבחורים גרמה אי הידיעה הברורה מדוע אני שותק מה עומד להגיב והפחד מזה] השפיע עליהם יותר מכל תגובה

להקרינ שמחה

קצח. אברך שחי בדחקות נוראה, ואמרו לו שיש חשש שהילדים כשיראו דבר זה ימאסו בחי' תורה, ונפשו בשאלתו לדעת האמנם כן.

אמר רבנו שיבררו מה חושב כאשר הוא חוזר מהכולל. ביררו וענו שכאשר הוא חוזר – הוא שקוע בלימוד וחוזר בהרגשת שמחה.

אמר רבנו: אם כך אין חשש ושימשיך כך.

וביקשו לדעת מדוע עיקר הדבר נעוץ כאן? וביאר: אם אתה שקוע בלימוד אתה מקרינ שמחה, וכשיראו זאת הילדים, יותר יהיה להם סיפוק ושמחה בזה שאתה שמח, מאופניים ושאר עניני העוה"ז.

עוד מעשה

קצט. על אברך השקוע בלימוד וחי חיי דחק, לדוגמא שבשבת יש לו או דגים או עוף אבל שניהם כאחד אין ידו משגת, והציעו לו לעבוד לקראת סוכות במכירת ד' מינים ובא לשאול את רבנו.

גם כאן שאל רבנו לגבי שמחתו, ושאל: האם הוא שמח בלימוד? וכאשר אמרו לו שהוא לומד בשמחה, אמר: תגידו לו שלא ינזק ושימשיך כך, שחבל לו, כי לא תמיד יוכל לזכות למעלה העצומה של לימוד תורה מתוך הדחק.

ועברו שנים כבר מאותם מעשים, ושתי המשפחות האלו כבר זכו לחתן ולהעמיד משפחות לתפארת. וכשהזכירו לרבנו את המעשים האלו, שבהם הכריע שמתוך ששמחו בלימוד בכל מצב, וגם במצבים דחוקים, שימשיכו ללמוד, ואכן הצליחו הם ומשפחתם. אמר: וודאי, שהרי השמח בחלקו אחד ממ"ח קניינים שהתורה נקנית בהם.

שמירת הלשון

ה. זכורני איך שכל פעם שנכנסו אליו התעניין בדבר ארגון שמירת הלשון לבנות ישראל מידי שבת בשבתו שיהיה להם מסגרת מיוחדת לשעות נעלות אלה, ונתן את התמיכה והעידוד תמיד להמשיך בזה, ולא להתייחס לשום ענין שמפריע לזה, והוקיר והעריך אישית את כל מי שפעל למען ענין נעלה וחשוב זה.

שקר

חינוך להימנעות משקר

רא. תלמיד אחד שאל את רבנו האם עליו להתנהג עם בנו על פי מה שכתב הגר"א זצ"ל באיגרתו, שיש להכות על שקר ללא רחם. השיב לו רבנו: "אם תכהו כך, אזי משקר אחד ששיקר עד עתה, ישקר כמה שקרים..." והיינו, שלא בכל דור ולא בכל מצב אפשר לקיים את דברי הגר"א כפשוטם, שהלא הדברים נכתבו לבני משפחתו שהוא הכיר את דרגתם. ודאי שיש ליטול לעצמנו מוסר מאיגרת הגר"א, אבל לפעמים יש ליטול את גופן של דברים – שיש לחנוך היטב להתרחק מהשקר מאוד, כמו שהזהירה התורה "מדבר שקר תרחק" – אבל לא את עניני ההכאה ללא רחם.

פעם סיפר אחד לרבנו כי הוא מכה את בנו מכה רבה על דבר שקר. אמר לו רבנו: "וכי את כל מה שכתוב באיגרת הגר"א אתה מקיים? האם למשל אתה חוסם את פיך מדיבורים אסורים כפי שכתוב שם?"

ופעם אמר רבנו כמשיח לפי תומו: "אב מכה את בנו ללא רחם על שקר, גם כאשר הוא עצמו שקרן גדול..."

ותדע לך שמעולם עוד לא נכשלתי !!

עוד סיפר מעשה נפלא: יום אחד מתקשר אלי אברך בשעה 12 בלילה, שיש לו שאלה דחופה לשאול ואין לו את מ', מי ער בשעה כזו? ומה השאלה: נודע לו כי בנו, ילד כבן 9 פשוט שיקר אותו באיזה ענין תקופה ארוכה, היה זה בדבר שהאבא התנה עם הבן שיעשה משהו והבן פשוט שיקר, והנה עוד מעט מגיע הבוקר, הילד מתעורר, ואני מוכרח לדעת כיצד ומה להגיב לו על זה. מה עושים. ויש השל"ה שאומר שעל שקר לא לוותר בכלל אלא להעניש חזק.

טוב, מי ער בשעה כזו, כמובן רבנו, הלכתי דפקתי והוא פותח, אמרתי לו את

כל השאלה, ואז הוא אומר לי: כולנו משקרים קצת. האבא לא משקר אף פעם? אם הבן משקר כנראה למד קצת מהאבא... ולמעשה שלא יעניש אותך, אלא יראה לו שהוא תפס אותך בשקר – כדי שהבן יראה שלא משתלם לבן לשקר, ויזהיר אותו על להבא. הדור שלנו הוא לא דור כמו השל"ה. זה היה הפיקחות שלו.

תורה לשמה

רב. "שאלתי פעם את הרבנית, למה רבנו מתייחס בכל כך הרבה כבוד למלמד תינוקות, והיא אמרה שהיא עצמה שאלה את רבנו על כך. הוא ענה, **שמלמד תינוקות של בית רבן זו תורה לשמה**, כי ההורים מאשימים אותם בכל הבעיות שיש עם הילדים ובכל זאת הם נשארים ללמד – זו תורה לשמה".

תינוקות של בית רבן

רג. תכננתי הספק של... לשבוע וזה קשה היות והבחורים מעיינים הרבה, אבל רמ"ם אחרים מספיקים... וע"ז התשובה: "וכי אתה רוצה להפסיד את הבחורים", אל תהיה בלחץ תאמר כמו בישיבה גדולה... [מי מפריע לך לומר גם חבורות...]. לאחר תקופה של הגדת שיעורים בישיבה באתי וטענתי שיש לי חלישות הדעת מהבחורים: הנה אני עמל רבות בלילה להכנת השיעור, ולמחרת מתחיל לומר את הקושיות והנידונים ותוך כרבע שעה הכל מסתדר זה אומר כך וזה כך והכל ברור בקלות. תשובת רבנו: **"נייר חלק" זה אחרת** [באידיש]. לאחר עוד זמן מה חזרתי לשאול את אותה השאלה, וכך באה התשובה "הנוקבת": הם עדיין לא חטאו! [באידיש].

רד. כאשר עלתה ההצעה לאמירת שיעור ההלכה לאחר תפילת שחרית בישיבה [רבנו הגרמ"ל היה רגיל בזאת ולימד בס' חיי אדם, ואחר שהפסיק דנו אם להמשיך] ובאתי לקבל תגובתו: תלמד בספר משנה ברורה! שאלתי: קשה לי האחריות של לימוד הלכה למעשה ברבים? השיב: אם אומרים את מה שכתוב אין לך לפחד. [לאחמ"כ שאלתי לרבנו הגרמ"ל שליט"א ככל הנ"ל, והשיב אותם דברים כאילו מילה במילה].

הייתי רגיל בתפילה כותיקין אך היות ובין כה וכה בגמר התפילה הגעתי לישיבה ללימוד ההלכה כנ"ל, שאלתי אולי לשנות ולהתחיל להתפלל בישיבה [לא נתנני לסיים השאלה]... **זיכוי הרבים, זיכוי הרבים.**

תפילה

רה. לפני שנים רבות מאוד בישיב"ק פוניבז' באמצע השיעור שני בחורים השתעממו, הלכו ושיחקו בגנרטור. פרצה שריפה גדולה וכל השיעורים היו צריכים להפסיק באמצע בגלל השריפה, והיה רעש עצום מדבר זה.

כולם חיכו לראות מה יהיה איתם, ולא עשו עמם דבר והיה הדבר **לפלא**. שנים אח"כ סיפר הרה"ג ליפא י. שליט"א שפעם אחת שאל את הרבנית ע"ה על זה ועל דבר חמור נוסף שהיה אז, ואמר לה בחורים עושים דברים חמורים איך לא זורקים אותם? אמרה לו. **אם היית יודע כמה תפילות וכמה דמעות מוריד בעלי על הבחורים שלקח אחריות לא לזרוק, לא היית אומר מה שאמרת!!** והמשיך הרה"ג ליפא י. שליט"א וסיפר ששנים אח"כ אחרי פטירת הרבנית ע"ה, היתה לי תורנות מדי פעם לקחת את רבנו לטיול, ופ"א כשחזרו הזכרתי לרבנו את המעשה הנז', והתרגש רבנו מאוד מזה עד דמעות, ואמר לא ידעתי שכל כך הבינה את דרכי.

תפילה

רו. [ט' תמוז תשנ"ה] – סיפורי שאחד אמר לי שכשבניו הגיעו לגיל חינוך הפסיק מלהתפלל בשבת כוותיקין כדי שיוכל לילך עמם לביהכ"נ [היה קשה להם להשכים כ"כ] והוסיף ואמר תפילה זה דרבנן וחינוך זה דאורייתא. ושאלתי את רבנו אם נכון בשבילי לעשות כן [בני הבכור שיחי' בן עשר עתה ובדר"כ בא עמי לביהכ"נ, אך הבן השני שיחי' שהוא בן שמונה בדר"כ אינו רוצה לקום בשעה כה מוקדמת] ושאל רבנו מי אמר שזה דאורייתא? ואח"כ אמר נדמה לי שזה משנה מפורשת בברכות [א"ה דף כ.]. שקטנים פטורים מק"ש, והטעם שהקטן אינו מצוי אצל אביו בשעה זו, והלא המשנה מדברת על חינוך, דמדאורייתא ודאי שפטור הקטן עצמו. [א"ה קצ"ע דהלא כ' הפוסקים בס' ע' דראוי להחמיר כר"ת, ושמואל רצה רבנו עכ"פ להקיש משם שמ"מ א"צ לדקדק בזה, בפרט שסיפורי שהם קוראים ק"ש ומתפללים, רק שפעמים שעושים כן בבית ולא בביהכ"נ]. ושאלתי בכל זאת מה עם חינוך לתפילה בציבור והניף רבנו ידו בתנועת ביטול ואמר הלא שירצו להתפלל בציבור כשיהיו גדולים.

רז. שח הגר"ז ברלין: ומה נגיד אנתנו בני הישיבה הק' יש לנו אב זקן הוא האבא שלנו שדואג לנו לכל הצרכים אני לא יודע אם בחורים יודעים אבל כשהיינו מגיעים אליו על כל בחור שיש לו קצת ירידה ברוחניות בירא"ש היה מתפלל עליו, וכשפעם אחת באתי אמרתי לו שהבחור הזה קוראים לו פלוני בן פלונית הוא זכר את שמו ושם אמו אעפ"י שעברו שבועיים הוא חולה' על כל אחד ואחד מבני הישיבה הוא מתפלל על כולם כל מה שיש לנו זכות קיום הוא בזכותו.

רח. סיפר גאון אחד שליט"א מארה"ב שלפני שנים ביקר בארץ ישראל עם אחד מבניו, שהיה אז עוד לפני הבר מצוה, והילד ידע אז בעל פה כמה וכמה פרקי משניות, ולקח אותו אל רבנו. כשנכנסו אל רבנו ביקש ממנו לבחון את הילד – והוא נתן להילד תשומת לב מיוחדת – בחן אותו עודדו ושיבח אותו וחיזק אותו.

מספר הנ"ל שבעת שבחן את בנו, הבחין שבחדר הסמוך לחדר בו שהה אז רבנו היה סטנדר בו השתמש רבנו, וראה על הסטנדר שיש שם סידור ישן שהיה דבוק עם דבק וחשק מאוד לקבל את הסידור הזה

וניגש אל רבנו ושאל אותו באם הוא יקנה לו סידור חדש בדיוק כמו הסידור ההוא, אם הוא יוכל לקחת לעצמו את הסידור הזה – הישן, שאל אותו רבנו למה אתם צריכים את זה, אמר לו הנ"ל "אני רוצה מזכרת להבן שלי", ואמר לו רבנו 'אתם יכולים לקחת אותו' מיד התקשר הנ"ל אל אחד ממקורביו, וביקש ממנו ללכת לחנות ספרים ולקנות כזה סידור בדיוק, ולהביאו מיד אל בית רבנו. כשהלה הביא את הסידור החדש, נכנס הנ"ל אל החדר ההוא והניח את הסידור החדש על הסטנדר, והחל לקחת את הסידור הישן לעצמו, אך באותו רגע נכנס במקרה אחד מנכדי רבנו וראה איך שהוא לוקח את הסידור והתחיל לצעוק עליו, המה אתה עושה, והנ"ל אמר לו שהרב אמר לו שהוא יכול לקחת את זה, ואמר לו נכדו לא יכול להיות כזה דבר – אתה שקרן – הסבא שלי לא אמר מעולם שאתה יכול לקחת את הסידור, אמר לו הנ"ל הלא הרב אמר לי מקודם שאני יכול לקחת את הסידור, ולמה אתה אומר שאני משקר, אמר לו הנכד הלא בשבוע שעבר נכנס לכאן הרה"ג רבי שלום בער סורוצקין שליט"א ואמר לסבא שיש נגיד אחד בפלטבוש שמוכן לתרום רבע מליון דולר [!!] עבור הכוללים, בתנאי שהוא יקבל את הסידור הישן של רבנו ומיד הגיב הסבא בחריפות למה הוא צריך את הסידור שלי – זה עבודה זרה – ולא הסכים בשום אופן לתת את הסידור, ואיך יכול להיות שלך הוא כן הרשה לקחת את הסידור?!!

אמר לו הגאון הנ"ל בוא עמי וניכנס אל הרב ונשמע מפיו. נכנסו שניהם אל רבנו ושאל הנכד האם זה נכון שהסבא הרשה לו לקחת את הסידור שאל הרב שוב את הנ"ל למה אתם צריכים את זה, ענה לו אני פשוט רוצה איזה מזכרת לבני, אמר לו רבנו, אתם יכולים לקחת אותו... (נועם שיח)

תקיפות

רט. על הנושא של תגובה בתקיפות עם תלמיד עם תלמיד או ילד סיפר **הגר"ר תנחום פישוהוף שליט"א ר"מ ישיב"ק פוניבז':** פ"א באתי לרבנו וסיפרתי לו: אביו של בחור מסויים [שבנו החל "לפזול".... ולשנות את חיצוניותו וכו' וכו'] אומר ששאל לרבנו ורבנו השיבו להיות תקיף. **הגיב ע"ז רבנו מי שיאמר בשמי שאמרת "תקיפות" משקר!**

תשובה

רי. להבחור היקר רב שלו' וברכה.

מכתלי מכתבך ניכר שאתה שאפת מאד לעלי' בתו"ש, ואין להמבקש עליה להתאונן ולבזוז הרבה מחשבה על העבר, רק להתבונן על האפשרות הגדולה שיש עדיין לך לעלות בהווה ובעתיד, ותהי' איתן ברוחך לחדש נעוריד לעבודת הקודש, כה תעשה וכה תוסיף ובס"ד תצלית. כ"ט מרחשון תשנ"ו. בני ברק יצ"ו

שור"ת

ריא. שיחה עם פסיכולוג מחו"ל מוצש"ק פר' שמות כ"א טבת תשס"ו ישיבתי באסיפת מחנכים במנוסי והראש ישיבה אמר שאין היום חוצפה.

רבנו: היום חצוף זה המורה. [ובמשך שבועות דיברו ע"ז אבל לא הבינו בדיוק למה הראש ישיבה התכוון]

רבנו: על פי רוב הוא (המורה) לוחץ את הילד יותר מדאי אז הוא אומר איזה דבר מתוך לחץ אבל לא בגלל שהוא רוצה להתחצף אין דבר כזה כל ילד שהולך לבית הספר הוא רוצה להיות טוב אין כזה דבר שהולך בשביל להיות רע, ילד הולך בשביל להיות טוב, רק לפעמים הוא מלחין יותר מדאי ואז הוא אומר איזה ביטוי שההוא נפגע מזה ובאמת הוא אשם למה הוא לחץ את הילד כ"כ, ואפילו א"כ לא צריך להיות נפגע הוא ילד הוא לא רוצה להיות רע רק הוא חושב שזה רע ממילא הוא נפגע הילד צריך לתת לו כבוד? מה זה הוא צריך כבוד.

האם גם הורים זה אותו הדבר?

רבנו: ג"כ אם בנ"א לא חושב את האנוכי אז הכל בסדר כ"ז בגלל שאדם חושב לי מגיע, לא מגיע לך כלום! האב צריך לתת לילד אתה צריך לגדל את הילד ואין אני אני זה הקב"ה אנוכי ה' אלקיך

אם תלמיד אומר בכתה או בבית לא אני לא רוצה?

רבנו: וכי ילד כל מה שאומרים לו הוא חייב לעשות ודאי אם הוא עושה זה טוב מאד זה רק קורה ע"פ רוב עם ילד טמבל שאין לו שכל עצמי אבל אם יש לו שכל רק מה צריך להדריך אותו שזה טוב אבל אם תגיד לו אני רוצה שיחי' כך זה לא גזירת הכתוב.

כיבוד אב זה לא גזירת הכתוב?

רבנו: כיבוד אב ואם זה אחרי שבנ"א מתנהג כמו שצריך יש לילד דרך ארץ מהאבא אבל אם האבא לא מתנהג כמו שצריך אזי אין לו דר"א מהאבא למשל יש ילדים שאומרים לאביהם חמור הוא באמת חמור אם ה' מתנהג כמו שצריך הוא לא ה' חמור והילד לא ה' קורה לו חמור בנ"א שמתנהג כמו שצריך הילד לא יגיד לו דבר מגונה ולמה הוא עושה בגלל שהוא האב לא מתנהג כמו שצריך, רבנו: אם אחד מתחצץ לילד מה לומד הילד ג"כ להתחצץ אם אחד ירביץ לילד יותר מדאי, אם יתן לו פעם סתירה קטנה לא נורא אבל אם הוא מרביץ לילד אז מה הוא לומד להרביץ הוא לומד את הדברים האלה.

א"כ אם יש רבי שמתנהג בדרכים לא יפים מה ההורים צריכים לעשות בנוגע לכבוד הרב למשל אם הילד בא ואומר להורים הרבי זרק אותי מהמדרגות מה אומרים לילד?

רבנו: כזה רבי זה לא טוב הוא לא משפיע טוב הוא משפיע רע הרבי צריך להיות דוגמא והביאו דוגמה לא טובה ואם הוא כועס ועל כל דבר הוא מרביץ הילד ג"כ לומד להיות כך

א"כ צריך להגיד להילד שזה לא טוב?

רבנו: לבן א"א שאם תגיד לילד איזה טיפת דרך ארץ גם את זה לא יהי' לו עכשיו אם יכולים לתקן אותו ה' טוב אבל א"א לתקן בנ"א שהוא כבר בגיל 40 - 30 הוא לא מקבל מרות וא"א ללמד אותו והוא חושב שהוא ילמד את הילד והילד לא יכול ללמוד ממורה כזה.

השאלה מה ההורים יכולים להגיד ע"ז ולמשל הרבי נכנס לחדר וראה שקרא משהו ותפס ילד אחד ואומר לו אתה תצא הילד בא ואומר שהוא לא עשה את זה. רבנו: ההורים לא יכולים לעשות במצב כזה שום דבר רק להוציאו מביה"ס או לא, אותו ללמד א"א הוא לא יקבל לפי שאח"כ קשה לו להודות על האמת שהוא טעה כי מזה בנ"א שמודה על האמת זה מדרגה והוא לא יודה רק הוא יגיד כל מיני דברים ויסתבך עוד יותר.

א"כ מה לומר לילד?

רבנו: הוא יכול להגיד מסתמא הוא טעה וצריך לדון לכף זכות הוא יכול להגיד שהוא טועה והוא מסכן.

וא"כ אפשר להגיד שמסתמא הרבי צודק?

רבנו: אתה יכול להגיד שהוא טעה והוא מסכן ולדון לכף זכות.

ואם יודעים בבירור שהרבי עשה לא בסדר למשל שבעת כעסו הוא אמר מילה לא יפה?

רבנו: מסתמא בעת כעסו הוא טעה וצריך לדון לכף זכות אני לא זוכר שקבלתי סתירה כשהייתי ילד חוץ מפעם אחת כשהייתי ילד פחות מבן 10 ולמדו איזהו נשך כמדומני תוס' בדף ע' ע"ב ואז כנראה שלא ידעתי ואיזהו נשך הוא הלא פרק קשה וכנראה שהוא אמר לי משהו ולא עניתי לו וקבלתי סתירה ע"ז.

והרב מברסק סיפר שהוא קיבל פעם סתירה מאביו כשהי' בגיל בר מצוה בגלל שהוא אמר דבר שלא כמו הסבא שלו וזה חוצפה שהוא אמר שלא כמו הסבא שלו על הח"ח - מספר בנו ר' לייב - שאמר תירוצ' על השאגת אר' ואח"כ אמר ה' יעזור שאני יוכל לתרץ את כל הקושיות של השאגת אר' והח"ח אמר לו זה חוצפה כבר לו תהי' ת"ח והוספי' ר' לייב שזה נתקיים בו שהוא לא נהי' ת"ח.

ומסופר על הח"ח שלא ה' יושב בראש השולחן ואף שהוא ראש המשפחה לא ה' יושב בראש והוא לא יתנהג שום דבר עם הילדים שלו שהוא האבא וצריך לשלוט ואם מתנהגים כך יהי' לילדים דרך ארץ אבל אנשים חושבים אחרת שאם אבא אומר כל דבר אני אני ואז באמת אין לילד דרך ארץ כי אם הוא מתנהג כך באמת לא צריך לתת לו דרך ארץ ואם הוא מתנהג כמו חמור באמת קוראים לו חמור.

מה הביאור שסמכות זה לא דבר שהולך בכח?

רבנו: תראה יש חינוך ויש צבא צבא גם מחנכים ומה יוצאים אחרי צבא יוצאים מחונכים? לא! יוצאים רודן דקטטור וכי זה חינוך זה לא חינוך חינוך צריך להיות מאהבה ברקות החזון"א ה' אומר שיש קנין משיכה ויש קנין חזקה, משיכה זה יותר טוב מחזקה, והיינו דמשיכה הוא דבר שמושך וחזקה היינו בכח וא"כ משיכה יותר טוב מחזקה.

ויש גם במשיכה מיני משיכה יש משיכה חזקה ויש משיכה קלה.

רבנו: משיכה חזקה זהו חזקה.

האב צריך להתנהג עם הילדים כמו חבר?

רבנו: כמעט לא צריך להגיד לילד שהוא חבר שלא אבל עצם זה שהוא לא מראה שהוא שלטן זה מספיק ודאי שאם הילד עושה דברים רעים צריך להוכיח אותו אבל בדר"כ מה שכואב לבנ"א זה מה שהוא פוגע בו הכבוד שלו וזה לא נכון כי אם הוא דואג לכבוד שלו הבן גם דואג לכבוד שלו.

אם בן בבית אומר דבר שחושבים שזה חוצפה?

רבנו: ע"פ רוב הוא גרם לזה, יש לפעמים ילד שלומד כן מחברים וחברים רעים זה יותר גרוע מהכל בנ"א לומד מחברים יותר מהאבא ויותר מהרבי החברים

מאד משפיעים.

הכל ע"פ רוב יותר טוב לו בכפיה ואם יעשה בכפיה הוא לא יקבל את זה הטבע של בנ"א שהוא לא מקבל בכפיה ואם הוא מוכרח הוא עושה ואם לא לא.

האם זה רק בזמנינו או גם לפני?

רבנו: מסתמא גם קודם

א"כ מה החוסך שבטו של ימינו?

רבנו: כתוב תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה (משלי י"ז) הוא יכול להכות מאה ולא יועיל ואילו גערה במבין יועיל ודאי שיש לפעמים שצריך להכות קצת אבל אם אדם עושה את זה בתקיפות אז הוא לומד לפעמים צועקים על ילד זה בסדר צריך לפעמים להגיד בתקיפות אבל אם הוא עושה תמיד כך אז הוא מתרגל שתמיד הוא עושה כך ודאי למעשה כך חינוך זה כזה דבר שא"א להיות בטוח למשל ה' איזה גוי שכל דבר שהי' אומר לילד הילד ה' עושה האבא חשב הנה אני מחנך טוב אבל הילד השני כבר לא ה' כ"כ והילד השלישי כבר צפצץ עליו אז הוא ראה שהוא לא מחנך רק יש ילד כזה ויש ילד כזה ואני מכיר הרבה משגיחים ומהם המשגיחים הכי טובים ועם הילדים שלהם ה' להם בעיות ואיך הוא מחנך קשה מאד לחנך.

האם יש סיבה לזה או שזה קשה?

רבנו: קצת הוא חושב היות ויש לו בטחון עצמי יותר מדאי מה שהוא חושב הוא אומה.

מסיים רבנו בברכה: שתחנך או שתיעץ שיצאו ת"ח המקור לכל הדברים הם מדות וכך כתוב בספר שער הקדושה לר' חיים ויטאל שהכל מתחיל עם מדות ובאמת אם המדות הם בסדר יש לקוות אבל אם המדות לא טובות אזי לא יעזור שום דבר ועל המדות זה עבודה וכתוב בשם הגר"א שעיקר חיי האדם הוא שבירת המידות ואם לאו למה לו חיים ומי שובר את המידות הגויים בטח לא, היהודים החילונים גם לא, והלואי שהחידים א"כ מי נשאר יחידים יחידים.

דברים שהגיעו לקראת סוף הדפסה

מכתבי הרה"ג ר' גדליה הוניסברג שליט"א

חינוך

ריב. (ליל שבת קודש צו תשע"ה) סיפר רבינו בישיבה בכפר סבא גרו בסמוך אנשים שאינם חרדים, ואצלם בבית הספר של המזרחי המורה והתלמידים שנאו זה את זה, ואני הלכתי עם התלמידים של הישיבה, ונתתי להם יד בחיבה, ואנשים הללו קינאו לראות את האהבה בינינו, קינאו מאהבה שהיה בין התלמידים לרבותיהם.

אמר רבינו, שמעתי מהחזון"א שהחת"ס הסתיר כלפי חוץ את גודל אהבתו לתלמידים כדי שהבעה"ב שלחמו נגדו, לא יתקמו בתלמידים שלו, החזון"א רצה לומר לי בזה גודל אהבה שצריך להיות מרב לתלמידיו, אמר זה בביקורת על אחד שאינו מראה מספיק אהבה לתלמידיו.

ריג. שאלו לרבינו בדבר ת"ת (באחד מערי הארץ) שיש שם שתי כיתות, וביניהם גם ילדים מבתים מודרניים, ויש מהם השפעה לא טובה על שאר הילדים, ועלה בדעתם לפתוח שתי כיתות אחד לילדים מצוינים, והשניה לילדים אלו, השיב רבינו נחרצות בשום אופן לא לעשות דבר כזה, מפני שהילדים המצוינים יהיו מצוינים, אבל לשאר הילדים לא יהי' שום תקוה.

ריז. שמעתי מתלמידי רבינו בישב"ק שקרה פעם שהיו לפעמים הפרעות בשיעור וכדו' ורבינו לא הגביה את עיניו להסתכל, אבל באם ראה שההפרעות גברו ועברו הגבול, הגביה לפתע עיניו אף לרגע אחד [ללא אומר ודברים] ומיד הענין השתתק, מחמת מורא הגדול שהיה מרבינו.

רטו. שמעתי מתלמידי שהיו פעם בחורים בישיבה שניסו בכח להוציא את רבינו משלוותו, לפתע רבינו הגביה ראשו ואמר להם "אף פעם לא כעסתי", ובזה הסתיים הענין הנ"ל.

רטז. אמר רבינו, מנהגי היה, שאף פעם לא גערתי על בחורים, ואף שדיברו באמצע השיעור, ובכל זאת מצבי לא ה' גרוע ממגידי שיעורים אחרים, ואולי אף יותר טוב.

ריז. בחור שלא כל כך הקשיב הייתי שואל בשיעור מה דיברנו עכשיו? הבחור ה' מתבייש, אבל אני לא ביישתי אותו, הוא התבייש מעצמו.

ריח. שמעתי מאחד מתלמידי רבינו שהיה שנה אחת שהיו בחורים עם מרץ רב והפריעו רבות בשיעור, אמר להם רבינו "למה אתם רוצים שאני אעשה דבר שאף פעם לא עשיתי ואני יצעק עליכם".

ריט. שמעתי מאחד מתלמידי רבינו כשלמד אצל רבינו בישב"ק לפני כשלושים שנה, היה אחד הבחורים שהתקשה מאד בדיבורו, עד שהיה לו קשה לדבר עם חבריו, יום אחד ניגש אליו רבינו ואמר לו תבא לביתי בשעת הצהרים לאחר שתסיים לאכול, ורבינו הושיבו על שרפף לידו ואמר לו תאמר אחרי באיטיות

2. א.ה. כן אי' בשו"ע ה' כיבוד אב ואם (יו"ד סי' ר"מ סעיף י"ט) אסור לאדם להכביד עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם שלא יביאם לידי מכשול אלא ימחול ויעלים עיניו מהם שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול.

א.ב.א.א.מ.א, וכך הבחור הופיע בבית רבינו שלשה פעמים בשבוע ורבינו לימדו כיצד לדבר להקל עליו הדיבור, [לאחר זמן אמר עמו מילים של גמ' באיטיות] רבינו הקדיש מזמן מנוחת הצהרים כדי להחיות בחור.

רכ. שמעתי מרצ"ג נ"י שאשתו מורה בבית ספר בת"א, שהיו שתי בנות שלא התקבלו בסמינר, וכל השתדלות שעשו לא הועיל, להיכן פונים, לרבינו, אמר רבינו מה נקרא הדבר שאין מקום, שאין מספיק כסאות, שיטלו כסאות מביתי ויניחו בסמינר ויהי' מקום, למעשה לבסוף רבינו פנה לאחד ממנהלי הסמינר וביקש ממנו שיקבל הבנות, השיב לו המנהל שכבר עשה כל מה ששייך, ולא שייך בשום אופן לקבלם שזה יפריע לכל בנין הסמינר, אם רבינו סבור שצריך לקבלם אני מניח המפתחות על השלחן וחוזר מחר לכולל, רבינו שמע הדברים, ושאלו אתה בטוח שמחר בבוקר תקום? המנהל נחרד לדברי רבינו, הסביר לו רבינו שאין כוונתו חלילה וחס לקלול, אלא שהיתה מנהלת סמינר שבוים שהתפטרה מלנהל את הסמינר לא קמה בבוקר למה אין אנו יודעים חשבונות שמים, אבל יתכן שזה היעוד שלה משמים, וברגע שנגמר יעודה כאן בעולם נפטרה, א"כ מנין לך שתפקידך לחזור לכולל, אולי היעוד שלך לחנך בנות ישראל, וזה זכות קיומך, למשמע הדברים התקשר מיד המנהל להנ"ל ואמר לו תביא מיד את הבנות לסמינר, שאלו מה קרה בכזה בהילות, אמר לו אני כבר יסביר מה קרה שיבואו מיד לסמינר, סיפר הנ"ל שב"ה עקבו אחריהם והקימו בתים מאד יפים של תורה.

רכא. שמעתי מת"ח שמתגורר בעיר רכסים שזכה שם באפשרות לדירה יותר גדולה וחשש מהדבר מפני שסבר שבדירה שגרים עכשיו הילדים לא התרגלו לחיי רווחה, אלא חיו בצניעות ובפשטות, השיב לו רבינו שיכול לעבור להתגורר בדירה יותר גדולה, רק שיהי' בית פשוט ולא יעשה שם בבית דברים מיוחדים, וכן לאחר שיכנסו לגור בבית החדש, שלש שנים הראשונות שלא יעשו שום דבר בבית, ואכן באמת בתקופה הקרובה שנכנסו היה נראה שצריך לעשות דבר זה וזה והדבר לא היה נגמר, ובזכות עצתו של רבינו שלש שנים הראשונות לא לעשות שום דבר, זו עמדה להם.

רכג. שמעתי מילדי השכנים בבנין שהיו משחקים בשבת בחצר סמוך לחלון בית רבינו היכן שישב ולמד, והיה להם עונג מיוחד לראותו יושב ולומד, ולא פעם שהיו מרעישים והיה מפריע לו הרעש, היה סוגר החלון וממשיך ללמוד בחדר, [אף אם זה היה בימות הקיץ החמים] והיה לפלא בעיניהם שאף פעם לא העיר להם תלכו לשחק במקום אחר, אלא סגר החלון.

רכד. שמעתי מאברך שסבו ת"ח היה חברותא עם רבינו, והיה מרבה לעשן, והדבר הפריע לרבינו, כשהיה מעשן היה רבינו פותח החלונות, אבל מעולם לא העיר לו על כך, ולימים שאמרו לו דברים שרבינו אמר בעניני ציבור וכדו', התפלא מתי אמר הרי מעולם לא דיבר אף מילה.

רכה. עוד סיפר הנ"ל שהיה בחור שלמד טוב, ויצרו גבר עליו והחליט בהתרסה לעזוב את ספסלי הלימודים, והחליט שבזה יכה את כולם, והלכו עמו לגדולי ישראל, אחד אמר לו מוסר ולא השפיע עליו, והשני בכה לשמוע הדבר מרוב צער, אמר בלבו שלזה חיכה שיבכו ויגרום צער לכולם, הביאו אותו לרבינו, ורבינו קבלו באדישות ואמר לו מה אתה חושב שאתה מכה את מישוה, אתה מכה רק את עצמך, אם אתה רוצה תלך, וסיפר הבחור הנ"ל המילים האלו דקרו לו כל הזמן בלבו הוא סבר שנוקם בכולם, ולבסוף רבינו אמר לו שהוא שרק מפסיד לעצמו, ואכן לאחר תקופה לבסוף חזר לספסלי הלימודים, מפני מילים אלו שחדרו ללבו.

רכו. שמעתי מתלמיד ישיבת גאון יעקב, מלפני עשרות בשנים אמר לרבינו יום אחד לפני השיעור שאינו מבין שפת האידיש, כבר באותו יום החל רבינו לומר השיעור בלשון הקודש.

רכז. היה פעם שפתחו מסגרת ישבתי עם לימודי חול, ורצו לקבל גיבוי מרבינו בטענה שזה עשוי לבני חו"ל כאלה שממילא היו לומדים בכזו מסגרת בחו"ל, אמר להם רבינו במקום להביא את חו"ל כאן לא"י, תעשו הפוך תביאו את א"י לחו"ל ולפתוח שם ישיבות על טהרת הקודש, ולא להפך, והוסיף רבינו למעשה צריך לצאת ולמחות נגד מוסד זה, אבל בודאי לא לתת לכם גיבוי.

רכח. סיפר בעלה של גננת בגן ילדים בקטמון, שאשתו מצליחה להשפיע על ההורים מידי פעם לשלוח את ילדיהם למקום טובים, באחד הפעמים שהצליחה להשפיע על ההורים לשלוח ילדיהם לת"ת טוב, לאחר כמה ימים נכנס האבא לת"ת וראה שזה ממש מקום חרדי, ועד כדי כך לא חשב לשלוח ורצה להעבירו למקום אחר פחות חרדי, והילד לא הסכים בשום אופן, ואמר שיודע שרק כאן יהי' תלמיד חכם, ובמקום השני לא, לא היה ברירה לאבא והשאירו שם בת"ת והיום ב"ה גדל לחרדי גמור, סיפר הנ"ל שאותו אבא הי' גר בעבר בגבול ר"ג - ב"ב והיה לו חברותא מ'לב לאחים' כשנולד הילד הציע לו שרבינו יהי' הסנדק, והאבא התרצה לכך, ורבינו ברכו בברית שהתינוק יהי' ת"ח ובכך זכה הילד לגדול ת"ח.

רכט. חולין ק"ז ב' ת"ש דאבוא דשמואל אשכחיה לשמואל דקא בכי אמר ליה אמאי קא בכית דמחיין רבאי אמאי דאמד לי קא ספית לבראי ולא משית ידיה ואמאי לא משית א"ל הוא אכיל ואנא משינא א"ל לא מיסתייה דלא גמיר

מימחא נמי מחי. העירו לרבינו לכא' מדרכי החינוך למה אמר לבנו כך על רבו, הא לכא' לא מדרכי החינוך כך להשיב, ביאר רבינו כיון שעשה דבר שלא כהלכה לכך אבוא דשמואל היה מוכרח לומר כך על המלמד.

רל. שאלו לרבינו האם יש ענין שבנות ילמדו ספרים כהרמב"ן על התורה וכדו', השיב רבינו שהרב וולף היה אומר עדיף שהראש יהי' מלא בדברים אלו, מאשר דברים לא טובים.

רלא. (יום א' ח' אלול תשע"ב) בנוהג שבעולם את הבעייתים זורקים על אחרים, ואילו אצל עזרא הסופר מצינו להפך שלקח את כל הבעייתים עמו.

חרב גדולה וחזקה

רלב. שח הגרי"מ שליט"א: פעם שאל: יש לך חרב גדולה וחזקה, אבל ממש גדולה? חרב בשביל להרוג את היצר הרע? אין דבר כזה! לא מוכרים את זה בחנויות! ולכן גם לא היה נבהל מחולשות.

היו באים הורים ומחנכים של בחורים ואומרים ובוכים ומתנים על מצבם הרוחני שהוא מתחת לכל ביקורת, והוא לא נבהל. והיה אומר שזה רק תקופה, והיצה"ר הרי עושה לכולם את המוות, ועליו הוא הצליח תקופה. (מתוך קו' הספדים תלמידיהו ותלמידי תלמידיהו)

רלג. בס"ד לאחינו בני ישראל תושבי צרפת המתעתדים לעלות לארץ ישראל ה' עליהם יחי'

עתיד ילדיכם תלוי במקומות חינוך מתאימים. ובא"י קיימים הרבה סוגי בתי ספר, וכידוע גם מתוך בתי הספר שאינם חילוניים במוצהר, הרבה מהם אינם מחנכים מספיק ליראת שמים וקיום תורה ומצוות, והתוצאות ניכרות מאד אצל חניכיהם, ובפרט לטווח ארוך.

בחינוך החרדי לעומת זאת, מושם דגש מיוחד על יראת שמים, קיום ודקדוק במצוות, דרך ארץ וכיבוד הורים.

לכן מוטל עליכם חיוב לדאוג עוד בחו"ל למקומות חינוך חרדיים לילדיכם. ולהשומעים יונעם ויזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות ויתברכו בברכת ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

א.ל. שטיינמן
י' מרחשון תשס"ז לפ"ק
בני ברק יצ"ו

רלד. כנס לב לאחים בבהכנ"ס דברי שיר ב"ב

עצם הדבר שהתאספו אנשים ורוצים לחזק את אלה האנשים שהם צריכים חיזוק כדי שיוכלו להתחזק ביראת שמים ובתורה כ'י אנשים אלה כמו שאמרו הם תינוקות שנשבו וצריכים חיזוק, עצם הכינוס לשם שמים הזה זה עושה קידוש שם שמים שבזכות הזה ג"כ הרבה גורם שאחרי זה העבודה תהיה יותר קלה, כי מה שיש יותר זכויות בעולם זה כבר גורם שאפשר יותר לקרב את אלה שהתרחקו ממילא זה הדבר עצמו מה שעושים כינוס לשם שמים ומחפשים עצות האיך לקרב את אלה שהתרחקו משום איזה סיבה שיהיה, וגם אלה שאפי' לא התרחקו אבל הם צריכים עכ"פ קירוב זה עצמו כבר זכות גדולה מאד, ומקוים שהזכות הזו תועיל שבאמת אח"כ מה שיעשו הפעילים כל אלה שיעשו בבתים למשפחות בודאי יהיה סייעתא דשמיא גדולה לכל אחד שירתם לזה ויעשה את זה לשם שמים יהיה לו הצלחה גדולה ויהיה נזקף לזכותו הצלת נפשות ממש, כי חז"ל הרי אומרים גדול המחטיאו יותר מן ההורגו, ולהיפך מה שמציל אפי' יהודי אחד אין לתאר איזה זכות שיש לו, והזכות הזו באמת תלויה את כולכם כל האנשים שנמצאים כאן שהם באים כדי לחזק ה' יעזור להם שיצליחו במפעלם הזה ויצליחו לקרב את הלבבות לאבינו שבשמים, ובזכות זה הקב"ה יעזור להם ולמשפחותיהם בכל מקומות, שהקב"ה יעזור שיהיה להם טוב ולכל יוצאי חלציהם והקב"ה, יעזור להם בכל העניינים

רלה. (י"א טבת ע"ו) רבנו אמר לי שמשכיבים את הילדים לישון ואמרו להם לישון לא כדאי ללכת בחזקה ובתקיפות ובצעקות שילכו לישון, אלא פשוט להעלים עין.

ושאלתי לרבנו האם זה מצד דברי הגמ' בגיטין הלכך למרמרינהו בניחותא שיקבלו מיניה, רבנו באמת זה כך אם מדברים בתקיפות לא מתקבל.

רלו. נשאל רבנו מא' שבנו לודמ בת"ת שמתחילים ללמוד גמרא בכיתה ה' ובנו בכתה ג' ורוצה להתחיל ללמוד עם בנו כבר גמרא האם יכול. ואמר לו רבנו: **שילמד איתו אבל לא הרבה זמן.**

רלז. דברי חיזוק למלמדים ב"תורה אמת" כ"ב כסליו תשנ"ז

חז"ל אומרים ארבעה דברים צריכים חיזוק, ואחד מהם זה תורה. ובודאי אין הכונה רק על לימוד התורה אלא כל מה שנוגע לתורה צריך חיזוק, ואם על לימוד תורה בעצמו צריך חיזוק, בודאי שללמד לתלמידים זה לא פחות מזה, וצריך מאד חיזוק!

והרבה סייעתא דשמיא צריך כדי ללמד, כמו שרואים בחוש שלא כל מלמד

מצליח, וגם לא עם כל תלמיד מצליחים... אמנם חוץ מהסייעתא דשמיא, גם האדם צריך לעשות משהו.

והנה לא כל העבודות שאנשים עוסקים בהם שווים, יש עבודות קשות, ויש עבודות קלות יותר. וצריך לדעת, שהעבודה של חינוך, ללמד תלמידים, היא עבודה קשה! ולא רק מחמת שזה דורש הרבה כח גופני, אף שגם זה צריך, אלא בעיקר צריך שהאדם ישקיע בזה את כל כוחו. וזה לא דומה לדברים אחרים, שמספיק מה שהגוף עובד, אלא בזה צריך שישקיע המלמד, את כל כוחות הנפש שלו.

ומה שהאדם משקיע יותר כוחות הנפש, הוא מצליח יותר. כי התלמיד מרגיש יותר מכל אחר, ואם ההתמסרות פחותה מצד המלמד, זה כבר משפיע פחות. ואין לזה כל הסבר, אבל זו היא המציאות, שהתלמיד מרגיש אם זה נמסר עם כל הלב, ועם כל המחשבה, או שזה נמסר סתם, וצריך כל אחד לדעת דבר זה.

רלה. והנה בדרך כלל כל אדם יש בו ממת העצלות, ואי"ז עצלות רק לדברים גופניים, אלא גם לדברים רוחניים, ובדרך כלל לדברים רוחניים יש עוד יותר עצלות. וגם בתלמידים רואים את זה, יש תלמיד שעצל לחשוב ואינו רוצה להתרכז ולא להבין, ורואים הרבה פעמים שאומרים המלמדים על ילדים שאינם מצליחים, כי הם עצלים במחשבה. וכמו שיש עצלן בתלמידים, כך יש עצלות במלמד, דהיינו שאינו מרוכז כל כך בשעת הלימוד.

והאמת היא שיש הרבה סיבות שמפריעות למלמד להיות מרוכז בלימוד, כי יש עליו עול פרנסה, ועול הבית, וזה מפריע לו להתרכז בלימוד. ולפעמים כאשר בא ללמד ראשו רחוק מאד מלהיות מרוכז כל צרכו, בכדי להעניק לתלמיד את כל מה שהוא צריך.

וכל אחד יודע בעצמו שיש הרבה מצבים קשים, וכדי להשתחרר מכל זה ולהיות במצב של התמסרות, קשה מאד. והפסוק אומר "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה", קוצר רוח זה דבר שמקשה מאד על האדם להתרכז ולהיות בדרגה כזאת שיוכל להעניק לתלמיד. וזה מה שדורשים מהמלמד, שאף על פי כן יתמסר ויתגבר על קושי הריכוז, וזוהי באמת עבודה קשה.

רלט. הנה בב"ק (דף ס"ב ע"א) "אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה זההרי בו של כסף הוא, הזיקתו, משלמת דינר זהב. משום דאמר לה, מאי הוה לך גביה דאזיקתיה. פשעה בו, משלמת של כסף דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילי עלי, נטירותא דדהבא לא קבילי עלי". ונצייר דבר זה לעצמנו במי שנתנו לו סכום מעות, ואמרו לו תשמור שזה עשרת אלפים דולה, ולבסוף נתברר שזה מאה אלף דולה, יוכל אח"כ לטעון קבלתי עלי לשמור רק עשרת אלפים ולא מאה אלף, ואע"פ שבדין שמירה אין כל חילוק בזה, שהרי יש רק שומר חנם ושומר שכר, שומר חנם חייב פחות בשמירה ושומר שכר חייב יותר. אבל בשווי הפיקדון אין חילוק, ומחוייב לשמור עשרת אלפים כמו מאה אלף, וא"כ מה הטענה בזה. ואעפ"כ אומר רבא שיוכל לטעון טענה זו.

ויש לנו לראות מזה כי הגם שבדין אין חילוק, מ"מ דעת האדם הוא כן, שכשאנו יודע את גודל ערך הדבר ומה היא חשיבותו, אינו שומרו כל כך כפי ערכו. וכך הוא טבע האדם, שמטבע של כסף הוא שומר פחות מזהב, וכן בעשרת אלפים דולר הוא נזהר פחות מאשר מאה אלף דולר.

וכמו כן כשאדם לומד עם ילדים, כמדומני שכל אחד מאתנו אינו מבין מספיק מה הוא צריך עכשיו לשמור, ומה הוא צריך עכשיו ללמד. ובדעתו הוא סבור שזה כמו כסף ולא כמו זהב, ואינו יודע במה הוא עוסק. הוא עוסק בנשמות קדושות! נשמות קדושות של כלל ישראל! בפרט בימינו שכלל ישראל נשאר מעט מאד, כי חלק גדול לדאבוננו, רחוק לגמרי ואין לו כל שייכות עם יידישקייט, והם החלק הגדול ביותר, ממש מיליונים בכל הארצות, נטמעו ממש בין הגויים עם נישואי תערובת, ואינם יודעים שום דבר. וחלק קטן נשאר שיש להם עדיין שייכות עם יהדות, ומתוכם החרדים, ומהם אלו שרוצים ממש ללמד את בניהם תורה בקדושה ובטהרה, הרי זה מעט מאד! והם ממש הנשמות היחידות מה שיש בכלל ישראל. וכל אחד אם היה עושה חשבון כזה היה צריך לחשוב, כי אי"ז עבודה סתם מה שהוא עושה. כי האדם הוא רגיל מתוך השיגרה וחושב שהוא עושה עבודה, וכמו שיש שאר עבודות כך יש עבודת "מלמדות" וזה גם עבודה, הוא "מלמד". [וכשואלים אנשים מה הם עושים, אומר אחד אני יושב כולל והשני שהוא מלמד, עונה "אני עובד"].

אך אינו כן, כי דבר זה הוא התמסרות לנשמות הכי טהורות שבכלל ישראל, ומזה צריך להבנות כלל ישראל, הדור הבא. הרי מי יהיה הדור הבא? הילדים האלו הם העתיד של הדור הבא.

רמ. והנה אדם הרבה פעמים שוכח מזה, ואינו נזהר בדיבור כ"כ, ופעמים מתוך כעס הוא מדבר איזה דבור שאינו הגון כלפי ילד, וזה פוגם! [ואין הכוונה לדיבור מגונה אלא איזה זלזול בילד] ובזה הוא יכול לאבד את הילד, ואינו יודע מה שהוא מאבד עי"ז. ואיני בא בטענות חלילה, אלא כל אחד יודע בעצמו, וצריך כל אחד ואחד מאד להתחזק בזה ולדעת במה עוסקים "ביסוד של כלל ישראל". ובפרט הילדים שיש כאן בחדרים, הם כמעט העידי עידית של כלל ישראל. כל ילד הוא ממש נשמה קדושה! וצריך לטפל בזה בכל כך עדינות וכל כך התמסרות. ואיני בא בטענות אל אחרים אך צריך להתחזק בזה, ואז ההרגשה היא אחרת.

רמא. וצריך לדעת להזהר בכמה דברים. ראשית זה דבר ברור שכל אחד צריך להיות מסודר ומוכן מראש את מה שהוא צריך ללמד. וצריך לזה הרבה הכנה, הן עצם הלימוד צריך להיות שגור ומוסבר לו עצמו היטב, וגם להסביר את הדברים היטב, וכל זמן שאצלו זה לא מוסבר טוב, אינו יכול להסביר את הדברים היטב, לכן ממילא צריך מאד מאד להתכונן היטב כדי שיוכל להסביר. ואפ"י אם כבר למד את הדברים כמה פעמים, אעפ"כ צריך כל פעם לחזור ולשנן פעם אחר פעם, לסדר לעצמו האין להסביר.

רמב. וחוץ מזה צריך ג"כ לעבוד על עצמו שבשעה שהוא מלמד יהיה קצת מרום יותר מסתם בן אדם, שלא יהיה כל כך רגיש, כי אם הוא יכול להתרגז על כל דבר וכדו', הוא לא יוכל להיות מוסר התורה לדור הבא... ואם כל אחד ירגיש את זה, יש לקוות שבעזרת ה' נוכל להכין את הדור של הגאולה, שיעזרנו ה' שנגאל בקרוב.

רמג. ועוד צריך להתחזק וזה העיקר, שיהיה הלב שלו מסור, להרגיש שהוא עושה עכשיו "מלאכת שמים", וכשיועד שעושה מלאכת שמים זה כבר דבר אחר לגמרי. וגם בגלל זה יעלה האדם עצמו וכשהאדם מעלה את עצמו ממילא יתעלו גם הילדים אחריו. ויעזור ה' שיגדלו הנערים להיות יראי שמים תלמידי חכמים, ויגדלו למה שרוצה מהם הקב"ה, ויהיה המשך של התורה לכל הדורות כמו שרוצה הקב"ה, שלא תשכח מפי זרעו.

והקב"ה יעזור לכולם שאתם בודאי מסורים לזה, ומ"מ צריך חיזוק כמשאחז"ל, וכל מה שנתחזק בזה בודאי יעזור הקב"ה שנזכה באמת לגדל תלמידים יראי שמים תלמידי חכמים כרצון הקב"ה.

רמד. שאלו על איזה נקודה בחינוך כדאי לעמוד יותר חזק, בודאי כל דבר צריך לעמוד עליו, אך קודם כל בין אדם לחברו, שזה פוגע בכל האדם, כי כשבין אדם לחברו מתוקן - יש יותר סיכויים גם על בין אדם למקום. אך אם בין אדם לחברו אינו בסדר, גם בין אדם למקום אינו בסדר.

רמה. באחד הערים בארץ היו מסובבים בלילות שבת נערים שונים, ובא לשאול את רבנו מה לעשות, והציע להם שיעשו להם עונג שבת, אבל שיארגנו חמש בחורים בכל בית ולא יותר שע"ז יוכל לשלוט עליהם ולא ייווצר שהנערים ישלטו על האומה.

רמו. דברים שנמסרו כדי להקריא בכנס מחנכים בצפון שלהי ניסן תשס"ג. [בסוף זכו לשמוע מפה קדוש בעצמנו]

כנס זה של מחנכים להתניעץ ולמצוא דרכים אין להשפיע על ילדים ותלמידים שלא יצא תקלה ע"י הזנחה של אלה שצריך מאד להשפיע עליהם. ודאי זה דבר ראוי וצורך גדול לעשות את זה ויה"ר שיהא בסיעתא דשמיא בהצלחה גדולה, שמכנס זה יהיה תועלת גדולה לחינוך התורני, ויתגדל שם שמים ע"י זה, ויהיה לרצון לפניו ית"ש, ונזכה לראות בהרמת קרן התורה והיראה במהרה בימינו אמן סלה.

רמז. הרה"ג ר' יצחק לויינשטיין זצ"ל שאל את רבנו שביתו מבקשת שילמד איתה, מה הוא יכול ללמוד איתה, ואמר לו 'ארחות צדיקים'.

ליב"ה

רמח. בשילהי תשרי תשס"ה התקיים כינוס מועצת גדולי התורה של דגל התורה במעונו של מרן הגרא"ל זצ"ל על גזירות החינוך (כינוס זה היה יוצא דופן במיוחד באשר חוץ מכינוסי ערב בחירות וטרנס כניסה לקואליציה אחר הבחירות לא התקיימו כינוסים כלל על פי הנחייתו של מרן הגרא"ל) ומכיון שבדרך כלל ההחלטות והדיונים התבצעו לפני הכינוס על ידי הרב אברהם רובינשטיין שליט"א - מזכיר המועצת הכתיב לו הגרמ"ל את סעיף ה' מההחלטות המועצה שם. פונים למנהלי התתי"ם - מוסדות הפטור ובהוראה חד משמעית אוסרים עליהם לעבור משינוי מעמדם זה ולהיות במסגרת 'מוכר שאינו רשמי'. באותו יום הגרמ"ל כבר החל את הזמן בישיבה והמתין בצהרים לאחר השיעור עד שהרב רובינשטיין הגיע ושמע את הדברים והלך למרן הגרא"ל וחזר לרבנו עם הסכמה ממרן הגרא"ל לסעיף זה, ורק אז פנה לנוח, באומרו שסעיף זה הוא המשמעותי ביותר מכל הסעיפים שהוחלטו בכינוס, כי הרוח החלה לנשוב בין המנהלים שלאור הקשיים העומדים עליהם ממשד החינוך והקיצוצים בתקציבים כדאי לעבור למוכר שאינו רשמי, במיוחד שיש כבר מוסדות מפוארים שנמצאים במסגרת זו גם בהוראת היתר ממרן הגרא"מ שך זצ"ל, וכן ממוסדות של חסידויות מפוארות, גזירת הליב"ה הכריחה ואילצה את אותם מוסדות להתפשר ולהכניס יותר לימודי חול ובפיקוח, ולכן חשב הגרמ"ל מכך. ואכן החלטה זו התפרסמה והיו לה הדים רבים. על נחיצות העמידה במשמר החינוך הטהור.

שבועיים לאחר מכן במוצש"ק וירא קיים רבנו במעונו אסיפה לכל מנהלי התתי"ם בארץ הקודש - המשתייכים לזרם דגל התורה, הגרמ"ל שלח לרבנו הגר"ח קניבסקי שליט"א לבקש את השתתפותו ואכן הוא ישב לצד רבנו בראשות האסיפה. מרן הגרא"ל זצ"ל שהה באותם ימים במסע חיזוק בארצות הברית, ובעש"ק עמדתי בקשר עם הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין שהיה עמו שם. לבקש שמרן הגרא"ל ישלח את דברו בכתב לכינוס זה, ואכן ביום שב"ק כאן בא"י

אלו שזרקו אותו לכבשן גם נכוו ומתו. והוא ניצל בנס, ניסי ניסים שאין לתאר, נכנס בשלום ויצא בשלום.

אם כן, שהייתה כזו מסירות נפש, מדוע התורה כתבה כי ידעתי וגו', היה צריך לומר כי ידעתי על זה שמסר נפשו ונכנס לתוך כבשן האש, מסר נפשו למות הכל בשביל הקב"ה, ובכל זאת לא כתוב, אלא, כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו וכו', כלומר, הוא חייך את בניו לשמור את דרך ה'.

כוונת הבריאה להיטיב עם האדם

ידוע שמה שהקב"ה ברא את העולם אין לו בזה שום צורך, הקב"ה לא צריך שום דבר, לא כבוד ולא שום דבר. מה הקב"ה רוצה? להיטיב עם בראיו, שהאדם יעבוד את ה'. הקב"ה צריך את העבודה של האדם? הוא צריך את זה? לא! הוא רוצה להיטיב, ומה שזוכים אין לתאר.

הגמרא אומרת, השכר שהקב"ה ייתן לצדיקים לעתיד לבוא עין לא ראתה אלוקים זולתך ייעשה למחכה לו. אי אפשר לתאר איזה עונג, איזה טוב. בן אדם כל זמן שלא טעם את זה לא שייך לומר איזה טעם. אדם מבין גשמיות, אוכל טוב, שתייה טובה ועוד דברים טובים, ולא מבין מה זה השכר לעתיד לבוא, תענוג שאי אפשר לשער.

אנשים יכולים לחשוב, האם הקב"ה ברא את העולם להכניס אותם לגיהנום? וכי בשביל זה הקב"ה ברא את האדם? רוב האנשים הולכים לגיהנום. גויים ודאי הולכים לגיהנום, מה שיש חסידי אומות העולם הם יחידים מאוד. כלל ישראל, לדאבונו, חלק הכי גדול, חילוניים, הולכים לגיהנום.

על כרחך, מוכרח לומר שהקב"ה רוצה לעשות טוב וכדאי לו להביא עולם שכל כך הרבה רשעים ילכו לגיהנום כדי שיהיו אנשים יחידים, בודדים, יחידים סגולה מכל הדורות שיזכו לטוב האמיתי שהקב"ה רוצה להיטיב עימם.

השתלשלות הדורות - לזכות לטוב האמיתי

כמו שהקב"ה ברא את העולם הרבה דורות. למה צריך הרבה דורות, שיביא לעולם רק דור אחד. כמה אנשים שיש בכל הדורות, בכל ששת אלפי שנות קיום העולם, נניח מאות מיליארד אנשים, שיביא את כולם בדור אחד וזהו, ולשם מה השתלשלות כל הדורות.

אלא, היות ויש אנשים שלא יזכו והקב"ה רוצה מה שיותר אנשים שיזכו לטוב האמיתי, הרי שדור אחד מת, בא הדור השני ומתקן אותו, אומר קדיש, לומד משניות ועוד דברים, וכן הבן מתקן את אביו, וכשהוא מת, בא בנו אחריו ומתקן גם אותו, לכן הקב"ה ברא דור אחר דור שדור הבא יתקן את הדור שלפניו, כדי שיהיה מקסימום אפשרות שיהיה טוב, הקב"ה רוצה רק טוב, לא רוצה גיהנום, רוצה אנשים שיזכו לטוב האמיתי.

ממילא מכיוון שכל מטרת הבריאה לתיקון הדורות, אם לא יחנך את בניו שיגדלו כראוי, הרי שאין קיום ותכלית לבריאה. ממילא הקב"ה משבח את מה שעשה אברהם אבינו בחינוך הדורות הבאים, למען אשר יצווה וכו'.

תכלית החינוך - להגיע לתורה ויראת שמים

וזה גם כן כלל ישראל זכו על ידי החינוך, אצל הגויים אין חינוך, אצל חילוניים לדאבונו גם כן אין חינוך. ב"ה שאנחנו, למרות שזה קצת, הקב"ה כדאי לו הרבה הרבה, ח"ו, לא טוב, כדי שאנשים יזכו לטוב על ידי שיתחנכו כמו שצריך ויזכו לגדל דורות על דורות, דור הולך ודור בא, הכל כדי להגיע לטוב שהקב"ה רוצה.

אדם שמחנך שידע, התכלית שכל הדורות הבאים יהיה טוב, ומה הטוב - אין טוב אלא תורה, אין טוב אלא יראת שמים, כל הדברים האלה יזכו ולזה צריך לחנך, שלדורות יהיה טוב עד הטוב האמיתי שכל הבריאה כולה מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

בזמן מתן תורה כתוב ההרים רקדו כאילים, זה לא הולך על יציאת מצרים, אלא, על מתן תורה. אומרים חז"ל, וכי הר יכול לרקוד? כן, בזמן שהקב"ה עשה מתן תורה הוא עשה שינוי הטבע להראות כי עתה הגיעה הבריאה לתיקונה, לכן שינה הטבע של ההרים רקדו כאילים. בשעת הגאולה האמיתית שנזכה למלאה הארץ דעה את ה', נזכה עוד יותר להריעו תחתיות ארץ פיצחו ההרים רינה, הכל בשמחה. ונזכה לתכלית האמיתית שהכל הטוב האמיתי.

על המחנך להדגיש שהתכלית להגיע לתורה ויראת שמים, ואז יזכו לכל הטוב והקב"ה יעזור שנזכה לגאולה האמיתית ומלאה הארץ דעה את ה', אז יהיה הטוב האמיתי וכל הבריאה תשמח שמחה כזו שאין לתאר. הקב"ה יעזור שאם תלכו בכיוון זה נזכה באמת בקרוב לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

התקבל פקס של כתי"ר מרן הגראי"ל שהצטרף למכתבו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

בס"ד ערש"ק פר' וירא תשס"ה לכבוד מנהלי הת"תים שליט"א המתאספים בבית מע"כ מחותני הגאון ציס"ע הגרמ"י ליפקוביץ שליט"א שלום רב הנני לחזק בזה את מנהלי הת"תים הניצבים במאבק כנגד קיצוצי תקציב וניסיונות פיתוי לשנות מעמדם של הת"תים מקדמת דנא ולשלוח מלמדים להשתלמויות וכן לא יעשה והנני פונה לנדיבי עם לתמוך ולסייע בידי מוסדות אלו שיוכלו להמשיך בדרך הסלולה לנו בלא שום שינוי וכל המסייעים יתברכו ממקור הברכות בברכת התורה. יוסף של' אלישיב

דברי מרן שליט"א א"צ חיזוק אי"ל שטיינמן.

רמט. בחשון תשע"א לאור גזירות חדשות שנתחדשו, דובר על אסיפה של מנהלי התתי"ם בבית הגרמ"ל, למעשה תוך הדיונים אודות האסיפה והרכב המוזמנים הביע רבנו את דעתו שיבקשו ממרן הגראי"ל על קיום הכינוס בביתו שיהיה בזה תועלת יתירה מאשר שיהיה בביתו מצד כמה סיבות. ואכן מרן הגראי"ל קיים את הכינוס בביתו בראשות גדולי התורה והחסידות, לא היה קשור בדוקא לחברות במועצה"ת, המוזמנים הוזמנו על ידי מרן הגראי"ל ורבנו שעמדו בראשות האסיפה. אמנם את ההחלטות כתב הגרמ"ל ושלחם לעיונו של מרן הגראי"ל זצ"ל שהסכים ותמך בזה באופן מלא. (דובב שפתיים)

רנ. דברי רבנו בכינוס למחנכים כסלו תשע"א [נתפרסם בקו' יסודות החינוך ויש"כ]

אברהם אבינו נשתבח בחינוך בני ביתו

"כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות משפט וצדקה".

ידוע שאברהם אבינו מסר נפשו על הקב"ה והלך וצעק רק הקב"ה הוא מנהיג את העולם. אומות העולם כולם היו שקועים בעבודת אלילים (הגר"א אומר, שכל עבודה זרה הייתה יחד עם עריות, לא היה סתם עבודה זרה) והוא הלך וצעק נגד זה עד כדי כך שהמלך נמרוד הכניס אותו לכבשן האש שהיה כל כך בוער שאפילו

המועדים

במחיצת מרן

הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

קטת עימוד וניצוב

עובדות | הלכות | חידושים | ביאורים בהלכה ובאגדה, בעניי המועדים ממרן רבנו זצ"ל

כאיל תערוג

הלכות, הלכות וביאורים
בעניי המועדים

ממון רבנו
הגראי"ל שטיינמן
זצוק"ל

מבית

כאיל תערוג

כרך חדש

672 עמ'

ניתן להשיג בחניות הספרים ובטל: 052-7680034

שבת טיש

וּקְרַאתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

מוציא מצה - תז"ל מספרים, כי כשהיה שמאי הזקן מוציא בהמה נאה, היה אומר הרי זו לשבת, אך הלל היה קונה רק בערב שבת. ולהלכה נפסק, שמי שיש לו בטחון יעשה בהלל, והאחרים יעשו בשמאי. ובכיל פסח שהוא ליל שמורים וליל האמונה, אנו בוטחים בקב"ה בכל לב, ועלי ידי פן מוציא מצה - מוציאים את המצה ומריבה מתוכנו, פיון שאנו בוטחים בה' ויודעים שהכל נעשה ברחונו. אבל מי שעדיין אצלו מרור בדרך - שהוא חש במרידות הפרוכה אצלו, הוא צריך לשלחו עורך - להכין מראש בהמה נאה לשבת כמו שמאי, פיון שאין לו בטחון מלא, ולכן צפון - יצפינו ויחביאו מבעוד מועד. אך מי שהוא בדרך - שהוא מברך על הרעה בעין הטובה, פיון שיוזע ונבטח שהכל לטובה, אזי הלל נרצה - אל תקרי הלל אלא הלל, שהוא רצוי ונוהג בהלל הזקן שהוא בעל בטחון בה'.

יכול מראש חדש - אל תאמר שגאלת ישראל היתה בזכות המצוה הראשונה שנצטוו, שהיא מצות קדוש החודש, אלא בעבור זה לא אמרתי, אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך - נוטריקון מלבושם, וראשי התבות שיש מצה ומרור מנחים - הם ושם, כי בזכות זה שלא שנו לבושם ושםם וכו' להנצל.

שהקב"ה חשב אתי הקץ - ללמדך שהקב"ה מחשב בכל יום את הקץ ומבקש לגאל את ישראל, היום אם יבקלו תשמעו. ולכן נאמר פאן כלשון של הקב"ה, כי הנוטריקון של קדשא גריד הוא, הם בגימטריה בכל יום.

וגם ראיתי את הלחץ - הלחץ במלוי האותיות בגימטריה שבת, כי הקב"ה רואה שישאל לוחצים עצמם ומתאמצים לקנות לכבוד שבת, ואף כאשר מצרים לחצים אותם דהינו שהם במצור ובדחוק, בכל יאזאת הם מכבדים את השבת. ולכן אמר הקב"ה למשה ואשלחך אל פרעה, מלשון פרעון, לוי עלי ואני פורע.

החמץ מרמז על היצר הרע, אותו יש לבער בפסח ולעוקרו מן הלב. ורמז לדבר באמירת כל ידכפין ייתי ויכול, שהן בגימטריה בתשובה.

(מגדנות)

ספורים

בסמוך לימי הפסח, החל רבי יוסף שלמה מפוניבז' בפעילות נמרצת ליסוד תלמוד-תורה וישיבה בפוניבז'. הדבר היה לצנינים בעיניו של 'הקומיסר' היהודי מטעם הקומוניסטים, והוא הטיח דברים קשים באזני הרב, על-כך שאין צורך, חסד-שלום, בלמוד התורה בסגנון 'החדר' העתיק. אך הרב לא שם לבו אליו, והודיע לו בעזרוח כי "אף-על-פירכן נקים פה תלמוד-תורה וישיבה". כליל הסדר הסב הרב, שהיה רחוק ממשפחתו, בבית מארחו בעיר, ולפתע נכנס הקומיסר בשפניו ועופות. כלם נבהלו למראהו, אולם היחיד שלא חת ממונו היה הרב מפוניבז', שהמשיך באמירת ההגדה בהתלהבות ובקול רם, תוך התעלמות מחלטת מנוכחותו של האורח הבלתי-קרוי. בהתלהבותו סחף עמו את כל המסבים, ובני המארח העידו לימים, שמעולם לא זכו לאמירת ההגדה בהתלהבות כזו, אמירה שלא מעלמא הדיו. כל אותו זמן פסע הקומיסר הלך וחזר בשפניו ועופות והוא חורש מזמות, אולם נעימת קריאתו של הרב רכבה את לב האנב, הצלילים פרטו על נימים נסתרים שבחביון-נפש, והעירו את הנקדה היהודית שבו. לפתע התישב האיש ליד השלחן, בקש הגדה וגביע-יין, והמסבים התפעמו לראותו משתתף עמם בכל מהלך הסדר, לרבות בזית מצה ומרור, חרסת וארבע בוסות, בשבח והודיה לה' יתברך "אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון". בחלי-המועד פנה הרב אל חותנו של הלה, ודבר על-לבו להפגיש ביניהם לטובת הת' והישיבה, והקומיסר שלח למסר לו, כי אמנם אין באפשרותו לשוחח עמו באפן אישי עקב תפקידו המקושלתי, אולם למעשה יעשה עצמו כמי שאינו רואה ואינו שומע, והרב יוכל לפעל ברחונו. כך אמנם התרחש, והמהפך היה לנס ופלא בעיר.

'נחומקה' לץ' משקלוב, היה ביש-גדא ומחסר-לחם, אך שמח וטוב-לב תמיד. ורגיל היה לומר: "יודעים אתם מה הרווח רבי יהודה שהיה נותן סמנים במכות, דצ"ד עד"ש באח"ב? הרווח מה שאני מרווח - מכות... שהרי בנוטריקון שלו החסיר רבי יהודה את המלה 'מפת' מבכורות, ונמצא שהרווח מפה. וזה מה שאני מרווח תמיד ועולה בגודלי, רק א' מפה..."

בתקופת פהנתו של רבי יהושע ליב דיסקין מברסק בעיר לומזא, היה שם יהודי בשם איזנשטט, שנכדו היה לעתיד ראש הקהל בעיר. הוא רכש קמח בפרס הפסח לאפית מצות, ולפי ההסכם בינו לבין סוחר התבואה, היה על המוכר להביא בעבורו את הקמח לעיר גריבה הסמוכה. אתרע מזלם, ובדרך החלו לרדת גשמים עזים, והקמח נרטב בלו במים. טען הלקוח: "קמח למצות קניתי, ולא קמח שהתחמץ במים", אולם המוכר טען: "הרי קמח מצות מכרתי לך, כשר למדהרין, וכשרידו עליו מים היה הקמח כבר תחת ידי, וברשותך אפוא נחמץ, ואם-כן אין לך עלי מאומה". עמדו השנים לפני רבי יהושע ליב לדיון, והוא פסק לטובת המוכר. יצא הקונה בשבון-לב, שכן הפסיד ממונו רב, אולם הרב הרגיעו וברכו מקרב-לב כי הקב"ה ימלא חסרונו בקרוב. התעודד הקונה מדבריו, והכניס את מטען הקמח שהחמץ אל מחסניו הגדולים, בתקנה לנס. ואמנם, אותה שנה היתה שנת בצרת, ושער התבואה עלה פלאים. האיש מכר את קמחו במחיר גבוה, והרווח פי ארבעה וחמשה ממה שהיה מרווח בקמח למצות.

מאזרות

וְרַבִּי אֵלִיָּהוּ בִּינָם מְסַלֵּוֹצֵק זצ"ל
 ש' ה'הלולא שבת קדש ט"ו בניסן תקנ"ו

וְיָדָוּר, שְׁנוּעַ בְּבִקְיֹאתוֹ בְּשָׁם בְּעֶלְפָּה
ש. מְקַלֵּב וּבְעַל־מוֹפֶת וּקְדוּשַׁת־עֲלִיּוֹן. שְׁמֹשׁ
דִּמְיֹשִׁשִׁים וּמִוְרֵה־צֶדֶק בְּעִיר שְׁקִלּוֹב, וְאַחֲרֵי
הַתַּעֲטָר לְרֹאשׁוֹ הָעִיר סִלְוָצֶק עַל־מִקְוֶם
רִבִּי יַעֲקֹב פִּינֶס, שֶׁהָיָה נִכְדוֹ שֶׁל רִבִּי יַעֲקֹב
מִטּוֹמִשׁוֹב שֶׁנִּהְיָ בְּצוּמִיר בְּגִזְרוֹת ת"ח.
מִיָּחָס בְּחֹטֵר מִזֶּבֶן רָשִׁי הַקְדוּשׁ. חוֹתָנּוֹ
דודוֹזְקֵנוּ רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּהֱנִיָּה שְׁפִירָא
צוֹקֶצ, נִכְדוֹ רִבִּי יִצְחָק ב"ר שִׁמְשׁוֹן מִקְרָקָא אֶתְנָן
ר"ם מִלְבָּלִין. בְּנֵיו הָיוּ "אַלְיָהוּ וְזֹאט", מִפְּנֵי
הָיָה הוֹלֵךְ שְׁחוֹחַ וְכַפּוֹף מַעֲט עַל־פִּי מַעֲשֶׂה
ה', כְּפִי שֶׁנִּכְתַּב עָלָיו. מַצְעִירָתוֹ הָיָה סִפְרָא
וְהֶעֱלָה חֲדוּשֵׁיתֹרָה רִבִּים בְּמִקְצוֹעוֹת
שֶׁם בְּתוֹרָה. בְּשֶׁנֶּת תק"ג הִדְפִּים בִּזְלָקָא אֶת
ו' תַּנְא דְּבִי אֲלִיָּהוּ" בְּעִנְיֵי הַמְצוֹת וּמִקְוִין.
שֶׁיְּהִי הַמְצוֹת בְּנִסְתָּר וְנִגְלָה, חֲדוּשִׁים בְּשָׁם
ב"ם. מִרְאֵי־מִקְמוֹת לְדַבְּרֵי הַתַּסְפּוֹסֹת בְּשָׁם
רִבִּי מוֹסֵר. וּבִהְיָדְרָתָם שֶׁ הָיוּ סוֹפֵר עַל שְׂאֵר
יְדֵיו וְחֲבָרֵי אֲבוֹתָיו, עַל הַתּוֹרָה, הֵאָרֶץ שֶׁלֹּא
הָיָה עַל סִפְרוֹ הַסְפִּימוֹ דְּזוּלִי דוֹרוֹ, "אֲזַנִּי פוֹלִין
וְרוֹסִיא", אֲשֶׁר בּוֹתְבִים עָלָיו דְּבָרֵי שֶׁבַח
יָדִים חֲשׂוּבִים. עַל מַצְבֵּתוֹ שֶׁבְּסִלְוָצֶק נִחָת
נִסְקָד וְגַל עֲשֶׂהָ חֲבָרִים, בְּשָׁם וד' טוֹרִים.
קֶס הַיְּבָרָה קְרִישָׁא נִכְתַּב "יוֹם שְׁנֵית־קֶדֶשׁ א'
ח, נִפְטֵר הַזֶּקֶן הַיֵּשִׁישׁ הָרַב הַמְּפֹאֵל מִהוֹרֵר
הוֹ וְנִקְבַּל לְמַחְתָּר, מִוְרֵה־צֶדֶק פֶּה
תַּנְנִי. מִמַּצְאֵי שְׁפִיחַת פִּינֶס הָיָה רִבִּי אֶהֱרָן
שֶׁהָיָה אֶת שְׁמוֹ פִּינֶס לְקוֹטֶלֶר, בְּשָׁמוֹ
לְבֹב מִשְׁפַּחְתּוֹ, מַחֲשֵׁב גִּיּוֹם לְצַבֵּא הַרוּסִי.

יִזְמִיךְ דַּעַת

על מאורע מעניין שאירע עש'הדי' בפסח תל"ד, הוא מופ' במענה ט"ו. הוא התארח בבית הקרית - ר"ה קהלת ר' ישרעל' בלעז טו"ט, ובכלל עסק' עם המשרת הקדמית - לקח' על בית המצות ויריות החובה. והעבירו על ראש כל אחד מהחששים י' פעמים, וחלף אצל אנשים שהיו יושבim מן הצד, וגם עליהם עבר, וראש' אל ציר' הם בלעז ט"ו במעמ'. ואני אמרתי' דף' הקרית' ואל' ב' ציר' / ר"ה קרית' ובר' לרמנים שמתר. אבל לראש' אשר לא... מ' מציג' נאח' עש' הדידי' כדרכו, כש' קרם' פעם אחת... הקרית' שתיים, הרי שלוש, אבל קר' לראש' גבר ציר' ואל' לטוב' י' פעמים לכל ג' מעמ'. מנהג זה... בהנהגת' ומוקד', שאחד מן הבית הנהג' הקדמה ומסובב' י' פעמים על ראש' המסובב, וכלם שרים' א'תמול היינו עבדים, היום בני חורין. היום כן, אשכנזי אחראע' דשראל בני חורין - נחשב כמנהג קדמו, ומייחסים אותו לנאנוני בל' הם הנוסב' ב'מיקום השני' א'תמול, מפא'לש' שבת תר"ה למסעות בקהילות ישראל, בזמיר את המנהג, ומספר על צד' א'תמול א'תמול י' אחד מן המסובב' לוקח את הקדמה ומגביה אותה מעל לראש' כל אחד מן המסובב' על גביעם אחרים. והוא האיש אשר י' עישה' לו כואח, מאמין להיות ב'ו' י' יעלה בימיו'. וכן היה מ' שהחשיב את ל'מנהג' משובה'. המנהג נזכר בידי ר' יצחק אלאחר' תלמיד רבי יהודה בן הרש"ו ש' ונהג' להקרי' הקדמה שראש' אכ' אשכנזים, וכן ב'בית יוסף' ב'אשר מ' ירוחם' ו'תנאים' להנהיג' על ראש' התוקחות, וכן ב'אשר היום' (שכואמו' א'תמול עניו, וכן הקדמה על ראש' ו'הוא עמד' ור'למי' מן שורש' לכת' די שישאל, ו'אשר שנימור' אותה ברייתא יחזור בקדמה על ראש' המסובב'. מסתבר י' מקור' מנהגת' בעקבות השולחן מן חז"ל, ר"ה ישישאלו התקדמה מודו עוקרים את השולחן שם הסעודה, וביסוד' המנהג היה ש'שור' המנהג הקדמה על ראש' חז"ל ר"ה שישאל, ומה נוצר' המנהג להעביר הקדמה גם על ראש' המסובב'. וסיבות נוספות נתנו למנהג: זהו לעניני' כבוד' שהיה לצל' על ראש' עם קודש', זה הפסוק 'ונעמד' מודו עליהם', זהו לנאמר 'א'תמול א'תמול' תנאים'; זהו לציאת' צד' מן א'תמול' ב'ת' 'שכואמו' עוררות בשמולות' על שכם', ולכן מסובב' את המצות והירקות ומכסים' בבגד' כדי להראות' שכן יצאנו ממצרים; זהו, להבט' את המצות או כ'פירות' להיות מסובב' בהן. ובדרך' נוסף' הוסיפו' שהנהג' ש'ד' שפירטו' המסובב' את האדם במצות, וכן לרמו' שישאל' מעל' המזל' כפי 'השקד'א' הגביה' את אברת' עם הכוכבים, ולכן מגביה' את הקדמה; או שהוה' כמכרה' כש'ן סיבות' התרגלו' י' פעמים עשי'ת'.

יהודי תימן נתפסו בעיני המוסלמים, בבקריאם במלי דרקריא ובכדענים בכל סודות הקריאה. יחס זה היה גם לפשוטיהם בקרב יהודי תימן, ועל אחת כמה וכמה יחסו ערביי תימן וכולות בלתי מוגבלות לחכמי היהודים ודבניהם, והיו בטוחים כי אין דבר נסתר ונעלם מנגד עיניהם. לא פעם, היה אפשר לראות שיח' מוסלמי נכבד, פוקד את ביתו הקטן של אחד הרבנים היהודים, ומבקש ממנה עצה ותושיה, ולעתים עמדו הנשאלים נבוכים, שכן נדרשו למצוא פתרונות שמימיים ונעלים, כאלו מטיילים הם דרך קבע בנתיבות השמים בבשבילי כפרם. באחד המחזות הגדולים בתימן, התגורר שיח' עשיר מפלג, בעל אחוזת נרחבות ועבדים ושפחות לרב. שנה אחת, בימים הסמוכים לפסח, נגנבה באישון לילה סוסתו האצילה, עליה היתה גאנתו ותפארתו, והוא היה מוכן לפדותה בכל מחיר שבעולם, כדי להשיב אליו את גאנתו ונקרתו האבודים. במשך ימים מספר, התחזקו שליחיו וחייליו הנאמנים באזור בלן אחר עקבותיה של הסוסה, אולם לשוא היה עמלם וזו נעלמה כאלו בלעתה האדמה. השיח' ראה בנגבה פגיעה במעמדו, וחשש מרוב שפעמונו הרם ישפיל בעיני נתיניו כתוצאה מרוב שגגים הצליחו להערים עליו, ולכן הטיל את כל כבוד משקלו כדי לגלות את עקבות הגנבה. מרב דאגה ומתח, נדדה שנתו מעיניו וכל בריאותו התערערה עקב כך. אלא שהימים נקפו בזה אחר זה, ואפילו קצה-חוט לא היה בידיו של השיח', ובמעט שאמר נואש, ויהי פתאום הבזיקה המחשבה בראשו, לפנות אל רבם של היהודים ולבקש ממנו להפעיל את קשריו בשמים' כדי שיגלה היכן נמצאת סוסתו האצילה. היה זה בדיקן כליל חג הפסח, באשר הרב הנכבד הסב ליד שלחן ביתו ומסביב לו כל בני המשפחה המקרבת, שהתכנסו כולם על כרים להסבה כמנהג הוותיק של יהודי תימן, ושוררו יחד בנעימה ערבה את נפש ההגדה של-פסח וזמירות החג.

שְׁנֵי שְׁלִיחִים נֶאֱמָרִים יֵצְאוּ מֵאַרְמוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁיחַ אֶל בֵּיתוֹ שֶׁל הָרֵב, בְּשָׁהֶם רְכוּבִים עַל סוּסִים אֲמִירִים, וְכָךְ מֵרְחוֹק הַתְּפֹלֵאוֹ לִרְאוֹת פִּי אוֹר יְקָרוֹת בּוֹקֵעַ מִהֵבֵית הַקֵּט, וְשִׁירָה עֲרֻבָה נִשְׁמַעַת עֵצוּ. בְּהַחֲקָרְכֶם, הַצִּיצוּ חֹדֶשׁ פְּנִימָה דָּרָךְ תְּלוּנוֹת הַבֵּית, וְרְאוּ מִזוֹה מְרֹהֵיב, הָרֵב יוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ הַחֲבוּרָה, פְּנֵי קוֹרְנוֹת בָּאוֹר יְקָרוֹת, וְכָלוֹ אוֹמֵר שְׂמָחָה וְרוֹן. בְּאוֹתָהּ עַת, עֲסוּקִים הִיוּ הַמַּסְבִּים בְּאַמִּירַת הַפְּזוֹן הַנּוֹדֵעַ "דִּינּוּ", וְכַמְנֵהֶם הִקְרִיא הָרֵב שׁוּרָה אַחֵר שׁוּרָה, בְּשֶׁכֶּל הַמַּסְבִּים וְהִילָדִים בְּרֹאשׁ, עוֹנִים בְּקוֹל רֵם: "דִּינּוּ" עֲמָדוֹ שְׁלִיחֵי הַשֵּׁיחַ וְהַקְשִׁיבוּ לְדַבְּרֵי הָרֵב: "אֵלּוֹ הַצִּיצָאנוּ מִמַּצְרִים וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים", וְהַמַּסְבִּים עוֹנִים בְּקוֹל רֵם: "דִּינּוּ", "אֵלּוֹ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים וְלֹא עָשָׂה בְּאַלְהֵיהֶם" - "דִּינּוּ", וְכָךְ שׁוּרָה אַחֵר שׁוּרָה בְּנִיעִימָה וּבִסְלֹסל מִזְרָחִי גְרוֹנִי. וּמִנֵּהָ הָיָה בְּתוֹמָךְ, פִּי בִשְׁעָה שֶׁהָיוּ עוֹנִים "דִּינּוּ", הִיוּ הִילָדִים מַגְבִּיהִם אֶת הַשְּׁלָחָן הַנִּמְקָד שֶׁלְּפָנֵיהֶם, עָלָיו הָיוּ מְנַחִים סִמְנֵי הַסֵּדֶר. מַגְבִּיהִם וּמִמְנוּחֵיהֶם, וְשׁוּב מַגְבִּיהִם וּמִמְנוּחֵיהֶם, כְּדִי לְעוֹרֵר אֶת הַשְּׂמָחָה. שְׁעָה אַרְבָּעָה הִקְשִׁיבוּ שְׁנֵי הַשְּׁלִיחִים לְפָזוֹן הַנִּפְלָא, וּלְכַסּוֹף הַגִּיעוּ פֶּה אֶחָד לְמַסְקָנָה הַכִּלְתִּי נִמְנַעַת. "הָרֵב הִיְהוּדִי בּוֹדֵאִי כְּכֹר חֻזָּה בְּעֵינֵי־רִחוֹ אֶת דְּבַר הַשְּׁלִיחוֹת הַבָּאָה אֵלָיו מֵאֵת הַשֵּׁיחַ, וְהוּא כַּסֵּס אֶת כָּל יוֹעֲצָיו וּבְנֵי־בֵיתוֹ, כְּדִי לְגַלּוֹת הֵיכָן נִמְצְאוֹת הַסּוּסָה הַגְּנוּבָה. וְכֵּה עוֹנִים הַמַּסְבִּים פֶּה אֶחָד עַל שְׂאֵלָתוֹ הַחוּצֶרֶת וְנִשְׁנִית, הֵיכָן נִמְצְאוֹת הַסּוּסָה הַגְּנוּבָה? "דִּינּוּ", מֵלֶה שֶׁנִּשְׁמַעָה לְשׁנֵי הַשְּׁלִיחִים, בְּשִׁמּוֹ שֶׁל הַכֹּפֶר הַזֶּעִיר וְהַנֶּחָץ "אַדִּיאַנִּי" שֶׁשָּׁכַן בְּצִלֵּעַ הָר, וְשִׁכְנוּ בוֹ מִשְׁפָּחוֹת סְפוּרוֹת בְּלִבּוֹ. כֹּה קָטָן הָיָה הַכֹּפֶר, עַד שֶׁהַחִילָם שִׁבְּלָשׁוֹ אַחֵר עֲקוּבָתָיָה שֶׁל הַסּוּסָה, כָּלֵל לֹא הִעֲלוּ בְּדַעְתָּם לְבַדֵּק בְּכֹפֶר, וְדִלְגּוּ עָלָיו בַּחֲסֵר הַתַּעֲנִינּוּת.

בפליאה גדולה הביט השיח' על שני שליחיו, ותמה כיצד שבו בה מהר. אולם כשראה את החייד שעל שפתותיהם זאת אישית פניהם העליזה, הבין כי תשובה משמחת בפיהם. "ובכן", ספרו השנים בהתלהבות ובהערצה, "הרב כנס את כל יוצעיו והפעיל את בחותיו העליונים המיוחדים, והללו זמרו כי הסוסה הגנובה נמצאת בכפר צאיאני". עד ארגיעה, ופלגה של עשרה חילים חסונים נשלחה אל הכפר הנדח, ולמרבה הפלא מצאו שם את הסוסה עלינקלה, כשהיא רועה באחו ופלגה ערבי מחמר אחריה. הגנבים נתפסו חיש מהר, והם הובלו אל השיח' כשהם קשורים בשלשלאות של ברזל, וגם שחוח ממביתיהם הנאמנות של החילים. למחרת היום, ביום טוב ראשון של פסח, התפללו יהודי הקהלה לראות משלחת נכבדה עושה את דרכה מארמון השיח' אל ביתו של רבם הנערץ, כשבידיהם מנחה שלוחה כיד-המלך. היו שם שני כבשים משבחים, כמה שקים של תבואה וארגזי פרות ממטעיו האיכותיים של השיח', וכל זאת באות הוקרה והערצה לרב היהודי, אשר מהר לטכס עצה עם חבר מרעיו, עוד בטרם הגיעה אליו בקשתו של השיח' לאתר את סוסתו הגנובה, טרם יקראו ואני אענה. מוכן מאלי, כי הרב נשא עינים מפתעות אל עבר שליחי השיח', וסרב בנעם לקבל את המנחה עליה לא ידע דבר וחצי דבר, והללו שבו אל השיח' בידים מלאות. "מסתבר", אמר השיח' לעצמו, "כי הרב הנו גם ענותן ובורח מ'הקבד, וצריך אפוא להכפיל את המנחה, שהיה מעטה מדי לפי כבודו". בינתיים כבר נפוצה השמועה על התשובה שהתקבלה מידי הרב בהסתיידעת, ועד מהרה נודע הדבר גם לרב בעצמו. הפעם כבר קבל הרב את פני המשלחת בכבוד רב, והשליחים הפצירו בו בשם השיח' לטל את המנחה, לא כשכר אלא באות תודה, והוא ראה בזה אות משמים לקבל את צרכי ימי החג הנוספים בשפע רב. ועוד שנים רבות סחו יהודי המוז, על בי "אז רב נסים הפלאת כלילה, ולאיש חמודות נגלה רז חזות לילה".

פִּנְיֵי אֹרֶךְ הַחַיִּים

מדברי האור החיים הקדוש

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵּם וְגו' (שמות יא, ב) - טעם בְּכָל רֹאשׁ חֲדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא וְגו', נִתְּנָה לָכֵם לִדְרֹךְ בִּי חֲדָשׁ זֶה הוּא רֹאשׁ, פְּרוֹשׁ מִבְּחֵר שְׂבָחָדָשִׁים, עַל־דֶּרֶךְ אֲמִירוֹ בְּשִׁמְיֵם רֹאשׁ, וְדִקְדָּק לִדְרֹךְ לָכֵם, בִּי אֵינוֹ מְשַׁבַּח וּמַעֲלָה שְׂבָחָדָשִׁים אֶלָּא לִישְׂרָאֵל, וְתַמְצֵא שְׂאִמְרוֹ רְבוּתֵנוּ ז"ל בְּיִסָּר נִצָּלוּ בְּנִסָּן עֲתִידֵינוּ לְנֶאֱלָא, בִּי הַחֲדָשׁ מְסִים לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל, וְעַל־זֶה רֹאשׁוֹן הוּא רֹאשׁ לְהִיטֵת לָכֵם, שִׁיחֵיו מוֹנִים מְנִסָּן לְצַד מַעֲלָתוֹ, עוֹד יִדְמוּ בְּאִמְרוֹ הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם, וְלֹא אָמַר חֲדָשׁ זֶה, לְרָמוֹ עַל הַיָּדוּעַ שֶׁהוּא הַקְדוּשׁ בְּיָדוֹ הוּא, דְּכָתִיב זֶה אֱלֹהֵינוּ, בִּי הִיטֵה זֶה לָכֵם שִׁיגִלָּה לָהֶם בְּאִמְרוֹם ז"ל רִאשֹׁתָּה שְׂפָחָה עַל־יְדֵיכֶם וְכו', עוֹד יִדְמוּ בִּי הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֵם רֹאשׁ, פְּרוֹשׁ שִׁיחֵיהָ לִישְׂרָאֵל בְּנוֹי בְּחִינַת הָרֹאשׁ, שְׁלֹא יִהְיוּ עוֹד נִבְדִּים וּשְׂפָלִים, עוֹד רָמוֹ בְּתַבַּת זֶה, בִּי הִיטֵה רֹאשׁ לָכֵם הַחֲדָשִׁים שֶׁהֵם י"ב מְסַפְּרֵי ז"ל:

וְלֹא יִהְיֶה וְגו' לְמַשְׁחִית (שם יב, יא) - פְּרוֹשׁ, לְסַבֵּת מַשְׁחִית שִׁיּוּצָא לְהַשְׁחִית בְּזוּלָתוֹ, אֵין בּוֹ אֶלָּא בְּחִינַת טַעַם הַהִשְׁחָתָה לָכֵם זֹלָתוֹ, בְּרִאשֹׁתָּה חוֹתֵם שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא הַמַּצּוֹה יִסְחָד וְיִירָא מִשְׁתָּה אֱלֹהֵינוּ, וְלָזֶה הוּא שְׂפָחָה ה' לְהִיטֵת לָהֶם לְאוֹת, וְאֵם תֹּאמַר, אֵסִיפֶנּוּ מַצְרֵי שְׂפָחָה נִחְבָּא אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה נִצָּל, תִּלְמִיד לִדְרֹךְ לָכֵם וְלֹא בְּמַצְרִים, בִּי לֹא תֵאִיר אֹרֶךְ הַמַּצּוֹה לְהַצִּילָה אֶלָּא עַל יִשְׂרָאֵל, דְּכָתִיב וְעַל־יָדוֹ יִצְרָח ה' וְיַבְדּוּ עַל־יָדוֹ יִצְרָח:

שְׂבָעַת יָמִים (שם יב, טו) - הַזֶּה הַטַּעַם הוּא לְצַד שְׁלֹא הַסִּפִּיק בְּצִקָּם לְהַחֲמִיץ וְגִאֲלָם הַגּוֹאֵל, וְאֵם תֹּאמַר, וְהִלָּא הַיּוֹצֵאִים עֲדִין לֹא יָצְאוּ, לְעִשּׂוֹת זָרָוֹן בְּדִקְדָּקָה? הִלָּא גַם הַסִּפִּיק שְׂפָחָה ה' לְקַחַת שֶׁהוּא לְבִית־אֲבֹת וְגו', עֲדִין לֹא פָּסַת, אֶלָּא שְׂבָכּוֹת מַצּוֹה זֶה יִסְפֹּס ה', גַּם הַמַּצּוֹה בְּכּוֹתֵת מַצּוֹה זֶה יִמָּר לְנֶאֱלָם, וְכו' הִיטֵה:

דְּבָרֵי הַיָּמִים

אֶחָד הַנְּסִים שֶׁאִירְעוּ בְּלֵיל הַפֶּסַח, הוּא נִסְ הַצִּלָּתוֹ שֶׁל דְּנִיָּאל אִישׁ חַמּוּדוֹת מְנוּב הָאִירוֹת, שֶׁהוֹשִׁיל בִּיּוֹ דְּרִישׁוֹ הַמִּדִּי בְּעִטִּים שֶׁל הַשְּׂרִים שֶׁהִתְקַנְאוּ בּוֹ, וּבִדְרֹךְ נִסְ לֹא נִגְעוּ בּוֹ הָאִירוֹת לְרַעַה עַד שֶׁהִמְלִיךְ הוֹצִיאָהוּ, יֵשׁ לְשִׁים לֵב לְנִיכּוֹד הַשֵּׁם דְּנִיָּאל, כֹּאשֶׁר הוּא בְּצִירֵי וְהַאֲלִיף אֵינָה נִשְׁמַעַת, וְלֹא דְנִיָּאל כִּפִּי הַשְּׁנוֹר, כִּינּוּי הַבְּבִילִי הִיָּה בְּלִשְׁאֲצָר, לְהַבְדִּיל מִבְּלִשְׁאֲצָר הַמֶּלֶךְ הַבְּבִילִי, שְׁמֹת בְּלִיל הַסֹּדֵר ג'ש"ט, בַּעַת הַמִּשְׁתָּה שֶׁעָרַךְ בְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה מִלְכוּת בְּבִלְ בִּידֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר, וְאֵף נִסְ זֶה נִמְנָה בֵּין הַנְּסִים שֶׁבְּלִיל הַסֹּדֵר בְּפִיטוֹ "אִז רֹב נְסִים הַפִּלְתָּ בְּלִילָה", חו"ל בְּמִגִּלָּה אֲמִירוֹ, שְׁלֹא יִתְנַה רְשׁוֹת לְתַרְגֵּם אֶת הַכְּתוּבִים, "מִשּׁוֹם דְּאִית בִּיה קִץ מִשְׁחִי", וּמִפְּרֹשׁ רִשׁ"י הַשְּׁכוּנוֹת לְסַפֵּר דְּנִיָּאל שְׁבוּ נִרְמָה הַקֵּץ, וּבִאֲמַת מַצּוֹ בִּידֵינוּ תִּרְגֹּם אֲרָמִי מִבֵּית־מִדְרָשׁ שֶׁל חו"ל לְכָל סַפְרֵי כְּתוּבִים, חוץ מִסַּפְרֵי דְנִיָּאל וְעִזְרַיִם־נְחִמְיָה, לְעוֹמֶת זֹאת, נִמְצָאוּ שְׁנֵי תַּרְגוּמִים יוֹנִים שֶׁל סַפֵּר דְּנִיָּאל, הָרֹאשׁוֹן בְּתַרְגוּם הַשְּׁבַעִים שֶׁנִּכְתַּב בְּזִמָּן בֵּית הַשֵּׁנִי, וְהַשֵּׁנִי שֶׁנִּכְתַּב בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׁיא, וּבְתַרְגוּמֵם אֵלוֹ נִסְפָּה כַּמָּה חִיבּוּרִים לְסַפֵּר דְּנִיָּאל שֶׁלֹּא נִמְצָאוּ בְּנוֹסַח הַמַּסּוּרָה שֶׁלנו מְדוּרָדוֹר, וְהַפִּלָּא הוּא, שֶׁחֲלַק מִהַדְּבָרִים הַמוּבָאִים בְּתַרְגוּם נִכּוּרֵי זֶה, חָדָר בְּדִרֹךְ לֹא־דִרֹךְ אֶל סַפְרֵי שְׁלֹמִי אֲמוּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִחְשָׁבִים הַיּוֹם כְּמוֹדֶרֶשׁ אֲגָדָה מְבֹסֶס לְכָל דִּבְרֵי בֵּין הַחִיבּוּרִים מוֹפִיעַ 'מַעֲשֵׂה שׁוֹשְׁנָה', שֶׁאִירְעַל לִפִּי הַמַּסּוּפֵר בְּתַרְגוּם הַיּוֹנִי, בִּימֵי נְעוּרָיו שֶׁל דְּנִיָּאל, כֹּאשֶׁר הַצִּלָּה לְהַפְרִיךְ עַל־לִישׁוֹא, וְיֵשׁ לְצִיּוֹן כִּי הַרְמַב"ץ בְּדָבָרִים כּוֹתֵב "כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִגִּלָּת שׁוֹשׁ", חִיבּוּר נִסְפָּה הוּא "תַּפִּילַת עֲזָרִיָּה" וְשִׁירַת הַהוֹדִיָּה שֶׁל חֲנִינָה מִיִּשְׂאֵל וְעֲזָרִיָּה שֶׁאֲמִירוֹהָ בְּתוֹךְ כִּבְשׁוֹן הָאֵשׁ, וְאַחֲרָיו מַעֲשֵׂה בָּל וְחִתְנִין, הַמּוֹזַכֵּר בְּקִצְרָה מְבֹרֶשֶׁת, וְשֵׁם מוּבָא הַמַּעֲשֵׂה בְּאִרְכּוֹת וְהוֹעֲקֵת לְסַפְרִים שֶׁלנו.

הָאִפִּיקוֹמֶן וְהִירְשָׁה

בֵּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה בְּלֶבֶד הָיָה רַבִּי שְׁלֹמֹה אֵיגֶר, בְּנוֹ שֶׁל גְּאוֹן־יִשְׂרָאֵל רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר, בְּשָׁעָה שֶׁנִּלְקַח מִתְּחֵן לְבֵיתוֹ שֶׁל הַגָּנִיד רַבִּי יִשְׂרָאֵל הִירְשָׁזוֹן מוֹרְשֵׁהוּ, בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי נִתְּנָלִי הִירְץ הוּא רַבִּי הִירְשׁ צִנְצְמִינֵר אֲשֶׁר נִודַע כְּאֶחָד מִגָּנִידֵי דוֹרוֹ מִפְּרָנְסִי וְרִשָּׁה וּמִקְרָב לְמַלְכוּת פוֹלִין, וּמִפָּאָן שְׁמוֹ 'הִירְשָׁזוֹן' - בְּנוֹ שֶׁל ר' הִירְשׁ, רַבִּי שְׁלֹמֹה זָכָה לְשֵׁנִי שְׁלַחְנוֹת, תוֹרָה וְגִדְלָה הַתְּאֲחָדוֹ עַל־שְׁלַחְנוֹ, וְאֵף שֶׁהָיָה עֹסֵק בְּמַסְחָר הָעֵנֶף וְקִשְׁרֵיו חוֹבְקֵי־הַעוֹלָם, הָיָה שְׂקוּעַ בְּלִישְׁמִיּוֹ בְּהַלְכָּה שְׁלִיתוֹרָה, וְעִשָּׂה תוֹרָתוֹ קִבֵּעַ וּמִלְאֲכָתוֹ עֲרִיאִי, וְדִבְרֵי־פֶלֶא רָאוּ אֶצְלוֹ בְּשַׁעוּרָיו, שֶׁעַל אֵף שֶׁנֶּאֱלָץ לְעִתִּים לְהַפְסִיק בְּבּוֹא אֵלָיו אִישִׁים נִכְבָּדִים וְשִׁרְי־מַמְשָׁלָה, הָיָה עוֹצֵר בְּסָגִיָּה סְבוּכָה וּמִשְׁחָח עִמָּם בְּמַסְחָר, וְשָׁב בְּרִגְעַת מַעֲוֹף־עֵין אֶל הַסָּגִיָּה בְּמִלָּא הַבְּהִירוֹת, כְּאֵלּוֹ לֹא עָסַק זֶה עִתָּה בְּעִנְיֵי חֲלִין, "וְלִדְבָר זֶה זְכִיתִי בְּזִכּוֹת בְּרַכְתּוֹ הַמִּיחָדָת שֶׁל אָבִי הַגָּדוֹל", כִּפִּי שֶׁסִּפֵּר פַּעַם בְּעֶצְמוֹ לְדוֹד־אִשְׁתּוֹ רַבִּי חַיִּים דְּוִידוֹן רַבָּה שֶׁל וְרִשָּׁה, "שְׂבָרְכֵנִי בִּי מַסְחָרִי לֹא יִפְרִיעַ לִי בְּלִמּוּדִי וְלֹא יִטְרִידֵנִי מִעֲמֵק עֵינָי". וּמוֹרְשֵׁה הִיטֵה לוֹ דְּרֹךְ זֶה, שֶׁל שְׁלֹב הַמַּסְחָר בְּלִמּוּד הַתוֹרָה וְהַפִּיכָתָה לְעֲרִיאִי כְּלָפִי קִבֵּעַ, מֵאֲבִיר־חוֹתָנוּ רַבִּי הִירְשׁ צִנְצְמִינֵר, שֶׁבָּנָה בְּדֵ עַל־שֵׁם הַכֶּפֶר צִנְצְמִין הַסְמוּךְ לְקִרְקָא, שֶׁכָּתַב לְצִנְצְמִינֵר בְּצוֹאָתוֹ: "אֵנִי מִבְּקֵשׁ לְמַעַט בְּעִסְקִים וְלְהַרְבוֹת בְּלִמּוּד הַתוֹרָה, קִחוּ מוֹסֵר מִמֶּנִּי, בִּי בְּשָׁעָה שֶׁשְׂקַעְתִּי בְּמַסְחָר יִתֵּר עַל־הַמַּדָּה יִרְדּוּ עִסְקִי, וְהַעֲסָקִים הַמְרַבִּים לֹא פַעַם הַבִּיאֹנִי לְהוֹנַחַת עֲבוּדַת הַבּוֹרָא", אֵף בְּנֵי רַבִּי שְׁלֹמֹה שֶׁהָיוּ לְמַדְנִים מְפֻלְגִים עִסְקוּ גַם בְּמַסְחָר, לְבַד מִבְּנוֹ הַנּוֹדֵעַ רַבִּי לֵיב אֵיגֶר מְלַבְלִין, מְגִדּוּלִי צִדִּיקֵי הַחֲסִידוֹת.

בְּיוֹם כ"ח בְּתַמּוּז תַּקע"ט, שָׁבַק חוֹתָנוּ שֶׁל רַבִּי שְׁלֹמֹה אֵיגֶר חַיִּים, וְהוֹתִיר אַחֲרָיו צִנְצְאָה שְׁעוֹדְרָה בְּלִמּוּס גָּדוֹל, אַחָד מִסַּעֲפֵי הַצִּנְצְאָה עָסַק בְּהַעֲנֵקַת סְכּוּם גָּדוֹל שֶׁל אֲרֻבַּעִים אֶלֶף מִטְבָּעוֹת כֶּסֶף, "לְכַבֵּד הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר יוֹלֵד אַחֲרֵי מִלְּאֵת יְמֵי וְיִשָּׂא אֶת־שְׁמִי", וְאִמָּנָם, זְמַן מָה לְאַחֵר פְּטִירַת אָבִי הַמַּשְׁפָּחָה, נוֹלֵד בֵּן זָכָר בְּבִיתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁלֹמֹה אֵיגֶר, הַשְׁמִיחָה הִיטֵה גְדוּלָּה וּמִכְפָּלָת, שֶׁבֵּן עֲשִׂירוֹת גְּדוּלָּה מִבְּטַחַת לְאַפְרוּחַ זֶה שְׁעֵתָה הַתְּפַקְחוּ עֵינָיו, "בֹּא זָכָר וּכְבֹּד יִבְדּוּ וְהִתְרַפָּאָה בָּל הַמַּשְׁפָּחָה בְּלָה", אֶלָּא שֶׁהַשְׁמִיחָה הִפְכָּה מִהָר לְתוֹנָה, כְּאִשְׁרֵי הַתִּינוּק, שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל עַל־שֵׁם הַסֵּב הַגָּנִיד, שָׁבַק חַיִּים תוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִלְּדוֹתוֹ, זְמַן קֶצֶר לְאַחֵר מִכּוֹ, נוֹלֵד גַּם בֵּן לְגִיסוֹ רַבִּי אֲבִירָם גִּינְצֶלֶר מִפְּרָגָה, שֶׁאֵף הוּא הָיָה חֲתָן הַגָּנִיד הַמְּנוּחַ רַבִּי יִשְׂרָאֵל הִירְשָׁזוֹן, וְהָלַךְ הָאֲרִיךְ יָמִים, וְכֵאֵן הִחַל וּפְתַח בְּדוֹר הַמַּסְחָר הַגָּדִיד, רַבִּי שְׁלֹמֹה טַעַן, בִּי בְּצוֹאָה לֹא נִכְתַּב שֶׁעַל הַנִּכָּד הֵאָרִיךְ יָמִים, וְאֵסִיפֶנּוּ בְּנוֹ הַתִּינוּק הַמְּנוּחַ קוֹדֵם לְכָרְגִיסוֹ בֵּין שְׁנוֹלֵד לְפָנָיו, אוֹלָם גִּיסוֹ טַעַן בִּי לֹא זֶה הִיטֵה בְּנוֹתוֹ הַמַּצּוֹה, וְלִכְפֹּל אִין טַעַנַת וְרִשָּׁה, הַחֲלִיסוֹ הַשְּׁנִים בִּי 'לְבַקֵּר מִשְׁפָּט', וְעַמּוּדוֹ לְדוֹן בְּפָנֵי רַבָּה שֶׁל וְרִשָּׁה, רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמֵן לִיפְשִׁיץ בַּעַל "חֲמִדַת שְׁלֹמֹה", גְּאוֹנוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי זְלָמֵן הִיטֵה לְשֵׁם־דָּבָר, וּבְדִרְכָּה־כָּל הָיָה פּוֹסֵק עַל־אֲתֵר, קִלְעַ אֶל־הַשְּׁעָרָה וְלֹא יִחְטָא, אֶלָּא שֶׁהַפַּעַם לְשֵׁם שְׁנֵי דְרָשׁ אֲרָכָה שֶׁל שְׁלֹשִׁים יוֹם, הַצִּדִּים הַתְּפַלָּא עַל בְּקִשְׁתּוֹ, אֵף לֹא אֲמִירוֹ דָּבָר, עֵבֶר חֲדָשׁ יָמִים, וְהַשְּׁנִים הַתִּיבְּבוּ שׁוּב לְדוֹן, וּבְפֶסֶק יָצָא רַבִּי שְׁלֹמֹה אֵיגֶר וְיִדּוּ עַל־הַתְּחַתּוֹנָה, "עַל־יִפִּי דִין אֵינָה זְכָאִי לְקַבֵּל אֶת כֶּסֶף הִירְשָׁה, שֶׁכֵּן הֵבֵן לֹא הָאֲרִיךְ יָמִים וְאֵינוֹ נִחְשָׁב לְבִיר־קִמָּא", פֶּסֶק רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמֵן בְּקוֹל נִתְרַץ, אוֹלָם רַבִּי שְׁלֹמֹה הַתְּקַשָּׁה לְקַבֵּל אֶת־הַדִּין, וְהַצִּיעַ: "שְׂמָא תִּבְקָשׁוּ לְשַׁמַּע אֶת חוֹת־דַּעְתּוֹ שֶׁל אָבִי, גְּאוֹן יִשְׂרָאֵל, וְאוֹלִי דַּעְתּוֹ תִּהְיֶה שׁוֹנָה בְּדִקְדָּקָה?"

לְשִׁמּוֹעַ הַבְּקָשָׁה, הַתְּפַרֵּס חִידוֹ גָּדוֹל עַל־פָּנָיו שֶׁל רֹאשׁ בֵּית־הַדִּין רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמֵן לִיפְשִׁיץ, וְהוּא הִחַל לְדַבֵּר: "הִבֵּה וְאִסְפֵּר לָךְ מַעֲשֵׂה נִפְלָא שְׂאֲרַע עִם גְּאוֹן יִשְׂרָאֵל הַמְּפָרֶס הַרְבֵּי ר' הִשִּׁיל מִקְרָקָא, אֲשֶׁר כִּבֵּר מִלְּדוֹתוֹ נִודַע בְּשִׁינּוֹתוֹ וּבְפִינּוֹתוֹ הִיטֵה. הִיָּה זֶה בְּלִיל־הַפֶּסַח, בְּעוֹד אָבִיו מְסִב לְשִׁלְחַן הַחֵג עִם כָּל בְּנֵי הַבֵּית, וְהִשִּׁיל הַחֲרִידִי הַקֵּט, הַצִּלָּה לְהַעֲרִים וְלַהֲעֵלִים מֵאִבּוֹ אֶת 'הָאִפִּיקוֹמֶן' הַצִּנְצְמִינֵר, הַסֹּדֵר נִמְשָׁךְ שְׁעוֹת אֲרָכּוֹת, וְכֹאשֶׁר הִגִּיעוּ לְשִׁלְחַן הַחֵג, וְהָאֵב בְּקֵשׁ לְאַכֵּל אֶת כִּזִּית הָאִפִּיקוֹמֶן זָכָר לְקִרְבֹּן־פֶּסַח, נִהָם לְגִלּוֹת בִּי הָאִפִּיקוֹמֶן נִעְלַם מִהַמְקוֹם בּוֹ הַחֲבִיאָה, הוּא הִבִּיט מִיָּד בְּכֵנוּ הִשִּׁיל הַשּׁוֹכֵב, וּלְמִקְרָא עֵינָיו הַנּוֹצֵצוֹת וּמִחִיכּוֹת בְּמִשְׁכּוּבָה, הִבִּין בִּי לֹא טַעַה בְּתַבַּת, "נוֹ, הִשִּׁיל, מָה תִּרְצֶה בְּתַמּוּרָה לְאַפִּיקוֹמֶן?" וְהִילֵךְ דְּרָשׁ 'בְּגִיד־מִשִּׁי חֲדָשׁ', כִּפִּי שֶׁחֲבָרִיו לְבָשׁוּ לְכַבּוֹד הַחֵג, וְיִדּוּ שֶׁל אָבִיו, הָעֵנִי הַמְּרוּד, לֹא הִשִּׁיגָה בְּדִי תַפִּירָתוֹ, בֵּין שֶׁהִשְׁעָה דְּחָקָה וְזָמַן חֲצוֹת מִשְׁמֵשׁ וְכֹא, נֶאֱלָץ הָאֵב לְהַסְפִּים בְּחִצִּיפָה, וְהִשִּׁיל שֶׁלֹּף אֶת הָאִפִּיקוֹמֶן מִהַמְּחִבּוֹא בְּתַרְעוּת נִצְחוֹן, אוֹלָם נִרְאָה שֶׁגַם אָבִיו שֶׁל רַבִּי הִשִּׁיל, רַבִּי יַעֲקֹב מְלַבְלִין, הָיָה קְרוֹץ מֵאוֹתוֹ חֲמוֹר שֶׁל בְּנוֹ, וְהָאִילָן לֹא נִפֵּל רְחוּק מִתְּהַפּוּחַ, וְכֹאשֶׁר חֲלַק לְכָל הַמַּסְבִּים כִּזִּית מַמְצַת הָאִפִּיקוֹמֶן, דִּלְגַּע עַל בְּנוֹ הִשִּׁיל, 'מִדּוּעַ אֲתָה מְקַפֵּחַ אוֹתִי?' שֶׁאֵל הִילֵךְ בְּתַרְעוּמָתוֹ, וְהָאֵב הִשִּׁיב: לֹא אֲתָן לָךְ מַמְצַת הָאִפִּיקוֹמֶן, עַד שֶׁתּוֹתֵר לִי עַל דְּרִישְׁתְּךָ לְתַפֵּר לָךְ בְּגִיד־מִשִּׁי, אוֹלָם עוֹד בְּטָרֵם הַסִּפִּיק לְהַשְׁלִים אֶת דְּבָרֵינוּ, שֶׁלֹּף הִשִּׁיל הַפֶּקַח מִפִּיסוֹ חֲתִיכַת מַצָּה, וְאָמַר 'דַּעְתִּי מֵרֹאשׁ, אָבִי, אֶת הַעֲתִיד, וְעַל־יִפִּי הוֹתֵרִתִּי לִי בְּכִיס' חֲתִיכַת מַצָּה מֵהָאִפִּיקוֹמֶן, בְּבִחִינַת חֲכָם עֲדִיף מִנְּבִיא... וְנִחְיִיד שֶׁל־נִצְחוֹן אֶכֶל אֶת הַמַּצָּה לְשֵׁם אֲכִילַת אִפִּיקוֹמֶן'... "וְאֵף אֵנִי", סִים רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלָמֵן לִיפְשִׁיץ אֶת דְּבָרָיו בְּחִידוֹ, "דַּעְתִּי גַם דַּעְתִּי מֵרֹאשׁ, בִּי תִדְרָשׁ מֵאֲתָנוּ לְקַבֵּל אֶת חוֹת־דַּעְתּוֹ שֶׁל אָבִיו גְּאוֹן יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן הַקְדַּמְתִּי רְפוּאָה לְמִכָּה וּבְקִשְׁתִּי מֵרֹאשׁ אֲרָכָה שֶׁל שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּמַהֲלָכִם שְׁגָרְתִּי מִכְתָּב אֶל אָבִי, וּבְקִשְׁתִּי מִמֶּנּוּ לְפַסֵּק אֶת־הַדִּין בְּדָבָר, וְרָאָה נָא בִּי אֵף הוּא הָיָה אֶת דַּעְתּוֹ הַרְמָה בְּמוֹנֵי, וְפֶסֶק בִּי אֵין אֲתָה זְכָאִי לְדַמֵּי הִירְשָׁה" ... וּבְדָבָר, שֶׁלֹּף מִפִּיסוֹ מִכְתָּב אֲרָךְ שֶׁהִתְקַבֵּל מִפּוֹזָא, וְבוֹ תְּשׁוּבָתוֹ הַהִלְכָתִית הָעֲרוּכָה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, הַעוֹלָה בְּקִנָּה אַחַד עִם דְּבָרָיו... ♦

משפח

מטעם

ארמי אבד אבי (דברים כו, ה)

בעל ההגדה דורש פסוק זה על לבן הארמי, והוא שפגש לאבד את אבי יעקב. כך גם תרגם אינקלוס וכן פרש רש"י, אולם אברעזרא חלק עליהם, כי אם הפסוק מתייחס ללבן, היה צריך לומר ארמי מאבד אבי ולא אבד אבי, ועוד שהתבות ויחד מצרימה מתפרשות על אבד אבי, והלא לבן לא ירד למצרים, ולכן הוא מפרש כי התנה ליעקב, דהינו כאשר היה אבי יעקב בארם, היה אבד ללא קמון וללא משען ומשענה. ואילו הרשב"ם מפרש שהתנה לאברהם שהיה מארם, והיה אבד וגולה. וטעמי המקרא מוכיחים כפרוש בעל ההגדה ורש"י, שחבת ארמי מטעמת בטעם פשטא המפסיק, וכן תבת אבי מטעמת בטעם וקף קטן המפסיק, והקריאה היא ארמי - אבד אבי, דהינו ארמי בקש לאבד את אבי יעקב, ואילו לפרוש אברעזרא היה צריך להפסיק בין אבד לאבי, והקריאה היתה ארמי אבד - אבי, דהינו הארמי האבד הוא אבי. והמחור"ל מפרש מתוך את קשית אברעזרא על רש"י, כי לבן לא רצה להאבד את יעקב רק פעם אחת, אלא רצה להאבדו כל עתה, ולכן נאמר עליו אבד בלשון הווה מתמשך, ולא מאבד בעבר בלבד. וכן גם כל אויביו העומדים עלינו לכלותינו בכלי דוד ודוד ומבקשים להאבדנו כל עתה, אך הקב"ה מצילנו מידם. (הגדה ממקור)

מדגש

אף שנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמן, חיבות הן בארבע כוסות ומצות הסדר, שכן אף הן היו באותו חנם, וסמן נתנו להן בפסוק "ואמרה האשה אמ"ן" ונזכרונן ארבע כוסות, מקרא מגלה, נר הנקה - שלש מצות שהחיבות באנשים, ונחלקו הפוסקים אם חיבות גם בהסבה, וזאת עליה דברי הקמרא "ואם אשה חשבה היא צריכה הסבה", ואילו בדפוסים שלנו מופיע "אשה אצל בעלה אינה צריכה הסבה", אלא שהב"ח כתב שטעויותיו סופר נפלה בדבר, ותלמידים הוסיפו תבות אלו עליהם הרשב"ם "מפני שאימת בעלה עליה נכפופה לו". בהגדה פור רפ"ו, נכתב ליד "מרוור זה": "יש מנהג בעולם, שהאיש מורה עליהאשה, משום שגאמר 'ומוצא אני מר ממות אתהאשה'... ומספרים, כי נשות המדפוסים הגיהו שם מרי הצד: "לא נראה כן, כי תבת זה" היא בלשון זכר, והיה לו לומר "זו"...

ממלח

אציל פולני לוח סבוס גדול מיהודי בעלימון, וכשהגיע זמן הפרעון והיהודי דרש אתממונו, בן אליו רובה: "בלע את השטר, או פה תהא קבורתך!" והוא נאלץ לעשות כן. לימים, מבר האציל את אחת מאחוזותיו מרב חובותיו, ובין השאר פרע את חובו ליהודי. עברה שנה, ועבר פסח בקש האציל הלוואה נוספת, אך הפעם הושיט לו היהודי פרוסת מצה ובקש לכתב עליה את שטר החוב. הביט בו האציל בתמחור, והיהודי הסביר: "חשבת בלפי, מי יודע שגעונו של אציל נוצרי. אולי יכריחני שוב לבלע את השטר, ואוכל לאוכלו בתאבון בתור מצה אפיוה..."

בדומסק התגורר יהודי בשם רבי יצחק אליניק, שזכה לשיבה טובה ונפטר בגיל מאה. בהיותו בן צ"ח שנה, גלה במה זכה לאריכות ימים. "היה זה בצעירותי, בערב חג הפסח לאחר חצות היום, כאשר נודע לי כי ביתו של ה'תפארת שלמה' מדומסק ריקם, ואין בו מאומה מצרכי החג, לבד ממצות מצוה. נטלתי חצי שק תפוחי-אדמה עליי, און גדול ומשפח בדי האחת ונקנר-שמן בדי השניה. בקשתי להכנס לבית הרבי, אלא שידי היו תפוסות במשא הכבד, ולכן בעטתי בדלת עד שזו נפתחה בוחקה, והרבי ישב באותה עת ולמד, נבעת לשמע הרעש. בהפנסי, בשל פח הסבל מנשיאת המשא הכבד, והשכלתי מעלי את שק תפוחי-האדמה, והכלו התפזרו בבית לכל עבר, עלי השלחן ועלי המטה, ובקול צהלה קראתי ואמרתי 'הא לכם רבי, מתנה לכבוד יום-טוב'... כשראה הרבי את מנחתי, אורו עיניו, והוא ברח אותי כי 'בזכות המעשה הלזו, תזכה למאה שנות-חיים'. כי לא היה בביתי מאומה חוץ ממצות, ובזכות זה שהחייטני יחיה אותה השם יתברך למאה שנה". וסיים המספר: "והנה עתה אני בן צ"ח ונותני לי אפוא שנתים לחיות". והעיד אחד השומעים, הוא רבי נח גד ונטורי: "ואני נח הכרתיו, וכעבר שנתים נפטר לגרעין".

מגדולי המצודים בעד מצות-מכונה, היו האחים רבי דוד ורבי זלמן בהר"ן, מגאוני ירושלים, שראו בהן מצות מהדרות להפליא. והיה רבי זלמן אומר על אלו שלחמו שלא לשם שמים כנגד ההתר, כי "אף אם נצטוו בלחם-עני, לא נצטוו לעניות דעת"... ומאמרות מסעירים ארעו עם אלו שנסו להתלוצץ נגדם. היה זה במוצאי חג הפסח של אחת השנים, כאשר אברך אחד שנהג לאכל מצות-יד בלבד, חמד לו לצון, ושלח את בנו הקטן אל ביתו של רבי דוד בהר"ן, כדי לבקש ממנו מצות-מכונה ולקיים בה מנהג אכילת חמץ בצאת הפסח... הילד התמים עלה לביתו, ורבי דוד מסר בידו פסת מצה, באומרו בחבה: "נעם מיין קינד" - קח נא ילדי. ולמחרת רעשה העיר, כאשר הילד הקטן נפטר לפתע למגנת הוריו. והיה רבי דוד הולך אחר מטתו כשהוא מקור בכבי סוער, וממלמל "גם ענוש לצדיק לא-טוב". ושוב היה מעשה עם אברך אחד מחסידי ללוב בירושלים, שבמוצאי שבעי שלי-פסח אמר לחבריו בבית-המדרש בהלצה: "הבה ונלך לר' דוד בהר"ן לבקש מצות-מכונה לחמץ של מוצאי החג", אמר ועשה. פשחו להסב עם חבריו לסעדת צאת החג ואכל את המצה, נחנק לפתע תוך כדי אכילתו, ורבי דוד בעצמו השתתף בהלוותו ובקש מחילה ממנו. והוסיפו לספר על אברך מחסידי צנז, שפנידע החמירו מאד במצות-מכונה והתשיבו אותן כמעט בחמץ, ובבואו לרבי דוד כדי למכר אצלו את חמצו, מנה בין השאר גם את מצות-המכונה שלו... ובאותה שנה, שבק האברך הלו חיים כל-יחי, על אף היותו צעיר למים. וללמדנו, כי כל העדה בלם קדושים, וכל אדם צריך להתנהג במנהגי אבותיו, בלי לזלזל באחרים.

אל ביתו של רב הקהלה, הגיע עני אחד ובקש לקבל בהשאלה "הגדה שלי-פסח". שלף הרב את אחת ההגדות שבארונו, ומסרה לאותו עני. החל הלה לדפדף בהגדה אנה ואנה, ולאחר מכן אמר: "לא מצאתי בהגדה זו את הדרוש לי. שמה יש באמתחתך הגדה נוספת?" לא הבין הרב את פשר דבריו, ומסר לו הגדה אחרת, אולם שוב חזר המחזה על-עצמו, הלה מדפדף בהגדה הלוך ושוב, ולבסוף טוען שאינו מוצא בהגדה את מבקשו ומבקש הגדה אחרת. האיר לו הרב פנים ואמר: "שמה תאמר לי מה אתה מחפש בהגדה?" והעני השיב במרנפשו: "בכל ההגדות שראיתי עד עתה, מצאתי את סדר ליל פסח. כאן מוזגים את הפוס, כאן אוכלים כרפס, עתה אוכלים מצה ואחריה מרור, ולבסוף באים לשלחן-עורר. אולם דבר אחד לא מצאתי בהגדה, מהיכן משיגים את ההוצאות, כשאין פרוטה לפורטה?"... הבין הרב את מצוקתו, ודאג לכל צרכי החג בעבורו.

אחד מתלמידיו של רבי יצחק זאב ממריסק, אפה את מצותיו בחבורת רבו, ולאחר עמל רב יצאו מצותיו בהדור רב ושמר עליהן פעל בבת-עיניו. באחד הימים הסמוכים לפסח, כאשר אשתו עסקה בנקוי הבית לכבוד החג, הורידה את ארצות-המצות כדי לנקות את מדף הארון. בינתים נכנס אחד הילדים הקטנים שבבית, והחל לחטט בקפסה בידיו ונטל ממנה מצה אחת לאכילה. נהלה האם לראות את בנה נוגע בידיו העסקניות במצות, וכיון שהששעה שמה היו ידיו דבוקות בפרורי חמץ, חששה שהמצות נפסלו לאכילה בפסח, ולא ידעה לשית עצה בנפשה. כיון שידעה את גדל המאמץ שבעלה השקיע בהקנת המצות, חששה לספר לו עליה, ובחשאי נטלה מגיסה מצות של חבורה אחרת, והכניסה אותן אל הארגז. בערב פסח נטל האב את הקפסה כדי להכין את המצות לקערה, וחש מיד בטבעות-עיניו, כי המצות החלפו באחרות, שכן מרב חביבות הכיר את מצותיו היטב. וכיון שהבין כי הדבר נעשה שלא מרצון, וכדי שלא לעורר מהומה בבית, שתק ועשה עצמו כמי שלא חש בענין. "הרי גם המצות שהנחו בארגז, בודאי כשרות הן וראויות למצוה", אמר לעצמו, וותר על ההדור הרב בשביל שלום-ביתו. בעצמו של ליל הסדר, גלתה לו האשה את הדבר, ולפליאתה ספר כי חש בענין מיד, אלא ששתק באצילות-נפש, שכן עדיף להחמיר בעניני פסע ושלום-בית מאשר להחמיר במצות. לבני הזוג היה בן נשוי בשנה הראשונה לנשואיו, ובא להתאונן על אשתו שאינה נוהגת בקדושתו. הוא היה ממש סהרורי מיד שרקשה מוצר מסים לפסח כנגד מנהגו, והתמרמר עליהם כבעס. הרגיעו האב וספר לו על מצותיו שהחלפו ועל שתיקתו, כדי שלא לבוא חלילה לידי משהו פעם, הגרוע בהרבה משהו חמץ...

יסוד הפסח הוא חנוך הבנים. ודרך נכונה בחנוכה, נקבל מדברי הפסוק "והגדת לבנך" - שאם תדבר אל בנה בדברים קשים כגידים, אזי "ביום ההוא" - כאשר יגדל ויעשה אדם לעצמו, אז תכיר ותבין כי באמת היה לך "לאמר" - לדבר אליו באמירה רכה בדברים המתקבלים על-הלב... (עולם חסד יבנה)

בשובי לירושלים

מאמרים ממדור
'הלכה בקרוב'
ממש למעשה'
מבית 'אז נדברו'
בענייני הפסח

יהי רצון שנזכה עוד
בשנה זו לאכול מן
הזבחים ומן הפסחים
אשר יגיע דמם על קיר
מזבחך לרצון, אמן

כל הזכויות שמורות

משפחת פולק

זבולון 9, חיפה

לפרטים: 052-7683095

a8447168@gmail.com

מפתח המאמרים

- 4.....השבועות שלפני פסח... בירושלים עיר הקודש...
4 מה באמת היה שם
7 ט' בניסן: העליה לרגל בעיצומה... עם ישראל כעת עושים את דרכם.
11 י' ניסן: לזריזים בלבד - יום לקחת קרבן הפסח וקשירתו למיטה
18 י"ג בניסן: קרבן תודה המוני לבאים מחוץ לעיר מהים מהמדבר...
21 אור ל"ד בניסן...
24 ערב פסח - שעה שתים בצהריים... מעמד הקרבת קרבן פסח!!!
32 י"ד בניסן: האי ודאות של הרגע האחרון...
38 ערב פסח עם חשיכה... מה כולם עושים עכשיו? ? לא תאמין... ישנים...
41 ט"ז בניסן בבוקר:
43 ט"ז בניסן אחה"צ בבית המדרש שבחוצות ירושלים... היום שאחרי...
47 י"ז בניסן: עוד יום של שטייגן בבית המדרש "בתוככי ירושלים..."
51 מוצאי פסח
54.....פרט חשוב בנסח טאבו שעורכי הדין עדיין לא יודעים עליו...
54 קרבן פסח בצמוד לקרקע
57.....למחרת סוכות כולם חוזרים הביתה... ולמחרת פסח... גם הביתה???
57 למחרת הפסח
60.....הפרידה הקשה מבית המקדש... והפיצוי ההולם בצידה...
60 הפרידה מהעליה לרגל
64.....לא כולם זכו לעלות לירושלים לפסח... לפעמים מגיע להם פיצוי...
64 פסח ופסח שני עם החברא קדישא
66.....איפה מאכסנים את כלי הפסח במשך השנה...???
66 שמירה מטומאת מת
70.....הטיפול האבחנתי שארך חצי שנה והסתיים בשעה טובה בי"ד בניסן...
70 כבש בעל מום סנוורים

השבועות שלפני פסח... בירושלים עיר הקודש...

מה באמת היה שם

הניקיונות לפסח בעיצומם... כן... כבר עכשיו...

משפחת משולם הירושלמית כבר התחילה לנקות את הבית לפסח!!! כן... כבר שבועיים לפני פורים... **ואתה בטח שואל למה??? מה הלחץ??? אז זהו** שאצלנו פסח זה לא י"ג בניסן בלילה... **אלא הרבה הרבה לפני כן!!!** אצלנו שבוע לפני פסח הבית חייב כבר להיות נקי!!! **נחש למה??? כי... כי זיכנו ה' ו... ויש לנו בית בירושלים!!!** ויש לנו את הזכות לארח את עולי הרגלים... וממילא אנחנו **לא רק** צריכים לנקות את החמץ אלא גם להיערך לקליטת עשרות אם לא מאות עולי רגלים שמגיעים אלינו הבייתה לאכילת קרבן פסח... כן... **שתדעו לכם עולי רגלים:** אמנם אנחנו מצדיעים לכם ויודעים להעריך את המאמץ הגדול שלהם... איך שאתם עוזבים את הבית... ומכתתים את רגליכם במשך ימים שלימים עד שאתם מגיעים לפה... אבל תדעו לכם שגם אנחנו לא שוקטים על השמרים... כי עוד הרבה לפני שאתם יוצאים מהבית... אנחנו כבר צריכים להתכונן לקלוט אתכם באהבה ואחוה שלום ורעות...

אז נכון שיש נס ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים..." אבל אסור לנו לסמוך על הנס!!! ואנחנו מצידנו עושים הכל ועובדים מאוד מאוד קשה על מנת להנעים לכם ולדאוג שיהיה לכם הכי נוח והכי מרווח שאפשר...

כל שנה מחדש!!! חודשיים שלוש לפני פסח... אבא כבר מזמין מעצב פנים מקצועי שיבא לבית וינסה להסביר לו איך אפשר לנצל עוד סנטימטר מפה... ולדחוף את הארון לשם... **כדי להצליח לאלתור עוד יחידה!!! לסגור עוד חדר!!!** כדי שיהיה לנו מקום לעוד יחידת דיור!!! לעוד זוג צעיר שהתחתן השנה!!! וצריך שלא יהיה צר להם המקום שילינו בירושלים...

שתבין: בירושלים יש חבורת הכנסת אורחים לעולי הרגלים!!! וכל שנה הם מקבלים עדכון כמה זוגות חדשות נוספו לכלל ישראל בלע"ר בשנה האחרונה!!! והשנה הזו זה מדובר בעוד 5,000 זוגות לפחות בלע"ר... המשמעות היא:

שבירושלים צריך השנה לקראת פסח עוד כמה אלפי יחידות דיור חדשות שמותאמות לעולי הרגלים!!!

נו... איך??? איך מגרילים כל שנה עוד כמה אלפי חדרי אירוח?? אז היום אולי יש היתר חוקי מהעיריה להוציא מרפסות באויר... אבל בירושלים של אז?? **חס ושלים!!!** יש חוק עירוני שאסור לפתוח מרפסת באויר בירושלים... כי זה יכול לגרום בעיות של אוהל הטומאה... זה אחד מעשרה דברים שנאמרו בירושלים... **נו... אז מה כן אפשר לעשות???** אז בשביל זה יש לנו דירה של 120 מטר מרובע עם ארבעה חדרים... ואל תשאל איך... אבל אבא שלי כל שנה מצליח איכשהו להוסיף עוד חדר בבית!!! כל שנה מחדש מגיע המעצב פנים... ועושים כל מיני שיפוצים... אז לפני כמה שנים לקחו את החדר שלי הרחיבו אותו טיפה וחילקו אותו לשנים... שנה לאחמ"כ אבא בנה מרתף מתחת הבית... במשך השנה זה משמש ליינות ולקראת פסח אבא עושה בדיקת חמץ... שתי חביות החיצונות שהם העליונות... כדעת בית הלל... ומוציא היינות ומפנה את המרתף ועושה מזה איכשהו עוד שני חדרים... וכן הלאה וכן הלאה... במשך השנים הבית שלנו נהפך מארבע חדרים ל-13 חדרים!!! אתה שואל איך?? על זה נאמר: לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים אנחנו אוהבים את העולי רגלים... והעולי רגלים אוהבים אותנו... וכשהם מקריבים שלמים... הם תמיד נותנים לאבא את עורות הקדשים במתנה... בתור הכרת הטוב...

והנה ערב פסח מתקרב!!! **עכשיו ככה:** בבית שלנו יש חדרים ויש חדרים! יש את החדרים הרגילים שמשמשים אותנו ויש את החדרים המיוחדים לאורחים!!! מה ההבדל בין החדרים שלנו לחדרי אורחים?? **ההבדל הוא:** שהחדר שלנו הוא טהור רק על טהרת **חולין!!!** ואילו החדר של האורחים צריך להיות על טהרת **קודש!!!** בקצרה: יש שלוש דרגות של טהרה: טהרת **חולין!!!** טהרת **תרומה!!!** וטהרת **קודש!!!** עכשיו: הבני תורה באופן כללי במשך השנה מקפידים רק על **טהרת חולין!!!** אבל לא מקפידים לא על טהרת תרומה ולא טהרת קודש... כי אנחנו לא אוכלים כל יום קדשים... וגם תרומה... אנחנו הרי לא כהנים ממילא אנחנו לא אוכלים תרומה לכן אין טעם להיות טהורים על טהרת תרומה... [חוץ מפעם אחת בשבוע... כשאבא מרכז את ההפרשת חלה ואת כל התרומות ליום אחד... אז הוא נטהר באופן חד פעמי על טהרת תרומה] לכן במשך השנה אין עניין להיות טהור על טהרת תרומה וקדשים... [בפרט שזה לא פשוט בכלל... כי זו טהרה הרבה יותר סטרילית...

בהזדמנות אחרת נפתח את הנושא... **תבין: האורחים שמגיעים אלינו...** ע"פ רוב מדובר באנשים שבאו לבית המקדש כדי להקריב קרבנות ולאכול קדשים... ממילא הם?? הם כן צריכים להיות טהורים על טהרת קודש!!! ולכן החדר שלהם צריך להיות טהור על טהרת קודש!!! **ממילא:** אבא מאוד מקפיד שהחדר הזה יהיה תמיד נעול... וכל אורח שמגיע מקבל מפתח... ואף פעם הוא לא משאיר סתם את הדלת פתוחה... כי ברגע שמישהו מהבית שלנו יכנס בטעות ורק יגע במצעים... הם מיד יטמאו... כי אנחנו טהורים רק לחולין... ואילו לעניין קודש אנחנו נחשבים טמאים גמורים... **כל זה במשך השנה!!! אבל עכשיו???** **לקראת פסח???** הרי כל הבית צריך להיות מוכן לאכילת קודש!!! כי כולנו הולכים לאכול פסח... אז צריך לטהר את כל הבית!!! **אתה יודע מה המשמעות???** בוא ניקח לדוגמא את המיטה שלוש שלבים של מוישי ויענקי ומוטי! וכעת צריך להטביל את המיטה לטהרת קודש... **נו... אתה יודע מה זה לקחת עכשיו מיטת היי-רייזר שלושה שלבים ולהוריד אותה למקווה???** ותחשוב שיש לנו עוד עשר מיטות כאלו בבית?? אז בשביל זה יש בירושלים מקווה עצענק!!! בגודל של בריכת שחיה ענקית... ומגיעים לשם משאיות עם מיכליות... ויש שם מנוף כמו בנמל... והמנוף מרים מיכלית מלאה במיטות, שידות, ארונות כלי בית ופשוט מוריד אותה לתוך המים... בקיצור: תעשיה של טבילה בסדר גודל של נמל!!! [רק לשבר את האוזן: בזמן חז"ל כשהיו קונים מיטה בירושלים היו לה שתי חבלים!!! חבל אחד בשביל לקשור אותה בשעת הטבילה!!! והחבל השני?? לא תאמין בשביל מה... בשביל לקשור את הכבש של הפסח... בירושלים היו נוהגים לעשות כמו במצרים... לקנות כבש ולקשור אותו למיטה...].

אבל חכה!!! זו רק ההתחלה!!! כי יש הבדל מאוד גדול בין טבילה לשם תרומה לבין תרומה לשם קודש!!!

וההבדל הוא: שבטבילה שלשם טהרת תרומה אם יש לך כלי שמורכב מכמה חלקים... לא צריך לפרק את כל החיבורים... אתה יכול לטבול אותה כמות שהיא... אבל לקודש חז"ל החמירו שאתה צריך לפרק את כל החיבורים... לדוגמא: יש לי אופניים!!! ואני רוצה להטביל אותם לכבוד פסח... [גם בפסח רוצים לנסוע באופניים...] אז במשך השנה... אתה יכול לקחת את האופניים כמות שהם... ולקפוץ יחד איתם קפיצת ראש לתוך המים... וזהו!!! הם נטהרו!!! אבל כשרוצים בערב פסח לטהר את האופניים של מוישי על טהרת קודש?? צריך ללכת

למתקין מיוחד של אופניים... והוא מפרק את הגלגלים... את הכידון... את ההילוכים... וצריך לטבול כל חלק בפני עצמו... ו... ואח"כ לך תרכיב אותם... **בקיצור: עכשיו רק תבין למה אצלנו כבר התחילו להתכונן לפסח...** אז מה אנחנו עושים??? כבר חודש לפני פסח אנחנו מזמינים משאית. היא מורידה לנו בכניסה לחצר מיכלית של הובלות... המיכלית עומדת לה בחצר ואנחנו לאט לאט ממלאים את המיכלית בכל הרהיטים שצריכים טבילה... כשהמיכלית תתמלא בשעט"מ... אנחנו נקרא למשאית ואז ניסע איתו לטבילה... **ואגב: אני חייב לציין:** שכל הסיפור הזה דווקא די משרת את האינטרסים של אמא בעבודות לפסח... ולמה? כי תבין: בכל הבתים אתה צריך לפלס דרך ולהתכופף בין הספה לשולחן כדי לקרצף שם... ואתה צריך לשפוך מים ולהזהר שלא יגיע לארון... אבל אצלנו...??? היות ובלאו הכי צריך לפנות את כל הכלים מהבית בשביל הטבילה... אז הבית מתרוקן כמעט מכל תכולתו... ובשביל אמא זה כיף!!! אין כיף יותר גדול מלקרצף בית ריק!!! תשאל את אמא שלך... אתה יכול לשפוך מים כמה שאתה רוצה... להתז אקונומיקה לכל הכיוונים... בקיצור: אמא שלך בטוח מקנא בהם...

ט' בניסן: העליה לרגל בעיצומה... עם ישראל כעת עושים את דרכם...

ר' פייביש הוא רועה צאן אמיתי!!! בכל הרמ"ח והס"ה... יש לו תרמיל... ויש לו חליל צד... והוא אוהב את הכבשים והכבשים אוהבים אותו... הוא מתמסר אליהם בכל לב ונפש... הוא יהודי טהור לב וכולו נשמה... ורוב היום הוא מתבודד בינו לבין קונו... ופסוקי תהילים שגורים על לשונו... הימים המאושרים ביותר לר' פייביש זה בפרוס החגים... שבועיים לפני כל חג שאז ר' פייביש מרגיש כמו הבל בשעתו... שאף הוא הביא מבכורות צאנו ומחלביהן... ואז פייביש מעביר את כל הצאן תחת השבט **והעשירי יהיה קודש!!!** פייביש סוקר את הכבש בסיקרא בשמחה גדולה... ומקדיש אותו לקרבן מעשר בהמה... ואכן!!! בשנה האחרונה לקראת חג הפסח... ר' פייביש זכה להפריש לא פחות מעשרים ושתיים כבשים!!! למעשר בהמה... טוב... יוצאים לירושלים... תשמע... להולך 22 כבשים לירושלים ו... ושהם יגיעו בריאים ושלימים!!! ללא מום!!! צריך אגרוייסע רחמי שמים... חוץ מזה... זה צעדה די מסורבלת... כמו שאמר יעקב אבינו בשעתו:

"ואני אתנהלה לאיטי..." אז כל שנה פייביש עושה מאמץ עליון לצאת לכיוון ירושלים הכי מוקדם שאפשר... שבועיים לפני פסח הוא כבר יוצא עם כל עדר המעשר... **ואז!!!** כשפייביש באמת יוצא מוקדם... אז יש לו יתרון שהוא יכול להרשות לעצמו לנוע עם כל הכבודה במבחר של שבילים ודרכים מרווחות שמובילות לירושלים... כי תחשוב... לפעמים יש עומס בשביל **הטהור...** ואז כל השיירה מתעכבת ולא זזים... אבל ברגע שאתה יוצא מוקדם... אז מקסימום... במקרה הגרוע ביותר... אזי כשנגיע לכיכר הבאה... אני אצא בכניסה השניה- לשביל שמסומן בתמרור אדום... שהוא שביל טמא בטומאת בית הפרס... ושם הכל פתוח...

אה... אבל ברגע שאנחנו נכנסים לשם אנחנו נטמאים ??? נו... בסיידר... מה יש... בשביל זה יש לנו שבוע וחצי עד פסח... והרי הכבשים עצמם לא מקבלים טומאה... [בהמה כל זמן שהיא חיה היא לא מקבלת טומאה] רק מה??? אני... אני אטמא בטומאת מת... בסיידר... בשביל זה אני מגיע מוקדם לירושלים... יותר משבוע קודם פסח... ויש לי זמן בריווח שאני יכול להספיק לספור שבעה ימים ולהזות שלישי ושביעי על עצמי ועל התרמיל ועל החליל ועל הסכין ועל הקופיץ ועל המרכב ועל המוכני ועל המרדע ועל האוכף ועל כל מה שצריך...

אבל השנה!!! ר' פייביש התעכב קצת... מסיבות שאינם תלויות בו... והוא יצא מאוחר... הוא יצא **בדיוק שבוע לפני פסח!!!** אה... ככה??? כשיוצאים שבוע לפני פסח... **אין כבר את הלוקסוס הזה!!!** אתה לא יכול לבחור לעצמך באיזה שביל מתחשק לך ללכת לפי העניין... אתה חייב להיות אדוק וצמוד רק לכביש חוצה ישראל שנבנה ונסלל ונבדק ומתוחזק בקפדנות ע"י לשכת המקדש שבדקים כל הזמן את התוואי של הכביש ואישרו אותו שהוא נקי וטהור למהדרין מטומאת מת... רק שם אתה יכול לנוע ברוגע... אבל לעבור בשביל טמא??? אי אפשר... כי... כי אוטומטית אני נטמא בטומאת מת... ואני מפסיד את הקרבן פסח שלי... טוב... פייביש הרועה הותיק אמנם לא כ"כ אוהב ולא מורגל להיות צמוד לשביל אחד... אבל ההכרח לא יגונה... והוא יצא לדרך עם קבוצה גדולה של עולי רגלים מהכפר... ר' פייביש מתנהל לאיטו כמלך בגדוד עם כל השעפסאלאך סביבו... הוא משגיח עליהם כבבת עינו... בפרט שמדובר בלא סתם כבשים... זה קרבנות!!! זה מעשר בהמה!!! הדרך דווקא התחילה באוירה רגועה... על מי מנוחות... אבל לא עברו כמה קילומטרים... **והופה!!!** כצפוי אחד

מהכבשים היותר שובבים קפץ וניתר ויצא מהמסלול של הכביש ו... ו... וחצה את הקו הלבן... ו... וירד לשוליים... לשוליים של השביל טהרה... ר' פייביש המנוסה מיד קפץ ו... ו... ובא לרוץ לעבר הכבש... להחזיר אותו לשורה... **אבל ברגע האחרון!!! ממש בשניה האחרונה!!! ידידנו ר' משולם כהן קפץ לעברו וחסם אותו בגופו!!!**

פייביש... השתגע?? אתה כמעט!!! כמעט ירדת לשוליים... אתה לא יודע שאסור לרדת לשוליים???

אתה לא יודע שמי שירד לשוליים נהיה טמא טומאת מת?? אתה לא יודע שרק התוואי של הכביש בדוק ונקי מטומאה... אבל ברגע שאתה יורד לשוליים... הכל פה בחזקת "שדה שאבד בה קבר..." **אם היית יורד לשוליים הההלך על הקרבן פסח שלך!!! באותו רגע היית נטמא בטומאת מת... ואתה יכול לעשות פרסה ולחזור הבייתה... אין לך מה לעשות בירושלים...** ר' משולם דיבר ודיבר בלהט... אבל יש לציין שפייביש הרועה לא... לא כ"כ תיקשר איתו... תכל'ס... צעק פייביש הרועה... **הכבש... הכבש שלי... השעפסאלע שלי!!!** הוא ברח... מה יהיה?? מה אעשה עכשיו?? אני חייב לרוץ להביא אותו... **אבל לא!!!** ר' משולם תפס את ר' פייביש בבגדו ש... ואמר לו בתקיפות: ר' פייביש... אתה לא זז!!! לא כדאי לך!!! נכון!!! אמנם אתה רועה צאן בכל הרמ"ח והשס"ה... יש לך מסירות עצומה לכל שעפסאלע... וכשאתה רואה כבש שברח... אתה באינסטנקטיביות רודף אחריו ולא חושב על שום דבר אחר... **אבל עכשיו אין מה לעשות!!!** לרדת לשוליים זה לא בא בחשבון!!! כי ברגע שאתה יורד לשוליים אתה אולי תציל את השעפסאלע שלך... אבל אתה תפסיד שעפסאלע הרבה יותר חשוב ויקר... **אתה תפסיד את הקרבן פסח שלך...** ר' פייביש הבין עניין ו... ונעצר!!! הוא נעמד על הקו האדום שלפני השוליים... ועיניו רואות וכלות... הוא רואה את הכבש הולך ומתרחק... ר' פייביש החל לזעוק בקול קורע לב... שעפסאלע שלי!!! בא... בא אלי... אני פה... זה היה מחזה קורע לב... היית יכול לשמוע בקול שלו המיית לב של רועה צאן אמיתי... כולו מלא רחמים... מלא חמלה... אבל הכבש לא הקשיב... והוא המשיך לקפץ ולנתר... פייביש מסתכל בעיניים דומעות איך שהכבש הולך ומתרחק... הוא עומד מול מחסום הלכתי נוקשה שמפריד בינו לבין הכבש... הוא זועק וזועק והכבש רק התרחק... עד... עד שנעלמו עקבותיו... ר' פייביש התיישב על סלע מותש... מדוכדך... הוא היה

נראה כאילו תלשו ממנו אבר מאבריו... אבל מהר מאוד הוא התעשת... סוף סוף נוסעים לבית המקדש... הוא לקח את החליל צד שלו והתחיל לשורר בניגון מלא כיסופים וערגה: **"תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצוותיך לא שכחתי..."** הוא סיים בתחינה ואמר: **אנא ה'...** כמו שביני לבין הכבש שלי נפער מחסום הלכתי של טומאה!!! הטומאה הפרידה ביני לבינו... אז גם אני תעיתי כשה אובד... עוונותינו מפרידים בינינו לבינך... **אנא ה'...** אני הרי לא יכול לרדת לשטח הטמא שהכבש שלי ברח... אבל אתה כן יכול לרדת אלי... **תעינו כשה אובד שמנו מספרך אל תעלם...**

אבל עדיין!!! פייביש כבר לא היה באותו מצב רוח... סוף סוף זה כבש שכ"כ רציתי להקריב אותו בבית המקדש... כ"כ שמחתי שהוא היה העשירי קודש... כ"כ דמיינתי בעיני רוחי איך אני מביא אותו בעזרה... סומך עליו ואומר תודה לה' על כל החורף המבורך שעברתי במחיצתו של אותו כבש... והנה עכשיו... הכבש הזה נעלם בתהום הנשיה... ו... ומי יודע מה עובר עליו... הכבש שלי... הקרבן שלי... ככפפפרה שלי [-באמת] סיים ר' פייביש בדמעות...

ואז הגיע ר' משולם הכהן... והניח יד על כתפו של פייביש ואמר: פייביש אני רוצה להרגיע אותך... יש לי בשורה טובה בשבילך... אתה לא בן יחיד... יש כמוך עוד אלפי יהודים שסיפור כזה קורה להם!!! שהקרבן שלהם בורח... יורד לשוליים... והם לא יכולים לחצות את המחסום של הטומאה... אז בשביל זה!!! בדיוק בשביל זה הוקמה ועדה מיוחדת ומסועפת מטעם המקדש!!! מדובר בקבוצת מתנדבים שהם בלאו הכי טמאים בטומאת מת... וממילא אין להם מה להפסיד... והם מתנדבים להסתובב בשוליים של הכבישים שבאזור ירושלים... ושם הם מוצאים **כמויות אדירות של קרבנות!!!** כמויות של כבשים ועיזים ושוורים ופרות אבודים... והם לוקחים את כככולם ומעלים אותם לירושלים... ומכניסים אותם ללשכת המקדש ומשם נולדה לנו המשנה המוכרת: **"בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר וכמדתה לכל רוח זכרים עולות נקבות זבחי שלמים..."** עכשיו: מה בדיוק עושים עם כל הקרבנות עליהם??? אל תשאל... זה סיפור שלם... מדובר באגף שלם שמתקצב מתרומות של יהודים טובים... [אם באמת מעניין אותך... תפתח מסכת קידושין נד. ותרווה נחת...] עכ"פ מה שברור: **תנוח דעתך!!!** גם אם הכבשה שלך נאבדה ממך... היא לא לגמרי נאבדה... כי אוטוטו ימצאו אותה נציגי המקדש... והיא בידיים טובות... הם יקחו אותה לאותו

ביהמ"ק שאתת רצית לקחת אותה... הם יאכילו אותה לעניים שיצאו בזה ידי חובת שלמי שמחה בדיוק כפי שאתה תכננת... אז תנוח דעתך... הכבש שלך בעזה"ש יגיע לידיים טובות... ואת ההשפעות וההשגות שרצית לקבל ממנו אתה לא תפסיד... זה בא יבא... מה בסופו של דבר קרה ??? אני לא יודע... וגם אם יש מקרים שאני כן יודע... אז בהזדמנות אחרת נספר...

י' ניסן: לזריזים בלבד - יום לקיחת קרבן הפסח וקשירתו למיטה

השנה היינו חרוצים... ואנחנו נסענו עם סבא לבית המקדש!!!

רק בקצרה... אני אתן לכם רקע כללי ומשפחתי... אנחנו בלע"ר משפחה מסועפת... סבא שלנו ראש המשפחה... מדובר ביהודי מרומם מאוד... עובד ה' מופלג וכל חייו שרוי בד' אמות של תורה... ולסבא שלנו יש ארבעה בנים... שכל אחד מהם הקים משפחה מסועפת בפני עצמו בלע"ר... ומידי שנה כל המשפחה עולים לירושלים ועושים יחד עם סבא את הקרבן פסח... ו... ובשנה שעברה בלי עין הרע... היו עוד חמש חתונות במשך השנה... וסבא נעמד באחד בשבע ברכות לדבר... והיה נראה שהוא מרוגש מאוד... **והוא נעמד ואמר בדמעות ובדרמטיות: כי במקלי עברתי את הירדן הזה ו... ועתה ??? ככל הנראה הייתי ל... ל... לשני מחנות!!! נעמד סבא והודיע: שככל הנראה!!!** השנה המשפחה תאלץ להתפלג!!! ולהתחלק כבר לשני פסחים!!! כי כבר לא מספיק אחד... עד עכשיו איכשהו סחבנו... השתדלנו לקנות כבש מאוד שמן... וכל אחד קיבל כזית מצומצם... אבל ב"ה השנה הצטרפו אלינו עוד כמה זוגות... וגם עוד כמה תינוקות שכבר יכולים לאכול כזית צלי... אז כנראה... כנראה שנאלץ להתפלג... אבל ב"ה בנסיבות משמחות... כן ירבו...

ואל תשאל... איך!!! איך בכלל מסווגים את זה... מי יהיה בקרבן פסח הזה ומי בזה... זה סיפור בפני עצמו... כי בסה"כ הרי כולם רוצים להיות עם סבא... כי לראות את סבא אוכל קרבן פסח זה חוויה רוחנית בלתי נשכחת... הפנים הבוערות... הורידים המתנפחות... ההתרגשות העצומה... זה משהו שאף אחד לא מוכן לוותר... אז מי יוותר ??? אז בשביל החלטנו על תורנויות... ופעם אחת זה מוותר ופעם שניה זה... השנה הועלה רעיון שאולי נעשה חלוקה של נשים

גברים... זה הסתדר לנשים טכנית עם הילדים הקטנים שצריכים ללכת לישון יותר מוקדם... ואכמ"ל...

טוב... עד כאן פטפוטים... כעת ניגש לנושא הבעור!!!

כבר שנים... כל ערב פסח מחדש סבא עומד ומזהיר... ומבקש... ותובע... ומתחנן בכל לשון של בקשה... אנא!!! לבא כמה שיותר מוקדם לירושלים!!! לא לחכות לרגע האחרון... אנא מכם... תשמעו בקולי...

כן כן... כולם מסכימים... כולם מהנהנים בראש... אבל תכל'ס... החיים חזקים מהכל... ואחרי כל הלחץ וההכנות והניקיונות... בסופו של דבר... כולם מגיעים ברגע האחרון...

ואת סבא זה מוציא מדעתו!!! זה פשוט עולה לו בבריאות... כי... כי הוא באמת מגיע מוקדם... הוא מגיע כבר שבוע לפני פסח... ו... ומאז הוא פשוט יושב ומחכה מתי המשפחה תגיע... ו... ואז עובר יום... ולא מגיעים... ועוד חצי יום ועדיין לא מגיעים... ו... ואז הוא מתחיל להיכנס ללחץ... איפה הם?? למה הם לא שומעים בקולי??? לך תדע... מה קרה שם בדרך... לך תדע איזה עומס... בקיצור: בשביל סבא... הימים שלפני פסח זה ימים מורטי עצבים... כי... כי תמיד הוא צריך לחכות לנו... ותמיד אנחנו מגיעים מאוחר...

אז השנה!!! השנה אבא שלי החליט!!! חייבים לשמוע בקול סבא!!!

התכוננו מוקדם... התארגנו כמו שצריך... והחלטנו שאנחנו מתלויים לסבא בעצמו... יצאנו יחד עם סבא!!! הגענו לירושלים... ויש לציין שלהגיע מוקדם זה באמת עולם אחר לגמרי... אתה רואה איך מסיידים את בית המקדש... ועוד כל מיני מחזות מעניינים... הלכנו יחד עם סבא בשוב הדעת לקנות את הקרבן פסח... בלי לחץ... בלי המונים... היה אפילו אפשרות לבחור... סבא אפילו מקיים את המנהג הקדמון של "מקחו בעשור..." הוא קונה את הטלה כבר ב' בניסן... והוא אפילו קושר את הטלה למיטה שלו... [תחשוב: מה זה טלה ליד המיטה שלך במשך ארבע ימים... תנסה שעה...] ו... וכל יום הוא קורא למומחה שיבקר את הקרבן... ממש כמו אבותינו במצרים... ו... וכמו כל שנה... הגיע י"ב בניסן ועדיין כצפוי אף אחד לא מגיע... [חוץ מאיתנו] סבא התחיל להילחץ... כנהוג...

סבא יושב ליד החלון... נו... מה קורה איתם?? איפה הם?? עוד מעט ליל י"ג... ו... והם לא מגיעים... בשלב מסויים גם אבא התחיל להיכנס ללחץ... אני

רוצה שתבין: הלחץ הזה הוא לא סתם לחץ... זה לא לחץ מהסוג של מה עלה בגורלם... **יש פה גם בעיה אמיתית!!! תבין:** המתח והחשש הגדול ביותר של כל ראש חבורה אחראי הוא ש... שלא יהיו מספיק מנויים... או שכמות ומשקל הבשר יצא הרבה בייחס לכמות האוכלים... ו... ו... ואז יש לחשוש... שעם כל הרצון הטוב... אולי לא נספיק לגמור לאכול את כל הבשר עד חצות... ו... ו... ואז יצא לנו הרבה נותר!!! ונותר זה הרי לאו מדאורייתא!!! [אגב: לא להתבלבל... אני לא מתכווין לאיסור אכילת נותר רח"ל... שזה לאו חמור שזדונו כרת ושגגתו חטאת... אני מתכוין ללאו הניתק לעשה שהוא להשאיר נותר... זה אמנם לאו הרבה פחות חמור... ולא רק שהוא פחות חמור אלא הוא גם כמעט בלתי נמנע... כי תמיד היה קצת נותר... בפרט בקרבן פסח שהיה חלק מהבשר שא"א היה לאכול אותו... כי בשביל להגיע אליו היה צריך לשבור עצם... אז לאו חמור זה לא!!! אבל זה לאו!!! לאו הניתק לעשה...].

וממילא זה היה הכאב ראש הגדול ביותר של כל ראש חבורה!!! הפחד מה הולך לקרות איתנו לקראת חצות... האם נצליח לגמור את הקרבן פסח או... או שלא...

וזה בעיקר המתח עכשיו שיש לסבא!!! כי בקצב הזה... כשרק אנחנו וסבא נמצאים!!! ו... וכל שאר המשפחה עדיין לא הגיעו... אז לו יצוייר שהם בכלל לא יגיעו... וכבר היו דברים מעולם... [כי... כי בערב פסח יש כזה פיצוץ אוכלוסין... בסדר גודל כזה עצום... שלפעמים זה הגיע למצב של עומדות!!! עומדות היו רגלנו בשערי ירושלים... עומדים!!! לא זזים...] אז לא רק שלא יהיה לנו שני פסחים... אלא אפילו קרבן פסח אחד אנחנו לא מצליחים למלא... כי... כי כמה אנחנו עכשיו??? סבא וסבתא... אבא ואמא... אנחנו שבעה ילדים... ו... ועוד לוי משורר אחד ושלושת ילדיו הקטנים... נו... כמה כולנו ביחד??? 15 איש... זה... זה די דליל... זה מידי קצת אוכלים אפילו בשביל קרבן פסח אחד!!! [בפרט ששנים מתוכם נשים... ועוד ארבע ילדים שהם לא "חזקים" באכילת כבש...] אז עכשיו אתה תבין למה יש פה עכשיו מתח??? כי עד הרגע האחרון אי אפשר לדעת איפה אנחנו אוחזים... מצד אחד: כי אם פתאום כולם יגיעו... אז יהיה לנו יותר מידי אוכלים ואז נצטרך לעשות שני פסחים... ומצד שני יתכן שכולם נתקעו ואף אחד לא יגיע ו... ו... ואז אנחנו תקועים אפילו עם הקרבן פסח הבודד הזה...

ו... ונוקפים השעות... ו... ו... והם עדיין לא מגיעים... סבא יושב על קוצים... מתפלל... לחוץ... ו... ו... ואפילו כבר כמעט נכשל במידת הכעס...

ו... ו... ואז פתאום... מוקדם מוקדם בבוקר... בי"ג ניסן בשעה שש בבוקר...
נקישות בדלת!!! מי זה??? מי בפתח... אוהו... צבי... וחמשת בניו... שלום
 עליכם... אוי... כמה חייכנו לכם... מה קרה??? למה איחרתם??? אל תשאלו
 מה קרה... נתקענו... השנה הפקקים זה משהו מזעזע... השנה המצב קשה...
 תכל'ס... ב"ה... הגעתם משמים...

אבא וסבא שמחו שמחה גדולה!!! מה שבטוח בטוח!!! ברגע שהם הגיעו
 כעת יש לנו כבר כיסוי לכה"פ לקרבן פסח הראשון!!! בדיוק זה מה שחסר לנו
 עכשיו!!! גיוס של עוד ארבע ישיבוחרים שיודעים לאכול כמו שצריך זה בדיוק
 מה שהקרבת פסח שלנו צריך בשביל לזכות ל"חסל סידור פסח...".
 סוף סוף סבא נרגע... אבא נרגע...

אבל חכה... חשבת שהסיפור נגמר??? **לא!!! לא לעולם חוסן!!!** לא עברו
 כמה שעות... ושוב נקישות בדלת... מי הפעם??? אוהו... שלום עליכם... לא
 פחות ולא יותר... דוד אייזיק וששת בניו פתאום נחתו לפה... סבא: אל תשאל...
 איזה תלאות עברו עלינו... דווקא יצאנו יחסית מוקדם אבל בדרך לירושלים
 פתאום היה **חפץ חשוד!!!** אבל מממזה חשוד... מישוהו מצא עצמות באמצע
 כביש 1... והועלה חשד שזה עצמות אדם!!! ואם ככה... אז ה' ירחם... כל מי
 שעבר בדרך הזו נהיה טמא מת... באותו רגע כל הדרך נחסמה... פקקים אדירים...
 הביאו חבלן הלכתי מטעם הלשכה!!! שהגיע עם שידה תיבה ומגדל לבדוק את
 העצמות האלו האם הם באמת של מת... וארכו כמה שעות עד שאכן וידאו שזה
 בכלל עצמות בהמה... **כולם נשמו לרווחה... אבל לבנתיים!!!** לבנתיים נוצר פקק
 אדיר... ו... ו... וכבר לא יכולנו להמשיך את המסע... ונאלצנו לסיים את היום שם...
 והלכנו לישון שם בדרך... תחת כיפת השמים... ולבנתיים מאורעות היום גרמו
 לנו להיכנס למשקעים... התחלנו לפחד מכל איזה מאהל... לך תדע איזה עצמות
 מתחבאות מתחת... נהיינו מסויטים... והתחלנו ללכת עם המטאטא החלול
 המיוחד של "מנפח אדם בית הפרס והולך...". בקיצור: לכן התאחרנו בעוד יום...
 ו... ו... והלאה!!! תכל'ס!!! מה קורה עכשיו איתנו??? מה עם קרבן פסח???
 נו... מה עושים עכשיו???

אבא וסבא התחילו להסתבך... נו... מה עכשיו עושים איתם?? לצרף אותם לקרבן פסח שלנו?? זה כבר לחוץ... כי זה כבר יותר מידי הרבה אנשים בשביל קרבן פסח אחד... אין מספיק בשר בשביל כולם...

רק שתקלוט מה קורה פה: רק עד לפני כמה שעות המתח היה שאין כמעט אוכלים בכלל... ופתאום עכשיו התהפכה הקערה על פיה... והבעיה היא שיש לנו יותר מידי אוכלים... כעת השאלה היא: האם לרכוש עוד קרבן פסח או לא?? טוב... אין ברירה... נצטרך לקנות קרבן פסח נוסף... **אבל!!! מצד שני...** עדיין אתם קצת מידי אנשים בשביל קרבן פסח **שלם נוסף...** טוב... אבל אין ברירה... דבר ראשון קונים... אבא רץ לקנות קרבן פסח בשבילים... בשלב זה יש רק שמונה אנשים על קרבן פסח שלם נוסף!!! זה כלום!!! צריך לפחות עוד עשרה אנשים... כי... במצב הזה? יותר מ-50% בשר הולך לנותר... מה יהיה?? ה' יעזור...

טוב... אני לא אלאה אותך... רק בקצרה... באמצע הלילה נחתו פה בזה אחר זה ככנככל המשפחה המורחבת... כל אחד וסיפורי התלאות שלו... וקח בחשבון שכל אחד הביא איתו עוד כמה תקועים... ובשלב מסוים... גם הקרבן פסח שני התמלא!!! ו... ולא היה מנוס אלא לקנות עוד!!! עוד קרבן פסח!!! קרבן פסח שלישי!!!

בקיצור: לא אלאה אותך... כל זה רק שתבין מה עובר על כל ראש חבורה של משפחה עם כל המתחים האלו... והחשובות האלו שיכולות להשתנות כל רגע... על כל המשתמע מהם...

ואכן בסופו של דבר באמת נתקעו עם מידי קצת אוכלים!!! אבל לא הקרבן פסח הראשון... ולא השני... אלא השלישי... הקרבן פסח השלישי... הוא!!! הוא נתקע עם כמות אוכלים דלילה... נו... מה עושים עכשיו?? מה באמת עושים אם כעת!!! בדקה התשעים ותשע... אנחנו עומדים מול מצב נתון של קרבן פסח שיש עליו רק חמשה אוכלים... והמשמעות היא שיותר מחמישים אחוז יהיה נותר... מה עושים עכשיו??

אז תתפלא לשמוע!!! נעים להכיר!!! בירושלים היה מטה מיוחד...

נחש איך קוראים למטה??? מטה הפרעסערים!!!

למי שלא יודע "פרעסער" באידיש זה כינוי לרעבתן שאוכל הרבה... אז אמנם היום זה נטו מילת גנאי... אבל צריך לדעת שמי שאוכל הרבה זה לא תמיד אומר

שהוא רעבתן... לפעמים מדובר גם בסוג של מבנה גוף... סוג של קיבה... ו...
ובבית המקדש היה ביקוש לזה!!! לפעמים היו מצבי חירום שהצטברו הרבה
 קרבנות שהיה צריך לגמור אותם עד חצות... ו... ולפעמים הכהנים פשוט לא
 הצליחו להשתלט על זה... לכן!!! בשביל זה במשך השנה היה מטה מיוחד של
 כהנים שיש להם את הכישור הזה... **ובפסח??** נהיה ביקוש גם אצל הישראלים
 למטה המיוחד הזה... כדי שאם יש מישהו שנתקע בדקה התשעים ותשע עם
 קרבן פסח שיש עליו מידי מעט מנויים... והוא חושש שהוא יגיע לידי נותר...
 בשביל זה אנחנו פה!!! שולחים מתנדב ממטה האכלנים... והוא מצטרף למנויים
 ו... ואל דאגה... הוא לא ישאיר פירור נותר...

עכשיו שוב: שלא תבין לא נכון: לא מדובר באיזה רעבתן... יתכן שמדובר
 בעובד ה' מופלג... אבל הוא פשוט מסוגל!!! מסוגל לאכול... ו... וזה אחד
 מהצוותים שמצינו שצווחה העזרה וה- צווחה שניה פתחו שערים ויכנס יוחנן בן
 נדבאי תלמידו של פינקאי וימלא כרסו מקדשי שמים, אמרו על בן נדבאי שהיה
 אוכל ארבע סאה גוזלות" ואכן ברגע האחרון נרשמו למטה... ו... ואכן הצטרף
 אלינו לחבורה בחור גברתן!!! עובד ה' מופלג!!! מתמיד!!! בעל השגה... ו...
 ובמקביל גם יודע לאכול... אבא הודה לו מקרב לב... ונחה דעתו... זהו!!! כבר לא
 יהיה לנו נותר... זהו!!! חסל סידור פסח!!! כאן נגמר הסיפור לשנה הזו... אני
 חושב שזה מספיק... [אגב: כמדומני שזה גם האיבעיא שיש בגמ' פסחים... בני חבורה שהיו
 ידידיו של אחד מהן יפות מהו שיאמרו לו טול חלקך וצא", במילים אחרות: יש לנו פה מישהו
 שאוכל יותר מידי הרבה ו... ו... ואנחנו מפחדים שהוא יגמור לנו את כל הבשר... ואנחנו לא
 יודעים איך להתפטר ממנו... **מה הפשט בסיפור הזה?? היא היא!!!** מדובר במשפחה שהמצב
 של האוכלים היה קשה... והם גייסו מישהו שידע לאכול הרבה כדי שלא יהיה נותר... ו... ו...
 ואז בדקה התשעים ותשע פתאום הצטרפו אליהם עוד כמה בני משפחה... ואז התהפך הגלגל...
 כי כבר יש מספיק אוכלים... ואדרבה... אותו אחד שבא לפה במיוחד בשביל לאכול כמה
 שיותר... הרי הוא נהפך למטרד... כי... כי אם הוא יאכל באמת הרבה... אזי לא ישאר מספיק
 לכולם... ממילא נוצר הכרח להגיע איתו למין הסכם... אתה תקבל מה שתקבל... אבל תשאיר...
 תשאיר משהו... ודו"ק].

בשנה הבאה סבא למד לקח והחליט לעשות מעשה... ובמקום להתחנן כולם שיבואו בזמן... הפעם הוא החליט ליצור תחרויות... סבא נעמד במסיבת חנוכה המשפחתית והודיע בצורה חגיגית מחד!!! ותקיפה מאידך!!! תקשיבו טוב: השנה!!! השנה הקרבן פסח על חשבוני... הההכל על חשבוני... אני מממן את הכל... אני ראש החבורה ו... ומי שרוצה יכול לבא בלי לשלם... **אבל!!! אני מתנה את זה רק במי שמגיע איתי לירושלים!!!** רק מי שעולה מוקדם איתי לירושלים... רק אותו אני ממנה איתי על חשבוני...

יש לציין: שהמבצע הלך טוב... והשנה רוב המשפחה עלתה יחד עם סבא... וכולם הלכו יחד בישוב הדעת לקנות שלושה פסחים... והכל היה רגוע... סבא קרן מאושר... היה לו זמן לשבת בבית מדרש ולהעמיק בפנימיות עניין חג הפסח... כולם הגיעו... **חוי!!! חוץ מרפי ומוטי...** שני הבני דודים הצעירים... שהם דחינים מושבעים!!! ו... וגם השנה... עד הרגע האחרון הם לא הגיעו... ו... ו... והנה!!! ביום י"ד בניסן... אחרי הצהרים... אחרי שכבר כל הגברים הלכו לבית המקדש... ורק הנשים נשארו במטבח בהכנות... **אז!!! אז פתאום הם הופיעו...** ו... ו... והיה ברור לכולם ש... שהם לא יכולים להצטרף לקרבן פסח המשפחתי של סבא!!! למה??? כי סבא התנה בפירוש שהוא שוחט קרבן פסח רק על מי שמגיע מוקדם... והם הגיעו מאוחר... אוהו מאוחר... אוהו... איזה שפאטעל מחכה להם מסבא... לא נותר להם אלא להתחיל לחפש יהודים טובים שיסכימו לצרף אותם לקרבן פסח שלהם... הם לא הספיקו לצאת מהבית... ו... ו... והנה סבא חוזר!!! סבא חוזר מהקרבת הפסח!!! פניו קורנות בקדושה עילאית... ו... ו... והוא פוגש את רפי ומוטי... הם פחדו להסתכל לו בעיניים **אבל לא!!!** סבא היה בכזו התרוממות הרוח... ו... ו... והוא פנה אליהם: נכון!!! אמנם התניתי מראש שאני שוחט את הקרבן פסח רק על מי שמגיע בזמן??? **אבל!!! מה אעשה...** שגם אחרי שככה התניתי... סוף סוף אני עדיין נשאיתי סבא שלכם... ואתם עדיין הנכדים שלי... וממילא: גם אחרי שאמרתי מה שאמרתי... תכל'ס... אני לוקח את המילים שלי בחזרה... לא התכוונתי ברצינות... אני כן חשבתי על כולם... גם עליכם... זה בסדר... **למרות!!!** למרות שאמרתי בפירוש שאני לא מצרף אתכם... אז תהיו רגועים... אתם איתי... בואו... תחזרו איתי הבייתה...

אלא שאז!!! התפתח משא ומתן בין התלמידי חכמים שבמשפחה האם זה נכון??? האם זה תקף הלכתית??? **תבין:** הרי סבא הצהיר בצורה הכי מפורשת

כמה וכמה פעמים שהוא לא מצרף רק את מי שמגיע איתו ראשון לירושלים... אז איך הוא יכול לבא ברגע האחרון ולהגיד ש... שהוא לא התכוין ברצינות??? האם המחשבה התת הכרתית הזו... יכולה להפקיע את המשפטים המפורשים שהוא אמר בקהל עם ועדה??? תכל'ס... האם מוטי ורפי באמת יכולים לצאת ידי חובת קרבן פסח של סבא או לא...??? מה הדין???

ר' שלמה רץ ללשכת הגזית... נכנס ושאל את השאלה... ו... ו... ומשם יצאה ההוראה!!! ומשם התחדשה לנו המשנה לדורות: האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו" [וברש"י: דאמניהו אבוהון דמעיקרא וכדי לזרזן קאמר שיזרז כל אחד להיות ראשון ויהיה הוא ראשון לאחיו שיזכו על ידו וכך הודיעם] חז"ל ירדו לסוף דעתו של אדם... שגם אחרי שהוא עושה תנאים עם בני משפחתו... סוף סוף הרי הוא לא מתכוין לגמרי ברצינות!!! זה לא מורה בבית ספר שמי שלא יתנהג יפה... אז יקוב הדין את ההר והוא יקבל ציון נמוך... סוף סוף מדובר במשפחה... ו... ואף סבא לא רוצה להעניש את נכדו... שהוא יפסיד קרבן פסח... לכן... וכו'...

י"ג בניסן: קרבן תודה המוני לבאים מחוץ לעיר מהים מהמדבר...

מה היה הקרבן הראשון שהעולים לרגל הקריבו???

ברוכים הבאים... התרגשות בהר הבית... ברגעים אלו נכנסה קבוצה של כמה מאות יהודים שהגיעה ברגעים אלו מנמל אשדוד... היהודים האלו הגיעו במסירות נפש מחוץ לארץ!!! הם עברו דרך תחתיתים... יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים... ו... והכל בשביל להגיע לירושלים לקרבן פסח... אשרי חלקם... איזו הערצה... איזה יהודים של מסירות נפש... אתה יודע מה זה לנסוע באניה בתקופה של עונת המעבר... זה להיות תלוי במזג אויר המתחלף... יום אחד רוח מזרחית חזקה שלוקחת אותך דווקא לארץ ישראל... יום אחר רוח צפונית מערבית שלוקחת אותך לכיוון אפריקה... בקיצור: די מסוכן ולא פשוט... ו... וברוך ה' כולם פה בריאים ושלמים... אפשר לנשום לרווחה...

[אין כאן המקום לפרט את הבית מלון המיוחד שיש בשדה התעופה!!! בית מלון לשבעה ימים בשביל לספור שבעה נקיים מטומאת ארץ העמים...].

ו... והנה הם נכנסים בשערי העזרה... מיד משתטחים ונופלים בפישוט ידיים ורגלים לקיים מצוות השתחוואה במקדש... [כן... אולי אתה לא יודע אבל יש מצוות השתחוואה בעזרה... אנחנו אומרים בחג: "ואין אנחנו יכולים להשתחוות לפניך..."] ו... ומיד ניגשים ל... ל... לעניין... למה שצריך לעשות... נו... מה צריך לעשות??? תשאל כל חוצני'ק... מה הדבר ראשון שעושים כשמגיעים לארץ ישראל??? אז כיום מה שעושים זה קונים עליה בשני חמישי... ואז אומרים: ברוך הגומל... שגמלני כל טוב... ככה זה כיום!!! אבל להוי ידוע לך... שבזמן שבית המקדש קיים זה היה הרבה יותר מזה... כל מי שהיום מתחיל וגומר בברכת הגומל... הרי אז הוא היה חייב **קרבן תודה!!!** ארבעה צריכים להודות... יורדי הים... הולכי מדברות...

בזמן שביהמ"ק יבנה... כל איש עסקים שינחת בנתב"ג... ברגע שהוא נוחת... הדבר הראשון הוא נכנס לשבעה ימי ספירה ולאחמ"כ הוא תופס את הרכבת הראשונה ונוסעים לירושלים... מגיעים למקדש ומיד מקריב קרבן תודה!!! זו לא זכות אלא חובה... יורדי הים באניות... יודו לה' חסדו... ויזבחו זבחי תודה...

ר' חצקל כבר מכיר את הפרוצדורה בעל פה... אז גם היום... גם בי"ד בניסן... הוא הגיע לתומו ללשכת בית המוקד וביקש לרכוש כרטיס לאפיית ארבעים חלות... אבל הפעם??? הפעם לשם שינוי הוא נתקל בסירוב... לא!!! לא מוכנים לתת לו את הזיכוי... תנחש למה??? ?

פשוט מאוד: בקרבן תודה יש עשר חלות חמץ!!! והיום אל תשכח... היום ערב פסח... אז אמנם אפשר לאכול עד שעה חמישית... אבל כיון שמשעה שישית צריך לשרוף... אז רבי שמעון בר יוחאי אוסר לגרום לקדשים להגיע לבית הפסול... ולכן מבוקרו של ערב פסח כבר לא מקריבים קרבן תודה... נו... מה יעשה ר' חצקל??? הוא הרי צריך להקריב קרבן תודה??? לא היתה לו ברירה... והוא חיכה בסבלנות [או לא כ"כ בסבלנות] עד מוצאי חג הפסח... ואז הוא יכול היה סוף סוף להקריב קרבן תודה!!! ו... וזו הפעם האחרונה שזה קרה!!! ר' חצקל וכל שאר החוצניקים הפנימו את המסר... ואף אחד לא הגיע ממש בערב יו"ט... כל חוצניק ידע מראש... אם אני רוצה להקריב קרבן פסח!!! אני חייב להגיע לפחות ביום י"ג!!! עד כאן ברור?? ?

עכשיו תחשוב מה קורה בי"ג בניסן בירושלים... פיצוץ של תודות!!! אלפי אלפי חוצניקים מקריבים תודה... לכל אחד יש ארבעים חלות... שעשרה מתוכם חמץ... ו... ו... והם עומדים בפתח הר הבית ומתחננים לכל העוברים ושבים [שהם בחזקת טהורים] מי מוכן לעזור לנו לגמור את זה עד חצות לילה [שהרי תודה נאכלת ליום ולילה עד חצות...] ואנשים מסכימים בשמחה... כל ירושלמי לוקח נתח בשר לביתו... ועוד חלת מצה אחת... [למה לא... הרי הבתים כבר נקיים לא רק מחמץ אלא גם מטומאה... הכי אידיאלי להביא הבייתה לארוחת צהרים מנה של קדשים קלים ועוד של תודה... עם חלת מצה] אבל!!! למידעינו יש גם עשר חלות חמץ... ו... וגם את זה הוא צריך לגמור ליום ולילה עד חצות... אוהו... זה כבר הולך קשה... רוב האנשים לא רוצים לקחת חלת חמץ!!! תנחש למה??? דבר ראשון: הבתים כבר נקיים לפסח... אז להביא בדיוק עכשיו חלת חמץ הבייתה??? ו... ו... וגם אי אפשר לזרוק אותה לפח... כי... כי זה קדשים... חוץ מזה שהחלת חמץ היא גדולה [כל חלת חמץ היא עשרון!!! פי שלוש מחלת מצה...] זה משהו שצריך כמה אנשים בשביל לגמור אותו עוד היום... ו... ו... וכמובן שאל תשכח שזה חמץ... בקיצור: פה החוצניקים נתקעים... זה אחת הבעיות שקורות בי"ג בניסן!!! יש מלא מלא תודות... אין עולה רגל אחד שנשאר רעב בימים אלו... כי תמיד יהיה את האמריקאי הזה שהקריב בדיוק עכשיו פר תודה... ש... ש... רק תבא ותאכל איתו בשר שמן... אבל עם החלות חמץ??? זה כולם מסרבים באדיבות... ועם זה החוצניקים נתקעים...

עכשיו!!! על פי זה תבין משנה במסכת פסחים שמתארת את ערב פסח במקדש: שתי חלות תודה פסולות מונחות על גג האיצטבה כל זמן שמונחות וכו'... למה במקדש נקטו בסימן הזה??? אומרת הגמ' שם במקום: כי בי"ג בניסן בלילה נשארו הרבה הרבה חלות תודה שנשארו פסולות... שהיה צריך לעשות להם ביעור חמץ נפרד... ביעור חמץ שיש בו מצות עשה מיוחדת של שריפת נותר!!! אז חוצניקים יקרים: להבא... תעשו מאמץ להגיע כמה ימים לפני כן... כדי שלא ישאר לכם נותר...

אגב: אם כבר דברנו על עולי הרגלים... אז עולי רגלים יקרים... ברצוני לעזור את תשומת לבכם לנקודה שאולי אתם לא יודעים אותה: **בירושלים אי אפשר לברך ברכת האילנות!!!** אה... נשמע לך מוזר??? למה??? למה לא??? גמ' מפורשת בבבא קמא... עשרה דברים נאמרו בירושלים, ואחד מהם "אין עושים

גינות ופרדסים משום סירחא..." בקיצור: בירושלים לא היו עצי מאכל... אי לכך: על עולי הרגלים להקדים את ברכת האילנות קודם בואם לירושלים... ו... ומי יודע... אולי לכן הגמ' נוקטת בלשון: "**היוצא** ביומי ניסן וראה אילנות מלבליים", וכבר עמדו על זה המפרשים, למה נקט לשון יוצא? אבל אולי... אולי אפשר לומר דקאי על ירושלים, שרק אם יוצא מירושלים אז יכול לראות אילנות מלבליים... אולי...

אור לי"ד בניסן...

המחלוקת בעיצומה... אבל לשם שינוי... הפעם היא לא עכורה...

המשפחה המאוחדת התפלגה... למה??? מחלוקת... אבל לא מהסוג

העצוב...

השנה יכול להיות שתהיה היסטוריה במשפחה שלנו... יתכן שיהיה פילוג!!! המשפחה תתחלק לשתי קבוצות... כבר שנים שכל המשפחה עושים קרבן פסח משותף. יש לנו ב"ה משפחה ענפה... סבא זכה להעמיד 11 ילדים... וכל אחד מהם בעצמו הקים משפחה עם שבע שמונה ילדים... ומידי שנה כולנו עולים לירושלים... שמונים נפשות במספר... וסבא הוא ראש החבורה... ומתמנים כולם על קרבן פסח אחד...

וזה לא פשוט... שמונים איש על קרבן פסח אחד??? זה קצת מלחיץ... כי מדובר בסה"כ בכבש בן שנה... וכמה בשר כבר יש בו... ולחלק אותו לשמונים איש באופן שיהיה לכל אחד כזית מובטח!!! זה קצת מלחיץ... אז מידי שנה סבא הופך את העולם ומשיג כבשים יקרים מאוד מהזן היחודי של "מואב..." שהכבשים שם הם רחבים ושמונים מטבע ברייתם... [משם הלשכה לוקחת אילים וכבשים לעבודת הקרבנות... עיין מנחות פז. מביאים כבשים שרחבם כגבהם] לכולם ברור שיום אחד נצטרך להתפלג... אבל סבא מצידו עושה הכל כדי לעכב את זה...

אבל השנה ככל הנראה הפילוג יתרחש לראשונה!!! אבל דווקא מזוית בלתי

צפויה לחלוטין...

מה קרה??? יש לנו במשפחה ב"ה נציגות גדולה ומכובדת של שלושים בחורי ישיבה... שלומדים בישיבה גדולה...

ומה שיצא זה ששתים עשרה נכדים הלכו ללמוד בבני ברק בישיבת רבי עקיבא... ועוד עשרה נכדים גלו למקום תורה והלכו ללמוד בישיבת ר' יוסי הגלילי... ועוד שמונה נכדים לומדים כעת בישיבה של רבי ישמעאל...

והנה!!! מתקרב פסח... כל הנכדים נפגשים... ו... והם כבר לא ילדים קטנים... [פעם הם היו משחקים פה ברחובות ירושלים... הם היו מחפשים איזה חוצניק שיתן להם לחמי תודה... או הולכים לשוק לראות את העקשען של פדיון מעשר שני בפני ג' תגרים... אבל כעת] הם כבר בחורי ישיבות והם שקועים עמוק בעסק התורה... וכל פעם שהם נפגשים מתחיל עקשען גדול בלימוד... כל אחד מעדכן מה חידוש היה בבית המדרש שלו... איזה כלל ופרט נדרשו... ואיזה גזירה שווה מופנה מצד אחד התפנתה כדי לאפרוכי... הבחורים מישיבת ר"ע מגיעים ומספרים את התילי תילים של הלכות העדכניים שר"ע דרש על קוצו של יו"ד... והבחורים מישיבת ר' ישמעאל מעדכנים עוד שלושים מימרות חדשות מתנא דבי ר' ישמעאל... והבחורים מישיבת ר' יוסי הגלילי... מספרים את כל ה"שואלים ודורשים" שהגיעו על שולחנו של ר' יוסי הגלילי רק בשבועיים האחרונים... והריתחא דאורייתא בעיצומה... **וסבא יושב במרכז והדודים סביבו והם מנצחים ביחד על המקהלה...** זה לא צחוק!!! יושבים פה אריות... סבא זכה עוד להשתתף ב"פרקא" אצל רבי יוחנן בן זכאי... הדוד הגדול זכה עוד ללמוד אצל רבי אליעזר הגדול... והשני למד אצל שמואל הקטן... ושלושת הדודים הנוספים זכו להיות תוכם וכברם והם התקבלו לישיבת רשב"ג... [ומעניין לציין: יש לנו דוד אחד שהוא תלמיד מובהק של בן תימא... והמשמעות היא: שאם ערב פסח חל בשבת הוא בורח לדרך רחוקה ולא מגיע לירושלים... ולמה? כי הרבה שלו סובר שחגיגת י"ד דוחה את השבת... והיות ולא נקטינן כך לדינא אז כל התלמידים פורשים לדרך רחוקה כדי לא להתחייב בקרבן שהם לא יוכלו להקריב אותו...] ותחשוב שכל אלו בשילוב הנכדים שנמצאים בישיבת ר"ע. ור' ישמעאל... ורבי יוסי... **השילובים המנצחים האלו גורמים פה תסיסה אדירה!!!** כל דרשה שנזרקת פה לחלל האויר מתלמידי ר"ע... נתקפת מיד בהוא מיבעי ליה... ואכתי מיבעי ליה... והוא לא אצטריך... ואל תשאל... **יש לציין שהשפחה כנענית החדשה שהסתובבה בבית...** היא כ"כ נבהלה מהויכוחים... היא פרצה בבכי ורצה מהר מהר לגינה... ואמרה לאמהות... אל תשאלו... יש שם צעקות... הם רבים... עוד מעט זה יגיע למכות... הם צחקו ואמרו לי... תרגעי... חכי בסבלנות... ככה זה תלמידי חכמים... נעשים כאויבים זה

לזה בהלכה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה לזה..." עד הלילה את תראי שהכל ירגע... ואכן אל דאגה. כמה שהויכוח היה סוער עד לב השמים... אבל... בסופו של ויכוח נשארנו בני דודים... ועוד ישבנו יחד באותו ערב סביב שולחן אחד עם כמו פומליות שלקוחות ממעות מעשר שני. ואכלנו מפריה ושבענו מטובה ונשארנו אוהבים... כאיש אחד בלב אחד...

אבל השנה נפל דבר!!! עשרת הבחורים משיבת רבי יוסי הגלילי הגיעו השנה ברוח קרבית עם חידוש עצום של הרבה ר' יוסי הגלילי. שדם הפסח **בזריקה** על קיר המזבח ולא **בשפיכה** על יסוד המזבח כמקובל [מדכתיב גבי בכור "את דמם תזרוק... דמו לא נאמר אלא דמם לרבות פסח פסחים סד:!!!] מיד הבני דודים משיבת ר' עקיבא הזדעקו... מה פתאום... הרבה ר"ע יליף מקרא ד"דם זבחיך ישפך" שדם קרבן פסח הוא **בשפיכה!!!** ולא **בזריקה**... ואז התחילה שם מלחמת עולם... זה לא צחוק... זה נפקא מינה מעשית מאוד לקרבן פסח הקרוב... זה דוחה מפה וזה מביא ראייה משם... **ותכל'ס... מה יהיה פה???** יש כאן ויכוח אמיתי למעשה!!! יש כאן עשרה נכדים שתובעים... אנחנו רוצים קרבן פסח שדמו ינתן בזריקה... לפי הרבה שלנו ככה הדין!!! ככה הקרבן צריך להיקרב!!! ומאידך שאר הנכדים טוענים לא פחות בתקיפות... אנחנו רוצים דווקא קרבן פסח שדמו ינתן בשפיכה... ולא בזריקה... ומה יהיה??? תכל'ס... אנחנו משפחה אחת!!! היינו רוצים להקריב קרבן פסח אחד!!! אבל הפעם יש פה שני צדדים שאי אפשר לרצות את שניהם...

אז ככה: המשפחה התחלקה לשתי מפלגות: ה-12 תלמידים של ר"ע... כל אלו רוצים קרבן פסח **דווקא בשפיכה**, ואילו עשרת התלמידים של רבי יוסי הגלילי רוצים **דווקא בזריקה** [ואז התחילו ניסיונות הגישור... תנחש מי נכנס לתמונה בתור מגשר?? התלמידים של ר' ישמעאל... מה יש?? הרבה שלהם- רבי ישמעאל... הוא סובר מצד אחד כמו ר"ע שדם הפסח בשפיכה... אבל הוא גם סובר שהינתינים בזריקה שנתנו בשפיכה יצא... ממילא: הבני דודים משיבת ר' ישמעאל ניסו למנוע ברגע האחרון את הפיצול והם טענו לבני דודים משיבת ר' יוסי... שנכון... שאתם סוברים שצריך זריקה... אבל זה לא אומר שזה מעכב!!! **אבל לא!!!** כאן הגיע תורם של תלמידי ר"ע שנזדעקו... לא!!! הרבה שלנו ר"ע חולק על רבי ישמעאל בדף האחרון של מסכת פסחים (ק"כ). והוא סובר: ש"לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו..." ומי שסובר שצריך **זריקה**... לא יכול לעשות **שפיכה**...] תכל'ס: למרות הניסיונות לאחד את המשפחה... ככל הנראה בשנה הזו... המשפחה אכן

תתפלג... מה יש??? מחלוקת!!! אבל לא... חלילה... זה לא המחלוקת מהסוג העכור שאנחנו מכירים שזה מוליד פילוג עם אורה טעונה... לא!!! זו מחלוקת לשם שמים... מחלוקת לאמיתה של תורה... מחלוקת טהורה סביב הזאת הדם!!! כל אחד רוצה וצריך לנהוג כדעת רבו... סבא אמנם דעתו נוטה כדעת הנכדים שלומדים בישיבת ר"ע ורבי ישמעאל. וגם הוא סבור שדם פסח בשפיכה, אבל סבא נזהר בשום אופן שלא לנסות לשכנע את הנכדים משיבת רבי יוסי הגלילי... יש לכם ב"ה רבה כ"כ גדול... שכך דעתו... ואתם צריכים לדבוק בדרך של רבכם ובכל מחיר...

סבא אירגן מהר מהר כבש נוסף בשביל הקרבן פסח הנוסף... אבל הפעם בדיוק ההיפך... הוא חיפש את הכבש הכי צנום שיכול להיות... כבש שהוא לא רק בן שנה... אלא הוא בן חודש וחצי... כי לבנתיים יש לו רק עשרה נכדים בלבד שנמצאים בישיבת רבי יוסי הגלילי... וקרבן פסח אחד לעשרה אנשים זה להזמין במו ידינו לאו ד"לא תותירו"... לכן צריך לחפש כבש כמה שיותר צנום... שכמות הבשר שלו תהיה מינימלית... ב"ה נמצא הקרבן פסח... בצידי הסלון של בית הארחה הוצבה מחיצת ברזנט חזקה!!! 65 נפשות מהמשפחה אכלו קרבן פסח שנשפך דמו יחד עם סבא... ויחד עם הנכדים משיבת ר"ע וישיבת רבי ישמעאל... ועוד עשר נפשות משיבת ר' יוסי הגלילי אכלו בפני עצמם את הקרבן פסח שנזרק דמו כדעת רבם ר' יוסי הגלילי... המשפחה התאחדה שוב בגג!!! לאמירת הלל הגדול ברוב עם... ולאחמ"כ שירת חסל סידור פסח כהלכתו!!! כל אחד ורבו הוא... ככל משפטו וסידורו...

ערב פסח - שעה שתים בצהרים... מעמד הקרבת קרבן פסח!!!

כמה טיפים מעשיים בשעת ההקרבה עצמה:

השאלה הראשונה שמתבקשת: האם כל בני החבורה צריכים ללכת לעזרה לשחוט את הפסח??? כן ולא... הרי כך: לכאורה: כל כל בני החבורה ממש??? לכאורה לא... אין טעם שהם יבואו לעזרה... אין להם מה לעשות שם... לכאורה הם רק מפריעים... [אגב: יש אופנים מסוימים... שאדרבה יש עניין גדול מאוד שכל בני החבורה יגיעו בהרכב מלא... מתי??? כשקיים חשש שיש רוב טמאים... ואז נעשה כביכול מין

בחירות פנימיות בתוך הר הבית... מי יותר... אז כל צד מגייס את כל כוחו... אז כמו שהטמאים מגיעים בהמוניהם וגודשים את הר הבית בתקווה להפוך את קרבן פסח ל"בא בטומאה" כך הטהורים לא צריכים לטמון ידיהם בצלחת וגם הם צריכים לגייס צו 8 ולהביא כמה שיותר טהורים להר הבית כדי שהפסח יבא בטהרה ולא בטומאה... הארכת בנושא זה בקונטרס זה עצמו במקום אחר...].

על כל פנים, מה שכן!!! ככל הנראה לא טוב שילך רק אחד לשחוט את הקרבן פסח וגם לא שתיים... טוב שיהיו פה כמה ידיים... **ולמה???** כי על פניו שחיטת והקרבת קרבן פסח היא משימה שכרוכה בכמה וכמה חזיתות... ואם אנחנו רוצים שהכל ילך כשורה... זה מצריך צוות שלם שכל אחד מקבל את המשימה הפרטית שלו... וכל אחד עומד על משמרתו ומתרכז כל כולו במשימה שהוטלה עליו... ואתה יודע מה??? זה בדיוק כמו אפיית מצות... אם אני מאוד ארצה ואתעקש לאפות מצות לבד... זה אפשרי... יש על מה לדבר... אבל תסכים איתי שהיות וישנם כמה כמה הלכות שצריך לזהר בהם תוך כדי האפיה... וצריך בין היתר להזהר ולהכניס לתנור תוך י"ח מינוט... לכן כולנו מבינים שראוי ומומלץ לחלק את העבודה לצוות שלם של עובדים... וכל אחד מתרכז בעבודה הספציפית שלו... ויש את האחד שנמצא רק בחדר של הקמח... ויש את האחד שנמצא רק במים... ויש אחד שרק בתנור וכו' וכו'... אז אם ככה אנחנו מבינים באפיית מצות... אז תכפיל את זה פי עשר ויותר בקרבן פסח... שזו משימה מורכבת עשרות מונים!!!

אז כך: דבר ראשון:

א. המשימה הקשה והמורכבת ביותר היא לא פחות ולא יותר: להצליח להביא את הכבש מהמיטה שאליה הוא היה קשור ומבוקר בארבעה ימים האחרונים... ולהצליח להביא אותו לשלום עד מקום השחיטה... **אתה אולי לא מבין מה פה הסיפור הגדול???** אז זהו ש... ש... שאל תשכח שיש דוחק עצום בשעה זו במקדש... ומצטופפים פה **כעת מיליונים!!!** שכולם רוצים להגיע **למקום אחד...** וכל ישראל אמורים להיכנס **בשער אחד...** תבין לבד איזה צפיפות ואיזה דחקות ומטבע הדברים גם דחיפות בלתי נשלטות יכולות להיות שם... [ופעם אחת כבר נמנע זקן אחד למוות... "והיו קורין אותו פסח מעוכין..."] ועכשיו רק תחשוב שמבין כל הצפיפות הנוראה הזו אנחנו צריכים לפלס דרך ולהכניס כבש... אבל לא סתם... הכבש הזה צריך להגיע לשם **בריא ושלם!!! בלי חשש קל של מום!!! ולא חשש**

הכי קל לטריפה!!! אני רוצה שתבין: אם מרוב הדחיפות אני קבלתי איזה מכה יבשה חזקה בברך או בגב... לא נורא... מקסימום יכאב לי קצת בלילה... נתגבר על זה... אבל אם הכבש חלילה וחס קיבל כזו מכה...??? אנחנו נכנסים פה לספק טריפה... [עיין הלכות טרפות י"ד ס' נ"ה ה"ב...] מי מדבר אם הבהמה נפלה וכו' וכו'... בקיצור: זה לא סתם שיקולים טכניים של שינוע וכדו'... אלא יש לזה השלכות הלכתיות מובהקות ומרחיקות לכת... וזה ממש ממש לא פשוט!!! אי לכך ובהתאם לנתונים האלו **יש משמעות בגמ' פסחים שכל אחד היה לוקח את הקרבן על כתפו!!!** כדי לשמור עליו מכל מיני התכככויות בלתי נשלטות...

ואם היית שואל אותי... אני הייתי אפילו עוטף אותו באיזה עטיפה מרופדת על כל צרה שלא תבא... [כמו שהמשנה אומרת: הרחלים יוצאות כבונות... תתייעץ עם המבינים בדבר...] והכל בשביל לשמור אותו מכל מיני מרפקים בלתי נשלטים שיכולים לפסול אותו בין רגע...

עכ"פ זו המשימה הראשונה... ואכן מומלץ שאחד מן המנוים היותר גברתניים הוא יהיה האחראי והממונה לשינוע המורכב הזה... וכל מה שכרוך בזה... הוא צריך לדאוג שלא יהיו דחיפות סביב הכבש... ובמדת הצורך שידאג לעשות סביבו טבעת אנושית מגינה עכ"פ בשעת השחיטה...

ב. הלאה... סוף סוף הגענו לפתח העזרה עם השעפסאלע... כעת ראש החבורה עוצם את עיניו בדבקות... אומר לשם יחוד בדחילו ורחימו... **ו... ומקדיש** את הכבש... ואומר: **הרי זה קרבן פסח!!! מעכשיו!!!** מרגע זה ואילך יש לנו עסק עם **הקדש!!!** יש לנו עסק עם **קרבן פסח!!!** עד עכשיו הנחנו עליו את המעיל... העמסנו עליו את הג'ריקן של המים [של ההדחה...] אבל עכשיו הוא כבר אסור בגיזה ועבודה... מעכשיו מתחילים לצעוד בזירות בתוך העזרה... כמובן שאחד מבני החבורה עדיין מרכיב את הכבש על הכתף... כדי שחלילה וחס הוא לא יקבל מכות... או דחיפות... שנים מבני החבורה הולכים מימין ומשמאל פשוט בשביל לשמור עליו שישאר תמים ושלם...

ג. במקביל... בשעה שכמה מבני החבורה עושים את דרכם עם הכבש לתוך העזרה... באותה שעה אחד מבני החבורה... מקבל תפקיד מיוחד... והתפקיד שלו הוא לא פחות ולא יותר: **לתפוס מקום טוב בעזרה!!!** הוא תופס מקום נוח לשחיטה בכל מקום בעזרה... כמובן עד המזבח... [כי בין המזבח לאולם אסור לישאר

ללכת שם... רק לכהנים...] אנחנו כבר סיכמנו בינינו על אזור מסוים שבו אנחנו מתמקמים השנה... בעזרת ישראל בין לשכת המדיחין ללשכת בית הפרווה... שם יש שבעה רובדים- מרצפות של אבן... באחד מהרובדים האלו אנחנו רוצים להתנקם בשחיטת הפסח!!! [דרך אגב: זה אחד הניסים הבלתי נתפסים שהיו בעזרה... מדובר במקום ממש קטן... בסה"כ כמה עשרות אמות אורך על מאה שלושים וחמש רוחב ואין בזה שום היגיון והבנה בדרך ניסית איך הצליחו לשחוט שם מאות אלפי פסחים בשעה אחת... ואי לכך זו ההזדמנות להסתייג ולומר: שעם כל הרצון הטוב להמחיש את עבודת הקרבן פסח... הרי באיזשהו מקום יש להמחשה הזו חסרון... כי בסופו של דבר... את הניסים שהיו שם אי אפשר להמחיש... כי זה נשלל מכל הבנה ריאליית כיצד זה נעשה בפועל... אז אנא... קח זאת בחשבון: ותזכור שאחרי כל ההמחשות עדיין היה שם משהו כזה שקוראים לו גילוי שכינה שלא נותר לנו אלא להתפלל שנזכה במהרה לאורו...] הגענו למקום השחיטה...

ד. במקביל!!! אחד מבני החבורה הולך לגייס כהן!!! שיהיה ברור: בחיים לא ניגשים לשחיטת הקרבן בפועל עד שאין כהן שעומד מוכן עם מזרק לקבל את הדם!!! ולמה??? כי נכון שזר יכול לשחוט... אבל **לקבל** את הדם??? מקבלה ואילך מצות כהונה... אם לא יהיה לך כהן שעומד מוכן לקבל את הדם... ושחטת את הקרבן פסח ואז... נזכרת לקרא לכהן...??? הסיכוי של הקרבן להיות כשר הוא קלוש... כי צריך לקבל את הדם... ולבנתיים דם הנפש נשפך... ולך תדע אם עד שהכהן יגיע ישאר דם הנפש... וגם אז זה לא לכתחילה!!! כי לכתחילה צריך לקבל את **כל** הדם... [מה תגיד? ? מקסימום נאסוף את הדם מהריצפה... חלילה וחס!!! אחד מגופי תורה דדין קבלת הדם הוא "ולקח הכהן מדם"- ודרשינן דם מהפר יקבלנו... שלא יהיה הפסק בין הדם למזרק... ואפילו את הסכין צריך השוחט להגביה מיד לאחר השחיטה כדי שלא תחצוץ בין זרימת הדם למזרק שמקבל...] אי לכך אחד מהמנויים... יש לו תפקיד לגייס את הכהן שיעמוד כאן מוכן ומזומן לקבל את הדם של הקרבן פסח שלנו... סמוך עלינו... יש לנו כבר את הכהן הוטיק שלנו... הידיד שלנו מהכפר... זה שאנחנו נותנים לו כל השנה את התרומות ומעשרות... וכבר סיכמנו איתו מראש לפני שיצאנו לירושלים... שמיד בתחילת שחיטת הפסחים בכת הראשונה... הוא מחכה לנו שם באזור המסוכם... ברובד השביעי משמאל העזרת ישראל בין לשכת המדיחין ללשכת הפרווה... מה שבטוח בטוח... זה הכהן שאנחנו מכירים... שאנחנו סומכים עליו... והשנה בכלל... קיים גם סיכוי שהוא ישלח את אחד

הילדים שלו לאכול אצלנו קרבן פסח... כדי שנזכה ל"לוי" שיסעד על שולחנו בחג... סוף סוף הוא אחד מהרשימה שהתורה מצוה אותנו לשמח אותם בחג... הגענו!!! התמקמנו!!! נפגשנו עם הכהן שלנו... כעת בזהירות בזהירות... פותחים מעגל טבעתי חזק ואימתני ומניחים את הכבש על ריצפת העזרה בלי הפסק לקרקע!!! ראשו לדרום ואחוריו לצפון ופניו למערב לכיוון ההיכל...

ה. השוחט מכריז בדחילו ורחימו: הריני מכין לשם שחיטת קרבן פסח!!! ולשם בני החבורה ששולחים אותי כעת לשחוט קרבן זה!!! ליתר בטחון... [שלא יהיו אח"כ ערעורים] כבר מקודם הוא הוציא דף ומקריא את רשימת כל בני החבורה!!! כן... ככה זה הכי מומלץ... מה שבטוח בטוח... רק זה חסר לנו שהוא בטעות ישחט למנויו ושלא למנויו... לאוכליו ושלא לאוכליו... הפסח אמנם יהיה כשר אבל לא לכתחילה... [ב"ה השנה כולם כבר נמצאים כאן... אבל יש שנים שיש חלק מהמנוים שאתה לא יודע אם הם הגיעו או שנתקעו... ואז אין ברירה אלא לשחוט סתם... מה שנקרא "כל דצריך ייתי ויפסח..."].

השוחט מברך אקב"ו על שחיטת קרבן פסח... ושוחט שני סימנים!!! הוא מיד מגביה את הסכין למעלה... [כדי שלא יהיה הפסק בין דם למזרק] הכהן ממחר לקבל את הדם... מכניס את הוורידים לתוך המזרק... ו... ומברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציוונו לקבל דם פסח...

ברגע שנגמרה הקבלה... פותחים את המעגל הטבעתי... ומפלסים לכהן דרך... הכהן נעמד ומברך על ההילוך... ו... ומתחיל להתקדם לכיוון המזבח...

אוהו... ברגע שהמזרק כבר בידיים של הכהן... כעת אפשר להתחיל לנשום לרווחה...

המשימה הראשונה והקשה והרגישה ביותר מאחורינו!!!

מעכשיו זה כבר בידיים של הכהנים... כהנים זריזים הם... חזקה עליו שיעשה את שליחותו... [ובפרט שעד רגע זה יש פחד כל הזמן שהכבש יפסל או יפול בו מום... אבל מאחר הקבלה ואילך... גם אם פתאום מישוה ידחוף וידרוך בטעות ויפיל מום בכבש... לא אכפת לנו!!! אין חכם כבעל הניסיון שנה אחת לא ידענו הלכות פסוה"מ ושלמנו על זה מחיר יקר... כי מיד לאחר השחיטה... זהו... נרגענו... ושחררנו את המעגל... ואז פתאום מישוה נדחף על הכבש... והרגל של הכבש נשברה לפני!!! לפני שהכהן הספיק לקבל את הדם... והקרבן נפסל... כי לא ידענו שמום פוסל גם בין שחיטה לקבלה... חבל!!! החכמה תחיה בעליה... וההיפך...].

כעת תקשיב טוב טוב!!!

ו. ליתר בטחון... ועל פי לקחי העבר... ועל סמך כל מיני שאלות קשות ומורכבות שמגיעות לבתי ההוראה בערב פסח... מומלץ בחום שאחד מבני החבורה ילך אחרי הכהן עם שעון... ויראה האם!!! ובעיקר **מתי!!!** מתי הדם של הקרבן פסח שלנו הגיע למזבח!!! ועוד מעט אני אסביר לך למה... [תזכור שאני צריך להסביר לך... אבל תן לי רק לגמור את העניין...] עכ"פ...

לכן אחד מבני החבורה מקבל תפקיד מאוד חשוב ונחוץ: התפקיד שלו זה לדעת בדיוק מתי הייתה השחיטה!!! ואחרי השחיטה ללכת בעקבות הכהן לבדוק שהכל דופק... לראות איך הכהן נכנס למסלול שורת המזרקים... ו... ולעשות מאמץ עליון לדעת על השעון מתי בדיוק הגיע דם למזבח...

עכשיו... לפני שאני אסביר לך למה... למה זה כ"כ חשוב... קודם אני אגיד לך איך??? איך מסמנים את הזמן... אתה בטח חושב שעומדים עם שעון...??? לא!!! [לא בטוח שאפשר בכלל להיכנס עם שעון להר הבית... מסתמא לא גרע מאפונדתו...] אלא איך??? פשוט מאוד!!! הרי תוך כדי שחיטת והקרבת הפסח הכהנים משוררים את ההלל... וממילא זה עובד ככה: הכהנים התחילו לקרא את ההלל... ואנחנו עדיין לא גמרנו להתארגן... עד שהכהנים הגיעו למושיבי עקרת הבית... אנחנו כבר התמקמנו... וכשהם הגיעו לההרים תרקדו כאילים... הכל היה מוכן!!! ואז!!! כשהכהנים אחזו במילים: ההופכי הצור אגם מים!!! בדיוק אז השוחט שלנו שחט... תזכור: בההופכי הצור אגם מים... עדיין לא הייתה שחיטה... ואילו במילים "חלמיש למעינינו מים..." אז נעשתה השחיטה בפועל... ואילו ב"לא לנו ה' לא לנו" אז נעשה הקבלה... והיא נמשכה עד שהכהנים הגיעו ל"עינים להם ולא יראו..." ואז הכהן התחיל ללכת... וכשהוא הגיע לשורה של המזרקים הכהנים כבר אחזו ב"מה אשיב לה'..." ולפי הערכה עד "בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים" כבר נשפך הדם...

מאוד חשוב לרשום את הפרטים האלו!!! אתה אולי מזלזל... אבל זה לא צחוק... **ולמה??? בשביל מה באמת צריך לדעת מתי הייתה השחיטה ומתי הייתה הזריקה???**

אז ככה: גם האופטימיים הגדולים ביותר צריכים לדעת שלפעמים יש כל מיני הפתעות לא נעימות... וכל מיני התרחשויות שקורות בדיוק בשעת האפס...

וההפתעות האלו הם אלו שיוצרות את השאלות הכי גדולות בבתי ההוראה [הלא הם כתובים על ספר דברי הימים - מסכת פסחים שלנו שמלאה בכל מיני הלכות מעניינות... ש... שבין בתרי הדברים אתה יכול להבין שאלו היו שאלות מאוד מצויות...] **לדוגמא:** לך תדע... יכול להיות שפתאום אחד מבני החבורה נטמא... או הבשר נטמא פתאום... וכשזה קורה **אז מאוד מאוד משנה!!!** האם זה קרה לפני זריקת הדם או אחרי... לכן מישוהו הולך אחרי הכהן... והוא עוקב עד כמה שזה אפשרי מתי מגיע הדם עד קיר היסוד...

ז. ועכשיו מתחילים במלאכת ההפשט... אז אם נשאר המתקנים של הווים בעמודים שבהם תולים ניחא... ואם לא מוציאים מקלות דקים... קושרים את שני רגליו של הפסח בעמודים... שנים מבני החבורה עומדים אחד מול השני ותולים עליהם את העמודים ומפשיטים את הפסח...

גמרו להפשיט... מה עושים עם העור??? נותנים אותו לאחד מבני חבורה שישמור עליו... זה תפקידו!!! הוא צריך לשמור על העור... לעור הזה יש כתובת... הוא צריך להגיע לבעל האכסניא בתור שכר על האכסניא הנפלאה. [אגב: כשניקח את העור לאכסניא... אנחנו כנראה נפזר עליו מלח ונפרוס אותו בפתח הבית כדי שכולם ידרכו עליו... ועל הדרך הוא קצת יספיק להתעבד עוד לפני בא החג... אחרת הוא יכול להתקלקל... ואח"כ ניתן את זה לבעל האושפיזא בשכרו... מגיע לו... וביישר...].

ח. אחרי שגמרו להפשיט... מגיע המומחה של בני החבורה... ופותח בעדינות את הכרס מלמטה... ומוציא את כל החלבים... שלושה חלבים: א. שמקיף את הקרבים, ב. שעל הקרב ב. שעל הכליות, ואת שתי הכליות ואת יותרת הכבד ומעט מהכבד עמה, את כל זה צריך להוציא... ו... ותקח בחשבון: **שגם אחרי** שמוציאים את כל החלבים האלו ראוי לכתחילה להשאיר את רוב גופו של הפסח שלם, יש הידור לצלות אותו שלם!!! ורק הכרעיים בחוץ... וזה מה שנקרא גדי מקולס... עכ"פ כעת מתחילים במיחוי וניקוי האימורין... צריך שמישהו יעמוד עם גיגית של מים ויכניס כל חלק מהקרביים למים [-קישקעס] וינקח וישפשף אותם מהצואה והפרש שנדבק בהם... [אגב: זו הסיבה שערב פסח זה היה היום היחיד שמדיחין את העזרה... משום שכל יום... כשצריך לנקות את קרבי הבהמה מכל הפסולת... עושים את זה בלשכה מיוחדת ששמה לשכת המדיחין... אבל בערב פסח שיש כ"כ הרבה... אז עושים את זה בעזרה עצמה... וכל הלכלוך נופל על קרקעית העזרה לכן יש צורך לנקות...].

ט. גמרנו לנקות את האימורין... כעת מניחים אותם בתוך כלי הגשה שקוראים לו מגיס!!! מגישים את זה לכהן... הכהן עולה בכבש וזורק אותו ע"ג האישים... צריך להזדרז בהקטרת אימורי קרבן פסח... כי אין זמן... מותר להקטיר את האימורין עד כניסת יו"ט... תנחש למה??? כי כתוב: "עולת שבת בשבתו" ודורשים חז"ל: ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב, ואילו קרבן פסח נחשב קרבן חול, ולכן הוא אינו קרב ביו"ט... לכן צריך להזדרז להקטיר אותו עוד לפני שקידש היום... ואם זכינו והכהן הקטיר את אימורי בפסח בזמן, זכינו בשמירת הלאו "ולא ילין חלב חגי עד בוקר" [שממנו לומדים לכל התורה כולה דין הלנת אימורים].

זהו!!! חסל סידור **הקרבת** הפסח, כעת אפשר לקחת את הקרבן פסח הבייתה... לוקחים אותו בזהירות בשתי ידיים... [לא מפשילים אותו אחורה] והולכים הבייתה... עד כאן הקפה א'... כעת הושלמה המשימה העיקרית של קרבן פסח!!!
י. עכשיו צריך לגשת למשימת הצליה ואח"כ לעבודת האכילה...

עכשיו שיהיה ברור: כל הנושא הזה של הצליה של קרבן פסח... והכשרת הבשר לאכילה הוא נושא לא פשוט בכלל... היה צריך שבביל זה לדאוג למישהו שמבין בענייני בשר!!! תרתי משמע: גם מבין מהסוג של קצב!!! וגם מבין מההיבט ההלכתי!!! ואני אגלה לך סוד [אני מבקש סליחה מראש מהאנשים המבוגרים שהנושא כדלקמן יהיה פשוט להם... אז זהו זה שתדעו שבשביל הצעירים... יתכן מאוד שזו הפעם הראשונה שהם שומעים על המושג הזה... הרי כך:] אחד מהנושאים המורכבים ביותר ביורה דעה... שכיום מסיבות כלכליות אנחנו לא נפגשים בו בכלל!!! לנושא הזה קוראים "איסור חלב" ואיסור "גיד הנשה..." מדובר בשני איסורים חמורים שבפוטנציאל קיימים בכל בשר בקר שאנחנו אוכלים!!! רק מה... היות ובשביל לשלול את שני האיסורים האלו צריך לעשות ניקור וזו עבודה קשה ומורכבת שכרוכה בהרבה ספקות ושאלות... לכן בדורות האחרונים אנחנו מעדיפים לוותר על כל החלק האחורי של הבהמה... [למרות שכשמדובר בכבש הוא החלק המשובח ביותר] ולמכור אותו לערבים ולגויים... וככה לדלג על כל הבעיה... [זו הסיבה שהרבה מהמשחטות נמצאות בכפרים ערביים... פשוט בשביל שכל מה שאסור לנו לאכול מיד עובר אליהם... החל מנבלה וטרפה וכלה בחלק האחורי של הבהמה שכולל את החלב וגיד הנשה] כל הפתרון הזה יפה ונכון ומשתלם כלכלית כשמדובר בבהמת חולין!!! אבל כשמדובר בקרבן פסח [או בסתם שלמים...] שאז יש לאו ד"לא תותירו ממנו עד

בוקר" כאן אין אפשרות להתחמק מההתמודדות ואי אפשר לזרוק את החלק האחורי של הבהמה לייתר בטחון... כאן צריך לדעת לעשות ניקור!!! ולעשות ניקור זה דבר שמעטים שבמעטים יודעים לעשות אותו!!! אחד מאלף שוחטים יודע לעשות היום ניקור...

ו... וצריך לקחת בחשבון: שמהרה יבנה המקדש... ובכל חבורה צריך שיהיה אחד שיודע לעשות ניקור!!! אחרת... נאלצים מספק להותיר במזיד חתיכות שלמות של בשר פסח... וזה ממש לאו גמור [הניתק לעשה]!!! זה לא פשוט: נא להעביר את המסר הלאה: שוחטים יקרים: ללמוד הלכות ניקור!!! לא בשביל התעודה... אלא בשביל הקרבן פסח של שנה הבאה... אם לא הזה אז לכל הפחות הבא...

חסל סידור פסח כהלכתו ככל משפטו וחוקתו...

י"ד בניסן: האי ודאות של הרגע האחרון...

מדור זה נכתב לפני כמה שנים... בתקופה שלאחר הבחירות... ברוח האווירה הבלגניסטית של הבחירות... אז אני משחזר את זה כמות שהוא... את תוכו תאכל ואת קליפתו תזרוק... תקח את התיאורים בערבון מוגבל... **ובכן:**

כן... לא תאמין... חשבת שגמרנו עם המתח של הבחירות... חשבת שזהו!!! הכל ברור... אז זהו שלא!!! תתפלא לשמוע... שבערב פסח הקרוב אנחנו שוב פעם עומדים מול בחירות... **כמובן להבדיל אלף אלפי הבדלות... מידי שנה בשנה!!! ביום י"ד בניסן** היה כעין בחירות בבית המקדש!!! כל ישראל היו מתייצבים בירושלים ואז היה נעשה כמין בחירות מזוזות... על מה??? מי??? מי נגד מי??? מי ימין ומי שמאל??? אז ככה... היו שם שני פתקים: פתק של **טמא!!!** ופתק של **טהור!!!** כל אחד מישראל שהיה מגיע למקדש היה שם את הפתק שלו!!! אז מי שהיה טמא היה שם פתק **טמא...** ומי שטהור היה שם פתק של **טהור...** ו... ואחרי כמה שעות היו עושים ספירת קולות... **והיה:** אם הרוב היו טמאים... אז הפסח היה בא בטומאה... [ובמקרה שכזה גם אין פסח שני באותה שנה...]. ואילו אם היו רוב טהורים... אז קרבן פסח אכן היה בא בטהרה וכל הטמאים היו נדחים לפסח שני... כן... בערב פסח היה מתח גדול בירושלים... עד הרגע האחרון אף אחד לא ידע סופית מה הולך לקרות... [כמובן: שהיו גם סקרים... היו

פרשנויות... היו מדגמים... היה כיוון... אבל כפי שאנחנו מכירים את זה היום... עדיין הכל פתוח!!!] וכולם לקחו בחשבון שברגע האחרון הכל יכול להתהפך!!! ועד ספירת הקולות אף אחד לא יכול לדעת איזה קרבן פסח הולך להיות פה... פסח הבא בטומאה או בטהרה!!! עד כאן ברור??? הבנת??? אתה בטוח שהבנת??? אם הבנת אשריך... אני ממש לא...

יש פה המון המון דברים לא מובנים ולא ברורים... ובודאי!!! בודאי לא בפשטות כזו כפי שהצגתי אותם כעת...

מה שכן!!! **דבר אחד ויחיד ברור:** שכשעם ישראל היו מתייצבים במקדש בערב פסח... היו **איכשהו** סופרים אותם!!! זה כתוב מפורש בגמ' ונפסק ברמב"ם... אני אביא לך את הנתונים כמות שהם... תשמע את לשון הרמב"ם: "כיצד משערין הפסח לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים? אין משערים בכל האוכלין, שאפשר שיהיו עשרים נמנין על פסח אחד, ומשלחין אותו ביד אחד לשחוט עליהם אלא משערים בכל הנכנסים לעזרה ועד שהם מבחין קודם שתכנס כת ראשונה משערין אותם" כאן כתוב שהיו סופרים!!! הייתה פה איזושהי ספירת קולות!!! ולא סתם ספירת קולות... אלא ספירה מדויקת!!! אחד אחד!!! [כי יש סוגיה שלימה בגמ' בפרק כיצד צולין מה הדין אם יש **מחצה** טמאים **מחצה** טהורים!!! והגמ' מתכוננת שם לחודו של קול!!! כפשוטו!!! הגמ' שם מעלה אפשרות שנטמא אחד!!! ואז זה יהפך לרוב... זאת אומרת: מדברים פה להדיא על ספירה מדויקת על חודו של קול...].

עכשיו איך??? איך בדיוק אפשר למנות כזה ציבור אסטרונומי??? ועוד בשעות ספורות...??? ועד חודו של קול??? **זה אחת מהשאלות המסתוריות של קרבן פסח במקדש...** אז בבקשה... זה שיעורי בית לכל אחד מהקוראים לנסות לפענח את זה... אני רק אתן לך מדגם... מתיאוריה ששמעתי ממישהו... בצירוף דימויני הפצוע... שככה אני מדמיין שאולי!!! אולי ככה זה היה נראה... והוא רחום יכפר אם זה לא נכון... **הרי כך:** דבר ראשון: כל עם ישראל... אבל ככולם... כולם היו מתקבצים ונכנסים להר הבית בערב פסח!!! גם טהורים וגם **טמאי מתים... איש בל יעדר!!!** [אגב: טמאי מתים מותרים להיכנס להר הבית... רק לעזרה אסור להם להיכנס... לעומת זאת זבים ונדות אסורים גם להר הבית...] **עכשיו... למה באמת כולם צריכים להיכנס???** כי... כי לך תדע... היות וקיימת אופציה שיהיו רוב טמאי מתים... ואז בבית אחת יתברר שהפסח בא בטומאה... אם ככה... אז צריך

כבר מעכשיו להיות מוכנים וערוכים לכל האפשרויות שמונחות על השלחן... לכן כבר מראש!!! כולם מגיעים... גם הטמאי מתים!!! גם הם ערוכים לאפשרות הזו... **ואז מה שקורה זה... משהו בכיוון הזה... כמובן אולי...** ישנם הרי לכל הפחות שתי כניסות להר הבית... נכון שיש כניסה מהצפון וכניסה מהדרום...?? אז נניח שהוחלט שהשנה הטהורים נכנסים **רק!!! רק דרך שער הצפוני!!!** ואילו הטמאים יכנסו רק דרך **שער הדרומי!!! ברור???** אז זהו... נא לא להתבלבל... אני חוזר ומדגיש: הטהורים נכנסים בשער צפון!!! הטמאים בשער דרום!!! [אוי ואבוי למי שיתבלבל... והאמת היא שמוכרח להיות שככה זה היה... כי חייבים פה סטריליות והפרדה מלאה בין הטמאים לטהורים... כי בהיסט הכי קטן אתה יכול להיטמאות... ו... ובדיוק עכשיו זה לא מה שחסר לנו...] **עכשיו ככה:** בכל אחד משתי הכניסות מציבים עמדת בידוק... ונכנסים שם אחד אחד!!! כבקרת רועה עדרו... וכל אחד שנכנס **נספר!!!** [אגב: מסתמא לא היו סופרים את האנשים בעצמם... כי יש בזה איסור... אלא ככל הנראה הייתה הוראה שכל אחד צריך להגיש איזה פריט מסוים... חתיכת חרס- בזק או מטבע **שאותה** היו סופרים... ואתה יודע מה? נעלים!!! היות ואסור להכניס נעליים וכולם היו משאירים אותם בחוץ... אולי היו סופרים זוגות נעליים...] ועמדת בידוק הזו הייתה בכל אחד משתי הכניסות... **בקיצור:** להבדיל אלפי הבדלות... בדיוק כמו שבבחירות יש ספירת קולות!!! ולהבדיל בדיוק כמו שבספירת קולות... יש כל מיני שלבים של גאות ושפל... ויש את שלב המתח שבו הימין פתאום מוביל בפער גדול מול השמאל... אח"כ פתאום המצב משתנה והפער מצטמצם... ואח"כ נהיה מהפך ועד הרגע האחרון לא ברור מי המוביל... והרבה פעמים המירוץ הוא צמוד ממש... בקיצור: המתח המוכר לכולנו מהבחירות... **אז להבדיל אלף אלפי הבדלות בדיוק אותו דבר כאן:** במשך השעה שעתיים לפני המעמד של קרבן הפסח... זה שעתיים רוויות מתח... יש פה כביכול שתי מפלגות... הטמאים והטהורים!!! ו... והטמאים נכנסים ונספרים אחד אחד... והטהורים נכנסים ונספרים אחד אחד...

עכשיו: מה אתה חושב??? כמו שיש מטה בחירות של ג' ומטה בחירות של ש"ס... וכל אחד עושה הכל כדי למשוך קולות למפלגה שלו... **אותו דבר בדיוק:** בערב פסח יש מטה מיוחד של הטהורים ומטה מיוחד של הטמאים... [ואם תשאל

אות: מי מממן את המפלגה של הטמאים??? אולי החברא קדישא של ירושלים... דווקא נשמע מתאים...] **מה תשאל: בשביל מה צריך מטה??? את מי צריך לשכנע פה???**

ההסבר הוא פשוט מאוד: בא אני אצייר לך סיטואציה: תתאר לך בנין רב קומות... נניח הבנין הגבוה הזה מול רב שפע... בנין שיש בו בערך מאתיים משפחות... ויש שם ממוצע של אלף בני אדם... **עכשיו:** תגיד לי: כמה מתוכם מגיעים לבית המקדש להקריב קרבן פסח??? אולי מאתיים!!! כי תכל'ס... לא ככולם צריכים להגיע לבית המקדש להקריב... כל חבורה שולחת כמה נציגים בודדים שהם ילכו להקריב... והשאר נשארים בבית... נשארים להכין את הסעודה... את החבור'ה... את התנור וכו' וכו'... וסתם: מה העניין סתם ללכת לביהמ"ק ולהפריע... **עד כאן בסדר??? עכשיו...** אל תשאל מה קרה... השנה קרה אנייע מיייעשה... בליל י"א בניסן... באמצע הלילה... אחד מהזקנים המופלגים בבנין זה... נפטר בשם טוב ובמיתת נשיקה על מיטתו... הוא פשוט לא קם בבוקר... באותו רגע שוד ושבר: **כל הבנין!!! כולם נהיו טמאי מתים!!!** באותו רגע התברר לאלף איש!!! שהם השנה לא יוכלו להקריב פסח ראשון... הם יפגשו בפסח שני... אין כאן המקום לתאר את הפאניקה. התעלפויות... תסכול... אבלות בקיצור: קטסטרופה... טוב... עד כאן י"א בניסן!!! **ו... והנה...** הגיע ערב פסח... וכפי שאמרתי מקודם... הרי לא רק הטהורים מגיעים למקדש... **אלא גם הטמאים!!!** אז גם מהבנין הזה הגיעו הטמאים למקדש... **אבל!!!** לשם שינוי כמה מהבנין הזה הגיעו לבית המקדש??? ככככככולם הגיעו!!! ללא יוצא מן הכלל!!! מנער ועד זקן טף ונשים... ככככככולם הגיעו!!! ולמה??? כי נכון שבבשנים כתקנם... כשתושבי הבנין היו טהורים... אז כמו שאמרתי מקודם... כל משפחה שולחת כמה נציגים בודדים... אבל הפעם!!! הפעם יש צו שמונה - גיוס מיידי!!! יש לנו אינטרנס להביא את כככככל הבנין!!! כל הדיירים... כל האלף הטמאים שנטמאו בבנין זה ככככולם מגיעים למקדש... תנחש למה??? **כי כל טמא נוסף... הוא קול!!! קול נוסף ב"מפלגת" הטמאים...** כל טמא נוסף מגביר את הסיכוי שיהיה פה היום רוב ציבור טמאים והפסח יבא בטומאה...

אז רק שתבין את הסיטואציה: **בחיים!!!** אבל בחיים לא תראה אישה שהיא מגיעה להקריב קרבן פסח... כי... כי מה הקשר... הרי היא לא יכולה להיכנס לעזרה [היא נעצרת בעזרת נשים...] אז גם אם היא אלמנה כבודה והיא "ראש

החבורה" של הקרבן פסח, גם אז היא שולחת מישהו שיעשה את זה בשבילה... אבל היא בעצמה?? היא במטבח... היא בבית... ערב פסח... תראה לי אשה אחת שמגיעה לכותל בערב פסח... כל זה אמת ויציב!!! במפלגת הטהורים... **אבל!!! במפלגת הטמאים???** שם הייתה נוכחות מלאה של נשים שטמאות בטומאת מת... **ולמה???** כי סו"ס אשה נספרת!!! כל אשה זה קול נוסף!!! ולטמאים יש אינטרס גדול להרבות קולות של טמאים עד כמה שאפשר... [ואל תשאל... הקול של האשה הוא הרפתקאה בפ"ע... כי היות ויש שיטות שאשה בפסח ראשון היא חובה ואילו בפסח שני היא רשות... ממילא: יתכן שמתחשבים בקול שלה רק בייחס לפסח ראשון... אבל בייחס לפסח שני... היא כמו פתק לבן... לא מתייחסים לקול שלה... ובקיצור: זה יכול לסבך את כל העסק... אכמ"ל... מי שרוצה... שילמד את הסוגיות...] **ממילא: אם אמרתי שיש בנין רב קומות בירושלים שקרה שם בר מינן... ומישהו נפטר... הרי בערב פסח ככככלל הבנין התגייס והתייצב במקדש!!! ללא יוצא מן הכלל!!! נו... ועכשיו תמשיך לחשוב... מי שינע אותם עד המקדש?? מטה הטמאים!!!** מטה ערב פסח... מה אתה חושב... זה לא קל... ערב פסח זה היום הכי עמוס בשנה... בדיוק באותו יום לגייס נשים... להוציא אותם מהמטבח... ולשכנע אותם שבדיוק הקול שלהם... הוא יכריע את הכף... והוא יגרום שיהיה פה פסח הבא בטומאה?? נו נו... תשכנע אותם... לך תשאל את הפעילים של יום הבחירות... כמה שזה קשה להזיז אנשים שחושבים שיקבלו את המנדט העשירי גם בלעדם...

וכמובן שכמו שבכל מערכת בחירות ישנם גם כל מיני ניגודי אינטרסים... **ולכן:** עם כל הכבוד אני יודע שאתה רוצה שכככולם יצביעו ג' אבל אני רוצה מפלגה אחרת... ואז אחד מוריד לשני מודעות וכו'... אז על אותו משקל: גם במקדש היה ניגודי אינטרסים!!! ומול האינטרס של הטמאים לעשות פסח בטומאה... היה אינטרס מאוד טהור של כל היהודים הטהורים לעשות בטהרה... סוף סוף יש צד רציני שטומאה רק דחווה היא בציבור!!! ולא הותרה... זה כבר פחות לכתחילה... והאינטרס של הטהורים הוא עוד הסיפור הקטן... לעומת האינטרס של כל שאר הטמאים [-הזבים והמצורעים והנדות וכו'...] כי היות וכשהפסח בא בטומאה קי"ל: שאין פסח שני!!! זאת אומרת: שאר הטמאים מפסידיים לגמרי את קרבן הפסח... [אה... שכחתי לספר: שההיתר הזה שפסח בא בטומאה... הוא רק בייחס לטומאת מת... אבל שאר טמאים יש להם פסח שני... ו... ורק

בתנאי שפסח ראשון קרב בטהרה... אז במקרה שהפסח בא בטומאה הם נפלו בין הטיפות ויצאו קרחים מכאן ומכאן ואין להם לא פסח ראשון ולא פסח שני... הבנת??] אז קח בחשבון: שהיה גם מטה של הזבים והמצורעים והם ניסו לסכל בכל דרך אפשרית שהטמאים יגיעו לרוב...

בקיצור: אקשן לכל דבר... ואידך זיל גמור...

אז אני רוצה שיהיה ברור: **זה לא היה ככה!!! ברור שלא!!!** מה כן??? לא יודע... מה שברור... שבודאי לא כמו שאני מציג את זה... אז בשביל מה כתבתי את זה??? כי אם התחברת לכל האקשן הזה... אם קראת עד כה... אז תדע לך שזכיתי אתה וגם אני להבין לראשונה מהדלת האחורית את ככלל הסוגיה המורכבת של פסח הבא בטומאה... לא היה כדאי???

ואם כבר דברנו על הבחירות... אז יש פה עוד נקודה שאני ממש מסתבך איתה: **נתחיל עם כמה מושגים בבחירות... אני מקווה שאני צודק:** בבחירות יש כידוע אנשים **שלא מצביעים**... אבל אותם אלו שלא מצביעים הם מתחלקים לשני סוגים... יש כאלו שהם פשוט **לא מגיעים להצביע!!!** אבל ישנם כאלו שהם דווקא מגיעים להצביע אבל הם **שמים פתק לבן!!! מה ההבדל בין לשים פתק לבן לבין לא להצביע בכלל??** ההבדל הוא פשוט: מי שלא מצביע... אז הוא בכלל לא מספר ולא נספר... מבחינתנו הוא לא קיים... הוא לא מעלה ולא מוריד... **אבל!!!** לעומת זאת מי ששים פתק לבן... אז הוא כן קיים!!! הנה... הוא הצביע!!! ובזה שהוא הצביע הוא **מעלה את אחוזי ההצבעה!!!** רק מה... הוא לא הצביע ולא המליץ על אף אחד!!! **זאת אומרת ככה:** לו יצוייר שיש בחירות בבית כנסת... מי יהיה הגבאי אני או עמיתי- יוצמח פורקניה??? ויש אחד עשרה מתפללים שמצביעים... ונערכו הבחירות ויצא **שחמשה** הצביעו ליוצמח... **ארבעה** הצביעו בשבילי... ועוד **שנים** נמנעו ולא הצביעו בכלל... נו... מה תוצאות הבחירות??? שיש ליוצמח **רוב** ואני הפסדתי!!! כי יש פה תשע מצביעים!!! ושש מתוכם בשבילי!!! **אבל!!! לעומת זאת:** מה יקרה אם כל האחד עשרה כולם הצביעו... [לא כמו המקרה הקודם שאותם שנים נמנעו] רק מה??? **חמשה** הצביעו ליוצמח, **ארבעה** לי, ו**שנים** שמו פתק לבן!!! מה זה אומר??? זה אומר שנכון שהצביעו ליוצמח יותר ממני... אבל תכל'ס: אין לו רוב!!! כי היות ואחד עשרה אנשים

הצביעו בפועל... אז בשביל שיהיה לו רוב צריך שיהיה לו שש!!! והיות והיה לו רק חמש... אז חסר לו רוב... נו... עכשיו הבנת את ההבדל בין פתק לבן לבין לא להצביע בכלל??? אני לא יודע אם זה נכון במדינת ישראל... לא בדקתי את זה... אבל מה זה משנה... אז מהיום אני החלטתי שככה זה... מהיום זה ככה... בסייידר??? עד כאן ברור...???

כעת ניגש לעניינינו: בערב פסח סיכמנו שיש שתי מפלגות: יש טמאי מתים!!! ויש טהורים!!! אבל אסור לשכוח שיש עוד סוג: יש את **שאר** הטמאים... [ששוב נזכיר: הם בכל מקרה לא יוכלו להקריב היום... כי גם כשיש גזירת הכתוב שפסח בא בטומאה... גזירת הכתוב הזו נאמרה רק לגבי טומאת מת ולא לגבי שאר הטומאות] **וכעת נשאלת השאלה:** איך אנחנו מתייחסים לאותם שאר הטמאים שנמצאים כעת איתנו פה בירושלים??? איך מתייחסים אליהם בייחס ל"בחירות"??? האם הם בכלל לא נספרים... או שהם נחשבים כמו פתק לבן... זאת אומרת: שהם כן נספרים... אבל כמו מספר נוטרלי שרק מעלה את אחוזי ההצבעה אבל לא ממליץ על מישהו מסוים??? אל תצחק... זה לא בדיחה... זו גמ' מפורשת בפרק כיצד צולין בפסחים: היו שלישיתן זבין שלישיתן טמאי מתים ושלישיתן טהורים מה הדין??? אמר רב מני בר פטיש: אותם טמאי מתים אינם עושים לא את הראשון ולא את השני... ולמה??? מסיבה פשוטה: הזבים והמצורעים הם כמו פתק לבן!!! הם מעלים את אחוזי ההצבעה... והם נספרים... זאת אומרת: יש פה כביכול מאתיים אלף טהורים שממליצים על פסח ראשון!!! ומאתים אלף שממליצים על פסח שני... ו... ועוד מאתיים אלף ש... ש... שמה הם??? הם לא ממליצים על כלום... ממילא: הם מעלים את אחוזי ההצבעה וזה יוצא לטובת הטהורים ולרעת הטמאים... כי... כי במילים אחרות... הם יורדים מאחוז החסימה... כי אחוז החסימה של פסח שני... זה שהרוב עשו בראשון!!! והרי הרוב לא עשו בראשון כי הזבים והמצורעים לא הקריבו בו... הבנת??? ודו"ק.

ערב פסח עם חשיכה... מה כולם עושים עכשיו??? לא תאמין... ישנים...

רמב"ם הלכות קרבן פסח פרק ט' הלכה ו':

בני חבורה שנכנסו שלשה מהן או יתר לאכול פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה, אם נכנסו בשעה שדרך בני אדם לאכול הפסחים וחזר המעורר לכולן על השאר ולא באו הרי אלו שנכנסו אוכלין עד שישבעו ואין ממתנים לשאר, ואפילו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלשה שאכלו הכל אין משלמים להן כדי חלקם, אבל אם נכנסו שנים בלבד הרי אלו ממתנים, במה דברים אמורים בשעת כניסתן לאכול אבל בעת שנפטרין אין אדם צריך להמתין לחבירו אפילו גמר אחד בלבד מלאכול יצא ואינו צריך להמתין.

הרמב"ם בהלכות קרבן פסח מביא סיטואציה שעל פניו נשמעת מאוד מוזרה: הרמב"ם מצייר סיפור: עשרה אנשים נמנו על קרבן פסח אחד... נו... הגיע זמן האכילה... הגיע אחד למקום האכילה... שתיים... שלוש... נו... איפה כולם??? למה הם לא מגיעים??? ממשיך הרמב"ם ומספר: "וחזר המעורר לכולם ולא באו..." לא תאמין: הם ישנים!!! לא מצאו להם מתי לישון... בדיוק עכשיו... בקיצור: הציבור ישן... ולא סתם ישנים... הם ישנים חזק... עד כדי כך חזק שהמעורר ניסה... העיר אותם... ובכל זאת הם לא קמו... שוב העיר... ו... והם לא קמים... ולא נותר לרמב"ם אלא לדון מה הדין בכזה מקרה...

היית מאמין??? הם לא מצאו להם זמן ללכת לישון... רק לקראת ליל הסדר??? איך זה יכול להיות??? שלא תבין: מי כמוני יודע מה זה לישון... במשך השנה אנחנו ישנים טוב טוב... אבל בערב פסח גם ה"חרפן" הגדול ביותר משתדל לתפקד...???

אז הנושא פתוח... כל אחד יכול להסביר את זה כדרכו... אבל דבר אחד ברור!!! שיש הבדל אחד מהותי בין ערב פסח שלנו לערב פסח שהיה בזמן שביהמ"ק היה קיים!!! וההבדל הוא:

שאצלנו העבויידה העיקרית זה ליל הסדר!!! ליל הסדר זה רגעי השיא של חג הפסח!!! כל אמא לחוצה מעריכת ליל הסדר וכל אב משפחה מוטרד איך לנהל את ליל הסדר... אבל בזמן שבית המקדש היה קיים... לשם שינוי העבויידה העיקרית לא הייתה סביב ליל הסדר... אלא סביב ערב פסח!!! שעת הקרבת קרבן פסח!!! זה היה הרגעים הכי גדולים... הרבה יותר מליל הסדר עצמו... עיקר תשומת הלב והאנרגיות היו מופנים לעבודה של ערב פסח!!!

ממילא באופן טבעי מיד ברגע שהסתיים מעמד הקרבת קרבן פסח מפלס המתח ירד בבת אחת במאות אחוזים...

אני רוצה שתבין: בשלושה ארבעה ימים שלפני פסח היה מתח גדול בירושלים... וככל שנקף הזמן... ככל שנקפו הימים והתקרב המועד מפלס המתח רק זינק וטיפס לגבהים... זה לא פשוט... נגיעה שלא במקום באיזה כלי לא מוכר... אתה נהפך להיות טמא מת עם הזאת ג' וז'... זה לא בדיחה!!! ובערב פסח עצמו... משעת בוקר מוקדמת ועד חמש בצהרים... אי אפשר היה לדבר עם יהודים... איזה לחץ... איזה חרדת המצוות... יש פה אנשים שכבר שבועות לא נרדמים בלילות בדאגה שהם יזכו להקריב קרבן ה' במועדו... אבל בשעה ארבע בצהרים... ברגע שההקרבה הסתיימה... בבת אחת ננסכה שלווה על כל ירושלים... בבת אחת כל עובדי ה' התפנו לנשום נשימה עמוקה... ברוך ה'...

אני רוצה שתבין: אנחנו שרים "חסל סידור פסח" בסוף נרצה... אבל הם שרו את זה בערב פסח... ולמה??? כי אל תשכח שלמעשה אכילת קרבן פסח עצמו היא לא מעכבת, היא אמנם עיקרית וקובעת אבל סו"ס זה תלוי בשעת ההקרבה [אם בשעת ההקרבה אתה ראוי לאכול בלילה אז יצאת ידי חובה...] ממילא לאחר ההקרבה... אז כולם התפנו רגשית ללכת לישון... כל אלו ששבועיים לא ישנים... כל אלו שאתמול לא עצמו עין הרי עכשיו סו"ס הם נרדמו...

עכשיו: חוץ מזה... גם אל תשכח שהאנשים האלו שכעת אתה רואה אותם מסיבים בליל הסדר לאכילת קרבן פסח... שתדע לך: שהאנשים האלו פילסו דרך בין מיליונים!!! מיליונים של אנשים בדרכם לבית המקדש!!! האנשים האלו הקריבו היום שתי קרבנות... חגיגת י"ד וקרבן פסח... והאנשים האלו נאלצו להחזיק את הקרבן פסח על הכתפיים!!! במשך כמה שעות... האנשים האלו במשך היום האחרון עברו כל מיני מתחים... בספקות של הרגע האחרון... האם השנה הקרבן יבא בטהרה או בטומאה...

מה הפלא שכולם נרדמו בערב פסח... מה הפלא שכ"כ קשה גם להעיר אותם [גם אותנו קשה להעיר בבוקר שאחרי ליל הסדר].

ט"ז בניסן בבוקר:

חידה: איזו מדורה העם היהודי עושה בדבקות חוץ מביעור חמץ ומדורת ל"ג

בעומר???

כן... אצל העם היהודי יש מושג מקודש ששמו ביעור חמץ!!! זו אחת מהנוסטלגיות שלנו מהילדות... רק הגיע ערב פסח... רק חוזרים מהבית כנסת... כבר מריחים ריח של שריפה... זה חלק מהאווירה של ערב פסח!!! א"א להגיע לפסח בלי זה!!! כן... זה לא צחוק... זו המצוה דאורייתא היחידה שיש לנו היום סביב הנושא הזה ששמו מדורה... לכן אם שמת לב: את הערבות החבוטות אנחנו שומרים מ... הושענא רבה עד... ערב פסח... וגם את הפתילות של חנוכה אנחנו שומרים מחנוכה ועד ערב פסח... למה??? בשביל ש"כל מילתא דאתעבידא ביה מצוה חדתא ליעביד ביה מצוה אחרית" [דבר שנעשה בו מצוה אחת - שתעשה בו מצוה נוספת] לכן... הערבות נאלצות להמתין בסבלנות במשך חצי שנה מכ"א תשרי ועד י"ד בניסן... בשביל לזכות שישתמשו בהן למצוה נוספת... מצות ביעור חמץ... **אבל!!! צריך לדעת שככה זה רק כיום בעוה"ר!!!** אבל בזמן שבית המקדש היה קיים... היו עוד הרבה הרבה מצוות של ביעור... **ומצוות מדאורייתא חמורות ממש!!!** רק שתבין: מצות ביעור חמץ בשריפה... עם כל הכבוד... סוף סוף זה עדיין רק **הידור** מצווה... שהרי מעיקר הדין מספיק 'מפרר וזורה לרוח'... אבל בזמן ביהמ"ק הרי שריפת הנותר היתה מצות עשה גמורה מדאורייתא!!! שהיתה טעונה ברכה!!! ומסתמא היו בה סודות נוראים!!!

אז זהו זה!!! תרשום את התאריך ותשאיר אותו פתוח... תעשה שינוי בראש: עד היום היית הולך למעמד ביעור חמץ של כ"ק אדמו"ר שליט"א בערב פסח... אבל בקרוב ממש... המעמד הגדול והעיקרי יהיה לאו דווקא בערב פסח בביעור חמץ... **אלא ביום ט"ז... היום הראשון של חול המועד!!!** אז יהיה מעמד שריפת הנותר של הרב'ה וזה יהיה מעמד נורא הוד!!! כי זה מצות עשה דאורייתא!!! ועד כדי כך המצווה הזו חביבה וחשובה... ש... שהתורה מדגישה ש"משארותם צרורות בשמלותם על שכמם..." הכוונה לנותר!!! שמרוב חביבות המצווה... ישראל לא הסכימו לתשעים חמורים לובים שיקחו את הנותר במקומם... אלא הם בעצמם נשאו אותו על שכמם...

וכאן ניגש להבדל המשמעותי בין הירושלמים לכל שאר תושבי ארץ ישראל... אני חיפאי... אני אורח בירושלים... וכעת אני צריך לשרוף את הנותר... עכשיו: תסביר לי מאיפה יהיו לי עצים לשריפה? ? ? תבין: זה לא ביעור חמץ... שמביאים כמה זרדים וקרטונים ונפט... מדובר כאן בעצמות של כבש ש... שהן צריכות להשרף כליל... צריך פה אש אש... שתבער כמה שעות טובות ותעשה עבודה טובה... וחוך מזה: אל תשכח שזה לא כמו מדורת ל"ג בעומר שאתה יכול לקחת מכל הבא ליד... את הכיסאות השבורים של השכנים המודרניים... ואת המזרון שמצאת ברחוב... אל תשכח שמדובר פה בקרבן פסח **שהוא קודש!! וצריך לשרוף אותו בקדושה!!!** זאת אומרת: חומרי הבעירה גם צריכים להיות טהורות... לא מכל הבא ליד... נו... אז למען ה'... מאיפה אני החיפאי אשיג עכשיו חומר בעירה... פה בירושלים תובב"א? ? ?

אז היות ואני חיפאי! ואני אורח!!! והיות ויש מצוה שקוראים לה הכנסת אורחים!!! אז יש לי פריווילגיה מיוחדת... ונתנו לי רשות לקחת עצים... אתה יודע מאיפה? ? ? **לא פחות ולא יותר: מעצי המערכה!!!** יש לי תלוש זיכוי מיוחד שכל החוצניק'ים מקבלים אותו... שאיתו אני הולך ללשכת העצים שבעזרה... ונותנים לי עצים מעצי המערכה שמהם אני אמור לשרוף את הנותר שלי...

אבל הירושלמים? ? ? הירושלים לא מקבלים את הבונוס הזה... שיסתדרו... אני לא ככזה מרחם עליהם... בזמן שאני עשיתי את דרכי מחיפה לירושלים... בזמן הזה שהם יתארגנו להשיג עצים בכוחות עצמם... סליחה ירושלמים יקרים: אתם מרגישים שיש פה אפליה? כן... בהחלט... יש פה "אפליה מתקנת"... [קל מאוד לזהות את הקנאה הצורבת שמסתתרת מאחורי דברי...] ואל תזלזל... זה שיש לי זכות לשרוף את הנותר מעצי המערכה... אז אאאפ'ס... מסתמא יש בזה גם עניינים ותוספת קדושה... זו עוד מעלה וקדושה במצות שריפת הנותר...

בקיצור: מהיום תדע: ישנה מצות עשה חביבה ששמה שריפת הנותר!!! שהיא מצווה בפני עצמה!!! זו עבודה בפני עצמה!!! ו... ו... ואם היום כשאנחנו אוכלים אפיקומן אז מבחינתנו הסיפור של ליל הסדר נגמר... אז בזמן שביהמ"ק היה קיים... זה ממש לא היה נגמר... היו פה עצמות מיוחדות... ש... שהיו מחביאים אותן במקום מיוחד, ובבוקר של יום ט"ז... מיד אחרי מוסף... הולכים למקווה... לובשים גארטל... וניגשים למצות עשה דשריפת נותר...

אבל כאן המקום להסתייג ולהדגיש: על פי רוב מצוות שריפת הנותר... עם כל הכבוד... ועם האלע השפעות שיש בה... סוף סוף זה מצוה לא כ"כ מומלצת!!! סוף סוף זה משהו כמו מצות "והשיב את הגזילה" שנכון שלהשיב גזילה זה מצוה, אבל עדיין זה לאו הניתק לעשה... אחרי שעברת על לאו של לא תגזול... עכשיו יש לך מצות השבה, אותו דבר לגבי שריפת הנותר, להותיר מבשר הקדשים זה לעבור על עשה מדאורייתא!!! צריך לעשות הכל בשביל לא להותיר, אחרי שהתאמצנו ועשינו ההההכל ובכל זאת נותר מבשר הפסח, אז יש לנו עשה... אז נא לקחת בערבון מוגבל ולא להותיר חלילה בכוונה... לכן כל השנה כולה מצות שריפת הנותר לא נעשתה בצורה חגיגית כ"כ כמו שאני מתאר אותה... כי סוף סוף נותר זו פשלה... פשלה לא רצויה ולא מומלצת...

חוצן!!! חוצן ממקום אחד ויחיד ששם הנותר הוא לכתחילה!!! והוא הנותר של קרבן פסח!!!

ולמה??? כי היות ובקרבן פסח אסור לשבור עצם... והרי יש הרבה בשר שבשביל להגיע אליו צריך לשבור עצמות... ממילא בפסח אנחנו מוכרחים להגיע לידי נותר!!! כי עם כל הרצון הטוב שלא להותיר... אבל אנחנו לא יכולים לאכול את הבשר שנמצא בתוך הראש של הכבש כי הוא כולו עצמות... ולכן פסח זה היה החג היחיד ששריפת הנותר היה מעמד שווה לכל נפש!!! מעמד שלא צריך להתבייש בו!!!

עוד הערה אחת קטנה: לכל מי שטבל במקווה בתור הכנה למצות שריפת הנותר... אז להוי ידוע לך שאחרי השריפה אתה צריך לטבול שוב במקווה... גם אחרי השריפה... ולמה??? כי מדרבנן בשר הנותר יש לו דין של ראשון לטומאה וא"כ כל מי שנגע בו הרי הוא שני לטומאה וטעון טבילה [עכ"פ לקדשים].

ט"ז בניסן אחה"צ בבית המדרש שבחוצות ירושלים... היום שאחרי...

היום שאחרי קרבן פסח... כן... ברוך ה'... חסל סידור פסח כהלכתו ככל משפטו וחוקתו... אבל מה אתה חושב... שזה נגמר??? איפה... עכשיו העקשען רק מתחיל...

ביום טוב ראשון של פסח ככולם מגיעים לבית מדרש שבירושלים... כל העולי רגלים... כל הירושלמים... כולם... אין אחד שמפספס!!! עכשיו זה שיא העקשען... מה יש???

תבין: כל שנה מחדש. מגיעים לפה מיליונים שכולם אמורים לעשות קרבן פסח... ומטבע הדברים תוך כדי ההמולה מתעוררים כל מיני שאלות הלכתיות מהרגע להרגע... אז כמובן: שאנחנו תמיד מנסים ומשתדלים להתעורר מעצמנו ולהתכונן לכל סיטואציה כדי שיהיו דברי תורה מחודדים בפין ואם ישאלך אדם אל תגמגם... אבל עדיין!!! עדיין החיים חזקים מהכל... ותמיד המציאות יותר יצירתית מכל מוח קודח... ותמיד!!! כל שנה מחדש מתעוררים תוך כדי כל מיני שאלות חדשות שעדיין מעולם לא חשבנו עליהם... ובשביל זה אנחנו בירושלים ובשעת מעשה נכנסים מהר מהר ללשכת הגזית ושואלים את הסנהדרין... ומתעוררים ויכוחים... יש אומרים כך ויש אומרים כך... ובדרך כלל לא מספיקים להגיע להכרעות עוד בערב פסח עצמו וממילא הנושא נשאר פתוח... וכמובן: שתוך שעותיים שלוש מגיע יום טוב... ואז לשכת הגזית שובתת עד הבוקר של ט"ז בניסן...

ולבנתיים... עד שהסנהדרין מתכנסים שוב... לבנתיים השאלות יוצאות החוצה... ולמחרת הבית מדרש כמרקחה... כולם מדברים על הנייעס העדכני... על השאלות החדשות שהתעוררו בקרבן פסח האחרון... ואז יש ויכוחים עד לב השמים... וכולם מחכים למחרת!!! ליום הראשון של חול המועד שאז לשכת הגזית תתכנס שוב... ואז ידונו בישוב הדעת על השאלות שהתעוררו שלשום בשעת קרבן פסח...

אז זהו!!! שביו"ט ראשון של פסח... אחרי הכל... אחרי תמיד של שחר... אחרי המוספין... אחרי קרבן ראיה וחגיגה... ככולם רצים לבית המדרש... **להתעדכן בחדשות!!!** מי שלא מגיע לבית המדרש מרגיש לא בעניינים... ככה זה כל שנה... כל שנה והחידושים שלה...

כל שנה אני יוצא עם עוד כמה משניות חדשות במסכת פסחים!!! עם עוד כמה דרשות וריבויים שהסנהדרין השנה דייקו מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהם כתוצאה מכל מיני שאלות שהתעוררו...

אז בוא אני אשתף אותך השנה בסיפור אחד לכה"פ שהתעורר בערב פסח האחרון:

הרי כך: השנה למרבה התימהון!!! היה יהודי אחד שנעמד בערב פסח עם כבש באמצע הרחוב... והתחנן לאנשים שיסכימו להתמנות איתו על הקרבן פסח... נו... זה עדיין לא משהו חריג בנוף... אבל מה כן?? **אותו יהודי לשם שינוי הוא בן אדם מאוד כנה וישר!!! ובלי להתבייש הוא אמר בדיק מה הכוונות שלו למי שרק התעניין: תקשיבו!** אני אגלה לכם את האמת: אשתי הגיעה יחד איתי לירושלים לכבוד פסח. היא אמנם עמדה ללדת... אבל קיינו שזה יקרה אחרי ליל הסדר... והנה!!! גזרה חכמתו העליונה וב"ה מגיע לי מזל טוב... שלשום אשתי ילדה בן פה בירושלים!!! תכל'ס... לעניינינו... כעת אשתי טמאה לידה... והיא לא יכולה לאכול קרבן פסח במועדו וגם לא קרבן חגיגה... וממילא אני כבר לא יכול לשמח אותה בבשר שלמים... והיות ואני בתור בעל מחויב לשמח את אשתי ברגל... אם לא בבשר שלמים אז במשהו אחר... בבגדים חדשים ובתכשיטים... אבל דא עקא... מה אעשה שלא נשאר לי כסף!!! כי כל הכסף שלי הלך על קרבן פסח ועל החגיגה... [כי שוב... לפי התכנית המקורית היא הייתה אמורה לאכול מהקרבן פסח...] לכן!!! לכן אני כעת מחפש כמה שיותר אנשים שיסכימו להתמנות איתי על הקרבן פסח... מכל אחד אני מתכנן לגבות בערך מאה שקלים... ואז!!! אם יהיו לי פה חמשה אנשים שישתתפו איתי במאה שקל... אז יצטברו אצלי 500 שקל בידיים... ואז אני ארוץ מהר לקנות לאשתי לכל הפחות צמיד כסף... אם לא זהב... שיהיה לה משהו שישמח אותה ברגל...

תשמע!!! אני באופן אישי התפעלתי מאותו יהודי... עומד לו בן אדם באמצע ערב פסח... ובו בזמן שכולם טרודים וכולם עסוקים בשרעפי קודש... והוא זוכר שיש לו אשה... והוא זוכר שצריך לשמח אותה בחג... יאמר לשבחו!!! **אבל פה פתאום התעורר ויכוח רציני מאוד...** כל מי שעבר שם ושמע את הכוונות האמיתיות שלו... כולם נעצרו וטענו שלכאורה הוא לא בסדר!!! **ולמה???**

אדוני... קנית כבש!!! **הקדשת אותו** לשם קרבן פסח... פתאום אתה מגיע ועושה מזה מסחר!!! זה ממש מעילה בקדשים... זה בדיק כמו שאתה תקדיש קרבן עולה... ו... ותמכור אותו לכל המרבה במחיר... פשוט וברור שמי שיעשה כזה דבר זה... זה אפילו לא בגדר מעילה... כי אתה כבר בכלל לא בעל הבהמה... מרגע שהקדשת אותו לעולה זה נהיה ממון גבוה... ואין לך זכות למכור אותו...

אותו דבר כאן: אחרי שהקדשת בהמה לקרבן פסח... זה שייך כבר לגבוה... אז איזה היתר יש לך לעשות עם זה ביזנ'ס... ולמכור את זה לאנשים ועוד לקחת את זה בשביל תכשיטים... זה היה המושכל ראשון שכולם טענו!!!

מסכן אותו יהודי... הוא בסה"כ חיפש יהודים שיתמנו איתו לקרבן פסח... ובמקום לקבל קליינטים... רק נוצרה המולה סביבו... כולם עמדו סביבו והתדיינו... מה זה צריך להיות??? זה לא בסדר... רוב האנשים טענו שאסור לו לעשות את זה... עד שעבר שם במקרה אחד מגדולי תלמידי הסנהדרין... ניגשו אליו ושאלו אותו. רבה... האם זה בסדר מה שאותו יהודי עושה??? הוא חשב וחשב... ואז לתדהמת כולם הוא התכנס ושקע בהרהורים ו... ואמר ש... שלא יודע!!! צריך להתיישב בדבר... אבל על פניו!!! במושכל ראשון מותר לו לעשות את זה...

ואז התעורר בלגן שלם... מה פירוש??? מה ההיגיון??? התגודדויות שלמות... השאלה הזו אכן הגיעה עד לשכת הגזית... אבל לא הספיקו לעמוד למנין... עכ"פ!!! בשלב זה... יודע דבר טוענים שההיגיון להתיר את זה... זה בגלל שככה זה כל קרבן פסח!!! הרי איך זה קרבן פסח... אני מגיע ומקדיש בהמה לקרבן פסח!!! ואז אתה מגיע ורוצה להשתתף יחד איתי... ו... ואז אתה משלם לי על ההשתתפות!!! נו... איך אפשר לעשות את זה??? הרי כבר הקדשתי... ואחרי שהקדשתי זה שייך לגבוה אז איזה היתר יש לי לגבות על זה כסף? אלא מאי? כנראה שמראש! כבר ממתי שהקדשתי את הקרבן פסח... מראש הכוונה שלי שאני מקדיש את זה על מנת שיהיו עוד כמה יהודים שישתתפו איתי... בקיצור: התעורר ויכוח!!! והויכוח הזה היה ועודנו... ועד עצם היום הזה... זה מחלוקת בין רבי לרבנן. מה שברור: אותו יהודי שרצה לקנות תכשיט לאשתו... מה יצא בסוף? האם הוא קנה או לא קנה??? לא יודע!!! מה שברור הוא: שהוא זיכה את רבבות אלפי ישראל בכמה שעות של ריתחא דאורייתא בעיצומו של חול המועד פסח... והזכות הזו שמורה לו ולאשתו ולבנם הנולד להם במזל טוב...

ועכשיו אני רוצה רק לשתף אותך בשיקולים: אתה יודע למה לאותו יהודי היה כ"כ בוער לקנות לאשתו משהו לכבוד פסח??? אז אני אגלה לך בסוד: אין תאריך יותר מתסכל מללדת בערב חג הפסח!!! **ולמה??? כי נכון שאם היא הייתה יולדת יום אחרי ליל הסדר זה היה הכי אידיאלי... אבל גם אם לא... אז לכל הפחות היא הייתה יולדת עשרה ימים לכה"פ לפני פסח... ואז היא הייתה יכולה**

להספיק את פסח שני... [תעשה חשבון: הרי צריך ארבעים יום למלאת ימי טהרה... וכל אשה שילדה עשרה ימים לפני פסח... לכה"פ היא הרויחה שארבעים ימי טהרה נגמרים עוד לפני פסח שני...] אבל כאן מדובר באשה שהגיע לירושלים מתוך כוונה לזכות לעשות פסח ראשון... ו... ו... ומה קרה??? היא ילדה עוד לפני פסח!!! אתה יודע מה זה אומר??? זה אומר שגם פסח ראשון היא לא יכולה לעשות וגם פסח שני לא... [כי הוא יחול בתוך מלאת] זה כבר מתסכל!!! זה אפילו מדכא!!! עכשיו רק תבין למה אותו יהודי התרוצץ בערב פסח... לפחות לנסות להפיג לאישו את התסכול באיזה תכשיט מינימלי... אבל עדיין!!! עם כל הכאב ועם כל התסכול... אנחנו עדיין לא כ"כ "מרחמים" על אותה אמא... ואנחנו אפילו מוכנים לברך את כל עם ישראל שאלו יהיו כל הצרות שלנו... תגידו אמן...

על כל פנים: בערב שביעי של פסח התקיימה הברית בבית הכנסת שבהר הבית... [לא בעזרה... כי לעזרה האמא לא יכלה להיכנס... כי נכון שמיום השמיני היא נכנסה לימי טוהר ומכאן ואילך היא יכולה להיכנס להר הבית... אבל היא עדיין טבולת יום ארוך שאסורה להיכנס לעזרה עד יום מלאת...] הרבה יהודים השתתפו בברית הזו... בטח!!! ברית בערב שביעי של פסח זה התאריך הכי אידיאלי... הציבור שרו שם בכוונה גדולה את הפיוט "שירה חדשה שיבחו גאולים..." אגב: תנחש איך קראו לילד??? תן שלושה ניחושים... קראו לו פרץ!!! על שם: מה פרצת עליך פרץ!!! כולם ברכו את הרך הנולד שיזכה תמיד לפרוץ ולחטוף את המועדים הקדושים ולקבל את כל ההשפעות הגדולות... ויהי ביתך כבית פרץ...

י"ז בניסן: עוד יום של שטייגן בבית המדרש "בתוככי ירושלים..."

כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים...

ירון נכנס לבית המדרש בירושלים... הלומדים רק ראו אותו בקצה הבית מדרש וחיוך של שמחה וקורת רוח התפשט על פניהם... הם כבר מחכים לגשת אליו במאור פנים ולקבלו... אבל חזקה עליהם תקנת חכמים שאין להפסיק אפילו לומר שלום... בעזה"ש עוד כמה שעות כולם יגשו אליו ויקבלו אותו...

ירון הוא יהודי חקלאי מרמת נפתלי שרק פעם בשנה הוא יכול להגיע לירושלים לרגל... לכן הוא מגיע לפני פסח... אבל כשהוא מגיע... הוא לא סתם

מגיע... הוא מגיע לתקופה!!! הוא מגיע לחודש וחצי!!! הוא מגיע עם חברת הובלות מיוחדת שלוקחת לו את כל ההצטברויות מהשנה האחרונה... הוא מופיע עם עדר של ארבעים בהמות מעשר... עם שלושים אלף שקל של מעשר שני... והוא פשוט עובר דירה לירושלים למשך חודש וחצי!!! הוא וכל המשפחה!!! אבל הוא לא סתם משועמם... הוא לא מבזבז דקה...

אני אפרט לך כעת בקיצור נמרץ את הסדר יום שלו: אז ככה: **אחת ליומיים!!!** בבוקר מוקדם מוקדם הוא רץ מהר לבית המקדש... הוא זוכה להיות נוכח בהקרבת התמיד... ומיד אח"כ הוא מקריב מעשר בהמה... הוא מביא את הבשר לבית שלו... מניח את זה בזהירות בכלים וסירים שנעשו על טהרת לקודש... ואז אמא נכנסת לתמונה... ויופי... ליומיים הקרובים יש לנו בשר שלמים!!! אמא מתחילה לבשל ארוחת צהרים ירושלמית שגרתית... מדובר בארוחת צהרים בשרית... אבל לא סתם בשרית... בשר שלמים!!! מוטל עלינו עד מחר בערב לגמור אותנו... **הלאה... נחזור לירון... השעה כעת שמונה בבוקר...** הוא כבר הספיק להיות בבית המקדש בתמיד של שחר... הספיק להקריב קרבן מעשר בהמה... הוא הספיק להביא אותו בזהירות הראויה לבשר קודש ולתת אותו בידיים של אמא... וקדימה... **ירון לא מחכה דקה!!! הוא מיד רץ... לאיפה רץ???**

לבית המדרש!!! בבית המדרש הוא יושב עד שעה ששית... ואז הוא רץ הבייתה לאכול משהו... אמא נותנת לו מנה בשרית מכובדת של כתף עגל מהמעשר בהמה... הוא טובל ידיו במקווה שנמצא במטבח ומברך בסילודין על אכילת קודש... מוודא שיש מספיק אורחים לסעודת הערב הבשרית... "מונה את אורחיו ואת פרפרותיו" ושוב רץ בחזרה לבית מדרש... הוא יושב עם תפילין עד קרוב לשקיעה... ואז הוא חוזר הבייתה ופניו מאירות באור התורה... ואז לקראת השקיעה מתחילה לה הסעודה כיד המלך... מה פירוש מתחילה??? בשעה הזו מגיעים כל המוזמנים... כל מאן דבעי... אבל זה מותנה בטבילה קודם השקיעה והערב שמש... ירון מעסיק אותם מהשקיעה עד צאת הכוכבים בכמה מימרות שהוא למד היום עם החברותא... ואז ברגע שחל הערב שמש מתחילה הסעודה כיד המלך... איזה ברכות זוכים לברך שם... אה... ברכת המוציא... ברכת אקב"ו על אכילת קודש... ברכת אקב"ו על אכילת מעשר שני... ויש איזה סלט פירות שעליו מברכים ברוך אקב"ו על אכילת כרם רבעי... תבין כל שנה ירון מרחיב עוד טיפה את הכרם שלו... רק טיפה... כל שנה הוא מוסיף עוד איזה שורת כרם

נוסף... בסה"כ חמשה זמורות חדשות... שנים כנגד שנים ואחד יוצא זנב... זה לא סיפור גדול... אבל עכ"פ כל שנה מצטבר אצלו סכום צנוע של 5,000 שקלים כרם רבעי... וזה גם צריך להתבער כאן בירושלים... בשביל זה ירון ישהה פה בחודש וחצי הקרובים... ובשביל זה ב"ה זכינו ויש לנו הרבה אורחים מידי ערב... שהם חולקים איתנו בשמחה את אכילת הבשר שלמים לשני ימים ולילה אחד... וגם את אכילת המעשר שני... וגם אכילת כרם רבעי...

קורא יקר: אני יודע... אתה מאוד מתרגש לקרא על המעשר בהמה שירון מקריב... אתה מאוד מקנא בו שהבוקר הוא היה בבית המקדש וזכה להיות נוכח בפתיחת דלתות ההיכל... ובשירת הלווים... אתה גם מתמלא בכיסופים לשמוע שהוא זוכה לקיים כ"כ הרבה מצוות עשה של אכילה... קודש מעשר שני וכרם רבעי בטורה... [מה שלנו יש רק כזית אחד בלבד בליל הסדר...].

כן... נכון... זה באמת מרגש... אבל תתפלא לשמוע שלא זו גולת הכותרת!!!

מה שהכי בוער והכי יקר והכי מעסיק את ירון בתקופה הזו... זה דווקא הבית מדרש!!! הוא רץ לשם כל רגע פנוי שיש לו... יש לירון חברותא מיוחדת!!! תנא קדוש שהסכים לקבוע חברותא עם ירון בסדר בקיאות ואותו תנא פשוט מסכם לירון בקיצור נמרץ את כל החידושים שיצאו מלשכת הגזית בשנה האחרונה!!! אין להם זמן ללומד'ס והם לא יכולים להרשות לעצמם את הלוקסוס הזה "לדבר בלימוד..." כי במשך שנה אחת בירושלים הספיקו לעבור עשרות ומאות תקנות חכמים חדשות בלשכת הגזית... כמעט כל יום יוצא פה חידוש חדש מבית דין הגדול... וכמעט כל שבוע יש פה איזה הכרעה חדשה ב"ג מידות שהתורה נדרשת בהם... מדובר במידע יקר מאוד!!! מידע שלא תמצא כתוב בשום ספר... כי זה תורה שבעל פה והיא לא ניתנה להיכתב... ואין זמן להימרח... אם אתה מפספס... הרכבת ממשיכה הלאה... החידושי תורה שיוצאים מציון ודבר ה' מירושלים לא יחכו לך עד סוף בין הזמנים... השעון מתקתק... ואין בית מדרש בלא חידוש... ממילא... גם אנחנו שיושבים פה בבית המדרש בירושלים ועוסקים בתורה כל היום... גם אנחנו נמצאים בלוח זמנים... אז מי מדבר על ירון שלנו... שמגיע רק פעם בשנה לירושלים... ויושב מולו תנא שאמור לפרוש לפניו כשמלה את כל תקציר החידושים שהתחדשו בשנה האחרונה בלשכת הגזית!!! זה לא צחוק... שנה שעברה עוף בחלב היה מותר... והשנה התחדש בלשכת הגזית שאסור... עד שנה שעברה לא הזכירו יציאת מצרים בלילות... השנה בחודש טבת

הגיע בן זומא והרעיד את כלל ישראל בדרשה חדשה ש"ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות..." ירון שלנו בחודש טבת היה אי שם ברמת נפתלי והמשיך לא להזכיר יציאת מצרים בלילות כי מאיפה לו לדעת את זה... ועכשיו הוא מגיע לירושלים ו... והוא אמור להתעדכן בחדשות!!! ויש הרבה חדשות!!! נו... עכשיו אתה מבין מה בוער לירון בימים האלו בירושלים... מה הכי מעסיק אותו בימים האלו??? אמנם החביבות שלו והכיסופים שלו לבית המקדש הם עצומים... ובימי שגרה אפורים אי שם בשדות הגליל העליון הוא מתיישב ופורט על הכינור בדמעות נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל קל חי... "כן... יש הרבה רגש לבית המקדש... אבל תכל'ס... כשמגיעים לירושלים... מה שחשוב בעיקר זה הבית מדרש!!! תכל'ס: זאת התורה לעולה ולמנחה!!! כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים... ואת המטען של כל עסק התורה לשנה הבאה ירון מטעין בחודש וחצי של עומס מידע שהוא מקבל בקיצור נמרץ מהתנא הקדוש ר' אבימי שהסכים לגרוס לפניו... אבל רגע... נא לא לזלזל בירון... נדמה לך שירון זה יהודי בעלבת שלומד רק חודש וחצי בשנה... מה פתאום!!! ירון כבר עשרים שנה מגיע לכאן מידי שנה... ובמשך חודש וחצי הוא מטעין המון המון מידע חדש מהחידושים שנאמרו השנה בירושלים... ו... ואת זה הוא לוקח איתו הבייתה אחרי חג השבועות!!! ואז הוא מתחיל לפרק את המידע... הוא משנן וחוזר ומסדר את הדברים... הוא מחלק אותם לפי נושאים... ולפעמים הוא מחלק את זה לפי שמות של תנאים שחידשו... הוא עובד מאוד מאוד קשה לשמר את כל המידע שהוא קיבל בחודש וחצי הקצרים האלו... ומה אתה חושב... יש פספוסים פה ושם... יום אחד ירון חוזר הבייתה מוטרד... אני חזרתי מירושלים עם 18 הלכות חדשות משמיה דרבי אליעזר בדין דופן עקומה... היום התחלתי לשנן ו"ברחו" לי שתים... אני מצליח להיזכר רק בשש עשרה... ו... ואז... ירון מנסה להיזכר ומנסה ומנסה... ואז או שהוא מצליח... או שהוא הולך לשאול את ר' זכריה השכן... [הוא לא כ"כ אוהב לשאול אותו כי לא נעים... אבל הוא תפס אותו כמה פעמים שהוא משבש מתניתא... לא באשמתו... הוא יהודי קצת מבוגר והוא שוכח לאונסו...] ואם ר' זכריה גם לא זוכר במה מדובר... אז ירון מוטרד... ומוטרד... ואז אין ברירה!!! כשמצטברים עוד כמה ספקות מהסוג הזה... ירון שולח את "רבי" של הכפר שלנו שילך לירושלים ויברר...

וירון ככה משנן לא רק את השנה הזו... אלא את העשרים שנה האחרונות!!!
כל חידוש של כל שנה מקופל אצלו כמונח בקופסא... הנה לך יהודי חקלאי
מהדורות הקודמים... אז מה זה תנא? ? מי אנו שנדמיין...

מוצאי פסח

שווקי ירושלים נכנסו לשיתוק!!! יש הכל... ואין כלום... מה קרה???

מוצאי פסח בירושלים... מבוכה בעיר... בהתחלה כולם התייחסו לבעיה הזו
בחובבנות... חשבו שזו תקלה נקודתית ולא עשו מזה עסק... אבל משנה לשנה
זה רק החרף... עד שהשנה קרה הפיצוץ!!! השוק בירושלים נכנס לשיתוק...
משפחות שלמות של עולי רגלים נשארו תקועים בלי מוצרי מזון בסיסיים...
השנה חג הפסח היה בגדר סיוט להרבה יהודים שטרחו והגיעו לכאן... ומיד לאחר
הפסח לשכת הגזית התכנסה לאסיפת חירום מול הגורמים הרלוונטים איך
מתגברים על הבעיה הקטנה הזו שהתגלתה כבעיה רצינית...

ובכן: הכל התחיל כך: אני גר בעין חרוד... מידי שנה במשך החורף מצטבר
אצלי מלא מלא עשרות אגו' של מעשר שני... נו... ואת זה צריך להעלות עד
ירושלים... אין לך מושג איזה כבד זה!!! תנסה פעם להרים קופת צדקה מלאה
במטבעות... אז תחשוב שהצטברו אצלי 10,000 מטבעות של עשר אגורות...
[בסה"כ אלף שקל...] איך משנעים כזה דבר לירושלים... אז בשביל זה יש שולחני!!!
מה שנקרא בימינו ציינג'... בחודש שלפני פסח זה העונה הבוערת שלו... כולם
מגיעים אצלו עם כסף קטן והוא נותן להם כנגד כסף גדול... הלכתי ונתתי לו את
כל הבוחטות של הכסף הקטן... והוא נתן לי במקביל חמש שטרות של מאתיים...
אני הייתי מרוצה שהתפטרתי מהכסף הקטן הזה... הוא היה מבסוט שנתתי לו
דמי עמלה... משהו כמו אחוז... [אגב: העמלה היא על חשבון המעשר שני...] ויצאתי
לדרך... עד כאן הכל טוב... כולם מרוצים...

הגעתי לירושלים עם חבילת שטרות מכובדת של מאתיים שקל... זה בסדר...
יש לי כסף. אני לא מסכן... בבוקר התפללתי ותיקין בבית המקדש... ומיד יצאתי

והלכתי לחנות פלאפל הקרובה... לא... אל תראה אותי ככה... זה לא סתם פלאפל... זה פלאפל של קדושת מעשר שני... אני עומד בתור... לפני היו עוד שלשה אנשים...

אני רואה את חוניו ה"חבר" בעל הפלאפל הותיק שלי שואל... כן... מה לשים בפיתה... שלשה כדורים... סלט... צי'פס... טחינה... התשלום 14 שקל בבקשה... אני רואה את היהודי שלפני מוציא שטר של **מאתים שקלים!!!** אוה... חוניו נאנח... אין לך כסף יותר קטן??? טוב... הוא פרט לו... הלאה... הבא בתור... גם לו היה רק שטר של **מאתים שקלים...** חוניו התחיל לגרד את הכסף הקטן... ו... ו... ועד שהגיע התור שלי... ש... שגם אני כמובן הוצאתי **מאתים שקלים...** בדיוק אז חוניו הרים ידים... מצטער!!! נגמר לי הכסף הקטן!!! צר לי... מתחילת הבוקר היו פה עשרים עולי רגלים וכולם ללא יוצא מן הכלל הוציאו לי שטר של **מאתים שקלים...** זהו... יש גבול כמה כסף קטן אני יכול להחזיק בקופה שלי... צר לי... אין לי לפרוט... יצאתי בפחי נפש...

טוב... בא נלך לקופיקס... אני מגיע... אני רואה שהחנות סגורה ומלא אנשים מתגודדים סביב החנות... מה קרה??? למה סגור??? מה... אין לקוחות??? לא!!! אל תשאל... יש דווקא מלא לקוחות... הבעיה היא שכולם פה הגיעו עם מאתים שקל וכל אחד רוצה לעשות קניה בששה שקלים בלבד... זהו!!! כבר לפני שעתים הבן אדם הרים ידים והודיע שנגמר לו הכסף הקטן... **מה יהיה??? אני כבר ממש רעב...** מה אני רוצה בסה"כ??? לאכול ארוחת בוקר... לזכות לפדות מצות מעשר שני ו"לקחת" בזה ארוחת בוקר צנועה... לאכול מפריה ולשבוע מטובה ולברך עליה בקדושה ובטהרה... אבל אין... אני כבר שעתיים מסתובב פה... לי יש כסף!!! להם יש אוכל!!! ובכל זאת אנחנו נתקעים... ועל מה? אין כסף קטן!!! בקיצור: בלגן... אלפי עולי הרגלים מסתובבים מתוסכלים... יש להם מצד אחד כסף... ואין להם לפרוט... השוק נכנס למיתון!!! יש הכל!!! ואין כלום!!!

כמעט דפקתי את הראש בקיר... לא חבל??? לפני שבוע היה לי מלא כסף קטן... הצטבר אצלי שק שלם של מטבעות מעשר שני... אבל לא רציתי לעלות עם שק כזה כבד לירושלים... אז הלכתי לשולחני והוא פרט לי ואני מצדי שמחתי מאוד שהתפטרתי מהכסף הקטן... ועוד שילמתי לו עמלה על השירות הזה... והנה עכשיו בדיוק הפוך!!! אני פתאום צריך כסף קטן כמו אויר לנשימה ואין... יש לי רק כסף גדול... טוב... אין ברירה... צריך לחפש ציינג'... איפה יש פה

מישהו שפורט כספים...??? חפשתי ובררתי וסו"ס מצאתי... אני מגיע לציניג'... אוה... איזה תור ארוך... ואני שומע אנשים מדברים בלהט... מה קרה??? אל תשאל... נוצר כזה מחסור נוראי של כסף קטן... שהמחיר של העמלה קפץ והמריא מאחוז אחד!!! לעשרים אחוז!!! אתה רוצה לפרוט אלף שקלים של מעשר שני... אתה צריך לשלם מאתיים שקלים... ועל חשבון מי??? על חשבון המעשר שני... לא חבל... כואב לי הלב... איזה בררוך... לא הייתה ברירה ושלמתי מאתיים שקל כמו ילד טוב... ובשביל מה??? בשביל לקבל מטבעות שלפני שבוע שלמתי כסף רק בשביל להתפטור מהם... איזה תסכול... **כשיצאתי מהציניג' גמלה בלבי החלטה נחושה!!!** ברגל הבא שאני מגיע לירושלים אני אלמד לקח ואני אגיע עם ככלל הכסף הקטן יחד איתי... ולא זו בלבד... אני אביא עוד סתם כסף קטן של חולין כמה שיותר... כדי שאני אוכל לעשות פה חסד עם אנשים... אני אעמוד ליד הציניג' עם כמות של כסף קטן ומי שירצה לפרוט מעשר שני אני אפרוט לו בחינם... כדי לתרום את חלקי לבלום את עליית המחירים של העמלה של הפריטה...

הגיע סוכות... ושוב עולים לירושלים... ואכן זכרתי טוב מה שהיה ולמדתי לקח... והפעם שכרתי עוד חמור במיוחד... רק בשביל שהוא יסחוב את הכסף... מסכן החמור... היה לו כ"כ כבד... אבל מה לא עושים בשביל מעשר שני... ומה לא עושים בשביל לעזור ליהודים שמסתמא כבר עכשיו עומדים שמה בתור בציניג' כדי לפרוט כסף במחיר מפולפל. היה כבד וקשה... אבל הרגשתי תחושת שליחות ועשיתי את זה באהבה... אני מגיע לירושלים... ומיד הלכתי בזריזות לכיוון הציניג' לראות מה קורה... **אני מגיע ולמרבה תדהמתי!!!** מה אני רואה??? הציניג' יושב משועמם ואומר תהילים... ואף אחד לא פוקד אותו... **הייתי בההלהלם... מה קרה??? איפה כולם??? פעם שעברה היה פה פיצוץ...** ועכשיו אתה ריק??? **בקיצור... מה מתברר??? אני לא החכם היחיד שלומד לקח...** לא רק אני נתקעתי בפעם שעברה... היו עוד המונים כמוני שנתקעו עם כסף גדול וגם הם למדו לקח כמוני... וגם הם הגיעו בהיסטריה עם כל הכסף הקטן שהם רק יכלו להביא איתם... **והשנה מהפך 180 מעלות!!!** ירושלים מוצפת במלא כסף קטן באופן חסר פרופורציה ומיותר... כולם הפסידו מהסיפור... מצד

אחד הצייג' שכבר כמה חודשים מתכוון להצפה והתאמץ להיות ערוך... פתאום מוצא את עצמו יושב משועמם... ומצד שני אנשים טרחו כ"כ וסחבו איתם כ"כ כבד ולחינם... וזה לא נגמר בזה... כי במוצאי החג מה התברר... שאנשים עדיין נשארו עם מלא מלא מטבעות שהם לא הספיקו להשתמש בהם... ונו... כעת להחזיר אותם הבייתה? ? לא!!! יש גבול!!! לא מספיק היה לסחוב כ"כ כבד עד ירושלים... ועכשיו עוד להחזיר את זה הבייתה...??? ממילא כל אחד מעולי הרגלים חיפש להפקיד את הפרוטות של מע"ש עד פעם הבאה שנבא ונשתמש בזה... אנשים שכרו כספות ותאים מיוחדים להפקיד שם את הכסף עד העליה הבאה... אבל זה לא פשוט!!! כי כידוע... לפרוטות נחושות יש נטיה להחליד... והיו הרבה אנשים שהשאירו כסף במוצאי סוכות... וחזרו הבייתה... והם "בנו" על הכסף הזה... והנה עכשיו בחודש שבט הם הגיעו לירושלים ופתחו את הכספת... והם גילו שהכל נהיה חלודה... איזה כאב לב... זה גם הפסד גדול לממון גבוה של מעשר שני שאנחנו מחויבים בשמירתו... וגם עגמת נפש ליהודים טובים שבסה"כ התאמצו כ"כ והביאו כסף עד לפה והכל נהיה למפח נפש... שורה תחתונה: לכל הדעות המצב הזה נהיה לא תקין!!! ולשכת הגזית התכנסה לקבל החלטות איזה תקנה צריך לתקן בשביל להתגבר על הבעיה... מי שמעניין אותו מה היו החלטות לשכת הגזית... או שיחכה לפעם אחרת שנפתח את הנושא... או שהוא מוזמן כבר עכשיו לפתוח מסכת מעשר שני פ"ב מ"ט [הבהרה: כל התיאור שנכתב כאן הוא לא לגמרי מדויק... כי היות והתאמצתי לתרגם למושגים המוכרים לנו... לכן תיארתי ע"פ מושגי המטבעות והשטרות בימינו... אבל צריך לדעת שבזמנם למטבע היה ערך אמיתי... ממילא יש שינויים מסוימים, אבל ברמת העקרון התיאור נכון].

פרט חשוב בנסח טאבו שעורכי הדין עדיין לא יודעים עליו...

קרבת פסח בצמוד לקרקע

מעשה בר' אביש... יהודי אמיד מחו"ל... שכסף לא חסר לו בלע"ר... והוא החליט לעבור דירה לירושלים... הוא הלך על הפרוייקט הכי יקר שיש... וקנה דירה על הנייר בפרוייקט תנובת הארץ שהולך ונבנה כעת שם בירושלים ליד רב

שפע... הציגו לו כמה דירות... וכידוע בפרוייקטים מהסוג הזה הקומה מאוד משנה!!! זאת אומרת: הדירה בקומה השמינית היא הרבה יותר יקרה מהדירה בקומת קרקע... כי... כי יש שם הרבה יותר נוף... ואתה רואה את כל ירושלים ממעוף הציפור וכו' וכו'... ר' אביש יכל להרשות לעצמו... והוא קנה את הדירה בקומה הגבוהה ביותר... לעומת זאת: משפחת חמוכיוב... היה להם פחות אפשרויות... והם קנו את הדירה בקומת כניסה... שעלתה שבע מאות אלף שקל פחות... [אל תתפוס אותי על מספרים...] **והנה... ביום בהיר אחד נבנה בית המקדש!!! פתאום הגיע האדון אל היכלו!!!** ו... והגיע ערב פסח... ר' אביש התרגש עד דמעות... תמיד!!! כל ליל הסדר מחדש הוא חלם שהוא יזכה שיהיה לו בית משלו בירושלים... וכל המשפחה המורחבת תתכנס בליל הסדר לאכול קרבן פסח בביתו... והנה... החלום הוגשם... היינו כחולמים... ור' אביש הזמין את כל המשפחה... כל הילדים... וכל הנכדים בלע"ר... וגם עניים ויתומים... ב"ה... הסלון גדול... יש מספיק מקום לכולם לליל הסדר... אנחנו בעזה"ש נלך לבית המקדש... נקריב קרבן פסח... ונחזור לפה ו... ונזכה לאכול כל המשפחה ביחד... הגיע י"ד בניסן... הנכדות כבר הגיעו והתחילו לערוך את השולחן... כרים וכסתות... יינות... והכל כבר מוכן... איזה התרגשות...

סבא כבר הלך לבית המקדש... להקריב את חגיגת י"ד... ו... **ואז!!! הגיע הנכד ר' שלמה... התלמיד חכם של המשפחה...** הוא הגיע לבדוק את התנור של הפסח ואת השפוד של הרימון... הוא נכנס לסלון... ולתדהמתו הוא רואה שמתכוננים עם כל המרץ לשולחן ליל הסדר... הוא נזעק: **מה??? לא ידעתם??? מה... לא אמרו לכם??? מה... אתם לא יודעים ש... ש... ש... אי אפשר!!! אי אפשר לאכול בסלון הזה קרבן פסח!!! מי שאוכל פה קרבן פסח לא יוצא ידי חובה!!!**

הההלם!!! כולם המומים!!! סבתא הגיעה מהר... מה... מה??? שמעתי...??? אי אפשר...??? למה??? מה יש? למה לא? מה פסול בבית שלנו? מה... הוא טמא בטומאת מת??? הההלו... סבא: בא מהר... אומרים פה שיש בעיה הלכתית בסלון שלנו... ואי אפשר לאכול פה קרבן פסח... סבא הגיע מהר מהר... והנכד ר' שלמה פתח לסבא מסכת פסחים והראה לו ברייתא וגמ' מפורשת (פה): **הגגים והעליות לא נתקדשו!!!** רק קרקעית ירושלים התקדשה בקדושת ירושלים!!! והיות וקרבן פסח צריך לאכול בתוך ירושלים!!! דהיינו בתוך קדושת ירושלים... ממילא: אי אפשר לאכול אותו רק בקומת קרקע

ירושלמית!!! ואילו כל מי שגר בקומה עליונה... קומה שניה שלישית או עשירית... הוא צריך לרדת לאכול בקומת קרקע... והוא לא יכול לאכול קרבת פסח בבית!!! סבא החויר כסיד... והוא פרץ בבכי סוער ולא יכל להירגע... הוא טפח על ראשו ואמר: לא ידעתי... לא ידעתי... איך לא ידעתי... כל הדחף שלי לקנות דירה בירושלים... זה רק בגלל שכל ליל הסדר מחדש השתעשעתי בדימוי ש"שנה הבאה בירושלם" וכל המשפחה תתכנס פה בסלון ונאכל קרבת פסח... תמיד כששרתי השתא הכא לשנה הבאה... תמיד דמיינתי בערגה ובכיסופים שאני אקנה דירה בירושלים עם סלון גדול במיוחד!!! כדי שיהיה מקום לכככולם... לכל הנכדים... וגם לנינים... כדי שנוכל לאכול שם קרבת פסח כל המשפחה ביחד... **והנה... את זה לא העליתי על דעתי!!! את הגמ' הזו לא למדתי אף פעם!!! לו ידעתי... לו ידעתי** שבשביל קרבת פסח צריך קומת קרקע... הייתי קונה את הדירה בקומת קרקע... הייתי מוותר על כל הנוף המרהיב הזה שרואים מהקומה הגבוהה הזו... סבא לא יכל להירגע... לא יכל...

אז זהו זה!!! שככל הנראה הקבלנים והמתווכים של הדירות של ירושלים באמת לא יודעים את הדין הזה... **אחרת הם היו חוגגים על זה!!!** הנתון והמידע הזה אמור לשנות ואפילו להפוך את המחירים של הדירות ואם עד היום קומת קרקע זה היה חסרון לעומת קומה גבוהה ויוקרתית... הרי מי שלוקח בחשבון את ה"מהרה יבנה המקדש..." יתכן שהשיקול הוא בדיוק הפוך... מה תגיד על זה שהיום מקצים את הקומת קרקע לחניה... אבל לעתיד לבא... הקומת קרקע תהיה הקומה הדומיננטית ביותר... נו... אז איפה תהיה החניה... נו... **אבל תרגע ירושלמי יקר... שקורא כעת את הגיליון ממרפסת ביתו הגבוהה... תנוח דעתך... זה לא סוף פסוק!!! אני רוצה להרגיע אותך:** שהדין הזה הוא לא מוסכם ממש במאת האחוזים!!! להוי ידוע לך שזו מחלוקת ראשונים גדולה... ואמנם כך היא דעת רש"י ותוס' שאכן הקומות הגבוהות של ירושלים **לא!!!** לא נתקדשו... וא"א לאכול שם קדשים קלים ולא מעשר שני... אבל לעומת זאת הרמב"ם חולק וסובר שזה רק דין במקדש ובעזרה שהעליות לא נתקדשו... [מי שרוצה שיפתח את הסוגיה בפסחים פה: ויש על זה מנחת חינוך ואור שמח... וגם דרך אמונה ארוך בהל' מעשר שני... ואכמ"ל] אז לך תדע... כמו שהיום יש מצות רש"י [ריחיים של יד] אז לעתיד לבא יהיו כאלו שיקפידו על קרבת פסח רש"י... [אבל רש"י אמיתי] **עכ"פ: מה שכן**

חשוב לדעת... אליך חוצניק יקר: שאתה חולם לאכול קרבן פסח בבית משלך... ולכן אתה מתעתד לקנות דירה בקומה שביעית בירושלים... אז לפני שאתה הולך להתייעץ עם העורך דין על ההערת אזהרה... ולפני שאתה בודק את הנושא של הנסח טאבו... קודם תבדוק את הנסח טאבו של קדושת ירושלים האם היא קיימת בקומה השביעית המדוברת... אח"כ נדבר על הטאבו הגשמי... עוד נוכל להפיס את דעתך תושב ירושלים: שלעתיד לבא יתכן שכן יקדשו את עליות ירושלים... זה דבר שתלוי בדעת בי"ד... שכשקידשו את ירושלים בפעם האחרונה לא קידשו את העליות... אבל הפעם אולי כן...

מה שכן... לפי זה אפשר להבין פשט במשנה באבות: מעולם לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים!!! ואף פעם לא הבנתי: מה הרבותא הגדולה??? אני יכול לבנות מגדלי עזריאלי בירושלים... ואני אשכיב שם רבבות אורחים והם באמת לא יאמרו צר לי המקום... אני אשן לי בקומה המאה ושנים... על מיטת קומותיים בשיא הרחבות... נו... לזה יקרא נס??? זה נטו עניין של התארגנות ופיתוח נכון של בניה??? אז זהו זה!!! שיתכן שבשביל לקיים מצוות לינה... לא היה אפשר לישון רק!!! רק בקומת קרקע!!! כי רק בקומת קרקע היה לזה דין קדושת ירושלים!!! ואם כך: לפרוס מיטות בכל **קרקעית** ירושלים בלי לחשבן התאכסנות בקומות גבוהים... זה נס!!! נס גמור!!! אבל אל תקח את החידוש הזה רציני... כי זה לא מוכרח בכלל... ואין שום הוכחה שגם לגבי דין לינה זה נאמר... **עכ"פ קורא יקר: עשה טובה...** ואל תראה את המאמר הזה למישהו שכבר קנה דירה בירושלים בקומה גבוהה... שהרי מקובלנו מבית הלל... "הלוקח מקח מן השוק... הוי אומר ישבחנו בעיניו..."

למחרת סוכות כולם חוזרים הביתה... ולמחרת פסח... גם הביתה???

למחרת הפסח

בתחילת זמן קיץ... יש מושג בישיבות הליטאיות ששמו "**תמימות**"!!! הרעיון של תמימות זה חיזוק של רציפות שנכנסים לשיבה בראש חודש אייר, ולא יוצאים עד אחרי שבועות... יש לציין: שיתכן מאוד שהתמימות האלו לא

התחילו בישיבות, אלא לפי ההשערה וההיגיון... ככל הנראה... מסיבה טכנית כך היה בירושלים בכל התקופה שבין פסח לעצרת... הרבה יהודים היו נשארים בירושלים מפסח ועד עצרת!!! כך שביום שאחרי פסח ירושלים לא ממש הייתה חוזרת לשגרה... אגד לא היה חוזר למתכונת הרגילה... עדיין... עדיין ירושלים הייתה מלאה בהרבה יהודים שנשארו בה עד לאחר עצרת... מכמה וכמה סיבות... **הסיבות העיקריות היו כך:**

דבר ראשון: קח בחשבון: שממוצע... בכל משפחה שניה היה מישהו שלא יכל לעשות פסח ראשון, והוא היה נדחה לפסח שני, עכשיו תתאר לעצמך: שלנסוע לירושלים זה שבוע, אז מה??? נחזור שבוע... וניסע שוב שבוע... מה עושים בכזה מקרה??? **נשארים!!!** שוב: זה לא מוכרח המציאות, אבל אם זה רק היה אפשרי ונוח... זה היה נהפך לשיקול מכריע... אחרת... כל התקופה שלפני פסח הייתה תקופת סיוט ופחד מתמיד מטומאות שיכולים לשבש את כל השמחה... ויכולים להשבית את כל המעגל המשפחתי שכעת יתפצל... מאלו שנוסעים לפסח הראשון ואלו שנוסעים לפסח השני... הכי פשוט להחליט מראש להגיע מראש לשני הפסחים... ולחסוך כאב ראש ומתח מיותר...

קח את הדוגמא הכי קלאסית ופשוטה: התאריך כ"ג טבת!!! התאריך הזה אומר לך משהו??? לך לא!!! אבל בזמן שביהמ"ק היה קיים התאריך הזה היה קריטי להרבה הרבה משפחות בעם ישראל... ו... ולמה??? כי לפני כמה פרשות למדנו שאשה שילדה נקבה... יש לה דין של מחוסר כיפורים במשך שמונים ואחד יום!!! רק ביום ה-81 היא יכולה להקריב קרבן יולדת... ורק אז היא יכולה לאכול בקדשים!!! **ממילא נוצרה חלוקה ברורה:** כל אשה שילדה נקבה עד כ"ג טבת היא יכולה להקריב פסח ראשון... ו... ומי שילדה יום לאחמ"כ המשמעות היא שהיא צריכה להמתין לפסח שני... [אותו סיפור גם בזכר... רק אצל זכר זה לא שמונים יום אלא ארבעים יום... דהיינו מד' באדר...] זו דוגמא אחת מיני רבות ואידך זיל גמור... ממילא נוצר מצב שבכל משפחה ממוצעת היו כמה וכמה שהוצרכו להתעכב לפסח שני... נו... אז מה נעשה... בפסח ראשון נשאיר את האשה בבית ונעלה לבד... ובפסח שני נשאר בבית וניתן לה לעלות לבד יחד עם כל הקאצ'קאלאך...??? מי שחושב שזה תכל'ס... שיעשה ככה וינעם לו... אבל זה כמעט בלתי אפשרי... [כמובן: אני מדבר על עליה ברגל בסוסים ובפרדים במשך שבוע

ימים... לא ברור מה כיום] ממילא: הפתרון הכי פחות מסובך שמראש נוסעים לירושלים ע"מ להיות שם עד פסח שני...

השיקול השני: אל תשכח שיש לעם ישראל שלוש רגלים!!! לא שתים!!! אז בין סוכות לפסח נו... יש ביניהם חצי שנה... בין שבועות לסוכות... נו... גם אז יש ביניהם כמה חודשים טובים, אבל בין פסח לשבועות?!? זו תקופה קצרה מידי... אתה לא מספיק לשוב הבייתה... אתה כבר צריך להתכונן לעליה הבאה... אתה יודע מה... יתירה מזו: בינינו... חג השבועות בכבודו ובעצמו... הוא חג קצר מידי בשביל לנסוע שבוע ולחזור שבוע ולהשאר יום אחד... לכן מטבע הדברים מאוד הגיוני... שאנשים פשוט נשארו!!! כן... זה מאוד מסתדר בהרגשה... יושבים יחד ומתכוננים יחד למתן תורה... כי מציון- תצא תורה ודבר ה' מירושלים... ושוב: הכל בגבול ההשערה... וההגיון של השכל ההגיוני של אדם בדורנו... [איננו יודעים מה היו השיקולים הפרקטיים שלהם...].

וכאן המקום לעורר תשומת הלב: ש... שאל תשכח שלכל יהודי היה הרבה מה לעשות בירושלים... כל יהודי העלה סכום כסף נכבד של מעשר שני ש... שצריך לאכול אותו דווקא בירושלים!!! [ולפדות אותו ולתת אותו לאנשי ירושלים זה ביקרטיה לא כ"כ פשוטה...] אז אם כבר... אז כבר... זה בהחלט מצטרף למכלול השיקולים... נבוא... נשאר שם במשך כל התקופה של ספירת העומר... נאכל מעשר שני... נשחט פסח שני למי שצריך... נשמע כמה שיעורי תורה... לא יזיק... ונמתין בכליון עיניים לחג עצרת...

הרמב"ן באמת אומר שמפסח ועד עצרת יש לזה חשיבות כמו חול המועד אחד גדול שהיו"ט ראשון שלו הוא חג הפסח והיו"ט אחרון שלו זה עצרת... אז בירושלים הרגישו את זה ממש באווירה... היה הרבה יותר עויילם... הבתי מדרשות היו הרבה יותר מלאים... וכל כלל ישראל ספרו ביחד את הימים והתכוננו למתן תורה...

דרך אגב: אולי... אולי יש לי אפילו ראיה קטנה שאכן כך היה [שהרבה יהודים אכן נשארו מפסח עד שבועות...] הראיה היא: שבחג סוכות, כל יום היה שיר של יום אחר, וביום הרביעי של חול המועד סוכות, השיר של יום היה "בינו בוערים בעם... הנוטע אוזן הלא ישמע וגו'..." למה??? מה הפסוקים האלו קשורים לחג הסוכות??? תקשיב טוב: אומר רש"י: "וכשמגיעים ימים האחרונים [של סוכות]...

דהיינו מיום רביעי של חוה"מ שהוא כבר שייך לחצי השני של החג] שהן קרובים לפרוש ולשוב לבתיהם קורין לפנייהם להוכיחם שיעשרו כראוי וכו' (סוכה נ"ה. עיי"ש אריכות גדולה ברש"י ד"ה מי יקום) זאת אומרת: בשירת הלוויים בחג היו "על הדרך" מעבירים כל מיני מסרים ליום שאחרי... לחקלאים שאמורים עוד מעט לחזור הבייתה... ואני עומד ושואל: מה קורה בחג הפסח??? למה בשיר של יום של חול המועד פסח לא מעבירים מסרים ליום שאחרי??? החקלאים לא צריכים לשמוע מוסר בקשר לביכורים... והתבואה שצריך לאסוף אותה לאוצר וכו' וכו'... אז אע"פ שאין ראיה לדבר... זכר לדבר אפשר אולי לראות: שבחג הפסח לא כ"כ היו עסוקים בלחזור הבייתה... ממילא: המסרים שצריך להעביר בחג הפסח לא כ"כ היו עסוקים בעבודת הארץ של היום שאחרי... נו נו... אולי...

הפרידה הקשה מבית המקדש... והפיצוי ההולם בצידה...

הפרידה מהעליה לרגל

בוקרו של ט"ז בניסן... ירושלים עיר הקודש... בית המקדש... עומד לו ר' שמעיה בעיניים מצועפות... ו... ונאלץ להיפרד!!! אוי... כמה קשה להיפרד מבית חיינו... ו... ועוד כ"כ מוקדם... ככה... על תחילת חול המועד... רק אתמול היה יו"ט ראשון... רק שלשום שחטנו קרבן פסח... רק היום זכינו לשרוף את הנותר מהעצמות והגידין של הפסח... רק אתמול הקרבתי ראיה וחגיגה... ו... ו... וכבר לחזור הבייתה??? אבל לשמעיה אין ברירה!!! הוא חייב לחזור!!! שמעיה נכנס לעזרה... והשתחוה בפישוט ידיים ורגלים... ובכה שם בדמעות שליש: אבא שבשמים... מי כמוך יודע כמה הייתי רוצה עכשיו להשאר פה... ולהשאר... אוי... מי כמוך יודע עד כמה אני מקנא במשפחה שלי ובכל עם ישראל שזוכים להשאר פה לכה"פ עד סוף החג... ליבי יוצא בקנאה על כל השלמי שמחה שבני ביתי יזכו לאכול פה ולשמוח לפני ה'... והכי הכי: גלוי וידוע לפניך ה' איזה ניסיון גדול יש לי להשאר פה!!! אבל לא!!! אני אעמוד בניסיון ואעשה את רצונך... אני לא אעשה

מה שאני רוצה... אלא אעשה מה שצריך לעשות!!! ומה שצריך לעשות כעת זה...
זה... זה לחזור הבייתה!!!

ובכן: שמעיה... יהודי בעל נכסים... מתגורר בישוב אור הגנוז... שם רחוק בגליל העליון... יש לו בלע"ר כמה שדות חיטה ענקיים... גם שדות שעורים... יש לו גם כרם ענקית שממנה עושים את היינות המשובחים של אור הגנוז... ועכשיו זה הזמן הכי בוער!!! זה זמן הקציר... זה הזמן הכי קריטי בפרנסה של שמעיה... אבל!!! זה לא זה... הסיפור פה זה לא הפרנסה... אם באמת כל הסיפור פה היה פרנסה וביזנס... שמעיה לא היה עוזב את בית המקדש וחוזר ככה הבייתה!!! סוף סוף כשמגיעים ל"בית חיינו" נוסקים לכאלו גבהים... ששוכחים את כל ענייני החומר... את כל הביזנס... **אז זהו שלא!!!** אצל שמעיה זה לא עניין של פרנסה... כי שמעיה... כמו כל חקלאי... כשמגיע השלב של הקציר... עומדים לפניו כ"כ הרבה מצוות יקרות וחשובות שצריך לקיים **תוך כדי הקציר...** ש... ש... שהפרנסה פה זה השיקול הקטן!!! שמעיה חייב לעזוב את ביהמ"ק לא בגלל שמחכה לו 4,000 דונם חיטה... לא!!! **אלא כי מחכים לו 4,000 עניים שממתנים בכליון עיניים** מתי כבר יגיע זמן הקציר... והם יוכלו ליטול לקט שכחה ופאה... מחכים לי מאות משפחות שלא זכו להגיע כמוני לירושלים - כי אין להם את האמצעים לעלות לפה... מחכים לי מאות לווים בני תורה שמחכים לקבל את המעשר ראשון וזה יהיה ההכנסה שלהם לשלושה חודשים הקרובים... מחכים לי גם עשרות כהנים שממתנים לקבל תרומה גדולה... שהם אמנם לשם שינוי נמצאים פה יחד איתי בירושלים... אבל עד שהתרומה תגיע לידיים שלהם מחכה לי דרך ארוכה... זה לפקח על כל התהליך של הקציר ולהשגיח שהכל ייעשה שם בטהרה... וירחם המרחם שנזכה לברך על המוגמר ולנשום לרווחה בידיעה שהתרומה הגיעה למקום מבטחים - עד לידיים של הכהן כשהיא טהורה... שה' יעזור שנעבור את זה בשלום.

זה!!! זה הדבר היחיד שמצליח לעקור את שמעיה ממקום גידולו - בית המקדש!!! ולנתק אותו מהמקום האהוב ביותר... מבית חיינו... **שמעיה עדיין שוכב בפישוט ידיים ורגלים על קרקע העזרה ומתחנן בדמעות:** אבא שבשמים:

כאשר זכית אותי לומר **חסל סידור פסח כהלכתו** ככל משפטו וסידורו... כך תזכה אותי בעוד חודש לזכות לומר: **חסל סידור מתנות עניים ותרומה גדולה ומעשר ראשון ומעשר שני כהלכתו ככל משפטו וסידורו**... תזכה אותי שלא יהיו מריבות... ולא מכות... ולא סכסוכים סביב המתנות עניים... שלא יקרה מה שקרה שנה שעברה... שכשהשארתי פאה במרומי העץ פקאן... טיפסו שני עניים בזריזות על העץ הגבוה... והתחילו להתגושש בגובה... מי תפס ראשון... [תחשוב: זה לא צחוק!!! מאה גרם אגוז פקאן עולה 12 שקל... זה כסף...] ו... ואחד מהם נפל ושבד כמה צלעות... אז שהשנה הסיפורים לא יקרו... ו... וכמו כן תזכה אותי למצא לווים הגונים לתת להם את המעשר ראשון... ולא כמו לפני כמה שנים שהתברר לי למפרע שנתתי לכמה עמי הארץ... אוי... כמה עגמת נפש הייתה לי מזה... כמה חבל על כ"כ הרבה תבואה שהייתה יכולה לפרנס לוי עובד ה' שכל כולו נחלת ה'... ו... וכמו כן תזכה אותי להפריש את כל התרומות בצורה נכונה... **שעה ארוכה שכב שמעיה בפישוט ידיים ורגלים וגולל בפני אבא שבשמים את כל סדר זרעים שכעת הוא הולך לבצע אותה - "לשמור ולעשות ולקיים..."** סיים שמעיה את תפילתו... קם על רגליו... וכעת הגיעו רגעי הפרידה... שמעיה החל לצעוד ברגלים כבדות ובלב כבד לכיוון היציאה... קשה... קשה להיפרד...

אבל!!! כשהוא הגיע לשער נקנור... פתאום אורו עיניו!!!

שמעיה נזכר פתאום שהשנה הזו... היא שנה מיוחדת... השנה היא שנה מעוברת... ולפי המצב של האקלים אנחנו נמצאים כבר חודש אחד קדימה... ו... ואם כך... קיים סיכוי רציני שכבר בחודש הבא יתחילו הענבים הראשונות להתבשל... **שמעיה התמלא בשמחה... קולו נהיה חזק ובטוח ו... והוא שוב פנה לרבש"ע ואמר: אבא!!! היות ואני כעת מסכן... ו... ואני נאלץ לצאת מוקדם לפני כולם... אני מבטיח לעצמי פיצוי!!! והפיצוי יהיה... שבעזה"ש אם לקראת חודש סיון יהיו כבר קצת ענבים שכבר ראויים לביכורים... אני תופס את הרגלים תיכף ועולה לירושלים כבר לחג השבועות!!! אני לא אחכה עד חודש אב כמו כל שנה... אז אנא ה'... תבשל את הענבים שלי... שיזדרזו להתבשל... שלא יעכבו אותי מלחזור לפה כמה שיותר מהר...**

מאותו רגע נעשו רגליו של שמעיה קלות... תבין: עד היום... תמיד שמעיה

היה עוזב את בית המקדש ויודע שעד חודש אב אני לא חוזר לפה... [בוא אני אסביר לך בקצרה את החשבון: הסיפור עובד ככה: התאריך של הענבים הוא בדרך כלל אחרי שבועות... ו... ועד שזה כבר מגיע... אתה צריך שוב להשאר שם עד סוף הבציר... כדי להשיג על ה"פרט" וה"עוללות" שצריכים להגיע ביושר לעניים ועל כל ענייני הטהרה המסובכים במיוחד שיש בבציר... ממילא הבאת הביכורים נדחית עד שגומרים את הכל... ויוצא שמגיעים רק באזור חודש אב... **אבל השנה זה מצוין...** מצד אחד רק קצת מהענבים מתבשלים... כך שמצד אחד אפשר כבר להעלות אותם לירושלים בתורת ביכורים... אבל מצד שני לא צריך לחכות לבציר כי עדיין אנחנו לפני "המכה" הרצינית של הבציר... כך שאפשר בשקט לעלות לירושלים ועוד לחזור לפני תחילת הבציר... הבנת את החשבון???] זאת אומרת: **השנה??? השנה יש סיכוי גדול שהפרידה היא לחודש וחצי בלבד!!!** אם כך זה בסדר... שמעיה יצא עם מעודד עם חיוך גדול מבית המקדש... ויש לציין: שאמנם כשיוצאים מבית הכנסת יש עניין ללכת לאט... וכ"ש מבית המקדש... כדי להראות שקשה עליו הפרידה... אבל הפעם??? הפעם שמעיה יצא מהר!!! דווקא מהר!!! כי... כי אני בכלל לא הולך... אני אוטוטו חוזר... אני רק חוזר הבייתה כדי לגמור כמה עניינים... לזכות לקיים כמה מצוות... ואני מיד חוזר לפה שוב... עם ידיים מלאות בענבים וחיטים ושעורים... לשמוח בכל הטוב שה' זיכה אותי...

שמעיה יצא מבית המקדש... והוא הספיק כבר לראות את שווקי ירושלים מלאים בתבואה חדשה... [אל תשכח... היום היה הקרבת העומר...] ר' שמעיה לא ויתר... הוא הלך לאחד הבסטות וקנה במיוחד שיבולי חיטה!!! את השיבולים האלו הוא לוקח כמזכרת מירושלים... וכל אחד מהעניים שיקח לקט שכחה ופאה יקבל יחד איתם תשורה נוספת... עוד חיטה אחת מזכרת מירושלים... שמעיה הצטרף לחבורה גדולה של חקלאים שכולם עשו יחד את דרכם חזור... את הדרך הם תיבלו בדיבוק חברים ובשינון וגירסא של סדר זרעים... מסכתות: פאה, דמאי, תרומות, מעשרות, מעשר עני... אשרי העם שככה לו אשר העם שה' אלוךיו...

לא כולם זכו לעלות לירושלים לפסח... לפעמים מגיע להם פיצוי...

פסח ופסח שני עם החברא קדישא

השבוע יענקי יקבל פיצוי מאבא על כל השנה כולה...

יענקי ילד טוב וממושמע... אבל קשה לו... קשה לו עם העבודה של אבא!!! זה אולי נשמע מוזר... אבל העבודה של אבא מאוד משפיעה על יענקי... ובעיקר מגבילה אותו... שלא תבין לא נכון: זה לא שיענקי צריך לבא לעזור לאבא בעבודה... חס ושלום!!! אבא מעולם לא ביקש מיענקי וגם לא הירשה לו לבא לעזור לו בעבודה... אבל בכל זאת יש לעבודה של אבא השלכות ישירות על כל החיים של יענקי... עד כאן חידה... כעת תנחש במה אבא של יענקי עובד??? אז זהו!!! אבא של יענקי עובד בחברא קדישא!!!

זה עבודת קודש... זה חברא קדישא... אבל זה גם לא קל... יענקי כל בוקר מתלבש פעמיים!!! פעם ראשונה הוא מתלבש בבית... ואז הוא הולך לחידר... וכשהוא מגיע לחידר הוא לא נכנס עם כל הילדים לכיתה... לא!!! יש לו תא מיוחד בחדר מורים... ששם יש בגדים מיוחדים לחידר!!! וכל פעם שהוא מגיע לחידר הוא צריך להחליף את הבגדים שהוא הגיע מהית וללבוש את הבגדים המיוחדים של החידר... [וכמובן בסוף היום הוא שוב מחליף את הבגדים לפני שהוא נכנס הבייתה] תנחש למה??? כי לאבא של יענקי יש לדוגמא משקפיים... נכון??? והמשקפיים עשויות ממתכת... והיות ואבא של יענקי כל יום נטמא במת... אז אם המשקפיים של אבא נגעו בטעות בחולצה של יענקי... [או האבזם של החגורה שלו...] אז מכאן ואילך כל ילד שבהפסקה ישחק תופסת עם יענקי... הרי הוא יחזור הבייתה עם בגד שטמא בטומאת מת!!! אז אין ברירה... יענקי צריך להשתתף בעול הפרנסה... וכיון שאבא מגיע כל יום הבייתה כשהוא טמא טומאת מת!!! אז כל המשפחה כולה בחזקת טמאים בטומאה החמורה ביותר... ו... וממילא... בשביל שיענקי יוכל לשחק עם החברים בחידר של הפרושים... הוא נאלץ שיהיו לו בגדים מיוחדים לחידר... [אגב: יענקי היה יכול להיכנס לחידר של עמי ארצות ושם הוא לא היה צריך להחליף שום בגד... כי כולם שם בחזקת טמאים... אבל חלילה וחס!!! אבא של יענקי הוא לא עם הארץ... זה שהוא עובד בחברא קדישא זה רק בגלל שהוא יהודי ירא שמים מופלג וירא חטא... והוא מהצדיקים היחידים שהסכימו לקחת את המצוה

הכ"כ קשה וכ"כ מורכבת הזו... אז ליענקי לא מגיע ללמוד בחידר של ע"ה... לכן הוא לומד בחידר של הפרושים ונאלץ להתאים את עצמו לרמת הטהרה שיש שם] נו... טוב... עם זה כבר יענקי השלים... הוא כבר התרגל להיות כמו הכה"ג בשעתו שמחליף בגדים חמשה פעמים בכל יום...

אבל המשבר הגדול גדול של יענקי זה כל שנה בערב פסח!!! בערב פסח כל הילדים וכל המשפחות... כולם מתארגנים לעלות לירושלים... עולים לחג הפסח... להקריב קרבן פסח... ויענקי עומד מהצד... מרגיש בחוץ... יענקי מעולם לא היה בירושלים בקרבן פסח... בטח... בחברא קדישא אין אף פעם פגרה... כל יום יש עבודה... גם בשבוע שלפני פסח... וממילא באופן עקרוני כל חברי ה"חברא קדישא" לא מכירים את פסח ראשון!!! הם מהמשפחות היחידות שנשארו בחג הפסח בעיר... בימים האלו מאוד מאוד קשה ליענקי... הוא חוזר כל יום הבייתה... ופורץ בבכי סוער... אמא... למה אבא עדיין קובר מתים??? למה אנחנו לא נוסעים לירושלים??? רק אנחנו נשארים לבד בחג הפסח... יחד עם כל החברא קדישא... זה באמת לא קל!!! גם לאמא לא קל!!!

אבל לא!!! אמא מנגבת ליענקי את הדמעות... אמנם בחג הפסח נורא קשה לנו... אבל אתה יודע מה מגיע אחר כך... אח"כ יש פיצוי!!! אחרי פסח כולם יחזרו הבייתה... וכל הילדים יחזרו לחידר... ללימודים... לשיעורי בית... ואז!!! אז יגיע התור שלנו... ואז אתה יודע שאבא עושה לך פיצוי מושלם בירושלים... טוב... יענקי נרגע... זה לא לגמרי לגמרי עוזר... סוף סוף בימים שלפני פסח כל הנושא וכל העיר... כולם סביב קרבן פסח... יענקי מרגיש כ"כ בחוץ... הוא מרגיש כמעט... כמעט כמו התמונה הזו עם הילד החילוני שעומד בליל שבת מול החלון החשוך ורואה את כל משפחת מושקוביץ יושבים בשולחן שבת והוא עומד בחוץ... בקור... עם החתולים... ככה יענקי מרגיש!!! אבל כשכבר מגיע חג הפסח... וכבר מתחילים ספירת העומר... יענקי מתחיל להתעודד... כשיענקי סופר ספירת העומר... לא נעים... אבל הוא לא רק סופר חמישים יום... יש לו עוד ספירה... הוא סופר את הימים עד פסח שני!!! הוא מחכה בכליון עיניים להיום תשעה ועשרים יום... פסח שני!!!

אבל לא!!! יענקי לא מחכה עד פסח שני... זה עוד הרבה זמן... יש לו תאריך יותר מוקדם... יענקי מחכה ל"היום שנים ועשרים יום"!!! שבוע לפני פסח שני... כבר אז מתחילה השמחה הגדולה... שבוע לפני פסח שני כל חברי- החברא

קדישא נכנסים לכוננות של מילוי מקום למשך שבועיים לכל הפחות!!! כל הצוות מתחלף... והחברא קדישא עם בני משפחותיהם תופסים את הרגלים ודבר ראשון "בורחים מהבית"...!!! תבין: אנחנו לא מתכננים לטהר את הבית מטומאת מת... אין טעם... בלאו הכי הבית שלנו טמא כל השנה... אז לא נותר לנו אלא לברוח מהבית עם כמה פקלאות... וכעת אחר שיצאנו מהבית לכיוון ירושלים... כעת אפשר להתחיל למנות שבעה ימים של טהרה... בעזה"ש בעוד שלושה ימים אנחנו נעצור באמצע הדרך באחד הישובים ואנחנו נזה על עצמנו ועל כל הבגדים שלקחנו איתנו במזוודות... ובעזה"ש ביום השביעי שוב נזה ונטבול ונטהר...

איפה מאכסנים את כלי הפסח במשך השנה...???

שמירה מטומאת מת

מוצאי פסח התשע"ח... אורזים את הפסח... מנקים את הכלים... מייבשים... אורזים בתוך קרטונים... עושים כמה סיבובים עם ניילון נצמד... מדביקים חזק חזק בסלוטפ... סוף סוף מדובר פה באיכסון לטווח של שנה שלימה... עד פסח הבא... לכן צריך לארוז כמו שצריך... סוף סוף בטווח של שנה צריך לקחת בחשבון כל מיני דברים... יכול להיות שפתאום תהיה דליפה בבוידם... או כל מיני התפתחויות בלתי צפויות... לכן כשבאים לארוז משהו לשנה שלימה... מומלץ לארוז כמו שצריך... עד כאן הדרשה המוכרת של האמהות... וזו גם הסיבה שהיום של אסרו חג של פסח הוא יום מאוד מלחיץ לאמהות... האריזה השנתית הזו מאוד מלחיצה... **ככה זה היום!!!** אבל בזמן שבית המקדש היה קיים???

היה צריך לקחת בחשבון עוד משהו!!!

אסור להגיד בקול... אבל שנה זה פרק זמן... זה תקופה ארוכה... ובמשך שנה אי אפשר לדעת מה יהיה... וכולנו מאחלים לכולם אגוטע זימר... ולא רק זימר... אלא גם אגוטא וינטר [זימר- קייץ... וינטר- חורף...]. אבל צריך לקחת בחשבון כל תרחיש... סוף סוף יש לנו כמה אנשים מבוגרים בבנין... וא"א לדעת מה יהיה פה

במשך השנה... כי אם חלילה וחס מישהו נפטר בבנין!!! אז כל הבנין נטמא... ו... ואיתו נטמא ככככל הבית... על כל פריטיו... כולל כלי הפסח!!! ולאף אחד מאיתנו לא מתחשק פתאום בחודש טבת... להוציא את כלי הפסח בנסיבות כאלו עצובות בשביל לקחת אותם להזאת שלישי ושביעי ולמקווה... **לכן!!!** כשמגיעים לארוז את הכלים של פסח... חוץ מהשיקול שאמא חוששת מהדליפה בחורף הקרוב... אני אבא- צריך לקחת בחשבון גם את ההתפתחויות מהסוג הזה... ש... לך תדע... על כל צרה שממש לא תבא... צריך למצא קומבינה איך מנטרלים את כלי הפסח מטומאת מת...

עכשיו כאן אני רוצה לעצור רגע ולהסביר את עצמי: כשאני כותב פה תיאור על בן אדם שעומד במוצאי פסח ו... ומתכנן את הפטירה של השכן שעדיין חי... ו... וזה שהוא הולך למות זה לא מטריד אותי... רק מה שמטריד אותי זה מה יהיה עם הכלים של פסח... **זה לא נשמע הכי טוב!!!** אמנם ירושלמי שורשי שיקרא את זה לא יראה בזה בעיה... וגם בן אדם מבוגר שידע שיש יום שאחרי... גם הוא יכול להבין כזה סוג של שיקול... אבל הדור הצעיר??? **קשה לו להכיל את סוג המחשבות האלו!!!** מה??? איך אתה מעיז בכלל לחשוב שמשהו פה ימות??? חס ושלום!!! איך אתה מדבר... עד מאה ועשרים... וגם אם הוא חלילה ימות... אז איך אתה מעיז לחשוב רק על עצמך??? להיות עסוק בכלי הפסח שלך??? זה הדבר היחיד שמעניין אותך כשהשכן יעצום את העיניים??? **זה... זה לא נשמע הכי טוב!!!**

לכן!!! אני רוצה לתת לך רקע כללי... שתכנס לסיטואציה של פעם... היום... אם יהודי ל"ע נפטר בבנין... בשיבה טובה זקן ושבע ימים... אז מה זה אומר בייחס לדיירי הבנין שלו??? שהם מקסימום צריכים לשפוך את כל המים... וכמובן שהם גם קצת עצובים... ו... וזהו!!! אולי במשך השבוע גם יהיה פה קצת בלגן... בחדר מדרגות... כי יושבים שבעה... ואם מדובר בספרדים... אז זה טיפה עוד יותר בלגן... כי פותחים שם מאהל שלם של ברזנט בכניסה לבלוק... עם הרבה צימוקים ובטנים... אבל עדיין... זהו!!! זה מסתכם בזה!!! לא פחות ולא יותר!!! **ככה זה היום... אבל בזמן שבית המקדש היה קיים...** ברגע שהשכן נפטר בבנין רב מגורים... יש לך מושג מה קורה באותו רגע??? באותו רגע הוא מכניס

את הבנין כולו לסחרחורת אדירה!!! לכאב ראש בלתי נתפס!!! לטלטלה בכזה סדר גודל שאורך להם **כמה חודשים טובים** להתאושש ממנה!!! **ולמה???** כי תחשוב: באותו רגע ככככלל הבנין נטמא!!! ולא סתם נטמא אלא בטומאת מת!!! אתה יודע מה המשמעות של טומאת מת??? המשמעות היא: שכל הבית על רבבות פריטיו [כן... אני לא מגזים... בכל בית יש רבבות פריטים... אתה מוזמן להתחיל לספור...] כולם טעונים כעת הזאה ביום השלישי!!! הזאה ביום השביעי!!! ועוד טבילה במקווה!!! **אתה יודע מה המשמעות???** רק לשבר את האוזן... אני מכיר אברך שנאלץ לעבור דירה שלוש פעמים במשך שנתיים... אה... לעבור דירה שלוש פעמים זה גלות הנפש לכל הדעות??? אז זהו זה!!! שכאן בבחינה מסוימת זה כאילו לעבור דירה אבל שלוש פעמים בשבוע... ולמה??? כי תחשוב: צריך לשנע את כל הבית כולו למקווה!!! צריך לשנע את כל תכולת הבית להזאה שלישי ושביעי!!! [נו... זה אולי אפשר להביא את המזה לבית...] וצריך להזות על ההההכל: החל מהגומיה של הילדה... וכלה במסמר הכי קטן שנמצא בארגז כלים... ובהעברת דירה נו... עוד איכשהו... לוקחים קרטון וזורקים בו את כל הגרביים... והלאה... לקרטון הבא... אבל כאן??? איפה... צריך שכל גרב תקבל הזאה!!! כל פריט בבית [שמקבל טומאה] צריך הזאה!!! וזה לא צחוק!!! אם מדובר במספריים צריך שתי הזאות... לכל אחד מהידיות... וכן הלאה וכן הלאה... זאת אומרת: צריך לשטוח את כל הפריטים של הבית שלנו אחד אחד!!! כבקרת רועה עדרו... ולשים עין שההזאה תגיע לכל פריט... לכל מסמר... לכל מברג... בקיצור: כאב ראש בלתי נתפס!!! וכמובן ש... שאל תשכח... כשאני אומר לך שצריך לרוקן את כל הבית... זה כולל גם את הכלים של פסח... גם את האביזרים של סוכות... ו... וגם את השולחנות... כסאות... ומטות... [את התנור נעזב כעת... כי אותו צריך בכלל לנתץ...] בקיצור: טרטור אדיר!!! ממילא אם תכנס לסיטואציה... אתה פתאום תתחיל להבין את הגמ' ביומא שאומרת: שטהרת כלים הייתה יותר חמורה אצלם משפיכות דמים... אז כמובן שחז"ל מביאים את זה בתור דוגמא שלילית... אבל הקישור הוא לא במקרה... יש קשר בין טהרת כלים לבין שפיכות דמים!!! כי הטרטור שהיה מגיע כתוצאה מטומאת מת היה כ"כ מייגע... שיתכן מאוד

שגם לאחר שתיים עשרה חודש... שהמת כבר הספיק להשתכח מן הלב... עדיין הבית לא היה חוזר לעצמו מהטומאת מות...

נחזור לעניינינו: על כל פנים!!! כתוצאה מזה... אחת מהחששות הכי גדולים שהטרידו כל בן אדם זה הנושא של טומאת מות... הרבה משאבים הושקעו בפתרונות איך ממזערים את עוצמת הנזק שיכול להיגרם מטומאת מות פתאומית... נו... מה עושים...???

אז בא נתחיל עם כלי פסח... את כלי הפסח היה מאכסנים באחד משני הדברים!!! או בכלי חרס שהפתח שלהם סתום בהדבקה מקצועית של מירוח... [כי כלי חרס עצמו מקבל טומאה רק מאוירו... ואם אתה סותם את האויר שלו בסתימה של חומר טמבור מתמרח... כגבס וכדו' אז גזירת הכתוב שהוא מציל מפני הטומאה] **אנו!!!** **אפשרות אחרת:** והוא: לסגור אותם בתוך כלי עץ גדול במיוחד... שמחזיק יותר מארבעים סאה... תנחש מה זה כלי עץ גדול במיוחד??? פשוט מאוד: ארון ספרים סטנדרטי!!! הארון הספרים הגדול שיש לכם בבית... בסלון... עד כמה שנדמה לי הוא אמור להיות כבד מאוד... וככל הנראה אי אפשר להזיז אותו כשהספרים נמצאים בו... נכון??? תנסה לבדוק... אם כך... אז יש לו דין של "כלי עץ הבא במידה - שמחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש" וממילא הוא לא מקבל טומאה!!! ואם כך... היום מקובל לעשות ארונות בתחתית של ארונות הספרים... שמה!!! שמה אתה יכול להניח את הכלים של פסח... ו... ולסגור את הדלת... ולאטום את הדלת במירוח של דבק מגע וכדו'...

אין כאן המקום להאריך בעוד רשימה ארוכה של עצות... איך לשמור את הבית מטומאת מות... רק בקצרה: מומלץ לקבל הדרכה מאיש טמבור לדעת איך להדביק ארונות... כדי שעל כל צרה שלא תבא... אם לפתע הגיע טיפול נמרץ לבנין ושומעים שהמצב לא פשוט... מה שעושים באותו רגע... מכניסים את כל הכלים לארון מטבח או לארונות גדולים אחרים... [לא שידה... ולא ארון נעלים... כי צריך שיהיה ארון א. גדול שכבד מידי ולא יכול להיטלטל כשהוא מלא בתכולתו... ב. שיהיה כלי עץ... אם זה כלי מתכת זה לא מועיל...]. עכשיו... מה עושים עם המיטות??? אז קוראים מהר לאיש מקצוע מיוחד והוא מפרק את המיטות בצורה מבוקרת...

באופן שמצד אחד הם כבר לא נחשבים כלי ואז הם לא מקבלים טומאה... ומצד שני יהיה אפשר לחזור לחבר אותם בקלות אחר יעבור זעם... וכמובן... תסמוך על הראש היהודי שבזמנם היו כל מיני שיטות איך לייצר מיטות שבקלות אפשר לפרק אותם באופן שלא יחשבו כלי... ואח"כ לחזור ולחבר אותם...

עכ"פ יהי רצון שבקרוב ממש יקויים בנו "קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה... רם הודע כי לך יום אף לך לילה..." ויבולע המוות לנצח... ועד פסח הבא לא נצטרך לחשוש מכאלו חששות... ועד אז יתן ה' שהחששות האלו ישארו תמיד בתוך המשנה... ונסתפק רק בעסק התורה שבזה... שנזכה לקיים רק את המצות תלמוד תורה שבמסכת אהלות...

הטיפול האבחנתי שארך חצי שנה והסתיים בשעה טובה בי"ד בניסן... כבש בעל מום סנוורים

ר' יצחק בעל האכסניה הירושלמי הותיק... השנה הוא הבין שמהו חריג קורה כאן... יש פה משהו מיוחד... כבר עשרים שנה שהוא מארח את משפחת דוד מידי שנה שעולים לרגל לכבוד חג הפסח... כל שנה הם מגיעים שמחים ומרוגשים... אבל הפעם יש פה כאילו מין שמחה מסתורית... כאילו הם מסתירים משהו... הם מסתודדים ביניהם עם עיניים בורקות... על פניו זה נראה שהנושא הוא סביב אחד הכבשים שהם הביאו איתם... יש פה עדר שלם של כבשים שהם מביאים איתם כל שנה... אבל הפעם יש פה איזה כבש אחד שנראה מיוחד מידי... הם מידי הרבה מכרכרים סביבו... זה נראה משום מה שעיקר ההתרגשות וההסתודדות היא סביבו... ר' יצחק ניסה לנחש מה כבר יכול להיות... מה כבר יכול להיות כ"כ מרגש סביב הכבש הצנום הזה...???

אבל ר' יצחק לא שואל... הוא לא מתערב... הגיע ערב פסח... ו... ו... וזה נראה שעדיין משפחת דוד מרוגשים ומסתובבים סביב הכבש הזה... ר' יצחק כבר

באמת לא הצליח להבין... מה יש להם??? מה הם מצאו בו??? אני לא רואה מה מיוחד בו יותר מכל כבש אחר... אולי... אולי הם רוצים להקריב אותו בתור קרבן פסח... ר' יצחק ניסה את מזלו... וכשהוא ראה את אחד מבני המשפחה מתעסק עם אותו כבש... הוא ניגש אליו ושאל אותו בספונטניות: תגיד לי... זה הקרבן פסח שלכם???

התשובה הייתה נחרצת: לא!!! חס ושלום!!! הכבש הזה בעל מום...

הופה!!! בעל מום?!?! מה... הכבש הזה בעל מום???

עכשיו ר' יצחק באמת כבר לא ידע מה קורה פה... יש פה איזה כבש... לא רק שאין בו משהו מיוחד... אלא הוא גם בעל מום... ו... ובכל זאת המשפחה הזו מרוגשים ממנו כאילו לא יודע מה קרה... הם מתעסקים איתו כמעט יותר מהקרבן פסח שצריך היום להקריב...

תעמולה ואין קורא לה!!! הגיע ליל הסדר... אכלו קרבן פסח...

למחרת!!! בבוקרו של יום טוב ראשון של פסח... ר' יצחק מתעורר והוא שומע קריאות שמחה והתרגשות ממשפחת דוד... הוא יוצא החוצה... מה קרה??? מה הוא רואה??? חמש וחצי בבוקר... ככככל המשפחה אנשים נשים וטף עומדים סביב הכבש... וצוהלין ושמחים ומדברים בהתרגשות... רבש"ע: מה עבר עליהם??? שוב פעם אותו סיפור... כל משפחת דוד... ר' יצחק כבר לא יכול היה להתאפק: ר' דוד... תסביר לי מה קרה לכם??? מה יש לכם מהכבש הזה... ממתי שבאתם לפה אתם מכרכרים סביבו???

ר' דוד מרוגש עד דמענות חייך חיוך גדול גדול ואמר לר' יצחק... אתה רוצה

לשמוע מה יש לנו מהכבש הזה??? קח נשימה עמוקה... זה סיפור קצת ארוך... אני אסביר לך... ואז אתה תבין הההכל...

ובכן: לכבש הזה כמה שהוא נראה לך תמים... יש לו היסטוריה... עד לפני שנה הכבש הזה היה כמו כל שאר הכבשים שהבאתי לפה... כולם בהמות שהקדשתי לקרבן!!! גם הכבש הזה... יום אחד היה לי סייעתא דשמיא והקדשתי אותו נדבה לשם קרבן תודה... והוא הצטרף לעדר שלם של כבשים שאני מידי חודש חודשיים מקדיש לגבוה...

והנה!!! יום אחד קראתי לבקי שיבא לבקר את הקרבנות משבעים ושלושה מומין... [בשביל מה להתאמץ ולעלות לירושלים ואז מתברר ששני כבשים היו בכלל בעלי מומין... ויוצא שהעלית אותם לחינם] הבקי ביקר את כל הבהמות... רובם היו ב"ה תמימים... היו רק שלוש בהמות בעלות מום... לאחת היה נקב באוזן בשיעור כרשינה... לכבש השני היה זנב רק עם שתי חוליות ולא שלוש... ולעוד אחד היה יבלת שיש בה עצם... **ואז הבקיא הגיע לכבש הזה!!!** כשהוא הגיע לעיניים של הכבש הוא נעצר... והוא נעצר שם יותר מידי הרבה זמן... מסתכל ומסתכל... בשלב מסוים הוא הוציא זכוכית מגדלת ושוב הסתכל בכובד ראש... ואז לאחר כמה דקות ממושכות... הוא אמר לי: צר לי להודיע לך... אבל לכבש הזה יש סיפור רציני!!! מה... נבהלתי... מה פירוש סיפור?? מה כבר יכול להיות?? מקסימום יש לו מום... הבקי ענה: לא... לא בדיוק...

מה זה לא בדיוק... מה... אין לו מום???

גם לא בדיוק... אז מה כן?? תכל'ס: יש לו מום או אין לו מום???

הבקי נאנח וענה: סיפור!!! זה מה שיש כאן... סיפור רציני...

ואז נפל לי האסימון... ו... ופתאום צעקתי... אתה... אתה רוצה להגיד לי ש... ש... שיש לו סנוורים?? הבקיא הנהן בראשו בצער...

אבא תפס את הראש ואמר: אוי אוי אוי... רק זה חסר לי... מזה הכי פחדתי... מכל הע"ג מומין... המום הכי מפחיד זה סנוורים... כל מום אחר נו... אבל סנוורים?? זה המום שכולם מפחדים ממנו...

מה קרה??? מה יש??? מה כ"כ נורא במום הסנוורים???

אז ככה... בקצרה: בדרך כלל הנושא של מומין זה שחור לבן... אם בדקנו את הבהמה ואין לה מום מה טוב... אבל אם מוצאים שיש לה מום... אז גם זה לא סוף העולם... מקסימום פודים אותה כדין בעל מום... ומביאים אחרת במקומה... **אבל!!! יש כמה מומין בודדים** שזה מה שנקרא "מום עובר..." מום עובר זה לא פה ולא שם... מצד אחד אי אפשר להקריב אותה כי יש לה מום... מצד שני אי אפשר גם לפדות אותה כי יש לה מום שצריך לעבור... בקיצור: צריך לחכות עד שיעבור המום... ועד אז צריך לשמור עליה בקנאות ובזהירות כמו שצריך לשמור

על בהמת קדשים... **אבל גם זה עדיין לא סוף העולם...** כי... כי מחכים בסבלנות כמה ימים... שבוע או שבועיים... חודש או חודשיים ואז המום עובר... סוף סוף זה מום **עובר...** אבל ברגע שמדובר בסנוורים?!?! סנוורים זה סוג של מום עובר מאוד מאוד מורכב!!! **ולמה???** כי זה סוג של מום שאין שום אמצעי רפואי לאבחן אותו האם הוא מום קבוע או מום עובר... **והדרך היחידה!!!** איך לאבחן האם זה מום קבוע או מום עובר זה רק על דרך השלילה!!! דהיינו באמצעות תהליך רפואי וויטרינאי ממושך שאורך למעלה מחצי שנה בשביל **לנסות!!!** לנסות לרפאות את הבהמה. ורק אחרי שנעשה את ככלל התהליך הרפואי הזה... אז יגיע שלב ההכרעה... והיה!!! אם הבהמה התרפאה מה טוב [ואז התברר שזה אכן היה מום עובר...] אבל אם זה לא נתרפא **אז ורק אז!!!** נוכל לאבחן באופן סופי שאכן מדובר במום קבוע... ורק אז יהיה אפשר לפדות אותה. אבל עד אז!!! כל זמן שלא עשינו את כל התהליך הזה... אין שום דרך איך לברר את ההגדרה ההלכתית של הקרבן הזה...

וממילא: עכשיו תבין לבד שהמום ששמו סנוורים זה מום שכולם רועדים ממנו... כל אחד שקורא לבקי שיבדוק את הבהמה אם יש בה מום או לא... ההההפחד שלו זה ממום של סנוורין... כל מום אחר זה לא נורא... כי במקרה הגרוע מכל יש פה מום... וצריך לפדות אותה... ובמקרה העוד יותר גרוע יש פה מום עובר... וגם זה תוך שבוע או שבועיים אמור להסתדר... אבל אם מדובר בסנוורים?? המשמעות היא שמעכשיו אנחנו נכנסים לתהליך ארוך עם הבהמה הזו... שכל התהליך הזה הוא רק בשביל לאבחן מה המצב ההלכתי שלה... זה כאב ראש גדול... גדול מאוד.

אבל היות וזה מה שקרה... וגזרה חכמתו יתברך שזה יהיה המום של הכבש... אבא קיבל את האתגר החדש בשמחה וניגש לזה בדחילו ורחימו הוא קיבל הוראות מדויקות לפרטי פרטים מהבקי... מה הטיפול האבחנתי שצריך כעת לעשות עם הבהמה הזו עם הסנוורין...

ובכן המרשם הוא כך: קח נשימה עמוקה עמוקה... הרי כך: הבהמה הזו צריכה כעת לעבור **שני מסלולים** תקופתיים של תזונה בשתי עונות השנה!!!

העונה הראשונה מתחילה בדיוק ביום א' אלול ועד ט"ו תשרי... והעונה השניה מתחילה בדיוק ביום א' אדר ועד ט"ו תשרי... טוב... בא נתחיל... אנחנו נמצאים כעת בא' אלול!!! נכון?? אז כעת מתחילים את התהליך התזונתי הראשון **שזה אומר ככה: כל בוקר!!! מיד בוקר!!! על הבוקר!!!** צריך לתת לבהמה הזו לאכול שיעור כגורגרת [לכל הפחות] של עשבים **יבשים... אחרי שתיה!!!** וחכה... יש עוד כמה תנאים: צריך שבשעה שהיא אוכלת את זה: **א'** שהיא לא תהיה **קשורה** אלא מותרת; **ב'** ושתהיה איתה **עוד בהמה**; **ג'** ושזה יהיה **דווקא בשדה** ולא בגינה... וכל זה צריך להיות **ברצף** של ארבעים וחמשה יום... מר"ח אלול ועד ט"ו תשרי ללא הפסקה... וכל הפרטים האלו שמניתי כאן מעכבים בדיעבד... אם החסרת פרט אחד או יום אחד הההכל נפל... כל האימות של האבחון נפל... [וצריך להתחיל הכל מחדש] **עד כאן ברור???** אחרי שסיימנו את המסלול הזה... ובשעה טובה הגיע ט"ו בתשרי ועמדנו בכל המשימות... **עכשיו חכה!!! עכשיו צריך לחכות עד א' באדר...** ואז!!! בא' באדר שוב מתחיל אותו תהליך בדיוק... שוב צריך להאכיל אותה עשבים על הבוקר אחרי שתיה... וגם זה במשך ארבעים וחמשה יום... מא' באדר ועד ט"ו בניסן... רק ההבדל היחיד הוא: שכעת היא צריכה לאכול עשבים **לחים!!! לא יבשים...** [כלומר: באלול היא הייתה צריכה לאכול דווקא עשבים יבשים במשך 45 יום... וכעת אותו דבר רק עשבים לחים...] ואז!!! אחרי שעשינו את כל כל כל התהליך הזה... והקפדנו לעשות אותו בדיוק בלי שום חריגה ובלי שום פספוס... **ברגע שמגיע ט"ו בניסן... כעת מגיע הבקי ובודק את הבהמה... והיה!!!** אם היא נתרפאה והיא רואה בשתי עיניה... אזי ששון ושמחה... התברר שהסנוורים האלו היו לא קבועים והתברר שזה היה מום עובר... וממילא כעת אפשר להקריב אותה... אבל אם הסנוורים לא עברו... כעת אובחן באופן סופי סופי שזה אכן מום קבוע וכעת אפשר לפדות אותה כדין כל בהמה בעלת מום...

זהו!!! אבא כעת עצר את שטף דיבורו... ושאל את ר' יצחק...

נו... עכשיו אתה מתחיל להבין מה קרה פה?? הכבש הזה שאתה רואה שאנחנו מכרכרים סביבו בימים האחרונים... הוא לא סתם כבש... הוא כבש שאובחן כסובל ממום הסנוורים... ובשנה האחרונה כולנו התגייסנו במסירות

נפש לקיים את ציווי חכמים ולעשות לו את כל הטיפול האבחנתי הנדרש בשביל לברר את המצב ההלכתי שלו... כבר חצי שנה!!! מא' אלול אנחנו נושאים עיניים ליום הגורלי ט"ו בניסן... מה הולך להתברר אז??? האם פתאום הכבש יתחיל לראות ואז יתברר שכל המאמץ היה כדאי... הצלחנו להביא קרבן לידי הקרבתו... או... או שיתברר ש... שהוא באמת היה בעל מום...

בהתחלה זה היה באמת קשה... כל הטיפול הזה היה בהחלט עול מטריד... כל בוקר לקום מוקדם... ולהקפיד שהכבש לא יאכל כלום... ולרוץ מהר לתת לו קודם לשותות... ואח"כ להאכיל אותו דווקא עשבים ודווקא יבשים... וכו' וכו'... כל התנאים... **אבל ר' דוד הוא יהודי מרומם והוא החליט שאם זה רצון ה' אז זה מה שצריך כעת לעשות... והוא עשה מזה שטייגן שלם...** בראש חודש אלול!!! אחרי התקיעות ואחרי ולדוד ה' אורי וישעי... ר' דוד חזר הבייתה בשמחה... ומה הוא עשה דבר ראשון??? רץ לדיר ונתן לכבש לאכול את העשבים היבשים... ואכן כך היה במשך כל חודש אלול... כל בוקר ר' דוד קם מהמיטה ונטל ידיו ככהן המקדש ידו מן הכיור... ומיד רץ... לאיפה??? לתת לבמה את השיעור כגרוגרת עשבים יבשים... ככה כל יום... כל יום בחודש אלול... **זה היה האלול של ר' דוד...** ומה אתה חושב... הגיע היום הראשון של סליחות... בעלות השחר עמדו כולם ואמרו: זוחלים ורועדים מיום בואך... ו... ומיד לאחמ"כ בסוף הסליחות עוד לפני שחרית... ר' דוד יוצא מבית הכנסת בריצה עם הטלית והתפילין... ולאיפה הוא רץ??? לדיר...??? הוי... באמת... ר' דוד... אתה לא מתבייש...??? לפני התפילה ללכת לדיר...??? הרי אסור לעשות חפציו עד שיתפלל...??? לא!!! לא הבנתם... זה עבודת ה' שלי עכשיו... זה רצון ה'!!! חכמים ציוו אותי לעשות פה תהליך תזונתי עם בהמת קדשים... וזה העבויידה שלי כעת!!! ובאמת ההתעסקות עם הכבש נהפכה להיות חלק בלתי נפרד מהסליחות ומהאווירה של ערב ראש השנה... אפילו בראש השנה עצמו... מיד לאחר שחרית... קודם התקיעות... אבא ניצל את ההפסקה הקצרה ויצא בחיל ורעדה עם הקיטל הצחור מבית הכנסת... לאיפה??? לדיר!!! מה ר' דוד מחפש בדיר באמצע ראש השנה??? **כן!!! קבלת עול מלכות שמים...** כעת העבודת ה' שמוטלת עלי זה להאכיל את הטלה הזו...

ועם זה אני מתכוון לתקיעות... אפילו ביום כיפור!!! בעיצומו של סדר העבודה של הכהן גדול... ר' דוש שוב יצא מהבית הכנסת... מה יש??? שוב פעם הכבש שלנו... וככה בעקביות וברציפות אבא האכיל את הכבש עד ט"ו בתשרי... וזהו!!! נגמר המסלול הרפואי הראשון... לבנתיים בשלב זה לא זז כלום... הכבש לבנתיים מאכזב... הוא לא מראה שום כיוון להתרפאות מהסנוורים... היו רגעים מסוימים שאמא התחילה לחשוב בקול... לא חבל על כל המאמץ...??? במשך חודש וחצי מסרנו נפש לרפאות אותו... ושום דבר לא זז... אז למה שזה יקרה עכשיו??? אבל אבא היסה אותה ואמר: אני לא מחפש לרפאות את הכבש. מי שירפא או לא ירפא זה הרבש"ע... אני צריך לעשות מה שצריך!!! ומה שצריך זה לנסות לרפאות אותו... ואת זה אני עושה... ואת זה אף אחד לא יכול לקחת לי... ועברו עוד ארבעה חודשים... ושוב הגיע א' אדר... נו... כעת צריך שוב פעם להתחיל את אותו תהליך... שוב להאכיל את הכבש... [רק הפעם עשבים לחים ולא יבשים...] ולאט לאט התקרב יום הדין... אוטוטו... בעוד פחות מחודש מגיע התאריך הסופי- ט"ו בניסן... ואז!!! סוף סוף מגיעה נקודת המבחן של הכבש... אם הוא יתחיל לראות... מה טוב... ונוכל להקריב אותו... ואם הוא לא יתחיל לראות... נוכל לוודאות סוף סוף שהוא בעל מום קבוע ובאותו רגע נפדה אותו... לבנתיים לא חל בכבש שום שינוי... הכבש המשיך להיות עיוור... וכמובן שדברים הניכרים בשלב זה שהסיכויים שהוא יתרפא הם קלושים... אבל אנחנו מצידנו חייבים להמשיך להאכיל אותו בדיוק כמו שחז"ל מצווים... כדי למצות את האבחון ההלכתי המוחלט שהוא אכן בעל מום קבוע... ואז הגיע ח' בניסן... והגיע הזמן לעלות לירושלים... וכעת התעוררה שאלה מעשית: האם להשאיר את הכבש פה ולתת לאחד מטמאי מתים [שלא עולים לירושלים] שימשיך להאכיל אותו עד ט"ו בניסן... או... שנעלה אותו יחד איתנו לירושלים??? כולם היו סבורים פה אחד... שאין שום טעם ולא היגיון להעלות אותו לירושלים... כי כבר קרוב לשנה שיש לו סנוורים... ואם עד עכשיו הוא לא התרפא הסיכויים שבדיוק עכשיו הוא יתרפא שואפים לאפס... אז לטרוח ולהעלות לחינם כבש לירושלים... בשביל שמיד בט"ו בניסן יתברר לנו סופית שהוא בעל מום... אין שום טעם... זה להתעלל בעצמנו... **אבל משום מה דווקא אבא התעקש כן להעלות אותו!!!** אתה יודע למה??? דבר

ראשון: יש לי נערווען... כי תאר לעצמך שאחרי כככל התהליך הארוך והמיגע שעברנו עם הכבש הזה... ויש כעת רק עוד שבוע ימים בלבד לסיים את האבחון שלו... תאר לעצמך שבדיוק עכשיו אני נותן למישהו אחר לעשות את זה... ואותו אחד לא מספיק הפנים כמה אנרגיות כבר הוצאנו על הכבש הזה... ותאר לעצמך שבוקר אחד הוא ישכח לתת לו לאכול... רק בוקר אחד... לא עשינו כלום!!! כל הטיפול האבחנתי של הכבש הלך לטמיון!!! צריך להתחיל ההכל מהתחלה... אנחנו- אין סיכוי שנשכח לטפל בכבש הזה... אבל כל אחד אחר אני לא יכול לסמוך עליו שהוא מספיק קולט איזה קריטי זה בשבילנו... לכן אבא החליט שלוקחים את הכבש ויהי מה... טוב... לקחנו איתנו את הכבש... ואני כל הזמן שומר עליו... בינינו... לא נעים... זה ישמע אולי מצחיק... במשך כל השנה פשוט נקשרתי לכבש הזה רגשית... כי הרבה שטייגן היה לנו סביבו... כל מעגל השנה הסתובב סביבו... אני זוכר את אבא מופיע בר"ה בדיר לבוש קיטל וביד ימין שופר וביד שמאל עשבים יבשים... ובמקביל גם בפורים אבא הגיע עם מגילת אסתר ביד ימין ועשבים לחים ביד שמאל... הכבש הזה נהיה מטען רגשי...

ו... ו... ואז באמצע הדרך... ביום י"א בניסן... פתאום מישהו שם לב לשינוי בהתנהגות של הכבש... הכבש היה נראה יותר עירני מתמיד... יותר פועה... משהו אחר... הזעקנו מיד את הבקי... ו... ו... וצעקה פרצה מפיו: הכבש הזה רואה!!! כמעט התעלפתי... רבש"ע: שנה שלימה אני איתו... במשך שנה שלימה אנחנו עושים לו את תהליך רפואי... ושום דבר לא זז!!! והנה... בדקה ה-99 זה פתאום עובר... אבל הבקי לא מיהר להתלהב!!! והוא אמר לנו: זה מוקדם מידי לשמוח... כי סוף סוף יש עוד שלושה ימים עד ט"ו בניסן... וההכרעה הסופית האם זה מום עובר או לא... ההכרעה תוכל להגיע כשהבקי יבדוק אותו בט"ו בניסן **סיים אבא את שטף דיבורו ואמר לר' יצחק המארח... עכשיו אתה קולט את התמונה???** עכשיו אתה מבין מה פשר ההתרגשות הגדולה סביב הכבש הזה?? מדובר בכבש שבשנה האחרונה כולנו כרכנו סביבו... כולנו דאגנו לו... כולנו היינו בטוחים שאנחנו עובדים על ריק... והנה כעת התברר סופית סופית שיש שכר לפעולתך... התברר למפרע שאנחנו פיטמנו אותו שנה שלימה בשביל להקריב

אותו... זה לא עוד קרבן... זה קרבן שאת נשמתנו הקרבנו בשבילו... זה קרבן שזכינו לקיים בו ועשית ככל אשר יורוך... בעזה"ש היום נקריב אותו לשם קרבן תודה בששון ובשמחה!!! אבל יחד עם זה נקריב לגבוה שנה שלימה של ציות לדברי חכמים שהם כדרבנות וכמסמרות נטועים... אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקיו...

גיליון מס' 272 חג הפסח
תשע"ח שנה שישית

גיליון זה יו"ל לזכות
הבחור גבריאל בנימין לוביש נ"י
לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות
יהי רצון שיזכו הוריו היקרים לרוות ממנו
ומכל יוצ"ח מתוך בריאות ושמחה לאו"ט

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

עניני חג הפסח

קדש. ורחץ. כרפס. יחץ.

הטעם שלא מזכירים ד' כוסות והסיבה וחרוסת. סימני הסדר תוקנו על ידי הראשונים ז"ל (עי' מחזור ויטרי הלכות פסח סי' ס"ה). והם תיקנו לומר את הפרטים שנוהגים משך הסדר כגון קידוש ואח"כ רחיצת הידיים, ותיקנו את הסימנים כדי שידעו מה להקדים ומה לאחר ולעשות כל דבר במקומו. ולכן, דבר הנוהג כל שעת הסדר, כגון ד' כוסות, לא הזכירו בסימנים (דהזכירו רק מה שיש לנהוג עכשיו כמו מגיד רחצה וכו'). וזה גם הטעם שלא נאמר הסיבה, כי נוהג בכל הסדר (שמענו מרבנו). ומה שבכלל תקנו סימנים, קדש, ורחץ, כרפס וכו', יש לומר כיון שבבילל הסדר יש כל כך הרבה מצוות מצה מרור וחרוסת וכרפס ואפיקומן ועוד, ויש לכל דבר פרטים, כגון שלכרפס יש ליטול ידים תחילה, תיקנו לעשות סימנים שיזכרו את הכל ולא יטעו (וכן הוא בספר הפרדס הלכות פסח עמוד נ"ה ומחזור ויטרי, פסח סי' צ"ה). וטעם שלא נזכר מים אחרונים בסדר הסימנים, אמר שהוא מפני שכבר יש סימן "ברך", ומים אחרונים הוא חלק מברכת המזון (שהרי הוא חובה, כמו שנפסק בשו"ע סי' קפ"א ס"א), ומה שבנטילת ידיים קודם הסעודה יש סימן רחצה, אף שהוא חלק ממוציא מצה, יש לומר ששם מצינו שקבעו ברכה בנפרד על הנטילה אם כן שפיר ראוי לעשות לזה סימן בפני עצמו. (שיח הפסח).

מו"מ בעניני חג הפסח בין הגאון הגדול רבי דוב לנדוי לרבינו שליט"א

כ"ח למב"י תשכ"ז

אל הדרכג"ת הגאון מוהר"ר חיים שליט"א

רב שלו' וכת"ס

אציע נא בזה קדם הדר"ג שליט"א כמה עיונים שנתעוררתי בהם לאחרונה ומאוד אודנו אם יזכני בתשובתו הרמתה. שאג"א סי' י"ג ד"ה מ"מ כתב דלדעת בה"ג מי שיצא אינו מוציא במידי דאורייתא. יעו"ש. וק"ל מהמב' בבה"ג הל' פסח קרוב לסופו דמתבאר שם שאפשר להוציא אחרים יד"ח סיפור יצ"מ בליל פסח יעו"ש ואע"ג דהוה מה"ת. תשובה: ספור יצ"מ לאו משום שומע כעונה יוצא אלא השמיעה גופא בכלל הסיפור הוא, ועדיף מהרהור.

כתב הדר"ג דסיפור יצ"מ לאו משום שומע כעונה יוצא אלא השמיעה בכלל הסיפור ועדיף מהרהור ואב המספר לבנו גם הבן יוצא. לכא' א"כ אמאי אמרי' פסחים קטז' ב' דסומא אינו מוציא לראב"י כיון דפטור מהגדה והא טעם זה לא שייך אלא בענין שומע כעונה דיצא באמירת העונה אבל אי יוצא בזה ששומע סיפור יצ"מ מה מאיתנו יהלוק מי המספר אי בר חיובא הוא או לא. ולענין בן לכ' צריך האב גם לכוון להוציא במצות סיפור יצ"מ מלבד עצם הסיפור לקיום מצות והגדת לבנו. תשובה: השומע מפי לאו בר חיובא כשומע מפי הקוף והו"ל כהרהור משא"כ בבר חיוב שהתורה אמרה והגדת לבנו.

עלי שי"ח

והגדת לבנך - שנת תשע"ח

בשבוע אחרון היה בביתו של רבינו אירוע פנימי לרגל הופעת הספר החדש מסדרת משניות זרעים מאוירות שעל ידי ארגון 'זכרון חנה'. את הארגון אין צורך להציג בארץ ישראל, כמעט אין מקום בו ירדי ישראל לא לומדים את המשניות עם הציורים, המחולק הינם על ידי הנהלת הארגון, שהוקם לעלוי נשמת בתו הבכורה של רבינו, הרבנית מרת חנה שטינמן ע"ה.

באירוע השתתפו הנהלת הארגון, והצייר המפורסם ר' יוני גרשטיין, שעיתר את כל הכרך החדש - מעשרות, מעשר שני, ממשנה הראשונה של פרק א' ועד לאחרונה, באוירים מרהיבי עין, כמובן הדבר מקיל מאוד להבין את הנושאים שלא כ"כ מצויים ביננו. טוב מראה עיניים. רבינו קיבל את הספר בשמחה והודה להנהלת הארגון ובירך אותם שתשרה שכינה במעשי ידיהם.

למעשה, הוצאת הספר והפצתו לוותה בלא מעט מחאות. אל הגר"ק מייסד הארגון ומנהלו, הגיעו לא מעט יהודים מבוגרים להעיד לו שלא זו הדרך 'משניות צריך ללמוד בעיון, בישוב הדעת ולהסתכל היטב במפרשים עד שמבינים, ולא לשבת בנחת וללמוד על ידי ציורים'. בצר לו, פנה הגר"ק אל רבינו מרן שליט"א, ורבינו אמר לו כי אדרבה, הציורים מועילים גם למבוגרים... לכל אחד יכול להיות תועלת על ידי הציורים, ואינו רואה בזה שום חסרון.

יצוין, כי באופן כללי נחלק רבינו בזה על כמה חכמים אחרים, יש הסוברים כי הלימוד בגמרות המבוארות, ובכל הספרים המאוירים, כל השיטות החדשות של מצגות וכו', שמסייעים לפשט ומקילים על הלימוד הם מפחיתים מעמל התורה ולא זו הדרך, אך רבינו סובר כי אדרבה, כל דבר שיכול להקל על הלימוד הוא טוב (ובלבד שייכתב כראוי ע"י ת"ח, ובלי לשנות ממסורת הדורות) ועדיין ישאר הרבה מה לעמוד בתורה.

בברכת פסח כסר תשע"ח

יחזקאל שטינמן

גיליון זה יו"ל לע"נ משה יעקב בן אפרים להצלחת התורם ובני משפחתו

שו"ת ממורן הגר"ח קניבסקי שליט"א בעניני חג הפסח

א. כתב בשו"ע בערב פסח יין מעט לא ישתה משום דמסער סעיד, אבל אם רצה לשתות יין הרבה שותה". האם מיץ ענבים הוי כ"ן לענין זה?
ת. לכא' הוי כ"ן.

ב. בזמנינו דשכיחי אינשי דלא מעלי, אם רשאי לנעול הדלת בליל הסדר?

ת. רשאי. אבל לא יהדק חזק.

ג. בנוסח הא לחמא עניא בסופו "לשנה הבאה בארעא דישראל", צ"ב מהגמרא ושו"ע דלא ישאל צרכיו בלשון ארמית?

ת. אומרים זה בדרך שבח.

ד. חייב אדם לספר וכו' עד שתחטפנו שינה. אם חטפתו שינה ונתעורר קודם עלות השחר, האם צריך לחזור ולספר ביצי"מ?

ת. כבר נפטר.

ה. שכח לברך שהחיינו בליל יו"ט וביו"ט בבוקר שדינו לברך אח"כ ביום, אלא דלכתחילה צריך לסומכו על הכוס. האם יברך קודם בפה"ג ואח"כ שהחיינו, או דהוי הפסק ויברך קודם שהחיינו ואח"כ בפה"ג?
ת. כמדומה דשהחיינו קודם.

ו. כת' המ"ב דאסור לבשל הזרוע בלילה, אם לא שדעתו לאוכלו למחר באותו היום, וצ"ב אמאי אסור הרי זה נצרך לו לקיום מצוה בליל הסדר?

ת. אסור לבשל, רק לצורך אוכל נפש.

ז. בענין הנ"ל אם עבר וצלה כת' המ"ב דיזהר לאוכלו למחרת, וכי עי"ז מתקן העבירה?

ת. מתקן העבירה, שיוצא שצאלו לצורך או"נ.

ח. שפך מיין של שביעית בעשר המכות, האם חייב לשתות את היין הזה?
ת. יכול להניח, אבל לא ישכנו.

ט. למה אין איסור וא"צ לימנע מקניית מצות מצוה, דבעל המאפיה עובד בערב פסח אחר חצות להשתכר, ואז אסור אפילו לצורך יו"ט אם יש לו מה יאכל?

ת. הוא עושה עבור אלו שאין להם.

י. מי ששכח להסב באכילת מצה ונזכר בסוף סעודתו, וכעת אם יאכל ב' כזיתים למוציא מצה תהיה אכילת האפיקומן אכילה גסה? ובאופן שאפי' אם יאכל כזית א' למוציא מצה תהיה אכילת האפיקומן אכילה גסה. היאך ינהג?

ת. מספיק שיאכל כזית א' למצה וכזית א' לאפיקומן.

יא. מי ששכח לברך על אכילת מרור ונזכר קודם כורך, שהוא המשך המצוה. האם יכול לברך עכשיו על אכילת מרור?

ת. לא מסתבר לברך. (עיין לקמן תשובה לח')

יב. האם לכרפס בעיני דווקא "ירק" לאפוקי תפ"א דאינו ירק, או כל שברכתו בפה"א?
ת. כל דבר בפה"א.

יג. לפי מש"כ המ"ב דברכת הנהנין לא יברך להוציא אחרים אא"כ נהנה עמהם וכת' דשאני ברכת הלחם של מצה וקידוש

היום שהם חובה הלכך יכול לברך להוציא אחרים אף שאינו נהנה, וכן בברכת הכרפס חשיב ג"כ מצוה ויכול להוציא אחרים. ויל"ע דהרי כרפס אינו בא אלא להתמיה את התינוקות ואין בו חיוב, וא"כ במה הוא שונה משאר ברכות הנהנין?
ת. מצוה דרבנן.

יד. האם מותר לצלות ביו"ט מצה או פת על האש, כדי שייחשב לשלימה לחם משנה?
ת. לא.

טו. בשו"ע כתב יפריש אחר אפיה מיד, יש נוהגים להשאיר הפרשת חלה לערב פסח, האם שפיר עבדי?
ת. אין להשהות טבל אלא לצורך.

טז. תלמיד לפני רבו א"צ הסיבה, האם יש עניין לא לאכול אצל רבו כדי לא להפקיע עצמו מהסיבה?
ת. לא.

יז. מרן שליט"א כתב שנשים דידן חשובות וצריכות להסב, האם בזמן הרמ"א והמ"ב לא היו חשובות?
ת. מחרם רבינו גרשום.

יח. המוכר את החדר לגוי לפסח, האם לאחר הפסח צריך לקבוע המזוזה מחדש שלא יהיה תעשה ולא מן העשוי?
ת. לא נהוג.

יט. אדם שאין לו בית ויש לו מכונית, האם מברך על בדיקת המכונית על ביעור חמץ?
ת. כמדומה שלא.

כ. אכל מצה או מרור או ד' כוסות והקיאם, האם יצא ידי חובתו, או שצריך שוב לאכול ולשתות?
ת. יצא. (עי' חולין ק"ג ב').

כא. אם בעה"ב קורא את ההגדה ומכוין להוציא את כולם, האם יוצאים י"ח, או שראוי שכולם יגידו?
ת. לכתחילה ראוי שכולם יגידו.

כב. מי שאוכל ירק סלרי לכרפס, האם יברך שהכל, כיון שאוכלו חי, והדרך לאוכלו מבושל?
ת. צ"ע.

כג. בקידוש ליל הסדר, האם כל המשתתפים בסדר צריכים להחזיק הכוס בידם ולהגביהו טפח?
ת. טוב אם יוכלו להחזיק.

כד. כתב השו"ע וכשיגיע ללפיכך מגביה כל אחד כוסו עד שחותם גאל ישראל, ובביאור הגר"א כתב שההלל הוא שירה. א"כ גם בחצי האחרון של הלל יצטרכו להגביה?
ת. לפיכך הוא השירה.

כה. האם כדי לקיים מצוות הסיבה צריך הסיבה עד כדי שכיבה, או שמספיק הטיה כל שהוא על צד שמאל?
ת. מספיק שנשען על שמאלו.

כו. בפסוק כתוב למען תספר באזני בנך ובן בנך - האם זה גילוי דאף מצוות והגדת לבנך דליל פסח היא אף לנכד, או שבלייל פסח המצוה רק לבן והפסוק מיייר על כל השנה?
ת. אף לנכד.

כז. המ"ב כת' דהסיבה שמטה ראשו על כר, משמע שכשר אף שכל גופו ישר ורק הראש מוטה?

ת. א"א להטות הראש בלי הגוף.

כח. מה השיעור של חסה שהיא מרה שאפשר לצאת בה?

ת. יש לטעום ולדעת שהוא מר באמת.

כט. כתב השו"ע חייב אדם לעסוק בהלכות פסח וביציאת מצרים וכו'. האם לכתחילה צריך לעסוק בשניהם עד שתחטפנו שינה?

ת. סגי בא'.

ל. למה לא אומרים כל דיכפין ייתי ויכול קודם קידוש, הרי העני גם צריך לשמוע קידוש?

ת. כיון שיודעים שיכריז כבר באים קודם.

לא. בגמ' איתא בצקות של נכרים ממלא כריסו מהם ויאכל כזית מצה באחרונה, הרי בכל מקום אסור לאכול כביצה ויותר פת "שמא ימשך באכילתו"?

ת. כאן המצוה בסוף.

לב. מה שיש ענין שכל המסובין יטעמו בין מהשלימה ובין מהשבורה, האם הוא רק באופן שמקבלים כזית, או אף כשמשלימין ממצות אחרות דבשלמא מהשלימה יש ענין לטעום דהיא לחם משנה, אך מהשבורה מה ענין לטעום?

ת. ברכת אכילת מצה היתה על השבורה.

לג. יש להסתפק האם קטן חייב בהסיבה בליל הסדר כמו שחייב בד' כוסות ובאכילת מצה?

ת. יש לחנכם בהסיבה.

לד. בפסוק כתוב למען תספר באזני בנך ובן בנך - האם זה גילוי דאף מצוות והגדת לבנך דליל פסח היא אף לנכד, או שבלייל פסח המצוה רק לבן והפסוק מיייר על כל השנה?

ת. אף לנכד.

לה. האם כדאי לשתות בליל הסדר יין ואחרי הסדר י"רדס, או שעדיף מיץ ענבים ולספר ביצי"מ כל הלילה?

ת. לכתחילה מצוה בין אדום.

לו. שאלתי מי שבלייל פסח התחיל לאכול כזית מצה ושכח לברך על אכילת מצה, האם יכול לברך עכשיו לפני שממשיך לאכול, והשיב מרן שליט"א שיכול לברך. וקשה דהרמב"ם בסוף הלכות ברכות כת' דאין יכול לברך אחר שקיים את המצוה, וצ"ע?

ת. הכל אכילה אחת (ומ"מ לדינא צ"ע).

לז. ברכת אשר גאלנו, האם היא רק על ההגדה, ואם סח בסוף ההגדה לא יברך?

ת. יחזור ויאמר משהו מההגדה ויברך.

לח. מה הטעם של החזו"א שלא השתמש במצות מכונה, והאם רק בלילה ראשון לא השתמש או כל הפסח?

ת. הוא אמר שבמכונה א"א לשמור כל החומרות שנהגו.

(מתוך הגדש"פ 'דרך אמונה' מהדורה חדשה)

הגדת לבנך רשימות בעניני חינוך מתוך הספר החדש כל משאלותיך

הכוונה בעניני חינוך בהרחבה / לימוד עם הילד / תוכניות לימודים / דרכי ענישה / יסודות בחינוך / הדרכות לבעיות ומצוקות.

קובץ בעניני חינוך

אמר רבנו. אתמול אחד שאלני, כי הוא קובע עיתים לתורה, אבל רוב זמנו טרוד בפרנסתו, יש לו ב' אפשרויות, האחת, ללכת ללמוד בבית המדרש עם דיבוק חברים ויש בכך גם מעלה של לימוד בבית המדרש, ומעלה זו ללמוד בבית המדרש הובאה בגמרא ירושלמי ברכות פ"ה ה"א, והביאו הר"מ והשו"ע, אך אם כן, ילדיו לא יראו שאבא לומד. מאידך יכול ללמוד בבית והלימוד יהיה לכאורה חינוך לילדים שיראו שאבא לומד. השבתי לו שילמד בבית.

השאלה, הרי חייך קודמין? גם זה חייך. וכי זה לא חיים שלו שהילדים בבית יראו ויתחנכו שאבא לומד תורה וקובע עיתים לתורה?! וכמה הפסד יש אם הם לא יראו. הנה גם זה חייך!

יהודי פלוני אומר כי יש לו בן ובנות ולוקח את בנו ללמוד בבית המדרש, אבל בנותיו לא רואות שאבא לומד. גם בנותיו צריכות לראות שאבא לומד. הם יגדלו ובעליהם ובניהם יהיו בני תורה. גם עליהם לראות אבא לומד.

פעם אחת בא אלי פלוני שלילד שלו אין חשק ללמוד, לא רוצה ללמוד. שלחתי לו עקיבא טנבוים זצ"ל שהיה מתעסק בכגון דא. אח"כ פגשתי ושאלתי האם השפיע על הילד, ענה לי, דיברתי אתו שעתיים אבל על דבר אחד לא היה לי פתרון הגון, הילד אמר - אבא שולח אותי ללמוד ומה הוא עושה הרי לא לומד, קורא בעיתון, על זה לא היתה לי תשובה.

יהודי נכנס ושאל. מה יש לי לעשות כדי שיהיה לבני ובנותיי חיזוק ביראת שמים? איך שהילדים רואים את איכות יראת השמים של ההורים, זה החיזוק.

ושוב ניצבה השאלה: מה יעשו אבא ואמא כדי שבניהם יתחנכו בדרך הטובה? שהילדים יראו דוגמא של אבא תלמיד חכם.

שאלה, יש לי זמן לימוד עם בתי הנערה בת 15 מה ללמוד עמה? בספרי החפץ חיים.

אמרו לפני רבנו. יש רבים המעוניינים בכסף ועושר יותר מבניהם. הם עסוקים בביזנעס ללא רגע מנוחה, ולא מסורים לבנים כלל. ויש גם אברכים שלא כל כך מתמסרים לבנים וסומכים על הרב'ה ב'חידר'. כיצד צריכה להיות ההנהגה הראויה, האם ללמוד כל יום עם הילדים, האם רק לבחון אותם בסוף שבוע? ההנהגה היא (לא לפי כללים אלא) לפי הענין, וכפי שהוא רואה ויודע את הצורך של הילד. ואם עסוק מאד בפרנסה ויש לו שעה פנויה ללמוד או עם בניו הקטנים חומש ומשניות, או ללמוד לעצמו גמרא או לשמוע שיעור, ואין אפשרות לקיים שניהם מחויב ללמוד עם בניו, וגם זה לימוד תורה (ויקיים בכך את הלימוד של עצמו).

לא כל אבא מסוגל ללמוד עם בנו במנוחת הנפש, לא כל אבא יודע כיצד ללמדו. לפעמים האבא נהפך לבוחן, אינו מקיים את המצוה של "ולמדתם" אלא את מצוות הבחינה - בוחן אותו ולא מלמדו. פעמים אבא כועס עליו והמתח מצוי. אך גם לפעמים, הלימוד מועיל. בהזדמנות נדירה אמר רבנו דברים מוחלטים בנושא הזה.

לגבי שאבא ילמד את בנו, לפעמים זה המלמד הכי טוב ולפעמים זה הכי גרוע, כיון שאין לו סבלנות וכועס על בנו כאשר לא יודע. ובאבות דרבי נתן פכ"ו ה"ו "רב יהודה בן אלעאי אומר אבא שמת והניח בן ולא למד תורה והלך, ילמד תורה מאחרים, הרי חנופה מבקש" והפירוש שאביו לא נתן לו דברי חנופה ולכן אצל אביו לא למד, אבל אצל אחרים כן ילמד.

ברגע נדיר שאלתי, האם אבא למד עם רבנו את כל הש"ס עד בר מצוה? אבא לא למד אתי הכל רק מסכתות שאני רציתי, וגם רצה שאלמד עם תוס'. לא הספקתי ש"ס עד בר מצוה.

ושוב שאלה: כיצד זוכים לבנים תלמידי חכמים? כאשר רואים שהאבא לומד. בהזדמנות אחרת: שילמד איתם תורה. וגם מי שמחזיק תורה יש לו זכות - לזכות לבנים תלמידי חכמים, אבל בתנאי שילמד איתם. (א.ה. אם האבא מסוגל ויודע ללמוד עם ילדיו בדרך הראויה וההוגנת לתועלתם, ראה להלן בסמוך - האם שאבא ילמד עם ילדיו או יתן לאחרים שילמדו איתם).

בש"ק שופטים ס"ח. תלמיד חכם פלוני ביקש ברכה על בנו, שיהיה לו חשק ללמד, חייך רבנו הניח ידו עליו ואמר לו - גם אביך ביקש אותה ברכה בשבילך.

והרי ללא תפילה אין כלום - על ילדים יש להתפלל הרבה - זו המשימה הראשונה.

פלוני שואל כי יש לו בעיות עם ב' בנים שלו, מה יעשה? על ילדים צריך להתפלל.

הוא אומר כי הוא ואשתו מתפללים כל הזמן? על ילדים צריכים הרבה להתפלל. (סיפור, כי אחד אחר נכנס לרבנו, עם בעיה רוחנית לילד שלו, אמר לו רבנו אין שום עצה עם ילדים רק תפילה. שאלו הנ"ל הרי תפילה עושה רק מחצה. הוא קיבל תשובה מפתיעה: בזמנינו שכל כך קשה עם ילדים מחצה זה גם הרבה. והלוואי שיהיה מחצה).

לימוד תורה ומוסר עם הצאצאים

אבא שאל, כיצד יחנך את יוצאי חלציו ליראת שמים?

על ידי לימוד המוסר איתם. אפשר בספרים קלים כמו אורחות צדיקים (אורחות צדיקים זה ספר קל ללימוד סדיר). בילדותנו, אבא זצ"ל היה מספר לנו ספורים חסידיים שמהם יש ללמוד. ומעשה שלא בוודאי שהיה, היה אומר לנו בלשון "מספרים". אבא אמר שמגיל 7 יש ללמוד מוסר עם הילדים דברים קלים כמו ארחות צדיקים אפילו 5 דק' ביום, ובמשך הזמן הדברים נדבקים. כך לגבי לימוד מוסר, אבל עם ספורים אפשר לספר ולהועיל גם לקטנים יותר לפני גיל 7.

למדנו כמה מסכתות, פסחים וביצה. רציתי ללמוד עירובין, ולמד איתי עירובין בגיל עשר, ואינני זוכר מה עוד למדתי. בחדר התחלתי פרק אלו מציאות אבל אבא למד איתי קודם פרק ערבי פסחים.

לפני בר מצוה למד איתי שתי פעמים כל הששה סדרי משנה, כי זה כולל כל התורה.

אבא ז"ל למד איתי חומש, ונביאים ראשונים, כי סבר שצריך לדעת נ"ך, ולמד איתי רק הפסוקים בלא מפרשים. נביאים אחרונים לא למד כי זה לימוד יותר קשה ואז כבר עדיף ללמוד גמרא. אבל אני ביקשתיו שילמד עמי ביחזקאל, מקדש העתיד, שהפסוקים קשים, ולמד איתי. אח"כ למדתי לבד נ"ך עם רש"י ומצודות. המצודות היה קדמון, והוא פירוש מצוין, כי רש"י מקצר והוא מפרש הכל. (בהיותנו עוד בחוץ לארץ, לא שלח אותי לחיידר בעיירה, ולימדני עד סוף חומש שמות).

כאשר בשעתו (לפני בר מצוה) אבא ז"ל למד עמי כל מסכת עירובין עם תוס', כתבתי מחברת ליישב כל קושיות הגרע"א ז"ל בגליון הש"ס. ואמר אבא ז"ל על זה: נו, רע"א גם ידע מה שאתה כותב, ובכל זאת הוא הקשה! היו כמה תירוצים טובים שהדפסתי בספר "שיח השדה", ואת המחברת ושאר התירוצים שלחתי לגניזה.

עוד שמעתי מרבנו: אבא למד איתי הרבה מסכתות שלא לומדים אותם בישיבות, כגון מסכת פסחים (וכנ"ל) ואח"כ למד איתי זבחים מנחות וחולין, אמר שזה צריך לדעת. רק בגיל 17 סיימתי פעם ראשונה ש"ס.

בכל שבת למד עמי בכל שנותיו וכדי לקיים מצות ולמדתי וגו', ולימוד זה היה בכל השנים של אבא זצ"ל עד שנחלה בי"ז תמוז, כחודש לפני פטירתו. כנראה שסבר שעדיין יש המצווה עמי. ולמעשה, למדנו את רוב התורה: תנ"ך משניות ועוד, ורוב מסכתות הש"ס.

האם האבא ה' עורך בחינה לרבנו בילדותו על מה שלמד? לא. אבל כשהייתי ילד בישיבה קטנה, החזו"א בחן את הכיתה על אלו מציאות ולא ידעתי כי הייתי מבולבל מאימתא דהחזו"א. שאלתי את רבנו: הרי הייתם ביחד ובכל זאת היה אימתא?! אז החזו"א היה עדיין בדירה לחוד, ורק אח"כ היינו ביחד.

עוד אמר לי רבנו בהזדמנות: (בבחינות) אבא אמר לי ללמוד מס' יבמות ד' פעמים, שזהו השיעור של הלימוד. אבא רצה שפעם אחת לימוד הש"ס - יהיה בעיון עם תוס', ורק אח"כ לחזור, ולמד עמי כמה מסכתות.

אמרתי. סיפר לי רבי ישי מנדל שליט"א שסיפר לו רבי ועלול אידלמן זצ"ל. בחתונה בוילנא העמידו על השולחן את הילד הקטן (חיים קניבסקי) ואמר בעל פה שמות של פרקי המשניות, כי כאשר מחמת חולשת אמו אביו סייע לה, והיה מנענע את עריסתו, בעת הנענוע היה משנן לו שמות פרקי המשניות.

זה נכון. אבל לא כל המשניות, אלא שבת וזבחים. והסיפור על החתונה אינו זוכר, וזה נכון שנענע את עריסתי עם שינון שמות פרקי המשניות.

שמעתי. כי רבי חיים קלופט שליט"א אמר לסבו הקהילות יעקב, כי הוא לומד משניות עם בנו הקטן, אמר לו הקה"י: ומה תעשה כאשר תגיע למשניות הקשים כמו כלאים, אולי כדאי ללמוד ולבחור את המשניות של מסכתות הלא קשים. אך הילד עצמו אמר כי רוצה ללמוד כסדר, ור"ח שליט"א סיפר זאת לסבא, אמר לו הקהילות יעקב: כך יותר טוב, אבל שהלימוד אתו יהיה רק לתרגם את העיברע של המשנה ולא יותר, השאר מה שמפרשים יותר (זה גמרא) וזה אין צורך ללמוד עמו.

אני למדתי עם ילדי כל המשניות וגם כלאים, ולמדתי רק באופן שהסברתי קל שהילד הבין והוא יכול לחזור על מה שאמרתי.

עוד סיפר הרב קלופט כי פעם כאשר ראהו לומד משניות בסוכתו, אמר לו הקהילות יעקב: במשניות יש את כל כללי התורה (כמי שאומר לו שלכן הוא לומד הרבה משניות) ת. זה נכון.

אבא היה לומד משניות, וכמזומה בכל שבוע היה גומר סדר משניות, שבוע אחד זרעים, שבוע סדר מועד וכן הלאה (וחזור חלילה). יתכן שידע משניות על פה ממש, אבל אף פעם לא דיבר על כך, רק שמעתי ממנו כי הוא משנן משניות מקוואות בעל פה.

היכן קשה יותר לגדל ילדים בא"י או בחו"ל, מי יכול לדעת?

פלוני תושב חו"ל נתן תקציב נכבד להחזקת ילדים של אברכים בבני ברק לחודש ימים, והרי כל כך קשה היום לחנך ילדים, ומדה כנגד מדה אני מבקש בשבילי ברכה שה' יעזור לו עם הילד שלו.

בבראשית רבה (פר' כ' אות ו') איתא שנוח לגדל לגיון אחד זיתים בגליל, מתינוק אחד בארץ ישראל. ואם כן, כל שכן בחו"ל, שהרי בארץ ישראל יש יותר זכויות וסייעתא דשמיא. הלשון משמע שבארץ ישראל יותר קשה מחוץ לארץ, והטעם כי בארץ ישראל הילד צריך להיות ילד קדוש.

אמרתי. שמעתי שמשלחת של רבנים מגדולי ארה"ב שביקרו בארץ ישראל שאלו את רבנו מדוע לא גדלים באמריקה כגדולי ארץ ישראל, ורבנו ענה אוריא דארץ ישראל מחכים (ב"ב קנ"ח ב'), האם זה באמת הטעם? זה אחד מהטעמים. וטעם נוסף הוא, הרדיפה שם אחרי הממון היא הרבה מאד, וזה מפריע.

מאי השייכות של הרדיפה הכללית לממון, לאותם תלמידי החכמים עמלי התורה? במבול כתיב ותשחת הארץ, היינו שזו מציאות במקום, וכאשר כך המציאות במקום, זה מפריע לגדול.

ספרתי לרבנו כי חזרתי מפריז אחרי שביקרתי בביה"ס שם, ויש לתלמידים ניסיונות עצומים ללכת לישיבות כנגד ההורים.

תגובה: הייתי פעם בברית האבא נראה כמו גוי, וכל בניו ת"ח ובני תורה, אמר לי האבא, כל בני מרדו ב', אבל עכשיו אני שמח.

שאלו מצרפת. שם היא מדינה פרוצה, כיצד גורמים שהנער לא יהיה מושפע מהרחוב ומהאוויר המורעל שם.

תשובה: רק מוסר. אבא תמיד דיבר על הצורך ללמוד עם הילדים מוסר. הוא עצמו חניך אותנו במעשיות היה בוחר סיפורים כאלו שזה היה המוסר, ואף סיפורי חסידים היה אומר לנו שאין יודע אם זה אמת אבל כך השריש בנו את החינוך (א.ה. עי' לעיל אודות דוגמא אישית ולימוד עם הילדים המועיל להצלחתם).

נושא ענישה והכאה - בחינוך ילד

בבית

נקבתי בשמו של פלוני שיש לו בן אברך מצוין בכולל "בית הלל", ואביו אמר לי כי לפני שנים, שמע מה שספרתי אודות פלוני ת"ח שנולד לו בן והתינוק היה בוכה יומם ולילה והרופאים לא מצאו כלום, הוא נכנס לקהילות יעקב זצ"ל והתאונן על הקושי מחמת בכיותיו הרבות של התינוק. אמר לו מרן הקהילות יעקב: אתה מהדור הצעיר, על ילדים צריך להתפלל. שאלו הת"ח וכיצד מתפללים? ענהו שוב: אתה מהדור הצעיר, על ילדים צריך לבכות, לא עובר יום שאיני מזיל דמעה על חיים שלי. ע"כ. ומאז - אמר אבי האברך הנ"ל - כל יום אני בוכה בתפילה על בני, ואלו התוצאות, שה' שומע בקול דמעוטיי ויש לי בן מצוין בכולל בית הלל.

כאשר סיפרתי הנ"ל, בכה רבנו. המשכתי לומר, מרן הגר"ז אמר: אבא חניך אותנו עם עובדות ומעשיות, ואני עם תהילים.

צריך רחמים מרובים וסייעתא דשמיא לחינוך, איך לחנך וכיצד לנהוג. אבא גם היה נותן מכה בעת הצורך, אמא ע"ה לא כל כך. פעם אחת קיבלתי סטירה מאבא ואח"כ ביקש ממני מחילה, ואמר שלא היה צריך לתת את המכה. כנראה רצה לחנך אותי (על זה גופא - שמבקשים מחילה).

ופעם אחת קיבלתי סטירה מהחזון איש בעת שהייתי עמו בצפת. אצל חסידים אומרים שזה דבר גדול לקבל סטירה מהרבי...

המשיך רבנו ודיבר גם על חובת הזהירות בהענשה: בחיידר בבני ברק ישבו הילדים בצורה שמי שיותר מצוין יושב יותר ראשון, אני הייתי השלישי, ולפני היו ב' ילדים מצוינים יותר, ופעם אחת עשו מה שעשו, והרבה רצה לתת להם עונש, והושיבם למטה האחרונים, והם נעלבו ויצאו מהחדר, וירדו לגמרי מהדרך. והמלמד מסתמא התכוון לעונש ליום אחד, אבל זה מה שהיה הסוף. ע"כ.

שמעתי מהגר"נ גולדברג שליט"א שעבד אצלו סייד, וסיפר שהוא בן לאחד מת"ח הגדולים המפורסמים בירושלים ואביו סיכם איתו בילדותו - אם תיבחן כל בבא מציעא ע"ם סיכה תקבל 5 ל"י וזה היה הרבה כסף, וכן הוה שנבחן אצל רבי איסר זלמן זצ"ל והצליח, וביקש את הכסף ואביו נתן לו סטירה ואמר - לא מספיק שאתה יודע מסכת בבא מציעא, אתה רוצה גם כסף?! למחרת כבר הייתי ב'קיבוץ' והלכתי רחוק מאד. רח"ל. ובסוף ימיו שב קצת לתורה, אבל את כל יוצאי חלציו הפסיד.

(בכאב:) האבא עשה שלא כדון, הרי מפורש בגמרא סוכה דף מ"ו ב' שלא יגיד אדם לתינוק שיתן לו דבר מתנה ובסוף לא יתן, וכתוב "למדו לשונם דבר שקר".

אמרתי. אבי סיפר לי כי שמע מרבי זאב אידלמן זצ"ל ליד בריסק, כי אחד מבני הגר"ז זצ"ל ממש בגיל קטן מאד זרק קיסם לתנור בשבת, ואביו לקחו השכיבו על ברכיו ונתן לו מכות התחננו בפניו שיפסיק כי הוא קטן שלא מבין, אמר הגר"ז - הוא מבין הוא מבין.

אך אכן שמעתי מרבי אפרים שטראוס כי מרן הרב שך אמר שכיום זה לא כמו פעם כי החינוך כל כך קשה היום והרחוב כ"כ פרוץ ונורא, ואם הוא היה מפחד באמת ממכות, זה עוד יעצור אותו מנפילה, אבל אם חלילה גם זה לא יעזור, - יהיה עוד יותר קשה והילד יכול לאבד ברחוב, ובפרט יש להיזהר שלא יכה כלל מתוך כעס שאז הבן חש שהוא פורק כעסו ולא כדי לחנכו.

בודאי צריך להכות (ולא מתוך כעס). כתבתי בענין זה בספר 'טעמא דקרא' מלכים בהפטרות חיי שרה על אדוני מלכים א' ו' ולא עצבו אביו מעולם לאמר מדוע ככה עשית, ובשמות רבה ספ"א אמרו שלכן יצא לרעה. ומה שבאמת לא הוכיחו כי התנהג כראוי ולא היה לו על מה להוכיח, וא"כ מדוע יצא לתרבות רעה כי היה צריך למצוא איזו עוולה שאינו עושה כראוי, כדי שיהיה רגיל בתוכחה. וזה מפורש בגמרא מכות דף ח. אע"ג דגמיר מצוה למימחי שנאמר יסר בך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך. ומה שאמר הרב שך צריך לדעת שהכל לפני הענין (ועיי' עוד באורחות יוסף ערך חינוך).

כיצד נהגו בבית אבא? קבלתי מכות מאבא זצ"ל. ופעם אחת בלבד קיבלתי סטירה מהחזון איש, היינו עמו בצפת, ואבא לא היה עמנו והשתובבתי יותר מדי, נתן לי החזון איש סטירה, ואמר לאמא שמעולם לא עשה כן (אפשר שאח"כ נתן לעוד מי שהוא, אבל עד אז אמר שלא עשה כן) אח"כ, כאשר באתי וישבתי על ברכיו אמר לאמא תראי איזה בן צדיק יש לך רק עתה קיבל סטירה וכבר יושב על ברכיי.

על מה מכים ילד? על שקר או על הכאת ילד אחר.

בן כמה יהיה שיכוהו? אין אפשרות לומר גיל, אין לזה קצבה, אלא אם מבין על ידי הכאה, והכל לפי הענין.

האם יש נפק"מ אם אבא נותן סטירה או אמא? אין שום נפק"מ.

האם אפשר לתת הכאה גם לנכד? אבא סטר פעם לילד ב"לדרמן" ובבר מצוה ביקש ממנו מחילה, ואמר לו סטירה הגיע לך אבל מחילה אני צריך לבקש.

ו' עש"ק האזינו י"ב תשרי תשנ"ו ילדה בת אחת עשרה אמרה שקר, כיצד לנהוג, האם לתת מכות, ובכלל איך צריך לנהוג בענין הכאה? הכל לפי הענין, אם פעם פעמים אמרה, לא צריך הכאה, אבל מען דארף איר אוסמוסערן (אבל יש להוכיחה. ולהתריע) ופעם ג' דארף מען איר געבען אפאר פראסקעס (ובפעם השלישית יש לתת הכאה) וגם בשאר דברים אין כללים בזה אלא הכל לפי הענין. למדנו מכאן, כי יש להוכיח ולהתריע לפני ההכאה

ילד בן 9 גנב כסף מארנק אמו, ואביו הסביר לו את גודל גנות המעשה וסטר לו על כך, ושבוע אח"כ נטל הילד משחק משכן והניחו בילקוטו, מה לעשות עם הילד בפעם זו השנייה? הילד הוא קטן ופטור מכל התורה, רק שעל אביו מוטלת החובה לחנכו,

ובדרך כלל על ידי חינוך טוב הענין מסתדר וחולף. והאב צריך להבין לפי מה שמכיר את הילד - איזה עונש לתת לו, כי יש כמה אופני עונש (ולא כולם ראויים וטובים לנפש הילד) וכאשר מענישים יש להעניש עם כוונה להשיג את התועלת.

פר' שלח סיון תשס"ה. ילד בן 8, צדיק ותמים, פתאום התגלה שגנב כסף מארנק אמו לקנות "רבנים" הילד (בטבעו ילד) סגור ופגוע מאד. האם להחביא בבית את הכסף ממנו? האם לתת לו מכות? האם לקחת ממנו את הרבנים שקנה מכסף לא כשר? ודאי להחביא ממנו את הכסף, ולא להכותו מיד אלא להזהירו קודם שאם יעשה כן יכוהו. ועתה, לקחת ממנו את הרבנים שקנה.

האם נוכל להעניש גם ילד של אחרים? שאלה מעניינת שנופלת גם היא לפתחנו בסיטואציות שונות ורבנו משיב עליה.

כאשר, לדוגמא, רואה ילד מדליק אש בחצר ויודע מי אביו האם די לומר לאביו או שיתן לו סטירה על מעשהו? ודאי שיכול לתת לו סטירה לחנכו (גם אם יודע מי אביו) גם בחצר שאינו שלו, כי כאשר יתן לו עונש בשעת מעשה זה יותר יחנכו מאשר ימתין עד שיגיד לאביו, לכן אף אם אח"כ יגיד לאביו לא סגי בהכי. וכי עליו מוטל לחנכו?

כשעושה מעשה רשע מצווים כל ישראל לחנכו. בתוס' קידושין לב: ד"ה זקן על זקן אשמאי אם רשע הוא מצוה להכותו ולזלזלו.

כ"ד מנח"א תשס"א. פלוני סיפר לרבנו כי ראה אברך הסוטר לילד בבית הכנסת על שתפס מקום של אדם מבוגר ותמה - האם יש איזהו שהוא היתר לתת סטירה לילד שלא שלו?!

יש פעמים, שכאשר האבא לא נמצא, צריך לתת סטירה בשעת המעשה, כדי לחנכו. כמדומה שאבא זצ"ל נתן פעם סטירה לילד שסחב ספרים והפילם על הארץ, וזה היה בזיון הספרים ומחה על כך ונתן סטירה.

אפשר אולי לומר ששם הייתה זו הכאה של מחאה, שעל ידי כך מסלק את בזיון הספרים. וכי אם בעל חי יפיל ספרים יכהו?! אלא שהוא רצה ללמדו. הילד ההוא גדל ופרח והוא אברך טוב מאד ואמרתי לו פעם שזה מהסטירה של אבא...

(א.ה. ראה באיילת השחר על התורה פרשת כי תצא "אחד הכה ילד שהשתובב והחזו"א אמר לו מי התיר לך להכותו שזה מותר רק לאביו או לרבו לצורך חינוך, אמנם לא כל הדברים שווים, וגם על החזו"א עצמו מספרים כי פעם אחת הכה ילד שהשתובב").

ש"ק בלק י"ב תמוז תשס"ג. אמר לי רבנו: הכלל הוא שכאשר אומרים לילד אסור הוא רוצה בדווקא, וזה מפורש ברש"י בפרשת בלק "ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך". ראיתי בספר קדמון שמלך בא לביקור בעיר מסוימת שהייתה חצויה עם נהר, ולקבלת הפנים הגיע גם זקן בן 90 וסיפר למלך שהוא נולד כאן וכל 90 שנותיו לא חצה את הנהר, אמר לו המלך אני אוסר עליך לעבור את הנהר ואם תעבור דינך למות, ועוד באותו יום חצה את הנהר, והביאוהו למשפט למלך ושאלו המלך 90 שנה לא עברת ולמה כעת עברת, ענהו 90 שנה שיכולתי לעבור יכולתי גם לא לעבור, אבל מיד שאני לא יכול לעבור אני מוכרח לעבור.

ואיתא בירושלמי יומא פ"ו ה"ד לד ע"א שאין יצר הרע תאב אלא לדבר שהוא אסור - כהדא רב מנא סלק למבקר לרב חגיגי דהוה תשיש אמר ליה דחינא אמר ליה שתה, שבקיה ונרות ליה בתר שעה סלק לגביה, אמר ליה מה עבדת ההיא דחיותך, אמר ליה - כד שרית לי אזלת לה.

סיפרו, לגבי יהודי שבנו נעשה מחלל שבת רח"ל. הבן הפציר באביו שיקנה לו מכונית, חשב האב אקנה לו ואעשה עמו תנאי שלא יסע בשבת. והתייעץ על כך עם החזון איש. אמר לו החזון איש אם אתה רוצה שלא יסע בשבת, אל תעשה עמו תנאי זה. האם רבנו שמע ממעשה זה?

לא שמעתי, אבל יש כאן סברא.

סיפר לי אחיינו של הגרש"א זצ"ל כי בהזדמנות היה עם דודו זצ"ל בבית וגן, ואחרי התפילה ניגש אליו פלוני תלמיד חכם בן גילו והתעניין: מה אתה אומר על בני העילוי שנכנס לשיבתכם? ענהו הגרש"א בהבעה של ביטול: עילוי? הוא בקושי בינוני. אחרי שההוא עזב את המקום הסביר לו דודו, תראה כיצד הורגים ילד, הוא בינוני, ומחזיקים אותו לעילוי והרי אינו יכול לענות על הציפיות שתובעים ממנו והוא נשבר, (ועל צוות הישיבה תמיד באים בטענות) בחור צריך לדעת מה הוא ולפי זה לבנות את עצמו. ע"כ. תגובת רבנו: זה אכן נכון וראינו את זה בחוש הרבה פעמים.

ש"ק משפטים, כ"ה שבט תשנ"ח. אני אמור לדבר הערב במוצאי שבת בכנס בענייני חינוך, מה לומר שם?

יש בס' על חינוך, שעיקר החינוך מוטל על ההורים, ולא על המחנכים. ומה שההורים לא מתעניינים אצל המחנכים זו עולה גדולה! והיכן הכרת הטוב? לפחות להתעניין, וכמו כן יש לדעת כי ההתעניינות מחייבת את

המחנך, ההתייחסות היא אחרת כאשר מתעניינים.

פעם אחת אמא ע"ה אמרה לאחותי, היום כנראה המורה החליפה את הילדה היושבת לידך בכיתה. ואכן כך הוה. היא הרגישה מיד איזה שינוי בבית!

(עוד הוסיף מרן מענין לענין באותו ענין: שאלו את רבי שמחה זיסל ממתי צריך לחנך את הילד, וענה: מהרגע שאביו נולד).

כדי להינצל מחברה רעה, אנו זקוקים לחכמה ותפילה, וגם להכוונה מגדולי ישראל. ובכן.

שאלה מה' במדבר ג' סיון תשנ"ח. יתום בארה"ב לומד בחדר שיש גם ילדים לא טובים ומתחבר איתם, אבל לומד טוב, ורוצים להעבירו ל'חיידר' אחר ובו ילדים טובים וכדי שלא יתחבר עם הרעים כאן, והמנהל טוען שב'חיידר' השני מי אומר שיצליח ושזה נכון להעבירו כי הרי מצליח ב'חיידר' הראשון ולכאורה שלא יזיזוהו ממקומו. ת. ודאי **שיעבירוהו משם ל'חיידר' שאין לו שם חברים רעים** (א.ה.) אם אין דרך להפרידו מחברים רעים בחיידר שמצליח בו).

בעיה מצויה. כאשר ילד שב מבית ספר ומתלונן על המורה או המלמד, כיצד מגיבים?

ה' כי תצא ט' אלול תשנ"ז. ילד בא מהחיידר וטוען טענות של עוולות על ה'מלמד', האם לתת לו לדבר או להפסיקו מיד, ומה לומר לו?

לתת לו לדבר את אשר על ליבו, ואח"כ ליישב את הרב'ה לתרץ ולהסביר כי לא התכווין - וכדומה לימודי זכות, אבל אם הוא צודק בדבריו לגבי הרב'ה, צריך לדבר אותו (עם הרב'ה) לעורר את תשומת לבו על הטענה עליו.

שוב נכנס יהודי ואמר: שמעתי בשם רבנו כי כאשר ילד בא מהחיידר וטענתו על המלמד, אסור לאב לומר - המלמד לא עשה טוב, כיון שמקלקל בכך את החינוך של המלמד. ויש לי ראייה לכך מש"ס עירובין כח: 'אתא ינוקא וכו' אמר ליה אדרבא', ולכאורה למה לא אמר לו לומר לרבו שטעה הלכה או שהוא עצמו יאמר לרבו.

אין ראייה משם, כי מה שאמרנו הוא רק לגבי הנהגה והתנהגות, אבל בלימוד התורה מותר להתווכח עם הרב'ה, אבל בכל מקרה יש לדעת, כי הכל לפי הענין, ויש צורך בפקחות לדעת כיצד לומר וכיצד לדבר - למלמד, וגם כיצד ומה לומר לילד.

וגם יש לפעמים שאם יאמר לילד בנוסח שהמלמד צודק על ידי נוסח כזה הבן יראה את האבא כשקרן, כי הרי יודע שלא כך היא האמת.

נכנס אברך תלמיד חכם שיש לו בן שקדן מופלג, ואמר לרבנו: יש לי ויכוח עם רעיתי, בני נ"י יושב ולומד בהתמדה רבה, ואני אומר שעם כל זאת בערב פסח צריך לחנכו שצריך לעזור קצת בבית, כי עליו לדעת שהרי אח"כ כשיתחתן צריך גם קצת לעזור בבית, אך אשתי אומרת שזה ביטול תורה, כיון שאפשר לעשות על ידי אחרים ושישב וילמד.

צריך לעזור קצת, הרי זה בשבילו. (א.ה.) אולי הכוונה שכיון שמנקים בשבילו גם כן, עליו לסייע).

בת ישראל היה לה ענין והיא טופלה בהכוונה של פלוני ת"ח, ובפרק זמן ממושך הוא העלים את הנושא מהוריה, כי היה סבור שהם לא יועילו אלא רק יזיקו, והשאלה, האם נכון הדבר שעשה, כי בפשטות הורים צריכים תמיד לדעת? **הוא עשה טוב, לא תמיד הם צריכים לדעת.**

לימודים ומשחקים שונים

א' ואתחנן ה' אב תשס"ב. ילד בן 4 מתקשה בתקשורת ובחדר רגיל היה פחות מרוצה, יש הצעה למקום אחר אבל שם הרמה רוחנית פחותה מהחדר הרגיל, כגון משפחות עם טלויזיה ומודרניים ת. שנה אחת אפשר.

עש"ק קדושים כ"ב ניסן תשע"א. נכדה של ... רוצה ללמוד פסנתר, האם רבנו יודע מה זה? **אני יודע, ולא כדאי לה ללמוד את זה.**

סיפרתי. נכדה נוספת של השואל גם היא רצתה ללמוד פסנתר בימים עברו, והצדיק רבי יהודה סגל זצ"ל ממנצ'סטר אמר לה שלא תלמד ובזכות זה יהיה לה בעל ת"ח. וכך היה. אפשר שגם כאן רבנו יתן לה את הברכה הנ"ל? **זה ממילא כך, אם תהיה ילדה טובה ה' יעזור לה ויתן לה תלמיד חכם.**

ש"ק פ' בלק י"ב תמוז תשנ"ו. בני רוצים ללמוד שחיה, מהו, והאם בבין הזמנים או בזמן?

למה לא, ועדיף בימי בין הזמנים. (ולדינא, לגבי חיוב ללמד שחיה לבנו, אין היום חיוב ללמד בנו לשחות, כי אנו לא פוסקים כהך מאן דאמר, ולא מובא דבר זה בפוסקים).

ילדים משחקים בגוגאם האם לחנך ילדים, לא לשחק בזה דהוי כאסמכתא, כי באמת שאין להם ערך, רק אצל ילדים זה שווה? **הם יכולים לשחק.**

אמר רבנו: אבא ז"ל הקפיד שילדים לא ישחקו בצעצועים של בהמות טמאות (אבל לא ידוע לי האם מקפידים על כך).

הולכים ברחוב ומראים לילד כלב או חתול האם זה משפיע לא טוב לראות חיות טמאות? **על פי קבלה יש למעט להסתכל על חיות טמאות, (והוא בספר קב הישר פרק ב').**

שובבנות של ילד, מלמדת דווקא על מעלות, ובוודאי שאין בה חיסרון.

ילד בן שש שנים בערך, מאד שובב, ומנהל בית הספר מחייב את ההורים לתת לו תרופה להרגיע אותו, למעשה התרופה (בקפסולות) לא פועלים כלום ורוצה לדעת האם להמשיך? השובבות שלו, היא סימן טוב - שהוא בעל כישרון. ולענייננו, אם הכדורים לא מועילים, יפסיק. (באופן אחראי, - שההפסקה לא תזיק רפואית לילד).

ילד קטן המקנא מאד באחותו הקטנה, והוא מרביץ לה ומצער, וכמה שנותנים לו בשבט אין זה מועיל, האם סימן הוא שהילד בעל מידות רעות? אין זו ראייה כלל, כי כך דרכם של ילדים, וכשיגדל זה יחלוף. לאלפנו בינה שלא כל מה שאבא חושב שיש בו חיסרון הוא אכן כך. כך גם בסיפור הבא.

ד' אדר"ח תמוז תשע"ב. ילדה בת 10 מאז הגיל שהתחילה לקרוא, יש לה משיכה עצומה לבעלי חיים מרחמת עליהם וזה ממלא את כל ישותה, לא אוכלת בשר כי זה מבע"ח לא לובשת נעלי עור כי זה מבע"ח, יש לה ב' עכברים (לבנים) שמטפלת בהם ופעם אחת חשבה שאינם בריאים אמרה תהילים בדביקות. השאלה, (א) מה שורש הדבר? (ב) אם לעשות משהו. (ג) היא רוצה שיקנו לה כלב.

(א) זה משורש היהודי שכל בני ישראל רחמנים, ואצלה זה מתבטא בבעלי חיים. (ב) אין צורך לעשות כלום. (בדרך ה' שאחריים לא סובלים מכך, אבל לגבה שנקלעה לרגשות הללו, אין צורך לעשות כלום). (ג) תטפל בבעל חי טהור ולא טמא ובפרט לא בכלב. איתא בתוספתא ריש בכורות פ"א ה"ב בכל בהמה טמאה אין לך שחייב בבכורה אלא חמור בלבד בכל חי אין לך אסור משום מחיר אלא כלב בלבד, שתיקה דגים. ש: טיפול בדגים אינו ישיר ואין בו טיפוח בעל החי, רק להניח לו מזון במים, לא יהיה לה סיפוק מזה. שתקח תרנגול וזה יהיה לה גם לכפרות... היא לא תסכים בשום אופן אח"כ לשחוט אותו. מדוע, הרי זו טובה לתרנגול שהוא נשחט על כפרות של יהודי. היא הרי לא תבין את זה. רבנו לא רצה להגיב יותר.

רבנו מתנגד לפנימיה, ומורה שתמיד הבנים ישנו בבית. ובארה"ב בב' חודשים בקיץ ישנו מחנה קיץ, ושם זה רק פנימיה עם מאות ילדים שבאים לשם, והשאלה אודות נער בן 15 מהו, כיון שכולם הולכים ומשתתפים, אם לא ילך זו הרגשה לא טובה, מה יעשה? ילך איתם, והאבא ידאג שתהיה לו שמירה.

ש"ק בהעלותך י"ד סיון תשנ"ט. יהודי נכנס ושאל: בני נ"י מצוין גדול ועדיין לגדולות וישן בבית על פי מה שייעץ הגרמ"ל (שליט"א) ועתה יש מצב חדש שהם יודעים מי הם החברים ושהם טובים, והוא היה רוצה לישון בישיבה, כי הדרך לבית לוקח לו כל יום חצי שעה, וגם רוצה להיות כולו בישיבה. אין אפטרופוס וכו' ואפילו בבחורים הטובים ביותר. ולכן, אם הוא לומד חוץ לעיר אין ברירה, אבל בעיר אין עצה ושישן בבית. ע"כ.

כיום, מפחדים ללמוד ראשית חכמה שמא יזיק מה שמדבר שם באריכות ובפירוט על גהינום. תגובת רבנו: שאלו את הגר"א אם כל מה שכתב ב"ראשית חכמה" כך זה, אמר הגר"א כן, אבל עם התלמיד חכם מתחשבים אחרת.

לגבי ספר "ראשית חכמה", רבנו אמר פעם כי אביו זצ"ל דבר עמו ברמיזה על ענין קדושה, בכך שאמר לו שילמד שער הקדושה בספר "ראשית חכמה" והוא היה אז בערך בגיל 16. וכך גם אמר רבנו לבניו כאשר היו בגיל 16 שילמדו כהנ"ל בספר ראשית חכמה שער הקדושה.

סיפרתי. יהודי פלוני שמוסר נפשו לתורה של אחרים, בנו ירד מהחשק ללימוד, וזו צרה גדולה מאד, שמעתי שהקה"י היה אומר את דברי החת"ס על הפסוק "כל היום חונן ומלווה וזרעו לברכה" היכן יש אדם שכל היום מלווה, אכן כוונת הפסוק שמלווה את היום הוא חונן ומלווה את היום ואין לו זמן לבניו יש הבטחה מיוחדת "וזרעו לברכה".

היה 'זקן' חכם זצ"ל - הרב טולידנו שהיה אומר: 'מקובלני' שמי שדואג לבניו של הקב"ה, הקב"ה דואג לבניו. ולעניין למעשה לגבי הילד של היהודי הנ"ל, צריך לראות שהבן ילמד דברים קלים גמרא קלה ומדרש, ואם הוא בר הכי לתת לו תלמיד בכסף שישלמו לו, ועל ידי זה יקבל חשק.

נכנס יהודי ושאל, בחז"ל איתא שאמו של ר' יהושע הכניסו לביהמ"ד שישמע קול תורה. האם יש ענין להניח קלטת או דיסק עם שיעור תורה ליד התינוק? אין לנו אלא מה שכתוב, ובחז"ל מובא כך לגבי בית המדרש.

ברש"י באבות פ"ב הביא ירושלמי שאמו בשעת עיבורה הלכה לביהמ"ד לבקש רחמים היכן מבואר שעריסתי היתה בבית המדרש? בירושלמי סוף פרק קמא דיבמות. ואפשר שלרש"י היתה גרסה אחרת שם בירושלמי.

ש"ק פנחס כ"א תמוז תשס"ד. אמרתי קמיה רבנו, במשנה ברורה איתא לגבי ברכה של קטן קודם שהגיע לחינוך,

שאין עונין אמן אחריו. ולכאורה לא נהוג כן.

ת. יש ב' דיני חינוך יש חינוך של הגיע לחינוך שצריך לקיים את המצוות ויש חינוך שהוא - להרגילו במצוות, וזה קיים גם קודם שהגיע לחינוך, ועתה אם הקטן שומע שמברכים ולא עונים אמן או שהוא מברך ואביו אינו אמן בפניו, הוא לא יורגל לענות אמן, והענין להרגילו יש גם באמן ואף קודם שהגיע לחינוך. אבל אם לדוגמא הקטן לא שומע את הברכה ולא יודע כלל על הצורך לענות אמן, אין כאן את הענין להרגילו, על כך וכהאי גוונא קאי המשנה ברורה שאין לענות אחריו. (רבנו האריך בענין זה במס' תפילין ה"ב וב"דעת נוטה" ציצית מס' ת"ר והלאה).

התפרסם בשם רבנו כי שאל פעם לאדם גדול האם על האב להסתכל בשמ"ע באמצע התפלה על בנו כיצד מתפלל, ואמר לו חייך קודמין. נכון הדבר. עמדותי על יד ר' אהרן לייב בתפלה, ושאלתי אותו, וכך הוא ענה לי.

טעות רווחת בציבור - לדעת רבנו - כי כישרון תלוי ועומד בהורים.

אמר רבנו: אין זה נכון שהצלחת הילדים וכישרונותיהם תלוי בכישרון ההורים, ואין זה חשבון בשידוכין, וכי הכל תלוי בס"ד ובחינוך ההורים והמחנכים של הילדים.

עוד אמר רבנו: מה שנאמר בחז"ל שזוכים לזרע שלא יפסק מתורה, הוא, כי השכר על כבוד התורה הוא שלא תפסק התורה.

כל מזונותיו קצובים וכו' חוץ מהוצאות שבת ויום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, והנה יש לו בן בישיבה קטנה, ובישיבה סבורים שיש צורך באברך שילמד אתו - עם הילד. הישיבה לא מחייבת את האב לשלם, רק שאם האבא רוצה יכול להשתתף (ולחקל עליהם), השאלה כיון שאינו מחויב האם זה בכלל הוצאות בניו לתלמוד תורה? גם זה בכלל הוצאות בניו ויכול להוציא את זה שלא מהחשבון וה' ישלם לו.

אבא הנותן לבנו בגיל 10 דמי כיס כל שבוע, לבזבז מה שרוצה, האם יש דין חינוך להפריש מעות מעשר.

תגובת רבנו: אם לאבא אין כסף מיותר ובקושי נותן לו, זו נתינה במטרה רק שיהיה לו את העשר שקל, ולא למעשר. ואם יש לאבא כסף, מכל מקום אין לו לתת לבן סתם, כי לא ראוי להרגילו לקבל יותר מידי כסף.

(אמא ע"ה נתנה לי משהו כסף, אבל הייתי אחרי בר מצוה, וכוונתה הייתה לתת כסף שמוא אצטרך לו, ואם עשיתי דבר טוב נתנה לי מיל. וסבתא נתנה לי לבר מצוה שילינג, ואז זה היה מטבע גדול, והיה לי מקום שהנחתי את כל הדברים הללו, מסתמא זה היום אצל אחד הילדים שלי ששומרים את זה, ולפעמים כשנסעתי לישיבה הייתי קונה ספרים בכסף שקבלתי).

❧ ביאורים ופנינים ❧

ארבע כוסות

על שתיית ארבעה כוסות לא תיקנו חז"ל לשאול מה נשתנה [אע"ג דגם על מילי דרבנן תיקנו לשאול שהרי מרור בזה"ז דרבנן וגם הטיבול הוא דרבנן וכן ההסיבה היא מדרבנן לדעת ר"ה"פ], וי"ל הטעם, דשתיית היין לא חשיב שינוי כ"כ דגם בשאר סעודות שבת וי"ט בשאר ימות השנה מקדשים על היין, ודעת הרמב"ם בפ"ל מהלכות שבת ה"ט דגם סעודה שלישית יש לקבוע על היין [וגם בזמניהם היו רגילים יותר בשתיית יין עיין כתובות ח' ב'] ולכן אף דבשאר סעודות בימות השנה אין ד' כוסות, מ"מ תו לא חשיב שינוי כ"כ ולא תיקנו לשאול על זה.

(שיח הפסח)

❧ כמה הנהגות מרבניו שליט"א בליל הסדר ❧

נוהג רבינו להמתין עד שיסיימו הילדים לשאול את אביהם מה נשתנה ולאחמ"כ, שב רבנו שליט"א ושואל "מה נשתנה" הוא בעצמו, (ומנהגו ע"פ דעת הגרעק"א שפסק כי יש מהדרין שגם השאל חוזר ואומר כדמשמע ברמב"ם) רבנו יושב בליל הסדר עם שטריימ"ל, קיט"ל וגארט"ל ומיסב על מיטה עם כריות.

קודם הסדר, בודק הגר"ח שליט"א את המיטה האם היא נוחה להסיבה.

רבינו שליט"א אינו מאריך בפירושים, אלא קורא ההגדה על תומה ופעמים מוסיף פירושים ב'שולחן עורך'. כשנשאל רבנו על מש"כ וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הר"ז משובח? השיב: "וכל המרבה, כבר קבעו בעל ההגדה". לפני תחי' הסדר, מחלק הגר"ח לכל הנכדים הישובים על שולחנו ועדיין לא התחתנו, קליות ואגוזים.

(מפי בנו הגר"ח שליט"א)

❧ הנהגות מענייני פסח ❧

א. בפסח נוהגים בביתו לכסות השיש שבמטבח סמוך לכיור במשטח מפח, והברזים אין עוטפים במסננת בד. וכן נהג החזו"א ועי' חזו"א א"ח סי' נ"ג בסופו. ועי' שו"ה סי' תנ"ה דין י"ג.

ב. בפסח אוכל רק מצות של יד ולא של מכונה, אבל ילדיו אכלו אפי' מצות מכונה. וא"ל שעיקר הקפידא הוא שלא לאכול בליל יו"ט א', עוד שמעתי ממרן שהחזו"א הקל ונתן לאשתו מצות מכונה לפי שהיה קשה לה לאכול מצות של יד. פ"א אכלו אצל רבינו כמה שהקפידו ואכלו רק מצות יד וכמה שאכלו גם מצות מכונה, וכיבד בזימון אותו שאכל גם מצות מכונה ואמר שהרי זה שאוכל רק מצות יד לא יכול להוציא את כולם שהרי מקפיד שלא לאכול ממכונה.

ג. לא מקפיד על שרויה, ומ"מ בעשיית השרויה מחמיר שלא במים רותחים אלא במים רותחים שיהיה חלוט וזהו רק חומרא.

וא"ל טעמו שלא מקפיד על שרויה, וסיפר לי ר"ק אתרוג שהוא ה' רגיל מבית אבותיו להקפיד לא לאכול שרויה והוא רגיל לאכול עם מרן במלוה מלכה במוצ"ש ובפסח לא ה' אוכל דגים, וראה שמרן לא ניח"ל בחומרא זו ואמר למרן שרוצה לבטל החומרא, אמר מרן שיביאו עוד ג' אנשים (ומרן) והביאו, ומרן הורה להם לשבת ואח"כ אמר להם, ראו הוא ה' מחמיר בענין שרויה וכעת רוצה להפסיק, תתירו לו, ומיד אמרו הם אחריו מותר לך ג"פ. משום שא"צ לחוש שמא נשאר קמח במצה ועי' שו"ה תנ"ח ב', ובשו"ה תנ"ד דין ה', וא"ל שכן נהג מרן החזו"א.

ד. היו שנים רבות שבשביעי של פסח אוכל סעודה ג' סמוך לשקיעה [כדי שיהי' כעין פרידה מהחג] אבל בשנים האחרונות אין נוהג כן.

ה. באיסרו חג של פסח נוהג שלא לאכול חמץ גמור, וכמו שנמנע מעשיית מלאכות דאורייתא. עי' לקמן סימן נ' אות י"ד בענין הנהגתו ביר"ט שני.

ו. נהגו לקרוא שה"ש בשבת חוה"מ מתוך מגילה כשירה ולברך ע"ז. והש"ץ הקורא בידך על מקרא מגילה והשחינו, ומנהג זה עפ"י החזו"א. ועי' שו"ה סי' ת"צ דין י"א.

ז. תפילת טל נהגו לומר בתחילת חזרת הש"ץ. גם מנהג זה הוא עפ"י מרן החזו"א.

ח. נוהג שלא לאכול בפסח שום.

(מתוך הספר הנודע 'אלא')

שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר

חתנו של רבינו (הגר"ש שטיינמן שליט"א) נשאל מפי רבי יוסף אברהם וולף זצ"ל לתמוה: על מה סמכו אנשים רבים שאינם מקיימים כלל מצות והגדת לבנך, כגון כאשר הבנים הנשואים מתארחים אצל חמיהם או אוכלים לבד בביתם ואין לאב בן על שולחנו, מדוע לא נזהרים שכל בן יאכל אצל אביו דווקא כדי שתתקיים המצוה, ושלח לשאול את רבינו והשיב: כי בודאי אין כוונת הכתוב והגדת לבנך (רק) כפשוטו שיש מצוה לדאוג ולהשתדל לומר לבנו ורק לו, אלא עיקר המצוה זה סיפור יציאת מצרים לאחרים, ודיבר הכתוב בהוה שבנו סמוך עליו, אך הוא הדין כשיש אחר, וכדתנן להדיא בפסחים קט"ז ע"א אם אין לו בן אשתו שואלתו וכו', וגם (מאביו) מרן הגר"א שליט"א שמע כן (וכ"ה באדר"ת בתשובה המובאת בספר הזכרון יהודה לקדשו). ועוד פעם אחרת שמענו מרבניו שליט"א גם כן כנ"ל עם כמה נפק"מ, ואלו דבריו: יסוד המצוה דוהגדת לבנך, אינו לומר לבן בדווקא, אלא לומר בדרך של הגדה וסיפור לשני, והמצוי ביותר שיאמר לבנו, ולכן כתבה התורה לשון זה. ומעיקר הדין מספיק לספר פעם אחת בחייו לבנו כדכתיב ואמרת לבנך ביום ההוא וגו' ובכל שנה בליל פסח די לספר אפילו לאשתו או לאחר וכדתנן בפסחים קט"ז א', כי אין הדין לומר לבנו דווקא אלא העיקר שיהיה בדרך הגדה. ולפי זה נמצא להלכה למעשה שמי שאין בנו מיסב עמו אין צריך לטרוח לילך הוא לבנו דאין חיוב כזה, וכל הדין הוא שבשעה שבנו מיסב אצלו יספר לו, ומי שסיים הסדר ואח"כ הגיע בנו אצלו, יתכן שיש הידור לומר לו עבדים היינו וכו', דסוף סוף כתיב והגדת לבנך, אבל בנו לאו דווקא וכו"ל.

(שיח הפסח)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבנינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק